

Republika e Kosovës
Republika Kosova-Republic of Kosovo
Qeveria - Vlada - Government

**Nacionalni program za sprovođenje Sporazuma o stabilizaciji i
pridruživanju (NPSSSP) 2021. - 2025.**

Oktobar 2021.
Priština

Prazna stranica

Sadržaj

<i>Odluka Skupštine Republike Kosovo o usvajanju NPSSSP 2021. – 2025.</i>	5
<i>Odluka Vlade Republike Kosovo o odobravanju NPSSSP 2021. – 2025.</i>	6
Spisak skraćenica	9
UVOD	11
Odnosi između Republike Kosovo i Evropske unije	13
1. BLOK 1: POLITIČKI KRITERIJUMI	14
1.1. Demokratija i vladavina prava	14
1.1.1. Ustav, parlament i izborni sistem	14
1.1.2. Javna uprava	19
1.1.3. Ombudsman	25
1.1.4. Civilni nadzor bezbednosnih snaga	27
1.2. Regionalna saradnja i međunarodne obaveze	29
2. BLOK 2: EKONOMSKI KRITERIJUMI	38
2.1. Postojanje funkcionalne tržišne ekonomije	39
2.2. Kapacitet za suočavanje sa pritiskom konkurencije i tržišnim snagama unutar Unije	52
3. BLOK 3: EVROPSKI STANDARDI - USKLAĐIVANJE ZAKONODAVSTVA KOSOVA SA ACQUIS-OM EU-A	65
3.0. Zakonodavni okvir za usklađivanje zakonodavstva Kosova sa acquis-om EU-a	65
3.1. 1. poglavlje acquis-a: Slobodno kretanje robe	67
3.2. 2. poglavlje asquis-a: Sloboda kretanja radnika	74
3.3. 3. poglavlje acquis-a: Pravo osnivanja kompanija i sloboda pružanja usluga	76
3.4. 4. poglavlje asquis-a: Slobodno kretanje kapitala	80
3.5. 5. poglavlje acquis-a: Javne nabavke	83
3.6. 6. poglavlje asquis-a: Pravo kompanija	89
3.7. 7. poglavlje acquis-a: Pravo intelektualne svojine	92
3.8. 8. poglavlje 8 acquis-a: Politika konkurencije	97
3.9. 9. poglavlje acquis-a: Finansijske usluge	101
3.10. 10. poglavlje acquis-a: Informaciono društvo i medije	109
3.11. 11. poglavlje acquis-a: Poljoprivreda i ruralni razvoj	114
3.12. 12. poglavlje acquis-a: Politika bezbednosti hrane, veterinarstva i fitosanitarstva	120
3.13. 13. poglavlje acquis-a: Ribarstvo	124
3.14. 14. poglavlje acquis-a: Politike transporta	126
3.15. 15. poglavlje acquis-a: Energija	130
3.16. 16. poglavlje acquis-a: Oporezivanje	140
3.17. 17. poglavlje acquis-a: Ekonomska i monetarna politika	144
3.18. 18. poglavlje acquis-a: Statistika	147
3.19. 19. poglavlje acquis-a: Socijalne politike i zapošljavanje	155
3.20. 20. poglavlje acquis-a: Politike preduzeća i industrije	159
3.21. 21. poglavlje acquis-a: Preko-evropske mreže	161
3.22. 22. poglavlje acquis-a: Regionalne politike i koordinacija strukturnih instrumenata	166
3.23. 23. poglavlje acquis-a: Sudstvo i osnovna prava	169
3.24. 24. poglavlje acquis-a: Pravda, sloboda i bezbednost	181
3.25. 25. poglavlje acquis-a: Nauka i naučna istraživanja	195
3.26. 26. poglavlje acquis-a: Obrazovanje i kultura	197
3.27. 27. poglavlje acquis-a: Životna sredina	201
3.28. 28. poglavlje acquis-a: Zaštita potrošača i zdravlja	209
3.29. 29. poglavlje acquis-a: Carinska unija	214
3.30. 30. poglavlje acquis-a: Spoljni odnosi	220
3.31. 31. poglavlje acquis-a: Spoljna, bezbednosna i odbrambena politika	223

3.32.	32. poglavlje acquis-a: Finansijska kontrola	225
3.33.	33. poglavlje acquis-a: Finansijske i budžetske odredbe	232
3.34.	34. poglavlje acquis-a: Institucije 233	
3.35.	35. poglavlje acquis-a: Ostala pitanja	233
	MATRICA KRATKOROČNIH MERA	234

Republika e Kosovës
Republika Kosova-Republic of Kosovo
Qeveria - Vlada - Government

Br. 06/19

Datum: 14.07.2021

Na osnovu člana 92., stav 4., i člana 93, stav (4), Ustava Republike Kosova, na osnovu člana 4. Pravilnika br. 01/2021 o Oblastima administrativne odgovornosti Kancelarije Predsednika Vlade i Ministarstava, kao i na osnovu člana 19. Poslovnika br. 09/2011 rada Vlade Republike Kosova, Vlada Republike Kosovo, u sjednici održanoj 14. jula 2021., odobrio sledeću:

ODLUKU

1. Odobri se Nacionalni program za sprovođenje Sporazuma za stabilizaciju i pridruživanje (NPSSSP) 2021. – 2025.
2. Budžet za sprovođenje ovog programa je u okviru budžetskih izdvajanja budžetskih organizacija za 2021. godinu, i u skladu sa Okvirom srednjoročnih rashoda.
3. Obavezuje se Kancelarija Predsednika Vlade i ostale odgovorne institucije, kao što je predviđeno u Programu, da sprovede ovu odluku.
4. Obavezuje se Generalni sekretar Kancelarije Predsednika Vlade da prenese ovaj program Skupštini Republike Kosovo za usvajanje.
5. Odluka stupa na snagu u danu potpisivanja.

Albin KURTI

(potpis, za)
Premijer Kosova

Poslano:

- Potpredsednicima Vlade
- Sva ministarstva (ministrima)
- Generalnog sekretara KP-a
- Arhivu Vlade

Republika e Kosovës
Republika Kosova - Republic of Kosovo
Qeveria - Vlada - Government

Nr. 06/19
Datë: 14.07.2021

Në mbështetje të nenit 92 paragrafi 4, dhe të nenit 93 paragrafi (4) të Kushtetutës së Republikës së Kosovës, duke u bazuar në nenin 4 të Rregullores Nr. 02/2021 për Fushat e Përgjegjësisë Administrative të Zyrës së Kryeministrit dhe Ministrive, në pajtim me nenin 19 të Rregullores së Punës së Qeverisë së Republikës së Kosovës Nr. 09/2011, Qeveria e Republikës së Kosovës, në mbledhjen e mbajtur më 14 korrik 2021, merr këtë:

V E N D I M

1. Aprovohet Programi Kombëtar për Zbatimin e Marrëveshjes së Stabilizim-Asociimit (PKZMSA) 2021-2025.
2. Buxheti për zbatimin e këtij Programi mbetet brenda ndarjeve buxhetore të organizatave buxhetore për vitin 2021 dhe në pajtim me Kornizën Afatmesme të Shpenzimeve.
3. Për zbatimin e këtij vendimi obligohet Zyra e Kryeministrit dhe institucionet e tjera përgjegjëse, sipas Programit.
4. Obligohet Sekretari i Përgjithshëm i Zyrës së Kryeministrit që të përcjellë këtë Program për miratim në Kuvendin e Republikës së Kosovës.
5. Vendimi hyn në fuqi ditën e publikimit në Gazetën Zyrtare të Republikës së Kosovës.

Albin KURTI

Kryeministër i Republikës së Kosovës

In dërgohet:

- Zëvendëskryeministrave
- Të gjitha ministrive (ministrave)
- Sekretarit të Përgjithshëm të ZKM-ës
- Arkivit të Qeverisë

Spisak skraćenica

AIP	Agencija za informacije i privatnost
AP	Akcionni plan
AU	Administrativno uputstvo
AHV	Agencija za hranu i veterinu
BDP	Bruto domaći proizvod
VSP	Veće za stabilizaciju i pridruživanje
DSR	Državna služba za reviziju
EBOR	Evropska banka za obnovu i razvoj
EIB	Evropska investiciona banka
EK	Evropska komisija
ERA	Program za evropske reforme
EU	Evropska unija
ZP	Zakonodavni program Vlade
IO	Institucija ombudsmana
IPA	Instrument za pomoć u pred-pristupanju
IPŽP	Izborni panel za žalbe i predstavke
IT	Informaciona tehnologija
IUG	Integrisano upravljanje granicom
JIE	Jugoistočna Evropa
JP	Javno preduzeće
KAP	Kosovska agencija za privatizaciju
KAPVI	Kosovska agencija za poređenje i verifikaciju imovine
KAPK	Kosovska agencija za borbu protiv korupcije
KAZZNB	Kosovska agencija za zaštitu od zračenja i za nuklearnu bezbednost
KAZK	Kosovski autoritet za zaštitu konkurencije
KAS	Kosovska agencija za statistiku
KEU	Kancelarija Evropske unije
KIESA	Kosovska agencija za investicije i podršku preduzećima
KOSTT	Operator sistema, za prenos i tržište
KFPŠ	Kosovski fond za penzijske štednje
KIJU	Kosovski institut za javnu upravu
KP	Kosovska policija
KPV	Kancelarija Predsednika Vlade
KfW	Nemačka banka za razvoj
MAPPI	Ministarstvo za ambijent, prostorno planiranje i infrastrukturu
ME	Ministarstvo ekonomije
MZ	Ministarstvo zdravlja
MZP	Ministarstvo za zajednice i povratak
MIPD	Ministarstvo inostranih poslova i dijaspora
MIPT	Ministarstvo industrije, preduzetništva i trgovine
MKOS	Ministarstvo kulture, omladine i sporta
MALS	Ministarstvo za administraciju lokalne samouprave
MMF	Međunarodni monetarni fond
MO	Ministarstvo odbrane
MONTI	Ministarstvo za obrazovanje, nauku, tehnologiju i inovaciju
MSP	Mala i srednja preduzeća
MRR	Ministarstvo regionalnog razvoja
MP	Ministarstvo pravde
MPŠRR	Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ruralnog razvoja
MUP	Ministarstvo unutrašnjih poslova

MFRT	Ministarstvo finansija, rada i transfere
NKM	Nezavisna komisija za medije
NPSSSP	Nacionalni program za sprovođenje Sporazuma o stabilizaciji u pridruživanje
NSR	Nacionalna strategija za razvoj
OAK	Obaveštajna agencija Kosova
ODP	Odeljenje državne pomoći
OEI	Odeljenja odgovorna za evropske integracije
OEIKP	Odeljenje za evropske integracije i koordinaciju politika
OCD	Organizacije civilnog društva
PA	Pravna akademija
PV	Program Vlade
PGRJU	Posebna grupa za stabilizaciju i pridruživanje za reformu javne uprave
PER	Program ekonomskih reformi
PO	Pravno odeljenje
POSP	Parlamentarni odbor za stabilizaciju i pridruživanje
PSP	Proces stabilizacije i pridruživanja
PUK	Poreska uprava Kosova
RAŽ	Regulatorni autoritet za železnice
RAEPK	Regulatorni autoritet za elektronske i poštanske komunikacije
ReSPA	Regionalna škola za javnu upravu
RJP	Reforma javne uprave
RKVK	Regulatorna kancelarija za vodu i kanalizaciju
RKE	Regulatorna kancelarija za energiju
RKJN	Regulatorna komisija za javne nabavke
SAD	Sjedinjene Američke Države
SB	Svetska banka
SG	Službeni glasnik
SDGs (COD)	Ciljevi za održivi razvoj
SDI	Strane direktne investicije
SE	Savet Evrope
SEECP (PSJIE)	Proces saradnje u Jugoistočnoj Evropi
SIGMA/OECD	<i>Podrška za poboljšanje upravljanja i menadžment</i> (instrument Organizacije za ekonomsku saradnju i razvoj)
SIDA	Švedska agencija za međunarodni razvoj
SOP	Strateški operativni plan
SOR	Srednjoročni okvir rashoda
SRS (RCC)	Savet za regionalnu saradnju
SSK	Sudski savet Kosova
SSP	Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju
STO	Svetska trgovinska organizacija
STRK	Specijalno tužilaštvo Republike Kosovo
TRN	Telo za razmatranje nabavki
TSK	Tužilački savet Kosova
UEZ	Ugovor o energetske zajednici
UNDP	Program Ujedinjenih nacija za razvoj
UCV	Uprava za civilno vazduhoplovstvo
FOJ	Finansijska obaveštajna jedinica
CBK	Centralna banka Republike Kosovo
CEFTA	Sporazum o slobodnoj trgovini u centralnoj Evropi
CIK	Centralni izborna komisija
CK	Carina Kosova
WBIF	Investicioni okvir za Zapadni Balkan

UVOD

Nacionalni program za sprovođenje Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (NPSSSP) 2021.-2025. je šesti po redu program za sprovođenje SSP-a između Evropske unije (EU) i Republike Kosovo.¹ To je glavni nacionalni dokument politika i za planiranje za sprovođenje reformi za usvajanje celog *acquis*-a EU u nacionalno zakonodavstvo. Program se sprovodi zajedno sa drugom fazom Programa za evropske reforme (ERA II), i s obzirom na to, predviđa političke i konkretne reforme za njihovo ispunjavanje, i kao takva usklađena je sa ovim programom. ERA II će biti sprovedeno u roku od dve godine od usvajanja, kroz akcioni plan (AP ERA II), koji je takođe odobren od strane Valde Republike Kosovo i usvojen u Skupštini Republike Kosovo 4. oktobra 2021.

Redovna godišnja revizija NPSSSP-a počela je u oktobru 2020., a dokument je završen u sredini decembra 2020., dok su se javne konsultacije održale u januaru 2021. Nakon toga, zbog formiranja nove Vlade koja je izašla iz izbora 14. februara, dokument se morao modifikovati kako bi bio usklađen sa Programom Vlade 2021.-2025. i Strateškim operativnim planovima (SOP) KPV i ministarstava, kao i sa AP ERA II. NPSSSP 2021.-2025. je odobren od strane Valde Republike Kosovo 14. jula 2021. i usvojen u Skupštini Republike Kosovo u 4. oktobra 2021.

Na osnovu Odluke Vlade br. 06/22², ovaj proces vodile su odeljenja za evropske integracije u okviru Kancelarije Predsednika Vlade (KPV/OEI), kao glavna koordinaciona institucija, u uskoj saradnji sa ministarstvima i drugim institucijama zaduženim za svako poglavlje. Radom na nivou resornih institucija su koordinisali Odeljenja za koordinaciju politika i evropske integracije (OKPEI) i ekvivalentne strukture, uz učešće pravnih odeljenja (PO) i drugih resornih struktura u okviru određenih institucija ovlašćenih za razvoj i sprovođenje politika u relevantnim oblastima. KP/OEI su takođe aktivno učestvovali u radu na nivou resornih institucija tokom procesa revizije.

Što se tiče podele odgovornosti, KP/OEI je predložio kratkoročne mere na osnovu reformi dogovorenih na sastancima tela EU - Kosovo za stabilizaciju i pridruživanje koji su održani tokom 2020. i nalazi Izveštaja EK o Kosovu za 2020. Nakon toga su predložene mere, u saradnji sa resornim institucijama, dalje razvijene u odnosu na njihovu primenu (na osnovu raspoloživih kapaciteta, potrebnog vremena, itd.), povezali sa sektorskim dokumentima politika, koštali su ih (na osnovu detaljne metodologije za ovu svrhu) i potvrdili ih.

Po svom sadržaju, NPSSSP 2021.-2025. je sveobuhvatan u smislu oblasti delovanja. Sadrži kratkoročne reforme za 2021. godinu i prioritetne srednjoročne ciljeve (za period do kraja 2025. Č) za sprovođenje SSP-a kroz usklađivanje nacionalnog zakonodavstva sa *acquis*-om EU i primenu približenog zakonodavstva. Na osnovu strukture Kopenhaških kriterijuma, Program je podeljen u tri bloka: *Politički kriterijumi*, *ekonomski kriterijumi* i *evropski standardi - usklađivanje kosovskog zakonodavstva sa *acquis*-om EU*.

Blok 1: Politički kriterijumi pokriva zakonodavne, izvršne oblasti, ustavne reforme, reforme izbornog sistema i javne uprave, regionalne saradnje, kao i delimično, oblasti vladavine prava, pravosuđa, osnovnih prava i zaštitu manjina. Ovaj blok se blisko povezuje i sa poglavljima 23. i 24. *acquis* (trećeg bloka), i sadrži pet poglavlja: *Ustav, Parlament i izborni sistem; Javna uprava; Ombudsman; Civilno nadgledanje bezbednosnih snaga; i Regionalna saradnja i međunarodne obaveze*.

Blok 2: Ekonomski kriterijumi je usklađen sa Programom o ekonomskim reformama (PER). Ovaj blok takođe odražava prioritete i aktivnosti koje proizilaze iz drugih mehanizama dijaloga sa EU-om, kao i godišnje prioritete, zaključke struktura SSP-a, ili iz multilateralnih mehanizama, kao što je sporazum sa MMF-om, itd. Ovaj blok sadrži dva poglavlja: *Postojanje funkcionalne tržišne ekonomije, i Kapacitet za suočavanje sa pritiskom konkurentnosti i tržišnim snagama unutar Unije*.

¹ Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju, dostupan na [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:22016A0316\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:22016A0316(01)&from=EN); Zakon br. 05/L-069 o ratifikaciji SSP-a, dostupan na <https://gzk.rks-gov.net/ActDocumentDetail.aspx?ActID=11239>.

² Odluka Vlade br. 06/22, dostupna na http://www.kryeministri-ks.net/repository/docs/Vendimet_e_mbledhjes_se_22_te_Qeverise_2015_.pdf, str. 6.

Blok 3: Evropski standardi - usklađivanje kosovskog zakonodavstva sa *acquis* EU-a obuhvata sve javne politike koje pokriva *acquis* EU-a i zahteva reformu celokupnog upravljanja kroz njegovo usvajanje u nacionalnom zakonodavstvu i njegove primene, što takođe zahteva administrativne kapacitete u tu svrhu. Ovaj blok sadrži 33 poglavlja pravne tekovine EU i poglavlje o pravnom okviru za usklađivanje domaćeg zakonodavstva sa *acquis*-om EU.

Svako poglavlje je podelen u dva dela: narativni deo i matrica kratkoročnih mera. Narativni deo rezimira obaveze SSP-a i obaveze koje proizilaze iz drugih mehanizama pristupanja u EU, trenutno stanje (zakonodavni okvir, uključujući nivo usklađivanja zakonodavstva sa *acquis*-om, okvir politika, institucionalni okvir, i spoljna pomoć), kao i srednjoročni prioritetni ciljevi. Matrica kratkoročnih mera sadrži konkretne mere koje će se preduzeti za sprovođenju reforme, podeljene u dve kategorije: zakonodavne mere (dalje podeljene u mere okvirnog zakonodavstva i ostale podzakonske regulativne akte) i mere za sprovođenje (podeljene u mere okvira politika, institucionalni okvir i reforme za podizanje institucionalnih kapaciteta, i mere za primenu).

Svaki organ državne uprave će biti odgovoran za sprovođenje programa i praćenje njegovog sprovođenja u okviru svojih ovlašćenja. Kao centralni upravljački mehanizam u zemlji za ispunjavanje obaveza iz SSP-a, za to su odgovorni Vlada, svaki od njenih članova i šefovi drugih institucija državne uprave, na najvišem nivou. Formalne strukture za pridruživanje- stabilizaciju takođe će igrati ključnu ulogu u ovom procesu. Sveukupnu koordinaciju sprovedeće KP/OEI, u saradnji sa relevantnim resornim institucijama, uključujući redovnim praćenjem sprovođenja i redovnim izveštavanjem o sprovođenju. Mere koje predviđaju odobravanje nacрта zakona smatraju se sprovedenim uz odobrenje relevantnih nacрта zakona od strane Vlade.

Pored toga, Skupština će biti jedan od glavnih institucionalnih stubova u sprovođenju ovog programa, posebno usvajanjem zakona, uključujući prema Odbora za evropske integracije i Parlamentarnog odbora za stabilizaciju i pridruživanje (POSP).

U ime EU-a, značajnu ulogu u ispunjavanju obaveza SSP-a, i shodno tome i sprovođenju NPSSSP-a, igraće i Evropska Komisija, uključujući preko Delegacije EU (KEU) na Kosovu.

Svoju ulogu u sprovođenju Programa imaju i civilno društvo. AEI će, kao odgovorna institucija Vlade za evropske integracije, sarađivati sa ovim akterima u tom pogledu. KP/OEI, kao odgovorne institucije Vlade za evropske integracije, sarađivaće sa zainteresovanim stranama izvan javnih institucija u sprovođenju ovog programa, uključujući kroz mehanizam konsultacija sa OCD i drugim akterima u zajedničkim telima EU i Kosova za stabilizaciju i pridruživanje.

Odnosi između Republike Kosovo i Evropske unije

EU je u 1999. pokrenuo *Proces stabilizacije i pridruživanja (PSP)* za zemlje zapadnog Balkana, kao okvir za njihov proces članstva u EU. PSP je službeno pokrenut u novembru 2000., na samitu u Zagrebu. Na osnovu Kopenhaških kriterijuma, PSP naglašava da evropska perspektiva ovih zemalja zavisi od njihovog napretka ka održivoj demokratiji, vladavini prava, tržišnoj ekonomiji i regionalnoj saradnji. Ova perspektiva je potvrđena na Evropskom savetu u Solunu u junu 2003.

Što se tiče Kosova, U vezi Kosova, u aprilu 2005. EK je objavio saopštenje *Evropska budućnost za Kosovo*, dok je u 2006. Savet usvojio prvo Evropsko partnerstvo za Kosovo, i drugo partnerstvo u 2008. Kao odgovor prema Evropskom partnerstvu, Kosovo je tokom 2008. – 2012. sprovodio Akcioni plan Evropskog partnerstva (APEP), a nakon toga, tokom 2013. – 2015., Akcioni plan za SSP (APSSP) i Akcioni plan za rešavanje preporuka Izveštaja o napretku (APIN).

17. februara 2008. Skupština Kosova je proglasila Kosovo nezavisnu i suverenu državu. Republika Kosovo je do sada priznata od strane stosedamnaest (117) država³, uključujući 22 države članice EU.

Do kraja 2009. dijalog reforma između Kosova i EU je bio sproveden u okviru Pratećeg mehanizma za stabilizaciju i pridruživanje (PMSP). Nakon toga, na osnovu saopštenje EK-a *Kosovo – ispunjavanje svoje evropske perspektive*, od oktobra 2009., dijalog reformi je bio napređen u Dijalogu procesa stabilizacije i pridruživanja (DPSP), dok je takođe inicirano proces ka učešću Kosova u Programima EU-a.

Proces ka SSP-u je počeo oktobra 2011., preporukom EK, za pokretanje *Studije izvodljivosti o SSP-u*, koja je studija u oktobru 2012., utvrdila da je Kosovo spremno da pregovara SSP. Pregovori su bili sprovedeni od oktobra 2013. do jula 2014. Nakon toga je SSP bio usvojen od strane Vlada država članica, potpisivan 27. oktobra 2015, kao i usvojen od strane Vlade (30. oktobra 2015.) i ratifikovan od strane Skupštine (2. novembra 2015.). SSP je konačno stupio na snagu 1. aprila 2016. Tokom 2016., takođe su operacionalizovana zajednička tela između Kosova i EU za nadgledanje njegovo sprovođenje: Savet za stabilizacije i pridruživanje (SSP), Komitet, pododbori i posebne grupe, kao i Parlamentarni komitet stabilizacije i pridruživanja. Tokom 2019. ova tela su se sastali u petom krugu.

Još jedan važan razvoj je pokretanje druge faze sprovođenja prioriteta politike za sprovođenje SSP – Programa za evropske reforme (ERA II) u oktobru 2016., naime 15 prioriteta. ERA II biće sproveden u naredne dve godine. Služi za ispunjavanje obaveza SSP-a fokusiranjem na ključne ekonomske reforme, jačanje vladavine zakona i konsolidaciju dobre uprave.

Nakon raspuštanja Ministarstva za evropske integracije, prenos njegovih struktura u Kancelariju premijera (KP) završen je sredinom novembra.

Što se tiče procesa *liberalizacije viznog režima*, EK je 18. jula 2018. izdao preporuku za ukidanje viznog režima sa Kosovom. Nakon toga, 30. Avgusta je Odbor za civilna prava, pravosuđe i unutrašnje poslove (LIBE) Evropskog parlamenta usvojio ovu preporuku. Ova preporuka je ostala da bude konačno usvojena od strane Saveta EU-a.

Što se tiče učešća u programima EU, Kosovo trenutno ima koristi od šest (6) programa EU: *Evropa za građane, Kreativna Evropa, COSME, ERASMUS+, Carina 2020. i Fiscalis*.

³ MIPD, *Međunarodna priznanja Republike Kosovo*, <http://www.mfa-ks.net/sr/politika/483/njohjet-ndrkombtare-t-republiks-s-kosovs/483>.

1. BLOK 1: POLITIČKI KRITERIJUMI
1.1. Demokratija i vladavina prava
1.1.1. Ustav, parlament i izborni sistem

Ustav

Ustav Republike Kosovo je usvojen od strane Skupštine 9. aprila 2008. i stupio je na snagu 15. juna 2008. Ustavni poredak Republike Kosovo je u skladu sa principima slobode, mira, demokratije, jednakosti, poštovanja ljudskih prava i sloboda, vladavine prava, nediskriminacije, imovinskih prava, zaštita životne sredine, socijalne pravde, pluralizma, podele državne vlasti i tržišne ekonomije. Ovi demokratski principi predviđeni su i u članu 3. SSP-a.

Pošto ovi principi čine ključne elemente funkcionisanja države i SSP-a, institucije Kosova preduzele su konkretne mere kako bi se započele ispunjavanja SSP-a kroz neophodne ustavne promene. Konkretnije, u cilju ispunjavanja zahteva SSP-a i nalaza glavnih izveštaja Evropske Komisije o Kosovu.

Republika Kosovo ostaje privržena ispunjavanju svih kriterijuma koji proizlaze iz SSP-a. U tom kontekstu, Kosovo će sprovesti neophodne ustavne reforme, uključujući one u oblasti administracije, pravosuđa, i drugim oblastima u zavisnosti od potreba koje se pojavljuju tokom perioda sprovođenja u narednim godinama.

Parlament

Ovo poglavlje obuhvata delokrug rada Skupštine Republike Kosovo, kao zakonodavnog organa koji usvaja zakone i rezolucije i razmatra i usvaja međunarodne sporazume. Ovo poglavlje takođe obuhvata i nadzornu funkciju Skupštine, naime za nadzor rada Vlade i drugih javnih institucija koje, na osnovu Ustava i zakona, izveštavaju Skupštini, kao i ulogu Skupštine u procesu evropske integracije. Druge stavke koje ovo poglavlje pokriva su sledeće: ključne ustavne reforme koje su potrebne za pristupanje EU; sastav i strukturu, uključujući imunitet poslanika; opšte funkcije Skupštine; funkcionisanje struktura Skupštine (na osnovu Poslovnika o radu), sa fokusom na relevantne zahteve evropskih integracija, uključujući i one iz SSP-a; zakonodavne funkcije Skupštine; nadzorne funkcije Skupštine; izborne funkcije u Skupštini (koje organe/vlasti državne uprave bira/imenuje i razrešava, i opšte procedure); ulogu Skupštine u procesu usklađivanja domaćeg zakonodavstva sa *acquis-om* EU-a i odgovorne strukture; i izbori (zakonodavstvo, izborni sistem, funkcionisanje i učinak izbornih procesa).

Zahtevi SSP-a

Član 132 SSP-a je osnivao Parlamentarni odbor za stabilizaciju i pridruživanje (POSP) kao zajednički forum poslanika Evropskog parlamenta i poslanika Skupštine Kosova za razmenjivanje mišljenja oko sprovođenja SSP-a. Skupština Kosova, u skladu sa članom 132. SSP-a, je dana 18. mart, 2016., osnovala Parlamentarnu komisiju za stabilizaciju i pridruživanje. Dana 16-17. maj 2016., Skupština je u svom V. sazivu je održala prvi sastanak Parlamentarne Komisije za stabilizaciju i pridruživanje EU – Kosovo gde je usvojen Pravilnik o radu ove Komisije. Tokom VI. saziva Skupštine održani su zajednički sastanci obe delegacije, koji označavaju podizanje saradnje Skupštine Kosova sa Evropskim parlamentom na jednom višem nivou. Parlamentarna komisija za stabilizaciju i pridruživanje sastaje se dva puta godišnje, u dogovorenim vremenskim intervalima.

Zahtevi od ostalih mehanizama za pristupanje u EU

Sa ciljem da se pozabavi zahtevima Izveštaja EK Kosovo 2020., Skupština Republike Kosovo nastaviće da osnažuje vršenje nadzorne funkcije nad izvršnom vlašću, a parlamentarne komisije će nastaviti da vrše nadzornu ulogu prema izvršni povećati saradnju sa drugim parlamentarnim odborima i vlastima, a parlamentarne komisije će nastaviti parlamentarnu nadzornu ulogu i u isto vreme povećati saradnju sa drugim parlamentarnim odborima. Odbor za nadzor javnih finansija, koji priprema preporuke koje usvoji Skupština, održaće sa mnogim ministarskim saslušanjima. U međuvremenu, ulogu parlamentarnog nadzora nad Kosovskim bezbednosnim snagama i Kosovsko obaveštajne Agencije treba povećati. Pored

toga, administracija Skupštine će stvoriti specijalizovanu ekspertizu za efikasniju podršku poslanicima i grupama Skupštine.

Takođe, kao zahtev, istaknuta je potreba da se osigura stabilna većina na Skupštini kako bi se izbegla kašnjenja u procesu donošenja odluka.

Što se tiče zahteva da administracija Skupštine stvori specijalizovanu ekspertizu za pružanje efikasnije podrške poslanicima i skupštinskim odborima, Direkcija za pravna i proceduralna pitanja je zaposlila osoblje u skladu sa Pravilnikom o odgovornosti i organizovanje administracije Skupštine. Sa tim u vezi, Skupština će ojačati zakonodavnu proceduru kako bi se osigurala među-sektorska ekspertiza i usklađenost sa *acquis-om*.

Trenutno stanje

Zakonodavni okvir

Politički sistem Kosova se zasniva na principima parlamentarne demokratije. Skupština Kosova je zakonodavna institucija i bira se direktno od strane naroda sa jednim četvorogodišnjim mandatom. Skupština Kosova je zakonodavni organ i svoju delatnost vrši na osnovu Ustava Republike Kosovo i Poslovnika o radu Skupštine Kosovo.

Sastav i struktura Skupštine određeni su poglavljem IV Ustava Republike Kosovo. Član 64. Ustava određuje strukturu Skupštine, dok stav 1. člana 64. određuje sledeće: *Skupština ima sto dvadeset (120) poslanika koji se biraju tajnim glasanjem na osnovu otvorenih spiskova. Mesta se u Skupštini dele među svim strankama, koalicijama, građanskim inicijativama i nezavisnim kandidatima, srazmerno broju važećih glasova koje su dobili na izborima za Skupštinu.*

Poslovnik o radu Skupštine Republike Kosovo određuje organizovanje i funkcionisanje Skupštine Republike Kosovo, organa, njegovih radnih tela, kao prava i obaveze poslanika.

Parlamentarne komisije odražavaju politički sastav u Skupštini. Komisije imaju predsednika i dva zamenika predsednika koji pripadaju različitim parlamentarnim grupama, gde je najmanje jedan od zamenika predsednika iz redova druge zajednice u odnosu na predsednikovu.

Jedna od ključnih uloga Skupštine, pored usklađivanja domaćeg zakonodavstva sa *acquis-om* EU-a jeste razmatranje i verifikacija ove usklađenosti. Odgovorna struktura za usklađivanje zakonodavstva sa *acquis* se sastoji od strane Odeljenja za pravne usluge i usklađivanje zakonodavstva i Komisije za evropske integracije, koja razmatra proces usklađivanja svakog zakona usvojenog u Skupštini sa zakonodavstvom EU-a. Ova odeljenja i Komisija razmatraju ne samo tekst nacrt zakona koji je prosleđen pred njim, već i izmene i dopune koje vrše funkcionalne komisije ili poslanici, obezbeđujući usklađenost tih amandmani sa pravnim aktima EU.

Kosovo je dobrovoljno usvojio Rezoluciju br. 06-R-001, o Ciljevima održivog razvoja (SDG) i takođe o uspostavljanju Saveta za održivi razvoj. Agenda održivog razvoja 2030. i Nacionalna strategija za razvoj 2016.-2021. Pružaju ključni okvir za aktivnosti Saveta. Savet ima za cilj da ujedini parlamentarce i ostale institucionalne predstavnike, međunarodne organizacije i organizacije civilnog društva, kako bi se koordinirali radi zajedničke akcije u postizanju, sprovođenju i praćenju SDG, i sastavlja se od poslanike, predstavnike administracije, civilnog društva, KPV, AKS i predstavnici međunarodnih organizacija.

U okviru administracije, Direkcija za standardizaciju približavanje i zakonsku harmonizaciju obavlja verifikaciju mišljenja MEI o usklađivanju nacrt zakona sa *acquis* EU-a, kao i nadgledanje približavanja zakonodavstva njemu i međunarodnim standardima koji se primenjuju na Kosovu za sve nacrt zakone predloženi Skupštini na razmatranje. Pored toga, Direkcija za protokol i međunarodne odnose, odnosno Jedinica za međunarodne odnose, angažovana je na sastancima Parlamentarne Komisije za stabilizaciju i pridruživanju između EU - Kosova, konkretno u izradi tema razgovora, kao i u rezolucijama koje su dobijene od zajedničkih sastanaka. kao i napredan protok aktivnosti.

Da bi se poboljšao parlamentarni nadzor prema izvršne vlasti što se tiče budžetskih i finansijskih pitanja, juli 2019. je funkcionalizovana. Jedinica za analizu budžeta i finansije u okviru Direkcije za istraživanja, biblioteku i arhive. Ova jedinica priprema izveštaje i analize za: SOR, državni budžetni projekat, periodične i godišnje izveštaje o trošenju budžeta, analizira izveštaje Generalne revizije i obaveštava parlamentarne komisije za oblasti koje pokrivaju, kao i priprema uporednu analizu između tekuće i prethodnih budžetskih godina za institucije i agencije, na osnovu glavnih podataka.

Jedinica za međunarodne odnose takođe je pomogla u konceptiranju teza diskriminacije za poslanike kao i za dodatne detalje za dobar tok sastanka.

Okvir politika

Skupština zasniva svoje aktivnosti kao zakonodavni i nadzorni aktivnost u sledećim dokumentima:

- Zakonodavnom programu Vlade Republike Kosovo;
- Planovi rada Parlamentarnih komisija;
- Nacionalnom Programu za sprovođenje SSP-a.

Dinamika programa o radu realizuje se u dva (2) dela: prolećno zasedanje i jesenje zasedanje, koje obuhvata rad Predsedništva Skupštine, parlamentarnih komisija, i plenarnih sednica.

Skupština Republike Kosovo, u cilju daljeg profesionalnog podizanja kapaciteta svoje uprave, redovno održava kontinuirane obuke za podizanje kapaciteta, u zavisnosti od potreba administracije Skupštine.

Institucionalni okvir

Skupština, radi njenog funkcionisanja, iz svojih redova bira Predsedništvo Skupštine (predsednika i potpredsednike Skupštine) i imenuje stalne i funkcionalne parlamentarne komisije, kao i *ad hoc* komisije.

Funkcionisanje Skupštine Republike Kosovo je izričito predviđeno članom 65. Ustava Republike Kosovo. Među glavnim funkcijama Skupštine je zakonodavna funkcija, dok uporedo sa ovom funkcijom, Skupština obavlja i funkciju nadzora. U cilju održavanja odgovornosti, Skupština vrši nadzor rada institucija i organa koje sama bira. Pored toga, Skupština, uglavnom preko parlamentarnih komisija, nadgleda i primenjivanje zakona davanjem preporuka za preduzimanje mera u slučaju ne-primenjivanja ili neadekvatnog primenjivanja nadgledanih zakona

Skupština Republike Kosovo ima ukupno 120 poslanika, uključujući i mesta zagarantovana za manjinske zajednice u Republici Kosovo.

U okviru ustavnih odgovornosti Skupštine, su i izbor Vlade, Predsednika i Nezavisnih Institucija. Nezavisne institucije koje bira Skupština Republike Kosovo, kao i one koje predloži Vlada i koje bira Skupština, izveštavaju kako je predviđeno relevantnim zakonodavstvom na snazi.

Što se tiče koordinacije administracije Skupštine sa Vladom, komunikacija se vrši na nivou direktora. Jedinica za predloge i podneske koordiniše sa vladinim službenikom za vezu za postupanje po nacrtima zakona, izveštajima, predlozima za imenovanje članova odbora i drugim pitanjima. Takođe, putem Kancelarije za predloge i podneske, Skupština prosleđuje Vladi i drugim institucijama odluke, pisma, poslanička pitanja, zahteve za interpelacije, itd. Ova kancelarija šalje zakone koje je usvojila Skupština Kancelariji predsednika, i takođe dostavlja propisane zakone Službenom listu za objavljivanje. Vlada Republike Kosovo uspostavila je konsolidovani mehanizam i sistem za koordinaciju rada sa Skupštinom Kosova.

Skupština redovno razmatra izveštaje parlamentarnih komisija o sprovođenju zakona i usvaja preporuke za unapređenje sprovođenja nadgledanih zakona.

Na svakom početku saziva, Skupština upućuje poziv za registraciju i akreditaciju putem baze podataka civilnog društva svim NVO-ima.

Skupština je institucionalizovala partnerstvo sa civilnim društvom kroz zajedničke odgovornosti na svakom koraku političkog procesa i donošenja odluka u izradi i nadgledanju primenjivanja zakona i

politike poštujući Izjavu o partnerstvu između Skupštine i civilnog društva. Međutim, stav OCD-ima koje se bave institucionalizovanim okvirom saradnje između Skupštine i civilnog društva jeste da je ova saradnja ostaje ograničena, jer su mnoge OCD navele da imaju veoma ograničen kontakt sa Skupštinom. Stoga je potrebna veća posvećenost formalnoj, strukturiranoj saradnji i zasnovanoj na obaveznim kriterijumima između Skupštine i civilnog društva; kao i da omogući civilnom društvu transparentnu komunikaciju i istinsko i suštinsko učešće, van aspekata protokola.

Poštujući principe iz Strategije Skupštine za informisanje i odnose sa javnošću, Predsedništvo Skupštine je odlukom osnovalo Forum za parlamentarnu transparentnost, sačinjen od poslanika, predstavnike administracije i predstavnike civilnog društva. Ovaj Forum je pozvan da unapredi i obezbedi veće angažovanje građana, promovišući parlamentarnu kulturu kroz informisanje, pristup informacijama i radu Skupštine, kao i osnaživanjem građana u zakonodavnom procesu i povećanjem odgovornosti.

Predsjedništvo Skupštine je usvojila strategiju za informisanje i komunikaciju, sa posebnim naglaskom na komuniciranje o procesu evropskih integracija. U ovoj strategiji, odobrenoj u 2019., Skupština je dodala novo poglavlje posvećeno procesu komunikacije za evropske integracije. Radna grupa je takođe finalizirala skupštinsku viziju informacione tehnologije, Uredbu o IT uslugama, priručnik za poslanike i zaposlene o tehnološkim uslugama po standardima i strategiju informacione tehnologije prema IPU standardima 2020.-2025.

Uprava Skupštine, pod okriljem Generalnog sekretara, pruža profesionalne, tehničke, administrativne i druge pomoćne usluge koje su potrebne Skupštini i njenim organima.

Srednjoročni prioritetni ciljevi:

- Usvajanje nove uredbe Skupštine;
- Poboljšanje zakonodavnih kapaciteta Skupštine, posebno Uprave za pravna i proceduralna pitanja;
- Poboljšanje nadzora izvršne vlasti, uključujući sektor bezbednosti, preko razmatranja zakonodavstva i praćenja sprovođenja politika i zakona;
- Odgovarajući organi Skupštine će obezbediti snažan nadzor nad budžetskim troškovima Skupštine tokom finansijske godine, uključujući analizu, sprovođenje i praćenje odgovornog rodnog budžetiranja;
- Poseban naglasak biće dat Parlamentarnoj komisiji za evropske integracije i Direkciji za protokol i međunarodne odnose, s obzirom na njihovu ulogu u procesu evropskih integracija;
- Skupština će izgraditi profesionalne kapacitete svoje uprave saradnjom sa parlamentima drugih zemalja, preko prioriteta Strategije za međunarodnu saradnju i međuparlamentarne odnose.

Reforma izbornog sistema

Jedan od glavnih prioriteta Skupštine Republike Kosovo ostaje amandmani relevantnog zakonodavstva koji omogućava adekvatnu izbornu reformu, u skladu sa priznatim evropskim standardima. Ovo bi osiguralo efektivno rešavanje utvrđenih slabosti tokom godina koje i dalje imaju negativan uticaj tokom ukupnog izbornog ciklusa. Mnogo od preporuka date nakon misija EU-a za posmatranje izbora 2014., 2017. i 2019. još uvek nisu rešene. Sa druge strane, CIK nakon primanja svakog izveštaja misija EU-a za posmatranje izbora, priprema svoj akcioni plan za rešavanje preporuka koje ne zahtevaju izmene zakona.

Revidirani pravni okvir za finansiranje političkih stranaka i kampanja trebalo bi da bude u skladu sa preporukama Venecijanske komisije. Pored toga, CIK, a posebno Kancelarija za registraciju i sertifikaciju političkih partija, će povećati svoj kapacitet da bi obezbedila efektivnu primenu pravila u okviru finansiranja stranaka i političkih kampanja. Ovo se nastoji postizati u srednjoročnom periodu putem adresiranja mogućih preporuka od strane Venecijanske Komisije i da se konkretizuje kroz postizanje konsenzusa političkih stranaka koji čine Skupštinu Republike Kosovo.

Odgovarajuća parlamentarna komisija će se angažovati za izbornu reformu kako bi se rešili ključni aspekti izbornog procesa kako bi ovi elementi detaljno bili prikazali u zakonima i služili kao način povećanja pravne sigurnosti, kao i u cilju povećanja poverljivosti u izborni proces, u skladu sa evropskim standardima i najdemokratnijim praksama. Pored unapređenja finansijske kontrole političkih subjekata, sledeći aspekti

trebaju se rešiti izbornim reformama: a) produženje rokova (rokovi za: prevremeni izbori, rokovi za pripreme žalbi, potvrđivanje i izazivanje biračkih spiskova, apliciranje za glasanje van Kosova), b) rešavanje nedostataka glasanja putem pošte i c) rodna ravnopravnost na izbornim listama, poštujući zastupljenost žena do 50%, u skladu sa Zakonom o ravnopravnosti polova. Rukovodioci parlamentarnih grupa Skupštine Kosova u aprilu 2019. preuzeli su zajedničku inicijativu za unapređenje i jačanje izbornog procesa osnivanjem jedne *ad hoc* parlamentarne Komisije, u kome će biti uključeni lokalni i međunarodni stručnjaci kao i zainteresovane strane. Ova komisija nije uspela da završi započeti rad na izmene i dopune Zakona o opštim izborima.

U okviru izborne reforme i sa ciljem ispunjavanja obaveza koje proističu iz izveštaja EU o Kosovu, Kosovo bi trebalo da se bavi preporukama Nadzorne misije EU iz 2014., 2017. i 2019. Kosovo bi takođe trebalo da izmeni Zakon o opštim izborima i Zakon o finansiranju političkih subjekata, kao što bi trebalo da osigura usklađenost sadržaja između ova dva zakona. Konkretno, Skupština Republike Kosovo obavezaće se da će uspostaviti *ad hoc* Komisiju za izbornu reformu, kojoj će se obezbediti budžet za ispunjavanje obaveza proisteklih iz ovog procesa. Dok sa ciljem sprovođenja Zakona o finansiranju političkih stranaka, Skupština Republike Kosovo će se obavezati da će preraspodeliti funkcije finansijske kontrole političkih stranaka da se prati sa: a) osnaživanje Kancelarije za registraciju i sertifikaciju političkih stranke koja kancelarija će uživati veći stepen nezavisnosti od sadašnje kancelarije⁴, ili b) stvaranje novog nezavisnog organa unutar bilo koje druge nezavisne institucije.

Trenutno stanje

Zakonodavni okvir

Izborna reforma u Republici Kosovo uređena je na osnovu:

- Zakona br. 03/L-073 o opštim izborima;
- Zakona o lokalnim izborima u Republici Kosovo, sa izmenama i dopunama iz novembra 2010.;
- Zakona br. 03/L-174 o finansiranju političkih stranaka.

Ustav i Zakon br. 03/L-256 o izmeni Zakona br. 03/L-073 o Opštim izborima u Republici Kosovo uređuju izborni sistem na Kosovu. Prema Ustavu i Zakonu, Kosovo se smatra jednom izbornom zonom sa više kandidata. Izvršavajući svoje pravo glasa, birač glasa za do pet (5) kandidata sa liste kandidata ovog političkog subjekta, dok ako glasate za više od pet (5) kandidata, tada se računa samo glasanje za politički subjekat. Skupština Republike Kosovo ima sto dvadeset (120) poslanika koji se biraju tajnim glasanjem na osnovu otvorenih spiskova. Mesta se u Skupštini dele među svim strankama, koalicijama, građanskim inicijativama i nezavisnim kandidatima, srazmerno broju važećih glasova koje su dobili na izborima za Skupštinu. U okviru ove raspodele, dvadeset (20) od sto dvadeset (120) mesta su rezervisana za zastupanje nevećinskih zajednica na Kosovu. Izorno zakonodavstvo na Kosovu takođe garantuje rodnu ravnopravnost u izbornom sistemu, na osnovu člana 7.2. Ustava Republike Kosovo, i članovima 6, 2 i 4.4. Zakona o ravnopravnosti polova.

Ovo zakonodavstvo je obezbedilo dovoljno osnova za demokratske izbore u skladu sa međunarodnim instrumentima na koje se Kosovo obavezalo u svom Ustavu. Zakonodavni okvir kojim su uređeni prethodni parlamentarni i lokalni izbori i pored nedostataka, omogućio je normalno funkcionisanje i održavanje opšteg toka izbornog procesa tokom parlamentarnih i lokalnih izbora 2017 kao i parlamentarnih izbora 2019. Izbori su uglavnom održani u mirnoj atmosferi i bez većih incidenata. Međutim, izbore u severnom delu zemlje karakteriše pritisak na kandidate izvan Srpske liste. Takođe je izazov bio postupak prebrojavanja glasova i upravljanje žalbama.

U okviru izborne reforme i sa ciljem ispunjavanja obaveza koje proističu iz izveštaja EU o Kosovu u vezi sa finansiranjem političkih partija i kampanja, Vlada je usvojila nacrt zakona o finansiranju političkih subjekata. Dana 30. septembra 2020. ovaj zakon je u načelu usvojila Skupština, dok se u međuvremenu očekuje da bude i formalno usvojen. Ovaj nacrt zakona ima za cilj izmenu i dopunu Zakonu o finansiranju

⁴ Parafraziranje mišljenja Venecijanske komisije, tačka 26, strana 9,
[https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2018\)016-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2018)016-e).

političkih stranaka, izmenjenog i dopunjenog Zakonom br. 04/L-058 i Zakon br. 04/L-122⁵, kao i Zakon o opštim izborima, sa posebnim fokusom na finansijsku kontrolu, objavljivanje godišnjeg finansijskog izveštaja iz prethodne godine i finansijskog deklarisanog izveštaja predizborne kampanje, kaznene odredbe kao i druge odredbe koje se povezuju sa Zakonom o opštim izborima.

Uprkos naporima da se reformiše izborni sistem na Kosovu pre lokalnih izbora 2017. godine, pre parlamentarnih izbora 11. juna 2017. i izbora 6. oktobra 2019. ili na inicijativu Skupštine Kosova, aprila 2019, reforma se nije sprovela. Brojni nedostaci su pratili ove izborne procese, koji su takođe identifikovani u Izveštaju EK Kosovo 2020., kao i u preliminarnoj izjavi Nadzorne misije EU. Međutim, ozbiljnu zabrinutost predstavlja niz zastrašivanja u redovima srpske zajednice, u kom slučaju su posebno ciljani kandidati koji nisu članovi stranke Srpska lista. Niz dugoročnih slabosti, posebno finansiranje političkih subjekata, nedostatak izveštavanja o finansiranju rodno razvrstanih kandidata za predizborne kampanje, ravnopravno učešće žena na izbornim listama, mehanizmi izbornih sporova, netačni birački spiskovi i sistem koji u velikoj meri nedostaje u glasanju za građane Kosova koji žive u inostranstvu tek treba rešiti.

Reforma izbornog sistema treba da razmotri i neusklađenost Zakona br. 03/L-073 o opštim izborima i Zakonu br. 03/L072 o Lokalnim Izborima sa Zakonom br. 05/L-020 za rodnu ravnopravnost. Trenutno zakoni o izborima predviđaju rodnu kvotu od najmanje 30% zastupljenosti na spiskovima političkih stranaka, a Zakon o ravnopravnosti polova predviđa sledeće: „Jednaka rodna zastupljenost u svim zakonodavnim, izvršnim i sudskim tijelima i drugim javnim institucijama postiže se kada je za svaki pol obezbijeđena minimalna zastupljenost od pedeset procenata (50%), uključujući njihova upravljačka i tijela koja donose odluke.“ Političke stranke dužne su, internim aktima, da sprovedu mere za promovisanje ravnopravnog učešća žena i muškaraca u organima i telima stranaka, u skladu sa odredbama člana 6. ovog zakona. I ova neuklapanja trebalo bi da se reše kroz očekivanu izbornu reformu.

Srednjoročni prioritetni ciljevi:

- Sprovođenje preporuka Misije EU Posmatranje izbora;
- Usvajanje i primena novog zakonodavstva o finansiranju političkih subjekata, u skladu sa mišljenjem Venecijanske komisije;
- Usajanje Zakona o izborima;
- Osnivanje ad-hoc odbora i savetodavne grupe u okviru izborne reforme Povezivanje sistema adresa sa sistemom centralnog registra civilnog stanja u okviru utvrđivanja biračkog spiska.

1.1.2. Javna uprava

Javna uprava je veza između vlade, civilnog društva, privatnog sektora i građana, koja sprovodi javne politike preduzete od vlade, i tako povećavajući socijalnu koheziju i poverenje između države i građana. Dakle, javnu upravu čine jedinice vladine institucionalne koje regulišu funkcionisanje društva. Efektivna javna uprava je presudna za razvoj zemlje primenom transparentnih, jasnih i jednostavnih administrativnih postupaka i pruža usluga usmerenih na građane. Javna uprava takođe pomaže poslovanja tokom obavljanja delatnosti, olakšavajući procedure i otklanjanjem birokratski barijera.

Zahtevi SSP-a

U okviru kriterijuma za oblast javne uprave koje treba ispuniti vlada i relevantne institucije Republike Kosovo u skladu sa članom 120. SSP-a, ostaje potpuna konsolidacija pravnog okvira (usvajanje i amandmani zakona i podzakonskih akata), kao i primena politika i zakona u celini.

Deo obaveza SSP-a, prema preambuli (tačka 4), jeste i razvoj civilnog društva i demokratizacija, su elementi na kojima strane se obavezuju da doprinesu političke stabilizacije, ekonomskog i institucionalnog razvoja Kosova. U tom kontekstu, jedan od opštih principa SSP-a (član 3) u oblasti javne uprave je poštovanje demokratskih principa kao osnova za oblikovanje politika. Ovo zahteva međusektorsku saradnju između

⁵ https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/64291/statement-head-eu-officeeur-and-heads-eu-missions-kosovo-draft-law-financing-political_en.

Vlade i civilnog društva, kao i omogućavanje uključivanja u procesu izrade politika kroz procesa javnih konsultacija.

Zahtevi od ostalih mehanizama za pristupanje u EU

Na četvrtom sastanku Odbora za stabilizaciju i pridruživanje, održanom gotovo u oktobru 2020., EK je naglasila da sprovođenje reforme javne uprave treba biti napor cele vlade. Istaknuta je i zabrinutost zbog političkih imenovanja u javnoj upravi. Kao rezultat, Kosovo će osigurati da se sva zapošljavanja, posebno na višim rukovodećim položajima, odvijaju u skladu sa načelima zasluga, transparentnosti i poštene i jednake zastupljenosti. Takođe je zatraženo da se uopšteno revitalizuje proces reformi, kako u području vladavine prava, tako i u ekonomskoj reformi i javnoj upravi. Stoga je, s tim u vezi, EK pozdravila pokretanje druge faze Programa za evropske reforme (ERA II), koja je odobrena u oktobru 2020., a u međuvremenu se očekuje da će Akcioni plan biti odobren nakon prolaska faze javnih konsultacija.

Rukovodeće odgovornosti će se sprovesti u svim Vladama, na koordiniran način od strane bivše Ministarstva za javnu uprav (sada MUP), Ministarstva za finansije i Kancelarije Predsednika Vlade. EK je takođe pozvala Kosovo da sprovedi Akcioni plan racionalizacije Agencija na sveobuhvatan i transparentan način. Ovo se planira dogoditi u jedan srednjoročni period, počevši od 2020. od prve faze racionalizacije.

Što se tiče nalaza iz *Izveštaja EK o Kosovu - 2020.*, među glavnim identifikovanim izazovima su: politički uticaj na regrutovanje u visoko-rukovodećim mestima u državnoj službi i regrutovanje bez zasluga; kašnjenja u usvajanju posebnih zakona u skladu sa Zakonom o opštem upravnom postupku (ZOUP); neadekvatna procena učinka, koja i dalje ima mali uticaj na razvoj karijere za državne službenike.

Što se tiče preporuka, potrebno je konsolidovati zakonski okvir i usvojiti podzakonske akte paketa zakona (uključujući izmenu Zakona o javnim službenicima u skladu sa odlukom Ustavnog suda) i započeti njihovu primenu u najkraćem mogućem roku; treba povećati odgovornost u institucijama, posebno na nivou menadžmenta; treba uskladiti zakonodavstvo sa ZOUP; treba poštovati principe u zapošljavanju i uklanjanju uticaja politike na administraciju; treba stvoriti nove jedinice za upravljanje ljudskim resursima u skladu sa Zakonskim paketom i treba pružiti bolje usluge građanima kroz digitalizaciju usluga (e-Kosovo Portal). Kapacitet za prikupljanje, kontrolu i čuvanje podataka takođe treba povećati. S tim u vezi, predviđen je razvoj mrežne platforme za praćenje nove Strategije RJU, koja se ogleda u vladinim dokumentima i planovima rada, kao jedan od ključnih prioriteta, kao što su: NPSSSP 2021.-2025, PRV 2020.-2023. i AER 2021.-2023., što bi uticalo na jačanje i bolju pripremu kontaktnih tačaka, njihovu profesionalnost i povećalo kvalitet. Takođe je važno uspostaviti bolje veze između strateških prioriteta i vladinog budžetiranja kako bi se poboljšala primena i praćenje strateškog okvira u RJU. Nadalje, sistem upravljanja ljudskim resursima treba poboljšati i osigurati interoperabilnost sa sistemom zarada.

Prema *Zaključcima sastanka PGRJU 2019.*, planiranje u oblasti javne uprave treba da bude strateški i povezano sa vladinim prioritetima, sektorskim strategijama, srednjoročnim okvirom rashoda i budžetom u raspolaganju. Važan kriterijum je okončanje procesa klasifikacije radnih mesta. Kako bi se ovaj proces uspešno okončao, Skupština Kosova treba da usvoji Zakon o platama, u skladu sa odlukom Ustavnog suda. Tokom 2021. je planirano da se novi zakon o platama prepíše i ponovo obradi, u saradnji sa Evropskom komisijom, SIGMA-om i drugim relevantnim donatorima. Ovo bi omogućilo eventualnu konsolidaciju zakonodavnog okvira za RJU.

U martu 2017. Skupština i Vlada potpisali su Memorandum saradnje za racionalizaciju državnih agencija, i radna grupa osnovana od strane MJU-a (sad MUP, shodno Odluci br. 07-V-014 Skupštine Republike Kosovo, sa plenarnog sastanka održanog 3. juna 2020. za izbor Vlade Republike Kosovo, kao i u skladu sa članom 19 (6.2) Poslovnika Vlade br. 09/2011 (GZ, br. 15/2011, od 12. septembra 2011.) i Uredba (CRC) br. 07/2020. o izmjeni i dopuni Uredbe (NRC) br. 06/2020. za oblasti administrativne odgovornosti kancelarije premijera i ministarstava odobren je na 5. sastanku vlade Kosova, Odlukom br. 03/05 od 15. juna 2020.) završio je Koncept-dokument za prvi talas racionalizacije i uspostavljanju jasnih linija odgovornosti za agencije koje posluju u Skupštini Kosova, koji je usvojen od Vlade na datum 9. oktobra 2018. Nacrt zakona o prvom talasu racionalizacije i uspostavljanja jasnih linija odgovornosti nezavisnih agencija koje

funkcionišu u kosovskoj skupštini planirano je da bude potpisan tokom prve polovine 2021., iako je, sudeći prema trenutnoj situaciji pandemije COVID-19, period za sprovođenje mera predviđenih NPSSSP-om treba ponovo razmotriti.

Što se tiče javnih službi i upravljanja ljudskim resursima, vlasti su se obavezale da će izvršiti potrebne zakonske izmene i dopune Zakona o javnim službenicima, u skladu sa odlukom Ustavnog suda, dovršiti i odobriti preostale podzakonske akte i započeti sprovođenje zakona. Vlasti će završiti uspostavljanje Odeljenja za upravljanje javnim službenicima i poslaće Evropskoj komisiji plan zapošljavanja i rezime interne organizacije Odeljenja. Preduzeće se mere za dalje poboljšanje procesa imenovanja i razrešenja visokih javnih zvaničnika, kako zahteva relevantno zakonodavstvo i u skladu sa načelima zasluga i transparentnosti. Takođe, pomno će se pratiti eskalacija prethodno zaključenih privremenih ugovora i sprovođenje odredbi Zakona o javnim službenicima. Štaviše, vlasti će preduzeti korake za dalje unapređenje mehanizama prikupljanja podataka koji se odnose na upravljanje ljudskim resursima.

Neke druge obaveze koje proizlaze iz sastanka AGPAR 2020. odnose se na odobravanje i sprovođenje Programa za smanjenje administrativnog opterećenja, koji koordiniše Kancelarija premijera, sa fokusom na konkretne mere za poboljšanje pružanja usluga u kratkom roku i dugoročno, posebno povećanom digitalizacijom i pojednostavljenjem, spajanjem i ukidanjem licenci i dozvola. Kroz ovaj postupak vlasti će obratiti posebnu pažnju na mere potrebne za ubrzanje usklađivanja posebnih sukobljenih zakona sa Zakonom o opštem upravnom postupku. Odgovornost za usklađivanje zakona, podzakonskih akata i administrativnih uputstava sa Zakonom o opštem upravnom postupku pripada nadležnom resornom ministarstvu. Vlada će imenovati centralnog koordinatora za postupak usklađivanja i odrediće obavezujući rok za taj postupak u svim ministarstvima.

Kosovo u okviru RJU-a izradiće sveobuhvatni dokument o politici javne finansijske kontrole sa fokusom na definisanje i primenu Menadžerske odgovornosti i javnu internu finansijsku kontrolu u javnom sektoru. Vlada mora osigurati bolju povezanost između SOR-a 2021.-2023. i izvršenja budžeta, te će shodno tome imati realnije planiranje investicionih projekata. Vlasti su sa tim u vezi posvećene osiguranju bliskog usklađivanja nove Nacionalne razvojne strategije sa reformama EU.

Prema zaključcima sastanka PGRJU-a od 2021., Institucije Vlade Kosova će se fokusirati na kompletiranju zakonskog okvira u ovoj oblasti usvajanjem Zakona o javnim službenicima i izradom novog zakona o platama u skladu sa odlukom Ustavnog suda (US). Takođe, podzakonski akti za sprovođenje 3 osnovna zakona o RJU biće usvojeni na osnovu nalaza odluke US-a. Poseban prioritet u ovoj oblasti takođe je dat kompletiranju pravnog okvira za racionalizaciju nezavisnih agencija i institucija. Samo tokom 2021. planirano je usvajanje 2 zakona za dva odgovarajuća kruga za racionalizaciju agencija. Iako je predviđeno da se zakoni za krug 3 i 4 ovog procesa primene tokom 2022-3. Strateški okvir RJU-a biće unapređen, kombinujući tako 3 strategije u ovoj oblasti u jednu Sektorsku strategiju za reformu javne uprave koja će biti odobrena krajem 2021. i služiće kao vodič za narednih 5 godina.

Drugo otkriće u zaključcima je smanjenje administrativnog tereta, u kom slučaju će se samo tokom 2021. najmanje 20% postojećih nacrti zakona, nacrti zakona, podzakonskih akata i administrativnih uputstava koja sadrže posebne administrativne postupke uskladiti sa ZJNP. deo zakonodavnog programa, sve dok se najmanje 8% licenci i licenci za ekonomske operatere ne spoji ili ne ukine. Konačno, vladine vlasti postavile su kao visok prioritet sistem za upravljanje ljudskim resursima, u kom slučaju napredak u sistemu stvaranjem novih modula i njihova integracija u sistem postaje sa širim ciljem poboljšanja i povećanja efikasnosti u procedure zapošljavanja u državnu službu na svim nivoima, u skladu sa važećim zakonodavstvom.

Daljnje obaveze koje su proizilazile na majskom sastanku PGRJU-a, i u cilju da se što efektivnije obezbedi sprovođenje reforme javne uprave i obezbeđivati da se potrebni finansijski i ljudski resursi dodele za ovu ulogu, osetljivo će se poboljšati profesionalni razvoj i kvalitet državnih službenika kao i će se poboljšati kvalitet i broj obuka obezbeđeni od KIJU.

Trenutno stanje

Zakonodavni okvir

Zakonodavni okvir u oblasti javne administracije je postavljen, međutim još uvek nije kompletiran. Primarno zakonodavstvo o Civilnoj službi je u skladu sa principima EU-a, međutim nedostaci su приметni pogotovo u pogledu uređivanja upravnih postupaka, javnih odgovornosti, po principima rodne ravnopravnosti, sudskim upravnim postupcima; kao i odgovornosti javnih institucija.

Osnovni zakoni na kojima se zasnivaju funkcije javne uprave:

- Zakon br. 06/L-11 za organizovanje i funkcionisanje državne uprave i nezavisnih agencija;
- Zakon br. 06/L-13 za plate u javnom sektoru. Ovaj zakon je obustavljen od Ustavnog suda do 30. juna 2020. Kao rezultat toga, Zakon br. 03/L-147 o platama civilnih službenika vратиće se na snagu dok se ne izradi novi Zakon o platama u javnom sektoru.
- Zakon br. 06/L-114 o javnim službenicima;
- Zakon br. 05/L-031 za opšti upravni postupak;
- Zakon br. 04/L-145 za Vladina tela informacionog društva.

Okvir politika

Strateški okvir za reformu javne uprave je određen od strane Ministarskog saveta za Reformu javne uprave, pružajući potrebne instrukcije o ulogama i odgovornostima nadležnih institucija. Na ovaj način, pristup reformi javne uprave je određen kroz Strateški okvir za reformu javne uprave koji se sastoji od tri odvojena dokumenta, pripremljena i upravljana od strane glavnih pfortelja, na nivou centralne koordinacije. U oblikovanju novog pristupa reformi javne uprave, uzeti su u obzir ključna pitanja kao što je određeno u strategiji proširenja od strane Evropske komisije i predstavljeno u detaljima od strane OECD/SIGMA kroz osnovne principe javne uprave. Naime, javna uprava Republike Kosovo angažovana je da funkcioniše na osnovu glavnih principa i oblasti OECD/SIGMA, kao što su sledeći:

- Strateški okvir reforme javne uprave;
- Razvoj i koordinacija politika;
- Javne usluge i upravljanje ljudskim resursima;
- Odgovornost;
- Pružanje usluga;
- Upravljanje javnim finansijama.

U skladu sa ovim principima, relevantne oblasti su grupisane u tri „stuba RJU-a“, u okviru kojih je glavnim pforteljima data odgovornost za razvoj jedne ili više strateških dokumenata. Tri stuba strateškog okvira reforme javne uprave su kao u nastavku:

- Prvi stub – razvoj i koordinacija politika, pod nadležnošću Kancelarije Predsednika Vlade;
- Drugi stub – civilna služba, ljudski resursi, odgovornost i pružanje usluga, pod nadležnošću Ministarstva unutrašnjih poslova; i
- Treći stub – upravljanje javnim finansijama, pod nadležnošću Ministarstva za finansije.

Drugi stub treba da obuhvati kriterijum pružanja usluga prema principu ravnopravnog tretmana za žene i muškarce.

Okvir politika za prvi stub reforme javne uprave se sastoji od:

- Nacionalni okvir za strateško planiranje i menadžment; i
- Strategije za planiranje i koordinaciju politika i za bolje regulisanje 2021.-2026.

Okvir politika za drugi stub reforme javne uprave se sastoji od:

- Strategije za modernizaciju javne uprave 2021.-2026.; i
- Strategije za elektronsko upravljanje.

Okvir politika za treći stub reforme javne uprave se sastoji od:

- Strategija interne kontrole javnih finansija; i
- Strategija upravljanja javnim finansijama.

Pored toga, Vlada je takođe usvojio novu Vladinu strategiju za saradnju sa civilnim društvom 2019. - 2023., koja ima za cilj poboljšanje učešća civilnog društva u kreiranju i primeni politika i zakonodavstva; izgradnja sistema pružanja javnih usluga putem OCD-a; izgradnja sistema zasnovanog na kriterijumima postavljenim za finansijsku podršku OCD; i negovanje integrisanog pristupa razvoju volontiranja.

Institucionalni okvir

U okviru bivšeg Ministarstva unutrašnjih poslova, sad MUP, oblast javne uprave u smislu institucionalnog okvira na nacionalnom nivou sastoji se od Agencije za informaciono društvo (AID) i Instituta Kosova za javnu upravu (IKJU).

Bivši MJU, sada MUP, je već ima izgrađenu naprednu infrastrukturu za omogućavanje pružanja elektronskih usluga preko Državne mreže koja obuhvata sve kancelarije centralne i lokalne uprave i Centra za državne podatke. Ova infrastruktura služi svim institucijama centralnog i lokalnog nivoa. Trenutna arhitektura ove infrastrukture daje čvrstu osnovu za pružanje elektronskih usluga građanima, kao i za modernizaciju javne uprave. Dalja modernizacija javne uprave zahteva kontinuirano održavanje i ulaganje u skladu sa rastom elektronskih usluga, trendova tehničkih-tehnoloških razvoja i povećanja sigurnosti.

Uredba br. 05/2016. o minimalnim standardima za javne konsultacije odobrena je u aprilu 2016., a primenjuje se od januara 2017. U skladu sa ovom uredbom, Kancelarija za dobro upravljanje (KDU/KPV) je odgovorni organ za koordinaciju procesa konsultacija, a koji se sprovodi putem *Onlajn platforme za javne konsultacije*. Ova uredba takođe predviđa ostale oblike i tehnike javnih konsultacija kako bi se osiguralo uključivanje zainteresovanih strana u kreiranje politika. Iste treba da budu pogodni i dostupni građanima Kosova, u zavisnosti od teme o kojoj se govori i specifičnosti osetljivosti te teme. Pored ovog mehanizma, od 2018. postoji i konsultativni mehanizam između Vlade i OCD-a drugih zainteresovanih strana u okviru zajedničkih institucionalnih struktura EU-Kosovo koje je osnovala SSP. Uređen u skladu sa odgovarajućim smernicama koje je odobrilo Ministarstvo za evropske integracije u 2018., ovaj mehanizam je odgovarajući forum koji doprinosi oblikovanju politike i primeni SSP-a, i kao takav treba je bolje iskoristiti vlada i civilno društvo.

Od 2017., sa odobrenjem Uredbe MF-No.04/2017, Kosovo je izgradilo sistem sa ujedinjenim pravilima za javno finansiranje NVO-a, pravila koja određuju minimalne kriterijume u vezi sa javnim finansiranjem. Štaviše, Vlada je 2. aprila 2019. Odlukom br. 05/96, uspostavila mehanizme saradnje Vlade sa civilnim društvom, odnosno Saveta za saradnju Vlade sa civilnim društvom. To je glavni i stalni savetodavni mehanizam koji koordinira i poboljšava celokupan proces saradnje Vlade sa civilnim društvom, gde KDU služi kao Sekretarijat. Savetom ko-predsedavaju Generalni sekretar KPV-a i izvršni direktor platforme CiviKos. Ovaj savet se sastoji od 29 članova: 15 iz NVO-a i 14 iz institucija.

Podrška donatora

Što se tiče donatora u oblasti javne uprave, trenutno postoji podrška projektima koji su usmereni na povećanje kapaciteta ljudskih resursa u upravi, pružanju boljih usluga građanima i funkcionalnom pregledu uprave sa posebnim naglaskom na nezavisne i izvršne agencije. Ovi projekti su sledeći:

- *Dalje jačanje kapaciteta za obuku Kosovskog instituta za javnu upravu (KIJU), sa periodom primene 2019-2020., uz podršku nemačke vlade; KIJU održava rasprave o produženju ovog projekta za još godinu dana, jer su neke aktivnosti odložene kao posledica pandemije COVID-19.*
- *Podrška Kancelariji za strateško planiranje Kancelarije premijera, koju pruža EU (IPA); sa periodom sprovođenja u maju 2021.;*
- *EU šema za mlade profesionalce za izgradnju kapaciteta u civilnoj službi, podržana od EU (IPA) na godišnjoj osnovi;*
- *Podrška sektorskoj reformi u oblasti javne uprave (IPA), sa periodom sprovođenja od 4 godina;*
- *Podrška sprovođenju Vladine strategije za saradnju sa civilnim društvom. Ovaj projekat se finansira u okviru Instrumenta za pretprijetnu pomoć (IPA II) 2014-2020. za KDU/KPV;*

Srednjoročni prioritetni ciljevi:

- Stvaranje apolitičke, profesionalne, zasnovane na zaslugama i dobro upravljane civilne službe kroz reorganizaciju ministarstava i njihovih podređenih organa, okončanjem procesa klasifikacije radnih mesta, sprovođenje novog sistema plata i unapređenja;
- Sprovođenje plana racionalizacije nezavisnih agencija i institucija, počev od odobravanja prvog kruga i izrade Zakona o drugom krugu racionalizacije tokom 2021. i nastavka sa poslednja dva kruga tokom 2022. i 2023. ;
- Smanjenje administrativnog tereta usklađivanjem sa ZOAP-om, posebnih zakona, podzakonskih akata i administrativnih koji sadrže posebne administrativne postupke ';
- Poboljšanje sistema upravljanja ljudskim resursima kroz njegovu međusobnu povezanost sa platnim sistemom, nakon finalizacije procesa klasifikacije radnih mesta prema novom zakonodavstvu;
- Jačanje kapaciteta civilnih službenika u upravi sa ne-većinskim grupama, na osnovu važećeg zakonodavstva, sa 10% na centralnom nivou (od 8.75% koliko je sada) i u srazmeri sa brojem stanovništva u odgovarajućoj opštini lokalnog nivoa;
- Dalje jačanje uprave kroz izgradnju kapaciteta za planiranje, analizu, razvoj i sprovođenje politike u cilju stvaranja značajnih, ekonomsko efikasnih i pristupačnih finansijskih politika;
- Završetak pravnog i operativnog okvira RJU-a i okončanje reformi troškova biće osnova za utvrđivanje opšteg i finansijskog delokruga sektorske budžetske podrške;
- Dalje poboljšanje kvaliteta javnih konsultacija, u skladu sa Uredbom o minimalnim standardima za ovaj postupak;
- Obezbeđivanje dovoljnih sredstava za sprovođenje zakonskog paketa za RJU;
- Razvoj državnog portala elektronskih usluga, njegovo funkcionisanje i početak pružanja elektronskih usluga građanima, preduzećima i javnim službenicima kroz ovaj jedinstveni prozor, kao i integracija što većeg broja usluga koje pružaju institucije u okviru porta;
- Proširenje platforme za elektronsku interoperabilnost i uključivanje što većeg broja sistema u ovu platformu;
- Povećanje transparentnosti prema javnosti kroz unapređenje Portala za otvaranje podataka, gde će se objavljivati podaci institucija centralnog i lokalnog nivoa.

Lokalna samouprava

Ustavna osnova za lokalnu samoupravu predviđena je Ustavom Republike Kosovo, Poglavlje X određuje „Osnovna jedinica lokalne samouprave na Kosovu je opština. Opštine uživaju visok stepen lokalne samouprave i ohrabruju i obezbeđuju aktivno učešće svih građana, žena i muškaraca, u procesu donošenja odluka opštinskih organa“.

Pravo lokalne samouprave se garantuje ustavom i uređuje zakonom. Lokalna samouprava se vrši od strane predstavničkih organa koji su izabrani na opštim, jednakim, slobodnim i neposrednim izborima tajnim glasanjem. Republika Kosovo poštuje i primenjuje Evropsku povelju za lokalnu samoupravu u meri u kojoj se to zahteva od zemlje potpisnice. Lokalna samouprava zasniva se na načelima dobrog upravljanja, rodne ravnopravnosti, transparentnosti, efikasnosti i efektivnosti u pružanju javnih usluga, obraćajući posebnu pažnju na posebne potrebe, uključujući žene, muškarce, osoba sa ograničenim sposobnostima, kao i zajednica koja nisu većina i njihovih pripadnika.

U pogledu rodne ravnopravnosti, iako je poštivanje načela rodne ravnopravnosti u lokalnoj samoupravi zakonska obaveza, zvaničnici o rodnoj ravnopravnosti u opštinama suočavaju se sa nedovoljnom političkom voljom da ih uključe u procese politike, što doprinosi nedostatku rodne perspektive u lokalnom zakonodavstvu i politikama. Štaviše, neki takvi službenici imaju slab kapacitet za analizu pola i druge procese politika, što im sprečava da ispune svoje obaveze, dok nedostatak izvršnih ovlašćenja, nedovoljna finansijska sredstva i dnevni red političkih partija takođe narušavaju rad. njihove. Te i druge obaveze zahtevi su koji proizilaze i iz Akcionog plana za rodno stanje EU.

Izveštaj EK o Kosovu – 2020. istakne da nivo zastupanja žena na rukovodećim pozicijama na lokalnom nivou i dalje ostaje pitanje koje treba rešiti sa većim prioritetom, i ako je bilo napretka u tom pogledu. Takođe

treba povećati kvalitet javnih konsultacija na lokalnom nivou. Treba povećati kapacitet ljudskih i finansijskih resursa da bi omogućile povećanje kvalitet opštinskih usluga. Takođe se naglašava potreba za dalju depolitizaciju lokalne uprave i poboljšanje nadzora nad skupštinama opština, kao i nad nadzorom nad lokalnim upravama. Takođe treba smanjiti i politički uticaj na lokalnu upravu, koja se već smatra preteranom i slabi je.

1.1.3. Ombudsman⁶

Ovo poglavlje obuhvata delokrug Institucije ombudsmana (IO), kao nezavisne ustavne institucije koja prati, štiti i promoviše ljudska prava i slobode. Ista obuhvata kriterijume koji proizilaze iz procesa integrisanja Republike Kosovo u Evropsku Uniju, trenutno stanje ispunjavanja mandata, izazova sa kojima se IO suočava, kao i njegove planove i prioritete za budućnost.

Zahtevi SSP-a

Pošto EU posvećuje poseban značaj ljudskim pravima, kako bi se zagarovalo njihovo poštovanje, nametnula je određene preduslove, uključujući političke kriterijume Kopenhagena, koji između ostalog zahtevaju stabilnost institucija, uključujući IO-a, koje garantuju demokratiju, vladavinu zakona, ljudska prava i poštovanja i zaštitu nacionalnih manjina.

U okviru relevantnih članova SSP-a koji se nadovezuju sa IO i njegovim mandatom su sledeći:

- Član 3: „Poštovanje demokratskih principa i ljudska prava kao što su proglašena u Univerzalnoj deklaraciji o ljudskim pravima 1948. i kao što su definisane u Konvenciji za zaštitu osnovnih ljudskih prava i sloboda 1950., sa konačnim aktom Helsinkija i Pariskom poveljom za novu Evropu, poštovanje principa međunarodnog prava, uključujući potpunu saradnju sa Međunarodnim krivičnim tribunalom za bivšu Jugoslaviju (MKT) i njen preostali mehanizam, Međunarodni krivični tribunal i poštovanje pravne države i principi tržišne ekonomije kao što su odražena u dokumentu Bonske konferencije za ekonomsku saradnju Konferencije za saradnju i bezbednost u Evropi formiraju osnovu politika EU-a i Kosova i čine ključne elemente ovog Sporazuma.
- Član 4: „Kosovo je posvećeno poštovanju prava i međunarodnih instrumenata, ali ne samo one koje se nadovezuju sa zaštitom osnovnih ljudskih prava, do zaštite lica koji pripadaju manjinama i bez diskriminisanja po bilo kojoj osnovi“.
- Član 7: „Razvoj regionalne saradnje i dobrosusedskih odnosa, kao i poštovanje ljudskih prava, uključujući prava lica koji pripadaju manjinama, opasan su za SSP. Postizanje i sprovođenje ovog Sporazuma se obavlja u okviru SSP-a i zasniva se na samim zaslugama Kosova“.

Dalje, članom 120. SSP-a osim što je predviđeno da postoji profesionalna javna uprava, koja je efikasna i odgovorna, izričito je predviđeno sledeće: „Saradnja obuhvata i poboljšanje efikasnosti i kapaciteta nezavisnih tela koja služe za funkcionisanje javne uprave i za delotvoran sistem provere i ravnoteže“

Zahtevi od ostalih mehanizama za pristupanje u EU

Zaključci najnovijeg sastanka Pododbora za pravdu, slobodu i sigurnost, kao i Izveštaj EK Kosovo 2020., ističu potrebu da se osigura odgovarajuće praćenje sprovođenja preporuka Ombudsmana. Dalje, prema pokazateljima 7.3.1 i 7.3.2 Sektorskog ugovora o budžetu za reformu javne uprave između Vlade Kosova i EK, do 2021. nivo primene preporuka IO-a za javne vlasti trebalo bi da bude najmanje 70%.

Sve u svemu, Republika Kosovo treba da poboljša uslove za funkcionisanje IO, kako u pogledu primene Zakonskog okvira, garantovanje izdržljive finansijske, organizacione i funkcionalne nezavisnosti, tako i adresiranja i adekvatno praćenja primene preporuka koje IO izdanja.

Trenutno stanje

Zakonodavni okvir

U nastavku je naveden glavni zakonodavni okvir kojim se uređuje delokrug IO-a:

⁶ Ovo poglavlje je povezano sa poglavljem 3.23. Poglavlje 23. *acquis-a: Pravosudni sistem i osnovna prava.*

- Ustav Republike Kosovo
- Zakon o Ombudsmanu
- Zakon o Zaštiti od diskriminacije
- Zakon o Rodnoj ravnopravnosti
- Zakon o Pristupu javnim dokumentima.

Zakonskim paketom o ljudskim pravima, koji se sastoji od Zakona o Ombudsmanu, Zakona o Zaštiti od diskriminacije i Zakona o Rodnoj ravnopravnosti, usvojenih jula 2015., IO-u su prenesene i neke druge odgovornosti.

Da bi IO funkcionisao u potpunom skladu sa Pariskim principima o nacionalnim institucijama za ljudska prava, koji su minimalni međunarodni kriterijumi koje treba da ispuni svaka nacionalna institucija za ljudska prava u jednoj zemlji da bi mogla da se smatra pouzdanom i dostojnom da obavlja svoj mandat, novim Zakonom o Ombudsmanu ojača se uloga IO-a drebama kojima se obezbeđuje organizaciona, administrativna i finansijska nezavisnost. Štaviše, ovim zakonom je produžen funkcionalni imunitet ne samo za Ombudsmana i njegove zamenike, već i celokupnom osoblju, a vlada i opštine su pod obavezom da osiguraju prostor ili prostorije pogodne za rad u javnom vlasništvu, kako bi se omogućilo efektivno obavljanje funkcija i odgovornosti IO, i takođe je obezbeđena je i finansijska nezavisnost. Članom 35. ovog zakona se određuje kao sledeće:

- *„Bez obzira na odredbe drugih zakona, Institucija Ombudsmana priprema predlog svog godišnjeg budžeta i dostavlja ga na usvajanje Skupštini Republike Kosovo, koji ne može biti manji od budžeta odobrenog za prethodnu godinu. Budžet se može smanjiti samo uz odobrenje Ombudsmana“.*
- *U slučaju povećanja obaveza i nadležnosti Institucije ombudsmana ovim i drugim zakonima, ovo je praćeno i dodatnim odgovarajućim i posebnim finansijskim sredstvima i ljudskim resursima.*
- *Institucija Ombudsmana upravlja na nezavisan način sa svojim budžetom“.*

Zakonski paket o ljudskim pravima je, između ostalog, odredio brže vremenske rokove za razmatranje slučajeva, osnivanje Nacionalnog mehanizma za sprečavanje torture (NMST), pokrivanje javnog i privatnog sektora, shodno slučajevima diskriminacije, kaznene mere za ne-saradnju sa Ombudsmanom, pokretanje sudskih postupaka od strane Ombudsmana, predstavljanje Ombudsmana u svojstvu prijatelja Suda (*amicus curiae*) u sudskim procesima koji se odnose na ljudska prava, pitanja ravnopravnosti i zaštite od diskriminacije, itd.

Ombudsman je, u kapacitetu NMST-a, odgovoran da redovno i bez najavlivanja poseti sva mesta u kojima se drže lica koja su lišena slobode (uključujući policijsko zadržavanje, pritvor, boravak u zdravstvenim institucijama, carinsko zadržavanje, zabranjivanje emigracije i svako mesto kada postoji sumnja da je došlo do kršenja ljudskih prava i sloboda); kao i da uspostavi poseban mehanizam koji će obavljati sve funkcije NMST-a. Ombudsman treba da saraduje sa međunarodnim i domaćim mehanizmima u oblasti sprečavanja torture kao i drugih oblika tretiranja ili drugih oblika okrutnog, nehumanog i ponižavajućeg kažnjavanja. Takođe, Ombudsman može dati sugestije i preporuke za odgovorna lica i institucije u kojima se drže lica koja su lišena slobode, bez obzira na vrstu ili objekat i okolnosti njihovog zadržavanja, radi poboljšanja njihovog tretiranja i uslova.

Što se tiče transponovanja *acquis* u nacionalnom zakonodavstvu u ovoj oblasti, do sada je postignuto *značajno* transponovanje (delimično), konkretnije Zakon o zaštiti od diskriminacije i Zakon o rodnoj ravnopravnosti.

IO je nastavio je da radi na ispunjenju svoje ustavne misije i da bude zaštitnik prava građana Kosova vis-à-vis postupaka javnih organa. Trenutno, IO svoju delatnost obavlja u centralnoj kancelariji u Prištini i u regionalnim kancelarijama u Prizrenu, Peći, Gnjilanu, Uroševcu, Đakovici, Gračanici, Mitrovici i u Severnoj Mitrovici.

Prema godišnjem izveštaju Ombudsmana, iz godine u godinu je evidentiran progresivan porast broja preporuka prosluđenih odgovornim institucijama kao i pozitivan trend njihovog sprovođenja. Ovo je

uticalo na povećanje poverenja građana u instituciji i porast odgovornosti od strane javnih organa, po pitanju ispunjavanja njihovih ustavnih i zakonskih obaveza, u službi građana.

Podrška donatora

IO, kao nacionalnu instituciju za zaštitu i promociju ljudskih prava, kontinuirano podržavaju različiti međunarodni akteri. Projekti od kojih je ova institucija imala koristi usmereni su na izgradnju kapaciteta osoblja u delotvornom i efikasnom obavljanju zadataka i odgovornosti u skladu sa ustavnim i zakonskim mandatom, kao i na promociju rada i podizanje svesti građana o ulozi institucije i njihovim pravima. Trenutni projekti su sledeći:

- *Jačanje kosovskih institucija u borbi protiv mučenja, zlostavljanja i drugog ponižavajućeg postupanja:* sa periodom primene jul 2020. - decembar 2021., podržano od Kraljevine Norveške i Saveta Evrope;
- *Podrška Instituciji ombudsmana Kosova:* sa periodom primene mart 2019. - septembar 2020., podržana od EU (IPA);
- *Projekat tehničke pomoći za evropske integracije Kosova:* sa periodom sprovođenja maj 2018. - april 2022. podržani od Vlade Luksemburga i Kraljevine Norveške;
- *Promocija jednakosti i različitosti na Kosovu:* sa periodom primene maj 2019 - maj 2022, podržani od EU i Saveta Evrope;
- *Jačanje nacionalnog preventivnog mehanizma na Kosovu:* sa periodom primene maj 2017. - april 2019., podržano od Saveta Evrope, Kraljevine Norveške i Vlade Švajcarske;
- *Podrška primeni evropskih standarda ljudskih prava na Kosovu i reformi institucije ombudsmana:* sa periodom primene mart 2015. - februar 2017., podržana od strane Saveta Evrope, Vlade Švajcarske i Kraljevine Norveške;
- *Unapređenje pristupa pravdi i vladavini prava na Kosovu:* period primene oktobar 2014. - decembar 2020., podržan od UNDP-a i Vlade Kraljevine Norveške;
- *Unapređenje zaštite ljudskih prava na Kosovu:* sa periodom primene od februara 2012. do februara 2014., uz podršku EU i Saveta Evrope.

Srednjoročni prioritetni ciljevi

Na osnovu mandata i misije IO, osnovni cilj i svrha rada IO je da dođe do istrage slučajeva, prema predstavkama građana muškaraca i žena, sa ciljem da se zaštita i promovisanje osnovnih ljudskih prava i sloboda ostvaruju sa odgovornošću, potrebnom brzinom i profesionalnošću.

Konkretno, srednjoročni prioritetni ciljevi u ovom poglavlju su sledeći:

- Povećanje pouzdanosti građana u Instituciju Ombudsmana i promovisanje ljudskih prava;
- Povećanje broja postupaka po službenoj dužnosti (*ex officio*);
- Kontinuirano povećanje sprovođenja preporuka Institucije Ombudsmana od strane nadležnih institucija;
- Zaštita ljudskih prava i sloboda, sa posebnim osvrtom na sistematska pitanja koja su najvažnija za interese i brige građana;
- Izgradnja kapaciteta novih odeljenja za realizaciju svojeg mandata u skladu sa zakonom, sa fokusom na Odeljenje za zaštitu od diskriminacije i Odeljenje za prava dece; i
- Unapređenje saradnje sa javnim vlastima, civilnim društvom i medijima, ali i sa različitim međunarodnim mrežama.

1.1.4. Civilni nadzor bezbednosnih snaga⁷

Ovo poglavlje pokriva civilni demokratski nadzor nad bezbednosnim institucijama, koji se odnosi na vršenje civilne kontrole putem Skupštine Republike Kosova, odnosno putem relevantnih parlamentarnih

⁷ Ovo poglavlje je u vezi sa poglavljem 3.32. *Poglavlje 31 acquis-a: Spoljna, bezbednosna i odbrambena politika.*

Komisija (Komisija za pitanja bezbednosti i odbrane, Komisija za nadgledanje Kosovske agencije za inteligenciju), Predsednika, Predsednik Vladea i Ministra odbrane.

SSP ne sadrži posebne odredbe u vezi ove oblasti, ali Kosovo sprovodi povezane zahteve koji proizilaze iz drugih mehanizama za pristupanje u EU.

Zahtevi od ostalih mehanizama za pristupanje u EU

Pitanje verifikacije članova parlamentarne Komisije za nadgledanje Kosovske agencije za inteligenciju (KAI), utvrđeno Izveštajem o zemlju kao neprofesionalna i partizanska verifikacija bezbednosti i da Skupština treba da poveća svoje kapacitete i poboljša svoju stručnost u nadgledanju ove oblasti. Ostaje obaveza Kosova da putem dopuna i izmena Zakona o klasifikaciji informacija i verifikaciji bezbednosti uspostavi Agenciju za bezbednost klasifikovanih informacija, kao organ nacionalne bezbednosti, kao i da u bliskoj saradnji sa drugim mehanizmima Republike Kosova, uključe u proces donošenja odluka o verifikaciji bezbednosti i istovremeno dostizanje minimalnih standarda bezbednosti za zaštitu klasifikovanih informacija koje su pod upravom odgovarajućih institucija Republike Kosovo.

Odgovarajuća parlamentarna Komisija za bezbednost će biti nadzorni mehanizam kao ove agencije i iste neće biti predmet verifikacije bezbednosti. *Izveštaj EK o Kosovu – 2020.* još uvek ističe da parlamentarni nadzor Kosovske Snage bezbednosti i Kosovske obaveštajne agencije i dalje ostaje nedovoljan. Takođe, *Izveštaj EK o Kosovu – 2020.* u ovoj oblasti naglašava potrebu da se pozabavi nalazima izveštaja parlamentarnog istražnog odbora, usvojenog u junu 2019., o slučaju deportacije 6 (šest) turskih državljana.

Trenutno stanje

Zakonodavni okvir

Oblast demokratskog građanskog nadzora u Republici Kosovo reguliše se sledećim pravnim okvirom:

- Ustav Republike Kosovo - član 65, stav 12;
- Zakon o Ministarstvu odbrane;
- Zakon o Kosovskim snagama bezbednosti;
- Zakon o klasifikaciji informacija i provere sigurnosti;
- Zakon o Kosovskoj obaveštajnoj agenciji.

U međuvremenu kao i uzimajući u obzir dopune i izmene Zakonodavnog Plana Vlade za 2018., 13. septembra 2018. ponovo je prosleđen Vladi Nacrt zakona o Kosovskim Snagama Bezbednosti, Nacrt zakona o Ministarstvu odbrane i Nacrt zakona o službi u Bezbednosnim Snagama Kosova, zajedno sa celim paketom dokumenata koji su propisani Pravilnikom o radu Vlade. Na sastanku od 13. septembra 2018., Vlada Republike Kosova, sa odgovarajućim Odlukama (br. 04/65, br. 05/65 i br. 06/65), usvojila je i prosledila Skupštini Kosova tri (3) gore navedena zakona. Skupština Republike Kosova je usvojila nacrti ovih zakona 14. decembra 2018., a isti su stupili na snagu u januaru 2019. Novi zakonodavni okvir je preciznije utvrdio ovlašćenja demokratskih civilnih kontrolnih organa KSB-a.

Okvir politika

Analiza Strateškog pregleda sektora bezbednosti – usvojena 2014., postavila je strateške ciljeve bezbednosnog sektora u Republici Kosovo, i to: Nezavisnost, suverenitet i teritorijalni integritet; ustavni poredak; održivi privredni razvoj; život, blagostanje, imovina i bezbednost građana Kosova; regionalna stabilnost i članstvo u međunarodnim organizacijama.

Interesi i ciljevi nacionalne sigurnosti određuju osnove za sadašnju i buduću misiju i zadatke institucija u celini, a posebno sigurnosne institucije. U kontekstu interesa nacionalne bezbednosti i analize SRSB, delokrug ove strategije povezuje se integracijom u EU i u NATO, dakle, regionalna stabilnost i članstvo u međunarodnim organizacijama.

Istovremeno, civilni nadzor snagama bezbednosti treba da se radi potpuno u skladu sa Rezolucijom 1325 o ženama, miru i bezbednosti, kao i postojećim vladnim strategijama.

Institucionalni okvir

Na osnovu relevantnog zakonodavstva, lanac demokratske civilne kontrole krene od Skupštine (kroz relevantnih parlamentarnih odbora), Predsednik Kosova, kao vrhovni komandant BSK, Predsednik Vlade i Ministar odbrane, čija se ovlašćenja vrše u pozivanju za izveštavanje, imenovanje, napredovanje i nadzor finansija.

Institucionalni okvir za oblast demokratskog civilnog nadzora snaga sigurnosti sastoji se od ovih institucija:

- Predsednik Republike Kosova;
- Skupština Republike Kosova;
- Komisija za nadzor;
- Vlada;
- Predsednik Vlade;
- Ministar odbrane.

1.2. Regionalna saradnja i međunarodne obaveze

Vlada Republike Kosovo će nastaviti sa promovisanjem dobrosusedskih i konstruktivnih odnosa sa svim državama regiona. Da bi ispunilo regionalnu politiku, Kosovo ostaje privrženo, na konstruktivan i pragmatičan način, povećanju delotvorne regionalne saradnje. Glavni cilj ostaje jačanje saradnje sa prvim susedima, podizanje sadašnjeg nivoa sveobuhvatne razmene i unapređenje saradnje u svim oblastima od zajedničkog interesa.

Kosovo nastavlja da podržava dijalog na svim nivoima, regionalnu bezbednost, ekonomsku saradnju, produblivanje trgovinske razmene, zaštitu i unapređenje ljudskih prava i sloboda. Kosovo ostaje posvećeno potpunoj normalizaciji međudržavnih odnosa sa Srbijom i nastavku dijaloga, i ima za cilj da isti okonča obostranim priznanjem, što bi omogućilo izgradnju održivog mira između obeju zemalja i uspostavljanje diplomatskih i dobrosusedskih odnosa u evropskom duhu, uključujući učešće žena i muškaraca u procesima dijaloga u skladu sa Rezolucijom Ujedinjenih Nacija 1325 o ženama, miru i sigurnosti i dosadašnjim vladinim strategijama.

Učlanjenje Republike Kosovo u međunarodnim organizacijama ostaje jedan od primarnih prioriteta Vlade Kosova, koja nastavlja da ulaže napore u to da postane punopravna članica OUN i njenih specijalizovanih agencija, kao i da poveća svoje učešće i svoju predstavljenost u multilateralnim mehanizmima. Multilateralna diplomatija Kosova nastavlja da bude u službi unapređenja državnih interesa Kosova, demokratskog i ekonomskog razvoja zemlje, kao i preuzimanja međunarodnih obaveza.

Republika Kosovo, kao punopravna članica u regionalnoj organizaciji Jugoistočne Evrope - Regional Cooperation Council/Regionalni savet za saradnju (RSS) - učestvuje na godišnjim sastancima, sastancima odbora, nacionalnih koordinatora kao i na sektorskim sastancima RSS-a. Institucije Kosova, u skladu sa zahtevima Zakona o ravnopravnosti polova, moraju obezbediti da na svim susretima, sastancima, seminarima i konferencijama postoji poednaka zastupljenost muškaraca i žena.

Prema uslovima za pristupanje EU koji proizilaze iz SSP, srednjoročnih kriterijuma iz Studije izvodljivosti, DPSP i ostalih mehanizama ovog procesa u oblasti regionalne saradnje i međunarodnih obaveza, Kosovo nastavlja da razvija regionalnu saradnju vezano za poštovanje ljudskih prava, posebno manjina, unapređenje regionalne saradnje u vezi sa kretanjem ljudi, robe i usluga, kao i kapitala. Prema tome, Kosovo vodi politički dijalog sa ciljem da se konsoliduje približavanje između EU i Kosova za unapređenje novih oblika saradnje, u okviru procesa normalizacije odnosa između Kosova i Srbije, i aktivno promoviše regionalnu saradnju.

Od ključnog značaja je da Kosovo nastavi sa savesnom primenom svih sporazuma postignutih do sada između Beograda i Prištine, i da se konstruktivno angažuje na čitavom spektru pitanja uz pomoć EU, uključujući Ugovor zajednice za transport, saradnju u pravosuđu i sporazume o zapošljavanju i socijalnoj politici u JIE, Mrežu za zapošljavanje i socijalnu politiku i Zdravstvenu mrežu Jugoistočne Evrope. Takođe, mora se obezbediti puno učešće Kosova u Deceniji Roma.

Prema zaključcima Saveta, od aprila 1977., regionalna saradnja je jedan od glavnih uslova za sklapanje ugovornih odnosa sa EU. Osim toga, sa ciljem da se ispoštuju obaveze koje proizilaze iz SI i DPSP, Kosovo nastavlja da obezbeđuje aktivnu i konstruktivnu saradnju sa svim regionalnim partnerima. Vlada Republike Kosovo nastavlja da bude konstruktivna što se tiče dijaloga sa Republikom Srbijom i istovremeno je intenzivirala napore za produbljivanje dobrih odnosa sa susednim zemljama. Takođe ostaje prioritet članstvo i proaktivno učešće u regionalnim i međunarodnim organizacijama.

Prema *Izveštaju EK o Kosovu – 2020.*, treba povećati međuinstitucionalnu saradnju na polju nestalih lica i objediniti pozicije između Kosovske komisije za nestala lica, službenika za spise u KP i kosovskih predstavnika u Radnoj grupi Priština-Beograd. Takođe bi trebalo uspostaviti i operacionalizovati sistem upravljanja slučajevima nestalih lica i da se ojača međuinstitucionalna saradnja. Visoki prioritet će se dati usvajanju podzakonskih akata kako bi se podržala primena Zakona o nestalim licima. Kapaciteti za obavljanje održivih forenzičkih praksi, uključujući forenzičku antropologiju i arheologiju, takođe će biti povećani.

Trenutno stanje

Zakonodavni okvir

Pravni osnov za uređenje oblasti međunarodnih sporazuma sastoji se od:

- Zakona br. 04/L-052 o međunarodnim ugovorima;
- Zakon br. 04/L-199 o ratifikaciji prvog međunarodnog sporazuma principa koji uređuju normalizaciju odnosa između Republike Kosovo i Republike Srbije;
- Protokoli o sprovođenju Osnovnog sporazuma za normalizaciju odnosa.

Pravni osnov za uređenje oblasti za nestala lica posredstvom međunarodnih sporazumima obuhvata Zakon br. 04/L-023 o nestalim licima

Institucionalni okvir

Institucionalni okvir u oblasti regionalne saradnje i međunarodnih obaveza sastoji se od sledećih institucija:

- Ministarstvo inostranih poslova i dijaspora, odnosno Odeljenje za regionalne odnose; i
- Kancelarija Predsednika Vlade (odgovorna za dijalog o normalizaciji odnosa sa Srbijom).

Dijalog ima za cilj rešavanje praktičnih pitanja između dve nezavisne i suverene države. Dijalog se obavlja uz posredovanje EU i uz podršku SAD. Dijalog je nastao kao međunarodna obaveza Rezolucije UN iz septembra 2010. za koju je Vlada Republike Kosovo, u skladu sa Ustavom zemlje i Rezolucijom Skupštine pokazala spremnost da ispuni ovu obavezu, kao i ciljeve za poboljšanje života ljudi i približavanje Kosova Evropskoj Uniji.

Kancelarija Saveta za regionalnu saradnju (KSRS) deluje u okviru Kancelarije Predsednika Vlade, pod rukovodstvom Nacionalnog Koordinatora u Savetu za regionalnu saradnju imenovanog od strane Predsednik Vladea, koji predstavlja Republiku Kosovo, kao i koordinira sve aktivnosti za regionalnu saradnju u okviru SRS direktno sa Sekretarijatom u Sarajevu.

Nacionalni koordinator predstavlja Kosovo na sastancima Odbora i godišnjim sastancima Saveta za regionalnu saradnju u Sarajevu. Kancelarija Saveta za regionalnu saradnju zalaže se za među-ministarsku saradnju u cilju ispunjavanja obaveza iz programa RCC-a.

Vladina Komisija za nestala lica, koja deluje u okviru Kancelarije Predsednika Vlade, je vladino telo koje upravlja, nadgleda, usklađuje i koordinira aktivnosti sa lokalnim institucijama, saraduje sa međunarodnim institucijama i organizacijama i drugim akterima, o obelodanjivanje sudbine nestalih osoba kao posledica rata 1998-1999., bez obzira na etničku pripadnost, religiju ili vojni ili civilni status.

Vladina komisija za nestale lice ima mandat i cilj zaštitu prava i interesa nestalih lica i njihovih porodica, naročito pravo članova porodice da znaju sudbinu nestalih osoba koje su nestale tokom perioda 1. januara 1998. - 31. decembra 2000., kao posledica rata na Kosovu u periodu 1998-1999.

Što se tiče odnosa sa međunarodnom zajednicom, Kosovo je član Međunarodnog monetarnog fonda, Svetske banke, Evropske banke za obnovu i razvoj. Pored toga, Kosovo učestvuje na redovnim sastancima CEFTA ali se i dalje suočava sa preprekama koje je stvorila Srbija, gde se od Sekretarijata CEFTA-e zahteva da u ime Kosova potpisuje UNMIK, što predstavlja kršenje Sporazuma o regionalnoj saradnji postignutog u Briselu 24. februara 2012 (za više detalja, pogledajte poglavlje 31).

Republika Kosovo je član ovih regionalnih i međunarodnih političkih inicijativa:

- Proces saradnje u jugoistočnoj Evropi (SEECF);
- Regionalna inicijativa za migracije, azil i izbeglice (MARRI);
- Regionalni savet za saradnju (RCC);
- Venecijanska komisija;
- Centar za bezbednosnu saradnju (RACVIAC);
- Međunarodna organizacija Frakofonija;
- Sporazum o slobodnoj trgovini u centralnoj Evropi (CEFTA);
- Bečki ekonomski forum (VEF);
- Brdo proces (BP);
- Investicioni instrument za zapadni Balkan (WBIF);
- Energetska zajednica (EnC);
- Investicioni komitet jugoistočne Evrope (SEEIC);
- Radna grupa za ruralni razvoj (SWG);
- Forum trgovinske zajednice jugoistočne Evrope (SEETUF);
- Elektronska inicijativa za jugoistočnu Evropu (eSEE);
- EETO - Transportna opservatorija jugoistočne Evrope;
- Mreža udruženja lokalnih vlasti jugoistočne Evrope (NALAS);
- Mreža javno-privatnog partnerstva jugoistočne Evrope (SEEPFPPN);
- Američko - Jadranska povelja (A-5);
- Inicijativa za reformu obrazovanja u jugoistočnoj Evropi (ERI SEE);
- Regionalni centar za životnu sredinu (REC);
- Regionalna škola javne uprave (ReSPA);
- Regionalna mreža za zaštitu životne sredine (RENA);
- Regionalni centar za učenje preduzetništva u jugoistočnoj Evropi (SEECCEL);
- Radna grupa za unapređenje i podizanje ljudskog kapitala (TF FBHC);
- Međunarodna organizacija penzijskih supervizora (IOPS);
- Međunarodna unija drumskog saobraćaja u Ženevi (IRU)
- Svetska Banka (WB);
- Evropska banka za obnovu i razvoj (EBRD);
- Međunarodni monetarni fond (IMF);
- Međunarodna asocijacija advokatskih komora (IBA);
- Međunarodno udruženje za socijalno osiguranje (ISSA);
- Stalna radna grupa za ruralni razvoj jugoistočne Evrope (RRDWSG);
- Višegradaska grupa (VG);
- Human Dynamics (HD);
- Sprovođenje jedinstvenog evropskog neba u programu jugoistočne Evrope (ISIS ECAA);
- Investicioni kompakt za JIE (ICSEE);
- Promocija evropskog filma (EFP);
- Šefovi evropske mreže agencija za zaštitu životne sredine (EPA);
- Evropska investiciona banka (EIB);
- Razvojna banka Saveta Evrope (CEB);
- Grupe nezavisnih regulatornih tela za železnicu (IRG -Rail);
- Parlamentarna skupština NATO (NATO PA);
- Evropsko udruženje geoloških službi (EGS);

- Međunarodna organizacija Frankofonije (OIF);
- Međunarodna radio-amaterska unija (IARU)
- Centar za istraživanje i inovacije zapadnog Balkana (WISE);
- Fond za zapadni Balkan (WBF);
- Korporacija milenijumskih izazova (MCC);
- Međunarodni biro izložbi (BIE);
- Regionalna kancelarija za omladinsku saradnju (RYCO);
- Evropski institut za telekomunikacione standarde (ETSI);
- Stalni arbitražni sud (PCA);
- Apostil konvencija (AC);
- Svetska stomatološka federacija (WDF);
- Međunarodna federacija bibliotečkih udruženja i institucija (IFLA);
- Međunarodni savet muzeja (ICOM);
- Egmont grupa jedinica finansijskog obaveštavanja (EGFIU);
- Ugovor o transportnoj zajednici (TCT);
- Međunarodna federacija saveza za umetnost i kulturnih agencija (IFACCA);
- Svetska carinska organizacija (WCO);
- Međunarodni savet za spomenike i spomeničke celine (ICOMOS);
- Jugoistočna evropska kino mreža (SEE Cinema Network);
- Evropska filmska akademija (EFA);
- Regionalno veće jugoistočne Evrope - Međunarodni savet za velike električne sisteme (SEERC CIGRE);
- Svetski savet za vode (WWC);
- Parlamentarna skupština Frankofonije (APF);
- Međunarodna unija za zaštitu prirode (IUCN)
- Međunarodne organizacije vrhovnih revizorskih institucija (INTOSAI);
- Réseau international francophone de formation policière (FRANCOPOL);
- Međunarodni odbor za registraciju životinja (ICAR).

Kosovo je takođe učlanjeno u sledećim sportskim organizacijama:

- Međunarodnu košarkašku federaciju;
- Međunarodnu svetsku plivačku federaciju;
- Međunarodni olimpijski komitet;
- Međunarodnu rukometnu federaciju
- Svetsku tekvondo federaciju;
- Međunarodnu rvačku federaciju;
- Međunarodnu federaciju stonog tenisa (ITTF);
- Međunarodnu federaciju stilova udruženog rvanja (FILA);
- Međunarodnu streličarsku federaciju (FITA);
- Međunarodnu federaciju dizanja tegova (IEF);
- Međunarodnu federaciju školskog sporta (ISF);
- Međunarodnu džudo federaciju (IJF);
- Evropsku mini-golf federaciju (EMF);
- Međunarodnu jedriličarsku federaciju (ISAF);
- Svetsku karling federaciju (WFC);
- Međunarodnu uniju modernog petoboja (UIPM);
- Međunarodnu gimnastičku federaciju (FIG);
- Evropski olimpijski komitet (EOC);
- Međunarodno udruženje amaterskih boksera (AIBA);
- Međunarodnu kickboxing federaciju (IKF);

- Međunarodnu federaciju `Echecs` (Svetska šahovska federacija) (FIDE);
- Međunarodnu streljačku federaciju (ISSF);
- Međunarodnu odbojkašku federaciju (FIVB);
- Međunarodnu federacija atletskih federacija (IAAF);
- Međunarodnu biciklističku uniju (UCI);
- Međunarodnu aeronautičku federaciju (FAI);
- Međunarodnu tenisku federaciju (ITF);
- Evropsku atletsku asocijaciju (EAA);
- Međunarodnu skijašku federaciju (FIS);
- Međunarodnu automobilističku federaciju (FIA);
- Uniju evropskih fudbalskih asocijacija (UEFA);
- Međunarodna federacija fudbalskih asocijacija (FIFA);
- Svetska rvačka unija (UWW);
- Svetska karate federacija (WKF).

Što se tiče regionalne saradnje, Kosovo i dalje ima zadovoljavajuću saradnju sa susednim zemljama.

Sa Albanijom, u okviru jačanja strateške saradnje sa Republikom Albanijom u ekonomskoj, političkoj, kulturnoj, sportskoj i drugim oblastima, održano je ukupno pet zajedničkih međuvladinih sastanaka između Republike Kosovo i Republike Albanije.

Tokom sastanaka poslednjih godina između Kosova i Albanije potpisan je znatan broj sporazuma, kako sledi:

- Sporazum o ukidanju cena roaming usluga za javne komunikacijske mreže između ministarstava nadležnih za oblast elektronskih komunikacija Republike Albanije i Republike Kosovo, potpisan 26.11.2018.;
- Protokol o sprovođenju zajedničkih aktivnosti carinske kontrole na zajedničkom graničnom prelazu Morina-Vrbnica između Ministarstva za finansije Republike Kosovo i Ministarstva za finansije i privrede Republike Albanije, potpisan 26.11.2018.;
- Sporazuma o saradnji u oblasti javnog duga, stranog finansiranja i odnosa sa međunarodnim finansijskim institucijama, potpisan 26.11.2018.;
- Memorandum o razumevanju između Agencije za industrijsku svojinu RKS i Generalne direkcije za industrijsku svojinu Republike Albanije, potpisan 26.11.2018.;
- Protokol između Ministarstva poljoprivrede i ruralnog razvoja Republike Albanije i Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i ruralnog razvoja Republike Kosovo, o bilateralnom priznavanju i unifikaciji modela zdravstvenih, veterinarskih i fito sanitarnih sertifikata koji će pratiti pošiljke živih životinja, proizvoda životinjskog porekla i biljnih proizvoda tokom uvoza, izvoza i tranzita između Republike Albanije i Republike Kosovo, potpisan 26.11.2018.;
- Sporazum o saradnji u oblasti mladih, potpisan 26.11.2018.;
- Sporazum između Saveta Ministara Republike Albanije i Vlade Republike Kosova o saradnji, podsticanju biznisa i informisanju dijaspore, potpisan 26.11.2018.
- Sporazum između Saveta Ministara Republike Albanije i Vlade Republike Kosova o uzajamnom priznavanju vozačkih dozvola, potpisan 26.11.2018.;
- Sporazum o saradnji u oblasti zdravlja između Ministarstva zdravlja i socijalne zaštite Republike Albanije i Ministarstva zdravlja Republike Kosovo, potpisan 26.11.2018.

Takođe, Zajednički Sekretarijat Kosovo - Albanija je održao niz zajedničkih sastanaka, koji ima funkcionalnu i aktivnu ulogu u nadgledanju sporazuma o dostignuću između dve zemlje. Sekretarijat je na osnivačkom sastanku održanom u Prištini dogovorio da održi sastanke u razmaku od dva meseca.

Sa Crnom Gorom nedavno, Republika Kosovo je potpisala Sporazum o državnoj granici sa Crnom Gorom dana 26. avgusta 2015., koji je Skupština Kosova ratifikovala dana 21. marta 2018. Tokom protekle tri godine potpisano je nekoliko važnih sporazuma, a to su sledeći:

- Sporazum „Drumski transport putnika i robe“ između Vlade Republike Kosovo i Vlade Crne Gore potpisan je 1. avgusta 2018. Ovaj sporazum je stupio na snagu 10. januara 2020.;
- Sporazum o saradnji u oblasti kulture potpisan je 28. aprila 2017., a sporazum je stupio na snagu 21. novembra 2017.;
- Bilateralni sporazum o programu prekogranične saradnje između Crne Gore i Kosova u okviru IPA II (2014.-2020.), potpisan 20. februara 2017., ratifikovan dekretom predsednika i objavljen u Službenom listu 24. aprila 2017.;
- Dana 5. aprila 2018., potpisan je „Trostrani finansijski sporazum između EU, Kosova i Crne Gore u okviru IPA II, program prekogranične saradnje“ između Kosova koju predstavlja Ministarstvo za evropske integracije i Crne Gore. Objavljeno je 26. decembra 2018.;
- Nakon razmene protokolarnih notifikacija, IPA II Sporazum „Prekogranične saradnje“ između Republike Kosovo i Republike Crne Gore za period 2018-2020. ratifikovan je i stupio na snagu 31. decembra 2019.

Sa Severnom Makedonijom, od potpisivanja Sporazuma o demarkaciji uspostavljeni su diplomatski odnosi između dve zemlje (17. oktobar 2009.), čime se nastavljaju odnosi na prilično dobrom nivou do danas. Republika Severne Makedonije deli cilj sličan sa inostranom politikom Kosova, težeći punom članstvu u EU i NATO. Osnovno za bilateralne odnose obe države bili su i ostaju dugo vremena, uzajamno poštovanje dokumenata Ahtisarijevog plana i Ohridskog sporazuma.

U okviru strateške i susedske saradnje, samo u poslednje dve godine potpisan je niz sporazuma i memoranduma, gde postoje i inicijative koje se očekuju da budu potpisane u bliskoj budućnosti:

- 01.12.2017. izdato je ovlašćenje za potpisivanje "Sporazuma za readmisiju lica koja borave bez ovlašćenja i Protokola za njegovo sprovođenje“, između Vlade Republike Kosova i Vlade Republike Severne Makedonije;
- Sporazum između Republike Severne Makedonije i Republike Kosovo o „Borbi protiv trgovine ljudima“ potpisan 16. marta 2018. Nakon razmene protokolarnih notifikacija, sporazum je ratifikovan i stupao na snagu 20. januara 2020.;
- 20.10.2017. izdato je ovlašćenje za potpisivanje "Trostranog finansijskog sporazuma za 2016. o programu prekogranične saradnje IPA II (2014.-2020.) između Kosova i Makedonije" između Kosova koje predstavlja Ministarstvo za evropske integracije, EU predstavljene od strane Evropske komisije i Severne Makedonije koju predstavlja Kancelarije Predsednika Vlade;
- Sporazum o "Uzajamnom priznavanju vozačkih dozvola" između Republike Kosovo i Makedonije, potpisan 01.08.2018.;
- Zakon br. 05/L-149 o ratifikaciji Sporazuma o osnivanju Regionalne kancelarije za saradnju mladih između Kosova, Albanije, Bosne i Hercegovine, Crne Gore, Makedonije i Srbije (Objavljen: 21.04.2017.);
- 12.07.2018. izdato je ovlašćenje za potpisivanje "Trostranog finansijskog sporazuma između EU, Kosova i Makedonije za 2017. o programu prekogranične saradnje IPA II između Kosova i Makedonije" između Kosova koje predstavlja Ministarstvo za evropske integracije, EU predstavljene od strane Evropske komisije i Severne Makedonije, koju predstavlja Kancelarija Predsednika Vlade.
- 16. avgusta 2017. u Prištini je potpisan protokol između Vlade Republike Kosova i Vlade Republike Severne Makedonije o načinu pripreme urbanističkog planiranja i adekvatne tehničke dokumentacije završnog projekta, opštoj raspodeli troškova i održavanju za zajedničke objekte i o načinu obavljanja granične kontrole na Zajedničkim graničnim prelazima za međunarodni drumski saobraćaj između Republike Kosovo i Republike Makedonije "Stancic – Belanoc".

Bilateralni odnosi sa Srbijom uglavnom se razvijaju u okviru procesa normalizacije, uz posredovanje EU. U okviru ovog procesa postoji niz sporazuma koji su opisani u nastavku.

Energija: Bez obzira na to što se o sporazumu o energiji pregovaralo više od šest godina on se još uvek ne može sprovesti jer je blokiran time što se ne dozvoljava novoj kompaniji da se registruje na Kosovu u skladu

sa zakonima Kosova kako je predviđeno sporazumom o energiji postignutim 2013. Konkretno, nova kompanija, kao ogranak srpske kompanije, odbija da spomene Kosovo kao državu u kojoj će raditi, u svom statutu, uprkos činjenici da sporazum zahteva poštovanje zakona Kosova.

Nesprovođenje ovog sporazuma ima negativan uticaj na uspostavljanje jedinstvenog sistema ovog sektora na Kosovu, uticaj na ispunjavanje obaveza prema građanima Kosova i energetske bezbednost u zemlji, kao i na Agendu 6+ Berlinskog procesa za Agendu za povezivanje.

Diplome: I u oblasti obrazovanja, Srbija nije pokazala spremnost da pomogne studentima, putem sprovođenja sporazuma o uzajamnom priznavanju diploma između dve države, Kosova i Srbije. Od 2011., kada je ovaj sporazum postignut i kasnije proširen u januaru 2016., Srbija ga nikada nije sprovela. Motivi za blokadu izgleda da su političke prirode, orijentisani protiv Albanaca u Preševskoj dolini, kojima je posebno neophodno priznavanje njihovih diploma, pošto studiraju na Kosovu, u odsustvu Univerziteta na albanskom jeziku u Preševskoj dolini u Srbiji i koji žele da se vrate i služe u sektoru obrazovanja ili da se zaposle u drugim javnim sektorima u Preševskoj dolini.

Katastar: Sporazum o katastru, postignut 2011., još nije počeo sa sprovođenjem. Iako je usvojen Zakon o tehničkoj agenciji, u junu 2016., za upoređivanje i verifikaciju katastarskih dokumenata koji će biti vraćeni na Kosovo, Srbija još nije započela sa sprovođenjem za vraćanje na Kosovo skeniranih i verifikovanih dokumenata katastra Kosova.

Iako je **kompletna revitalizacija mosta u Mitrovici** i revitalizacija glavnog puta u severnoj Mitrovici završena, iz razloga političke prirode, srpska strana sprečava njegovo otvaranje za slobodno kretanje pešaka i motornih vozila.

Izbori: Kosovo je izvršilo sve pripreme za redovno odvijanje izbornog procesa vezanog za lokalne izbore u zemlji. Od prošlih lokalnih izbora, 2013., zabeleženo je značajno poboljšanje upravljanja u opštinama u delu na severu Ibra, u skladu sa zakonima Kosova, uprkos činjenici da Srbija još nije potpuno ukinula paralelne strukture na Kosovu.

Integracija bivših pripadnika paralelnih struktura: Integracija bivših policajaca u Policiju Kosova u opštinama na severu Ibra je uspešno završena. Što se tiče integracije pojedinaca bivše, takozvane "Civilne zaštite", Vlada Kosova je ispunila obaveze koje proističu iz sporazuma. U tom kontekstu poseban izazov ostaje otvaranje kancelarija za ove zaposlene u opštinama na severu Ibra.

Što se tiče **Integrisanog upravljanja granicom (IUG)**, kosovska strana u potpunosti primenjuje ovaj sporazum, uključujući i stalne zgrade IUG-a: u Merdaru je završena izgradnja graničnog prelaza čija je izgradnja započela 16. februara 2017., dok je kosovska strana završila sve postupke u vezi sa izgradnjom graničnog prelaza Mutivode, srpska strana koristi samo delimično završenu izgradnju (s obzirom da oni koriste kontrolne kabine samo na jednoj strani objekata). Dok, u GP Mutivoda, srpska strana uopšte ne koristi objekte. Dalje, Srbija još uvek nije postigla napredak u izgradnji ostala 3 prelaza, i to: Jarinje, Mučibaba i Bela Zemlja.

Što se tiče **telekomunikacija**, ovaj sporazum se generalno sprovodi, a Vlada Kosova je spremna da preduzme sve radnje u cilju njegovog potpunog sprovođenja, obezbeđujući i napredak za pitanja koja su u zastoju, kao što su sledeći: prekogranična koordinacija frekvencija, interkonekcija i roaming između operatera.

U vezi sa Sporazumom o unapređenju slobode kretanja, odnosno **Reciprociteta za registarske tablice motornih vozila**, sporazum koji je postignut u septembru 2016. i čije je sprovođenje trebalo da započne 15. novembra 2016., zbog kašnjenja u usvajanju neophodnih odluka u vezi sa njegovim sprovođenjem i nedavnih političkih događaja koji su rezultirali nacionalnim izborima i stvaranjem novih institucija u zemlji, Kosovo je odložilo njegovo sprovođenje.

U decembru 2015. Ustavni sud je doneo presudu u vezi sa Sporazumom o Asocijaciji opština sa većinskim srpskim stanovništvom. Vlada Kosova će uvek postupati u potpunosti u skladu sa Ustavom Kosova i odlukom Ustavnog suda.

Republika Kosovo je, 31. marta 2020., na osnovu odluke br. 01/20, ukinuo tarifu od 100% na uvoz robe koja potiče iz Republike Srbije i Republike Bosne i Hercegovine. Treba napomenuti da je tarifu nametnula prethodna Vlada kao odgovor na ekonomski i politički pristup Srbije prema Kosovu, njegovu tekuću kampanju za smanjenje broja zemalja koje su priznale nezavisnost Kosova i kampanju sprečavanja članstva Kosova u međunarodnim organizacijama. Gornja odluka naglašava činjenicu da Srbija i pored stupanja na snagu CEFTA na snagu nastavlja da uvodi niz nekarinskih trgovinskih barijera protiv Republiku Kosovo, uključujući tranzitne, tehničke i političke prepreke, uzrokujući tako veliki trgovinski deficit za Republiku Kosovo.

Bosna i Hercegovina nije promenila svoj stav o priznavanju nezavisnosti i suvereniteta Kosova. Uprkos činjenici da su građani Kosova morali da dobiju vizu za ulazak u Bosnu i Hercegovinu, vlasti Kosova čak i nakon nezavisnosti i uspostavljanja viznog režima, nisu primenjivale vizni režim za bosanske državljane za ulazak na Kosovo. Čak i nakon dobre volje Kosova, bosanske vlasti nisu reagovala pozitivno, pri čemu i dalje, vize za kratak boravak za građane Kosova se izdaju samo na poziv stranih diplomatskih misija i međunarodnih organizacija akreditovanih u Bosni i Hercegovini. Tako je, putem odluke vlade Republike Kosova, u januaru 2014., popisu država, čijim građanima je bila potrebna viza za ulazak na teritoriju Kosova, dodata i Bosna i Hercegovina, pri čemu sada bosanski građani treba da se prijave u ambasadi Kosova u Tirani za dobijanje vize, dok građani Kosova obezbeđuju vize u Ambasadi Bosne i Hercegovine u Skoplju.

Nakon uspostavljanja recipročnih mera, konstantno se nastojalo da se realizuju sastanci na tehničkom nivou kako bi se rešio problem viza, ali bez uspeha zbog političkog razvoja i okolnosti u obe zemlje, kao i zbog odbijanja od strane visokih zvaničnika Bosne i Hercegovine. Međutim, institucije Kosova su i dalje potpuno posvećene i uporne u rešavanju ovog pitanja.

Uprkos dostignućima u oblasti međunarodnih odnosa, još uvek postoje izazovi koji komplikuju položaj Kosova u međunarodnoj sceni. Nepriznavanje od 5 zemalja članica EU-a predstavlja izazov na putu Kosova ka procesu evropskih integracija. Takođe, nedostatak dovoljnog broja priznanja ometa učlanjenje Kosova u drugim međunarodnim mehanizmima kao što su UN, OEBS ili Savet Evrope, što rezultira da Kosovo nije u mogućnosti da u potpunosti iskoristi mehanizme procene relevantnih konvencija.

U okviru Berlinskog procesa, jula 2018., Samit u Londonu potpisana je Zajednička deklaracija o regionalnoj saradnji i dobrosusedskim odnosima i ratnih zločina i nestalih lica, gde je preko toga Republika Kosovo pokazala svoju spremnost za rešavanje međusobnih regionalnih sporova.

Samit u Poznanju, održan u julu 2019., razmatrao je napredak u sledećim oblastima regionalne saradnje: ekonomije, međusobne povezanosti, dobrosusedskih odnosa, pomirenja i otvorenih bilateralnih pitanja i bezbednosti. Pozdravljena je inicijativa Kosova i BiH da budu domaćini pripremljenih sastanaka u okviru Berlinskog procesa tokom 2020. Tokom samita, kao poseban događaj jeste saglasnost o narednom investicionom paketu za poboljšanje povezanosti između država zapadnog Balkana i onih EU-a. Od 8 odobrenih projekata, Kosovo će imati koristi od projekta namenjenog razvoju železničke linije 10, dakle koridora Orijent/Istočni Mediteran. Treba napomenuti da će EU investirati 180 miliona evra, iz granta od 728.2 miliona evra koliko je planirano da se investira u 8 projekata za unapređenje drumskog saobraćaja, železnice i energetskog sistema. Ostatak investicija pokrivaće se od budžeta zemalja zapadnog Balkana i kredita Evropske investicione banke (EIB), Evropske banke za obnovu i razvoj (EBRD) i Nemačke banke za razvoj (KfW).

Primena programa prekogranične saradnje: o programima prekogranične saradnje, pogledajte 22. poglavlje *acquis-a*.

Srednjoročni prioritetni ciljevi:

- Dalje širenje diplomatske mreže u zemljama sa regionalnim i globalnim silama sa ciljem konsolidacije kosovskog međunarodnog subjektiviteta i članstva u međunarodnim organizacijama;

- Rešavanje sudbine nestalih osoba, sa naglaskom na identifikaciji posmrtnih ostataka i poštovanju zahteva i prava porodica nestalih;
- Konsolidacija pravne osnove, uključujući odobrenje sekundarnog zakonodavstva, kao i amandmani i sprovođenje Zakona o nestalim osobama;
- Regulisanje oblast forenzike konsolidacijom pravnog okvira i stvaranjem centralnog registra i za završavanje predmeta;
- Izgradnja održivih forenzičkih kapaciteta.

2. BLOK 2: EKONOMSKI KRITERIJUMI

Ispunjavanje ekonomskih kriterijuma za pristupanje se zasniva na zahtevima koji proističu iz zaključaka Saveta Evrope iz 1993. koji se nazivaju kriterijumima iz Kopenhagena. Funkcionalna tržišna ekonomija je prvi ekonomski kriterijum iz Kopenhagena, koji uključuje:

- Postojanje širokog konsenzusa o bitnim ekonomskim politikama
- Postizanje makroekonomske stabilnosti, uključujući adekvatnu stabilnost cena i održivost javnih finansija i spoljnog platnog bilansa;
- Slobodna interakcija tržišnih snaga zasnovana na mehanizmima ponude i potražnje, uključujući određivanje cijena i liberalizaciju trgovine;
- Eliminisanje bitnih barijera za ulazak i izlazak na tržište (u smislu stvaranja novih preduzeća ili stečaja postojećih);
- Postojanje pravnog sistema, uključujući regulisanje imovinskih prava, kao i sprovođenje zakona i ugovora;
- Širok konsenzus o ključnim pitanjima ekonomske politike;
- Finansijski sektor koji je razvijen u dovoljnoj meri da bi se kanalisale uštede ka produktivnim investicijama.

Mastrihtski kriterijumi, ili ekonomski kriterijumi konvergencije, odnose se na monetarnu integraciju u okviru Evrozone, a zemlje koje imaju za cilj da usvoje evro treba da ispune niz makroekonomskih pokazatelja koji mere:

- Stabilnost cena kroz CPI;
- Održivost i adekvatnost javnih finansija putem ograničavanja nivoa budžetskog deficita (na 3% BDP-a) i nivoa državnog duga u odnosu na BDP;
- Stabilnost dugoročne kamatne stope; i
- Stabilnost deviznog kursa.

Na osnovu zaključaka Saveta iz 2008. i Saveta za opšta pitanja, Evropska komisija je u poslednje dve godine pokrenula novi pristup u cilju promovisanja ekonomskog i političkog razvoja Kosova, sličan sa instrumentima i mehanizmima država članica. U tom kontekstu, Strategija proširenja za Kosovo (i Balkan uopšte) zasniva se na tri osnovna stuba, među kojima je i ekonomsko upravljanje. Jedan od glavnih instrumenata za jačanje ekonomskog upravljanja je dijalog sa EU, uključujući i pripremu Programa za reforme u ekonomiji. Stoga će i procena napretka u ispunjavanju ekonomskih kriterijuma biti u tesnoj vezi sa poboljšanjem ekonomskog upravljanja i programom ekonomskih reformi.

Kao rezultat, prioritetni ciljevi i mere u okviru ekonomskih kriterijuma imaju za cilj da odražavaju suštinu strukturnih reformi u Programu ekonomskih reformi. Naravno, one su usko povezane sa strateškim dokumentima kao što su Program Vlade, sektorske strategije i Nacionalna strategija za razvoj. Dokument takođe uključuje neke od mera koje su preporučene u Izveštaju EK o Kosovu i godišnjeg Pododbora za ekonomiju, finansijska pitanja i statistike.

Što se tiče napretka u ispunjavanju ekonomskih kriterijuma za članstvo, Kosovo treba da nastavi sa naporima za uspostavljanje funkcionalne tržišne ekonomije sposobne da se suoči sa konkurencijom, usmeravajući budžet u pravcu investicija koje generišu rast i jačajući konkurentnost, što bi imalo pozitivne efekte i na smanjenje spoljnog debalansa. Treba da se nastavi privatizacija i da se radi na povećanju naplate domaćih poreza. Pojašnjenje stečajnog postupka pozitivno bi doprinelo ekonomiji. Slično tome, treba razviti ljudski kapital kako bi se smanjila visoka stopa nezaposlenosti muškaraca i žena, treba se boriti protiv neformalne ekonomije i adresirati osnovni pravni i institucionalni faktori koji ometaju pristup biznisa finansiranju, kao i unaprediti fiskalnu stabilnost i poboljšanje efikasnosti javne potrošnje. Prema nalazima OCD-a koja se bave pitanjima rodne ravnopravnosti, nedostaju statistički podaci o rodnoj implikacijama neformalnosti u ekonomiji. Takođe, u Anketi o radnoj snazi KAS-a nedostaju podaci o rodnoj razlici u platama i neformalnoj ekonomiji, podeljeni po polu, etničkoj pripadnosti i relevantnom sektoru. U funkciji povećanja kapaciteta, da bi bili konkurentniji, i dalje su potrebne značajne reforme, uključujući, između ostalog, i energetski sektor i razvoj obrazovnog sistema.

Zahtevi iz ostalih mehanizama pristupanja u EU

Prema *Izveštaju EK o Kosovu – 2020.*, Kosovo je postiglo dobar napredak i u ranoj je fazi razvoja funkcionalne tržišne ekonomije. Ekonomski rast nastavio se i u 2019., ali teška situacija na tržištu rada i nedostatak ekonomske diverzifikacije ostaju izazov. Iako se vlada držala fiskalnog pravila u 2019, sastav javne potrošnje dodatno se pogoršao. Smanjenje kapitalnih izdataka, sve veći pritisci povezani sa socijalnim davanjima koja nisu usmerena na siromaštvo i povećanje plata zaposlenih u javnom sektoru predstavljaju rizike za javne finansije i kočje razvoj privatnog sektora. Poslovno okruženje označilo je ograničena poboljšanja. Razvoj privatnog sektora i dalje je ograničen zbog visoke neformalne ekonomije, tromog i neefikasnog pravosuđa, velike prevalencije korupcije i sveukupne slabe vladavine prava. Ekonomska perspektiva Kosova počela se brzo pogoršavati u proleće 2020., jer je kriza COVID-19 poremetila finansijske tokove sa dijasporom.

Prema ovom izveštaju, da bi se poboljšalo funkcionisanje tržišne ekonomije, Kosovo treba da obrati posebnu pažnju na:

- Osiguravanje fiskalnog prostora za podršku oporavku nakon krize pridržavanjem pravila o platama i poštovanjem ograničenja potrošnje ratnih veterana;
- Poboljšanje finansijskog nadzora i odgovornosti javnih preduzeća;
- Sprovođenje relevantnih mera poslovnog okruženja, posebno pojednostavljivanje, spajanje i oduzimanje licenci i dozvola;
- Primenu aktivnih mera na tržištu rada za podršku zapošljavanju, povećanje učešća radne snage i povećanje formalnosti.

Zaključci proizašli iz pododbora za 2020. nastoje osigurati makroekonomsku stabilnost pridržavanjem ograničenja izdataka i fiskalnog deficita, kao i sprovođenjem nedavno usvojenih Zajedničkih zaključaka o Programu ekonomskih reformi za 2020. godinu, koji se bave strukturnim izazovima pogoršanim pandemijom COVID-19 i imaju za cilj podsticati ekonomski oporavak u kratkom i srednjem roku i sprovesti SSP. Prema EK, svi javni rashodi, uključujući nabavke, isplate za program oporavka ili državnu pomoć, moraju se izvršiti u skladu sa načelima transparentnosti i nadzora nad javnom potrošnjom.

2.1. Postojanje funkcionalne tržišne ekonomije

Ekonomsko upravljanje

Vlada ima poseban program za ekonomski oporavak, jer će, pored uticaja na javno zdravlje i život građana, Covid-19 izazvati ekonomski šok, što će negativno uticati na proizvodnju, zaposlenost, prihod i izvoz. Iz tog razloga, Vlada Kosova će preduzeti mere za ekonomski oporavak koje će se zasnivati na generalnoj analizi ekonomskog uticaja Covid-19. Ove mere će biti sumirane u okviru "Programa za oporavak ekonomije nakon pandemije Covid-19". Očekuje se da će programske mere rezultirati povećanjem ekonomskih aktivnosti, posebno u proizvodnoj industriji, prerade i usluga, podržavajući širenje izvoza, smanjenje uvoza i posledično poboljšanje trgovinskog bilansa zemlje. Paralelno sa tim, Vlada će svoje resurse usredsrediti na sprovođenje velikih razvojnih projekata, koji će se finansirati iz različitih javno-privatnih modaliteta. Sprovođenje ovih projekata pored srednjoročne stimulacije uticaće na dugoročnu transformaciju ekonomske strukture i u smanjenje nezaposlenost.

Kroz mandat, ciljevi razvoja programa biće pretvoreni u godišnje ciljeve rasta kroz Srednjoročni okvir rashoda, vladin godišnji plan rada i godišnjih budžeta.

Što se tiče okvira politika, Nacionalna strategija za razvoj 2016.-2021. Jedan je od ključnih strateških dokumenata u srednjoročnom roku. Finansiranje ovih prioritetnih politika i ciljeva zatim se konkretizira u indikativnu poddelu sredstava za relevantne sektore u Srednjoročnom okviru rashoda. Program se fokusira na pet ključnih stubova prioriteta: i) vladavina zakona, ii) ekonomski razvoj i zapošljavanje, iii) spoljna politika i evroatlantske integracije (spoljna politika, dijalog sa Srbijom, integracija u EU, doprinos bezbednosti) i iv) sektorski razvoj (obrazovanje, zdravstvo, infrastruktura, socijalno blagostanje, kultura, omladina i sport, te životna sredina i prostorno planiranje).

Sastavni deo pojačane institucionalne saradnje Kosova i EU je i učešće u strukturiranom dijalogu o ekonomskom upravljanju koji se vodi između zemalja kandidata sa jedne strane i institucija EU, posebno Saveta i Komisije, sa druge strane. U okviru ovog dijaloga, Republika Kosovo je pripremila i sledeći **Program reformi u ekonomiji (PRE) 2020.-2022.** PRE je sredstvo usmereno ka poboljšanju ekonomskog upravljanja pružanjem jasnog okvira za sprovođenje reformi. Dokument se sastoji od makroekonomske i fiskalne analize, kao i ukupnog okvira prioritarnih strukturnih reformi za određene sektore. Ovaj dokument je direktno povezan sa Nacionalnom razvojnom strategijom, drugim strateškim dokumentima o strukturnim reformama i upravljanju javnim finansijama u srednjem roku.

Makroekonomska stabilnost

Poslednjih godina Kosovo je obeležilo prosečnu stopu rasta BDP-a među najvišim u regionu. Prema zvaničnim podacima Kosovske agencije za statistiku (KAS), tokom 2019., mereno BDP-om, zabeležen je realni rast od 4, 2%, i nominalno 5, 3%, u poređenju sa prethodnom godinom. Dok u prvih šest meseci 2020. preliminarni podaci KAS-a pokazuju pad BDP-a za 4, 1% (1, 3% u Č1 i -9, 3% u Č2) u odnosu na isti period 2019.

Poslednjih godina, Kosovo beleži prosečne stope rasta BDP-a među najvišim u regionu. Prema podacima Agencije za statistiku Kosova (KAS), BDP je u Č4 2020. zabeležio stvaran porast od 0,72%, u poređenju sa istim kvartalom prethodne godine (Č4 2019.). Ekonomske aktivnosti koje su imale rast u ovom kvartalu su: ekstraktivna industrija, prerađivačka industrija, električna energija i snabdevanje vodom (8,37%); informacije i komunikacije (9,01%); aktivnosti sa nekretninama (1,60%); umetnost, razonoda i slobodno vreme i ostale uslužne delatnosti (4,89%); javna uprava, obrazovanje i zdravstvo (7,75%); profesionalne i administrativne aktivnosti (6,17%); trgovina, transport, smeštaj i usluge prehrane (1,92%); finansijske i osiguravajuće delatnosti (25,26%). U međuvremenu, Ekonomske aktivnosti koje su zabeležile pad u ovom kvartalu su: građevinarstvo (-16,05%); i poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo (-0,31%). Komponente BDP-a prema metodi rashoda koje su imale pad bile su: bruto investicije (-10,94%); izvoz usluga (-2,79%); i uvoz usluga (-3,58%). U međuvremenu, porast u ovom kvartalu imali su: izvoz robe (49,44%); uvoz robe (5,11%); troškovi za finalnu potrošnju domaćinstava i NPIEUD (3,80%); i vladini izdaci za krajnju potrošnju (3,12%).

Tabela 2.1. Kvartalni bruto domaći proizvod (milioni EUR)

	2019				2020.			
	I	II	III	IV	I	II	III	IV
Nominalni BDP	1, 421	1, 824	1, 967	1, 877	1, 438	1, 636	1, 828	1, 902
Realni BDP	1, 404	1, 790	1, 952	1, 860	1, 440	1, 655	1, 825	1, 890
Realni rast BDP-a (%)	4.24	4.13	4.38	3.94	1.31	(9.28)	(7.25)	0.72

Izvor: KAS

Ekonomske rast na Kosovu vođen je uglavnom privatnom potrošnjom. Visok doprinos privatne potrošnje BDP-u rezultat je raspoloživog dohotka, kao što su povećane domaće naknade, naknade zaposlenima u inostranstvu, doznake i povoljni uslovi potrošačkih kredita koji utiču na rast potrošačkih kredita, što privatnu potrošnju čini važnim faktorom ekonomskog rasta. Javne i privatne investicije takođe igraju značajnu ulogu u rastu BDP-a. Povećanje investicija tokom godina rezultat je kontinuiranog poboljšanja uslova zajma, takođe zbog oporavka stranih direktnih investicija i povećanja kapitala Kosovskog fonda za kreditne garancije koji je olakšao pristup finansijama za MSP-e. Povećanje javnih investicija povezano je sa povećanjem investicija finansiranih iz prihoda od likvidacije kao i visokom stopom izvršenja projekata iz ovih fondova. Negativni trgovinski bilans robe i dalje ostaje izazov za kosovsku ekonomiju. S obzirom da metali čine oko 35% ukupnog izvoza robe, značaj veće diverzifikacije kosovske izvozne robe je povećan. Neto izvoz usluga, u kojoj kategoriji izvoz putničkih usluga čini oko 80% ukupnog izvoza. Ova linija uglavnom meri troškove kosovske dijaspore tokom njihovog boravka na Kosovu (odbijanjem troškova kosovskih stanovnika u inostranstvu za letovanje i druge svrhe), troškove stranih turista, kao i izvoz usluga informacione tehnologije, finansijskih usluga kao i usluge prevoza koje pružaju kosovske kompanije.

Investicije tokom 2020. opale su zbog političkog zastoja na početku godine i rastuće neizvesnosti u zemlji nakon restriktivnih mera za sprečavanje širenja COVID-19. Usporavanje javnih investicija u poređenju sa

poslednjim godinama kao rezultat situacije koju je stvorio COVID-19, što je stvorilo potrebu za stvaranjem fiskalnog prostora kako bi se pokrili neophodni i osnovni troškovi. S druge strane, potrošnja je pozitivno doprinela, sa većim doprinosom privatne potrošnje, uglavnom zbog većih doznaka, povlačenja penzijske štednje (10%), fiskalnih podsticaja i povećanog izvoza roba. Izvoz robe zabeležio je pozitivne rezultate tokom pandemije, dok je uvoz robe zabeležio pad. Izvoz i uvoz usluga zabeležili su značajan pad. Izvoz i uvoz usluga zabeležili su značajan pad, podstaknut uglavnom značajnim padom izvoza putničkih i transportnih usluga kao rezultat mera za ograničavanje putovanja.

Prosečna godišnja stopa inflacije u 2020. iznosila je 0,2%. Ukupni harmonizovani indeks potrošačkih cena u zemlji u 2020. bio je veći u proseku za 0,2%, u poređenju sa 2019. godinom. To se uglavnom objašnjava porastom potrošačkih cena u podgrupama COICOP-a: hleb i žitarice (2,3%); meso (1,8%), pri čemu je svaka od ovih podgrupa doprinela 0,2 procenta UICC-u); mleko, sir i jaja (1,8%); voće (5,0%); kafa, čaj i kakao (5,4%); voda, bezalkoholna pića, sokovi od voća i povrća (1,7%); medicinski proizvodi, aparati i oprema (4,4%); telefonske i faks usluge (2,2%); ugostiteljske usluge (2,3%); osiguranje (15,7%), na koju je svaka podgrupa uticala sa 0,1 procenta na UICP-u; šećer i kolači (3,4%); duvan (1,3%); kućni aparati (1,0%); ambulantne usluge (5,8%); lična nega (1,3%); lične stvari (3,2%), sa zajedničkim uticajem ovih podgrupa od 0,2 procenta na UICP-u. S obzirom da se pad cena primećuje u podgrupama COICOP: upotreba opreme za lični prevoz (-12,0%) - „pad cena nafte i benzina“, sa uticajem (-0,9%) na UICP-u; povrće (-5,6%), sa uticajem (-0,2%) na UICP-u; odeća (-1,2%); audio-vizuelna, fotografska oprema za obradu informacija (-1,8%), sa zajedničkim uticajem ovih podgrupa (-0,1%) na UICP.

Što se tiče podataka za 2021. godinu, ukupni indeks cena proizvoda na Kosovu povećao se za 1,5%, u poređenju sa Č1 2021. i Č4 2020. Veća povećanja po granama ekonomskih aktivnosti primećuju se u: vađenju rude metala (23,3%); proizvodnja metala (5,8%); snabdevanje električnom energijom, gasom, parom i klimatizacijom (2,9%); proizvodnja prerađenih metalnih proizvoda, osim mašina i opreme (2,4%); proizvodnja električne opreme (1,9%); proizvodnja proizvoda od gume i plastike (1,2%); proizvodnja papira i proizvoda od papira (0,6%); nemetalni mineralni proizvodi (0,5%); i proizvodnja mašina i p.k.t. opreme (0,4%). Povećanje je neutralisano padom cena: proizvodnje nameštaja (-4,6%); proizvodnja hemijskih proizvoda (-2,3%); proizvodnja kože i proizvoda od kože (-0,5%); prerada prehrambenih proizvoda (-0,3%); prikupljanje, prečišćavanje i snabdevanje vodom (-0,1%); i ostale rude i kamenolomi (-0,1%). Cene proizvoda na Kosovu porasle su u proseku za 2,0%, između Č1 2021 i Č1 2020.

Saldo tekućeg računa u poslednjih 5 godina i dalje je negativan i procenjuje se da će iznositi oko 7% BDP-a na kraju 2020. Dok je trgovinski deficit roba i usluga poslednjih godina bio oko 27% BDP-a do 2020., gde narastao je na 32% BDP-a.

Jedan od glavnih razloga što imamo tako visok deficit tekućeg računa u poslednjih pet godina je taj što je vrednost uvoza robe vrlo visoka i nastavila je da raste tokom godina. Iako je 2020. došlo do pada uvoza zbog pandemije koja je zabeležila pad od 9% u odnosu na prošlu godinu. Vrednost uvoza na kraju 2019. dostigla je 40% BDP-a, dok je 2020. došlo do smanjenja na 38% BDP-a. Dok je izvoz roba koje imaju direktan uticaj na smanjenje trgovinskog deficita i shodno tome deficit tekućeg računa imao rastući trend, posebno tokom 2020., gde je dostigao vrednost od 475,1 miliona evra, što je najveći tokom ovih godina ili 7% BDP-a. Takođe je izvoz usluga pokazao pozitivan trend rasta u poslednjih nekoliko godina, koji se povećao u poslednjih pet godina, sa izuzetkom 2020. gde je doživeo nagli pad. Vrednost izvoza usluga na kraju 2020. dostigla je oko 15% BDP-a, dok je u 2019. vrednost izvoza usluga iznosila oko 24% BDP-a. Konkretno, pad izvoza usluga pripisuje se padu putničkih usluga zbog zatvaranja granica. To je zato što putničke usluge čine najveći udeo izvoza usluga na Kosovu.

Druga komponenta koja je važna u spoljnom sektoru i koja utiče na smanjenje deficita tekućeg računa su doznake koje su imale trend rasta u poslednjih 5 godina. U 2020. doznake su se blago povećale i iznosile su oko 14% BDP-a.

Što se tiče **javnog duga**, primarni zakonski okvir za upravljanje državnim dugom je Zakon o javnom dugu br. 03/L – 175 koji je usvojila Skupština Republike Kosovo 29. decembra 2009. Ovaj zakon stvara pravo Republici Kosovo „za uzimanje duga, za davanje garancije zaduživanja, za plaćanje troškova za uzimanje duga i za

plaćanje glavnice i kamate svojih državnih dugova". Štaviše, prema zakonu, neisplaćeni iznos ukupnog duga ni u kom slučaju ne sme prelaziti 40% Bruto domaće proizvodnje (BDP). Kao rezultat pandemije COVID-19, Vlada je odlučila promeniti fiskalna pravila: fiskalni deficit kao procenat BDP-a promenjen je sa 2% na 6,5%, a saldo banaka kao procenat BDP-a sa 4,5% na 3%.

Trenutni portfelj državnog duga: Ukupni portfelj duga trenutno se sastoji od državnog duga Republike Kosovo, koji se dalje sastoji od unutrašnjeg i međunarodnog duga. Prema donjoj tabeli, državni dug do 30. septembra 2020. iznosio je 1.341,71 miliona evra, što predstavlja 19,87% BDP-a (uključujući državne garancije). Od ukupnog iznosa ukupnog državnog duga, 429,61 milion evra je međunarodni dug.

Tabela 2.2: Ukupni državni dug (u milionima evra i kao procenat BDP-a)

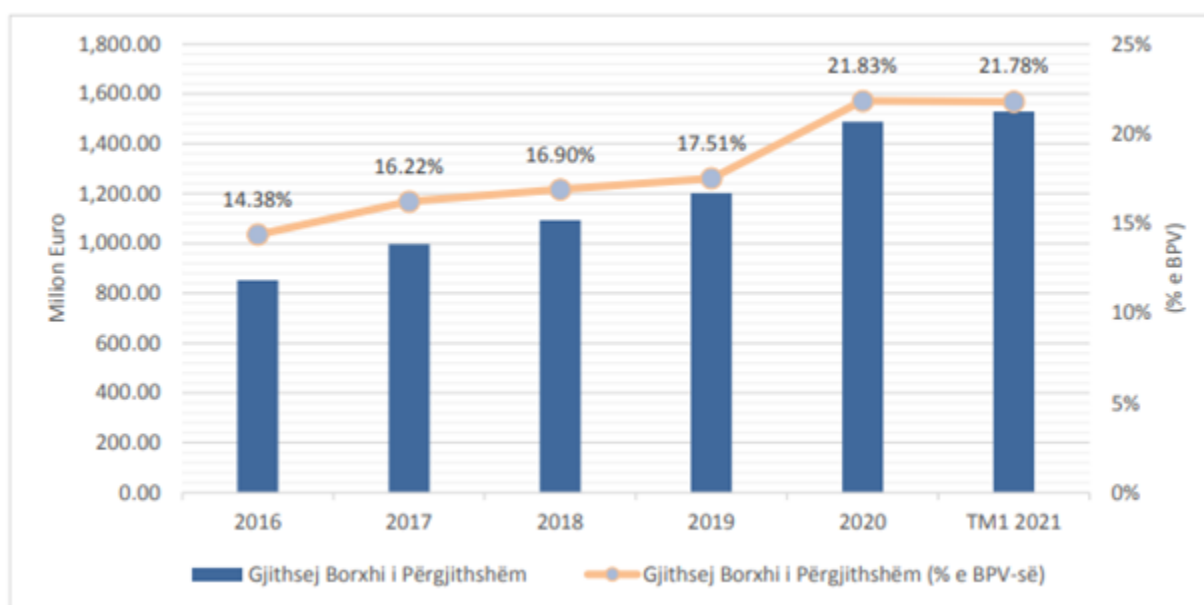
	2016	2017	2018	2019	2020.	2021 (Č1)
Međunarodni dug	373.77	422.15	416.43	409.10	525.80	516.75
Domaći dug	478.97	574.27	676.62	791.94	961.90	1,011.72
Ukupan dug	852.74	996.42	1,093.05	1,201.05	1,487.69	1,528.48
Ukupan dug (% BDP-a)	14.38%	16.22%	16.90%	17.51%	21.83%	21.78%

* Takođe uključuje iznos državnih garancija

Na kraju 2020. ukupan dug dostigao je vrednost od 1.487,69 milijardi evra, što je u odnosu na prethodnu godinu zabeležilo rast od oko 23,87%. Visok porast rezultat je isplate od 215,33 miliona evra tokom 2020. (od čega 177,41 miliona evra za upravljanje pandemijom Covid-19), kao i novih emisija hartija od vrednosti u okviru domaćeg duga od 169,95 miliona evra. Vredi napomenuti da se tokom poslednje dve godine pokazatelj dug/BDP povećao, na kraju 2019. iznosio je 17,51%, dok je na kraju 2020. iznosio 21,83%. S druge strane, usluga duga iznosila je 88,71 miliona evra.

Tokom 2020., međunarodni dug je porastao za 28,52% u odnosu na prethodnu godinu, s obzirom na činjenicu da je iznos izmirenja/usluge međunarodnog duga tokom 2020. iznosio 88,71 miliona evra, dok je iznos povlačenja iznosio 215,33 miliona evra. Tokom 2020. povlačenja u najvećim iznosima izvršili su poverilac MRA, MMF, EU, a manje delove RBK, UniCredit i IRB, kao što se i može videti u Aneksu 3. Međunarodni dug na kraju 2020. iznosio je 525,80 miliona evra, što predstavlja oko 35% ukupnog državnog duga ili 7,55% BDP-a. Većina ili oko 70% portfolija međunarodnog duga duguje se MRA-u, IBRD-u i MMF-u.

Dijagram 2.1. Trend ukupnog duga 2016. - Č1 2021

U pogledu fiskalne politike, ukupan iznos prihoda opšte države u Č4 2020. bio je 703,2 miliona evra. Većinu prihoda čine porezi na proizvode koji predstavljaju 52,2% ukupnog dohotka, dok se ostatak pripisuje ostalim kategorijama dohotka.

Iznos rashoda opšte vlade u Č4 2020. bio je 817,1 miliona evra. Većina troškova sastoji se od socijalnih doprinosa i naknada (21,3%); naknade zaposlenima (20,9%); bruto investicije (16,6%); i srednja potrošnja (10,8%). Dok su ostali troškovi raspoređeni u druge kategorije troškova.

Usvojena je odluka vlade da privremeno premaši gornju granicu budžetskog deficita na -6,5% BDP-a i smanji korisnu gornju granicu bankarskog bilansa na 3% BDP-a, usled pogoršanja makro-fiskalnih parametara izazvanih globalnom situacijom pandemije COVID-19. Bankovni bilans na kraju 2020. iznosio je 234,4 miliona evra, dok je fiskalni deficit iznosio 5,2%.

Uticaj pandemije Covid-19 na ekonomiju Kosova

U relativno kratkom vremenskom periodu, ekonomska situacija i perspektiva na Kosovu drastično su se promenili kao rezultat uticaja pandemije na sve sfere ekonomije, neke više a neke manje. Mere ili odluke koje je vlada donela nakon pojave prvih slučajeva (ograničenje kretanja i putovanja ljudi, zabrana aktivnosti za brojne poslovne aktivnosti, zatvaranje škola itd.) Kako bi se sprečilo dalje širenje Covid-19, imale su značajan negativan uticaj na ključne ekonomske pokazatelje.

30. marta 2020. Vlada Republike Kosovo usvojila je Odluku o hitnom fiskalnom paketu čiji je cilj bio rešavanje socijalno-ekonomskih problema izazvanih pandemijom Covid-19. Ovaj paket se sastojao od ukupno 15 mera, koje su imale za cilj trenutnu pomoć građana ili preduzeća koja su najviše oštećena ograničenjima koje je vlada uvela u pogledu ograničavanja privrednih aktivnosti za neke sektore i kretanja Građani. Cilj ovih mera nije bio kompenzacija svih negativnih efekata već orijentacija ka minimiziranju štete prouzrokovane ovom vanrednom javnozdravstvenom situacijom. Paket je vredan 180 miliona evra.

Paket je kasnije proširen kao deo Programa ekonomskih reformi i do kraja oktobra je isplaćeno oko 210 miliona evra u vezi sa ublažavanjem posledica pandemije. Još jedan faktor koji je doprineo dodatnom budžetskom prihodu zbog COVID-a je dodatni grant Evropske unije. Međutim, kriza je dovela do potrebe za dodatnim finansiranjem. Vlada je dobila dodatna sredstva u iznosu od 207 miliona evra u 2020., što je doprinelo povećanju javnog duga kao što se vidi na grafikonu gore. Iako su restriktivne mere objavljene u junu 2020., procena uticaja pandemije na kosovsku ekonomiju i dalje predstavlja izazov jer postoji niz glavnih neizvesnosti u pogledu kretanja u spoljnoj ekonomiji, a posebno u susednim zemljama, fiskalni podsticaj koji su preduzele nadležne vlasti (kao što je slučaj Fiskalnog paketa za vanredne situacije i Programa ekonomskog oporavka) itd.

Uzimajući u obzir sve okolnosti, procenjuje se da je realna ekonomska aktivnost za 2020. godinu negativna, oko 6,7%, pri čemu se najveći šok odrazio u drugom i trećem kvartalu. Pad od 6,7% realnog BDP-a tokom 2020. uglavnom se pripisuje padu privatnih investicija (sa negativnim doprinosom od oko 4,1 pp) i padom izvoza roba i usluga (sa negativnim doprinosom od oko 4,9 pp. glavni kanali prenošenja krize su nagli pad izvoza usluga, posebno izvoza putovanja. Takođe se procenjuje da privatna potrošnja negativno doprinosi realnom ekonomskom rastu, za oko 0,3 pp, kao rezultat nižeg raspoloživog dohotka, preliminarne uštede zbog povećane nesigurnosti potrošača u pogledu budućnosti i prirode restriktivnih mera za sprečavanje širenja COVID-19. Očekuje se da će doprinos javne potrošnje biti nešto pozitivniji (za oko 0,18 pp). Očekuje se usporavanje javnih investicija u odnosu na prošlu godinu (sa negativnim doprinosom ekonomskom rastu od oko 1,7 pp), kao rezultat situacije koju je stvorio COVID-19 i kao rezultat prethodne godine koju karakteriše politički zastoj, što je dovelo do kašnjenja u usvajanju Zakona o budžetu za 2020. godinu.

Uprkos povećanju broja infekcija i ponovnom uvođenju restriktivnih mera u poslednjem kvartalu godine, indirektni pokazatelji za privatnu potrošnju (doznake, novi potrošački zajmovi, naplata PDV-a) ukazuju na značajno poboljšanje u Č4. Takvim očekivanjima ide u prilog i značajno povlačenje (10%) penzijske štednje u decembru, što je postalo moguće usvajanjem Zakona o ekonomskom oporavku.

Očekuje se da će indeks potrošačkih cijena varirati oko nivoa od 10% tokom 2020., zadržavajući se znatno ispod nivoa zabilježenog u 2019. (2,7%). Očekuje se da će inflatorni pritisci u kategoriji „hrana i alkoholna pića“ koji potiču izobličavanjem prehrambenih lanaca preovlađivati dezinflatornim pritiscima koji mogu poticati od 100-postotnog ukidanja tarifa na proizvode iz Srbije i Bosne i Hercegovine; Hercegovina i drastični pad cijena osnovnih dobara (nafta, bazni metali itd.) Na međunarodnim tržištima.

Makroekonomske prognoze za period 2021.-2023.

Tokom 2021. očekuje se rast kosovske ekonomije realnom stopom iznad svog istorijskog trenda, za oko 5,4%, dok će tokom perioda 2022.-2023. ekonomski rast fluktuirati oko stope od 4,1%. Očekuje se da će doznake nastaviti silazni trend 2021., s obzirom na odloženi odgovor doznaka na ekonomska kretanja, kao i osnovni učinak 2020., dok se očekuje da će se njihov učinak stabilizovati u 2022.

Glavni doprinos ekonomskom rastu 2021. uglavnom dolazi od izvoza, posebno usluga (rast od 20%), privatnih investicija (rast od 10,4%) i privatne potrošnje (rast od 1,4%). Tokom 2021. očekuje se i brža dinamika izvršenja javnih investicija, sa porastom od oko 33,7%. Međutim, što duže traje period socijalnog udaljavanja ili izolacije, to je manja verovatnoća da će se ekonomija oporaviti.

Tokom 2021. očekuje se da će inflacija biti oko 1,8%, dok će se u periodu 2022.-2023. kretati oko 1%.

Funkcionisanje tržišta proizvoda

Poslovno okruženje

Zakon br. 06/L-016 o Poslovnim društvima ima za cilj definisanje vrsta poslovnih društva preko kojih mogu se razvijati ekonomske aktivnosti na Kosovu; ostali subjekti koja su potrebna da se registruju kod Agencije za registraciju biznisa Kosova; organiziranju, nadležnosti i funkcije Agencije za registraciju biznisa Kosova; zahteve, uslove i postupke za registraciju i ođavljanje za svaku vrstu poslovne organizacije; organiziranju poslovnim društvima; i prava i obaveze akcionara, ovlašćenih predstavnika, vlasnika, direktora, menadžera, i trećih strana u vezi sa poslovnim društvima.

Što se tiče **institucionalnog okvira**, odgovorna institucija za ovo je Agencija za registraciju biznisa Kosova (ARBK), u Ministarstvu trgovine i industrije. ARBK vrši registraciju svih domaćih stranih poslovnim društvima u skladu sa Zakonom br. 06/L-016 o Poslovnim društvima. Agencija obezbeđuje informaciju i saradiva sa kancelarijom statistika, Poresku Administraciju, Carinu, Policijskom službom i drugim agencijama. Dalje, ona registruje sva nova biznisa, modifikacije podataka biznisa, zatvaranje biznisa, izdavanje registracionog sertifikata sa fiskalnim brojem, sertifikat o porezu na dodatnu vrednost, sertifikat o uvozu-izvozu, i pruža besplatne informacije i obrasce.

Što se tiče **administrativnih kapaciteta** ARBK-a, agencija se sastoji od direkcije za administrativne poslove i registraciju biznisa i 3 sektora (odobravaoci, obrada podataka i kolateral). Osim toga, otvorio je 29 opštinskih poslovnih centara One stop shop.

Što se tiče politika i reformi, Kosovo je postiglo napredak u olakšavanju pokretanja preduzeća i olakšavanju pružanja usluga kroz koncepta One stop shop. Postupci za otvaranje biznisa su uskraćeni i to se može obaviti u bilo kojem od opštinskih centara ARBK-a, u zavisnosti od lokacije proširenja delatnosti entiteta podnosioca prijave. Za pojedinačni biznisi, registracija se vrši u roku od 1 (jednog) dana. Dok se registracija za Akcionarska društva i društva sa ograničenom odgovornošću (D.O.O.) vrši se u roku od 2-3 dana. To se vidi u poslednjem izveštaju Svetske banke "O obavljanu biznisom 2020." gde Kosovo postiglo napredak u pogledu otvaranja biznisa na 12 mestu.

Dok je u ukupnoj proceni „O obavljanju poslova 2019.“, Kosovo došlo je do poboljšanja u rangiranju sa 71 bodova u 2019., dok se očekuje da će dostići 73, 2 bodova u 2020. Što se tiče plaćanja poreza Kosovo je na je 48. mestu, dok je za prekograničnu trgovinu na 31. mestu. Međutim, glavne poteškoće za preduzeća ostaju pristup finansijama, posebno za preduzeća koja vode žene, efikasno rešavanje sporova u pravosudnom sistemu, snabdevanje električnom energijom i provođenje ugovora. Jedno od pitanja koja ometa razvoj biznisa je i spora informaliteta u ekonomiji.

Pravosudni sistem je veoma važan faktor za ekonomski razvoj zemlje i igra ključnu ulogu u olakšavanju investicija, adekvatnoj zaštiti ugovornih prava preduzeća i unapređenju privatnog sektora. Ovaj sistem je regulisan Ustavom Republike Kosova, Zakona o sudovima, zakona o Sudskom Savetu Kosova. Zakon o sudovima je definisao 7 prvostepenih Osnovnih sudova prvostepenih na teritoriju Republike Kosova. Osnovni sudovi su podeljeni na regionima kako sledi: Osnovni Sud u Prištini, Osnovni Sud u Gnjilanu, osnovni sud u Prizrenu, Osnovni Sud u Đakovicu, Osnovni Sud u Peći, Osnovni Sud u Uroševac, Osnovni Sud u Mitrovici.

Unutrašnju organizaciju Osnovnog Suda zakon o sudovima je definisao kako sledi:

- Odeljenje za privredne sporove koje funkcioniše unutar Osnovnog suda u Prištini, za celu teritoriju Republike Kosovo;
- Odeljenje za upravne sporove koje funkcioniše unutar Osnovnog suda u Prištini, za celu teritoriju Republike Kosovo;
- Odeljenje za teška krivična dela koje funkcioniše unutar sedišta svakog Osnovnog suda;
- Opšte odeljenje koje funkcioniše unutar sedišta svakog Osnovnog suda kao i unutar svakog ogranaka Osnovnog suda;
- Departman za maloletnike koji deluje u okviru osnovnih sudova.

Zakon o sudovima definisao je Apelacionog suda kao drugostepeni sud, sa mesnom nadležnošću na celoj teritoriji Republike Kosovo koja ima u svojoj organizacionoj strukturi i Odeljenju za privredne sporove. Vrhovni sud Kosova je najveća sudska instanca na Kosovu. Vrhovni sud obuhvata žalbeno veće Kosovske agencije za imovinu, kao i Posebnu komoru Vrhovnog suda. Što se tiče **prava na imovinu**, član 119, tačka 1. Ustava Republike Kosovo pruža povoljno pravno okruženje za tržišnu ekonomiju, slobodu ekonomskih aktivnosti i sigurnost javne i privatne svojine. Dakle, oblik javne svojine i privatne svojine prepoznat je kao ustavna kategorija. Ustav garantuje imovinska prava i nudi garancije koje isključuju proizvoljno oduzimanje imovine. Jednom kada su vrste imovine utvrđene Ustavom. Ustavom se garantuje pravo vlasništva, i pružaju se garancije koje isključuju mogućnost proizvoljnog oduzimanja imovine. Pošto su vrste imovine utvrđene Ustavom, regulisanje njihovog sadržaja delegirano je zakonodavstvu. Zakonodavstvo je donelo Zakon br. 03/L-154 o imovinskim i drugim stvarnim pravima, kojim se uređuje stvaranje, sadržaj, prenos, zaštita i ukidanje stvarnih prava i reguliše vlasništvo i ograničena imovinska i stvarna prava kao što su posedovanje, stvarna prava osiguranja i stvarna prava eksploatacije, dok još uvek ne postoji zakon koji reguliše javnu imovinu uopšte. Razna istraživanja pokazuju da žene i devojke imaju ograničen pristup imovini.

U 2018. je usvojen Zakon o nasleđivanju u notaru. Takođe, u novembru 2019. usvojeno je AU br. 10/19 o katastarskim merenjima za upisanje u katastar, AU 09/19 o podeli katastarskih zona. Sa ciljem pojednostavljenja postupaka registracije i smanjenja troškova, u 2019. usvojen je AU br 08/2019 o tarifama proizvoda i usluga kosovske katastarske agencije

Stvaranje efikasnog sistema imovinskih prava stvara pravnu sigurnost za investitore i posledično povećava mogućnosti ulaganja, istovremeno pružajući građanima više mogućnosti da tu imovinu koriste kao kolateral i time poboljšava pristup na finansija. Generalno, uticaj takođe uključuje poboljšanje pokazatelja poslovnog okruženja Svetske banke, kao što su: smanjenje troškova registracije imovine, smanjenje ukupnog broja postupaka sa zakonom o registraciju imovine, broj dana potrebnih za registraciju upravljanje imovinom, poboljšanje indeksa upravljanja zemljištem (pouzdanost infrastrukture, transparentnost informacija, geografska pokrivenost i rešavanje zemljišnih sporova).

U okviru **reforme pravosudnog sistema**, da se poveća efikasnost pravosuđa, u Nacionalnom programu za ekonomsku reformu 2021.-2023. i zakonodavnom programu za 2021. planira se uspostaviti i operacionalizovati Privredni sud, čiji je glavni cilj povećanje efikasnosti u rešavanju trgovinskih sporova, kao jedina adresa za rešavanje svih komercijalnih sporova između preduzeća i stranih investitora.

Zakonski okvir za **oblast posredovanja** uređen je Zakonom br. 06/L-009 o *posredovanju*. Od trenutne prakse primene alternativnih oblika rešavanja sporova pokazala se vrlo dobrom. Međutim, analiza i preporuke predložene u praksi pokazale su da bi trebala biti bolja koordinacija između centra posredovanja i Suda ili Tužilaštva i da bude razjašnjena uloga i značaj centra posredovanja, naknade upravljanja posredovanog slučaja u centru za posredovanje i pokrivanje finansijskih troškova iz budžeta Republike Kosovo.

Jedna od inovacija **izvršnog postupka**, koja utiče na sprovođenje odluka, postignuta je Zakonom br. 05/L-118 o izmenama i dopunama zakona br. 04/L-139 o izvršnom postupku, koji je izvršenje suda prebacio na privatne izvršitelje koje je imenovalo Ministarstvo pravde za vršenje poverenih javnih ovlašćenja, isključujući ovlašćenje da odlučuje u izvršnom postupku i sprovodi izvršenje u sva pitanja koja se odnose na porodično pravo i povratak radnika i državnih službenika na rad i druge nadoknade.

Kosovska agencija za upoređivanje i verifikaciju imovine (KAUVI), osnovana je odobrenjem Skupštine Republike Kosovo 9. juna 2016. Zakona 05/L-010 o Kosovskoj agenciji za upoređivanje i verifikaciju imovine, koji je stupio na snagu u novembru 2016. KAUVI je nezavisna agencija osnovana na osnovu člana 142. Ustava Republike Kosovo, koja je ovlašćena da prima, upoređuje i putem Komisije za verifikaciju i odlučivanje o imovinama (KVOI) da rešava razlike i nedoslednosti u između originalnih katastarskih dokumenata od juna 1999. koje su srpske vlasti uzeli od Kosova i trenutnih katastarskih dokumenata u Republici Kosovo o privatnoj svojini, privatnoj komercijalnoj svojini i privatnoj svojini verskih zajednica.

Osnivanjem KAUVI-a, Kosovska agencija za imovinu (KAI) je prestala da postoji. Prema Zakonu o KAUVI-u, pored datog novog mandata, sva ovlašćenja Agencije, uključujući budžet, ugovorne obaveze i fizičku imovinu, biće prenesena na Agenciju. Prema Zakonu 05/L-010, KAUVI će takođe naslediti mandat KAP-a. Sledstveno tome, KAUVI će dobiti mandat preko Komisije za imovinske zahteve (KIZ) da reši potraživanja i vlasničke zahteve u vezi sa pravima korišćenja (sa pravom na žalbu Vrhovnom sudu Kosova) u vezi sa privatnom nepokretnom imovinom, uključujući poljoprivredna i komercijalna imovina (potraživanja vezana za rat na Kosovu, uključujući okolnosti direktno povezane ili proistekle iz nje između 27. februara 1998. i 20. juna 1999.), koji su prethodno podneseni KAP-u. Mandat koji je nasledio KAP obuhvata i izvršnu vlast za sprovođenje odluka KAP-a i u tom pogledu, pored odluke, KAUVI-a će u svom mandatu imati i izvršnu vlast da sprovodi odluke KAP-a i Direkciju za imovinsko-stambene poslove.

Glavni izazovi pravosudnog sistema na Kosovu zasnovani su i na međunarodnim izveštajima, uključujući Izveštaj o zemlji, sastoje se u efikasnoj primeni pravosudnog okvira, jačanju kapaciteta za efikasno funkcionisanje i rešavanju velikog broja zaostalih predmeta. To bi doprinelo poboljšanju okruženja za poslovanje.

Što se tiče **prava registracije imovine preko katastarskog sistema**, registar prava na nepokretnosti regulisan je sledećim zakonodavstvom:

- Zakon o hipoteci br. 2002/4;
- Zakon o osnivanju registra za prava na nepokretnu svojinu br. 2002/5;
- Zakon o katastru br. 04/L-013;
- Zakon br. 04/L-009 o izmenama i dopunama zakona br. 2002/5 o osnivanju registra za prava na nepokretnu svojinu;
- Zakon br. 04/L-071 o sistemu adresa;
- Zakon o dopunama i izmenama zakona o RPNI 2003/13.

Prema Zakonu za ravnopravnost polova, ova uredba će osigurati da sve evidencije katastarskog sistema moraju biti podeljene po polovima.

Dok zakonodavstvo na snazi se sastoji od oko 15 administrativnih uputstava. Imovinska prava upisuju se na osnovu odredbi Zakona br. 04/L-009 o registru prava na nepokretnoj imovini prema kojem su upisani na osnovu:

- Pravosnažne sudske odluke;
- Odluke organa državne uprave;
- Ugovor o prenosu prava na nepokretnoj svojini overen od nadležnog organa;

- Odluka ili ugovor o privatizaciji koji je izdala Kosovska agencija za privatizaciju;
- Odluka Komisije za obnovu katastra;
- Odluka Komisije za regulaciju zemljišta; i
- Drugi dokument koji predviđa upis prava svojine posebnim zakonima.

Katastarski registar održa se na elektronskom obliku na nivou države, dok se sva katastarska dokumentacija održa se na opštinskom nivou i usluge se pružaju građanima u neposrednoj blizini naselja, tj. u svakoj opštini.

Prava na nepokretnu imovinu uključuju vlasništvo, hipoteke, službe, prava korišćenja komunalne, javne, društvene i državne svojine; i založna prava i nadoknade za imovinu.

Katastarska agencija Kosova (KAK) je javna institucija za registraciju, održavanje i ažuriranje prava vlasnika nad nepokretnom imovinom. Agencija je centralni organ za održavanje katastarske baze podataka, za vođenje imovinskih evidencija, za mapiranje i za GIS. Takođe je centralni organ za infrastrukturu geoprostornih podataka. Agencija je odgovorna za potvrđivanje lica u opštinskim katastarskim kancelarijama i licence za izdavanje dozvola i geodete za sprovođenje katastarske izmere. Organiziranje je na nacionalnom nivou, a neka prava i obaveze delegirani su zakonom o katastru u lokalnoj upravi, naime opštinskim katastarskim zavodima. Aktivnosti opštinskih kancelarija su povezane i održane u centralnoj bazi podataka Agencije.

Uz pomoć norveške vlade gradi se geoportal - veb portal koji predstavlja geografske informacije iz različitih izvora. Njegova glavna svrha je pružanje mrežnih usluga koje omogućavaju pristup prostornim podacima zainteresovanim. Ovi razvoj katastarskog sistema doprinosi olakšanju poslovnog okruženja pružajući bolje usluge registracije i upravljanja imovinom, prostornog planiranja, pomoći poreskog sistema i dizajniranja javnih politika u mnogim oblastima. Takođe će omogućiti pravosudnog sistemu da efikasnije primenjuje princip zakonitosti i imovinskih prava.

Registracija imovinskih prava vrši se u opštinskim katastarskim kancelarijama (OKK) koji se prate svakodnevno, a objavljuje se svakodnevno na veb stranici KAK-a.⁸ Zakonski rok za podnošenje zahteva za katastarske kancelarije za transakcije kupoprodaje, nasledstva, zaloge je 30 dana. Ali na osnovu najnovijih podataka katastarskih ureda ovaj se proces u proseku provodi za 10 dana.

Kosovo je na 37. mestu za registraciju imovine u Izveštaju Svetske banke "O poslovanju za 2020."⁹. Potrebno vreme za registraciju nepokretnosti je 32 dana (prema Izveštaju Svetske banke o poslovanju za 2020.). Iako je potrebno samo 6 postupaka registracije imovine, razlika je relativno mala u poređenju s brojem postupaka širom Evrope i centralne Azije.

Liberalizacija cena

Zakon br. 05/L-184 o **Energetskom** regulatoru definišu ovlašćenja, dužnosti i funkcije Regulatornog ureda za energiju, uključujući uslove za izdavanje dozvola za obavljanje delatnosti u oblasti energetike, sertifikovanje aktivnosti operatora prenosa u energetskom sektoru. davanje dozvola za izgradnju novih proizvodnih kapaciteta, stvaranje i efikasno funkcionisanje konkurentskih energetskih tržišta, zaštitu potrošača i kriterijume za regulisanje tarifa i uslove za snabdevanje energijom. Na osnovu ovog zakona, regulator ima ovlašćenja i odgovornost da odobri tarifne metodologije pripremljene od operatora prenosnog sistema, KOSTT i Operatora distributivnog sistema za tarife utvrđene za njihove regulisana energetska usluga i da osigura da su one srazmerne i nediskriminatorne. Tarife za krajnjeg potrošača u potpunosti će odražavati troškove energetskog preduzeća.

Što se tiče **tarifa za javne vode i kanalizacije**, na osnovu Zakona 05/L-042, tarife određuje regulator za vodu i otpada na osnovu zahteva i fizibiliteta pružanja usluga vode i otpada uzimajući u obzir stabilnost cena iz perspektive potrošača. Zakon br. 05/L -042 o Regulisanjem vodnih usluga izrađen je za ovu oblast i usvojen je od strane Skupštine Kosova, objavljen 14. januara 2016. Metodologija utvrđivanja tarifa

⁸ Ažurirani podaci dostupni su na: <http://akk-statistics.rks-gov.net/>.

⁹ <http://www.doingbusiness.org/data/exploreeconomies/kosovo/#registering-property>.

regulisana je Pravilnikom o utvrđivanju tarifa za usluge vodovoda i kanalizacije i Veleprodajna snabdevanja (R-02/U&K).

KRVK primenjuje trogodišnje tarife koje se po potrebi mogu prepraviti. Regulator prati operativnu i finansijsku efikasnost kako bi osigurao da tarife ispunjavaju relevantne standarde pružanja usluga. Regulator je izradio Povelju o potrošača koja predviđa razvoj pravnih ugovornih odnosa između pružaoaca usluga i potrošača žena i muškaraca. Dakle, Povelja utvrđuje pravne obaveze i prava učesnika. Da bi se osigurao kvalitet vode, uredba obavezuje svakog davaoca usluga da bude opremljen laboratorijom za ispitivanje kvaliteta vode

Na osnovu zakona br. 04/L-109 o **Elektronskim komunikacijama** (ZEK), RAEPK ima pravo da nametne preduzećima kontrolu cena i obračun troškova u skladu sa odredbama člana 35. Zakona. Prema članu 40, regulator može nametnuti preduzećima osjetljivim na troškove (POT) za povrat troškova i kontrolu cena, uključujući cene osnovane na troškova i obaveze računovodstva troškova, za obezbeđivanje specifičnih vrsta interkonekcije i/ili pristupa, u situaciji kada analiza tržišta ukazuje na nedostatak efikasne konkurencije, što znači da dotični operater drži previsoke cene ili može da nanese zagušenje cena na štetu krajnjim korisnicima. U slučaju spora između operatora u vezi interkonekcije, regulator će takođe odlučivati o cenama interkonekcije prilikom rešavanja spora.

Na osnovu Zakona br. 06/L - 038 o **Poštanskim uslugama**, usvojen u januaru 2019., izrađuje i odobrava opšte uslove pružanja univerzalne poštanske usluge i reguliše i odobrava tarife univerzalnih poštanskih usluga i druge određene usluge ovim zakonom.

Na osnovu Zakona br. 04/L-063, JP Trainkos A.D. ima opciju **određivanja tarifa za Kosovske železnice**.

U **oblasti obrazovanja**, tarife privatnih obrazovnih institucija su slobodno se određuju od institucije pružanja obrazovnih usluga. Dok prema Zakonu o visokom obrazovanju, Ministarstvo obrazovanja, nauke, tehnologije i inovacije (MONTI) putem podzakonskih akata utvrđuje maksimalne takse koje će se plaćati studentima u javnim ustanovama. Nivo plaćanja zavisi od statusa stanovanja studenta (na Kosovu ili van Kosova), prirode i troškova studijskog programa. Naknade za visoko obrazovanje uključuju upisninu, godišnju naknadu, naknadu za ponovni ulazak na ispite i uplatu studentskih karata. Ove naknade odobravaju odgovarajuće obrazovne institucije, a potvrđuje se iz MONTI-a.

Cene za **zdravstvene usluge** privatnog sektora su utvrđene i regulisane AU br. 02/2019 - Regulisanje cene medicinskih proizvoda i opreme, dok su cene zdravstvenih usluga koje pruža javni sektor ujednačene na celom Kosovu. Njih dodeljuje Ministarstvo zdravlja na osnovu analize troškova i troškova rada. Regulaciju cene lekova i određivanje marži na lekove i medicinske proizvode vrši Agencija za lekove i medicinska sredstava i Ministarstvo zdravlja u saradnji sa drugim državnim institucijama na osnovu zakona br. 2013/04-L-190 o medicinskim proizvodima i opremi.

Uticaj države na tržište proizvoda

Trenutno je Ministarstvo ekonomije osnovalo radnu grupu 26. avgusta 2020., a uz pomoć EBRD-a i Deloitte-a je u fazi razmatranja Nacrta zakona o javnim preduzećima, koji je predviđen u zakonodavnom programu Vlade Republike Kosovo za 2020. godinu. Zbog okolnosti koje je u zemlji stvorila globalna pandemija COVID-19, očekuje se da će nacrt zakona biti odložen za primenu tokom prve polovine 2021.

Ovim nacrtom zakona o javnim preduzećima predviđeno je: postavljanje novog standarda u obliku nadzorne strukture akcionara prema centralnim javnim preduzećima, istovremeno lokalnim javnim preduzećima; standardizacija odgovornosti javnih preduzeća; izrada jasne i sveobuhvatne strategije za javna preduzeća; definisanje dužnosti i odgovornosti odbora direktora i visokih zvaničnika; izricanje sankcija članovima odbora direktora i visokim zvaničnicima; pregled postupaka za izbor odbora direktora i visokih zvaničnika; novi oblik finansijskog i operativnog izveštavanja, s posebnim naglaskom na upravljanje rizicima; restrukturisanje, kao obavezni proces u određenom vremenskom periodu; kompenzacija i bonusi direktora i viših zvaničnika.

Po odobrenju novog Nacrta zakona o preduzećima u javnom vlasništvu, uslediće i druge procedure za stupanje na snagu Skupštine Republike Kosovo, koje se očekuje tokom 2021. Novi zakon o preduzećima u javnom vlasništvu predviđa takođe izradu podzakonskih akata, koji će regulisati i doneti drugačiji pristup javnih preduzeća u odnosu na akcionare i javnost.

Trenutno na Kosovu postoji 17 preduzeća u državnom vlasništvu u kojima je Vlada Republike Kosovo akcionar. Novo Kosovo Energi Enterprise Sh. A. (NKEC) je osnovan 24.05.2018. i registrovan je kao centralno javno preduzeće, ali ovo preduzeće nema operativno i finansijsko poslovanje.

Dok je kompanija Trepca, stupanjem na snagu zakona br. 05/L -120 za Trepca, transformisana je u „Trepca Sh. A. “, gde Vlada Republike Kosovo poseduje 80% akcija, a 20% akcija u vlasništvu zaposlenih.

U 2019. javna preduzeća koja su koristili od izdvajanja iz budžeta za subvencije i kapitalne investicije su:

- Transportni sektor (Trainkos i Infrakos), u iznosu od 996, 779.24 evra;
- Vodeni sektor i sektor za otpad (KMDK), u iznosu od 800.000 evra.

U oblasti **državne pomoći**, novi Zakon br. 05/L-100 o državnoj pomoći, usvojen u 2016., postavio je osnovu za razvoj sistema državne pomoći, načela i postupke za dodelu istog. Zakon sadrži osnovne definicije, uključujući državnu pomoć, i uspostavlja mehanizam i okvir za kontrolu istog, kao i osnovu za uspostavljanje sveobuhvatnog sistema popisa i izveštavanja. Acquis u ovoj oblasti se prenosi kroz sekundarno zakonodavstvo nakon usvajanja zakona. Za više o merama u ovoj oblasti, pogledajte poglavlje 8 Politike Konkurencije.

Privatizacija i restrukturiranje

Kosovska Agencija za Privatizaciju (KAP) osnovana je kao nezavisno javno telo koje vrši svoje funkcije i odgovornosti sa potpunom autonomijom prema Skupštini Kosova shodno Zakonu br. 04/L-034 o KPA, izmenjen u maju 2018. Zakonom br. 06/L-023 o KAP-u radi omogućavanja investicija privatizovanih sredstava u hartije od vrednosti, u cilju regulisanja tretmana „zaostalih fondova“, tretiranja „privremenih sredstava“ kao prihoda Povereničkog Konsolidovanog Fonda Republika Kosova i regulisanje operativnih postupaka Agencije.

KAP je ovlašćena da upravlja, prodaje, prenosi i/ili sprovodi likvidaciju društvenih preduzeća i njihove imovine. Da bi ispunila ovu misiju, KAP održava i upravlja svako preduzeće (u okviru svog mandata), savesno i u korist svojih vlasnika i poverilaca, i prodaje ili likvidira preduzeća i imovinu u skladu sa zakonom. KAP je naslednik Kosovske Povereničke Agencije (KPA) i sva imovina i obaveze prenete su kao imovina i obaveze KPA.

U skladu sa Zakonom br. 04/L-034, privatizacija se vrši preko dve glavne metode: Spin Off metoda i Metoda Likvidacije koju nazivamo prodajom imovine. U skladu sa zahtevom Vlade Republike Kosovo i situacijom sa pandemijom, Kosovska agencija za privatizaciju (PAK) je u martu 2020. obustavila svu prodaju.

Kao odgovor na pogoršanu ekonomsku situaciju kao rezultat pandemije i pridružujući se odlukama centralnih i lokalnih institucija o podršci poslovanjima, KAP je doneo odluku o izuzeću od obaveza zakupa za ekonomske operatere, vlasnike zakupa u društvenim preduzećima. Oslobođanje 100% od plaćanja za zakupce sa zabranom delovanja u skladu sa vladinim odlukama, dok je 70% oslobođanje od plaćanja za zakupce sa ograničenim mogućnostima delovanja.

Tabela 2.3: Rezime finansijskih rezultata fondova koji se čuvaju u trustu do 31. oktobra 2020.

Opis	Iznos
Prihod od prodaje	772, 453, 198
Prihod od rente i komercijalizacija	48, 961, 713
Naknade i naknade za oduzimanje za učešće u ponudama za prodaju	8, 879, 064
Stečeni interes	34, 844, 700
Ostali prihodi	7, 464, 334
Akcijski kapital Agencije	1, 013, 200
Ukupno primljeno	873, 616, 208
Transfer 20% zaposlenih u BSPK	151, 372, 509
Pružaoци profesionalnih usluga (telo za likvidaciju)	16, 701, 407
Robe i usluge	20, 636, 176
Javne usluge	2, 879, 633
Porez	8, 026, 352
Odluke suda / izvršitelja (depoziti i porezi)	3, 020, 911
Prenos sredstava 5% za pokrivanje aktivnosti KAP-a	45, 777, 947
Ostali troškovi	854, 389
Isplate poveriocima državnih preduzeća	35, 706, 841
Sredstva prebačena u kosovski budžet	398, 195, 186
Ukupne isplate / alokacije	683, 171, 351
Bilans banke	190, 444, 857.05

Proces likvidacije

Do kraja oktobra 2019. započeo je postupak likvidacije za 567 društvenih preduzeća / imovine. Od početka postupka likvidacije, Odbor Agencije do sada je odobrio 191 rani / konačni izveštaj o distribuciji za 191 društveno preduzeće u likvidaciji. Iznos sredstava koji je do danas odobrio Odbor Agencije za raspodelu pravnim poveriocima od početka postupka likvidacije dostigao je vrednost od 33.527.435, 00 EUR. Do sada je oko 16.000 različitih kreditora imalo koristi od ove raspodele. Od 91.349 različitih zahteva za kreditom koji su do sada podneseni Agenciji, tela za likvidaciju donela su 91.100 rešenja o raznim potražiocima. Posebna komora Vrhovnog suda Kosova donela je Odluke kojima dozvoljava da se dovrši postupak likvidacije za 32 društvena preduzeća.

Kosovska Agencija za Privatizaciju (KAP) je odgovorni organ za proces privatizacije, uključujući raspodelu 20% bivšim zaposlenima u društvenim preduzećima. Iz sredstava od 20% do oktobra 2020. Agencija je podelila 151, 372, 509 miliona evra.

Što se tiče privatizacije i restrukturisanja, na osnovu zaključaka pododbora za 2020. godinu, Kosovo treba da usvoji novi Zakon o javnim preduzećima i poveća njihov nadzor. Kosovo bi takođe trebalo da se konsultuje sa relevantnim zainteresovanim stranama na transparentan način pre donošenja bilo kakve strateške odluke o budućem vlasništvu Telekomu Kosova.

Funkcionisanje finansijskog tržišta

Ovaj deo biće uglavnom fokusiran na stabilnost i razvoj finansijskog sektora iz ugla strukture, veličine i efikasnosti finansijskog posredovanja. Aspekti zakonodavne prirode i zahtevi koji proizlaze iz SSP-a biće detaljnije razrađeni u drugim relevantnim poglavljima, kao što su poglavlje o slobodnom kretanju kapitala i finansijskim uslugama.

Jedino nadzorno i regulatorno telo finansijskih institucija na Kosovu je Centralna Banka Republike Kosova (u daljem tekstu: CBK) osnovana Zakonom br. 03/L-209 o Centralnoj Banci Republike Kosova. Primarni cilj CBK-a je da promovise i održava solidan finansijski sistem, uključujući siguran i efikasan platni sistem. Od svog osnivanja, on je razvio i primenio nadzorne politike i prakse zasnovane na najboljim međunarodnim standardima za regulisanje i nadzor finansijskih institucija u funkciji finansijske stabilnosti na Kosovu, uglavnom na osnovu EU direktiva i standarda koje su izdale međunarodno priznati mehanizmi

za pripremu i harmonizaciju standarda u oblasti bankarstva, osiguranja i penzijskog nadzora, kao što su BCBS, IAIS i IOPS.

Finansijski sistem sastoji se od bankarskog sektora, sa 10 komercijalnih banaka, koje čine 65% ukupne imovine finansijskog sektora (8 sa stranim vlasništvom), sektora osiguranja sa 13 osiguravajućih društava, (7 sa stranim vlasništvom), penzijskih fondova (2 fonda), finansijski pomoćnici (51), mikrofinansijski sektor sa 20 MMF-a (12 sa stranim vlasništvom) i tržište hartija od vrednosti. Finansijski sistem nastavio je da se kontinuirano širi tokom 2019., dostižući stopu finansijskog posredovanja od 102, 5% BDP-a do. Banke su glavni posrednici finansijskog sektora, zatim penzijski fondovi i sektor osiguranja.

U CBK, kao odgovornog za licenciranje, regulisanje i nadzor finansijskih institucija, osnivanja su sledeća odeljenja: Odeljenje za nadzor bankarstva, Odeljenje za nadzor osiguranja, Odeljenje za licenciranje i standardizaciju, Sektor za nadzor Penzijskog Fonda i Tržišta Hartija od Vrednosti i Sektor za sprečavanje pranja novca i sprečavanje finansiranja terorizma, koje se nalaze u delu Finansijskog nadgledanja.

Razvoj finansijskog tržišta

Kosovski finansijski sistem 2020. bio je zdrav i stabilan uprkos suočavanju sa neviđenim i neočekivanim rizikom koji je bio rezultat Covid-19. Iako su pokazatelji rizika generalno pokazivali trend rasta u odnosu na prethodne godine; banke i finansijske institucije uspele su da budu profitabilne, likvidne i dobro kapitalizovane. Štaviše, kreditna aktivnost u bankarskom sektoru nastavila je da raste, uprkos sporijem tempu nego prethodnih godina i stabilnim izvorima finansiranja, poput depozita, koji su takođe porasli tokom 2020., uprkos stagnaciji u martu i maju 2020. i drugim ograničenjima u narednih meseci.

Bankarski sektor, uprkos pandemije Covid-19, ima visok nivo likvidnosti. Odnos likvidne (široke) aktive i kratkoročnih obaveza u decembru 2020. porastao je za 2,3 procentna poena u odnosu na prethodnu godinu, na 39,8%, što je znatno iznad preporučenog minimalnog nivoa (25,0%). Povećanje likvidnosti bankarskog sektora bilo je takođe podstaknuto povlačenjem 10% ušteđevine iz Kosovskog penzionog štednog fonda, povećavajući tako depozite domaćinstava i, s druge strane, povećanje gotovine za bankarski sektor.

Bankarski sektor je zabeležio neto profit od 79,9 miliona evra (znatno veći od istorijskog proseka), u odnosu na prethodni period, sektor je zabeležio pad profita za 7,4% (pad za 6,4 miliona evra). Ovo smanjenje je rezultat većeg rasta rashoda (12,7%) u poređenju sa sporijim rastom prihoda (od 6,1%). Usporavanje rasta prihoda nastalo je usporavanjem prihoda od kamata, posebno prihoda od kamata na kredite. Dok su na rast troškova uglavnom uticali rast nekamatnih troškova, posebno troškova za kreditne gubitke. Kao rezultat nižeg profita ostvarenog u 2020., to je uticalo i na pokazatelje profita poput ROA i ROE, koji su iznosili 1,6% (2,2% u 2019.) i ROE, koji su iznosili 14,0% u 2020. (18,9% u 2019.)

Bankarski sektor je i dalje dobro kapitalizovan, stojeći znatno iznad potrebnog minimalnog regulatornog nivoa od 12%, na 16,5% u 2020. (15,8% u 2019.). Tako je nivo kapitalizacije veći za 0,7 procentnih poena u odnosu na godinu dana ranije. U poređenju sa prethodnim periodom, nivo kapitala zabeležio je godišnji porast od 7,2%, dok je nivo rizikom ponderisane aktive za 2,6%. Povećanje nivoa kapitalizacije rezultat je dobiti ostvarene tokom 2020., kao i neraspodele dividendi od početka pandemije, dok je sporiji rast rizične aktive rezultat sporijeg rasta kreditne aktivnosti u poređenju sa ranijim godinama.

Problematicni krediti u ukupnim kreditima i dalje su na nižem nivou u poređenju sa nivoom NPL-a u regionu. Od decembra 2020. bankarski sektor je imao nivo NPL-a od 2,7% (2,0% u 2019.). Povećanje je rezultat povećanja vrednosti NPL-a za 39,8%, prvi put u šest godina; dok se kreditna aktivnost povećala za 7,1% u odgovarajućem periodu, što je sa nižom stopom u poređenju sa trendom u poslednje dve godine. Problematicni krediti i dalje su dobro provizirani i iznose 141,4% do decembra 2020. Kao rezultat povećanja nivoa NPL-a, povećali su se troškovi provizija za kreditne gubitke, što je uticalo na dobit banaka (smanjenje za 7,4%). Ako se situacija sa pandemijom COVID-19 ne popravi 2021., mogli bismo se suočiti sa daljim ograničenjima u ekonomiji, što bi naštetilo poslovanjima i porodicama. Tako možemo očekivati dalji porast nivoa NPL-a, koji utiče na neto prihod usled mogućeg povećanja provizija za kreditne gubitke i pada prihoda od kamata.

Što se tiče drugog sektora finansijskog sistema, sektor penzija je 2020. zabeležio sporiji rast aktivnosti kao rezultat negativnog uticaja pandemije na ekonomiju; kao i povlačenje 10% povereničkih fondova od doprinosioca. Sektor je porastao za samo 1,2% u 2020., uprkos svim kretanjima u sektoru kao rezultat povraćaja investicija od 72,3 miliona evra i stabilnih prihoda od doprinosa.

Sektor osiguranja u 2020. karakterisao je ekspanzija imovine, održavanje nivoa prikupljenih premija od prošle godine, kao i smanjenje nivoa isplaćenih šteta. Širenje pandemije COVID-19 imalo je veći uticaj na nivo plaćenih potraživanja (smanjen kao rezultat ograničenog kretanja i aktivnosti poslovanja), tako da je sektor 2020. poslovao profitabilno.

Sektor mikrofinansiranja zabeležio je značajno usporavanje rasta aktivnosti u odnosu na prethodne godine, što se odrazilo na aktivnosti kreditiranja i lizinga. Ali sektor i dalje ima relativno nizak nivo NPL-a, koji su dobro osigurani.

Srednjoročni prioritetni ciljevi

Srednjoročno, glavni prioriteti koji predviđeni za postizanje su:

- Očuvanje učešća kapitalnih rashoda u budžetu;
- Nastavljanje sa reformama koje su važne u kontekstu makroekonomske stabilnosti i finansijskog sektora, uključujući primenu fiskalnog pravila za budžetski deficit;
- Usvajanje i primena novog Zakona o javnim preduzećima i njegovih podzakonskih akata;
- Primena novog zakona o preduzećima u javnim preduzećima;
- Privatizacija i likvidacija društvenih preduzeća;
- Obezbeđivanje vlasničkih prava adresiranjem neformalnosti u sektoru nepokretne imovine;
- Povećanje pravosudne efikasnosti do 2022. da bi dostigao 0% starih predmeta;
- Poboljšanje pristupa MSP-a u finansijama posredstvom povećanja Kosovskog Fonda za Garantovanje Kredita;
- Kontinuirano unapređivanje regulatornog okvira za bankarski sistem u skladu sa međunarodnim standardima i EU zakonodavstvom;
- Dalje usklađivanje propisa o osiguranju na Kosovu sa relevantnim Evropskim Direktivama. U skladu sa izmenama pravnih zahteva EU i međunarodnih standarda, postojeće regulative podložne su izmenama / dopunama kako bi bile u potpunosti u skladu sa ovim zahtevima.

2.2. Kapacitet za suočavanje sa pritiskom konkurencije i tržišnim snagama unutar Unije

Ovo poglavlje se bavi drugom tačkom ekonomskih kriterijuma iz Kopenhagena za članstvo koja se odnosi na kapacitet zemlje da se suoči i da bude konkurentna na tržištu EU. Ključni faktori za postizanje ovog cilja i na osnovu kojih Evropska komisija prati i ocenjuje napredak prema članstvu sastoji se od:

- Razvoja ljudskog i fizičkog kapitala na zadovoljavajućem nivou gde se ocenjuju aspekti razvoja obrazovanja, istraživanja i infrastrukture;
- Adekvatna struktura sektora i preduzeća, uključujući sektorski sastav, razvoj MSP i pitanja restrukturiranja preduzeća,
- Ograničen stepen uticaja države na konkurentnost gde se, između ostalog, ispituje uticaj određenih politika i segmenata u privredi, uključujući državnu pomoć i podršku za MSP, i
- Dovoljna trgovinska integracija ekonomije sa zemljama EU.

Vladini prioriteti ostaju orjentisani na razvoj fizičkog kapitala kroz razvoj infrastrukture, razvoj ljudskog kapitala kroz reforme obrazovanja i mere podrške privatnom sektoru. Strateški okvir koji definiše prioritetne mere i ciljeve sastoji se od Programa Vlade 2020.-2023., i sektorskih strateških dokumenata, uključujući Strategiju razvoja privatnog sektora i Strateški plan obrazovanja Kosova 2017-2021. Razvoj sektora od ekonomskog značaja kao što su energija, infrastruktura, poljoprivreda, telekomunikacije i informaciono društvo i turizam su prioritetni ciljevi.

U okviru regionalne saradnje i procesa evropskih integracija, Republika Kosovo je takođe posvećena postizanju ciljeva Strategije za jugoistočnu Evropu 2020. i agende za povezivanje infrastrukture, uključujući

i ono što se sada naziva „Berlinski proces“. Pобољшanje konkurentnosti, tržišta rada i industrijske politike, olakšavanje trgovine između zemalja u regionu, побољшanje mreže putne infrastrukture i tržišta energije su neki od glavnih ciljeva na regionalnom nivou. Republika Kosovo je integrisala njihovo sprovođenje u okviru strateških ciljeva i odgovarajućih akcionih planova.

Prema *Izveštaju EK o Kosovu – 2020.*, Kosovo je postiglo ograničen napredak i u ranoj je fazi u pogledu svoje sposobnosti da se nosi sa konkurentskim pritiskom i tržišnim snagama u EU. Kvalitet obrazovanja i dalje ostaje zabrinjavajući. Kosovo je napredovalo u побољšanju putne infrastrukture, ali postoje veliki nedostaci u železničkoj i energetskej infrastrukturi. Iako se ulaganja u obnovljive izvore postepeno povećavaju, Kosovo se i dalje oslanja na zastareli i nepouzdan sistem proizvodnje energije, uglavnom zasnovan na uglju. Kosovo je postiglo napredak u pogledu digitalizacije ekonomije. Sektorska struktura ekonomije preusmerava se na nerazmenjive delatnosti, koje opterećuju konkurenciju i povećanje izvoza robe.

Da bi podržalo ekonomski oporavak, побољшalo konkurentnost i podržalo dugoročni rast, Kosovo posebno treba da побољша kvalitet stručnog obrazovanja i obuke na svim nivoima i da uskladi nastavne planove i programe sa potrebama tržišta rada; povećati podsticaje za energetske efikasnost u stambenom i privatnom sektoru; povećati obnovljive izvore u proizvodnji energije na efikasniji način; i unaprediti finansijsku i nefinansijsku podršku malim i srednjim preduzećima da se nose sa krizom, побољšaju njihovu konkurentnost i izvoz.

Zaključci pododbora za 2020. godinu zahtevaju da Kosovo odobri strukturnu reorganizaciju Kosovske agencije za podršku investicijama i preduzetništvu (KIESA) i da imenuje njenog direktora na osnovu profesionalnih kriterijuma predviđenih zakonom. Takođe je potrebno sprovesti Strategiju i akcioni plan za sprečavanje i borbu protiv neformalne ekonomije, pranja novca, finansiranja terorizma i finansijskog kriminala. Kosovo treba da побољша poslovno okruženje povećavanjem digitalizacije, pojednostavljenja i uklanjanja licenci i dozvola.

U nastavku biće dat pregled razvoja svakog od ovih ključnih faktora drugog ekonomskog kriterijuma.

Obrazovanje i inovacija

Ljudski kapital

S obzirom da je Kosovo zemlja sa manje od dva miliona ljudi, razvoj ljudskog kapitala je ključni faktor u opštem razvoju zemlje i društva znanja. Razvoj i transformacija obrazovnog sistema je orijentisan tako da služi potrebama i zahtevima društva u procesu tranzicije i ekonomskog razvoja, da pruži jednake mogućnosti i da se razvija u skladu sa evropskim standardima. Reforma obrazovanja se zasniva na načelima nepristrasnosti, jednakosti, kvaliteta, celoživotnog učenja, efektivnosti i efikasnosti, institucionalne autonomije i decentralizovanog sistema i javne odgovornosti.

Strateški plan za obrazovanje na Kosovu 2017.-2021. je osnovni sektorski dokument za razvoj sektora obrazovanja na Kosovu. Plan se fokusira na postizanje 7 strateških ciljeva, odnosno učešće i sveobuhvatnost u obrazovanju, kvalitetno i efikasno upravljanje obrazovnim sistemom, razvoj sistema kvaliteta u skladu sa međunarodnim standardima, povećanje kvaliteta nastave, dalji razvoj stručnog obrazovanja za adresiranje zahteva tržišta, i povećanje kvaliteta visokog obrazovanja. Zajedno sa Strateškim planom, razvijen je i usvojen Akcioni plan za sprovođenje koji identifikuje aktivnosti, institucije, vremenske rokove i neophodna budžetska sredstva za ostvarivanje ovih ciljeva strategije.

Dok, **Program Vlade Kosova 2021-2025**, naglašava da će se Vlada zalagati za kvalitetno, inkluzivno i digitalizovano obrazovanje, usklađivanje stručnog obrazovanja sa zahtevima tržišta, efikasno upravljanje sistemom obrazovanja na svim nivoima i побољшanje istraživačkog okruženja i inovacija.

Ministarstvo obrazovanja, nauke, tehnologije i inovacije (MONTI) je u konkursima koji su ove godine objavljeni za udžbenike i nastavne materijale zatražio da udžbenici imaju edukativnu funkciju, podstiču pozitivan odnos prema nauci/znanju, razvoju građanskog i kulturnog identiteta i ravnopravnosti polova. Poštovati ravnopravnost polova, eliminisati stereotipe i upotreba diskriminatornog jezika.

Prema podacima MONTI-a, broj javnih edukativnih institucija na Kosovu, 2019./2020. koje izveštavaju u sistem ISUO dat je u tabeli u nastavku.

Tabela 2.4. *Studenti u javnom i privatnom obrazovanju po nivoima, školska godina 2020./21*

Nivo	Javni			Privatni			Ukupno		
	M	Ž	Ukupno	M	Ž	Ukupno	M	Ž	Ukupno
Obrazovanje u ranom detinjstvu (0-5 godina)	2, 196	1, 987	4, 183	2, 546	2, 309	4, 855	4, 742	4, 296	9, 038
Predškolsko obrazovanje (5, 6 godina)	10, 396	9, 617	20, 013	1, 084	1, 044	2, 128	11, 480	10, 661	22, 141
Osnovna / niža srednja škola	115, 377	108, 531	223, 908	3, 194	2, 602	5, 796	118, 571	111, 133	229, 704
Visoka srednja škola	35, 992	34, 750	70, 742	1, 858	1, 787	3, 645	37, 850	36, 537	74, 387
Ukupno	163, 961	154, 885	318, 846	8, 682	7, 742	16, 424	172, 643	162, 627	335, 270

Tabela 2.5. *Studenti u javnom i privatnom obrazovanju po nivoima, 2015-2020.*

	2015/2016	2016/2017	2017/2018	2018/2019	2019/2020
Obrazovanje u ranom detinjstvu (3, 4, 5 godina)	30.9%	33.9%	36.0%	37.5%	38.10%
Predškolsko (-5 godina)	81.3%	87.6%	92.4%	92.5%	93.10%
Osnovni nivo	94.7%	96.2%	98.4%	100.3%	100.9%
Niža srednja škola	96.0%	93.3%	91.2%	90.5%	90.4%
Visoka srednja škola	84.9%	88.1%	90.2%	86.8%	82.5%

U **stručnom obrazovanju**, pored stručnih škola, osnovana su i 4 centra kompetencije. Da bi se unapredilo upravljanje kvalitetom u **pred-univerzitetskom obrazovanju**, napori su usredsređeni na podizanje internog kvaliteta, primenu mehanizama spoljne procene kvaliteta i izgradnju kapaciteta Inspektorata obrazovanje.

Visoko obrazovanje pruža mogućnost studiranja za sve osobe unutar ili izvan teritorije Kosova, bez ikakve diskriminacije (nacionalne, rasne, verske, polne). Trenutno, na teritoriji Republike Kosova, funkcioniše 6 javnih univerziteta kao i 27 privatnih koledža. Svaka od ovih institucija visokog obrazovanja, bilo javne ili privatne, nudi studijske programe akreditovane od strane Agencije Kosova za Akreditaciju. Ne postoji starosna granica za upis na studije ili sticanje kvalifikacija u visokom obrazovanju na Kosovu.

Tabela 2.6. *Broj osoba na svim nivoima obrazovanja u javnom i privatnom sektoru 2019./2020.*

Nivo	Privatni	Javni	Ukupno
Univerzitetski (5+6)	35, 989	68, 590	104, 579
Specijalno obrazovanje (1+2+3)	0	349	349
Srednje vise (3)	3, 480	74, 427	77, 907
Osnovni/srednje nize (1+2)	5, 252	229, 338	234, 590
Predškolsko (0)	5, 229	4, 164	9, 393

Izvor: Statistike Obrazovanja na Kosovu 2018./2019., SMIA/MONTI, KAS

Unutar Ministarstva obrazovanja, nauke, tehnologije i inovacije takođe postoji centar NARIC, koji vrši ekvivalenciju diploma visokog obrazovanja stečenih izvan Kosova. Kosovo se zvanično nije pridružilo Bolonjskom procesu, ali apliciranje za formalni prijem podneseno je 2014. Pravni osnov usklađuje trenutnu obrazovnu praksu sa prioritetima izjava Bolonjske grupe, posebno u vezi sa usklađivanjem određenih odredaba zakona sa Nacionalnim zakonom i okvirom za kvalifikacije (br. 03/L-060) i olakšavanje priznavanja prethodnog učenja i kvalifikacija stečenih u drugim zemljama putem centra NARIC.

Kosovska agencija za akreditaciju (KAA) vrši eksternu evaluaciju visokoškolskih institucija na institucionalnom nivou i studijske programe. Sa potpunom primenom AU za akreditaciju (zahtev za jedan PhD za svakih 60 ECTS odgovarajućeg polja studijskog programa) došlo je do značajnog smanjenja akreditovanih studijskih programa jer neke institucije nisu uspele da ispune ove kriterijume. Štaviše, broj visokoškolskih institucija i studijskih programa je značajno opao.

Razrešenje članova CSC rezultiralo je isključenjem KAA iz EROKVO (Evropski Registar za Osiguranje Kvaliteta u Visokom Obrazovanju) početkom 2018. Stručni tim EROKVO-a dosao je do zaključka da je opšti nivo o ispunjavanju Evropskih standarda nije dovoljni za obnavljanje članstva KAA-e u EROKVO. Ovom prilikom Odbor EROKVO najavljuje da KAA ima pravo da se ponovo prijavi dve godine nakon donošenja ove odluke. Tokom ove dve godine, KAA će takođe biti podvrgnuta proceni od strane ERKOVO eksperata koji imaju za cilj da pomognu i savetuje KAA pre formalne prijave za ponovnu procenu.

Oblast naučnog istraživanja i dalje ostaje ograničeno. Podrška za istraživanje sastoji se od finansijske podrške kroz šemu mobilnosti i publikacije naučnih publikacija.

Što se tiče kretanja na **tržištu rada**, zbog pandemije COVID-19 koja je zahvatila Republiku Kosovo, rezultati Ankete o radnoj snazi za treći kvartal 2020. nisu objavljeni prema planiranom datumu u statističkom kalendaru publikacija za 2020. godinu, s obzirom da je KAS prestao sa prikupljanjem podataka na terenu 16. marta 2020. Stoga je prikupljanje podataka na terenu za treći kvartal 2020. izvršeno nakon što je vlada Kosova omogućila neke mere, zajedno sa prikupljanjem podataka za drugi kvartal 2020. i najreprezentativniji podaci biće dostupni u završnom izveštaju za 2020. godinu koji će biti objavljen kasnije.

Skoro dve trećine stanovništva Kosova je radno sposobnog uzrasta (15-64 godine). Očekuje se da će radno sposobno stanovništvo brzo rasti tokom sledeće decenije, jer je Kosovo među zemljama sa najmlađom populacijom u Evropi. Od radno sposobnog stanovništva, 60,0% nije ekonomski aktivno, što znači da oni nisu zaposleni i nisu bili aktivni u traženju zaposlenja tokom poslednjih četiri nedelja i/ili nisu spremni za početak rada u roku od dve nedelje. Od 40,0% (488.424 osoba) ekonomski aktivnog stanovništva, 24,6% (120.348 osoba) je nezaposleno. Odnos zaposlenosti prema stanovništvu (stopa zaposlenosti) je 30,1% (368.076 osoba). 60,0% radno sposobnog stanovništva je neaktivno.

Postoje značajne polne razlike na tržištu rada. Svaka peta (21,5%) radno sposobna žena aktivna je na tržištu rada, u poređenju sa oko tri petine (58,9%) radno sposobnih muškaraca. Među osobama u radnoj snazi nezaposlenost je veća kod žena nego kod muškaraca (33,1% naspram 21,5%).

Stopa zaposlenosti među radno sposobnim ženama je samo 14,1%, u poređenju sa 46,2% kod muškaraca. Ova vrlo niska stopa nezaposlenosti među ženama proizlazi iz kombinacije vrlo niskog učešća radne snage i visoke nezaposlenosti. Žene su uglavnom bile zaposlene u sektorima obrazovanja, trgovine i zdravstva (49,7% zaposlenih žena). Muškarci su uglavnom bili zaposleni u sektorima trgovine, građevine i proizvodnje (zapošljavajući 46,5% zaposlenih muškaraca).

Nezaposlenost mladih je na Kosovu veoma visoka. U trećem kvartalu 2020., mladi na Kosovu su dvostruko češće bili nezaposleni od odraslih. Među osobama starosti 15-24 godine u radnoj snazi, 4619 je bilo nezaposleno. Nezaposlenost je veća među mladim ženama (61,0%) nego kod muškaraca (40,8%). Skoro jedna trećina (37,7%) onih starosti od 15 do 24 godine na Kosovu nisu bili u obrazovanju, zaposlenju ili na obuci (NEET). Ova cifra iznosi 38,1% za mlade žene u poređenju sa 37,4% za mlade muškarce. Većina tih zaposlenih prijavljuje da radi sa punim radnim vremenom. 92,5% ispitanika prijavilo je da rade puno radno vreme na svom glavnom poslu.

Razlozi za rad sa skraćenim radnim vremenom razlikuju se među polovima, jer žene, preuzimajući ulogu nege u porodici, smanjuju sate na raspolaganju za zapošljavanje. Razlog broj jedan za muškarce koji ne rade sa punim radnim vremenom bio je nedostatak posla punim radnim vremenom. 17,5% zaposlenih pripadalo je kategoriji neodrživog zapošljavanja. To znači da su oni ili zaposleni u svom poslovanju (samozaposleni) ili doprinose u porodičnom poslovanju (plaćeni ili neplaćeni). Samo 42,1% zaposlenih imalo je stalni ugovor o svom glavnom poslu, sa 2,9% većim za žene od muškaraca (44,2% u 41,3%), dok je 57,9% imalo privremeni ugovor, sa 2,9% većim kod muškaraca nego kod žena. Osobe koje su imale privremene ugovore upitane su zašto imaju takvu vrstu ugovora i 91. 3% ispitanika izjavilo je da nije bilo na raspolaganju nijedan drugi ugovor. Neto zarade većine zaposlenih iznosile su između 400 i 500 evra mesečno. Polne razlike su primećene za 0,1% većim kod muškaraca nego kod žena.

Fizički kapital i kvalitet infrastrukture

Prema predviđanjima, očekuje se porast udela javnih i privatnih investicija za 2021. Predviđa se da će se ovaj nivo investicija zadržati, delom zbog tekućih projekata i velikih infrastrukturnih projekata priliva, poput elektrane. U narednom periodu, poseban akcenat će biti dat na investicionu klauzulu kroz koju Vlada Republike Kosovo namerava da investira u velike infrastrukturne projekte za prevazilaženje strukturnih izazova koji su ometali maksimalno korišćenje razvojnog potencijala zemlje. Da bi omogućila inkluzivni ekonomski rast, Vlada je povećala prostor za kapitalne izdatke na opštinskom nivou.

Putna infrastruktura

Glavni ciljevi u ovom sektoru uključuju: i) integraciju Kosova u regionalnu putnu mrežu kroz razvoj puteva 6 i 7 duž panevropskih koridora, ii) smanjenje troškova transporta i smanjenje zagušenja saobraćaja novim putevima, uključujući tranzitne puteve, oko urbanih centara, iii) povećanje sigurnosti poboljšanjem horizontalne i vertikalne signalizacije, poboljšanja kvaliteta putne infrastrukture i kampanja za sigurnost na putevima i iv) održavanje i poboljšanje postojećih puteva koji omogućavaju dobre privatne i javne usluge transporta.

Vlada Republike Kosova ostaje posvećena daljem poboljšanju putne i železničke infrastrukture, fokusirajući se na završetak glavnih međunarodnih pravaca, puteve R7 i R6 i regionalne puteve M9, M2, kao i međunarodne železničke linije, Liniju 10 kako bi se omogućio brži i jeftiniji promet građana i robe, smanjujući troškove i udaljenosti transporta ljudi i roba unutar i van Kosova. To će za biznise olakšati plasiranje robe na lokalna i međunarodna tržišta, dok će modernizacija međunarodne železničke mreže pomoći sektoru izvoza rude i poljoprivredne robe.

Građevinski radovi na autoputu R6 završeni su u segmentu Priština-Elez Han (dužine 65, 6 km) i zvanično je otvoren u maju 2019. Ovaj novi autoput ima 13 mostova, uključujući najduži u regionu, dugačak 5, 7 km kilometara.

Deo autoputa Priština-Vrmica, koji je deo nacionalnog autoputa Vermica-Merdare (R7) koji se poveže sa međunarodnim koridorima 8 i 10. Završen je deonica Priština-Miloševo autoputa M2. Takođe, projekat izgradnje autoputa Priština - Elez Han je završen i put je pušten za upotrebu.

Nakon puštanja segmenata autoputa R7, Morine - Gjurgjica (Veza N9) Bresje - Besi, Ministarstvo ambijenta, prostornog planiranja i infrastrukture, u saradnji sa WBIF (Western Balkan Investment Framework) i EIB, je završio dopunu Studije izvodljivosti i Studije uticaja na životnu sredinu za segment Besi - Merdare (Granica) sa Srbijom). Ovaj projekat će trajati 14 meseci i finansira WBIF.

U saradnji sa Okvirom za Investicije u Zapadnom Balkanu (WBIF) i EUGR, završili su studiju izvodljivosti i uticaja na životnu sredinu za segment Kijevo-Zahac (32 km) i očekuje se da će trajni razvoj projekata trajati 12 meseci, a nakon završetka projekta nastaviće se definisati dalje korake finansiranja ovog projekta.

Železnički saobraćaj

Infrastruktura Kosovskih železnica AD (INFRAKOS) upravlja železničkom infrastrukturom u državnom vlasništvu. Ovo je javno društvo sa ograničenom odgovornošću, sa 100% akcija u vlasništvu Kosovske povereničke agencije.

Železnička mreža Kosova sastoji se od 335.079 km železničke pruge. Četiri železničke pruge trebaju različite nivoje rehabilitacije kako bi ih doveli do savremenih standarda brzine i sigurnosti. Prošle godine i transport ljudi i tereta zabeležili su značajan rast. Železnička mreža ima održavanje koje utvrđuje potrebnu sigurnost železničkog saobraćaja.

Ograničeno održavanje je izvršeno. Konkretnije, železnička infrastruktura je kao u nastavku:

- Železnička pruga 10 (granica sa Srbijom - Lešak - Mitrovica - Kosovo polje - Elez Han - granična oblast sa Severnom Makedonijom), u dužini od 149.110 km, sa samo jednim parom šina, bez elektrifikacije, širine od 1435 mm, kategorije D3, osovinskog opterećenja od 22.5 tona i uzdužnog opterećenja od 7.2 tona/m;

- Istočna železnička linija (granica sa Srbijom - Podujevo - Priština - Kosovo Polje), dužine 45.198 km, sa samo jednim parom šina, bez elektrifikacije, širine od 1435 mm, kategorije D3, osovinskih opterećenja od 22.5 i 16 tona i uzdužnih opterećenja od 7.2 tona/m i 5 tona/m;
- Zapadna železnička linija (Kosovo Polje - Peć), dužine od 81.940 km, sa samo jednim parom šina, bez elektrifikacije, širine od 1435 mm, kategorije C2, osovinskog opterećenja od 20 tona i uzdužnog opterećenja od 6.4 tona/m; i
- Jugozapadna železnička linija (Klina-Zrze-Prizren), dužine od 58.831 km, sa samo jednim parom šina, bez elektrifikacije, dužine od 1.435 mm, kategorije D3 i B1, osovinskih opterećenja od 22.5 tona i 18 tona i uzdužnih opterećenja od 7.2 tona/m i 5 tona/m.

Zakon 04/L-063 o kosovskim železnicama uspostavlja Regulatorni organ železnice koji se sastoji od nezavisnih organa, osim istražnog organa koji je pod Kancelarijom Predsednika Vlade kako bi se nadgledao i uređivao železnički sektor.

Ministarstvo ambijenta, prostornog planiranja i infrastrukture je izradio Sektorsku strategiju multimodalnog transporta 2015-2025. koja uključuje i železnički sektor. Strategija je uzela u obzir interoperabilnost evropskog železničkog sistema, sigurnost i standard evropskog železničkog sistema, razvijene strategije prema Ugovoru o uspostavljanju Transportne zajednice za zemlje zapadnog Balkana.

Budući da je železnica 10 koja povezuje Kosovo sa Srbijom i Severnom Makedonijom deo proširenja Transevropske transportne mreže (TEN-T), tada je to prioritetna ruta za koju su sredstva EBRD-a i WBIF-a osigurana za njenu modernizaciju.

U avgustu 2019. započela je generalna rehabilitacija i modernizacija prve faze ove železničke rute (Kosovo Polje-Elez Han-Granica sa Severnom Makedonijom). Nakon završetka projekta modernizacije, 10. pruga ispuniće tehničke specifikacije interoperabilnosti i kriterijume evropskog sistema upravljanja železničkim saobraćajem (ERTMS).

Vazdušni saobraćaj

Kosovo ima međunarodni aerodrom „Adem Jashari“ u Prištini, koji radi sa kombinovanim civilnim i vojnim uslugama. Aprila 2010., na snagu je stupio Sporazum o javno-privatnom partnerstvu između Vlade Republike Kosovo i tursko-francuskog konzorcijuma Limak - Aeroport de Lyon za davanje Međunarodnog aerodroma u Prištini u koncesiji, a to je jedan od uspešnih primera projekata koncesije u jugoistočnoj Evropi.

Novi terminal, koji je otvoren 23. oktobra 2013., predstavlja investiciju od oko 100 miliona evra i pruža više pogodnosti za putnike, prvoklasne usluge i dovoljno prostora i opuštajuće društveno okruženje za putnike, žene i muškarce. Novi terminal ima 44,000 m² i kapacitet koji omogućava prijem oko 4 miliona putnika godišnje. Kao deo osnovane regionalne i međunarodne mreže, ostaje kao cilj neprekidno proširenje i povećanje kapaciteta ovog aerodroma.

Energija

Sigurnost snabdivanja energijom je uslov za ekonomski razvoj i povećanje blagostanja. Sigurnost opskrbe energijom kao osnovnim ciljem, između ostalog, ovisi o stanju proizvodnje, prijenosa i distributivnih kapaciteta energije.

Energetski sistem u Republici Kosovo sastoji se od proizvodnje električne energije, prenosa električne energije, distribucije električne energije, nereguliranih potrošača, kao i potrošača sa pravom na univerzalnu uslugu. Učesnici na tržištu električne energije su takođe veleprodajni dobavljači i trgovci.

Proizvodnja se uglavnom zasniva na elektranama na lignit (TE Kosovo A i TE Kosovo B) i HE Ujmani u vlasništvu Vlade Republike Kosovo, kao i na HE i ostale HE u privatnom vlasništvu.

KOSTT je jedini operater prenosa i tržišta i u 100% je vlasništvu Republike Kosovo, dok prava akcionara izvršava Skupština Kosova. Radi sa dve odvojene licence, licencom za rad prenosnog sistema i licencom za rad na tržištu. Operator tržišta je odgovoran za organizovanje i razvoj tržišta električne energije, dok je

operator prenosnog sistema odgovoran za prenos električne energije, upravljanje i održavanje prenosnog sistema i uravnoteženje sistema.

KEDS je jedini distributivni operator i u privatnom je vlasništvu. Ovaj operator je odgovoran za rad i održavanje distributivnog sistema i upravljanje generatorima povezanim na distributivni sistem.

KESCO je snabdevač koji ima dozvolu za snabdevanje električnom energijom, uključujući obavezu Javnog servisa koju je propisao regulator da snabdeva potrošače pravom na univerzalnu uslugu. Pored toga, regulator je odredio obavezu dobavljača u poslednjem slučaju.

Ostali dobavljači: do sada je licencirano 7 dobavljača električne energije koji su u privatnom vlasništvu, ali još nisu započeli komercijalne operacije.

Trenutno teret proizvodnje električne energije pada na elektrane na bazi uglja/lignita koje pokrivaju oko 97% sve proizvodnje električne energije, dok ostatak obezbeđuju elektrane iz OIE (uglavnom hidroelektrane, uglavnom mala) i po uvozu. Zavisnost od uvoza električne energije kreće se između 10% i 15%.

Proizvodnja električne energije u zemlji se uglavnom vrši od strane Energetske korporacije Kosova (KEK DD), u okviru koje se nalaze dve termoelektrane (Kosovo A i Kosovo B), kao i rudnici uglja. Pošto je TE Kosovo A prilično stara (preko 40 godina rada), a i TE Kosovo B ima značajan period rada, nove investicije su potrebne kako bi se obezbedila održivost snabdevanja električnom energijom, kako u obezbeđivanju osnovne energije, tako i u energiji iz obnovljivih izvora (OIE).

Prema Godišnjem izveštaju RUE za 2019., ukupna proizvodnja električne energije u 2019. iznosila je 5.718 GVh, dok je u 2018. iznosila 5.311 GVh, što znači da je došlo do povećanja od 7,7%. Dok je, u poređenju sa bilansom električne energije za 2019. godinu, proizvodnja oko 100,4%. Prema godišnjem bilansu električne i toplotne energije RUE za 2020. godinu, planirano je da ukupna nacionalna proizvodnja, uključujući HE priključene u distribuciji i vetrogeneratore i solarne panele, bude 6.210,8 GWh. Generalno, gubici električne energije smanjeni su sa 27,9% koliko su iznosili u 2018. na 25,9% potražnje u distributivnoj mreži.

Kosovo, kao potpisnik Ugovora o energetske zajednici, transponovalo je Uredbu EU br. 347, koju je usvojila Energetska zajednica, o zajedničkim regionalnim investicijama putem AU br. 01/2017 o promociji zajedničkih regionalnih investicija u energetske sektoru. S obzirom na ovo, AU je izradio priručnik o procedurama za izdavanje dozvola za projekte od interesa za Energetsku zajednicu. U martu 2019. RUE je amandamentovao Uredbu o liberalizaciji tržišta električne energije na Kosovu, s ciljem produženja regulaciju cena snabdevanja za snabdevanje kupaca pri naponu od 35 kW za potrošače 10 kV.

U 2020. puštene su u rad četiri hidroelektrane, snage 11,06 MW. Energetska strategija 2017-2026 predviđa kapacitet od 1436 MW do 2025., od čega se 438 MW proizvodi iz obnovljivih izvora. Predviđa se da će ovaj proizvodni kapacitet proizvoditi oko 7703 KWh za godinu dana, od čega će 934 KWh, ili 12,1%, biti proizvedeno iz obnovljivih izvora. Trenutno je u pogonu ukupno 21 generator OIE, ukupnog instaliranog kapaciteta od 104,83 MW: 13 HE (61,1 MW); 6 fotonaponskih solarnih (10MW) i dva (2) vetrogeneratora (33,73 MW).

Grejanje prostora na Kosovu se uglavnom vrši biomasom (uglavnom ogrevnim drvetom). Centralno grejanje učestvuje sa samo 3-5% u grejanju prostora. Sektori domaćinstva i usluga su najveći sektori potrošnje toplotne energije. Razvoj sistema grejanja značajno utiče na povećanje obezbeđivanja snabdijevanja električnom energijom, posebno u zimskom periodu, kada imamo velika opterećenja u elektroenergetskom sistemu. Postoje značajni energetske potencijali za razvoj sistema grejanja. Studija izvodljivosti za razvoj sistema grejanja u nekoliko većih gradova Kosova planira se da se sprovede putem platforme WBIF.

Iako Kosovo nema funkcionalnu infrastrukturu i tržište prirodnog gasa, s ciljem otvaranja perspektive razvoja prirodnog gasa, u decembru 2018., putem platforme WBIF, sprovedena je zajednička studija izvodljivosti za gasovod Albanija-Kosovo (projekat ALKOGAP). Ova studija izvodljivosti imala je za cilj početnu procenu izvodljivosti za izgradnju cevovoda ALKOGAP - kao mreže za snabdevanje prirodnim

gasom iz Kaspijskog regiona kroz regionalne TAP / IAP cevovode, koji će u prvoj fazi povezati Albaniju s Kosovom, a potencijalno i u budućnosti će se nastaviti sa ostalim zemljama u regionu. Prethodna studija izvodljivosti dala je sledeće preporuke za druge faze, prvo pripremu glavnog plana za gas za deo Kosova, a zatim zajedničko pokretanje sa albanskom stranom u realizaciji studije izvodljivosti za gas Albanija-Kosovo cevovod. U skladu sa preporukama gore spomenute studije, nekadašnje MER, a sada Ministarstvo ekonomije (ME), početkom 2019., putem platforme WBIF, prijavilo se za finansijsku podršku u obliku bespovratnih sredstava za pripremu Master plana o distribuciji prirodnog gasa na Kosovu. Upravni odbor Investicionog okvira za zapadni Balkan (WBIF), prema najavama NIPAC-a sa Kosova, odobrio je u junu 2019. u Berlinu grant od 1, 5 miliona EUR za pripremu Master plana za prirodni gas na Kosovu, koji će biti pripremljen kroz tehničku pomoć koju je angažovala platforma WBIF / EBRD u periodu 2021.-2022.

Dalje, u okviru regionalne saradnje, nekadašnje Ministarstvo za ekonomski razvoj, a sada Ministarstvo ekonomije Republike Kosovo i ministar ekonomije Severne Makedonije, u februaru 2019., potpisali su Memorandum o razumevanju za intenziviranje saradnje između dve zemlje u prioritnim oblastima za saradnju vezanu za energetski sektor. S obzirom na sprovođenje ovog memoranduma o saradnji, u prvom delu 2019. putem platforme WBIF podneta je zajednička aplikacija sa Severnom Makedonijom, drugom u ulozi promotora projekta, za finansijsku podršku u obliku bespovratne pomoći studija izvodljivosti za gasovod Severna Makedonija - Kosovo. Prema izveštajima, Upravni odbor WBIF-a odobrio je bespovratna sredstva u iznosu od 0, 650 miliona evra. Ova studija izvodljivosti sprovedeće se kroz tehničku pomoć koju je pružila platforma WBIF / EBRD, a koja se planira sprovesti u periodu 2020.-2021.

Takođe, na osnovu inicijative Millennium Challenge Corporation (MCC), u prvom delu 2020. sprovedena je studija predizvodljivosti za gasifikaciju Kosova od strane konsultanata angažovanih od MCC-a. Prema izveštajima MCC-a, dobijeni rezultati, pored pokretanja drugih događaja, poslužiće kao podrška za pripremu Master plana za distribuciju prirodnog gasa za Kosovo i Studije izvodljivosti za interkonekciju Severna Makedonija - Kosovo.

Glavne institucije koje vode energetski sektor su sledeće:

- Ministarstvo ekonomije (ME);
- Regulatorni ured za energiju (RUE), koji deluje kao nezavisna regulatorna agencija odgovorna za regulisanje tržišta energije (električne energije, prirodnog gasa i grejne energije);
- Nezavisna komisija za rudnike i minerale (NKRMM) - koja deluje kao nezavisna regulatorna agencija za regulisanje rudarskih aktivnosti, uključujući ugalj;
- Operator sistema, prenosa i tržišta električne energije na Kosovu (KOSTT a.d.) koje je javno preduzeće koje upravlja prenosnom mrežom i ima ulogu operatora prenosnog sistema i operatora tržišta električne energije.

Ostale vladine institucije, kao što su Ministarstvo ambijenta, prostornog planiranja i infrastrukture (MAPPI), Ministarstvo finansija, rada i transfere (MFRT) i Kosovska komisija za konkurencije, imaju važnu ulogu u nadgledanju društvenih, ekonomskih i ekoloških odgovornosti energetskog sektora.

Tržište elektronskih komunikacija

Na Kosovu su sektori elektronskih komunikacija i IKT od velike ekonomske važnosti. Poslednjih godina, udeo ovih sektora fluktuirao je na oko 2, 2% u bruto domaćem proizvodu. Što se tiče kretanja na tržištu, fiksna telefonija je u prošlosti imao slab razvoj u našoj zemlji. Ukupno do sada imamo četiri aktivna operatora za pružanje fiksnih telekomunikacionih usluga:

- Telekom Kosova AD (bivši PTK), licenciran dana 30.7.2004.;
- IPKO Telecommunications LLC, licenciran dana 8.9.2006.;
- Kujtesa.Net, licenciran dana 7.1 2014.;
- Fiberlink (Odluka br. 607 (br. prot. 013/B/15), je odredio numerički blok iz serije geografskog numerisanja za korišćenje od strane „FiberLink“ D.O.O);
- Mts d.o.o poseduje opšte ovlašćenje na osnovu Sporazuma o telekomunikacijama između Republike Kosovo i Srbije, pod nadzorom EU.

Kao i u Č3, u Č4 2020. nastavljen je trend smanjenja pretplatnika fiksne telefonije. Podaci o stopi penetracije fiksne telefonije na Kosovu u ovom tromesečju su 4,21%. Stopa penetracije fiksne telefonije na Kosovu i dalje je veoma niska u poređenju sa zemljama u regionu, posebno sa zemljama EU.

Najveći udeo na tržištu ima kosovska kompanija Telecom, a sledi je IPKO, od MTS D.O.O i Kujtesa Net. Međutim, svi pokazatelji fiksne telefonije pokazuju vrlo spor i opadajući trend.

Što se tiče poštanskih usluga, Zakon br. 06/L-038 o Poštanskim Uslugama kojeg je usvojen 21. decembra 2018. i stupio je na snagu 2. februara 2019, s ciljem utvrđivanja pravila za obezbeđivanje pružanja poštanskih usluga i univerzalnih poštanskih usluga u celokupnoj teritoriji Republike Kosova, postavljanje uslova za pristup poštanskoj mreži, promovisanje slobodne konkurencije, postavljanje tarifnih principa, osiguranje transparentnosti računa univerzalne poštanske usluge, postavljanje standarda za univerzalnu poštansku uslugu i uspostavljanje sistem koji osigurava poštovanje ovih standarda. Ovaj je zakon delom usklađen s Direktivom 97/67 /EZ Evropskog Parlamenta i Veća. Prema podacima RAEPK-a, značajno je smanjen ukupan broj poštanskih pošiljki. ĐP „Kosovska Pošta D.A.“ sa 86, 90%, pokriva celokupno tržište poštanskih usluga, a privatni operateri su predstavljeni u vrednosti; 13, 10% ukupnog tržišta.

Tržište mobilne telefonije ima najširi opseg u svim elektronskim komunikacijama. Usluge mobilne telefonije na Kosovu pružaju tri operatera mobilne telefonije sa frekvencijama 900/1800 MHz, uključujući privremene i ograničene infrastrukturne operatere mts D.O.O.:

- Telekom Kosova AD/Vala, licenciran dana 30. 7. 2004. (ART br. prot. 111/04) sa rokom važenja od 15 godina. Odlukom br. 1419, od 30. jula 2019, (Ref. Br. 083 / B / 19) RAEPK je „obnovio pravo na upotrebu frekvencijskih resursa kompaniji Telekom Kosova AD na 20 godina;
- IPKO Telecommunications LLC, licenciran dana 6. 3. 2007. (ART br. prot. 77/07) sa rokom važenja od 15 godina. Odlukom br. 1420, od 30. jula 2019. (Ref. Br. 084 / B / 19) RAEPK je „obnovio pravo na upotrebu frekvencijskih resursa preduzeću IPKO telekomunikacije DOO na 20 godina;
- MTS D.O.O. poseduje privremeno odobrenje na osnovu Sporazuma o telekomunikacijama između Republike Kosovo i Srbije, pod nadzorom EU. Ovo preduzeće pruža usluge, samo putem ograničene infrastrukture, na određenim lokacijama i nema pravo produženja.

Pored gore pomenuta tri ovlašćena operatora mobilne mreže (MNO), trenutno u Republici Kosovo postoji još jedan virtuelni operater mobilne mreže (MVNO):

- Dukagjini Telecommunications AD. (D3 mobile), licenciran dana 24. 6. 2008. (ART br. prot. 124/08) sa rokom važenja od 15 godina.

Ukupan broj korisnika mobilnih telefona na kraju četvrtog tromesečja (Č4-2020.) dostigao je 1.988.721 korisnika, odnosno 4,1% veći u odnosu na isti period prošle godine (Č4-2019). Dok je u poređenju sa prethodnim kvartalom Č3-2020., broj korisnika je manji za 2,37%.

Broj širokopojasnih fiksnih linija Interneta do Č4 2020. koji su izveštavali operateri dat je na donjoj slici i iznosi 383.763 pretplatnika interneta. Ovo pokazuje značajan porast od 21.664 pretplatnika ili 6% u odnosu na Č3 2020., odnosno rast od 7,6% u odnosu na Č4 2019. Dok, penetracija Interneta putem fiksnog širokopojasnog pristupa Internetu za domaćinstva iznosi 129,2%, odnosno penetracija interneta prema stanovnicima (na 100 stanovnika) rezultira da je 21,14%.

Broj korisnika usluga mobilnog interneta (mobilni širokopojasni pristup) ili pristupa internetu putem 3G i 4G mobilnih mreža u periodu Č4 2020. dostigao je 1.275.309 korisnika, što označava blagi pad od -0,68% u odnosu na Č1 2020., odnosno porast od oko 8% u odnosu na isti period 2019.

Što se tiče podele tržišta Internet usluga po korisnicima po operateru, na kraju 2020. godine, Telekom Kosova je imao 8,75%, IPKO 27,11%, Kujtesa 16,38%, Artmotion 23,69% i ostali ostali. Što se tiče podele tržišta internet usluga prema prihodima po operateru, na kraju 2020. godine, kosovski Telekom je imao 7,27%, IPKO 26,71%, Kujtesa 24,74%, Artmotion 20,73% i ostali ostatak.

Što se tiče **regulatornog i okvira politika**, Zakon o elektronskim komunikacijama i drugo zakonodavstvo u primeni uspostavlja sveobuhvatni zakonodavni okvir u skladu sa direktivama EU-a (paket direktiva iz 2009., kao amandmani paketa direktiva iz 2002. o sektoru elektronskih komunikacija).

Zakon o elektronskim komunikacijama je, između ostalog, načinio pravni osnov za prelazak iz režima licenci na režim opštih ovlašćenja (eng. General Authorization) za pružanje usluga i mreža elektronskih komunikacija. Ovo podrazumeva povećanje mogućnosti i poboljšanje kvaliteta okruženja za nove investicije i poštenu i fer konkurenciju, što je takođe jedan od glavnih ciljeva (prioriteta) Vlade.

Vizija i strateški ciljevi Vlade Kosova za sektor informacionih tehnologija, samom tim i za sektor elektronskih komunikacija, su navedeni u dokumentu „*Politike sektora elektronskih komunikacija - Digitalna agenda za Kosovo 2013-2020.*“. Dokument politika je u skladu sa ciljevima postavljenim u saopštenju Evropske komisije od 19. maja 2010. za Evropski parlament, Savet Evrope, Evropski ekonomski i socijalni komitet i Komiteta regiona „Digitalna agenda za Evropu“ (COM (2010) 245 final). Srednjoročni prioriteti zasnovani na dokumentu politika za elektronske komunikacije su sledeći: razvoj infrastrukture ITK-a, razvoj elektronskih usluga i sadržaja i promocija njihovog korišćenja, unapređenje sposobnosti žena i muškaraca stanovnika Kosova u korišćenju ITK.

U ovom dokumentu su prenete ideje i strateški ciljevi predviđene u digitalnoj agendi za Evropu, ali uzimajući u obzir i prilagođavajući ih stvarnosti i stanju sektora ITK-a na Kosovu.

Sektorska struktura i struktura poslovanja

Ukupan broj poslovanja registrovanih kod KARB u 2020. bio je 9.805. U poređenju sa 2019. godinom (10.054), postoji približno 2% manje registrovanih poslovanja zbog situacije sa COVID-19. Gotovo je ista situacija sa ostalim kategorijama. Broj zatvorenih poslovanja u 2020. iznosio je 1.356, što je za oko 30% manje u odnosu na prošlu godinu (1.766). Broj preduzeća u stranom vlasništvu u 2020. bio je 582, dok je u 2019. bio 696. Broj registrovanih kompanija u vlasništvu žena u 2020. bio je 1.764, manje nego u 2019. (3.016).

Tabela 2.7. Broj registrovanih preduzeća, 2014 –oktobar 2020.

Opis	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020.
Registrovana	9, 404	9, 833	10, 553	9, 335	9, 966	10, 054	9, 805
Zatvorena	1, 671	2, 205	2, 378	1, 589	1, 892	1, 766	1, 356
U vlasništvu žena	1, 529	2, 020	2, 332	2, 096	2, 443	3, 016	1, 764

Izvor: Kosovska agencija za registraciju preduzeća

BDP u Č4 2020. beleži realni porast od 0,72%, u poređenju sa istim tromesečjem prethodne godine (Č4 2019). Ekonomske aktivnosti koje su zabeležile rast u ovom tromesečju su: ekstraktivna industrija, prerađivačka, električna energija i snabdevanje vodom (8,37%); informacije i komunikacije (9,01%); poslovi sa nekretninama (1,60%); umetnost, zabava i slobodno vreme i ostale uslužne aktivnosti (4,89%); javna uprava, obrazovanje i zdravstvo (7,75%); profesionalne i administrativne aktivnosti (6,17%); trgovina, transport, smeštaj i usluge prehrane (1,92%); finansijske i osiguravajuće aktivnosti (25,26%). U međuvremenu, ekonomske aktivnosti koje su zabeležile pad u ovom tromesečju su: građevinarstvo (-16,05%); i poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo (-0,31%). Komponente BDP-a prema metodi opadanja troškova bile su: formiranje bruto kapitala (-10,94%); izvoz usluga (-2,79%); i uvoz usluga (-3,58%). U međuvremenu, porast u ovom tromesečju imali su: izvoz robe (49,44%); uvoz robe (5,11%); troškovi za finalnu potrošnju domaćinstava i NPISD (3,80%); i vladini troškovi za krajnju potrošnju (3,12%).

Što se tiče veličine privatnog sektora, udeo investicija privatnog sektora u BDP-u kreće se između 84 i 86 procentnih poena u periodu 2016.-2022, kao što je prikazano u donjoj tabeli. Očekuje se da će privatne investicije imati isti trend u 2020., 2021. i 2022.. Očekuje se da će privatna potrošnja na osnovu projekcija za 2020. imati isti trend kao i prošlim godinama.

Tabela 2.8: Učešće privatnog sektora u realnom BDP-u, u %

Opis	2016	2017	2018	2019	2020.	2021 (proj.)	2022 (proj.)	2023 (proj.)
Privatna potrošnja	86%	84%	85%	85%	87.7%	90%	87%	84%

Privatne investicije	20%	21%	22%	22%	19,8%	20%	21%	22%
----------------------	-----	-----	-----	-----	-------	-----	-----	-----

Izvor: Nacrt zakona o budžetu 2021., Ministarstvo finansija, rada i transfere

Ekonomska integracija sa EU-om i konkurentnost cena

Trgovina robom u 2020. imala je vrednost od 2.8 milijardi evra, što ukazuje na manji trgovinski deficit za (-9,4%), u poređenju sa 2019. godinom. To znači da i ove godine postoji negativan bilans. Ukupan izvoz ove godine bio je 474.8 miliona evra, a uvoz 3.2 milijarde evra. Izvoz pokriva uvoz za samo 14,4%.

Upoređujući podatke o izvozu kosovske robe tokom 2020. sa podacima iz 2019., brojke pokazuju da se radi o godišnjem porastu od 23,8%. Rast, koji i dalje ima negativan trgovinski bilans na Kosovu.

Izvoz po sektorima ove godine povećan je u sledećim grupama: razni proizvedeni artikli u vrednosti od oko 49,7 miliona evra (u poređenju sa 20,0 miliona evra, ili 10,5% ukupnog izvoza, uz rast od 148,9%); proizvodi hemijske industrije u vrednosti od oko 18,7 miliona evra (u poređenju sa 8,1 miliona evra, ili 4,0% ukupnog izvoza, uz porast od 130,2%); biljni proizvodi u vrednosti od oko 31,7 miliona evra (u poređenju sa 22,9 miliona evra, ili 6,7% ukupnog izvoza, uz rast od 38,3%); tekstil i tekstilni proizvodi, u vrednosti od oko 15,2 miliona evra (u poređenju sa 11,5 miliona evra, ili 3,2% ukupnog izvoza, rast od 32,3%); osnovni metali i njihovi proizvodi, koji iznose oko 173,9 miliona evra (u poređenju sa 134,3 miliona evra, ili 36,6% ukupnog izvoza, sa porastom od 29,4%); prevozna sredstva u vrednosti od oko 5,1 miliona evra (u poređenju sa 3,9 miliona evra, ili 1,1% ukupnog izvoza sa porastom od 29,3%); proizvodi od kamena, gipsa, keramike i stakla, u vrednosti od oko 10,4 miliona evra (u poređenju sa 8,5 miliona evra, ili 2,2% ukupnog izvoza, povećanje od 23,0%); mašine, mehanička i električna oprema, u vrednosti od oko 20,3 miliona evra (u poređenju sa 16,8 miliona evra, ili 4,3% ukupnog izvoza, povećanje od 20,7%); plastika, guma i proizvodi od nje, u vrednosti od oko 57,1 milion evra (u poređenju sa 50,8 miliona evra, ili 12,0% ukupnog izvoza, povećanjem od 12,5%); pripremljena hrana, pića, alkoholna pića i duvan, u vrednosti od oko 43,5 miliona evra (u poređenju sa 39,8 miliona evra, ili 9,2% ukupnog izvoza, uz porast od 9,4%); papir i papirni proizvodi, u vrednosti od oko 4,5 miliona evra (u poređenju sa 4,3 miliona evra, ili 1,0% ukupnog izvoza, rast od 3,6%).

Izvoz po sektorima ove godine povećan je u sledećim grupama: proizvedeni su različiti predmeti u iznosu od oko 49,7 miliona evra (u poređenju sa 20,0 miliona evra, ili 10,5% ukupnog izvoza, uz rast od 148,9%); proizvodi hemijske industrije vredni oko 18,7 miliona evra (u poređenju sa 8,1 miliona evra, ili 4,0% ukupnog izvoza, uz porast od 130,2%); biljni proizvodi vredni oko 31,7 miliona evra (u poređenju sa 22,9 miliona evra, ili 6,7% ukupnog izvoza, uz rast od 38,3%); tekstil i tekstilni proizvodi, vredni oko 15,2 miliona evra (u poređenju sa 11,5 miliona evra, ili 3,2% ukupnog izvoza, rast od 32,3%); osnovni metali i proizvodi od njih, koji iznose oko 173,9 miliona evra (u poređenju sa 134,3 miliona evra, ili 36,6% ukupnog izvoza, sa porastom od 29,4%); prevozna sredstva u vrednosti od oko 5,1 miliona evra (u poređenju sa 3,9 miliona evra, ili 1,1% ukupnog izvoza sa porastom od 29,3%); proizvodi od kamena, gipsa, keramike i stakla, vredni oko 10,4 miliona evra (u poređenju sa 8,5 miliona evra, ili 2,2% ukupnog izvoza, povećanje od 23,0%); mašine, mehanička i električna oprema, vredne oko 20,3 miliona evra (u poređenju sa 16,8 miliona evra, ili 4,3% ukupnog izvoza, povećanje od 20,7%); plastika, guma i proizvodi od nje, vredni oko 57,1 milion evra (u poređenju sa 50,8 miliona evra, ili 12,0% ukupnog izvoza, rast od 12,5%); pripremljena hrana, pića, alkoholna pića i duvan, u vrednosti od oko 43,5 miliona evra (u poređenju sa 39,8 miliona evra, ili 9,2% ukupnog izvoza, rast od 9,4%); papir i papirni proizvodi, vredni oko 4,5 miliona evra (u poređenju sa 4,3 miliona evra, ili 1,0% ukupnog izvoza, rast od 3,6%).

Tokom ovog perioda došlo je do pada izvoza u sledećim grupama: koža i proizvodi od nje, u vrednosti od oko 4,1 milion evra (u poređenju sa 6,5 miliona evra, ili 0,9% ukupnog izvoza, uz pad od 36,9%); mineralni proizvodi, u vrednosti od oko 26,0 miliona evra (u poređenju sa 40,0 miliona evra, ili 5,5% ukupnog izvoza, uz pad od 34,8%); drvo i proizvodi od drveta, u vrednosti od oko 5,4 miliona evra (u poređenju sa 5,7 miliona evra, ili 1,1% ukupnog izvoza, sa padom od 5,6%).

Sledeće grupe sektora imale su pozitivan trend rasta izvoza od 2010-2020.: plastika, guma i proizvodi od njih, sa 8,1 miliona evra na 57,1 miliona evra; razni proizvedeni proizvodi, od 1,9 miliona do 49,7 miliona

evra; pripremljena hrana, pića, alkoholna pića i duvan, sa 11,5 miliona na 43,5 miliona evra; biljni proizvodi sa 12,2 miliona evra na 31,7 miliona evra.

Podaci o robnoj trgovini za uvoz sa Kosova u 2020. zabeležili su godišnji pad od oko (-5,7%) u poređenju sa prethodnom 2019. godinom.

Povećanje uvoza po sektorima primećeno je u sledećim grupama: proizvodi hemijske industrije, u vrednosti od oko 283,9 miliona evra (u poređenju sa 246,9 miliona evra, ili 8,6% ukupnog uvoza, uz rast od 15,0%); masti, u vrednosti od oko 32,1 miliona evra (u poređenju sa 30,0 miliona evra, ili 1,0% ukupnog uvoza, uz rast od 6,9%); optički, medicinski, fotografski, muzički instrumenti itd, u vrednosti od oko 45,1 miliona evra (u poređenju sa 43,0 miliona evra, ili 1,4% ukupnog uvoza, uz rast od 4,8%); biljni proizvodi, u vrednosti od oko 163,9 miliona evra (u poređenju sa 160,5 miliona evra, ili 5,0% ukupnog uvoza, uz rast od 2,1%); plastika, guma i proizvodi od nje, u vrednosti od oko 224,5 miliona evra (u poređenju sa 220,8 miliona evra, ili 6,8% ukupnog uvoza, uz rast od 1,7%); mašine, mehanička i električna oprema, u vrednosti od oko 434,9 miliona evra (u poređenju sa 431,7 miliona evra, ili 13,2% ukupnog uvoza, uz rast od 0,8%); pripremljena hrana, pića, alkoholna pića i duvan, u vrednosti od oko 422,2 miliona evra (u poređenju sa 420,4 miliona evra, ili 12,8% ukupnog uvoza, uz rast od 0,4%).

U međuvremenu, uvozi su smanjeni u sledećim grupama: mineralni proizvodi (goriva), u vrednosti od oko 353,8 miliona evra (u poređenju sa 517,6 miliona evra, ili 10,7% ukupnog uvoza, uz pad od 31,7%); koža i proizvodi od kože, u vrednosti od oko 7,2 miliona evra (u poređenju sa 10,4 miliona evra, ili 0,2% ukupnog uvoza, sa padom od 30,9%); odeća (obuća i delovi takvih artikala), u vrednosti od oko 35,0 miliona evra (u poređenju sa 43,5 miliona evra, ili 1,1% ukupnog uvoza, sa padom od 19,5%); razni proizvodi, u vrednosti od oko 87,6 miliona evra (u poređenju sa 99,9 miliona evra, ili 2,7% ukupnog uvoza, sa padom od 12,4%); papir i papirni proizvodi u vrednosti od oko 47,1 milion evra (u poređenju sa 52,5 miliona evra ili 1,4% ukupnog uvoza sa padom od 10,2%), razna prevozna sredstva u vrednosti od oko 288,8 miliona evra (u poređenju sa 314,7 miliona evra ili 8,8% ukupnog uvoza sa padom od 8,2%) i proizvodi od njih, u vrednosti od oko 351,1 miliona evra (u poređenju sa 371,4 miliona evra, ili 10,7% ukupnog uvoza, sa padom od 5,5%); tekstil i proizvodi od njega, u vrednosti od oko oko 163,1 miliona evra (u poređenju sa 173,2 miliona evra, ili 4,9% ukupnog uvoza, sa padom od 5,9%); drvo i proizvodi od drveta, u vrednosti od oko 80,6 miliona evra (u poređenju sa 83,4 miliona evra, ili 2,4% ukupnog uvoza, sa padom od 3,3%); predmeti od kamena, gipsa, keramike i stakla, u vrednosti od oko 112,5 miliona evra (u poređenju sa 115,6 miliona evra, ili 3,4% ukupnog izvoza, sa padom od 2,7%); živa stoka, proizvodi životinjskog porekla, u vrednosti od oko 147,2 miliona evra (u poređenju sa 148,7 miliona evra, ili 4,5% ukupnog uvoza, sa padom od 1,1%).

Izvoz Kosova u zemlje EU iznosio je 163,4 miliona evra, ili oko 34,4% ukupnog izvoza, uz porast od 28,5%. Glavni partneri za izvoz robe u EU su: Nemačka (9,3%), Italija (6,0%), Holandija (4,6%) itd. Prema poglavljima, najveći udeo iz zemalja EU imaju sledeće grupe izvoza: gvožđe i čelik, 35,6 miliona evra, ili oko 21,8%; plastika i proizvodi od plastike, 28,3 miliona evra, ili oko 17,3%; nameštaj: kreveti, dušeci, držači dušeka i slične punjene obloge, lampe i rasvetna oprema (koji nisu uključeni drugde), 10,0 miliona evra ili oko 6,1% itd.

Uvoz Kosova iz zemalja EU iznosio je oko 1,5 milijardi evra, ili 45,8% ukupnog uvoza, uz pad od (-12,0%). Uvoz sa najvećim udelom bio je iz: Nemačke (13,0%), Italije (5,6%), Grčke (4,2%), Slovenije (3,2%) i Poljske (3,1%) itd. Zemlje EU pokrivaju većinu ukupnog uvoza Kosova. Uvoz sa najvećim udelom bio je u poglavljima: razna prevozna sredstva, 238,2 miliona evra, ili oko 15,8%; mineralna goriva i mineralna ulja, proizvodi njihove namene, 172,4 miliona evra, ili oko 11,4% itd.

Tokom 2020. izvoz Kosova u zemlje CEFTA iznosio je 210,7 miliona evra, ili 44,4% ukupnog izvoza, i zabeleženo je povećanje od 27,8%. Glavni izvozni partneri u zemljama CEFTA-e bili su Albanija (23,2%), Severna Makedonija (9,3%), Srbija (6,4%) i Crna Gora (3,9%). Najveći udeo zemalja CEFTA-e imale su sledeće grupe izvoza: gvožđe i čelik, 55,8 miliona evra, ili oko 26,5%; proizvodi od gvožđa i čelika, 30,6 miliona evra, ili oko 14,6%; pića, alkoholna pića i sirće, 20,7 miliona evra, ili oko 9,8% itd.

U međuvremenu, uvoz iz zemalja CEFTA-e u 2020. iznosio je 615,3 miliona evra, ili 18,7% ukupnog uvoza, sa rastom od 22,4%. Zemlje sa najvećim udelom uvoza bile su: Albanija (5,8%), Severna Makedonija (5,7%), Srbija (5,3%). Uvoz sa najvećim udelom bio je u poglavljima: gvožđe i čelik, 120,3 miliona evra, ili oko 19,6%; soli, sulfidi, oksidi, kamenje, materijali za gletovanje, kreč i cement, 55,8 miliona evra, ili oko 9,1% itd.

Izvoz Kosova u druge zemlje sveta iznosio je 100,6 miliona evra, ili 21,2%. Najvažniji izvozni partneri iz ovih zemalja bili su: Švajcarska (8,2%), SAD (5,0%).

Dok je kosovski uvoz sa ostalim zemljama sveta iznosio 1,1 milijardu evra, ili 35,5%. Zemlje sa najvećim udelom uvoza u ovoj grupi bile su: Turska (12,4%) i Kina (9,8%).

Srednjoročni prioritetni ciljevi:

- Smanjenje potrošnje energije primenom mera energetske efikasnosti u javnim zgradama, kućama i stambenim zgradama 2021. i 2022.;
- Dalji razvoj proizvodnih kapaciteta energije, uključujući proizvodni kapacitet na bazi uglja kako bi se zadovoljila rastuća potražnja za električnom energijom;
- Pобољшanje sredine za inovacije i preduzetništvo, uključujući povećanje finansijske i infrastrukturne podrške inovacijama i preduzetništvu i izgradnju ljudskih kapaciteta;
- Proširenje mrežne infrastrukture za društveno-ekonomski razvoj, posebno proširenje širokopojasne infrastrukture na nezauzetim područjima, kao i digitalizaciju preduzeća.
- Povećanje ekonomičnost međunarodnih trgovinskih transakcija pojednostavlivanjem i standardizacijom svih formalnosti i procedura na granici, u cilju harmonizacije prakse u skladu sa multilateralnim sporazumima.
- Usklađivanje ponude i potražnje kroz standarde rada i pregleda nastavnog plana i programa;
- Promovisanje kvaliteta stručnog obrazovanja i osposobljavanja na osnovu potreba tržišta rada
- Povećanje pristupa mladima i ženama na tržište rada pružanjem kvalitetnih usluga zapošljavanja, aktivnih mera za zapošljavanje i preduzetništvo;
- Pобољшanje socijalnih i zdravstvenih usluga kroz funkcionisanje fonda zdravstvenog osiguranja.

3. BLOK 3: EVROPSKI STANDARDI - USKLAĐIVANJE ZAKONODAVSTVA KOSOVA SA ACQUIS-OM EU-A

3.0. Zakonodavni okvir za usklađivanje zakonodavstva Kosova sa acquis-om EU-a

Usklađivanje zakonodavstva Kosova sa acquis-om EU-a je ključni preduslov za pristupanje u EU. Proces usklađivanja podrazumeva usklađenost unutrašnjeg zakonodavstva Republike Kosova sa acquis-om EU, i sadrži dve komponente: preuzimanje obaveza koje proističu iz aquis-a EU-a i drugo i primena istog.

U okviru prve komponente, preuzimanje obaveza koje proističu iz aquis EU-a je navedeno u članu 74. SSP-a. Ovaj član zahteva postepeno usklađivanje zakonodavstva Republike Kosovo sa acquis-om EU-a i primenu istog. Član 74. SSP-a takođe zahteva se da se najpre usklađivanje usredsredi na osnovne elemente aquis-a EU-a u oblasti unutrašnjeg tržišta, u oblasti slobode, bezbednosti i pravde, kao i u drugim oblastima koje su vezi sa trgovinom. Član 74. SSP-a takođe zahteva da se proces usklađivanja zakonodavstva izvrši u skladu sa programom koji je dogovoren između Republike Kosovo i Evropske komisije.

Na specifičan način, ovaj član zahteva da Republika Kosovo i Evropska komisija utvrde modalitete za nadzor sprovođenja usklađivanja zakonodavstva. Obaveze koje proističu za Kosovo su kombinovane u nekoliko pravnih akata, a prioriteta i konkretne reforme za usklađivanje zakonodavstva i modaliteti za nadzor primene zakonodavstva su navedeni u NPSSSP. Shodno tome, nadzor napretka usklađivanja zakonodavstva je veoma važan za ažuriranje napretka u kom se stepenu nalazi proces usklađivanja zakonodavstva Kosova sa acquis-om EU-a.

Program usklađivanja zakonodavstva i modaliteti za praćenje primene zakona su osnovni mehanizmi koji dokumentiraju kako zakonske obaveze koje proizlaze iz aquis EU-a, definisane članom 74 i drugim relevantnim članovima koji pokrivaju različite sektore SSP-a, odražavaju skalu, nivo, kvalitet i suštinski pravni sadržaj zakona unutar zakonodavstva Republike Kosovo.

U okviru druge komponente, sprovođenje obaveza prema članu 74. SSP-a zahteva administrativne kapacitete i pravne mehanizme sa tehničkim sadržajem i smernicom za usklađivanje zakonodavstva Republike Kosovo sa acquis-om EU-a. Trenutno, proces usklađivanja zakonodavstva Republike Kosovo sa acquis-om EU-a se zasniva na zakonskim aktima i smernicama/priručnicima za usklađivanje zakonodavstva sa acquis-om EU-a koje je usvojila Vlada Republike Kosovo.

Važeći pravni akti koji se odnose na proces usklađivanja zakonodavstva koje je usvojila Vlada Republike Kosovo su sledeći:

- Pravilnik rada Vlade Republike Kosovo;
- Uredba o pravnoj službi Vlade; i
- AU o standardima izrade normativnih akata.

Dok su smernice/priručnici za usklađivanje zakonodavstva Republike Kosovo sa acquis-om:

- Praktični vodič za usklađivanje zakonodavstva Republike Kosovo sa zakonodavstvom EU-a, i
- Praktični priručnik za ispunjavanje tabela i izjave o usklađenosti sa acquis-om EU-a.

Smernice/priručnici za usklađivanje zakonodavstva su instrumenti sa tehničkim sadržajem koji usmeravaju i služe službenicima tokom procesa usklađivanja zakonodavstva Republike Kosovo sa acquis-om EU-a. Zakonodavni okvir sa tehničkim sadržajem i smernice/priručnici za usklađivanje zakonodavstva Republike Kosovo sa acquis-om EU-a su usvojeni pre stupanja na snagu SSP-a. Uopšteno, pravni akti i smernice/priručnici za proces usklađivanja zakonodavstva Republike Kosovo sa acquis-om EU-a se odnose na proces usklađivanja zakonodavstva na uopšten način.

Proceduralno, proces procene usklađivanja zakonodavstva Republike Kosovo sa acquis-om EU-a se odnosi na nekoliko koraka. Početni korak počinje od strane odgovornih institucija koje izrađuju nacrt normativnog akta, shodno tome, u ovoj fazi ova institucija, sastavljanjem Izjave o usklađenosti (IoU) i Tabela o usklađenosti (ToU) sa acquis-om EU-a, preliminarno procenjuje nivo usklađenosti. Sledeći korak je procena usklađenosti sa acquis-om EU-a. Nakon ovog, Izjavom o usklađenosti (IoU) i Tabelom o usklađenosti (ToU) sumira dve vrste nalaza: jedan o suštini nacrta normativnog akta i drugi, o nivou sastavljanja Izjave o usklađenosti (IoU) i Tabela o usklađenosti (ToU) sa acquis-om EU-a. Sledeći korak se odnosi na

prosleđivanje pravnog mišljenja o usklađenosti sa *acquis-om* EU-a odgovornoj instituciji koja je izradila nacrt normativnog akta. Zatim, odgovorna institucija koja izrađuje normativni akt prosleđuje Kancelariji Predsednik Vladea na saglasnost sa proceduralnog i ustavnog gledišta, a shodno tome se prosleđuje Vladi na usvajanje. Nakon usvajanja od strane Vlade, nacrt zakona se šalje Skupštini. Uglavnom, nacrt zakona, sa svim odgovarajućim dokumentima, se šalje Komisiji za zakonodavstvo, Komisiji za evropske integracije, kao i u skladu sa delokrugom nacrta zakona, može se poslati i drugim komisijama, koje vrše razmatranje, analizu i po potrebi izmenu i dopunu odgovarajućeg nacrta zakona, a zatim se šalje na usvajanje.

Celokupni proces usklađivanja zakonodavstva se odnosi i na prevođenje *aquis-a* EU-a na službene jezike Republike Kosovo, odnosno na albanski i srpski jezik. Prevođenje *aquis-a* EU-a je sastavni deo procesa usklađivanja domaćeg zakonodavstva sa *acquis-om* EU. Proces prevođenja zakonodavstva EU je uređen „Uredbom o procesu prevođenja zakonodavstva EU na službene jezike Republike Kosovo, br. 02/2015”, u kojem su navedene procedure prevođenja, koordinacija procesa prevođenja i ujednačavanje terminologije *aquis-a* EU-a na službenim jezicima Republike Kosovo. U okviru regionalne saradnje, Kosovo i Albanija su potpisali Sporazum o saradnji za uspostavljanje Tehničke komisije za prevođenje zakonodavstva EU-a na albanskom jeziku, kao i saradnju u oblasti usklađivanja zakonodavstva (u 2015.), za koordinaciju zajedničkog kalendara za prevođenje akata EU na osnovu odgovarajućih akata o usklađivanju utvrđenih u SSP-u, kao i razmene prevedenih pravnih akata EU-a iz obeju zemalja. Vredi napomenuti da je Tehnička komisija stvorila elektronsku platformu 'albterm.net', na kojoj se objavljuju akti *acquis-a* koji su prevedeni na albanskom jeziku, na osnovu kalendara za prevođenje. U 2015. je potpisan Sporazum o saradnji sa Univerzitetom u Prištini „Hasan Prishtina” o prevođenju zakonodavstva EU.

Srednjoročni prioritetni ciljevi

Srednjoročni prioritetni ciljevi u oblasti usklađivanja i prevođenja u Republici Kosovo su jačanje i koordinacija kapaciteta na nivou pravne službe Vlade i profesionalne pravne službe u resornom ministarstvu, tako da se zakonske obaveze Republike Kosovo navedene u članu 74. i drugim odgovarajućim članovima SSP-a trebaju zadovoljiti na odgovarajućem stepenu, nivou i kvalitetu *aquis-a* EU-a.

Ciljevi u oblasti usklađivanja:

- Preispitivanje zakonodavstva o državnoj pravnoj službi i praktičnih smernica / priručnika za približavanje zakonodavstva u cilju poboljšanja obima procesa približavanja kosovskog zakonodavstva *acquis-om* EU-a;
- Potpuno funkcionisanje elektronske platforme za izradu normativnih akata i usklađivanje zakonodavstva;
- Ažuriranje liste pravne tekovine EU i prosleđivanje pravnim odeljenjima resornih institucija za usklađivanje zakonodavstva koje uključuje nacрте normativnih akata na osnovu zaključaka sa sastanaka SSP-a 2021., Izveštaj EK 2021., ERA 2;
- Povećanje broja napredne stručne obuke usmerene na značajno usklađivanje zakonodavstva Kosova sa *aquis* EU u osnovnim oblastima prilagođavanja za osam poglavlja: Slobode Pravnog Prometa, Pravo Osnivanja i Sloboda Pružanja Usluga, Javne Nabavke, Pravo kompanija, Zakon o Intelektualnoj Svojini, Zakon o Konkurenciji, Pravosuđe i Ljudska Prava, Sloboda i Bezbednost.

Ciljevi u oblasti prevođenja:

- Povećavanje broja prevoda akata pravnih tekovina EU na službene jezike Kosova i uspostavljanje Komisija za overu prevedenih akata pravnih tekovina EU pravne službenih jezika Kosova;
- Povećavanje saradnju između zainteresovanih strana (resornih ministarstava) na Kosovu u vezi sa prevođenjem akata pravne tekovine EU i povećati saradnju i koordinaciju između zainteresovanih strana (koordinacione jedinice u resornim ministarstvima) u zemljama regiona za prevođenje akata pravne tekovine EU na službene jezike Kosova;
- Izrada vodiča za sertifikaciju pravne tekovine EU na službenim jezicima Republike Kosovo;
- Nprestanu ažuriranje elektronske platforme „albterm.net“ za objavljivanje akata EU prevedenih na službene jezike Republike Kosovo.

3.1. 1. poglavlje *acquis*-a: Slobodno kretanje robe

Ovo poglavlje pokriva zahteve koji proizilaze iz zakonodavstva EU-a kako bi se obezbedilo slobodno kretanje proizvoda na unutrašnjem tržištu i poštovanje primene ovog opšteg načela od strane svake države članice. Kako bi se obezbedilo poštovanje i primena ovog osnovnog načela funkcije unutrašnjeg tržišta, tako da proizvodi ispunjavaju standarde i zahteve da se njima trguje na unutrašnjem tržištu EU-a, primena ovog poglavlja od strane država pristupnica zahteva od njih da uspostave celokupan pravni i regulatorni okvir, u skladu sa okvirom EU-a, o 'starom pristupu' (koji definiše specifične zahteve za proizvode) i 'novom pristupu' (koji definiše osnovne specifikacije proizvoda). Usklađivanje domaćeg zakonodavstva se postiže putem potpunog prenošenja *acquis*-a EU-a u okviru delokruga ovog poglavlja do potpunog članstva. Pored toga, od država pristupnica su takođe zahteva da razviju i sprovedu nacionalne politike kako bi obezbedilo sprovođenje zakonodavstva usklađenog sa zakonodavstvom EU-a, kao i da potpuno uspostave i funkcionalizuju institucionalni sistem i institucionalne kapacitete koje su neophodni za sprovođenje ovog zakonodavstva i politika, kao i da sprovedu horizontalne i proceduralne mere u specifičnim oblastima standardizacije, procene usaglašenosti, akreditacije, metrologije i nadzora tržišta.

Slobodno kretanje robe je ključni element u stvaranju i razvoju unutrašnjeg tržišta. Članovi 34, 35. i 36. Ugovora o funkcionisanju EU (UFEU) sprečavaju države članice da usvoje i uvedu neopravdana ograničenja na slobodno kretanje robe unutar unutrašnjeg tržišta, osim za trgovinu unutar EU-a. Odredbe UFEU-a ne isključuju opravdane zabrane i proporcionalno se primenjuju na osnovu javnog morala, javne politike ili javne bezbednosti, zaštite zdravlja i života ljudi, životinja ili biljaka ili zaštite industrijske i komercijalne imovine, kao i druge obavezne uslove koje priznaje Sud pravde (npr. zaštita životne sredine). Mere koje imaju efekat poednak sa kvantitativnim ograničenjima, osim nekoliko izuzetaka, su takođe zabranjene. Ovo posebno podrazumeva uklanjanje tehničkih barijera u trgovini i poštovanje načela uzajamnog priznavanja, uključujući procedure razmene informacija.

Zakonodavstvo novog i globalnog pristupa obuhvata opremu niskog napona (LVD), elektromagnetsku kompatibilnost (EMC), igračke, mašine, liftove, emisiju buke od opreme za upotrebu van objekata, emisiju zagađivača iz motora vanputnih pokretnih mašina, ličnu zaštitnu opremu (PPE), zaštitnu opremu i sisteme namenjene za upotrebu u potencijalno eksplozivnim sredinama (ATEX), medicinsku opremu, gasnu opremu, opremu pod pritiskom, instalacije žičara, građevinske proizvode, rekreativne rukotvorine, zahtevima ekološkog dizajna za energetske proizvode (ErP) i radio i telekomunikacionu terminalnu opremu (R&TTE). Zakonodavstvo o starom pristupu obuhvata oblasti motornih vozila i hemikalija.¹⁰

Zahtevi SSP-a

Uzimajući u obzir angažovanje stranaka u slobodnoj trgovini, u skladu sa odgovarajućim načelima Svetske trgovinske organizacije koji moraju biti sprovedeni na transparentan i nediskriminatoran način, SSP, pod Naslovom IV „Slobodno kretanje robe”, sadrži neke ključne odredbe od značaja za of poglavlje.

U članu 20. se navodi da će EU i Kosovo postepeno načiniti zonu slobodne trgovine tokom perioda od najviše 10 godina, počevši od dana stupanja na snagu SSP-a. U članu 22. („koncesije EU-a za industrijske proizvode”) se navodi da će količinska ograničenja na uvoze u EU i mere sa poednakim efektom, za proizvode poreklom sa Kosova, biti stavljena van snage na dan stupanja na snagu SSP-a. Kosovo je preuzelo istu koncesiju za industrijske proizvode poreklom iz EU-a (član 23). U članu 24. („Obaveze i ograničenja izvoza”) obe stranke izjavljuju da će stupanjem na snagu SSP-a biti ukinuta sva količinska ograničenja na izvoze i ekvivalentne mere.

Član 35. SSP-a definiše pitanje geografskih pokazatelja, ali se ovo pitanje razmatra u poglavlju 7. intelektualne svojine. Član 42. daje pravo strankama da preduzmu zaštitne mere u slučaju pronalaženja aktivnosti dampinga, ovi postupci moraju biti u skladu sa pravilima STO-a, deo koji primenjuje član 6. GATT-a 1994.

¹⁰ Farmaceutski i kozmetički proizvodi su pokriveni u Poglavlju 28.

Što se tiče zaštite tržišta, SSP zahteva primenu člana XIX GATT-a 1994. i pravila STO-a o zaštiti tržišta. Član 43. zahteva da se mere zaštite tržišta preduzmu samo u svrhu rešavanja problema i isti član navodi da se ove mere ne smeju preduzimati u periodu dužem od dve godine.

Zahtevi od strane drugih mehanizama pristupanja EU

Izveštaj EK o Kosovu – 2020. ocenjuje da Kosovo treba da primeni zakonodavstvo o tehničkim zahtevima za proizvode i ocenu usaglašenosti, ojača kapacitet infrastrukture kvaliteta i izmeni Uredbu o registraciji, proceni, autorizaciji i ograničenju hemikalija (REACH).

Zaključci Pododbora za trgovinu, industriju, carine i poreze od 2020. ističu potrebu dopunjavanja primarnog zakonodavstva sekundarnim zakonodavstvom u svim oblastima infrastrukture kvaliteta, kao i izgradnju kapaciteta za sprovođenje.

Trenutno stanje

Zakonodavni okvir i okvir politika

Horizontalna pitanja

Zakonodavni okvir u oblasti standardizacije se sastoji od ovih glavnih normativnih akata koji su relevantni za:

- Zakon br. 06/L-019 o standardizaciji;
- AU br. 08/2018. o profesionalnom savetu standardizacije;
- AU br. 10/2018. o logou Kosovske agencije za standardizacije;
- AU br. UA br. 16/2018 o tehničkim komitetima za standardizaciju.

Ovi normativni akti su delimično preneli Uredbu (EU) 1025/2012, kojom se utvrđuju zahtevi za standardizaciju.

Zakonodavni okvir u oblasti akreditacije se sastoji od ovih glavnih normativnih akata relevantnih za:

- Zakon br. 05/L-117 o akreditaciji;
- Uredbu br. 02/2018 o profesionalnom savetu. Profesionalni savet je savetodavni organ Generalne direkcije za akreditaciju Kosova (DAK);
- AU br. 03/2018 o određivanju tarifa za akreditaciju;
- AU br. 04/2019 o utvrđivanju oblika, sadržaja i upotrebe logoa Generalne Direkcije Akreditacije na Kosovu i simbola akreditacije i referenciranja teksta u akreditaciji.

Ovi normativni akti su preneli Uredbu (EZ) br. 765/2008, kojom se utvrđuju zahtevi za akreditaciju i nadzor tržišta o stavljanju proizvoda na tržište - delimično

Zakonodavni okvir u oblasti procene usaglašenosti se sastoji od:

- Zakona br. 06/L-041 o tehničkim zahtevima za proizvode i procenu usaglašenosti, koji je delimično preneo Odluku br. 768/2008/EZ Evropskog parlamenta o zajedničkom okviru o marketingu proizvoda;
- AU br. 12/2018 o načinu imenovanja tela za ocenjivanje usaglašenosti.
- Uredba br. 25/2018 o sadržaju i načinu upravljanja Registrom tehničkih propisa
- Uredba br. 28/2018 o načinu obaveštavanja i pružanju informacija o tehničkim propisima, postupcima i standardima ocene usklađenosti
- AU br. 03/2020. o obliku i sadržaju oznake usklađenosti i načinu priznavanja stranih dokumenata o usaglašenosti
- Uredba br. 24/22020. o grupama proizvoda koji su predmet inspeksijskog nadzora

Zakonodavni okvir u oblasti metrologije se sastoji od ovih glavnih normativnih akata relevantnih za:

- Zakon br. 06/L -037 o metrologiji;
- Uredbu br. 04/2018. o neautomatskim vagama;
- Uredbu br. 03/2018. o pretpakovanjima;

- AU br. 04/2018. o bocama kao mernim posudama;
- AU br. 05/2018. o visini i postupku plaćanja usluga u metrologiji;
- AU br. 14/2018. o tehničkim i metrološkim zahtevima za merne transformatore mernih grupa za merenje električne energije;
- AU br. 02/2020. za utvrđivanje oblika, sadržaja i upotrebe logotipa Kosovske metrološke agencije
- AU br. 03/2020. o iznosu i postupku plaćanja metroloških usluga
- Uredba br. 02/2020. o nacionalnim mernim standardima i referentnim materijalima;
- Uredba br. 03/2020. o metrološkom savetu;
- AU br. 04/2020. o metrološkom nadzoru.

Ovi normativni akti su preneli sledeće akte *acquis-a*:

- Direktivu EU-a 2014/32 o usklađivanju zakonodavstava država članica u odnosu na stavljanje na raspolaganje mernih instrumenata na tržište – delimično;
- Dokument D1: 2012 OIML-a – delimično;
- Direktivu 2014/31/EU, usvojena dana 11. juna 2018. – delimično;
- Direktivu 76/211/EEZ, usvojena dana 28. maja 2018. – delimično;
- Direktivu 75/107/EEZ, usvojena dana 28. maja 2018. – delimično;

Zakonodavni okvir u oblasti nadzora tržišta se sastoji od ovih glavnih normativnih akata relevantnih za:

- Zakon br. 06/L-041 o tehničkim zahtevima za proizvode i procenu usaglašenosti;
- Zakon br. 04/L-078 o opštoj bezbednosti proizvoda;
- Zakon br. 03/L-181 o inspektoratu tržišta i inspekcijском nadzoru.

Novi i globalni pristup

Zakonodavni okvir u oblasti niskonaponske opreme (LVD) se sastoji od Zakona br. 06/L-041 o tehničkim zahtevima za proizvode i procenu usaglašenosti, koji predstavlja osnovu za Tehnički pravilnik br. 06/2018. o električnoj opremi dizajniranoj za upotrebu unutar granica određenog napona, koji je delimično preneo Direktivu 2014/35/EU.

Zakonodavni okvir u oblasti elektromagnetne kompatibilnosti (EMC) se sastoji od Zakona br. 04/L-039 o tehničkim zahtevima za proizvode i procenu usaglašenosti predstavlja osnovu za Uredbu br. 01/2017 o elektromagnetnoj kompatibilnosti, koja je delimično prenela Direktivu 2014/30/EU i njene izmene i dopune. Ova uredba će nastaviti da se primenjuje sve do usaglašavanja sa novim Zakonom br. 06/L-041 o tehničkim zahtevima za proizvode i procenu usaglašenosti.

Zakonodavni okvir u oblasti bezbednosti igračaka se sastoji od Zakona br. 04/L-039 o tehničkim zahtevima za proizvode i procenu usaglašenosti, koji predstavlja osnovu za Uredbu br. 02/2017 o bezbednosti igračaka, koja je delimično prenela Direktivu 2009/48/EZ i njene izmene i dopune. Ova Uredba će nastaviti da se primenjuje sve do njenog usaglašavanja sa novim Zakonom br. 06/L-041 o tehničkim zahtevima za proizvode i procenu usaglašenosti.

Zakonski okvir u oblasti mašina sastoji se od zakona br. 04/L-039 o tehničkim zahtevima za proizvode i ocenjivanju usklađenosti, koji je osnova za Uredbu br. 02/2020. o sigurnosti mašina, koja delimično preuzima Direktivu 2006/42/EZ od 17. maja 2006. o mašinama.

Zakonodavni okvir u oblasti emisije buke od opreme koja se koristi van objekat od sastoji se AU br. 08/2009 o dozvoljenim vrednostima emisije buke iz izvora zagađenja, koje delimično prenosi Direktivu 2000/14/EZ.

Zakonodavni okvir u oblasti liftova se sastoji od Zakona br. 04/L-039 o tehničkim zahtevima za proizvode i procenu usaglašenosti, koji predstavlja osnovu za Uredbu br. 03/2017 o bezbednosti liftova koja prenosi Direktivu 2014/33/EU. Ova Uredba će nastaviti da se primenjuje sve do njenog usaglašavanja sa Zakonom br. 06/L-041 o tehničkim zahtevima za proizvode i procenu usaglašenosti.

Zakonodavni okvir u oblasti lične zaštitne opreme (PPE) sastoji se od Zakona br. 04/L-039 o tehničkim zahtevima za proizvode i procenu usaglašenosti, koji predstavlja osnovu za Uredbu br. 08/2012 o ličnoj

zaštitnoj opremi, koja delimično prenosi Direktivu 89/686/EEZ. Ova Uredba će nastaviti da se primenjuje sve do njenog usaglašavanja sa Zakonom br. 06/L-041 o tehničkim zahtevima za proizvode i procenu usaglašenosti. U skladu sa poslednjim, Uredba 2016./425/EU o opremi za ličnu zaštitu će biti preneti u tehničke propise tokom 2019.

Zakonodavni okvir u oblasti zaštitnu opremu i sisteme namenjene za upotrebu u potencijalno eksplozivnim sredinama (ATEX) se sastoji od Zakona br. 04/L-039 o tehničkim zahtevima za proizvode i procenu usaglašenosti, koji predstavlja osnovu za Uredbu br. 04/2012 o opremi i zaštitnim sistemima namenjenim za upotrebu u potencijalno eksplozivnim sredinama, koja delimično prenosi Direktivu 94/9/EZ. Ova Uredba će nastaviti da se primenjuje sve do njenog usaglašavanja sa Zakonom br. 06/L-041 o tehničkim zahtevima za proizvode i procenu usaglašenosti.

Zakonodavni okvir u oblasti gasne opreme i kotlova sa toplom vodom se sastoji od Zakona br. 04/L-039 o tehničkim zahtevima za proizvode i procenu usaglašenosti, putem Uredbe br. 06/2016. o opremi koja sagoreva goriva i gasove, koja delimično prenosi Direktivu 90/396/EEZ. Ova Uredba će nastaviti da se primenjuje sve do njenog usaglašavanja sa Zakonom br. 06/L-041 o tehničkim zahtevima za proizvode i procenu usaglašenosti.

Zakonodavni okvir u oblasti opreme pod pritiskom se sastoji od Zakona br. 06/L-031 o opremi pod pritiskom, koji delimično prenosi ove akte *acquis* EU-a:

- Direktivu 2014/68/EU;
- Direktivu 2014/29/EU;
- Direktivu 2010/35/EU;
- Direktivu 2008/47/EZ.

Zakonodavni okvir u oblasti jednostavne opreme pod pritiskom (SPVD) se sastoji od Zakona br. 06/L-031 o opremi pod pritiskom. AU o jednostavnim posudama pod pritiskom, koje proizilazi iz starog zakona br. 02-L-103, delimično prenosi Direktivu 2009/105/EZ i ostaće na snazi do trenutka izdavanja Uredbe o jednostavnoj opremi pod pritiskom, koja će delimično preneti Uredbu 2014/29/EU.

Zakonski okvir u oblasti aerosolnih raspršivača sastoji se od Zakona br. 04/L-039 o tehničkim zahtevima za proizvode i ocenjivanju usklađenosti, koji je osnova za odobrenje Uredbe br. 13/2014 o aerosolnom raspršivaču, kojim je delimično transponovana Direktiva br. 75/324/EEZ.

Zakonski okvir u oblasti žičara sastoji se od Zakona br. 04/L-039 o tehničkim zahtevima za proizvode i ocenjivanju usklađenosti, koji je osnova za odobrenje Uredbe br. 05/2012 o žičarama za transport ljudi, koja delimično prenosi Direktivu 2000/9/EZ.

Zakonodavni okvir u oblasti građevinskih proizvoda se sastoji od Zakona br. 06/L-033 o građevinskim proizvodima, koji delimično prenosi Uredbu EU-a 305/2011 o građevinskim proizvodima.

Zakonodavni okvir u oblasti rekreativnih brodova se sastoji od Zakona br. 06/L-041 o tehničkim zahtevima za proizvode i procenu usaglašenosti. Međutim, Kosovo još uvek nije usvojilo sekundarne akte koji bi trebali da prenesu Direktivu 94/25/EZ.

U oblasti zahteva ekološkog dizajna za proizvode koji se odnose na energiju (ErP) i energetska označavanje proizvoda, Direktiva 2009/125/EZ o ekološkom dizajnu i odgovarajući vertikalni zakonski akti, još uvek nisu preneti u domaće zakonodavstvo.

Zakonodavni okvir u oblasti radio i telekomunikacione terminalne opreme (R&TTE) Tehničkog propisa za radio opremu se sastoji od Zakona o elektronskim komunikacijama br. 04/L-109, koji delimično prenosi Uredbu 136/2009/EK. Što se tiče oblasti usklađenosti radio i telekomunikacione opreme, Tehnički propis za radio opremu br. 032/B/17 delimično prenosi Direktivu 2014/53/EZ.

Zakonodavni okvir u oblasti eksploziva za civilnu upotrebu i pirotehničkih sredstava se sastoji od Zakona br. 2011/04-L-022 o civilnoj upotrebi eksploziva, koji delimično prenosi Direktivu 93/15/EZ o eksplozivima i Direktivu 2013/29/EZ o pirotehnici.

Zakonodavni okvir u oblasti medicinskih proizvoda i opreme se sastoji od ovih glavnih normativnih akata:

- Zakon br. 04-L-190 o medicinskim proizvodima i opremi;
- AU br. 01/2015 o ovlašćenju marketinga za medicinske proizvode;
- AU br. 07/2015 o utvrđivanju uslova dobre proizvodne prakse, izdavanja ovlašćenja za proizvodnju i potvrdu dobre proizvodne prakse za medicinsku praksu;
- AU br. 09/2017 o farmakovigilanciji medicinskih proizvoda za ljudsku upotrebu u Republici Kosovo.

Ovi normativni akti su preneli ove akte *acquis*-a:

- Direktivu 2001/83;
- Direktivu 2002/98;
- Direktivu 2003/63;
- Direktivu 2004/24;
- Direktivu 2004/27;
- Direktivu 2008/29;
- Direktivu 2009/53;
- Direktivu 2009/120;
- Uredbu 726/2004;
- Uredbu 1394/2007 – delimično;
- Direktivu 2001/83;
- Direktivu 2011/62;
- Direktivu 2001/20; i
- Direktivu 2003/94 – delimično.

Stari pristup

Što se tiče starog pristupa, pored proizvođača odgovarajućih proizvoda, država je takođe odgovorna za bezbednost proizvoda, te se stoga moraju uspostaviti i osnažiti odgovarajući državni organi za obavljanje zadataka procene usklađenosti (npr. Registracija, procena i usvajanje).

Zakonodavni okvir u oblasti motornih vozila se sastoji od Zakona br. 05/L-132 o vozilima, iz kojeg proističe AU br. 2/2018. o utvrđivanju uslova i postupaka za homologaciju drumskih vozila.

Što se tiče emisije zagađivača iz motora vanputnih pokretnih mašina na Kosovu, ne postoje proizvođači proizvoda (vozila) obuhvaćenih Direktivom 97/68 o vanputnim pokretnim mašinama. Obaveze za ekonomske operatere će se primenjivati od strane uvoznika i distributera.

Zakonodavni okvir u oblasti hemikalija - registracija, proceni, ovlašćenju i ograničenje hemikalija (RVAK) se sastoji od Zakona br. 04/L-197 o hemikalijama, koji delimično prenosi Uredbu (EZ) 1907/2006.

Zakonodavni okvir u oblasti hemikalija (Klasifikacija, etiketiranje i pakovanje (KEP) motornih vozila sastoji se od Zakona br. 04/L-197 o hemikalijama i AU br. 17/2014 o Klasifikaciji, etiketiranju i pakovanju opasnih hemikalija, koje delimično transponuje Uredbu (EZ) 1272/2008 o klasifikaciji, etiketiranju i pakovanju supstanci i smeša.

U okviru dobrih laboratorijskih politika (GLP), Direktiva 2004/9/EZ utvrđuje obavezu Država članica da odrede odgovorne organe za GLP inspekcije na svojoj teritoriji. Ono takođe uključuje zahteve izveštavanja i unutrašnjeg tržišta (uzajamni prijem podataka). Direktiva zahteva da pregledana OECD uputstva o procedurama praćenja usaglašenosti za GLP i smernice OECD za obavljanje inspekcije postrojenja testiranja i revizije studiranja treba pratiti tokom laboratorijskih inspekcija i revizije studiranja.

Direktiva 2004/10/EZ zahteva od Država članica da preduzmu sve potrebne mere kako bi osigurale da laboratorije koje obavljaju sigurnosne studije o hemijskim proizvodima su u skladu sa OECD principima dobre laboratorijske prakse.

Zakonodavni okvir u oblasti deterdženata, konkretno za definisanje tehničkih zahteva i procedura procene usaglašenosti sastoji se od Zakona o hemikalijama br. 04/L-197 i Uredbe br. 02/2015 o deterdžentima koji delimično transponuje Uredbu (EZ) 648/2004.

Zakonodavni okvir u oblasti đubriva sastoji se od sledećih glavnih normativnih akata:

- Zakon br. 2003/10 o veštačkim đubrivima;
- AU br. 10/2006 o kvalitetu veštačkih đubriva;
- AU br. 17/2007 o formiranju i funkcionisanju Regulatorne službe i Savetodavnog odbora o veštačkim đubrivima;
- AU br. 04/2009 o uvođenju takse za licenciranje subjekata koji se bave uvozom i trgovinom veštačkih đubriva.

Ovi normativni akti su delimično transponovali Uredbu (EZ) 2003/2003.

Zakonodavni okvir u oblasti pre kursora i lekova sastoji se od Zakona br. 02/L-128 o Opojnim Drogama, Psiho tropima i Pre kursorima, koji delimično se odnosi na Uredbu (EZ) 273/2004. Dok AU 02/2019 usvojeno početkom 2019. reguliše cene lekova za prodaju na veliko i na malo u privatnom sektoru od strane licenciranih subjekata, medicinskih proizvoda sa liste osnovnih lekova i lekova pokrivenih od Fonda Zdravstvenog Osiguranja.

Proceduralne mere

Što se tiče transparentnosti u vezi sa cenom i nadoknadom medicinskih proizvoda Kosovo još uvek nije uskladilo svoje zakonodavstvo sa Asquis-em EU-a u ovoj oblasti.

Zakonodavni okvir u oblasti kristalnog stakla sastoji se od Uredbe br. 04/2012 o proizvodima kristalnog stakla, koja delimično transponuje Uredbu 69/493/EZ.

Zakonodavni okvir u oblasti tekstila sastoji se od sledećih glavnih normativnih akata:

- Uredba br. 01/2018. o etiketiranju i označavanju tekstilnih proizvoda;
- Uredba br. 11/2012 o sadržaju sirovina i etiketiranju tekstila;
- Uredba br. 1/2012 o metodama za kvantitativnu analizu trostruke smeše tekstilnih vlakana;
- Uredba br. 12/2012 o metodama za kvantitativnu analizu dvostruke smeše tekstilnih vlakana.

Ovi normativni akti su transponovali sledeće akte acquis:

- Direktivu 73/44/EEZ;
- Direktivu 96/73/EZ;
- Direktivu 2008/121/EZ;
- Uredbu (EU) 1007/2011 Evropskog parlamenta i saveta, od 27. septembra 2011., o nazivima tekstilnih vlakana i etiketiranju i označavanju sastojaka vlakana tekstilnih proizvoda.

Zakonodavni okvir u sektoru cipela sastoji se od Zakona br. 04/L-039 o tehničkim zahtevima za proizvode i procenu usaglašenosti, koji predstavlja osnovu za Uredbu br. 03/2016. o etiketiranju obuće, koja u potpunosti transponuje Direktivu 94/11/EZ. Ova Uredba će se i dalje primeniti sve do njene usaglašenosti sa Zakonom br. 06/L-041 o tehničkim zahtevima o proizvodima i proceni usaglašenosti.

Trenutno na Kosovu postoje neki proizvođači obuće i/ili njihovih komponenti na mikro nivou koje pokriva Direktiva 94/11/EZ. Obaveze prema ekonomskim operatorima uglavnom će biti sprovedene od strane uvoznika i distributera.

Institucionalni okvir

Horizontalna pitanja

Institucionalni okvir što se tiče infrastrukture kvaliteta sastoji se od sledećih institucija:

- Ministarstvo industrije, preduzetništva i trgovine, odnosno Divizija infrastrukture kvaliteta u okviru Departmana za industriju;
- Direkcija za akreditaciju Kosova (DAK) u okviru MIPT-a;

- Tržišni inspektorat u okviru MIPT-a;
- Kosovska agencija za standardizaciju (KAS);
- Kosovska agencija za metrologiju (KAM).

Novi i globalni pristup

Institucionalni okvir u ovoj kategoriji sastoji se od sledećih institucija:

- Ministarstvo industrije, preduzetništva i trgovine;
- Ministarstvo ekonomije, odgovorno za rekreativne brodove i nadgledanje upotrebe građevinskih proizvoda;
- Ministarstvo unutrašnjih poslova, odgovorna za eksplozive za civilnu upotrebu i pirotehničke proizvode;
- Ministarstvo zdravstva, odgovorna za medicinske proizvode i opremu;
- Kosovska agencija za medicinska proizvode i opremu (KAMPO), odgovorna za medicinske proizvode i opremu;
- Regulatorni autoritet za elektronsku i poštansku komunikaciju (RAEPK) - (odgovoran za zakonsku usaglašenost kao i za nadzor tržišta u oblasti radio opreme i telekomunikacijske terminalne opreme (R&TTE).

Stari pristup

Institucionalni okvir u okviru ove kategorije sastoji se od sledećih institucija:

- Ministarstvo ambijenta, prostornog planiranja i infrastrukture, odnosno Odeljenje za vozila. Nadležnosti "tela za odobrenje" vrši Ministarstvo ambijenta, prostornog planiranja i infrastrukture, dok nadležnosti "tehničkih službi" obavljaju privatna tela ovlašćena od Ministarstva za infrastrukturu. Odeljenje za vozila uMAPPI odgovorno je telo za sprovođenje nadzora nad tržištem motornih vozila (automobili, autobusi, kamioni, traktori) na teritoriji Kosova. Dok su strukture za zaštitu životne sredine odgovorne za hemikalije i deterdžente i nadležne su za prenos Uredbe (EZ) 1907/2006.
- Ministarstvo industrije, preduzetništva i trgovine, odgovorna za transpoziciju zakonodavstva EU-a u nacionalno zakonodavstvo u vezi sa emisijama zagađivača od motora pokretne necestovne mehanizacije;
- Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ruralnog razvoja, nadležna za izdavanje zakonodavstva u vezi sa đubrivima, dok nadzor tržišta sprovodi Fitosanitarni inspektorat;
- Ministarstvo zdravstva, nadležna za zakonodavstvo u oblasti prekursora lekova, dok se sprovođenje vrši od strane Kosovske agencije za medicinske proizvode i opremu (KAMPO). Nadzor nad tržištem vrši KAMPO i Zdravstveni inspektorat.

Proceduralne mere

Institucionalni okvir u okviru ove kategorije sastoji se od sledećih institucija:

- Kosovska agencija za medicinske proizvode i opremu (KAMPO) (odgovorna za transparentnost u vezi sa cenama i nadoknadom medicinskih proizvoda);
- Ministarstvo industrije, preduzetništva i trgovine, nadležna za transpoziciju i sprovođenje u oblasti kristalnog stakla, tekstila i obuće).

Podrška donatora

Kosovske institucije su podržane od strane EK (putem IPA) i drugih bilateralnih donatora podržavaju kosovske institucije u sledećim projektima.

Trenutni i planirani IPA projekti

Podrška institucijama Kosova u procesu integracije je program Vlade Luksemburga čiji je cilj da poveća institucionalne kapacitete Republike Kosovo u sprovođenju prioriteta koji proizilaze iz SSP-a. Ovaj projekat je započeo 2019. i pružiće podršku kosovskim institucijama za kvalitetnu infrastrukturu.

Ovo poglavlje je takođe na indirektan način podržano od strane Nemačke, sproveden od strane GIZ-a.

Srednjoročni prioritetni ciljevi

U cilju ispunjavanja obaveza koja proizilaze iz SSP-a i dokumenata drugih mehanizama pristupanja EU u oblastima u okviru delokruga Poglavlja 1, fokus u periodu 2021.-2024. će biti usmeren u sledećim srednjoročnim prioritetima:

Horizontalne mere:

- Usvajanje sekundarnog zakonodavstva za sprovođenje zakona o opštim inspekcijama, konkretno dela nadzora tržišta;
- Punopravno članstvo GDA-a u EA, potpisivanje MLA sa EA-om;
- Punopravno članstvo Agencije za metrologiju u BIPM, OIML i Euramet;
- Funkcionalizacija laboratorije vremena i frekvencije, kao i osnaživanje postojećih laboratorija za metrologiju;
- Organizovanje aktivnosti za podizanje svesti za preduzeća u vezi sa ulogom infrastrukture kvaliteta;
- Realizacija studija o proceni nivoa informisanja preduzeća o infrastrukturi kvaliteta, uključujući SSP;
- Podizanje kapaciteta osoblja odgovornog za kvalitetnu infrastrukturu.

Novi i globalni pristup:

- Transpozicija asquis-a EU-a o novom pristupu proizvoda i nadzoru tržišta, sa fokusom na Uredbu o sigurnosti potrošačkih proizvoda i Uredbu o nadzoru nad tržištem proizvoda;
- Usvajanje sekundarnog zakonodavstva o sprovođenju zakona o građevinskim proizvodima;
- Podizanje kapaciteta osoblja.

3.2. 2. poglavlje asquis-a: Sloboda kretanja radnika

Acquis u ovom poglavlju predviđa da građani države članice EU-a imaju pravo da rade u drugoj državi članici. Radnici emigranti EU-a treba da budu tretirani na isti način kao domaći radnici u vezi sa uslovima rada, socijalnim uslovima i poreskim olakšicama. acquis takođe uključuje mehanizam za koordinaciju nacionalnih propisa o socijalnom osiguranju za osigurana lica i njihove članove porodica koji se kreću u drugoj državi članici. Struktura poglavlja je podeljena u četiri dela, ukratko predstavljena u nastavku.

Aquis o **pristupu tržištu rada** predviđa prava građana jedne države članice da rade u drugim državama članicama, da u tu svrhu borave u toj državi sa svojim porodicama i da se prema njima postupa na isti način kao prema državljanima te države. u pogledu radnih uslova, socijalnih i poreskih pogodnosti. Ovo uključuje dodatna penzijska prava za zaposlene, uključujući samo zaposlena lica u EU.

Mreža EURES (Evropske Službe za Zapošljavanje) ima za cilj da promoviše slobodu kretanja radnika unutar EU kroz saradnju nacionalnih službi za zapošljavanje i razmenu informacija o mogućnostima zapošljavanja.

Pravo kretanja radnika je upotpunjeno **sistemom koordinacije socijalnog osiguranja** koji uključuje prava radnika migranata i njihovih porodica da se kumulativno ostvaruju i prenose naknade za socijalno osiguranje, uključujući njihovu isplatu. To se zasniva na propisima EU koji ne usklađuju, ali koordiniraju sisteme socijalnog osiguranja država članica koji zahtevaju međusobnu saradnju.

Evropska Karta Zdravstvenog Osiguranja izdaje se svim državljanima za nadoknadu medicinskih troškova za neophodno lečenje bolesnih ili povređenih radnika, dok su privremeno u drugoj državi članici, na primer kao turisti.

Zahtevi SSP-a

Prema Sporazumu za stabilizaciju i pridruživanje (SSP), član 55 predviđa da kompanija EU-a koja je osnovana na Kosovu ili kosovska kompanija koja je osnovana u EU, u skladu sa važećim zakonodavstvom

zemlje gde je osnovana, ima pravo da u svom ogranku zaposli radnike koji su građani EU-a ili Kosova odnosno, ako je to ključno osoblje – navedeno u stavu 2 ovog člana.

Takođe, član 79, stav 9, u vezi sa zapošljavanjem i kretanjem radnika u vezi sa izvršavanjem javnih ugovora, *acquis* EU-a u vezi sa građanima trećih zemalja primenjuje se na građane Kosova u EU. Što se tiče građana EU-a na Kosovu, Kosovo će odobriti recipročna prava zaposlenima koji su građani države članice slično sa onima građana Kosova u EU što se tiče zapošljavanja i kretanja radnika u vezi sa izvršavanjem javnih ugovora.

Trenutno stanje

Zakonodavni okvir

Zakonodavni okvir u ovoj oblasti se sastoji od sledećih ključnih, relevantnih, normativnih akata:

- Zakon br. 04/L219 o strancima;
- Zakon br. 03/L-212 o radu;
- Zakon br. 04/L-131 o penzijskim šemama finansiranim od strane države;
- Zakon br. 04/L-220 o stranim investicijama.

Ovi normativni akti su transponovali sledeće akte *acquis*:

- Direktivu 96/71/EZ u vezi sa slanjem radnika u okviru pružanja usluga i izmeni Uredbe (EU) br. 1024/2012 o administrativnoj saradnji kroz Informativni sistem unutrašnjeg tržišta („Uredba IMI”);
- Direktivu 96/71/2014. kojom se detaljnije reguliše pitanje inspekcije stranih radnika i proces međunarodne saradnje od strane nadležnih organa u oblasti socijalnog osiguranja država koja su poslale strane radnike, odnosno strani poslodavac koji boravi na Kosovu na određeno vreme;
- Direktiva kojom se reguliše pitanje inspekcije stranih radnika je Direktiva 2014/67/EU Evropskog parlamenta i Saveta od 15. maja 2014. o sprovođenju Direktive 96/71/EZ u vezi sa ponovnim raspoređivanjem radnika u okviru pružanja usluga i izmeni Uredbe (EU) br. 1024/2012 o administrativnoj saradnji kroz Informativni sistem unutrašnjeg tržišta (“Uredba IMI”) (Tekst, čiji značaj je vezan sa EEZ-om);
- Uredba 883/2004 Evropskog parlamenta i Evropskog saveta od 29. aprila 2004. o koordinaciji sistema socijalnog osiguranja;
- Uredba 987/2009 Evropskog parlamenta i Evropskog saveta od 16. septembra 2009. koja utvrđuje proceduru sprovođenja Uredbe 883/2004 o koordinaciji sistema socijalnog osiguranja.

Institucionalni okvir i okvir politika:

- Ministarstvo ekonomije;
- Ministarstvo finansija, rada i transfere;
- Ministarstvo industrije, preduzetništva i trgovine;
- Ministarstvo inostranih poslova i dijaspore i dijaspore;
- Ministarstvo unutrašnjih poslova;
- Skupština Kosova.

Srednjoročni prioritetni ciljevi

U cilju ispunjavanja obaveza koje proizilaze iz SSP-a i drugih dokumenata i mehanizama za pristupanje EU u oblastima obuhvaćenim u Poglavlju 2, u periodu 2021.-2024. fokus će biti na ovim srednjoročnim prioritetnim ciljevima:

- Pregovaranje i postizanje sporazuma o socijalnom osiguranju za njegove građane koji žive i rade van Kosova, kao i za zaposlene u državama članicama EU zaposlenima na Kosovu, u skladu sa preporukama Evropske Komisije.
- Pregledavanje pravnog okvira za regulisanje i upravljanje penzijama i naknadama, uključujući bolje upravljanje penzijama koje finansira država preko jednog organa u MFRT;
- Usklađivanje *acquis* zakonodavstva EU, prenošenjem:

- Direktiva 79/7/EEZ o jednakom postupanju s obzirom na socijalne aspekte u skladu s mogućnostima i kapacitetima zemlje;
- Direktiva 2014/67/EU Evropskog parlamenta i Saveta od 15. maja 2014. o primeni Direktive 96/71/EZ o premeštanju zaposlenih u kontekstu pružanja usluga i izmene Uredbe (EU) br. 1024/2012 o administrativnoj saradnji kroz informacijski sistem o unutrašnjem tržištu ('IMI Uredba') (Tekst, čije se značenje odnosi na EGP);
- Revizija pravnog okvira za socijalne i porodične usluge i formula za finansiranje socijalnih i porodičnih usluga.

3.3. 3. poglavlje *acquis-a*: Pravo osnivanja kompanija i sloboda pružanja usluga

Zakonodavstvo EU o pravu osnivanja i slobodi pružanja usluga zahteva od država članica da osiguraju da pravo na osnivanje građana EU i pravnih lica u svakoj državi članici i sloboda pružanja prekograničnih usluga koje je definisano članovima 49. i 56. UFEU-a, nije ometano nacionalnim zakonodavstvom, osim u izuzetnim slučajevima navedenim u Ugovoru EU-a. Osnovno zakonodavstvo u ovoj oblasti sadržano je u Direktivi EC 2006/123 o uslugama na unutrašnjem tržištu („Direktiva o uslugama“). Sudska praksa Evropskog suda pravde je takođe deo *Acquis-a* i mora se ispoštovati.

Što se tiče **prava osnivanja i slobode pružanja usluga**, Direktiva o uslugama ima za cilj olakšavanje osnivanja i pružanja usluga u drugim državama članicama i pružanje prekograničnih usluga između zemalja članica. S obzirom na to da je Direktiva horizontalni instrument koji pokriva širok spektar usluga, njegova sprovođenje zahteva kombinaciju zakonodavnih, organizacionih i praktičnih mera. Odredbe Direktive se u značajnoj meri zasnivaju na sudskoj praksi Evropskog suda pravde u oblastima slobode osnivanja i pružanja usluga i daju komplimente postojećim instrumentima EU-a. Direktiva obavezuje države članice da uspostave „Jedinu tačku kontakta“ i da učestvuju u elektronskom sistemu informacija¹¹ o razmeni informacija i saradnji u nadzoru usluga između država članica.

Što se tiče **uzajamnog priznavanja profesionalnih kvalifikacija**, Direktiva 2005/36/EZ izmenjena Direktivom 2013/55/EU postavlja pravila oko priznavanja diploma i drugih kvalifikacija između država članica. Ovo olakšava vršenje profesije građanima EU-a od jedne države u drugoj državi za regulisane profesije. Direktiva takođe reguliše privremeno pružanje usluga od strane profesionalaca (Glava II Direktive) i zajednički kurikulum minimalnih obuka za pojedine regulisane profesije (Poglavljje III Glava III Direktive). Takođe ima zakonodavstvo koje reguliše vršenje profesije za sudije, komercijalne agente i priznavanje profesionalnih kvalifikacija povezano sa korišćenjem, trgovinom i distribucijom toksičnih proizvoda. Što se tiče administrativnih kapaciteta, neophodno je postojanje nacionalnog kontakta za prijem zahteva o priznavanju profesionalnih kvalifikacija i za administrativnu saradnju sa vlastima država članica.

U oblasti **poštanskih usluga**, osnovno zakonodavstvo se sastoji od prve poštanske Direktive 97/67/EZ (Osnovna direktiva) izmenjena drugom poštanskom direktivom i treća poštanska direktiva 2008/6/EZ koje imaju za cilj stvaranje unutrašnjeg tržišta poštanskih usluga otvaranjem ovog tržišta prema postepenoj konkurenciji, i pružanje univerzalnih poštanskih usluga visokog kvaliteta za korisnike. Što se tiče administrativnog kapaciteta, zahteva se uspostavljanje nezavisnog nacionalnog regulatornog organa za osiguranje adekvatnog sprovođenja zakonodavstva EU.

Zahtevi SSP-a

Glavne odredbe SSP koje regulišu ovu oblast sadržane su u članovima 51, 56, 57, 58, 59 i 74. Prema članu 51, Kosovo je dužno da nakon stupanja na snagu SSP-a osigurava jednak tretman kompanija EU-a sa domaćim kompanijama što se tiče uslova rada, plaćanjima i tretmanu zaposlenih i pravnih subjekata koji su zakonski osnovani na teritoriji Kosova. Član 57 SSP-a propisuje da 6 godina nakon stupanja na snagu ovog Sporazuma, Savet za stabilizaciju i pridruživanje (SSP) treba da stvara modalitete za proširenje odredbi poglavlja o pružanju usluga građanima EU i građanima Kosova. Član 58 SSP-a obavezuje Kosovo da pet godina nakon stupanja na snagu ovog Sporazuma, Savet za stabilizaciju i pridruživanje preduzme

¹¹ Informacioni sistem unutrašnjeg tržišta.

neophodne mere za progresivno sprovođenje odobrenja za pružanje usluga od strane kompanija EU-a, kosovskih kompanija ili građana EU i građana Kosova, koji su smešteni na teritoriji jedne strane, za druga lica osim onih kojima su namenjene date usluge.

Prema članu 74 SSP-a, potpisivanjem ovog sporazuma, Kosovo se obavezuje da uskladi **svoje postojeće** i buduće zakonodavstvo sa Acquis-em EU-a, kao i da osigurava stupanje na snagu i njegovo sprovođenje na odgovarajući način. U ranoj fazi, usklađivanje će se fokusirati na bitne elemente Acquis-a EU-a u oblasti unutrašnjeg tržišta kao i u oblastima vezanim za trgovinu.

Što se tiče *regulisanih profesija*, prema članu 56 SSP-a, Savet za stabilizaciju i pridruživanje (SSP) dužan je da u roku od dve godine nakon stupanja na snagu Sporazuma, razmotri koji su neophodni koraci koje treba preduzeti za uzajamno priznavanje kvalifikacija, u cilju olakšavanja ovog procesa za državljane EU-a i za građane Kosova kako bi započeli i pratili regulisane profesionalne aktivnosti kako na Kosovu tako i u EU.

Zahtevi drugih mehanizama pristupanja u EU

Što se tiče *Slobode za pružanje usluga*, Izveštaj EK o Kosovu – 2020. navodi da Kosovo mora ukloniti identifikovane prepreke slobodi pružanja usluga iznošenjem akcionog plana za potpunu primenu Zakona o uslugama.

Što se tiče *poštanskih usluga*, Izveštaj EK o Kosovu – 2020. zahteva kontinuirani prenos pravne tekovine u lokalno zakonodavstvo i dalje otvaranje poštanskog tržišta.

Na polju *međusobnog priznavanja profesionalnih kvalifikacija*, Izveštaj EK o Kosovu – 2020. navodi da Kosovo treba da transponuje nacionalno zakonodavstvo sa acquis-om EU u oblasti međusobnog priznavanja profesionalnih kvalifikacija. Izveštaj naglašava da treba usvojiti podzakonske akte i da treba nastaviti napore na razvoju institucionalnih struktura za međusobno priznavanje kvalifikacija.

Zaključci sa sastanka Pododbora za Unutrašnje tržište, konkurenciju i zaštitu potrošača naglašavaju potrebu da Kosovo uskladi svoje zakonodavstvo sa zakonodavstvom EU, uspostavi jedinstvenu kontaktnu tačku i razvije kapacitet institucija koje se bave pružanjem usluga.

Trenutno stanje

Zakonodavni okvir i okvir politika

Zakonodavni okvir i okvir politika u oblasti prava osnivanja i slobode pružanja usluga

Zakonodavni okvir u ovoj oblasti se sastoji od sledećih ključnih, relevantnih, normativnih akata:

- Zakon br. 05/L-130 o uslugama;
- AU o načinu funkcionisanja Jedinne tačke kontakta;
- AU o procedurama obaveštenja i proceni usklađenosti nacрта normativnih akata.

Ovi normativni akti su transponovali Direktivu 2006/123/EZ Evropskog parlamenta i Saveta od 12. decembra 2006. o uslugama u unutrašnjem tržištu.

Drugi zakoni koji regulišu određene aspekte dotične oblasti uključuju:

- Zakon br. 06/L-016 o privrednim društvima (pravo na osnivanje privrednih društava na Kosovu);
- Zakon br. 04/L-202 o sistemu za dozvole i licence. Ovaj zakon reguliše dozvole i licence za pružanje prekograničnih usluga koji se trenutno primenjuje u svim sektorima u kojima je potrebno profesionalno licenciranje.
- U cilu sprovođenja ovog zakona, usvojena je Uredba br. 06/2015 o Centralnom registru vrsta dozvola i licenci. Ova Uredba ima za cilj da definiše procedure za osnivanje, administraciju i funkcionisanje centralnog registra dozvola i licenci na centralnom nivou Republike Kosovo.
- Zakon br. 04/L-219 o strancima je izmenjen i dopunjen Zakonom br. 06/L-036 o strancima. Ovaj zakon reguliše uslove ulaska, boravka, zaposlenja, prava i obaveza stranaca na teritoriji Republike Kosovo. Za sprovođenje zadnje pomenutog zakona izdato je AU br. 01/2014 o proceduri za izdavanje dozvole boravka strancima i potvrde o prijavljivanju posla, koji reguliše proceduralne

aspekte koje sledi administrativni organ (Departman za državljanstvo, azil i migraciju zajedno sa Departmanom za rad i zapošljavanje u MFRT) prilikom izdavanja dozvole boravka (posebno onima sa ciljem rada u Republici Kosovo);

- Zakon o advokaturi - (Pružanje pravnih usluga);
- Zakon o notarstvu - (Pružanje pravnih usluga);
- Zakon o izvršnom postupku (Pružanje pravnih usluga);
- Zakon br. 04/L-176 o turizmu, koji reguliše turističku i ugostiteljsku delatnost.

Zakonodavni okvir i okvir politika u oblasti poštanskih usluga

Zakonodavni okvir u ovoj oblasti sastoji se od sledećih glavnih normativnih akata:

- Zakon br. 03/L-173 o poštanskim uslugama;
- Uredba br. 41 o davanju opšteg odobrenja za pružanje poštanskih usluga,
- Uredba br. 44 za pružanje univerzalnih poštanskih usluga,
- Uredba br. 23 o standardima kvaliteta primene univerzalne poštanske usluge,
- Uredba br. 11 o periodičnim statističkim podacima o telekomunikacionim i poštanskim uslugama.

Ovi normativni akti su transponovali sledeće akte *acquis*:

- Direktivu 97/67/EZ – delimično;
- Direktivu 2002/39/EZ – delimično;
- Direktivu 2008/06/EZ o ograničenjima što se tiče Rezervisane zone – delimično.

Zakonodavni okvir i okvir politika u oblasti uzajamnog priznavanja profesionalnih kvalifikacija

Zakonodavni okvir u ovoj oblasti cine sledeći normativni akta:

- Zakon 05/L-066 o regulisanim profesijama;
- AU o kriterijumima i procedurama za sticanje prava na bavljenje regulisanom profesijom, usvojen u 2020.; i
- AU o pravilima funkcionisanja Državne komisije za ispite, naknadi za članove, kao i postupcima i načinu sprovođenja državnog ispita, usvojen u 2020.

Ovaj normativni akt je transponovao sledeće akte *acquis*-a:

- Direktivu 2005/36/EZ Evropskog parlamenta i Evropskog saveta od 7. septembra, 2005. o priznavanju profesionalnih kvalifikacija;
- Direktivu 2013/55/EU Evropskog parlamenta i Evropskog saveta od 20. novembra 2013.

Što se tiče uzajamnog priznavanja profesionalnih kvalifikacija, samo četiri profesije (računovođe, arhitekti, inženjeri i pravnici) su trenutno regulisane pravnim osnovama na Kosovu. Strane profesionalne kvalifikacije se priznaju dok su sertifikovane od strane akreditiranog organa u zemlji porekla.

Institucionalni okvir

Institucionalni okvir u oblasti prava na osnivanje i slobodu pružanja usluge

Institucionalni okvir u ovoj oblasti se sastoji od sledećih institucija:

- Ministarstvo industrije, preduzetništva i trgovine (Agencija za Investicije i podršku preduzeća na Kosovu – KIESA i Odeljenje za trgovinu);
- Centralna banka Kosova (finansijske usluge);
- Ministarstvo pravde (pravne usluge);
- Ministarstvo zdravlja (zdravstvene usluge);
- Ministarstvo unutrašnjih poslova (boravišna dozvola za strance);
- Ministarstvo ambijenta, prostornog planiranja i infrastrukture;
- Ministarstvo finansija, rada i transfere (finansijske usluge);
- Ministarstvo kulture, omladine i sporta (usluge restauracije);
- Regulatorni autoritet za telekomunikacije (telekomunikacione usluge);
- Komora privatnih izvršitelja;

- Komora javnih beležnika Republike Kosovo;
- Komora zdravstvenih stručnjaka.

Institucionalni okvir u oblasti poštanskih usluga

Institucionalni okvir u ovoj oblasti sastoji se od sledećih institucija:

- Ministarstvo ekonomije;
- Regulatorni autoritet za elektronske i poštanske komunikacije (RAEPK).

Institucionalni okvir u oblasti uzajamnog priznavanja profesionalnih kvalifikacija

Institucionalni okvir u ovoj oblasti sastoji se od sledećih institucija:

- Ministarstvo obrazovanja, nauke, tehnologije i inovacije, odnosno Divizija za ispitivanje regulisanih profesija;
- Nacionalni autoritete za kvalifikacije.

Podrška donatora

Kosovske institucije su podržane od strane Evropske komisije (kroz IPA) i od drugih bilateralnih donatora sa sledećim sažetim projektima.

Trenutni i planirani IPA projekti

U okviru finansijskog sporazuma IPA 2016. sektora „Konkurentnost i inovacija“ predviđen je projekat „Podrška sprovođenju Direktive usluga EU-a“ koji se očekuje da počne sa sprovođenjem tokom 2019. Ovaj projekat ima karakter bratimljenja.

Podrška kosovskim institucijama u procesu integracije, je program vlade Luksemburga koji ima za cilj da poveća institucionalni kapacitet Republike Kosova u sprovođenju prioriteta koji proizilaze iz SSP-a. Ovaj projekat je započeo 2019., a pružiće podršku i Odeljenju Trgovine.

Odeljenje trgovine takođe podržava projekat GIZ-a „Podrška procesu evropskih integracija na Kosovu“. Cilj GIZ projekta je podržati Ministarstvo za evropske integracije i resorna ministarstva u njihovoj obuci za vođenje procesa evropskih integracija, za sprovođenje SSP-a. Cilj projekta je sistematski ojačati postojeće strukture i procese partnerskih institucija i podržava saradničke odnose između ovih institucija na centralnom i lokalnom nivou.

Srednjoročni prioritetni ciljevi

U cilju ispunjavanja obaveza koje proizilaze id SSP-a i drugih dokumenata i mehanizama pristupanja EU u oblastima u okviru delokruga Poglavlja 3, fokus tokom perioda 2021.-2024. će biti usmeren na sledećim srednjoročnim prioritetima:

Pravo na osnivanje i sloboda pružanja sluga:

- Sprovođenje Akcionog plana za prenos Direktive o uslugama na unutrašnjem tržištu (2006/123 / EZ) za period 2017.-2022.;
- Primena AU br. 04/2018 o funkcionisanju jedinstvene kontakt tačke;
- Sprovođenje Akcionog plana za uspostavljanje jedinstvene kontakt tačke;
- Sprovođenje AU br. 05/2018 o postupku obaveštavanja i proceni usklađenosti nacrta normativnih akata sa Zakonom o uslugama;
- Izrada analize o dijagnozi važnih sektora trgovine uslugama kao osnova za uspostavljanje odgovarajućih politika;
- Nastaviće se pripreme za uspostavljanje jedinstvene kontaktne tačke, uključujući ljudske i IT resurse;
- Nastaviće se proces usklađivanja nacionalnog zakonodavstva sa Direktivom o uslugama;
- Radiće se na povećanju profesionalnih veština osoblja Pravnog i trgovinskog odeljenja za procenu usklađenosti nacrta normativnih akata sa Zakonom o uslugama;

- Radiće se na podizanju svesti preduzeća, profesionalnih udruženja i opština kako bi se pojednostavile administrativne procedure povezane sa sprovođenjem petogodišnjeg akcionog plana;
- Provođiće se Zakon o elektronskoj identifikaciji i pouzdanim uslugama u elektronskim transakcijama;

Poštanske usluge

- Usklađivanje sa *acquis-em* o poštanskim uslugama će se nastaviti, uključujući i uredbu o uslugama prekogranične dostave paketa;
- Izrada Nacionalne strategije za razvoj poštanskog sektora u Republici Kosovo 2022. – 2026.;
- Dalje će se raditi na razvoju kapaciteta institucija koje se bave poštanskim uslugama kako bi se osigurao uspešan postupak pregleda i približavanja

Uzajamno priznavanje profesionalnih kvalifikacija:

- Sastavljanje i objavljivanje liste regulisanih profesija;
- Kompletiranje podzakonskih akata za sprovođenje Zakona o regulisanim profesijama;
- Izgradnja kapaciteta osoba u oblasti regulisanih profesija.

3.4. 4. poglavlje *acquis-a*: Slobodno kretanje kapitala

Države članice treba da uklone sva ograničenja prema kretanju kapitala i plaćanjima, uz neke izuzetke, kako unutar EU-a, tako i između država članica i trećih zemalja. *acquis* ovog poglavlja zasniva se na Sporazumu o funkcionisanju EU, posebno članovima 63-66. Definicija različitih vrsta kapitala je data u Aneksu I Direktive 88/361/EEZ. Sudska praksa Evropskog suda pravde i saopštenja Komisije pružaju dodatna tumačenja navedenih članova.

Zakonodavstvo EU-a uključuje i pravila o prekograničnim plaćanjima i izvršenju naloga za prenose u vezi sa hartijama od vrednosti. Direktiva o borbi protiv pranja novca i finansiranja terorizma, nalaže entitetima koji su predmet ove direktive da identifikuju klijente i prijavljuju sumnjive transakcije, posebno kada se radi o predmetima visoke vrednosti i o transakcijama u gotovini visokih iznosa. Ova Direktiva takođe nalaže subjektima da preduzmu dodatne korake, kao što je vođenje evidencije, obuke i uspostavljanje internih procedura subjekata ove oblasti. Ključni zahtev u borbi protiv finansijskog kriminala je stvaranje efikasnih administrativnih i izvršnih kapaciteta, uključujući i saradnju između organa koji se bave praćenjem, sprovođenjem i krivičnim gonjenjem. Nova direktiva je usaglašena ali ide dalje od preporuka za pranje novca i finansiranje terorizma Radne grupe za finansijske akcije (FATF).

Acquis ove oblasti takođe se sastoji od Konvencija br. 141 i br. 198¹² Saveta Evrope i *acquis* EU-a o saradnji u oblasti pravosuđa i policije (kao i zajedničku akciju 98/699/JHA, Okvirnu odluku Saveta 2001/500/JHA i Protokol iz 2000. koji proširuje nadležnosti Europol-a u oblasti pranja novca). Slično, Odluka Saveta br. 2000/642/JHA od 2000. postavlja okvir saradnje između jedinica finansijske inteligencije i zemalja EU-a.

Zahtevi SSP-a

Obaveze Kosova u SSP u pogledu slobodnog kretanja kapitala proizilaze iz članova 51, 63, 64, 65 i 89. Član 51 SSP-a, obavezuje Kosovo da pruži mogućnost da ekspoziture i ogranci udruženja EU-a, u roku od pet godina od stupanja na snagu SSP-a, uživaju pravo sticanja i uživanja prava vlasništva na nepokretnu imovinu slično kosovskim preduzećima.

Član 64 SSP-a predviđa obaveze koje proizilaze iz svake isplate ili prenosa na tekućem računu bilansa plaćanja između EU i Kosova u skladu sa članom VIII članova Sporazuma Međunarodnog monetarnog fonda. U pogledu transakcija u kapitalnom i finansijskom računu bilansa plaćanja, od stupanja na snagu Sporazuma, stranke obezbeđuju slobodno kretanje kapitala u vezi sa tržišnim transakcijama ili pružanjem usluga uključujući finansijske zajmove i kredite, koji uključuju jednu od strana.

¹² Ovo proširuje Konvenciju 141 koja je ratifikovana od strane EU-a.

Član 65 SSP-a obavezuje Kosov da u roku od pet godina os stupanja na snagu ovog Sporazuma, pruži nacionalni tretman građanima EU koji kupuju nepokretnu imovinu na njenoj teritoriji.

Član 89 SSP-a predviđa saradnju između stranaka u vezi sa pranjem novca i finansiranjem terorizma.

Zahtevi ostalih mehanizama pristupanja EU

Prema Izveštaju EK o Kosovu 2020., kretanje kapitala ostaje uglavnom slobodno na Kosovu, bez ograničenja u stranom vlasništvu ili ulaganja u finansijski sektor. Ostaju određena ograničenja za državljane EU koji kupuju nekretnine na Kosovu. Tokom izveštajnog perioda postignut je određeni napredak, posebno u oblasti platnih usluga, stupanjem na snagu Uredbe o licenciranju i nadzoru operatora platnih sistema. Zakonski okvir o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma mora biti usklađen sa *acquis-om* EU. Treba uspostaviti međuinstitucionalnu saradnju kako bi se osigurala pravilna istraga i krivično gonjenje krivičnih dela u toj oblasti. Iako su preduzeti početni koraci, preporuke prethodnog izveštaja i dalje važe.

Preporučuje se da Kosovo izmeni Zakon o imovinskim pravima kako bi se odobrio nacionalni tretman državljanima EU koji stiču nekretnine na Kosovu, u skladu sa SSP-om; i povećati napore u borbi protiv ekonomskog i finansijskog kriminala i uskladiti Zakon o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma sa *acquis-om* EU.

Zaključci sastanka Pododbora za unutrašnje tržište, konkurenciju i zaštitu potrošača pozivaju na veće napore u borbi protiv ekonomskog i finansijskog kriminala i na usklađivanje Zakona o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma sa *acquis-om* EU.

Izveštaj i zaključci takođe podvlače da bi Kosovo trebalo da uvede dodatne sankcije protiv finansiranja terorizma; kao i za identifikaciju vlasnika korisnika i sprovođenje mehanizama ciljanih finansijskih sankcija; i identifikacija i zaštita važne infrastrukture. Štaviše, organi bi trebali ažurirati sektorske procene rizika sa rigoroznijom metodologijom i proširiti ih na sektore identifikovane u Nacionalnoj proceni rizika i Proceni Kosovske policije o pretnji organizovanim kriminalom.

Trenutno stanje

Zakonodavni okvir i okvir politika

Liberalizacija kretanja kapitala

Zakonodavni okvir u ovoj oblasti sastoji se od Zakona br. DL-016-2009 o vlasništvu i drugim stvarnim pravima.

U vezi s aktima *acquis* koji su transponovani u ovom zakonu, zakon ne specifikuje mogućnost sticanja prava na nepokretnu imovinu od strane fizičkih ili pravnih lica. Sa druge strane, *acquis* EU uključuje mogućnost za fizička ili pravna lica da steknu pravo na nepokretnu imovinu u bilo kojoj državi članici EU.

Okvir politika u ovoj oblasti sastoji se od Nacionalne strategija o imovinskim pravima 2017.-2021.

Platni sistem

Zakonodavni okvir u ovoj oblasti sastoji se od sledećih glavnih normativnih akata:

- Zakon br. 03/L-209 o Centralnoj banci Republike Kosovo i Zakon br. 05/L-150 o izmenama i dopunama Zakona br. 03L-209;
- Zakon br. 04/L-155 o platnom sistemu;
- Uredba o elektronskim instrumentima;
- Uredba o izveštavanju instrumenata platnog sistema;

Ovi normativni akti su transponovali u velikoj meri sledeće akte *acquis*:

- Direktivu 2007/64/EZ o platnom sistemu u unutrašnjem tržištu;
- Uredbu br. 1409/2013 CEB-a o statistikama plaćanja (CEB/2013/43);

- Uredbu br. 260/2012 o postavljanju tehničkih i poslovnih kriterijuma za prenos kredita i zaduženja.
- Direktivu 2007/64/EZ o platnim uslugama u unutrašnjim tržištima, Uredbu br. 1409/2013 Centralne Evropske Banke o statistikama plaćanja (ECB/2013/43) i Uredbu br. 260/2012 o postavljanju tehničkih i poslovnih kriterijuma o prenosu kredita i direktnog zaduženja.

Okvir politika u ovoj oblasti sastoji se od sledećih dokumenata:

- Strateški plan CBK-a u čijem okviru je planirano sledeće:
 - Pregled i dopuna propisa koji se odnosi na nadzor platnih sistema u skladu sa standardima i najboljim međunarodnim praksama;
 - Podrška i dalja modernizacija usluga plaćanja i promocija saradnje među zainteresovanim stranama nacionalnog platnog sistema;
 - Unapređenje uloge CBK-a kao katalizatora napretka u oblasti plaćanja u Republici Kosovo.
- Unapređenje standarda za nadzor harmonizovanih platnih sistema po principima CPSS-IOSCO.

Sprečavanje i borba protiv pranja novca

Zakonodavni okvir u ovoj oblasti sastoji se od sledećih glavnih relevantnih, normativnih akata:

- Zakon 05/L-O96 o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma;
- AU o politički izloženim licima;
- Uredba CBK-a o sprečavanju pranja novca i borbi protiv terorizma;
- AU br. 01/2018. o vođenju statistika o sprečavanju pranja novca i borbe protiv terorizma;
- AU MF-br. 04/2018 4/2018 o Nacionalnoj proceni rizika od pranja novca i finansiranja terorizma.
- AU MF (JFI-K) br. 02/2017 o treningu za sprečavanje pranja novca i finansiranja terorizma;
- Uredba MF (JFI-K) br. 01/2017 o funkciji usklađenosti i kriterijumima za pogodnost i pogodnost za službenika za usaglašavanje;
- AU br. 01/2017 o izuzeću određenih transakcija iz izveštavanja;
- Vodič os spisku visokog rizika;
- AU MF (JFI-K) br. 01/2020. o sprečavanju i otkrivanju pranja novca, povezanih krivičnih dela i finansiranja terorizma u mrežnom okruženju.

Ovi normativni akti su transponovali Direktivu 2015/849 o sprečavanju korišćenja finansijskog sistema u cilju pranja novca i finansiranja terorizma (delimično), i zasnovano na preporuke Radne grupe finansijske akcije.

Okvir politika u ovoj oblasti sastoji se od Strategije i Akcionog plana za suzbijanje i sprečavanje neformalne ekonomije, pranja novca, finansiranja terorizma i finansijskog kriminala 2018.-2022.

Institucionalni okvir

Institucionalni okvir u oblasti liberalizacije slobodnog kretanja kapitala sastoji se od Ministarstva pravde, u oblasti platnog sistema od Centralne Banke Kosova, i onom o sprečavanju pranja novca i borbe protiv finansiranja terorizma od strane Jedinice finansijske inteligencije u okviru Ministarstva za finansije.

Podrška donatora

Trenutni i planirani projekti bilateralnih donatora

Podrška u izradi Civilnog zakonika i razmatranje imovinskih pitanja: ima za cilj kompletiranje Civilnog zakonika i razmatranje imovinskih pitanja. Projekat je podeljen u tri faze: 1. *Početna faza (tri meseca);* 2. *Faza sprovođenja (36 meseci);* i 3. *Faza uklanjanja (6 meseci).*

Podrška institucijama Kosova od strane ambasade Norveške u procesu evropskih integracija: ima za cilj da podigne institucionalne kapacitete javne uprave Kosova u ispunjavanju obaveza koje proizilaze iz SSP-a. Među prioritetnim poglavljima koja će se finansirati ovim projektom su i Poglavlje 4 i sve tri komponente ovog poglavlja. Odnosno, Centralnoj banci Kosova, Jedinici za finansijsku inteligenciju, Ministarstvu

pravde i KPV potrebna je obuka kako bi dublje razumeli glavne zahteve *acquis* za slobodan protok kapitala. Pored ostalih aktivnosti, ove obuke će biti korisne za profesionalno osoblje koje je odgovorno za transponiranje *acquis* i sprovođenje politika koje direktno doprinose reformama EU-a.

Srednjoročni prioritetni ciljevi

U cilju ispunjavanja obaveza koje proizilaze iz SSP-a i dokumenata i drugih mehanizama pristupanja EU u oblastima u okviru delokruga poglavlja 4, fokus tokom perioda 2021.-2024. će biti usmeren na sledeće srednjoročne prioritete:

Liberalizacija kretanja kapitala:

- Jačanje sistema imovinskih prava;
- Usvajanje i primena sekundarnog zakonodavstva u oblasti imovinskih prava stranih državljana, posebno građani EU u skladu sa SSP-om;

Platni sistem

- Usvajanje sekundarnog zakonodavstva o Platnom sistemu radi usklađivanja sa Direktivom o uslugama plaćanja na unutrašnjem tržištu br. 2015/2366;
- Izrada strategije za razvoj platnih sistema u Republici Kosovo.

Sprečavanje pranja novca i finansiranja terorizma

- Transpozicija Direktive 2015/849 i Direktive 2018./843 o sprečavanju korišćenja finansijskog sistema u cilju pranja novca ili finansiranja terorizma, kroz izmenu-dopunu Zakona 05/L-O96 o sprečavanju pranja novca i borbe protiv finansiranja terorizma;
- Povećanje kvaliteta informacija koje JFI prima od subjekata izveštavanja;
- Treća evaluacija nacionalnog rizika pranja novca i finansiranja terorizma;
- Članstvo Kosova u Moneyval;
- Povećanje broja osoblja JFI;
- Pružanje posebne smernice subjektima koji izveštavaju o načinu pripreme i sprovođenja procene rizika;
- Jačanje ukupne strukture okvira nadzora i razvoj nadzora zasnovanog na riziku i najosjetljivijih sektora;
- Jačanje sposobnosti utvrđivanja korisničkog vlasništva i ograničavanje zloupotrebe pravnih lica i pravnih sporazuma u svrhu PN/FT;
- Revizija metodologije za procenu rizika PN/FT i jačanje procene rizika, upravljanja rizikom i strateškog okvira;
- Istraga i krivično gonjenje finansiranja terorizma;
- Jačanje kapaciteta za preventivne mere finansiranja terorizma i finansijskih sankcija;
- Sprovesti preporuke kosovskog izveštaja o proceni usklađenosti sa međunarodnim standardima u sprečavanju pranja novca i borbe protiv finansiranja terorizma (ukupno 87 mera prema 11 neposrednih rezultata).

3.5. 5. poglavlje *acquis*-a: Javne nabavke

Poglavlje 5 (Javne nabavke) *acquis* zasniva se na opštim principima transparentnosti, jednakog tretmana, slobodne konkurencije i nediskriminacije koji proizilaze iz Sporazuma o funkcionisanju EU, Deo III, Glava IV i Glava VII kao i od nadležnosti Evropskog suda pravde. Ovi opšti principi se primenjuju na sve procedure nabavke, uključujući i procedure koje su van delokruga Direktiva EU o javnim nabavkama, kao što su na primer procedure nabavke ispod minimalne vrednosti EU.

Dodela javnih ugovora za rad, snabdevanje i pružanje usluga se koordiniše od dve posebne direktive: Direktiva 2004/18/EZ zamenjena Direktivom 2014/24EU za javne nabavke, i Direktiva 2004/17/EZ zamenjena Direktivom 2014/25EU o koordinaciji procedura nabavke subjekata koji deluju u sektorima vode, energije, transporta i poštanskih usluga.

Ove direktive takođe pružaju okvir za primenu e-nabavki. Direktiva 2009/81/EZ reguliše dodelu nekih ugovora u oblasti zaštite i sigurnosti. Za sprovođenje ovih direktiva potrebni su adekvatni administrativni

kapaciteti kako bi se osiguralo da sve oblasti koje se odnose na javne nabavke funkcionišu efikasno, uključujući ključne aspekte izrade politika, zakonodavstva, nadzora, kontrole, operativnih aspekata i adekvatne statistike za primenu ovih direktiva.

Zakonodavstvo EU se takođe sastoji od direktiva za razmatranje žalbi i dostupnosti pravnih lekova. Direktiva Evropskog parlamenta 2007/66/EZ o pravnim lekovima, od 11. decembra 2007. Ova direktiva pruža odredbe o postavljanju nezavisnih i efikasnih procedura za razmatranje određenih vrednosti protiv odluka donetih od strane ugovornih autoriteta. Institucije za razmatranje treba da budu nezavisne i da imaju adekvatne kapacitete da garantuju efektivnost i efikasnost rada sistema nabavke. U skladu sa načelom pravne zaštite koja proizilazi iz pravnog poretka EU, mehanizmi za razmatranje su potrebni da deluju izvan delokruga primene relevantne Direktive.

Zahtevi SSP-a

Sporazum o stabilizaciji i pridruživanje, s druge strane, izričito nameće niz obaveza za Kosovo, sadržane u Poglavlju I, Glava VI, odnosno članu 79 SSP-a.

Prema SSP-u, od stupanja na snagu, kompanijama bilo da su osnovane u EU ili ne, odobren je pristup aplikaciji za javne ugovore u skladu sa pravilima EU o javnim nabavkama uz jednak tretman sa kompanijama zemalja EU. Isti pristup se pruža i kompanijama EU osnovanim na Kosovu u skladu sa Poglavljem I, Glava V ovog Sporazuma. Dok za preduzeća koja su osnovana u EU, njihov pristup javnim ugovorima na Kosovu važi sa izuzecima predviđenim u stavu 5 člana 79.

Otvaranje dodele javnih ugovora smatra se objektivnim i poželjnim na osnovu nediskriminacije i reciprociteta, posebno prateći propise STO-a. Ovas pravila se zasnivaju na Sporazumu o vladinim nabavkama (SVN) koji je potpisala i EU i koji se prigoravaju i tokom pregovora za članstvo u STO. Prema članu V Sporazuma, zemlje u razvoju mogu pregovarati o poželjnom tretmanu javnih nabavki u prelaznom periodu.

Stav 9 člana 79 navodi da će javne nabavke u oblasti usluga između Kosova i EU biti u skladu sa članovima 56-60 SSP-a, koji sadrže odredbe za uzajamni tretman na progresivan način za usluge, regulisane profesije, samo-zapošljavanje i transport. Modaliteti i prelazni periodi za ove oblasti biće u skladu sa relevantnim konvencijama (npr. U oblasti transporta) i biće razmatrane od strane Saveta SSP-a. Dok stav 5 definiše prelazni period za uklanjanje bilo koje postojeće preferencije za kosovske kompanije ili kompanije EU koje su osnovane na Kosovu i za ugovore dodeljene po ekonomski najpovoljnijim kriterijumima tendera i najnižom cenom sa poželjnom cenom. Prelazni period je 5 godina, a smanjenje preferencije u ceni trebalo bi početi postepeno od stupanja na snagu Sporazuma.

Zahtevi ostalih mehanizama pristupanja EU

U oblasti javnih nabavki, *Izveštaj EK o Kosovu – 2020.* i izlazi iz Pododbora za unutrašnje tržište, politiku konkurencije i zaštitu potrošača naglašavaju da Kosovo mora dalje da uskladi svoje zakonodavstvo sa *acquis-om* javnih nabavki, uključujući javno-privatna partnerstva i koncesije i osiguravaju pravilno sprovođenje zakona o javnim nabavkama. Kosovo bi takođe trebalo da obezbedi da odbor Tela za razmatranje nabavki (TRN) u potpunosti deluje, i da se reše ograničenja kapaciteta osoblja. Izveštaj EK i zaključci Pododbora takođe preporučuju da Kosovo poveća kapacitet svih institucija za javne nabavke i njihovu saradnju da osiguraju kontinuiranu primenu regulatornog okvira javnih nabavki.

Štaviše, nalazi pod-komiteta naglašavaju da Nacrt zakona o javno-privatnom partnerstvu koji treba da bude usklađen sa Direktivom 2014/23/EU treba da se konsultuje sa SIGMA i Evropskom komisijom pre nego što bude usvojen, uključujući izuzetke zasnovane na međunarodnim sporazumima.

Iako Kosovo ima određeni nivo pripreme za javne nabavke, mali napredak postignut je u daljem proširenju platforme za elektronske nabavke.

Kosovo i dalje treba da se pozabavi slabim kapacitetom javnih institucija za upravljanje javnim nabavkama, neadekvatnim nadgledanjem i izvršenjem ugovora i slabim sistemima pravnih lekova, koji su svi podložni korupciji.

Kosovski pravni okvir za javne nabavke u velikoj je meri usklađen sa direktivama EU o klasičnim nabavkama i uslužnim uslugama, kao i o javno-privatnim koncesijama i partnerstvima. Daljnje usklađivanje sa direktivama EU iz 2014., uključujući javno-privatna partnerstva i koncesije, i dalje je potrebno. Svi pravni i finansijski instrumenti koji se koriste u oblasti javnih nabavki i koncesija, uključujući međuvladine sporazume sa trećim zemljama, trebalo bi da odražavaju principe transparentnosti, konkurencije, jednakog postupanja i nediskriminacije.

Centralizirana nabavka je obavezna za 14 kategorija roba i usluga, koje je na listi Ministarstva finansija, a odnosi se na sva ugovorna tela, kako na centralnom, tako i na lokalnom nivou. Agencija za javne nabavke vrši aktivnosti nabavke i za agencije sa manje od 50 zaposlenih, koje podnose izveštaje Skupštini. Međutim, samo 16 (od 165) naručilaca vrši nabavku putem Centralne agencije za nabavke. U 2019. sproveli su 31 centralizovani postupak nabavke. Međutim, osoblje i drugi resursi Centralne agencije za nabavke nisu dovoljni da ispune zahteve. Nedostaci proizilaze iz lošeg planiranja i neuspeha ugovornih organa da sprovedu istraživanje tržišta. Nedovoljno analiza i prikupljanje podataka doprinosi lošem izvršavanju ugovora. Samo korišćenje kriterijuma „najniža cena“ pri proizvodnji zaliha može dovesti do većih troškova životnog ciklusa i kupovine lošeg kvaliteta. Nadgledanje upravljanja i primene ugovora je nepotpuno.

Trenutno stanje

Zakonodavni okvir i okvir politika

Pravni okvir je delimično usaglašen u skladu sa standardima EU i nije diskriminatorno. Sa dopunom-promenom ZJN-a eliminisan je preferencijalni tretman za lokalne ponuđače.

Zakonodavni okvir u oblasti javne nabavke sastoji se od Zakona br. 04/L-042 o javnim nabavkama u Republici Kosovo, izmenjen i dopunjen Zakonom br. 04/L-237, Zakonom br. 05/L-068 i Zakonom br. 05/L-092.

Što se tiče sekundarnog zakonodavstva za sprovođenje osnovnog zakona za javnu nabavku, on se sastoji od ukupno 84 pod-zakonskih akata, uključujući i zajednički dokument zvanim *Pravila i operativni vodič za javnu nabavku*:

- *Pravila i operativni vodič za javnu nabavku*, koji su stupili na snagu 1. novembra 2016. o javnim nabavkama kao i standardni dokumenti za njihovo korišćenje za sprovođenje aktivnosti javne nabavke, revidirano 16. aprila 2018. i 1. septembra 2018.
- Nacionalna strategija za javne nabavke (2017-2021.); i
- Strateški plan TRN-a 2018.-2020.

Ovi normativni akti su transponovali sledeće akte *acquis*:

- Direktivu 2014/24/EZ Evropskog parlamenta i saveta od 26. februara 2014. o javnim nabavkama o koordinaciji procedura za određivanje pobednika u javnim ugovorima rada, uslugama i snabdevanju, stavljajući van snage Direktivu 2004/18/EZ, koju države članice treba da je poštuju u roku od 24 meseca od dana stupanja na snagu.
- Direktivu Evropskog parlamenta i saveta 2014/25/EZ od 26. februara 2014., o nabavkama subjekata koji deluju u sektoru vode, energije, transporta i poštanskih usluga i kojom se ukida Direktiva 2004/17/EZ.
- Direktivu Evropskog parlamenta 2007/66/EZ o pravnim lekovima od 11. decembra 2007.

RKJN je počela sa pokretanjem promene ZJN zbog identifikacije predstavljenih potreba. Kroz ovu promenu će biti ugrađene odredbe novih Direktiva EU o nabavkama, kompletirati osnova za pravilno funkcionisanje platforme e-nabavke, definisati mogućnosti za MSP da učestvuju u aktivnostima nabavke, i eliminišu sve poteškoće na koje se naišlo tokom primenu Zakona o javnim nabavkama. Koncept dokument o postupanju sa zakonodavstvom u oblasti javnih nabavki odobren je 9.09.2020., dok je prema Odluci od 06.10.2020.

Osnovan tim odgovoran za izradu novog Zakona o javnim nabavkama. Ciljevi su izrada novog zakona o javnim nabavkama u prvom tromesečju 2021. Donošenje novih podzakonskih akata za sprovođenje novog Zakona o javnim nabavkama obaviće se u roku od 6 meseci nakon usvajanja zakona.

Uredba o koncesijama je ukinuta od zakona kako bi se sprečila konfuzija i neusklađenost sa posebnim zakonom o postupku koncesije koji je usvojen 2005.

Pripremljen je značajan broj pod-zakonskih akata koji omogućavaju sprovođenje zakona, uključujući standardne obrasce za svaku vrstu obaveštenja, etički kodeks, obrazac za prijavljivanje potpisanih ugovora, standardne forme tenderskih dosijea, formular za podnošenje žalbe Telu za razmatranje nabavki i smernice za procedure minimalne vrednosti.

Da bi se platforma e-nabavki bolje rukovodila, povećala transparentnost u oblasti javnih nabavki i korektnog sprovođenja, izvršene su tri (3) dopune Uredba i operativnih smernica za javne nabavke i dve promene-dopune standardnom obrascu B58, kao i AU br. 1/2019 o akcijama RKJN-a i ugovornih autoriteta u postupcima javnih nabavki u slučaju prepreka u funkcionisanju elektronske platforme nabavke.

Prva amandmani, A01 Pravila i operativni vodič o javnim nabavkama, stupila je na snagu od 16. aprila 2018., dok je standardni obrazac „B58 Obaveštenje o odluci ugovornog autoriteta” stupio na snagu 16. aprila 2018.

Druga amandmani Uredbe A01 i Operativnog vodiča za javne nabavke izvršena je 03. septembra 2018. Ova promena napravljena je za bolje funkcioniranje platforme e-nabavke kako bi se povećala transparentnost gde je postalo obavezno za Ugovorne organe i objavljivanje ugovora u platformi e-nabavke. Druga amandmani na Standardnom obrascu "B58 Obaveštenje o Odluci Ugovornog Autoriteta" takođe je stupila na snagu 03. 09. 2018. i ovom izmenom i RRUOPP-om, postalo je obavezno i objavljivanje svih pisama obaveštenja za ponuđače tendera.

Treća amandmani Uredbe, A01 Pravila i Operativne smernice za javne nabavke, stupile su na snagu 10.04.2019. Kroz ovaj amandman, naručioc će, prilikom sprovođenja aktivnosti nabavke, u sistemu e-nabavki objaviti i zapisnike o otvaranju ponuda, standardni obrazac B12, kao i potpisane ugovore.

AU br. 1/2019 o akcijama RKJN-a i ugovornih vlasti u postupcima javnih nabavki u slučaju prepreka u funkcionisanju elektronske platforme nabavke odobren je 13.09.2019. Uputstva imaju za cilj da UO-u pomognu u postupanju u slučaju prepreka na elektronskoj platformi tokom sprovođenja aktivnosti nabavke.

Institucionalni okvir

Institucionalni okvir u ovoj oblasti javne nabavke sastoji se od sledećih institucija:

- Regulatorna komisija za javnu nabavku (RKJN);
- Telo za razmatranje nabavki (TRN);
- Ministarstvo finansije / Centralna agencija nabavke (CAN).

Regulatorna komisija za javnu nabavku (RKJN) deluje u svojstvu nezavisne Regulatorne agencije koja odgovara za razvoj, funkcionisanje i nadzor sistema javne nabavke. Na osnovu Zakona o javnim nabavkama, Komisija je odgovorna za izradu i distribuciju u sekundarnom zakonodavstvu, uključujući i pravila nabavke, priručnike, smernice, standardne obrasce, model ugovore i za pripremanje preporuka za poboljšanje ZJN-a i opšteg sistema javne nabavke za Vladu i Skupštinu.

Telo za razmatranje nabavki (TRN) je odgovorno za obavljanje funkcija predviđenih Zakonom o javnim nabavkama i Zakonom o postupku davanja koncesija, u vezi sa razmatranjem žalbi u odnosu na ove zakone. Ovaj organ je kvazi-sudsko telo koje je nadležno za razmatranje administrativnih odluka koje izdaju centralne institucije za nabavku u cilju sprovođenja procedura nabavke i za pregled žalbi podnetim od strane ponuđača u proceduri razmatranja.

Centralna agencija za nabavke (CAN) funkcioniše kao agencija u okviru Ministarstva za finansije sa širokim odgovornostima u vezi sa procedurama nabavke na centralnom nivou. CAN sprovodi i obavlja funkcije i odgovornosti navedene u Zakonu o javnim nabavkama, a glavna funkcija Agencije su centralne nabavke.

Reforme u javnim nabavkama

U prilog odluci Vlade Republike Kosovo 2016., od 1. januara 2017. sve budžetske organizacije su počele da primenjuju sistem e-nabavke. Dok je od 1. januara 2018., sistem elektronske nabavke postao obavezan za upotrebu od svih ugovornih autoriteta i za sve procedure nabavke u iznosu preko 1000 evra, ili oko 98% procedura nabavke se u potpunosti odvijaju u sistemu e-nabavke do potpisivanja ugovora.

RKJN u funkciji povećanja korišćenja sistema elektronskih nabavki od ekonomskih operatera, od sredine 2018. doneo je odluku putem koje od 5. jula 2018. za sve centralizovane nabavke koje sprovodi CAN ponude se mogu podnose samo u elektronskom obliku, dok se od januara 2019. za sve nabavke velike vrednosti koje su objavljene od svih ugovornih autoriteta - podnošenje ponude vrši se samo u elektronskom obliku. S tim se 98% svih aktivnosti nabavke, uključujući podnošenje ponuda, sprovodi putem platforme za elektronske nabavke (isključujući ugovore sa minimalnom vrednošću ispod 1,000 evra).

U cilju poboljšanja upravljanja tokom sprovođenja potpisanih ugovora i povećanja transparentnosti u ovom polju, RKJN, uz podršku USAID-DAI projekta "Transparentna i odgovorna opština - komponenta transparentnosti i odgovorna opština", radi na modifikaciji sistema e-nabavke za podršku elektronskim instrumentima za upravljanje ugovorima i procenu učinka dobavljača. Ovaj proces je zaustavljen tokom 2020. zbog pandemije COVID-19.

Ovi instrumenti biće spremni za upotrebu početkom 2021. Nakon primene elektronskih alata (modula) za sprovođenje elektronskog upravljanja potpisanim ugovorima, do 2021. sprovođenje upravljanja sprovedeće se do 100% ugovora potpisanih putem sistem e-nabavke.

RKJN, u cilju olakšavanja i podrške ugovornim autoritetima na svim nivoima pokrenulo je kontinuirani proces obuke koji će trajati koliko god se smatra potrebnim i/ili potrebnim od strane ugovornih autoriteta i ekonomskih operatera.

Ciljevi i planovi odnose se na činjenicu da će se od 2021., pa nadalje, nastaviti obuka službenika za javne nabavke i ostalih zainteresovanih strana na polju javnih nabavki, sa fokusom na zakonske izmene i upotrebu kriterijuma "Ekonomski najpovoljnija ponuda", da podstaknu naručioce da koriste ovaj kriterijum za dodelu javnih ugovora, u cilju postizanja održivih nabavki..

Podrška donatora

Kosovske institucije su podržane od strane Evropske komisije (kroz IPA) i od drugih bilateralnih donatora sledećim sažetim projektima.

Trenutni i planirani IPA projekti

- Reforma sistema javnih nabavki na Kosovu uglavnom je podržana relevantnim projektima koje finansiraju EU i Svetska banka.
- DAI USAID „Transparentna i odgovorna opština“ - Komponenta transparentnosti i odgovorna opština“, koja ima za cilj da poboljša administrativne kapacitete u oblasti javnih nabavki na Kosovu i očekuje se da bude završena do kraja juna 2022.
- Telo za razmatranje nabavki, ambasada Velike Britanije je započela sa podrškom TRN-a sa ekspertima koji će raditi na tome da odluke budu racionalnije i da se odluke TRN-a sprovedu u potpunosti.
- Od januara 2020. predviđeno je da započne sprovođenje projekta: Tehnička pomoć za podršku sprovođenju reformi u upravljanju javnim finansijama, finansirana iz fondova EU.
- Projekat pod menadžmentom buduće Agencije za evropske integracije u okviru KPM (bivše MEI), finansiran od strane Vlada Luksemburga, koji ima za cilj povećanje institucionalnog kapaciteta za javnu administraciju Kosova u ispunjavanju obaveza proisteklih iz SSP-a.

Reforma sistema javne nabavke na Kosovu uglavnom je podržana relevantnim projektima koje finansira EU i Svetska banka.

Od decembra 2017. javne nabavke na Kosovu podržavaju se projektom DAI USAID-a *Transparentne i odgovorne opštine – Komponenta transparentnosti i odgovorna opština*, s ciljem poboljšanja administrativnih kapaciteta u oblasti javne nabavke na Kosovu i očekuje se da će se završiti do kraja juna 2022.

Štaviše, ovaj projekat je nastavio da pomaže RKJN u pružanju obuka, čiji je opšti cilj da obezbedi pravilno upravljanje javnim sredstvima, transparentnošću i efikasnošću u javnoj potrošnji kroz poboljšanje sistema upravljanja javnim finansijama i stvaranja efikasnog okvira javne uprave na Kosovu i izgradnje poverenja u vezi sa javnom potrošnjom i povećanjem javne odgovornosti. Projekat ima za cilj povećanje transparentnosti, efikasnosti i odgovornosti u svim opštinama na Kosovu. U početku, kao pilot projekat je pokrenut u pet (5) opština, a kasnije se očekuje da će obuhvatiti sve opštine u zemlji.

Sprovođenje projekta koji finansira EU: Tehnička pomoć za podršku implementaciji reformi upravljanja javnim finansijama je počeo u januaru 2020. Cilj projekta u okviru komponente za javne nabavke je podrška centralnim tijelima za javne nabavke u njihovim regulatornim, savjetodavnim, nadzornim, nadzornim, provedbenim i revizijskim ulogama za povećanje efikasnosti javnih nabavki primjenom načela „vrijednost za novac“. Ovaj projekat će takođe podržati RKJN u izradi novog pravnog okvira za javne nabavke na Kosovu koji je bliži zahtevima zakonodavstva EU, uključujući podzakonske akte. Očekuje se da će projekat trajati 3 godine.

Tokom 2020. RKJN je u znak podrške luksemburškom projektu održao obuku „Obuka trenera za upravljanje javnim nabavkama“ prema sistemu EU. Zbog situacije stvorene sa pandemijom Covid-19, obuka je izvedena online. Prisustvovalo je 10 službenika iz 2 centralne institucije za javne nabavke (RKJN i CAN), a obuka je imala za cilj razvoj kapaciteta centralnih institucija za javne nabavke u pogledu primene EU direktiva o javnim nabavkama i najboljih praksi, fokusirajući se na: EU zakon o nabavkama; Pravni principi i pitanja; Postupci nabavke i okvirni sporazumi; Interne nabavke i direktne nabave; Kvalifikacija i isključenje; Samočišćenje; ESPD ili jedinstveni dokument o nabavci; eCertis; „TEMF zasnovan na konceptu „najboljeg odnosa cene i kvaliteta“; Upravljanje ugovorima, kao i tehnike i metodologija obuke. Obuku je realizovao jedan od međunarodno priznatih instituta u oblasti obuke za javne nabavke ITC-ILO (Međunarodni centar za obuku - Međunarodna organizacija rada).

Takođe tokom 2020., RKJN je u znak podrške istom projektu održao obuku CEH (Certified Ethical Hacker). Zbog situacije stvorene sa pandemijom Covid-19, obuka je izvedena online. Obuka usmerena na izgradnju kapaciteta na polju informacione sigurnosti i zaštite podataka osoblja e-nabavki u RKJN-u. 2 službenika za informatiku iz Odeljenja za e-nabavke RKJN-a prisustvovala su ovoj obuci. Obuku je održao AUK (Američki univerzitet na Kosovu).

Srednjoročni prioritetni ciljevi

Kako bi se ispunile obaveze koje proističu iz SSP-a i dokumenti i drugi mehanizmi pristupanja u EU u oblastima u okviru delokruga poglavlja 5, fokus u periodu 2021.-2025. će biti na tim srednjoročnim prioritetnim ciljevima:

- Postepeno približavanje zakonodavnog okvira zemlje pravnom okviru EU zasnovan na zahtevima SSP-a i korišćenjem iskustava i najboljih praksi država članica EU u oblasti javnih nabavki.
- Povećavanje efikasnosti u sistemu javnih nabavki, uključujući elektronski sistem, uspostavljanje pravila i praćenje po principu transparentnosti i pristupu informacijama u svim fazama aktivnosti nabavke tokom korišćenja javnih sredstava.
- Poboljšanje odgovornosti, integriteta, davanja odgovornosti, kontrole za sprovođenje politika i zakonodavstva o javnim nabavkama, vršenjem neophodnih zakonskih izmena u ZJN.
- Obuka i povećanje kvaliteta obuke za javne nabavke u cilju razvoja stručnog kadra u oblasti javnih nabavki, kako bi se suočili sa rastućim tržištem i njegovom očekivanom ulogom u nacionalnom ekonomskom razvoju.

- Dalje poboljšanje koordinacije, uključujući uspostavljanje mehanizma međuinstitucionalne saradnje između aktera javnih nabavki kao što su Regulatorna komisija za javne nabavke, Odbor za razmatranje nabavki, Centralna agencija za nabavke, ali i Kosovsko Autoritet Kosova za konkurenciju, Generalni revizor, sudstvo i institucije za sprovođenje zakona.
- Usvajanje uredbi i uputstava za istraživanje tržišta kao deo procene pre donošenja centralizovanih odluka o javnim nabavkama.
- Komunikacija i podizanje svesti o javnim nabavkama na Kosovu.

3.6. 6. poglavlje asquis-a: Pravo kompanija

Zakonodavstvo kompanija sadrži pravila o osnivanju, registraciji, spajanju i podeli kompanija i zahteve o finansijskom izveštavanju u cilju podrške prava osnivanja.

U oblasti **prava kompanija**, Direktiva 2009/101/EZ o koordinaciji zaštitnih mera koje zahtevaju kompanije za zaštitu interesa članova i trećih strana (ranije poznata kao Prva Direktiva o pravima kompanija) sadrži zahteve za obavezno objavljivanje. Druga Direktiva o pravima kompanija 2012/30/EU sastoji se u pravilima za osnivanje javnih preduzeća sa ograničenim odgovornostima i njihovog kapitala. Jedanaesta Direktiva o pravima kompanija (89/666/EEEC) reguliše zahteve za objavljivanje za otvorene ogranke u državi članici i pod upravljanjem druge države. Dvanaesta Direktiva o pravima kompanija (2009/102/EZ) zahteva od država članica da u svojim zakonima priznaju kompanije sa ograničenim odgovornostima sa jednim članom. Direktiva 2004/109/EZ (Direktiva o transparentnosti) zahteva usklađivanje zahteva za transparentnost za navedene kompanije. Nedavno je usvojena Direktiva 2017/1132 koja kodificira i zamenjuje šest Direktiva: 82/891/EEZ, 89/666/EEZ, 2005/56/EZ, 2009/101/EZ, 2011/35/EU, 2012/30/EU.

Treća Direktiva (78/855/EEZ) i šesta Direktiva (82/891/EEZ) prava kompanija usklađuju nacionalna pravila za zaštitu akcionara i poverilaca u kontekstu spajanja i podele domaćih javnih kompanija sa ograničenim odgovornostima. U ovoj oblasti, *acquis* takođe sadrži i neke druge direktiva koje regulišu prekogranične aspekte funkcionisanja kompanija.

Zakonodavstvo EU takođe sadrži nekoliko pravila koja regulišu određene evropske pravne oblike kao što je na primer Grupisanje evropskih ekonomskih interesa i evropskih kompanija – *Societas Europaea* ostavljajući u nadležnost država članica da regulišu operacije i unutrašnju strukturu. Četiri preporuke Komisije (2004/913/EZ, 2005/162/EZ, 2009/385/EZ, i 2009/384/EZ) bave se principima korporativnog vladanja za plaćanje direktora i plaćanja u finansijskim institucijama, nezavisnost odbora i neizvršnih direktora.

U oblasti **finansijskog izveštavanja i revizije**, pravila *acquis* definišu podnošenje godišnjih i konsolidovanih računa javnih i privatnih preduzeća sa ograničenim odgovornostima (Sedma Direktiva o pravima kompanija), izveštaja o prihodima i dobiti (Četvrta Direktiva o pravima kompanija) uključujući i pojednostavljena pravila za mala i srednja preduzeća. Primena međunarodnih standarda računovodstva je obavezno za pojedine subjekte od javnog interesa. Ove direktive takođe postavljaju zahteve za reviziju i obaveze za otkrivanje i objavljivanje podataka. Pored toga, *acquis* utvrđuje pravila za usvajanje, profesionalni integritet i nezavisnost pravnih revizija.

Postoje i propisi koji obavezuju kompanije koje kotiraju na regulisanom tržištu tako da njihovi računi budu u skladu sa međunarodnim standardima koje je usvojila Evropska komisija. Konačno, Osmo direktiva o pravu kompanija (2006/43/EZ) o pravnoj reviziji usklađuje pravila, uključujući, između ostalog, odobravanje i registraciju zakonskih revizora, vanjsku sigurnost, javni nadzor, nezavisnost revizora i potencijalnu primenu međunarodnih revizorskih standarda.

Zahtevi SSP-a

Obaveze koje proizilaze iz SSP-a o postepenoj transpoziciji zakonodavstva EU i efikasnog sprovođenja proističu iz člana 74 Sporazuma. Ove obaveze obuhvataju i oblast o pravima kompanija a stav 3 člana 74 daje prednost transpoziciji zakonodavstva unutrašnjeg tržišta kao i tržišta u prvoj fazi prelaznog perioda.

Prema članu 51, Kosovo je dužno, da stupanjem na snagu SSP-a, osigura jednak tretman EU i lokalnim kompanijama u pogledu radnih uslova, plaćanja i tretmana radnika i pravnih lica koja su legalno osnovana na teritoriji Kosova.

Zahtevi ostalih mehanizama pristupanja EU

Izveštaj EK o Kosovu – 2020. navodi da je Kosovo preduzelo konkretne korake za primenu Zakona o privrednim društvima. Izveštaj podvlači činjenicu da su nadležne institucije usvojile dva podzakonska akta, tj. Jedinstveni matični broj i naknadu. Međutim, primećuje se potreba za daljom harmonizacijom zakona o kompanijama sa *acquis-om* EU, posebno odredbama koje se odnose na minimalni kapitalni zahtev, prekogranična spajanja, kao i objavljivanje informacija o stranim podružnicama na Kosovu.

Na sastancima Pododbora za unutrašnje tržište, konkurenciju i zaštitu potrošača uočena je potreba da se buduće zakonodavne inicijative usklade sa odredbama Direktive EU/2017/1132 i za daljim usklađivanjem zakonodavstva sa zakonodavstvom EU na poljima sa nedostacima ili sa delimična transpozicija na Zakon o poslovnim organizacijama, uključujući minimalni kapitalni zahtev, aspekte objavljivanja informacija o kompanijama i njihovim podružnicama, prekogranična spajanja, pojedinačna vlasništva, zaštitu deoničara i ponude za kupovinu. Naglašena je i potreba za izradom i usvajanjem prvog Kodeksa korporativnog upravljanja, u skladu sa najboljom praksom EU.

Što se tiče finansijskog izveštavanja i revizije, *Izveštaj EK o Kosovu – 2020.* navodi da je novi zakon o finansijskom izveštavanju, računovodstvu i reviziji već stupio na snagu, a usvojeni su i podzakonski akti koji se odnose na licenciranje revizora i revizorskih kompanija. Izveštaj podvlači potrebu da buduće inicijative za izmene i dopune zakona trebaju uzeti u obzir prenošenje pravne tekovine EU o izveštavanju o nefinansijskim komponentama kompanija. Izveštaj takođe navodi da, iako je uspostavljen Odbor za javni nadzor, još uvek nije pronađeno održivo finansijsko rešenje koje bi omogućilo normalan rad nadzornih struktura.

Zaključci Pododbora za unutrašnje tržište, konkurenciju i zaštitu potrošača ističu potrebu da se osiguraju odgovarajući resursi za nadzorne strukture, kao i da se omogući razvoj inspeksijskih aktivnosti.

Trenutno stanje

Zakonodavni okvir i okvir politika

Zakonodavni okvir i okvir politika u oblasti prava kompanija sastoji se od sledećih glavnih normativnih akata:

- Zakon br. 06/L-O16 o privrednim društvima;
- AU br. 11/2018. o određivanju naknada za usluge koje pruža Agencija za registraciju biznisa;
- AU koji određuje zahteve, uslove i postupke za stvaranje jedinstvenog identifikacionog broja;
- AU br. 02/2020. o postupku registracije službenog imena i trgovačkog imena poslovnih organizacija;
- AU br. 03/2020. o načinu i proceduri za registraciju i izmenu podataka poslovnih organizacija u Kosovskoj agenciji za registraciju preduzeća.

Ovi normativni akti su transponovali sledeće akte *acquis*:

- Direktivu 2009/101/EZ Evropskog parlamenta i saveta, za koordinaciju zaštitnih mera koje su potrebne za zaštitu interesa članova i trećih strana, od država članica kompanija u okviru u smislu drugog stava člana 48 Sporazuma, sa stanovištem da ove zaštitne mere postanu ekvivalentne;
- Direktivu Saveta 89/666/EEZ, u vezi sa zahtevima otkrivanja što se tiče otvorenih ogranaka u drugoj državi članici od određenih vrsta kompanija koja su regulisana zakonom druge države;
- Direktivu 2011/35EU Evropskog parlamenta i saveta od 5. aprila 2011. u vezi sa spajanjem javnih udruženja sa ograničenim odgovornostima;
- Šestu Direktivu Saveta 82/891/EEZ, na osnovu člana 54 (3) (g) Sporazuma, u vezi sa podelom javnih privrednih društava sa ograničenim odgovornostima, u daljem tekstu: Direktiva 82/891/EEZ;

- Direktivu 2005/56/EZ Evropskog parlamenta i saveta, o prekograničnim spajanjima privrednih društava sa ograničenim odgovornostima; Direktivu 2012/17/EU Evropskog parlamenta i saveta od 13. juna 2012., o izmenama i dopunama Direktive Saveta 89/666/EEZ i direktiva 2005/56/EZ i 2009/101/EZ Evropskog parlamenta i saveta u vezi sa povezivanjem centralnih, komercijalnih i registara privrednih društava;
- Delimično u skladu sa Direktivom 2012/30 /EU Evropskog parlamenta i Saveta od 25. oktobra 2012. o koordinaciji zaštitnih mera potrebnih za zaštitu interesa članova i drugih od država članica kompanija u okviru značenja drugog stava člana 54 Sporazuma o funkcionisanju EU u vezi sa osnivanjem privrednih društava sa ograničenim odgovornostima i održavanjem i izmenom njihovog kapitala, s tim da takve zaštitne mere postaju ekvivalentne;
- Direktivu 77/91/EEZ o koordinaciji zaštitnih mera, Direktivu 78/855/EEZ od 9. oktobra 1978., na osnovu člana 54 (3) (g) Sporazuma u vezi sa spajanjem javnih preduzeća sa ograničenim odgovornostima (akcionarsko društvo);
- Direktivu 82/891/EEZ od 17. decembra 1982. na osnovu člana 54 (3) (g) Sporazuma, u vezi sa podelom javnih preduzeća sa ograničenim odgovornostima (akcionarsko društvo) Direktivu 89/667/EEZ o privatnim kompanijama sa ograničenim odgovornostima jedno -člana (Društva sa ograničenim odgovornostima);
- Direktivu 2005/56/EEZ Evropskog parlamenta i saveta od 26. oktobra 2005. o društvima sa ograničenim odgovornostima za prekogranično spajanje;
- Direktivu 89/666/EEZ koja se odnosi na zahteve o pružanju dopunskih informacija u vezi sa otvorenim ograncima u državi članici od određenih vrsta društava koje se regulišu zakonom druge države.

Okvir politika u ovom polju sastoji se od sledećih dokumenata:

- Program Vlade 2021.-2025.;
- Strategija za razvoj privatnog sektora 2018.-2021.;
- Ostali nacionalni i regionalni strateški dokumenti.

Finansijsko izveštavanje i revizija

Zakonodavni okvir u ovoj oblasti sastoji se od Zakona br. 06/L-032 o računovodstvu, finansijskom izveštavanju i reviziji.

Ovi normativni akti su transponirali sledeće akte *acquis*:

- Direktivu 2006/43/EZ Evropskog parlamenta i Saveta, o zakonskim revizijama pojedinačnih godišnjih finansijskih pregleda i konsolidiranih finansijskih pregleda;
- Direktivu 2008/30/EZ Evropskog parlamenta i Saveta o izmeni Direktive 2006/43/EZ Evropskog parlamenta i Saveta o zakonskim revizijama pojedinačnih godišnjih finansijskih izvještaja i konsolidiranih finansijskih izvještaja;
- Direktivu 2013/34/EU Evropskog parlamenta i Saveta o godišnjim finansijskim pojedinačnim pregledima, konsolidovani finansijski pregledi i odgovarajući izvještaji određenih vrsta preduzeća, i za izmenu Direktive 2006/43/EK; i
- Direktivu 2014/56/EU Evropskog parlamenta i Saveta o izmeni Direktive 2006/43/EZ o zakonskim revizijama pojedinačnih godišnjih finansijskih pregleda i konsolidiranih finansijskih izvještaja.

Institucionalni okvir

Pravo kompanija

- Ministarstvo industrije, preduzetništva i trgovine, naime Agencija za registraciju biznisa Kosova.

Finansijsko izveštavanje i revizija

- Savet Kosova za finansijsko izveštavanje i reviziju;
- Ministarstvo finansija, rada i transfere.

Podrška donatora

Postojeći i planirani projekti bilateralnih donatora

Podrška institucijama Kosova u procesu integracije je program Vlade Luksemburga koji ima za cilj izgradnju institucionalnih kapaciteta Republike Kosovo u sprovođenju prioriteta koji proističu iz SSP-a. Ovaj projekat, za koji se očekuje da će početi 2019., pružiće podršku ARBK-u i SKFI-u kao glavnim nosiocima ovog poglavlja.

Srednjoročni prioritetni ciljevi

Da bi se ispunile obaveze koje proizilaze iz SSP-a kao i drugi dokumenti i mehanizmi pristupanja EU u oblastima u okviru delokruga poglavlja 6, u periodu od 2021.-2024. fokus će biti na sledećim srednjoročnim prioritetima:

Pravo kompanija

- Kompletiranje sekundarnog zakonodavstva za sprovođenje Zakona o poslovnim društvima;
- Uskladiti lokalno zakonodavstvo sa pravnom tekovinom EU, odnosno Direktivom 2017/828, Direktivom 2019/1151 i Direktivom 2019/2121;
- Usklađivanje zakonodavstva, uključujući sistem povezivanja BRIS;
- Sprovođenje korporativnog upravljanja;
- Poboljšanje ljudskih i tehničkih kapaciteta One Stop shop centara, poboljšanje usluga za biznise;
- Obuka osoblja za upotrebu novog softvera i elektronske platforme.

Finansijsko izveštavanje i revizija

- Izdavanje podzakonskih akata usklađenih sa Dopunom-izmenom Zakona o računovodstvu, finansijskom izveštavanju i reviziji;
- Izrada metodologije i usvajanje sistema efektivnog osiguranja kvaliteta revizije;
- Razvoj i sprovođenje pravila za stručno obrazovanje i kontinuirani profesionalni razvoj u oblasti računovodstva i revizije.

3.7. 7. poglavlje *acquis*-a: Pravo intelektualne svojine

Zakonodavstvo EU u ovoj oblasti definiše usklađena pravila za zaštitu prava industrijske svojine, autorskih prava i srodnih prava.

U oblasti prava industrijskog vlasništva, pravne tekovine EU uspostavljaju pravila za pravnu zaštitu žigova, industrijskog dizajna, patenata, geografskih oznaka i oznaka porekla, kao i zaštitu topografije integrisanih kola. Članstvo u Evropskoj patentnoj konvenciji i Evropskoj patentnoj organizaciji važno je za patentni sistem EU.

Direktivu 2015/2436/EU o žigovima i Direktivu 2015/2436/EU o trgovačkim tajnama treba preneti u nacionalno zakonodavstvo Kosova.

Acquis takođe obuhvata Uredbu (EK) br. 40/94 i Uredbu (EK) br. 06/2002 koje uređuju industrijski dizajn i trgovačke marke u EU. Učešće u Madridskom protokolu i Haški sporazum su važne ne samo za sistem trgovačkih marki i dizajna u EU nego i za međunarodno registrovanje industrijskog dizajna i trgovačkih marki. Takođe postoje i odredbe (u okviru obe uredbe) za sertifikate dopunske zaštite koje autorima izuma pružaju dodatnu zaštitu u slučajevima kada se patent pokriva od administrativnog ovlašćenja marketinga koji ne dozvoljava potpunu korist od korišćenja patenta (posebno u farmaceutskoj oblasti, oblasti biljnih proizvoda itd.).

U oblasti autorskih i srodnih prava, glavni cilj je usklađivanje nekih aspekata informacionog društva u skladu sa tehnološkim razvojem. Tu spada i zakonodavstvo EU koja proističe od međunarodnih obaveza iz sporazuma o autorskom pravu i srodnim pravima, usvojenim u okviru Svetske Organizacije o Intelektualnoj Svojini (SOIS). Direktiva 2006/115/EZ reguliše autorska prava i srodna prava nosioca. Ova Direktiva reguliše niz srodnih prava, uključujući i pravo reprodukcije, emitovanja, i distribucije. Direktiva 2006/116/EZ izmenjena Direktivom 2011/77EU postavlja period zaštite za različite vrste poslova i druga pitanja koja su povezana sa zemljama članicama EU. Postoje i neke druge direktive koja regulišu audio-vizuelne preko-granične (satelitske) prenose, pravo na preprodaju koristi autora, zaštitu kompjuterskih

programa, baza podataka, digitalizacije, i online izlaganja radova autoria koji ili nisu poznati ili ne mogu da budu locirani (kontaktirani).

Što se tiče sprovođenja prava na intelektualnu i industrijsku svojinu, zakonodavstvo EU zahteva od država članica da sprovedu efikasne i proporcionalne mere i sankcije o falsifikovanju i pirateriji roba. Ovo ima za cilj stvaranje ravnopravnog tretmana za sve nosioce ovog prava širom EU. Uredba (EZ) br. 1383/2003 daje značajnu ulogu carinskoj upravi u sprečavanju i zabranjivanju prometa proizvoda koji povređuju industrijsko pravo ili pravo autora. Sprovođenje *acquisa* u ovoj oblasti zahteva kapacitete kao i odgovarajuće i efikasne strukture. Trebalo bi da postoji institucija koja prima zahteve o zaštiti u svim oblastima intelektualne svojine. EU je član Svetske Trgovinske Organizacije koja upravlja Sporazumom o tržišnim aspektima prava industrijske svojine

Uslovi iz SSP-a

Odredbe SSP-a zahtevaju da kosovske institucije koje su odgovorne za intelektualnu svojinu prvenstveno pružaju usklađeni zakonodavni okvir sa direktivama i uredbama EU-a, kao i da pruže jednaku zaštitu ovih prava na Kosovu na istom nivou kao u zemljama EU-a. Član 77. i 78. SSP-a obavezuje Kosovo da preduzme sve potrebne mere za garanciju zaštite prava intelektualne svojine uključujući efektivne mere za ostvarivanje ovih prava.

Konkretnije, na osnovu članova SSP-a, Kosovo treba da:

- Stvori sistem intelektualne svojine na Kosovu u skladu sa međunarodnim standardima u oblasti intelektualne svojine;
- Obratiti pažnju regionalnoj i međunarodnoj saradnji, znajući da Kosovo nije potpisnica nekog regionalnog ili međunarodnog sporazuma, kao što nije ni član nijedne međunarodne i regionalne organizacije u oblasti intelektualne svojine;
- Kosovo se obavezuje da izradi zakonodavstvo i politike na način na koji će biti u skladu sa principom nacionalnog tretiranja (National Treatment Principle) kroz koji će Kosovo i EU međusobnim kompanijama pružiti ne manje povoljniji tretman od onog koju oni pružaju nekoj trećoj zemlji u okviru bilateralnih sporazuma;
- Od Kosova se traži da u skladu sa članom 109 SSP, uspostavi saradnju u audio-vizuelnoj oblasti kroz saradnju za podsticaj audio-vizuelne industrije u Evropi, kao i za promovisanje koprodukcije u oblasti kinematografije i audio-vizuelnih medija, gde prema ovom članu saradnja može uključiti, programe i olakšice za tretiranje novinara i profesionalaca u industriji audiovizuelnih medija, kao i tehničku pomoć javnim i privatnim medijima Kosova, u cilju osnaživanja njihove nezavisnosti, profesionalizma i veza sa evropskim medijima;
- Izvršiti usklađivanje svojih politika za regulisanje aspekata sadržaja preko graničnih emitovanja sa onima iz EU;
- Da uskladi svoje zakonodavstvo sa *acquis-om* EU-a u oblasti sticanja prava intelektualne svojine za programe i prenose, kao i da obezbedi i osnaži nezavisnost relevantnih regulatornih organa;
- Da se angažuje u zaštiti geografskih pokazatelja i naziva porekla u skladu sa članovima 2, 6, 7, 8 Sporazuma o priznavanju, zaštiti i međusobnoj kontroli imena vina, alkoholnih pića i aromatizovanih vina SSP;
- Podstiče saradnju u civilnim i naučnim istraživanjima i tehnološkom razvoju u skladu sa članom 118. SSP, na osnovu uzajamne koristi i uzimajući u obzir dostupne resurse, odgovarajući pristup svojim relevantnim programima, uslovljenim odgovarajućim nivoima efikasne zaštite prava intelektualne, industrijske i tržišne svojine.

Uslovi iz ostalih mehanizama pristupanja EU

U oblasti *autorskih prava*, *Izveštaj EK o Kosovu – 2020.* ističe činjenicu da je Kosovo usvojilo Nacionalnu strategiju za autorska i srodna prava i da je Ministarstvo imenovalo članove Radne grupe za borbu protiv piraterije i falsifikovanja. U izveštaju se takođe navodi da je osnovana komisija za utvrđivanje naknada za upotrebu zaštićenih materijala, a odobrenje tih naknada očekuje se ove godine.

Zaključci Pododbora za unutarnje tržište, konkurenciju i zaštitu potrošača zahtevaju od Kancelarije za autorska prava da uskladi svoje zakonodavstvo sa relevantnim EU direktivama, naime Direktivom o kolektivnom upravljanju pravima, kao i da preduzme potrebne korake kako bi osigurao naknadu nosiocima prava.

S druge strane, u pogledu industrijske svojine, *Izveštaj EK o Kosovu – 2020.* navodi da je postignut napredak u izmenama zakona o patentima i da pravni okvir još uvek mora biti usklađen sa *acquis-om* EU. Izveštaj prepoznaje napredak Agencije za industrijsko vlasništvo u smanjenju zaostalih zahteva i dodavanju novih ljudskih resursa. Izveštaj naglašava potrebu da se odobri Nacionalna strategija za industrijsko vlasništvo i ojača međuinstitucionalna saradnja.

Zaključci Pododbora za unutrašnje tržište, konkurenciju i zaštitu potrošača zahtevaju da Agencija za industrijsko vlasništvo nastavi usklađivati domaće zakonodavstvo sa zakonodavstvom EU, posebno u području trgovačkih tajni, žigova, industrijskog dizajna, patenata i topografija. Na osnovu potonjeg, potrebno je izmeniti Zakon o patentima, Zakon o topografijama integrisanih kola i Zakon o industrijskom dizajnu, kao i izraditi i odobriti Zakon o žigovima i Zakon o poslovnoj tajni. Takođe se naglašava potreba za odobrenjem Strategije industrijskog vlasništva i organizacijom aktivnosti podizanja svesti sa javnošću o značaju industrijskog vlasništva.

U horizontalnom aspektu primene intelektualnih prava, *Izveštaj EK o Kosovu – 2020.* navodi da postoji potreba za jačanjem saradnje između policije, carine i tržišne inspekcije. S tim u vezi, spominje se i potreba za dobivanjem dozvole od policije, tržišnih inspektora pre preduzimanja bilo kakve istražne radnje.

Trenutno stanje

Zakonodavni okvir i okvir politika

Zakonodavni okvir i okvir politika u oblasti autorskog prava sastoji se od sledećih glavnih normativnih akata:

- Zakon o autorskim pravima i srodnim pravima br. 04/L- 065 i br. 05/L-047 o izmenama i dopunama Zakona o autorskim i srodnim pravima;
- Amandmani Uredbe br. 21/2018. o posredovanju u oblasti autorskih i približnih prava;
- Uredba br. 20/2018. o pravu na posebnu i reprografsku naknadu;
- Uredba br. 01/2018. o procedurama za izdavanje, odnosno davanje dozvole udruženjima za kolektivno upravljanje autorskim pravima i srodnim pravima;
- Uredba o Poslovniku o radu Stručne komisije za poljoprivredne proizvode i prehrambene proizvode

Ovi normativni akti su transponirali sledeće akte *acquis*:

- Direktivu 93/83/EZ o koordinaciji određenih pravila koja se odnose na autorsko pravo i srodna prava u satelitskom emitovanju i kablovskim retransmisijama;
- Direktivu 2001/29/EZ o usklađivanju određenih aspekata autorskog prava i srodnih prava u informacionom društvu;
- Direktivu 2001/84/EZ o pravu preprodaje u korist autora za originalno umetničko delo;
- Direktivu 96/9/EZ od 11. marta 1996. o pravnoj zaštiti baza podataka (SL L 077, 27/03/1996);
- Direktivu 2006/115/EZ o pravu na zakup i pravu kreditiranja i nekih prava koja se odnose na autorsko pravo u oblasti intelektualne svojine;
- Direktivu 2009/24 /EU o pravnoj zaštiti kompjuterskih programa;
- Direktivau 2011/77 /EU, usklađivanje trajanja zaštite autorskih prava i određenih srodnih prava (SL L 265, 11/10/2011) koja izmenjuje Direktivu 2006/116/EK od 12. decembra 2006.;
- Direktivu 2012/28/EU (SL L 299, 27/10/2012) o određenim dozvoljenim korišćenjima dela siročadi;
- Direktivu 2014/26/EU Evropskog parlamenta i Saveta (SL L 84, 26/022014) za kolektivno upravljanje autorskim i srodnim pravima i multiteritorijalno licenciranje prava muzičkih dela za korišćenje na internetu domaćeg tržište;
- Direktivu 2004/48/EK Evropskog parlamenta i Saveta o sprovođenju prava intelektualne svojine.

Zakonodavni okvir i okvir politika u oblasti industrijske svojine u ovoj oblasti sastoji se od sledećih glavnih normativnih akata:

- Zakon br. 04 /L-029 o patentima;
- Zakon br. 04 /L-026 o trgovačkim markama;
- Zakon br. 05 /L-058 o industrijskom dizajnu
- Zakon br. 05/L-051 o geografskim oznakama i nazivima porekla;
- Zakon 06/L-015 o carinskim merama za zaštiti prava intelektualne svojine;
- Zakon o tržišnoj inspekciji;
- Zakon br. 03 / L-165 o utvrđivanju prava i zaštiti topografija integrisanih krugova
- AU br. 09/2018 o određivanju simbola za geografske oznake, oznaku porekla i garantovane tradicionalne specijalitete
- AU br. 06/2018 o ovlašćenim predstavnicima u oblasti industrijskog vlasništva
- AU br. 02/2017 o odgovornostima, mandatu i radu žalbenog odbora Agencije za industrijsko vlasništvo
- AU br. 14/2016 o registraciji žiga
- AU br. 13/2016 o proceduri za registraciju patenata
- AU br. 12/2016 o registraciji industrijskog dizajna
- AU br. 11/2016 o postupku registracije geografskih oznaka i oznaka porekla
- AU br. 10/2016 o administrativnim taksama za objekte industrijskog vlasništva
- Uredba (MTI) br. 01/2020. o Poslovniku o radu Stručne komisije za poljoprivredne proizvode i hranu.

Ovi normativni akti su transponirali sledeće akte acquis:

- Uredbom (EZ) br. 1610/96 Evropskog parlamenta i saveta od dana 23. juli 1996. o stvaranju certifikata dodatne zaštite za proizvode o zaštiti bilja,
- Uredbom EZ br. 816/2006 o obaveznom licenciranju patenata koji se povezuju sa farmaceutskom proizvodnjom za izvoz u zemljama sa problemima javnog zdravlja;
- Direktivom 98/44/EZ Evropskog parlamenta i Saveta o pravnoj zaštiti biotehnoških izuma;
- Uredbom EZ-a br. 469/2009 Evropskog parlamenta i saveta od dana 06. maj 2009. u vezi sa certifikatom dodatne zaštite za medicinske proizvode.
- Direktivom 2008/95/EZ Evropskog parlamenta i Saveta o usklađivanju zakona Država članica u vezi sa trgovačkim markama.
- Direktivom 2004/48/EZ Evropskog parlamenta i Saveta o sprovođenju prava intelektualne svojine.
- Direktivom 98/71/EZ Evropskog parlamenta i Saveta o zaštiti industrijskog dizajna.
- Uredbom EU-a br. 1151/2012 Evropskog parlamenta i Saveta o šemama kvaliteta za poljoprivredne i prehrambene proizvode;
- Uredbom (EZ) br. 510/2006 od dana 20. mart 2006. o zaštiti geografskih oznaka i naziva porekla poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda;
- Uredbom EU -a br. 608/2013.

Institucionalni okvir:

Autorsko pravo

- Ministarstvo kulture, omladine i sporta / Kancelarija za autorska prava i srodna prava.

Industrijska svojina

- Ministarstvo industrije, preduzetništva i trgovine / Agencija za industrijsku svojinu.

Horizontalno sprovođenje intelektualnog prava

- Carina Kosova
- Tržišni inspektorat
- Kosovska Policija: Jedinica za privredni kriminal i Jedinica za kibernetički kriminal.

Podrška donatora

Institucije Kosova su podržane od strane Evropske komisije (kroz IPA) i drugih bilateralnih donatora sa sledećim rezimiranim projektima.

Trenutni i planirani IPA projekti

Podrška razvoju trgovine na Kosovu: U okviru IPA II Projekat za konkurentnost koji je započeo 2018., predviđena je podrška Agencije za industrijsku svojinu, posebno u jačanju sprovođenja prava industrijske svojine, uključujući geografske oznake., poslovne tajne, izgradnju kapaciteta Agencije za industrijsku svojinu i podizanje svesti biznisa i građana za korišćenje IPR sistema. Projekat finansira i upravlja Kancelarija EU na Kosovu.

Podrška EU-a pravima intelektualnog vlasništva na Kosovu: Ovaj projekat, pokrenut 2019., ima za cilj da pomogne Agenciji za industrijsku svojinu u izradi zakonodavstva i politika, podizanju administrativnih i strukturnih kapaciteta institucija odgovornih za sprovođenje prava intelektualne svojine na Kosovu i podizanju svesti u privatnom sektoru.

Podrška institucijama Kosova u procesu integracije je program Vlade Luksemburga koji ima za cilj podizanje institucionalnih kapaciteta Republike Kosovo u sprovođenju prioriteta koji proističu iz SSP-a. Ovaj projekat, za koji se očekuje da će početi 2019., pružiće podršku Kancelariji za autorska prava i Agenciji za industrijsku imovinu.

Srednjoročni prioritetni ciljevi

U cilju ispunjavanja obaveza koje proističu od SSP-a i od drugih dokumenata i mehanizama pristupanja u EU u okviru delokruga poglavlja 7, tokom perioda 2019 – 2023 fokus će biti stavljen na ovim srednjoročnim prioritetnim ciljevima:

Autorsko pravo i srodna prava:

- Izgradnja kapaciteta u institucijama intelektualne svojine i institucijama za sprovođenje prava intelektualne svojine;
- Podizanje svesti nosioca prava o značaju osnivanja novih udruženja kolektivnog upravljanja autorskih prava.
- Podizanje svesti nosioca autorskih prava o značaju i koristima kolektivnog upravljanja pravima (s posebnim naglaskom na aktivnosti podizanja svesti izdavača);
- Izdavanje podzakonskih akata iz novog Zakona o autorskim pravima.
- Promovisanje autora o važnosti kolektivnog upravljanja pravim;
- Pобољшanje zakonodavstva u oblasti kibernetičkog kriminala;
- Preduzimanje mera za dalje usklađivanje sa najnovijim zakonodavstvom EU o autorskim pravima, poput Direktive o kolektivnom upravljanju pravima;
- Nastaviti napore da se osigura primena odgovarajućih ugovora o kolektivnom licenciranju kako bi se zagarantovao ponovni upis nosilaca prava.

Industrijska svojina:

- Nastaviće se usklađivanje sa pravnom tekovinom EU, posebno u pogledu zaštitnih znakova, poslovnih tajni, patenata i industrijskog dizajna;
- Radiće se na primeni Direktive o sprovođenju prava industrijske svojine;
- Povećanje ljudskih resursa u Agenciji za industrijsko vlasništvo, uspostaviti Odeljenje za promovisanje i pravne poslove;
- Podizanje profesionalnih kapaciteta osoblja Agencije industrijske svojine;
- Preduzeće se konkretni koraci za povećanje kapaciteta i koordinaciju institucija koje donose politike i agencija za sprovođenje zakona - posebno efikasnost Radne grupe za intelektualnu svojinu i Državnog saveta - radi sprovođenja prava intelektualne, industrijske i komercijalne svojine i borbe protiv falsifikovane robe i piraterija. Kao rezultat toga, biće pripremljeni zajednički izveštaji o primeni.
- Intenzivirati međuinstitucionalnu saradnju sa institucijama koje sprovode i institucijama koje donose politike u oblasti industrijskog vlasništva

- Podizanje svesti MSP-a o značaju zaštite industrijske svojine;
- Pored javnih aktivnostima i skupova sa preduzećima, promocija prava intelektualne svojine treba da se uradi putem medija ili drugim mehanizmima, gde bi ciljna grupa bili građani. Cilj takvih kampanja bi bilo povećanje svesti potrošača da ne koriste falsifikovane robe, koje, između ostalog, predstavljaju zdravstveni rizik;
- Članstvo u međunarodnim i evropskim organizacijama (WIPO i EPO).

3.8. 8. poglavlje 8 *acquis*-a: Politika konkurencije

Acquis EU-a u oblasti konkurencije obuhvataju anti-trust i politike kontrole državne pomoći. Poglavlje sadrži zakonodavstvo, pravila i postupke ne-konkurentnog ponašanja preduzeća, kao što su zabranjeni ugovori između preduzeća i zloupotreba dominantne pozicije na tržištu. Ovde takođe spadaju i analize ujedinjenja preduzeća, i funkcija sprečavanja vlade u pružanju državne pomoći koja reguliše konkurenciju na tržištu. Zakonodavstvo EU u oblasti konkurencije proizilazi iz Sporazuma o funkcionisanju EU (TFEU). Tačnije, član 37. TFEU reguliše državne monopole komercijalnog karaktera, članovi 101-105 se bave primenljivim pravilima za preduzeća, član 106. se bavi javnim preduzećima i preduzećima sa posebnim ili ekskluzivnim pravima, i članovi 107-109 se bave sprovodljivim pravilima o državnoj pomoći.

Zahtevi SSP-a

SSP, s druge strane, izričito određuje skup obaveza za Kosovo, sadržane u VI Poglavlju, odnosno članovima 74 do 75 SSP-a.

Prema SSP-u, u oblasti politike konkurencije, Kosovo mora sprovesti pravila o konkurenciji i postepeno uskladiti svoje zakonodavstvo sa zakonodavstvom EU počevši od stupanja na snagu sporazuma (članovi 74, 75 SSP-a)). Štaviše, član 75 "Konkurencija i druge odredbe" definiše odgovornosti Autoriteta konkurencije i pruža osnov za funkcionisanje sporazuma u vezi sa trgovinom između EU i Kosova u svim sporazumima između preduzeća, odluka grupacije preduzeća i usaglašenih praksi između preduzeća koje sprečavaju, ograničavaju ili narušavaju konkurenciju.

Sporazum ima za cilj postepeno usklađivanje zakona Kosova sa *acquis*-om, efikasno sprovođenje, kao i obezbeđenje mehanizama nadgledanja i kompatibilne transparentnosti sa pravilima EU. U suštini, ovo se odnosi na:

- Kartice i sporazume između preduzeća,
- Zloupotrebu dominantnih položaja
- Udruženja, kupovine (jednog preduzeća od druge) na relevantnom tržištu Kosova

Dok odredbe SSP o državnoj pomoći (članovi 75.1-75.7) traže da Kosovo ne pruža državnu pomoć koja remeti ili preti da naruši konkurenciju favorizovanjem određenih preduzeća ili proizvoda u onoj meri u kojoj ona utiče na trgovinu između EU i Kosova. Kosovo treba postepeno uskladiti svoje zakonodavstvo sa zakonodavstvom EU i uspostaviti funkcionalni nezavisni organ koji će imati zakonsku moć da kontroliše državnu pomoć.

Konkretnije, na osnovu članova SSP-a, Kosovo treba da:

- Usvoji zakonodavstvo o državnoj pomoći i obezbediti da funkcionalni nezavisni organ dobije potrebna prava za dodelu i povratak pomoći;
- Sprovede pravila EU o državnoj pomoći, uključujući skupna izuzeća, pomoć *De minimis*, usluge opšteg ekonomskog interesa i pravila o transparentnosti za javna preduzeća;
- Uspostavi popis šema državne pomoći koje postoje pre stupanja na snagu zakona (postojeće šeme pomoći) u periodu od tri godine od stupanja na snagu sporazuma;
- Obezbediti harmonizaciju šema državne pomoći u roku od tri godine od stupanja na snagu sporazuma;
- Napraviti „regionalnu mapu državne pomoći“ koja se odnosi na podatke o BDP-u po glavi stanovnika usklađenu sa NUTS II nivoom u roku od 4 godine od stupanja na snagu sporazuma i razgovarati s Evropskom komisijom o potrebi usklađivanja sa pravilima EU o regionalnoj državnoj

pomoći. U međuvremenu, cela teritorija Kosova će biti tretirana kao najmanje razvijeni region u cilju primene ograničenja regionalne pomoći;

- Izveštavati na godišnjoj osnovi Evropsku komisiju o državnoj pomoći na Kosovu kroz godišnji izveštaj nakon stupanja na snagu SSP-a;
- Odredbe SSP-a o državnoj pomoći naglašavaju značaj razvoja zakonodavstva koje je kompatibilno sa pravilima EU i uspostavljanje mehanizama praćenja i transparentnosti.

Zahtevi iz ostalih mehanizama pristupanja u EU

U oblasti konkurencije, Izveštaj EK o Kosovu – 2020. navodi da je domaće zakonodavstvo delimično u skladu sa *acquis-om* EU o konkurenciji. S tim u vezi, primećuje se da Kosovo treba da usvoji zakonodavstvo o zaštiti konkurencije kako bi se rešile praznine koje ometaju sprovođenje i primenu pravila konkurencije. Izveštaj pominje memorandume o razumevanju koje je potpisala Autoritet za zaštitu konkurencije sa Kancelarijom za energetiku, Kosovskom železnicom, Regulatorom za vodne usluge i Centralnom bankom. Izveštaj dalje zahteva od odgovornih institucija da ojačaju međuinstitucionalnu saradnju.

Što se tiče *državne pomoći*, prepoznat je napredak u usklađivanju domaćeg zakonodavstva sa zakonodavstvom EU. Izveštaj napominje da, osim napretka postignutog u imenovanju članova Komisije za državnu pomoć, njen kapacitet ostaje ograničen. U ovoj oblasti se zahteva sledeće:

- Usvajanje sekundarnog zakonodavstva, Uredbe o regionalnoj pomoći i Uredbe o horizontalnoj pomoći, Usluge od opšteg ekonomskog interesa.
- Nastaviti dalje sa praćenjem slučajeva i sa sprovođenjem kontrole državne pomoći.
- Nastaviti sa izgradnjom kapaciteta i budžetom Odeljenja za državnu pomoć, u skladu sa zahtevima Zakona o državnoj pomoći.
- Održavanje stručnih obuka za osoblje državne pomoći, osoblje institucija koje primaju grantove, kao i tužioce i sudije.
- Uspostaviti efikasnu platformu za saradnju između Komisije za državnu pomoć i Odeljenja za državnu pomoć, kao i pružalaca pomoći, kako bi se ispunile obaveze SSP-a o državnoj pomoći.

U oblasti *konkurencije* zahteva se sledeće:

- Završiti proces usklađivanja sa pravnom *acquis-om* EU-a, uzimajući u obzir preporuke Evropske komisije.
- Ojačati administrativni kapacitet Autoriteta Kosova za konkurenciju za sprovođenje istraga.
- Preduzimati korake da bi se osiguralo da se principi utvrđeni u TFEU primenjuju na javna preduzeća i preduzeća za koja su dodeljena posebna i isključiva prava, pre 1. aprila 2019., u skladu sa odredbama člana 76. SSP-a.
- Zakonodavstvo o homologaciji vozila (Administrativno uputstvo br. 2/2018, Zakon o vozilima u novembru 2020.) treba revidirati kako bi se uskladilo sa stručnim mišljenjem Autoriteta Kosova za konkurenciju, najboljom praksom EU i eliminisale ne-tarifne barijere.

Trenutno stanje

Zakonodavni okvir i okvir politika

Konkurencija

Zakonodavni okvir u ovoj oblasti se reguliše Zakonom br. 03 /L-229 o zaštiti konkurencije u 2010. i dopuna i izmena br. 04 /L-226 usvojen 2014. *Ovaj zakon definiše pravila i mere za zaštitu slobodne i efektivne konkurencije na tržištu, nadležnosti, organizaciju Autoriteta za zaštitu konkurencije kao i procedure za sprovođenje ovog zakona.*

Zakon o zaštiti konkurencije je trenutno u procesu amandmana. Među glavnim razlozima za amandmane je dalje približavanje evropskom sa zakonodavstvom, dok je takođe primećena kolizija unutar samog zakona i postoji potreba za amandmani u vezi sa procentom dominantnog položaja.

Tokom 2019., nacrt koncept dokumenta za zakon o zaštiti konkurencije završen je kroz sve predviđene postupke i odobrila ga je Vlada. Tokom 2020., Kosovsko telo za zaštitu konkurencije finaliziralo je nacrt zakona o konkurenciji, koji će nakon javnih konsultacija biti prosleđen Vladi i Skupštini na odobrenje.

Podzakonski okvir za sprovođenje osnovnog zakona o konkurenciji sastoji se od 10 sekundarnih zakonodavnih akata. Sekundarni zakoni koji delimično transponiraju zakonodavstvo EU uključuju:

- AU br. 05/2012 o kriterijumima i uslovima za dodelu ugovora male vrednosti;
- AU br. 06/2012 o tome kako predstaviti i utvrditi koncentraciju preduzeća;
- AU br. 07/2012 o kriterijumima za oslobađanje ili smanjenje administrativne mere;
- Uredba br. 01/2017 o istražnim procedurama Kosovske agencije za zaštitu konkurencije;
- AU br. 02/2017 o grupnim izuzećima horizontalnih sporazuma između preduzetnika;
- AU br. 03/2017 o grupnim izuzećima vertikalnih sporazuma preduzetnika;
- AU nr. 04/2017 o grupnim izuzećima u sektoru transporta;
- AU br. 05/2017 o grupnim izuzećima u sektoru osiguranja;
- AU br. 06/2017 o grupnim izuzećima sporazuma o distribuciji i servisiranju motornih vozila;
- AU br. 01/2018. o kriterijumima za izricanje mere upravnih sankcija;
- AU br. 02/2018. o načinu određivanja relevantnog tržišta.

Ovi normativni akti su transponirali sledeće akte acquis:

- Član 101-105 UFEU;
- Obaveštenje Komisije o sporazumima manjeg značaja (de minimis) koji ne ograničavaju konkurenciju prema članu 81, tačka 1 (sada član 101) Ugovora o osnivanju Evropske zajednice (SL/C 368/13 od 22. decembra 2001.);
- Neki elementi zahteva i kriterijuma za spajanje/ koncentraciju definirani u Uredbi Komisije br. 802/2004 koja sprovodi Uredbu Saveta br. 139/2004 o kontroli koncentracija između preduzeća.
- Uredbu Komisije (EK) br. 773/2004 od 7. aprila 2004. u vezi s vođenjem postupka od strane Komisije u skladu sa članovima 81 i 82 Ugovora EK izmenjenom Uredbom br. 2015/1348;
- Uredbom Komisije (EZ) br. 1217/2010; i
- Uredbom Komisije (EZ) br. 1218/2010.

Zakonodavni okvir i okvir politika u oblasti državne pomoći

Osnovni zakon koji reguliše ovu oblast sastoji se od Zakona br. 05 /L-100 o državnoj pomoći, koji je stupio na snagu u januaru 2017. Ovaj zakon uspostavlja osnovu za razvoj sistema državne pomoći, principe i procedure za davanje državne pomoći. Štaviše zakon sadrži i osnovne definicije koje uključuju: državnu pomoć, i uspostavlja mehanizam i okvir za kontrolu državne pomoći. On takođe uspostavlja osnovu za uspostavljanje sveobuhvatnog inventara državne pomoći i sistema izveštavanja.

Što se tiče sekundarnog zakonodavstva, detaljni postupci i sadržaj obrazaca za prijavu, postupci za nezakonitu pomoć, postupci praćenja i izveštavanja regulisani su Uredbom o postupcima i oblicima prijave državne pomoći, koja je revidirana i izrađena prema novom Zakon o državnoj pomoći. Ovom se Uredbom delimično preuzima Uredba Komisije (EZ) br. 794/2004 od 21. aprila 2004. o sprovođenju Uredbe Saveta (EZ) br. 659/1999 kojom se utvrđuju detaljna pravila za primenu člana 93. Ugovora o EZ. Takođe, Uredba o Komisiji za državnu pomoć odobrena je 2019. Dok su pravila organizacije i funkcionisanja Komisije za državnu pomoć, uključujući dužnosti i odgovornosti, regulisana Uredbom br. 01/2013 Ministarstva finansija o organizaciji i funkcionisanju Komisija za državnu pomoć.

Okvir politika u ovoj oblasti sastoji se od sledećih dokumenata:

- AKK - Strategija za sprovođenje evropskih reformi predviđa dva glavna zadatka Autoriteta koji su deo sprovođenja Programa evropskih reformi (ERA) i SSP za delokrug autoriteta kosova za konkurenciju;
- Jačanje unutrašnjih procedura i kapaciteta u AKK: Autoritet kosova za konkurenciju, pored identifikacije monopola, takođe će identifikovati druga komercijalna preduzeća koja imaju značajnu tržišnu snagu, gde će Autoritet doneti odgovarajuće preporuke na osnovu Zakona o

zaštiti konkurencije. Ako autoritet Kosova za konkurenciju tokom ovog istraživanja identifikuje bilo kakvo antikonkurentsko ponašanje od strane preduzeća na odgovarajućim tržištima, onda će vlast izvršiti svoja zakonska ovlašćenja i delovati odmah u skladu sa odredbama Zakona o zaštiti konkurencije.

- AKK je istražio i identifikovao monopole na Kosovu za 14 tržišta. Izveštaj o trenutnom stanju monopola na 14 tržišta (telekomunikacije, transport, kockanje, energija, mediji i kinematografska produkcija, rudarstvo, osiguranje, nabavka, otpad, naftni proizvodi, banke, vodosnabdevanje, lekovi i fiskalna oprema) zajedno sa relevantnim preporukama podeljen je sa Vladom, Parlamentom i Evropskom komisijom. Na osnovu rezultata Monopolskog izveštaja o istraživanju RKS-a, Agencija je preduzela konkretne korake na nekim od istraženih tržišta.

Institucionalni okvir

Konkurencija

Na osnovu Zakona o zaštiti konkurencije, Autoritet Kosova za konkurenciju (AKK) je glavna institucija za sprečavanje i zabranu antikonkurentskih praksi, uključujući zabranjene sporazume, zloupotrebu dominantnog položaja, koncentraciju ili prodaju i kupovinu akcija u preduzećima kao i aspekte zagovaranja u oblasti konkurencije. Autoritet takođe ima ovlašćenje da pokrene istražne postupke, nadzor tržišta i predlaže mere za uspostavljanje konkurencije u slučajevima opstrukcije, ograničavanja ili narušavanja tržišne konkurencije.

Državna pomoć

Institucionalni okvir čine Komisija za državnu pomoć i Odeljenje za državnu pomoć. Nakon primanja informacija i analiza, ODP izrađuje izveštaj o evaluaciji i dostavlja ga Komisiji za državnu pomoć (KDP) na odlučivanje, izrađuje godišnji izveštaj za Odeljenje, kontroliše pomoć na nacionalnom nivou, sastavlja registar pomoći de minimis i opšti registar, sastavlja Spisak pomagala i usklađuje ih sa pravilima o državnoj pomoći, izrađuje regionalnu mapu i godišnje je ažurira podacima i izrađuje podzakonske akte, Odeljenje ima sedam (7) zaposlenih, direktor, dva šefa Odseka i 4 službenika. Do sada je ODP izradio 15 izveštaja o evaluaciji i dostavio ih KDP-u.

Podrška donatora

Institucije Kosova su podržane od strane Evropske komisije (kroz IPA) i drugih bilateralnih donatora sa sledećim rezimiranim projektima.

Postojeći i planirani projekti bilateralnih donatora:

- Projekat EU u okviru IPA II 2014-2020. za "Tehničku pomoć za podršku Autoritetu za konkurenciju i Komisiji za državnu pomoć" (Odeljenje za državnu pomoć će početi 2019. do 2021., sa mogućnošću produženja;
- Projekat Ambasade Velike Britanije koji pruža podršku sa stručnjacima Autoritetu za konkurenciju;
- *Podrška kosovskim institucijama u procesu integracije* je program vlade Luksemburga koji ima za cilj da poveća institucionalni kapacitet Republike Kosovo u sprovođenju prioriteta koji proizilaze iz SSP-a. Ovaj projekat, koji je započet 2019., pruža podršku za Odeljenje za državnu pomoć.

Srednjoročni prioritetni ciljevi:

Konkurencija:

- Izrada sekundarnog zakonodavstva koji proizilaze iz novog Zakona o konkurenciji.
- Dalje usklađivanje sa *acquis-om* EU,
- Dostizanje memoranduma o razumevanju sa relevantnim institucijama.
- Razviti strategiju za podizanje svesti o politici konkurencije.
- Organizovanje seminara sa sudovima, poslovnim udruženjima, pravnicima i civilnim društvom.
- Razvoj institucionalnih i ljudskih kapaciteta, uključujući kapacitete za *ex-ante* analizu i *ex-post* procene, p obuke osoblja za autoritete konkurencije.

Državna pomoć:

- Dalje približavanje zakonodavstva sa onim od EU-a, tačnije transpozicija Uredbe Komisije (EK) br. 794/2004 od 21. aprila 2004, o transpoziciji Uredbe Saveta (EK) br. 659/1999 koji definiše detaljna pravila za primenu Člana 93 Ugovora Evropske Zajednice;
- Izmena Zakona br. 05 / L-100 radi usklađivanja sa *acquis-om* EU;
- Izrada i odobravanje Nacrta uredbe o sektorskoj pomoći.
- Izrada i uredba o određenim instrumentima državne pomoći.
- Sprovođenje aktivnosti podizanja svesti za institucije državne pomoći i obuka za osoblje ODP-a;
- Dovršavanje inventara šema državnih pomoći i usklađivanje programa sa zahtevima SSP-a;
- Razvoj informacionog sistema za praćenje državne pomoći.

3.9. 9. poglavlje *acquis-a*: Finansijske usluge

Acquis u oblasti finansijskih usluga uključuje pravila za ovlašćivanje, funkcionisanje i nadzor finansijskih institucija u bankarstvu, osiguranju, penzijama, investicionim uslugama i tržištima vrednosnih papira, kao i u vezi sa infrastrukturom finansijskog tržišta. Novi evropski finansijski nadzorni sistem (ESFS) stupio je na snagu u januaru 2011. Ovaj sistem se sastoji od mreže nacionalnih finansijskih nadzornika koji rade zajedno sa tri nova evropska nadzorna autoriteta - sa Evropskim bankarskim autoritetom (EBA), sa Autoritetom za vrednosne hartijama i evropska tržišta (ESMA) kao i sa evropskim autoritetom za osiguranje i penzije (EIOPA). Pored toga, uspostavljen je Evropski odbor za sistemski rizik (ESRB) za praćenje i procenu mogućih pretnji finansijskoj stabilnosti koje proizlaze iz makroekonomskih kretanja i razvoja finansijskog sistema u celini.

U oblasti **banaka i finansijskih konglomerata**, *acquis* određuje zahteve za ovlašćenje, rad i pažljivi nadzor kreditnih institucija, kao i zahteve vezane za izračunavanje kapitala kreditnih institucija i investicionih firmi. Postojeće direktive o kapitalnim zahtevima, koje prenose međunarodne standarde Bazela II u pravo EU, zamenjene su 2014. paketom koji se zasniva na sporazumu Bazel III. *acquis* u ovom sektoru takođe određuje pravila u vezi s dodatnim nadzorom finansijskih konglomerata, bavljenjem, praćenjem i pažljivim nadzorom biznisa institucija elektronskog novca. *acquis* određuje pravila u vezi sa konsolidovanim godišnjim računima banaka i drugih finansijskih institucija.

U oblasti **osiguranja i radnih penzija**, neke direktive određuju pravila u vezi ovlašćenja, rada i nadzora životnog i neživotnog osiguranja i reosiguranja preduzeća. *acquis* određuje pravila za nadgledanje dopunskog osiguranja grupa. Posebne odredbe postoje u sektoru neživotnog osiguranja za zajedničko osiguranje, turističku pomoć, osiguranje kredita i osiguranje troškova pravnih troškova. Ovo uključuje pažljiv regulatorni okvir za aktivnosti reosiguranja u EU koje imaju za cilj uklanjanje prepreka za postizanje poslovnog reosiguranja.

U oblasti **tržišta hartija od vrednosti i usluga oko investicija**, Direktiva 2004/39/EK o tržištima finansijskih instrumenata (MiFID) zajedno sa njihovim izmenama i merama za sprovođenje, određuje potpuni regulatorni režim koji pokriva ovlašćenje, rad i nadzor investicionih firmi i regulisanih tržišta. Što se tiče **infrastrukture finansijskog tržišta**, *acquis* ima za cilj uklanjanje prepreka za trgovačke zone, povećanjem efikasnosti tržišne infrastrukture i podsticanje finansijske stabilnosti.

Konačno, *acquis* ima sveobuhvatan regulatorni i nadzorni okvir za alternativne investicije, kapitalne i društvene fondove, povećavajući transparentnost prema investitorima i javnim vlastima.

Zahtevi SSP-a

U okviru SSP-a, iz Poglavlja 9 Finansijske usluge, nastaju obaveze za Centralnu banku Kosova (CBK) u oblasti finansijskih usluga, odnosno u pogledu prava odlučivanja i slobode pružanja bankarskih, osiguravajućih i drugih usluga u oblasti kao i usklađivanje i sprovođenje pravnog i regulatornog okvira (članovi 50, 96 i Aneks 6 SSP), zakonodavstvo EU, Statut Evropske centralne banke i Evropski sistem centralnih banaka.

Zahtevi iz ostalih mehanizama pristupanja u EU

Na osnovu *Izveštaja EK o Kosovu – 2020.*, Kosovo je umereno pripremljeno u oblasti finansijskih usluga. Određeni napredak postignut je nakon stupanja na snagu propisa vezanih za Basel III o kapitalnim zahtevima i upravljanju rizicima banaka i usklađivanju oporezivanja sektora osiguranja sa preostalim finansijskim sektorima. Budući da preporuke u prethodnom izveštaju nisu u potpunosti primenjene, u narednoj godini Kosovo bi posebno trebalo da:

- U potpunosti primeniti mere Solventnosti I;
- Dalje napreduje u sprovođenju okvira Basel III i revizija pravnog okvira koji reguliše mikrofinansijske institucije i nebankarske finansijske institucije u skladu sa najboljom praksom;
- Preduzima trenutne mere za rešavanje problema neosiguranih, neregistrovanih vozila.

Zaključci pod-komiteta za 2021. godinu pozivaju na punu primenu mera Solvency I i na dalju primenu mape za transpoziciju Mera Solvency 2. Takođe je potrebno usvojiti Zakon o bankama i Nacrt zakona o mikrofinansijskim i nebankarskim finansijskim institucijama do kraja ove godine. CBK treba uspostaviti nezavisnu funkciju rešavanja unutar nje i nastavi povećati svoju nadzornu ulogu u industriji osiguranja.

U oblasti **banaka i finansijskih konglomerata**, postigli su mali napredak u sprovođenju bankarskog nadgledanja, koja ima za cilj da ojača korporativno rukovođenje i upravljanje kreditnim rizikom. Centralna banka mora da obezbedi adekvatnu zaštitu potrošača i spreči nepoštene bankarske prakse. Kosovo mora da uspostavi nezavisan organ oporavke i rešavanja. Kod usklađivanja regulatornog okvira sa standardima Bazel II i EU-a, Poglavlje o Iznosu Izlaženja sa Normom Rizika još nije usvojeno. U martu 2017., Centralna Banka je potpisala memorandum o razumevanju sa Evropskim Bankarskim Autoritetom, kojim je uspostavljen okvir za saradnju i razmenu informacija, kao i za Evropski Zajednički Nadzorni Mehanizam. Zakonodavstvo za mikrofinansijske institucije i nebankarske finansijske institucije u toku je usklađivanja sa *acquis-om* EU-a, Zakona o računovodstvu, finansijskom izvještavanju, što zavisi od usvajanja Zakona o MFI-u i NBFU-u, koji je više puta obrađivan, ali još nije odobren.

U slučaju **osiguranja i profesionalnih penzija**, mere Solventnosti I moraju se u potpunosti sprovesti i pripremljena je mapa za sprovođenje mera Solventnost II. Zakon o osiguranju usklađen je sa *acquis-om* EU, za vršenje i sprovođenje biznisa osiguravanja, re-osiguranja i posredovanja u osiguranju. Treba poboljšati nadzor i kontrolu penzijskih fondova. Mali napredak postignut je u povećanju transparentnosti usluga osiguranja, tj. objavljivanjem na internetu godišnjih revizorskih izvještaja, ali potrebni su daljnji naponi da se povećaju uslovi za izdavanje licence novim osiguravajućim kompanijama. Potrebna je i bolja među-institucionalna koordinacija da bi se rešilo pitanje neosiguranih i ne-registrovanih vozila. Zbog nemogućnosti da Kosovo bude deo sistema „zeleni karton“, osiguranje vozila i dalje je potrebno za vozila sa stranom registracijom koja ulaze na Kosovo i za vozila sa kosovskim registracionim tablicama koja napuštaju zemlju. To se ne odnosi na zemlje sa kojima imamo bilateralne aranžmane za osiguranje vozila.

U oblasti **tržišta hartija od vrednosti i investicionih usluga**, Centralna banka vrši aukcije državnih hartija od vrednosti i održava dosijee, koji se čuvaju i obrađuju elektronskim putem.

Trenutno stanje

Zakonodavni okvir

Što se tiče **bankarskog sektora**, pravni i regulatorni okvir za licenciranje, regulaciju i nadzor banaka u Republici Kosovo uključuje:

- Zakon br. 05/L-150 o izmenama i dopunama zakona br. 03 /L-209 o Centralnoj banci Republike Kosovo (u daljem tekstu Zakon o CBK);
- Zakon br. 04 /L-093 o bankama, mikrofinansijskim institucijama i nebankarskim finansijskim institucijama (Službeni list Republike Kosovo, br. 11/11 maj 2012) (u daljem tekstu Zakon o bankama);
- Zakon br. 04 /L-155 o platnom sistemu (u daljem tekstu: Zakon o platnom sistemu).

U okviru postojećeg zakonodavstva, u nastavku je predstavljeno sekundarno zakonodavstvo (pravila, propisi i uputstva) koje je izdala CBK na osnovu i kroz primenu gore navedenih zakona (Zakon o CBK, Zakon o bankama i Zakon o platnom sistemu), a odnosi se na licenciranje, organizaciju, rad, zahteve

upravljanja rizikom i bonitetni nadzor banaka, mikrofinansijskih institucija i nebankarskih finansijskih institucija:

- Uredba o zajmovima preko dana i preko noći;
- Licenciranje banaka i filijala stranih banaka;
- Uredba o izveštavanju banaka;
- Propisi o informacionoj tehnologiji za banke;
- Metodološka uputstva o izveštavanju banaka;
- Metodološka uputstva o izveštavanju o pokazatelju leveridža;
- Metodološka uputstva o adekvatnosti kapitala;
- Uputstva o restrukturisanju zajma zbog covid-19.

Takođe tokom 2020., izrađeni su Uredba o odnosu pokrivenosti likvidnosti (LCR) i Uredba o odnosu neto održivog finansiranja (NSFR). Očekuje se da će ove uredbe, nakon finalizacije, biti usvojene od tela koja donose odluke CBK. Izrada ovih propisa vrši se u skladu sa Uredbom EU 2015/61 o zahtevu za pokriće likvidnosti od 10. oktobra 2014., Uredbom EU 2018/1620 o dopuni Uredbe 2015/61 o zahtevu za pokrićem likvidnosti od 13. jula 2018., kao i Uredbom EU 2019/876 o pokazatelju neto održivog finansiranja.

Ostali važeći propisi koji proizilaze iz Zakona o bankama navedeni su u nastavku:

- Direktori banaka i viši menadžeri;
- Uredba o adekvatnosti kapitala banke;
- Spoljna revizija banke;
- Spajanja i preuzimanja banaka;
- Depozit ekvivalentnosti kapitala za podružnice stranih banaka;
- Uredba o velikim izloženostima;
- Otvaranje i zatvaranje filijala i podružnica banaka u Republici Kosovo i izvan nje;
- Otvaranje predstavništva unutar i izvan Republike Kosovo;
- Uredba o instrumentima garancije i sporazumima između licenciranih finansijskih institucija i Kosovskog fonda za kreditne garancije;
- Interna kontrola i interna revizija banaka;
- Uredba o kreditiranju stambenih hipoteka;
- Ograničenja na posjedovanje nekretnina i pokretne imovine;
- Uredba o minimalnim sigurnosnim zahtevima;
- Uredba o akreditivu i bankarskoj garanciji;
- Uredba o izdavanju dozvola ili potvrda o registraciji za finansijske institucije;
- Konsolidovani nadzor nad bankarskim grupama;
- Uredba o hitnoj pomoći u likvidnosti;
- Upravljanje operativnim rizikom;
- Upravljanje rizikom likvidnosti;
- Uredba o upravljanju rizikom kamatnih stopa u bankarskoj knjizi;
- Zahtevi za minimalnom rezervom;
- Promene na kapitalnim računima;
- Zahtevi za efektivnom kamatnom stopom i obaveštavanjem banaka;
- Objavljanje informacija od strane banaka;
- Uredba o upotrebi eksternih kreditnih procena u svrhu izračunavanja regulatornog kapitala;
- Uredba o korporativnom upravljanju bankama;
- Uredba o primeni međunarodnog finansijskog standarda 9;
- Uredba o lošim izloženostima i tolerancijama;
- Uredba o upravljanju kreditnim rizikom;
- Uredba o internom procesu procene adekvatnosti kapitala za banke;
- Uredba o ponovnom otkupu hartija od vrednosti kod Centralne banke Republike Kosovo;
- Uredba o transakcijama sa bankarskim licima i izloženostima prema bankarskim radnicima;

- Uredba o odnosu leveridža;
- Devizni rizik;
- Uredba o raspodeli kreditne aktive za banke;
- Uredba o sefu;
- Uredba o operatorima platnih sistema;
- Uredba o elektronskim instrumentima plaćanja;
- Međunarodna plaćanja;
- Uredba o izveštavanju statistike platnih instrumenata;
- Registar vlasnika bankovnih računa;
- Uredba o elektronskim instrumentima plaćanja;
- Uredba o međubankarskom platnom sistemu;
- Uredba o standardnom sistemu numerisanja bankovnih računa.

Zakon o bankama i gore navedene uredbe su postavile zakonsku osnovu za usvajanje zahteva Direktive 2006/48/EZ Evropskog parlamenta i saveta, od 14. juna 2006. za početak i nastavak vršenja aktivnosti kreditnih institucija i Direktive 2006/48/EZ Evropskog parlamenta i saveta, od 14. juna 2006. o adekvatnosti kapitala investicionih društava i kreditnih institucija, koje su izmenjene 2013. usvajanjem Direktive 2013/36/EU o pristupu u aktivnosti kreditnih institucija i prudencijalno nadgledanje kreditnih institucija i investicionih firmi (CRD IV) i Uredbe (EU) br. 575/2013 o prudencijalnim uslovima za kreditne institucije i investiciona društva (CRR).

CBK je u procesu revizije sadašnjeg Zakona o bankama, mikrofinansijskim institucijama i nebankarskim finansijskim institucijama, kako bi izradila novi zakon koji će se primenjivati samo na banke. Sa revizijom postojećeg zakona, posebno se radilo u poglavljima X i XI kako bi se osiguralo da su ta poglavlja u skladu sa Direktivom Evropskog parlamenta i Saveta 2014/59/EU ili „BRRD“.

Što se tiče **Fonda za osiguranje depozita**, od 2001. je osnovan Zakonom br. 03/L-2016. o osnivanju sistema za osiguranje depozita za finansijske institucije na Kosovu izmenjen i dopunjen Zakonom br. 04/L-133 o izmeni i dopuni Zakona br. 03/L-2016. o osnivanju sistema za osiguranje depozita za finansijske institucije na Kosovu. Ovaj zakon uređuje sistem depozita fizičkih i pravnih lica, osnivanje, upravljanje, autoriteta Fonda za osiguranje depozita na Kosovu.

Sistem osiguranja depozita ("SOD") je osnovan kao razvojni projekat u okviru bilateralne saradnje između Nemačke i Kosova, gde u 2011. potpisan je trojni sporazum za finansiranje projekta između Vlade Kosova (preko MFRT), Vlade Nemačke (preko KfW) i FODK-a (kao Agencija za sprovođenje projekta) o osnivanju sistema za osiguranje depozita na Kosovu preko doprinosa u kapital kao donacija za FODK u ukupnom iznosu od 15.5 miliona evra, gde 11 miliona evra su obezbeđena od Vlade Kosova (preko MFRT) dok Vlada Nemačke (preko KfW) obezbedila je 4.5 miliona evra doprinos u kapital i 0.5 miliona evra za prateće konsultantske usluge. Treća rata uplaćena od Vlade Kosova (preko MFRT) u iznosu od 2.9 miliona evra finansirana je od kredita IDA (preko SB). Za podršku rasta granice osiguranja na 50 evra od 01.01.2018., FODK je primio dodatni doprinos od Vlade Nemačke (preko KfW-a) u iznosu od 2 miliona evra u 2013.godinu. Ovaj trogodišnji projekat je završen jula 2015.

Glavne osobine SOD-a na Kosovu su sledeći: nezavisnost Agencije za osiguranje depozita, obavezno učlanjivanje svih institucija koje primaju depozite, "pre" ("ex-ante") finansiranje, sistem za diferencijaciju premije, pokrivenost osiguranja koja obuhvata pravne pojedince i lica, ograničeni iznos osiguranja depozita, pravilo osiguranja depozita: za štetišu, za svaku banku, ciljana visina FOD-a, konzervativna politike investicija.

U vezi sa Sistemom za osiguranje depozita, zakonodavni okvir obuhvata:

- Zakon br. 03/L-216 o osnivanju sistema osiguranja depozita za finansijske institucije na Kosovu, izmenjen Zakonom br. 04/L133 o izmenama i dopunama Zakona 03/L-216 koji reguliše osiguranje depozita fizičkih i pravnih lica, kao i osnivanje, upravljanje i ovlašćenja Fonda za osiguranje depozita na Kosovu;

- Zakon br. 03-I-216 o osnivanju sistema osiguranja depozita za finansijske institucije na Kosovu;
- Zakon br. 04I-133 o izmeni i dopunama zakona br. 03I-216 o osnivanju sistema osiguranja depozita za finansijske institucije na Kosovu

U okviru postojećeg zakonodavstva, u nastavku je predstavljeno i podzakonski okvir (pravila, uredbe i uputstva) donesen iz FODK-a zasnivajući se i na sprovođenje gore navedenih zakona koji upućuju obaveze banaka članica koje se vezuju sa osiguranjem depozita fizičkih i pravnih lica, uslovi za strukturu i format podataka koje dostave banke članice za tačno i brzo utvrđivanje osiguranih depozita, obračunavanje i prikupljanje početnih i tekućih premija za informisanje klijenata članica itd. Ovaj regulativni okvir je dopunjen u periodu 2013-2016.:

- Pravilo za učešće banaka članica u testiranju SKD-a i dostave podataka sa specifikacijama i formatom za utvrđivanje osiguranih depozita.
- Pravilo o kvartalnom izveštavanju članova o depozitima i neizmerenim obavezama u fondu za osiguranje depozita na Kosovu.
- Pravilo o obračunavanju i prikupljanju početnih i tekućih premija.
- Pravilo o administrativnim sankcijama za članice fonda za osiguranje depozita.
- Pravilo o informisanju klijenata članica FODK-a – izmenjeno.
- Pravilo o procesu odabira i kriterijuma odabira za zastupničke banke za isplatu.
- Pravilo o hitnom finansiranju.
- Pravilnik o procedurama kompenzacije osiguranih depozita.
- Pravilnik za opštu proceduru za konsultacije sa zainteresovanim stranama:
- Investicione smernice fonda osiguranja depozita na Kosovu:
- Politika podizanja svesti javnosti.
- Vodič za deponente o procesu kompenzacije osiguranih depozita.

Što se tiče oblasti **osiguranja**, pravni i regulatorni okvir za licenciranje, regulisanje i nadzor osiguranja u Republici Kosovo obuhvata:

- Zakon br. 03/L-209 o Centralnoj banci Republike Kosovo
- Zakon br. 04/L-018 o obaveznom osiguranju od autoodgovornosti (u nastavku Zakon o osiguranju od autoodgovornosti)
- Zakon br. 05/L -045 o osiguranju koji je stavio van snage Uredbu br. 2001/25 o licenciranju, nadzoru i regulisanju osiguravajućih kompanija i posrednika osiguranja (u nastavku Uredba br. 2001/25)

Zakon br. 04/L-018 o obaveznom osiguranju od autoodgovornosti i uredbe koje ga sprovode su delimično u skladu sa Evropskom direktivom 2009/103/EZ Evropskog parlamenta i Saveta od 16. septembra 2009, o osiguranju protiv građanske odgovornosti u vezi upotrebe motornih vozila, kao i sprovođenje obaveza za osiguranje od ove odgovornosti.

U cilju usklađivanja i približavanja zakonodavstva u oblasti osiguranja sa evropskim direktivama u početku 2016. stupio je na snagu Zakon br. 05/L-045 o osiguranju, usvojen od Skupštine Republike Kosova koji je stavio van snage Uredbu br. 2001/25 o licenciranju, nadzoru i regulisanju osiguravajućih kompanija i posrednika osiguranja (u daljem tekstu Uredba br. 2001/25) koje je bila na snagu. Zakon je delimično usklađen sa evropskom direktivom 2009/138/EZ Evropskog parlamenta i saveta od 25. novembra 2009. o započinjanju i obavljanju delatnosti osiguranja i reosiguranja (Solvency II) i evropskom direktivom 2002/92/EZ Evropskog parlamenta i saveta od 9. decembra 2002. o posredovanju u osiguranje. Putem ovog zakona su uspostavljeni osnovi za dalje približavanje sa EU *acquis-om*. Gore navedeni zakon uređuje osnovne principe i pravila za licenciranje, regulisanje i nadzor osiguranika, re-osiguranika, posrednika u osiguranju i drugih relevantnih subjekata, da bi industrija osiguranja u Republici Kosova funkcionisala na bezbedan, održiv i transparentan način u pravcu zaštite prava i interesa vlasnika polisa. Svi pravni akti (uredbe) doneti u skladu sa Uredbom 2001/25 su ostali na snazi dok nisu u suprotnosti sa Zakonom o osiguranju. Počeo je proces ispitivanja svih uredbi koji ima za cilj potpuno usklađivanje uredaba sa uslovima Zakona o osiguranju, i do sada su izdate nekoliko uredbe.

Uredbe prilagođene na osnovu i u sprovođenju Zakona o CBK, Zakona o autoodgovornosti, Zakona o osiguranju i Uredbe 2001/25, koje su gore navedene, su sledeći:

- Uredba o obračunu minimalne margine solventnosti, adekvatnosti kapitala i garantnog fonda za osiguravajuća društva za neživotno osiguranje;
- Uredba o aktuarima osiguranja;
- Uredba o spoljnoj reviziji osiguravača, posrednika u osiguranju, obrađivača šteta i kosovskog zavoda za osiguranje;
- Uredba o spajanjima i preuzimanjima;
- Uredba o delegiranju funkcija;
- Depozit imovine kao garancija, adekvatnost kapitala, finansijsko izveštavanje itd.;
- Uredba o osnivanju i zatvaranju filijala i podružnica osiguravajućih društava na Kosovu i van njega;
- Uredba o otvaranju predstavništava od strane stranih osiguravajućih društava u Republici Kosovo;
- Uredba o ulaganju imovine koja pokriva tehničke i matematičke rezerve i ulaganje osnivačkog kapitala za osiguravajuća društva;
- Uredba o unutrašnjim kontrolama i internoj reviziji osiguranja;
- Opšti uslovi polise osiguranja od automobilske odgovornosti;
- Uredba o zadržavanju rizika i zahtevima za pokrićem reosiguranja;
- Postupci za postupanje po žalbama za naknadu štete od osiguranja od automobilske odgovornosti;
- Uredba o postupku arbitražnog suda;
- Uredba o objavljivanju informacija od strane osiguravajućih društava;
- Uredba o utvrđivanju kriterijuma za procenu nematerijalne štete pokrivene osiguranjem od automobilske odgovornosti;
- Uredba o izveštavanju osiguravajućih društava u CBK;
- Uredba o konsolidovanom nadzoru grupa osiguravajućih društava;
- Uredba o finansiranju i obračunu kompenzacionog fonda;
- Uredba o izdavanju dozvola za rad na osiguranju;
- Uredba o likvidaciji osiguravajućih društava;
- Uredba o prodaji obaveznog osiguranja od automobilske odgovornosti i upravljanje troškovima osiguravača;
- Standardi za izveštavanje i nadzor kosovskog zavoda za osiguranje;
- Uredba o osiguranju strukture premije;
- Uredba o obračunu i zadržavanju tehničkih i matematičkih rezervi za osiguravajuća društva za neživotna i životna osiguranja.

Sledeće uredbe su usvojene u 2020.:

- Licenciranje posrednika u osiguranju;
- Uredba o novčanim kaznama za osiguravače, posrednike u osiguranju i one koji obrađuju štete;
- Uredba o licenciranju osiguravajućih društava i podružnica stranih osiguravača;
- Uredba o upravljanju provizijama i operativnim troškovima osiguravajućih društava;
- Uredba o korporativnom upravljanju osiguravajućih društava;
- Uredba o primeni sistema bonus-malus.

Ove uredbe i propisi su delimično usklađeni sa direktivama EU u oblasti bezbednosti, koji regulišu pitanja kao što su neživotnih osiguranja, životno osiguranje, posredovanje u osiguranju, obaveznog osiguranja uslova osiguranja motornih vozila od odgovornosti prudenijalnih upravljanja rizikom, minimalni kapitalni zahtevi, kao i druga pitanja od značaja za oblasti osiguranja. U nastavku napori na usklađivanju zakonodavstva u oblasti bezbednosti sa *acquis-om* EU, kao što je gore navedeno.

Što se tiče oblasti **penzija**, zakon o CBK je odredio penzione fondove kao finansijske institucije. Stoga, ovaj zakon određuje ekskluzivnu nadležnost CBK za licenciranje, regulisanje i nadgledanje kosovskih penzionih fondova.

Pravni i regulatorni okvir za licenciranje, regulisanje i nadzor penzionih fondova u Republici Kosovo uključuje Zakon br. 04/L-101 o Kosovskim penzionim fondovima (Zakon o penzionim fondovima) i CBK propisi o penzijskim fondovima.

Zakon br. 04 /L-101 o penzijskim fondovima i uredbe za njegovo sprovođenje su delimično u skladu sa Direktivom EU 2003/41/EK Evropskog parlamenta i Saveta od 3. juna 2003. o aktivnostima i nadzoru institucija za penzije i zapošljavanja, čime se određuje osnova za potpunu harmonizaciju zahteva ove Direktive.

Na kraju 2015., započeto je revidiranje Zakona br. 04 /L-101 o Kosovskim penzionim fondovima (Zakon o penzionim fondovima), u septembru 2016. je izvršeno prvo čitanje u Skupštini Republike Kosovo. Usvajanje i amandmani navedenog Zakona usvojeno i objavljeno januara 2017.

Uredbe koje su usvojene na osnovu zakona o CBK i zakona o penzijskim fondovima: regulatorni okvir za regulisanje i nadzor penzija nakon stupanja na snagu zakona o penzijskim fondovima su:

- Uredba o osnivanju dopunske individualne penzije od strane davaoca penzija;
- Izveštaji i informacije koje zahteva Kosovska penziona štednja;
- Uredba o ulaganju penzione imovine;
- Uredba o unutrašnjim kontrolama i unutrašnjoj reviziji penzionih fondova;
- Uredba o licenciranju upravnika imovine penzionog fonda;
- Uredba o licenciranju davaoca dopunske individualne penzije;
- Uredba o pojedinačnim računima učesnika;
- Pravilo o čuvaru penzione imovine;
- Uredba o penzionoj imovini i proceni penzione imovine;
- Uredba o isplati individualne štedne penzije
- Uredba o definisanju uslova i kriterijuma za povlačenje sredstava iz KPST-a od strane učesnika sa stalnom emigracijom;
- Uredba o izveštavanju o dopunskim penzionim fondovima;
- Uredba o izveštavanju Kosovskog fonda penzione štednje
- Uredba o finansiranju i aktuarskoj proceni penzija sa definisanim davanjima;
- Uredba o licenciranju dopunskih penzionih fondova poslodavca;
- Uredba o rukovodiocima imovine penzione imovine;
- Uredba o penzionim naknadama dopunskim individualnim penzijama;
- Uredba o osnivanju dopunskog penzionog fonda poslodavca;
- Uredba o visini doprinosa za penzije.

Tokom 2020. usvojena je Uredba o vođenju evidencije u penzionim fondovima i davaocima penzija.

U oblasti finansijskog tržišta, do sada je razvijene tržište unutrašnjeg duga kroz emitovanje hartija od vrednosti Vlade Kosova, koja deluje preko elektronske platforme za trgovinu hartijama od vrednosti. Ova aktivnost se realizuje kroz organizovanje aukcija koje objavljuje Vlada Republike Kosova i njihovo upravljanje od strane Centralne banke Republike *Kosovo*. Organizacija aukcije hartija od vrednosti Vlade Kosova zasnovana je na sistemu primarnih aktera (komercijalnih banaka), pri čemu fizička i pravna lica mogu učestvovati na tržištu kroz gore navedene primarne aktere.

Prvo emitovanje hartija od vrednosti od Vlade Kosova je realizovano 17. januara 2012, gde je emitovan instrument sa maturitetom od 3 meseca i nastavljeno je sa 6 i 12 mesečnim emisijama. Pored državnih zapisa emituju se i obveznice sa rokom dospeća od 2 i 3 godine.

Tržište hartija od vrednosti Vlade Republike Kosovo je regulisano Zakonom 04/L-175 o javnom dugu, koji je na snazi od novembra 2009. i podzakonskim aktima, Uredbom MF-CBK br. 01/2014 na primarnom i sekundarnom tržištu hartija od vrednosti Vlade Republike Kosovo izdatih 2012. (izmenjen u 2014.).

Izvršni odbor je 25. aprila 2019. odobrio Uredbu o otkupu državnih hartija od vrednosti sa CBK-om. Ovom Uredbom su utvrđeni uslovi i kriterijumi koje treba ispuniti u vezi sa pozajmicama podržanim kolateralom

hartija od vrednosti Vlade Kosova putem Centralnog sistema depozita hartija od vrednosti (CSD) sklapanjem ugovora o ponovnom otkupu sa Centralnom bankom Republike Kosovo. Svrha ovog zajma je da se pomogne bankama članicama u efikasnom upravljanju svojom likvidnošću u kratkoročnom periodu.

Među strateškim ciljevima je **obezbeđivanje efikasnih i kvalitetnih međubankarskih sistema za transfer sredstava i hartija od vrednosti**, što podrazumeva dalje unapređenje Centralnog registra hartija od vrednosti (Central Securities Depository - CSD), elektronske platforme za trgovanje - (Electronic Trading Platform - ETP), i posvećenost uspostavljanju savremenog međubankarskog tržišta novca i tržišta kapitala.

Institucionalni okvir i okvir politika

Centralna banka Republike Kosovo (CBK) je javni pravni subjekat na osnovu članova 11 i 140 Ustava i odredaba odgovarajućeg zakona. CBK je ključna institucija učesnica i regulativna u finansijskom sistemu Republike Kosovo i ima administrativnu, finansijsku i upravnu autonomiju i samostalnost. Aktivnost CBK-a obezbeđuju svoji organi za donošenje odluka i svoje osoblje.

Kosovski penzijski štedni fond (KPŠF) je javna nezavisna institucija koju je osnovala Skupština Republike Kosovo. Opštu aktivnost KPŠF-a reguliše Skupština Kosova, dok je nagleda Centralna Banka Kosova (CBK). KPŠF je uspostavljen prema modelu definisanih penzijskih doprinosa, što podrazumeva da svaki doprinosilac štedi za penziju na ličnom računu. KPŠF je institucija osnovana decembra 2001. a svoju aktivnost počela je avgusta 2002. za administraciju i upravljanje obaveznim (i volonterskim) penzijskim doprinosima zaposlenih na Kosovu.

Zakon br. 04/L-101 o penzijskim fondovima na Kosovu daje KPŠF-u, preko Upravnog odbora, ovlašćenja i prava poverenog administratora penzijskih fondova (član 5.1), i utvrđuje mu prava u vezi penzijskih fondova (član 5.2). KPŠF ima svoje glavno i jedino sedište u Prištini, dok se usluge za doprinosioce i korisnike štednih penzija vrše i u šest drugih centara Poreske administracije Kosova (PAK) u Mitrovici, Peći, Đakovici, Prizrenu, Uroševcu i Gnjilanu.

Kosovski Biro Osiguranja osnovan je 07.09.2011. od 10 osiguravajućih društava licenciranih za rad u Republici Kosovo, na osnovu Zakona br. 04/L-018 o Obaveznom Osiguranju od Sopstvene odgovornosti. Kosovski Biro Osiguranja je profesionalna organizacija sa svojstvom pravnog lica osnovana u neprofitne svrhe. Vlada Republike Kosovo priznaje status Nacionalnog Biroa Osiguranja sa neograničenim pravima, u svojstvu biroa za plaćanje i biroa za tretiranje, koji garantuje ispunjavanje svih obaveza od međunarodnog sistema kartona osiguranja. Biro se finansira od njegovih članova i čija aktivnost se nadgleda od Centralne banke Kosova. U okviru Kosovskog ureda osiguranja funkcioniše Fond za kompenzaciju, Pogranično osiguranje, Informativni centar osiguranja i Zeleni karton.

Podrška donatora

CBK je podržan projektom norveške vlade, koji ima za cilj da podrži javnu upravu Kosova u sprovođenju SSP-a i povećavanje spremnosti za članstvo u EU u nekoliko poglavlja, uključujući statistiku. Ovaj projekat će ojačati institucionalne kapacitete kosovske javne administracije, posebno u poglavlju o finansijskim uslugama pružanjem specijalizovane obuke o sadržaju zahteva i zahteva koji proizilaze iz EU, prenošenjem akata Acquis u nacionalno zakonodavstvo i u reformama relevantnih politika.

Srednjoročni prioritetni ciljevi

Zakonodavni prioriteti

Bankarski sektor

- Prilagođavanje standarda II. Stuba i III. Stuba Bazelskog Okvira za Kapital;
- Prilagođavanje zahteva za upravljanje rizikom likvidnosti i izveštajima o maksimalnim prednostima zasnovanim na novim standardima poznatim kao Bazel III;
- Prilagođavanje okvira za izveštavanje banaka u skladu sa Međunarodnim Standardima Finansijskog Izveštavanja i prilagođavanje zakonskog okvira u vezi sa klasifikacijom i obezbeđivanjem imovine;

- Uputstva o izveštavanju o kapitalu i kapitalnim zahtevima;
- Uputstva za izveštavanje o izmerenoj izloženosti rizicima za kreditni rizik;
- Uputstva za izveštavanje o kapitalnim zahtjevima za tržišni rizik.

Ovi standardi su deo Direktive 2013/36/EU i Uredbe (EU) br. 575/2013 EU, poznati kao CRD IV i CRR, to jest, deo *acquis* –a EU-a i predviđeni su da se usvajaju za popuno usklađivanje zakona što se tiče oblasti nadzora banaka u okviru potpunog ispunjavanja predviđenih zahteva SSP-a, odnosno član 96 i njegovog aneksa br. 6, što se tiče finansijskih usluga.

Sektor osiguranja

- Dalje usklađivanje propisa osiguranja na Kosovu sa odgovarajućim evropskim direktivama. Postojeći propisi će biti predmet izmena/dopuna za sprovođenje Zakona o osiguranju.

Penzijski sektor

- Regulatorni okvir CBK-a u oblasti penzija će biti izmenjen i dopunjen u skladu sa zahtevima Zakona o penzijskim fondovima i *acquis* EU-a u oblasti penzija. Na zahtev organizacija civilnog društva koje se bave ravnopravnošću polova, u ovom procesu treba obezbediti polnu integraciju, u skladu sa Zakonom o ravnopravnosti polova.

Prioriteti za sprovođenje

Bankarski sektor

- Obuka i kvalifikacija nadzornog osoblja banke u primeni Bazelskih Okvirnih standarda za Kapital i Međunarodnih Standarda Finansijskog Izveštavanja (MSFI), uključujući tehničku pomoć, u saradnji sa MMF-om u okviru FSSR;
- Analiza i prilagođavanje dobrih praksi zemalja EU za zaštitu potrošača;
- Izgradnja kapaciteta za upravljanje hitnih situacija u slučaju krize i rešavanje banaka sa problemima.

Fond za osiguranje depozita

- Unapređenje interakcije sa partnerima bezbednosne mere, članovima i jačanje saradnje sa partnerima u finansijskom sektoru;
- Podizanje javne svesti putem kontinuirane i efikasne komunikacije;
- Unapređenje diferencijalnog sistema premija i izveštavanje od strane banaka članica.

Sektor osiguranja

- Obuka i kvalifikacija osoblja za nadzor osiguranja primene standarda Solventnosti;
- Početak primenu sposobnosti plaćanja (Solventnost II).

Penzijski sektor

- Obuka i kvalifikacija osoblja za nadzor penzija u primeni osnovnih standarda i principa IOPS-a;
- Obuka osoblja u oblasti konsolidovanog nadzora penzija;
- Analiza i usvajanje najboljih praksi zemalja EU-a u oblasti zaštite učesnika i korisnika u/od penzijskih fondova.

3.10. 10. poglavlje *acquis*-a: Informaciono društvo i medije

Ovo poglavlje SSP-a pokriva elektronske komunikacije, usluge informacionog društva i audio-vizuelne politike kroz koje evropski propisi promovišu i podstiču konkurenciju, širi razvoj i pristup savremenim uslugama i novim tehnologijama, sa posebnim naglaskom na interese krajnjih korisnika. *Acquis* EU-a u oblasti elektronskih komunikacija ima za cilj sprovođenje specifičnih ciljeva utvrđenih Zakonom br. 04/L-109 o elektronskim komunikacijama, politike elektronskih komunikacija – Digitalne agende Kosova i Regulatornog okvira EU-a za pružanje širokopojasnih usluga, bezbednost mreža i javnih usluga elektronskih komunikacija, kroz podsticanje i zaštitu efikasne konkurencije sprovođenjem adekvatnih mehanizama, koji garantuju zaštitu konkurencije i neophodnih odgovarajućih usluga na celoj teritoriji Republike Kosovo.

Ključna pitanja koja će biti pokrivena u oblasti elektronskih komunikacija su sledeća: pružanje što bržih širokopoljanskih usluga, u najkraćem mogućem roku, visoke bezbednosti i razumnim cenama za potrošače, pružanje univerzalnih usluga, planiranje i procena frekvencijskih opsega od posebnog ekonomskog značaja i bezbednost mreža i javnih usluga elektronskih komunikacija i prava korisnika, pitanja privatnosti, digitalizacija i frekvencijski spektar. Glavna pitanja u oblasti usluga informacionog društva su sledeći: bezbednost informacija, e-upravljanje, e-zdravstvo, e-potpisivanje, e-trgovina i javni sektor. Ključna pitanja u audio-vizuelnim politikama su sledeći: audio-vizuelne medijske usluge, javne usluge radio-prenosa, zaštita maloletnika, filmska baština i kulturna raznolikost.

Zahtevi SSP-a

Relevantni članovi SSP-a su Poglavlje VIII, član 110 govori o saradnji u oblasti informacionog društva, koja uglavnom podržava postepeno približavanje politika i zakonodavstva Kosova politikama EU. Globalni ciljevi biće pripremanje društva u celini za digitalno doba i identifikovanje mera za obezbeđivanje interoperabilnost mreža i usluga. Član 109. reguliše saradnju i promociju audio-vizuelne industrije u Evropi i podršku koprodukciji u oblastima kinematografije i audio-vizuelnih medija, uključujući, između ostalog, programe i sadržaje za obuku novinara i profesionalaca u audio-vizuelnoj medijskoj industriji. Ovaj član se takođe adresira tehničku pomoć javnim i privatnim medijima Kosova, u cilju jačanja njihove nezavisnosti, profesionalnosti i povezanosti sa evropskim medijima, približavanja politika za regulisanje sadržaja preko graničnih emisija sa onima EU-a, usklađivanja zakonodavstva i prisvajanje autorskih prava kao i jačanje nezavisnosti regulatornih organa. Član 111. govori o jačanju saradnje u oblastima mreža i elektronskih komunikacionih usluga, sa krajnjim ciljem usvajanja EU zakonodavstva od strane Kosova u sektoru, pet godina nakon stupanja na snagu ovog Sporazuma, pri čemu mu se posvećuje posebna pažnja obezbeđivanju i jačanju nezavisnosti regulatornih organa.

Zahtevi iz ostalih mehanizama pristupanja u EU

U kontekstu opštih zahteva izdatih u *Izveštaju EK o Kosovu - 2019* u oblasti elektronskih komunikacija, informacionog društva i audio-vizuelnih politika, od Kosova se zahteva da nastavi napore na približavanju i dovršavanju pravnog okvira u skladu sa harmonizacijom sa *acquis-om* EU-a. Šta više, u kontekstu povećanja profesionalnih i institucionalnih kapaciteta, preporučuje se jačanje nezavisnosti i kapaciteta regulatora za elektronske komunikaciju (RAEPK) i medija (NKM-a). Takođe, izveštaj procenjuje da Kosovo nije napredovalo sa procesom prelaska sa analogne na digitalnu televiziju. Izveštaj takođe preporučuje da se preispita Zakon o Nezavisnoj Komisiji za Medije sa ciljem povećanja dostupnosti podataka u audio-vizuelnom sektoru i za proširenje regulatorne, nadzorne i izvršne nadležnosti regulatora.

Između ostalog, u oblasti elektronskih komunikacija i informacionog društva, u izveštaju se ocenjuje da bi Kosovo trebalo uložiti više napora u primeni okvira i usluga e-upravljanja, kao i u potpunoj primeni pozivni broj +383. Takođe se preporučuje da tim za reagovanje na incidente računarske bezbednosne bude dopunjen dovoljnim obučanim osobljem.

U oblasti audio-vizuelnih politika, izveštaj procenjuje da NKM nije postigla nikakav napredak u procesu digitalizacije, iako je krajnji rok za ITU bio jun 2015. Prema tome, izveštaj poziva Kosovo da ubrza svoje napore i osigura tranziciju od analognog sistema do digitalne platforme što će se sprovoditi u potpunoj transparentnosti i u skladu sa standardima EU. Od Kosova se takođe zahteva da svi amandmani na Etički kodeks, koje je predložila Nezavisna komisija za medije, budu u skladu sa standardima Saveta Evrope i Evropskog suda za ljudska prava o slobodi izražavanja.

Na osnovu zahteva *Pododbora za inovacije, informaciono društvo i socijalnu politiku (2020.)* u oblasti elektronskih komunikacija, informacionog društva i audiovizuelnih politika, predviđa se dovršavanje pravnog i strateškog okvira. Pored toga, Vlada Kosova treba da obezbedi odgovarajuće budžetske resurse u oblasti usluga informacionog društva, posebno za sprovođenje Strategije e-Uprave i Strategije sajber bezbednosti. Vlada bi takođe trebala preduzeti korake za preuzimanje eIDAS Direktive (o elektronskoj identifikaciji i uslugama od poverenja za elektronske transakcije). S druge strane, izveštaj EK procenjuje da bi Kosovo trebalo da preduzme neophodne korake da poveže Kosovo sa GEANT mrežom, počevši od

studije izvodljivosti. U pogledu pomoći, EK poziva Kosovo da koristi sredstva EU (30 miliona evra) za tehničku pomoć za širokopojasne projekte u okviru WBIF-a. Od Kosova se takođe zahteva da obezbedi sinergiju između digitalne i zelene politike.

Štaviše, u oblasti audio-vizuelnih politika, Vlada Kosova treba da preduzme sve neophodne korake za sprovođenje tranzicije sa analognog na *digitalni* sistem. Shodno tome, Vlada Kosova treba da što je pre moguće usvoji Strategiju za prelazak na *digitalno* emitovanje kako bi Nezavisna komisija za medije sprovela Zakon i Strategiju o relevantnom pitanju.

Između ostalog, kosovske institucije trebaju obezbediti model koji obezbeđuje održivo finansiranje RTK-a. U međuvremenu, u kontekstu jačanja profesionalnih kapaciteta, kosovske institucije trebaju obezbediti adekvatne kapacitete i resurse za funkciju NKM-a i RAEPK-a. Pored toga, kosovske institucije trebaju obezbediti minimum kapaciteta za nacionalni CERT (*Computer Emergency Response Team*), u skladu sa preporukama ENISA-e.

S druge strane, Kosovo treba da preduzme konkretne korake ka uspešnoj primeni 5G Memoranduma o razumevanju i interoperabilnosti u skladu sa praksom EU, potpisanim na Digitalnom samitu u Tirani.

Trenutno stanje

Zakonodavni okvir i okvir politika

Elektronske komunikacije

Zakonodavni okvir u ovoj oblasti sastoji se od sledećih glavnih normativnih akata:

- Zakon o elektronskim komunikacijama;
- Uredba o izgradnji, instalaciji i nadzoru infrastrukture elektronskih komunikacija;
- Uredba o prikupljanju podataka o elektroničkoj komunikacionoj infrastrukturi;
- Uredba o tehničkim i operativnim pitanjima pristupa elektronskoj komunikacionoj mreži u toku bitova, sa Prot. Br. 034 / B / 20 od 07.07.2020.;
- Uredba o referentnoj ponudi za otvoreni pristup lokalnoj petlji i toku bitova; 032 / B / 20 od 07.07.2020.;
- Uredba o otvorenom pristupu lokalnoj petlji ili njenom delu; 030 / B / 20 od 07.07.2020.;
- Uredba o interkonektivnoj usluzi u elektronskim komunikacionim mrežama, Prot. Br. 028 / B / 20 od 07.07.2020.;
- Uredba o plaćanju za tržišni nadzor elektronskih komunikacija i poštanskih usluga, Prot. Br. 025 / B / 20 od 07.07.2020.;
- Uredba o zajedničkoj upotrebi pripadajućih objekata; 113 / B / 19, od 18. oktobra 2019.;
- Uredba o analizi tržišta; 110 / B / 19, od 18. oktobra 2019.;
- Uredba o frekvencijskom opsegu radio frekvencija za koje se ne zahteva pojedinačno ovlašćenje za radio frekvencije (046/B/18, 03. avgust 2018.);
- Uredba o univerzalnim uslugama u elektronskim komunikacijama (036/B/18, 04. jul 2018.);
- Uredba o ugovorima, transparentnosti i objavljivanju informacija i drugih zaštitnih mera za krajnje korisnike za pružanje mreža i javnih usluga elektronskih komunikacija (022/B/18, 19. april 2018.);
- Uredba o opštim ovlašćenjima (019/B/18; 16. april 2018.)l
- Uredba o kvalitetu usluga elektronskih komunikacija (016/B/18; 16. april 2018.)
- Uredba o plaćanju za nadzor i pravo na korišćenje radio frekvencija (005/B/18; 19. januar 2018.);
- Uredba o prenosivosti brojeva za pretplatnike javnih telekomunikacionih usluga" (043/B/17, 26. jun 2017.);
- Uredba o nacionalnom planu numeracije za elektronske komunikacione mreže Republike Kosovo (038/B/17, 16. jun 2017.);
- Uredba o Tehniku za radio opremu (032/B/17, 31. decembar 2017);
- Uredba o tehničkim i organizacionim standardima za bezbednost i integritet mreža i/ili javnih usluga elektronskih telekomunikacija (046/B/16; 22. novembar 2016.);
- Uredba o modelu računa (012/B/14 01. april 2014.);

- Uredba o davanju i korišćenju radio frekvencija (054/B/13, 31. decembar 2013.)
- Uredba o tržišnim analizama (041/B/14; od 23. decembra 2014);
- Uredba o obračunu troškova prema metodi pune raspodele troškova (FDC) (043/B/12 22. jun 2012.);
- Uredba o pravu na stazu i zajedničko korišćenje infrastrukture (030/B/13, 19. mart 2012.) Uredna br. 9 o Interkonekciji (033/B/11 3. jun 2011.);
- Uredba o potpunom zajedničkom korišćenju petlje i lokalne potpetlje (024/B/11, 18. april 2011.); i
- Uredba o obezbeđivanju pristupa (012/B/11, 11. februar 2011.).

Ovi normativni akti su transponovali sledeće akte acquis:

- Uredba br.2015/2120;
- Direktivu 2002/21/EK izmenjena i dopunjena Direktivom 2009/140/EK;
- Direktivu 2002/19/EK izmenjena i dopunjena Direktivom 2009/140/EK;
- Direktivu 2002/20/EK izmenjena i dopunjena Direktivom 2009/140/EK;
- Direktivu 2002/22/EK izmenjena i dopunjena Direktivom 2009/136/EK;
- Direktivu Komisije 2002/77/EK;
- Direktivu 2002/58/EK izmenjena i dopunjena Direktivom 2009/136/EK vezano za obradu ličnih podataka i zaštitu privatnosti;
- Direktivu 2009/136/EK;
- Direktivu 2009/140/EK;
- Direktiva 1999/5/EK;
- Preporuku EK-a 2003/311/EK; Preporuku EK-a 2007/879/EK;
- Odluku EK-a o kvalifikaciji radio opreme i terminalne opreme 200/299/EK;
- Direktivu 2014/53/EU;
- Odluku br. 376/2002/EK;
- Odluku EEZ Dec. (08) 04);
- Odluku EEZ Dec. (06)04);;
- Preporuku 2003/311/EK
- Preporuku 2007/879/EK;
- Preporuku EK-a 98/322/EK;
- Preporuku Evropske komisije 2005/698/EK; o podeli računa i Sistemi za obračun troškova na osnovu Regulatornog okvira za elektronike komunikacije
- Smernice koje je objavila Evropska agencija za bezbednost mreža i informacija (ENISA); i
- Saopštenje Komisije, 26/08/2010 "Digitalna agenda za Evropu.

Okvir politika u ovoj oblasti sastoji se od sledećih dokumenata:

- Politike sektora elektronskih komunikacija – Digitalna agenda za Kosovo 2013–2020.; i
- Elektronski atlas za širokopojasnu telekomunikacionu infrastrukturu.

Informaciono društvo

Zakonodavni okvir u ovoj oblasti sastoji se od sledećih glavnih normativnih akata:

- Zakon o uslugama informacionog društva;
- Zakon o sprečavanju i borbi protiv sajber kriminala;
- Zakon o opštem upravnom postupku;
- Zakon o organima vlasti informacionog društva; i
- Okvir interoperabilnosti Republike Kosovo.

Ovi normativni akti su transponovali sledeće akte acquis-a:

- Direktiva 1999/93/EZ;
- Direktiva 2000/31/EZ;
- Direktiva 2007/64/EZ;
- Direktiva 2006/123/EZ.

Okvir politika u ovoj oblasti sastoji se od sledećih dokumenata:

- Kosovska strategija za informacionu tehnologiju, uključujući akcioni plan za period 2016.-2019.;
- Državna strategija za sajber bezbednost i akcioni plan 2016.-2019.

Audio-vizuelne politike

Zakonodavni okvir u ovoj oblasti sastoji se od sledećih glavnih normativnih akata:

- Zakon o nezavisnoj komisiji za medije;
- Uredba o zaštiti dece i maloletnika u audio-vizuelnim medijskim uslugama;
- Uredba o autorskom pravu;
- Uredba o proceni aplikacija za licencu, opšti uslovi i rokovi za licencu;
- Uredba o distribuiranju pružaoca audio-vizuelnih medijskih usluga, obrazac aplikacije;
- Uredba o audio-vizuelnim komercijalnim komunikacijama;
- Uredba o etičkom kodeksu za pružaoce audio i audio-vizuelnih medijskih usluga;
- Uredba o operaterima multipleksa na državnom nivou;
- Uredba o pružiocima audio i audio-vizuelnim medijskim uslugama;
- Uredba o godišnjoj tarifi za licencu;
- Uredba o obaveznom prenošenju pružaoca medijskih usluga kod operatera multipleksa; i
- Uredba o logičnom rasporedu kanala; i
- Uredba o podršci pružiocima medijskih audio i audiovizuelnih usluga sa lokalnim i regionalnim zemaljskim pokrivanjem.

Ovi normativni akti su transponovali Direktivu AVMSD 89/552/EEZ.

Institucionalni okvir:

Elektronske komunikacije:

- Ministarstvo ekonomije;
- Regulatorni autoritet za elektronike i poštanske komunikacije.

Informaciono društvo:

- Ministarstvo ekonomije (ME);
- Ministarstvo unutrašnjih poslova (MUP), odnosno Agencija za informaciono društvo.

Audio-vizuelne politike

- Nezavisna komisija za medije.

Podrška donatora

U okviru Projekta KODE tokom 2019-2020., završena je implementacija 50 pod-projekata. fiksna širokopojasna infrastruktura nepovezanih stekova mobilne mreže. Da bi se postigli strateški ciljevi za razvoj informacionog društva (i Kosovske strategije za informacionu tehnologiju), podrška i sredstva su obezbeđeni od različitih donatora, poput Svetske banke i EU. Projekat IPA 2017 Podrška EU IKT sektoru za konkurentnost Kosova (3 miliona evra) započela je primenu. Potpisani su ugovori za nabavku računarske opreme za 8 soba za obuku i sa pružaocem obuke i započete aktivnosti obuke. koji će se sprovesti u periodu od tri godine. Glavni korisnik ove akcije je ME.

Opšti cilj projekta je povećanje konkurentnosti kosovskih digitalnih i tradicionalnih preduzeća podržavanjem rasta kosovskog IKT sektora što dovodi do rasta i stvaranja novih radnih mesta. Specifični ciljevi projekta su premošćivanje jaza između digitalnih veština i poslovnih potreba na održiv način, koji zadovoljava potrebe tržišta i povećava njihovu konkurentnost, kao i povećava izvoz kosovskih preduzeća iskorišćavanjem punog potencijala digitalnih tehnologija. Dok će u okviru IPA 2019 biti napravljen sistem za elektronsku identifikaciju i potvrdu identiteta i usluge od poverenja u elektronskim transakcijama. Vrednost projekta je 4 miliona evra, počeo je da se sprovodi i biće završen do 2023. Opšti cilj ovog projekta je povećati efikasnost i produktivnost privatnog sektora povećanjem upotrebe IKT, stvaranjem sigurnosti ekosistema za e-poslovanje / e-trgovinu i poboljšanjem e-usluga za građane i preduzeća.

Projekat Kosovske digitalne ekonomije - KODE koji ME u saradnji sa Svetskom bankom (SB) razvija, odnosno druga komponenta KODE-a je zasnovana na projektima koji će razviti ljudski kapital i digitalne biznise radi uvođenja Kosova u digitalnu ekonomiju budućnosti, podržaće pristup tržištu rada, itd. Na nacionalnom nivou, Projekat će obučavati i povezivati mlade sa mogućnostima zapošljavanja na Internetu; i poboljšaće pristup izvorima znanja, uključujući najbolje mogućnosti i saradnju, za institucije visokog obrazovanja.

Srednjoročni prioritetni ciljevi

Za ispunjavanje obaveza koje proizilaze iz SSP-a i drugih dokumenata i mehanizama pristupanja EU-u u oblastima koje su u okviru delokruga poglavlja 10, fokus tokom perioda 2021.-2024. će biti na sledećim srednjoročnim prioritetima:

Elektronske komunikacije

- Izrada i usvajanje primarnog i sekundarnog zakonodavstva u oblasti elektronskih komunikacija;
- Usvajanje i sprovođenje nove Digitalne strategije Kosova (2021., -2030,);
- Veza sa fiksnom širokopojasnom infrastrukturu nepovezanih stekova mobilnih telekomunikacionih mreža radi prilagođavanja tehnologijama nove generacije (spremne za 5G), tokom 2021.-2023;
- Sprovođenje Memoranduma o razumevanju potpisanog sa Republikom Albanijom za 5G koridor, kao i Memoranduma o razumevanju sa ZB6 za sprovođenje 5G mreža za digitalnu transformaciju na zapadnom Balkanu, (2021.-2023.);
- Otvaranje opsega frekvencija sa posebnom ekonomskom vrednošću za pružanje IMT usluga;
- Podsticanje konkurencije na tržištu širokopojasnih elektronskih komunikacija, za povećanje efikasnosti regulisanja tržišta i vršenje napora da se svim građanima Kosova obezbedi pristup internetu sa većom brzinom; i
- Uspostavljanje nacionalne mreže Radio praćenja pomoću kojeg će biti omogućeno 24/7 praćenje kroz fiksne/nomadske i mobilne stanice praćenja.

Informaciono društvo

- Izrada i usvajanje primarnog i sekundarnog zakonodavstva koje će transponirati NIS Direktivu EU-a i 'eIDAS' Direktivu;
- Primena kosovske strategije za informacionu tehnologiju i njeno ponovno kreiranje;
- Unapređenje Platforme interoperabilnosti i povezivanje većine postojećih elektronskih sistema putem ove Platforme;
- Stvaranje Portala usluga "e-Kosova", za povećanje broja elektronskih usluga za građane i institucije; i
- Uspostavljanje Centra za oporavak od katastrofa (Disaster Recovery Center).

Informaciono društvo

- Izmene i dopune Zakona o nezavisnoj komisiji za medije; i
- Izrada propisa i paketa za multipleks na državnom i regionalnom nivou.

Međutim, planirana izrada ovih propisa i celi proces prelaska na digitalno emitovanje zavisi od usvajanja strategije prelaska na digitalno zemaljsko emitovanje od strane Vlade.

3.11. 11. poglavlje acquis-a: Poljoprivreda i ruralni razvoj

Poglavlje o poljoprivredi obuhvata veliki broj obaveznih pravila, gde većina njih su primenljiva u ovoj fazi razvoja. Pravilno i efikasno sprovođenje ovih pravila kao i jačanje i efikasnija kontrola od strane javne administracije su značajna za funkcionisanje Evropske zajedničke poljoprivredne politike (EZPP). Za funkcionisanje EZPP-a potrebno je unapređenje upravljanja i kvaliteta sistema kao što su Agencija za plaćanje, Integrisani sistem poljoprivredne kontrole (ISPK), kao i kapaciteti za sprovođenje mera ruralnog razvoja.

Poglavlje 11 zahteva od država članica da budu u stanju da sprovedu zakonodavstvo EU-a o šemama direktne podrške farmama i da sprovedu organizaciju zajedničkog tržišta za različite poljoprivredne proizvode.

Zahtevi SSP-a

Što se tiče zahteva SSP-a u vezi sa pravnim okvirom (usklađivanje sa zakonodavstvom EU-a) za poglavlje 11 je iz planova 74. i 102 SSP-a. Prema članu 102 SSP-a, saradnja između strana će se razvijati u svim prioritetnim oblastima koja se odnose na *acquis* EU-a. Ove oblasti uključuju oblast poljoprivrede, šeme kvaliteta za poljoprivredne i prehrambene proizvode, bezbednost hrane, veterinarske i fitosanitarne oblasti. Prema SSP-u, poseban cilj ove saradnje je modernizacija i restrukturiranje poljoprivrede i agroindustrijskog sektora na Kosovu, posebno za postizanje sanitarnih uslova EU-a. Štaviše, saradnja takođe ima za cilj poboljšanje upravljanja vodom i ruralni razvoj, upravljanje sektorom šumarstva na Kosovu i postepena podrška usklađivanju zakonodavstva i praksi Kosova sa *acquisom* EU-a.

Zahtevi ostalih mehanizama pristupanja EU-u

U oblasti poljoprivrede i ruralnog razvoja, Izveštaj EK o Kosovu – 2020. navodi da je Kosovo generalno imalo ograničen napredak, posebno u primeni godišnjih programa agro-ruralnog razvoja i njihovoj proceni, ali napredak u konsolidaciji zemljišta i zaštiti zemljišta je bio nedovoljan. Budući da nisu sprovedene sve preporuke iz 2020., Kosovo bi, naročito u narednoj godini, trebalo da:

- Izvrši kvalitativnu procenu efikasnosti mera podrške predviđenih programom poljoprivrede i ruralnog razvoja;
- Usvoji zakon o zajedničkim tržišnim organizacijama;
- Preduzme hitne, efikasne mere za zaustavljanje gubitka poljoprivrednog zemljišta i sprovođenje zakona o prostornom planiranju;
- Izvršiti kvalitativnu procenu mera podrške predviđenih programom poljoprivrede i ruralnog razvoja;
- Preduzeti hitne, efektivne mere za zaustavljanje gubitka poljoprivrednog zemljišta i sprovođenje zakona o prostornom planiranju;
- Razviti profesionalne kapacitete za procenu, praćenje i računovodstvo u Agenciji za razvoj poljoprivrede;
- Izraditi zakonsku osnovu za uspostavljanje i rad zajedničkih tržišnih organizacija.

Izveštaj navodi da je budžet za grantove i subvencije povećan, dok je uspostavljen integrisani sistem administracije i kontrole, kao i ažuriranje identifikacije zemljišnih parcela i Mreže za obračun podataka sa farmi. Takođe, unapređenje programa poljoprivrede i ruralnog razvoja pružanjem podrške malim poljoprivrednicima i Planom organske poljoprivrede 2018-2020. smatraju se napretkom. Dalje, zabeležen je napredak u uspostavljanju posebne šeme mera za podršku četiri opštine na severu Kosova, kao i uspostavljanju zakona o geografskim pokazateljima.

Izveštaj takođe spominje neke izazove sa kojima se suočava poljoprivredni sektor, gde se, između ostalog, kaže da postoji ograničen napredak u sprovođenju godišnjih programa agro-ruralnog razvoja i njihovoj oceni. Komasacija i zaštita zemljišta i dalje predstavljaju izazov i na nedovoljnom su nivou. Čak je i dominacija malih farmi i obradivih površina koje su podeljene ostao izazov. U pogledu ljudskih kapaciteta, Izveštaj o Kosovu ističe nedostatak administrativnih kapaciteta za procenu, praćenje i računovodstvo u Agenciji za razvoj poljoprivrede. Takođe se naglašava da u okviru poljoprivrednog programa treba uvesti mere „unakrsne usklađenosti“.

Što se tiče uspostavljanja tržišne organizacije, EK primećuje da nije postignut napredak u pogledu uspostavljanja zajedničke tržišne organizacije. U tom pogledu, Kosovo bi trebalo da preduzme korake da uspostavi pravnu osnovu za uspostavljanje i funkcionisanje zajedničke tržišne organizacije. Nadalje, trebalo bi uspostaviti sistem za praćenje i evaluaciju grantova i subvencija.

Izveštaj poziva na ažuriranje Poljoprivrednog programa radi poboljšanja efikasnosti ulaganja u sektor. U vezi sa približavanjem zakonodavstva, naglašava se da bi to trebalo biti u skladu sa zakonodavstvom EU,

posebno u politikama kvaliteta hrane. Dok je konsolidacija i zaštita zemljišta nedovoljna jer ne postoji akcioni plan i radna grupa za zaštitu zemljišta.

Ostale obaveze Kosova u vezi sa zahtevima EK koje je izdao Pododbor za poljoprivredu i ribarstvo u poljoprivrednom sektoru su: odobravanje koncept dokumenta o poljoprivrednom zemljištu, regulisanje poljoprivrednog zemljišta, primena ex-post procene Zakona o organskoj poljoprivredi, izrada nacrtu Programa poljoprivrede i ruralnog razvoja 2021.-2027. za mere preduzete protiv ilegalne gradnje na poljoprivrednom zemljištu.

Što se tiče uspostavljanja tržišne organizacije, EK primećuje da nije postignut napredak u pogledu uspostavljanja zajedničke tržišne organizacije. U tom pogledu, Kosovo treba da preduzme korake da uspostavi pravni osnov za njihovo uspostavljanje i funkcionisanje. Dalje, trebalo bi uspostaviti sistem za praćenje i procenu grantova i subvencija.

Izveštaj poziva na ažuriranje poljoprivrednog programa kako bi se poboljšala efikasnost ulaganja u sektor. U vezi sa približavanjem zakonodavstva, naglašava se da bi ono trebalo da bude u skladu sa zakonodavstvom EU, posebno u politikama kvaliteta hrane. Iako je konsolidacija i zaštita zemljišta nedovoljna, jer ne postoji akcioni plan i radna grupa za zaštitu zemljišta.

Ostale obaveze Kosova u vezi sa zahtevima EK koje je izdao Pododbor za poljoprivredu i ribarstvo u poljoprivrednom sektoru su: odobravanje koncept dokumenta o poljoprivrednom zemljištu, regulisanje poljoprivrednog zemljišta, primena ek-post procene zakona za organsku poljoprivredu, izradu programa za poljoprivredu i ruralni razvoj 2021.-2027, za mere preduzete protiv divlje gradnje na poljoprivrednom zemljištu, i formiranje tela za sertifikaciju od MPŠRR za registraciju sira Sharr kao geografske oznake.

U pogledu horizontalnih pitanja, EK poziva na dalju harmonizaciju pravnog okvira sa *acquis-om* EU, kao i na obezbeđivanje inventara i zapošljavanje svih tela koja su uključena u upravljanje poljoprivredom, sigurnost hrane i ribarstvo u skladu sa *acquis-om* EU, uključujući fitosanitarnu referentnu laboratoriju.

Trenunto stanje

Zakonodavni okvir, okvir politika i institucionalni okvir

Ruralni razvoj

Zakonodavni okvir u ovoj oblasti sastoji se od Zakona br. 03/L-098 o poljoprivredi i ruralnom razvoju, koji je delimično transponovao Uredbu Saveta (SE) br. 73/2009 i Uredbu Saveta (SE) br. 1217/2009.

Što se tiče sekundarnog zakonodavstva u oblasti sektora ruralnog razvoja, usvojeno je 12 AU.

Okvir politika u ovoj oblasti sastoji se od sledećih dokumenata:

- Program za poljoprivredu i ruralni razvoj 2014-2020.;
- Program za ruralni razvoj.

Institucionalni okvir u sektoru ruralnog razvoja sastoji se od Departmana za politike ruralnog razvoja/Menadžerskog autoriteta.

Poljoprivreda

Zakonodavni okvir u ovoj oblasti sastoji se od sledećih relevantnih normativnih akata:

- Zakon o popisu poljoprivrede;
- Zakon o poljoprivrednom zemljištu;
- Zakon o uređenju zemljišta;
- Zakon o navodnjavanju poljoprivrednog zemljišta;
- Zakon o zaštiti biljnih vrsta;
- Zakon o semenu;
- Zakon o veštačkim đubrivima;
- Zakon o organskoj poljoprivredi;
- Zakon o proizvodnji, otkupu, obradu i stavljanje u promet duvana;

- Zakon o zadrugama poljoprivrednika;
- Zakon o stočarstvu; i
- Zakon o ribarstvu i akvakulturi.

Što se tiče sekundarnog zakonodavstva u sektoru poljoprivrede, usvojeno je 12 AU.

Ovi normativni akti su delimično transponovali sledeće akte *acquis*:

- Uredbu br. 1166/2008 Evropskog Parlamenta;
- Direktivu Saveta br. 157/2009/EZ;
- Direktivu Saveta br. 87/328/EEZ;
- Direktivu Saveta br. 88/661/EEZ;
- Direktivu Saveta br. 90/118/EEZ;
- Direktivu Saveta br. 90/119/EEZ;
- Direktivu Saveta br. 89/361/EEZ;
- Direktivu Saveta br. 90/427/EEZ;
- Direktivu Saveta br. 91/174/EEZ;
- Direktivu Saveta br. 94/28/EZ;
- Direktivu Saveta Evrope (SE) br. 2100/94;
- Direktivu sprovođenja Komisije br. 97/2014/EZ;
- Direktivu sprovođenja Saveta br. 90/2008/EZ
- Direktivu Saveta br. 66/402/EEZ;
- Uredbu EU-a br. 2003/2003 Evropskog Parlamenta;
- Uredbu EU-a (SE) br. 834/2007;
- Uredbu EU-a (SE) br. 889/2008;
- Uredba Saveta (EK) br. 834/2007 od 28. juna 2007. o organskoj proizvodnji i označavanju organskih proizvoda;
- Uredba Komisije br. 889/2008 od 5. septembra 2008. koja utvrđuje detaljna pravila o primeni Uredbe Saveta (EK) br. 834/2007 o organskoj proizvodnji i označavanju organskih proizvoda u vezi sa organskom proizvodnjom, označavanjem i kontrolom.

Okvir politika u ovoj oblasti sastoji se od sledećih dokumenata:

- Plan za poljoprivredu i ruralni razvoj 2014-2021.;
- Program za direktna plaćanja 2018.;
- Strategija za konsolidaciju zemljišta 2010-2020.;
- Strategija za sektor hortikulture 2009-2013;
- Zeleni izveštaj 2017;
- Akcioni plan 2010-2020. za sprovođenje Strategije;
- Akcioni plan za organsku poljoprivredu 2018.-2021.

Sektor zemljišta: institucionalni okvir u ovom sektoru sastoji se od Departmana za poljoprivrednu politiku i tržište.

Vinogradarstvo

Zakonodavni okvir u oblasti vinogradarstva sastoji se od sledećih glavnih normativnih akata:

- Zakon br. 02/L-08 o vinu izmenjen i dopunjen Zakonom br. 04/L-019 o izmeni i dopuni Zakona br. 02/L-08; i
- AU br. 01/2017 o registru vinograda, obavezanim deklaracijama, pratećim dokumentima i evidencijama u vinskim podrumima.

Ovi normativni akti su delimično transponovali sledeće akte *acquis*:

- Uredbu Komisije (EK) br. 436/2009;
- Uredbu Komisije (EK) br. 479/2008;
- Uredbu Komisije (EK) br. 555/2008;

- Uredbu Komisije (EK) br. 479/2008;
- Uredbu Komisije (EK) br. 606/2009;
- Uredbu Komisije (EK) br. 607/2009;
- Uredbu Komisije (EK) br. 491/2009; i
- Uredbu Evropske Komisije i Saveta Evrope (EU) br. 1308/2013.

Okvir politika u ovoj oblasti sastoji se od Strategije za sektor vinogradarstva i vinarstva 2018.-2022.

Institucionalni okvir u oblasti vinogradarstva sastoji se od Departmana za vinarstvo i vinogradarstvo, i Sektora za savetodavne usluge.

Zakonodavni okvir u sektoru za *savetodavne usluge* sastoji se od Zakona br. 04/L--074, o savetodavnim službama za poljoprivredu i ruralni razvoj, koji delimično transponovao Uredbu Saveta (SE) br. 73/2009.

Što se tiče sekundarnog zakonodavstva u sektoru savetodavnih usluga usvojeno je 9 AU.

Okvir politika u ovoj oblasti sastoji se Od Strategije za savetodavne usluge za poljoprivredu i ruralni razvoj 2015-2020.

Institucionalni okvir u oblasti savetodavnih usluga sastoji se od Departmana za savetodavne i tehničke usluge.

Izvršne agencije u okviru MPŠRR-a je Agencija za razvoj poljoprivrede i Agencija za šume Kosova.

Podrška donatora

U **poljoprivredi**, glavni projekti u poslednjih nekoliko godina, imaju za cilj Program poljoprivrede i ruralnog razvoja/šeme ruralnih grantova za povećanje konkurentnosti sektora uopšte.

Projekti koji su počeli da se realizuju tokom 2020. su iz programa IPA-2015, „Šema grantova za podršku poljoprivredi i ruralnom razvoju 2015.“ u iznosu od 8, 8 miliona evra, koji je počeo da se sprovodi od februara 2020. i projekta „Kapacitet Izgradnja za Kosovo u odnosu na Zajedničku organizaciju tržišta EU (ZOT) i poljoprivrednu statistiku“ sa ugovornom vrednošću od 1.476.866, 00 EUR. Opšti cilj ovog ugovora je osigurati poboljšani pristup i konkurenciju na poljoprivrednim tržištima. Da bi se podržalo usklađivanje Kosova sa standardima i praksom EU u vezi sa zajedničkom organizacijom tržišta poljoprivrednih proizvoda, podržavajući Kosovo u primeni sveobuhvatnog i integrisanog poljoprivrednog informacionog sistema. Shodno tome, očekuje se izrada primarnog i sekundarnog nacionalnog zakonodavstva za organizaciju tržišta poljoprivrednih proizvoda Kosova kako bi bila u skladu sa relevantnim propisima i praksom EU, izgradnja kapaciteta za sprovođenje zakonodavstva o ZOT i upravljanje integrisanim Poljoprivrednim informacionim sistemom na Kosovu.

Donatori koji su trenutno aktivni u poljoprivredi i imaju sinergije sa MPŠRR i ARP su Svetska banka kroz Projekt poljoprivrede i ruralnog razvoja.

Projekat poljoprivrede i ruralnog razvoja (PPRR) na Kosovu ima za cilj da poboljša produktivnost i pristup tržištu korisnicima u podsektorima hortikulture i stočarstva, kao i izgradnju institucionalnih kapaciteta u Ministarstvu poljoprivrede, šumarstva i ruralnog razvoja (MPŠRR). Projekt je podeljen u 4 komponente:

- Komponenta 1: Prenošenje znanja u ruralni sektor:
 - Potkomponenta 1 (a): Ugovori o ruralnim savetodavnim službama (RSS);
 - Potkomponenta 1 (b): Regionalna razmena znanja;
 - Potkomponenta 1 (c): Institucionalno jačanje opštinskih savetodavnih službi za ruralna područja;
- Komponenta 2: Povećavanje investicija za promociju održivog ruralnog razvoja:
 - Potkomponenta 2 (a): Program grantova za ruralni razvoj 8, 80 miliona evra;
 - Potkomponenta 2 (b) (Nova aktivnost): Promovisanje razvoja podsektora hortikulture (3, 0 miliona USD);
 - Potkomponenta 2 (c): Izgradnja institucionalnih kapaciteta (0, 78 miliona evra);
- Komponenta 3: Podrška za navodnjavanje (nova komponenta):

- Podkomponenta 3 (a): Rehabilitacija šeme Radonići;
- Podkomponenta 3 (b): Strategija i investicioni okvir za sektor navodnjavanja;
- Komponenta 4: Upravljanje projektom, koordinacija, praćenje i evaluacija.

Za period 2014-2020. u projekat je uloženo ukupno 14, 5 miliona evra, od čega je u dva grant programa uloženo 10, 1 milion evra. Tokom ovog perioda, intervencije PPRR-a doprinele su ukupno 4.910 korisnika, uključujući 332 u Programu za ruralni razvoj i 13 u Programu za grantove za razvoj hortikulture. 3.381 poljoprivrednik na Kosovu učestvovala je u obukama za potencijalne podnosiocima zahteva za GPRR, dok je 545 javnih i privatnih savetnika održalo obuku u oblasti tehničkih usluga i proširenja. Preko 172 poljoprivrednika i poljoprivrednih prerađivača učestvovalo je u studijskim posetama regionu i Evropi. Što se tiče komponente navodnjavanja, radovi na rehabilitaciji započeli su 2020., dok je Master plan za navodnjavanje na Kosovu završen.

USAID Poljoprivredni rast i ruralne mogućnosti (AGRO) usredsređen je na povećanje poljoprivredne produktivnosti, tržišnosti i tržišnog odgovora, i poboljšava održivost i konkurentnost ciljanih poljoprivrednih preduzeća sa sedištem na Kosovu na domaćem i izvoznom tržištu.

USAID pruža dodatnu podršku u obliku grantova i podugovaranja za pokretanje ili proširenje agrobiznis aktivnosti koje mogu biti povezane sa tržišnim zahtevima strateških partnera. Dosadašnji rezultati ovog projekta uključuju 5.175 novih radnih mesta (28% žena), 4.004 hektara pod novom tehnologijom i ukupno 147, 6 miliona američkih dolara u domaćoj prodaji i izvozu.

Nemački GIZ, kroz projekat "Stvaranje zaposlenosti kroz promovisanje izvoza (CETEP)" pomaže u pružanju relevantnih informacija dobavljačima i kompanijama za razvoj poslovanja, kroz istraživanje tržišta o zahtevima tržišta EU. Ovaj projekat pruža obuku za izgradnju kapaciteta svojim partnerima i stvara veze između kosovskih i nemačkih kompanija, kroz aktivnosti promocije izvoza kao što su: B2B, sajmovi, prodajne misije, studijske posete. Nadalje, projekt uspostavlja međusektorske poslovne veze sa lokalnim i međunarodnim preduzećima. Projekt takođe podržava lanac vrednosti bobica, voća i povrća i distribucijom grantova malim poljoprivrednicima (260 korisnika). Projekt je posvećen povećanju proizvodnih kapaciteta posvećenih izvozu i inovacijama putem "Fonda za inovacije". Nadalje, takođe podržava MPŠRR i ARP u apsorpciji IPA III fondova.

Održivi razvoj privatnih i decentralizovanih šuma na Kosovu (ORPDŠK). Ovo je četvorogodišnji projekat koji je započeo 2014. na Kosovu, a sprovodi ga NVO "SMNR" (Održivo upravljanje prirodnim resursima) uz finansijsku podršku Švedske razvojne saradnje, tj. SIDA. Glavni cilj projekata je uključivanje opština, KPA i korisnika lokalnih zajednica u zajednički proces upravljanja šumama (ili decentralizovano upravljanje šumama); Poboljšati usluge koje se pružaju udruženjima privatnih vlasnika šuma i nacionalnom udruženju privatnih vlasnika šuma u povećanju članstva i održivog upravljanja privatnim šumama i povećanju primena dobre prakse i inovativnih pristupa u proizvodnji drvne biomase. Rezultati postignuti projektom su: veliki broj obuka porodica u selima za proces zajedničkog upravljanja šumama. Usluge i obuke pružaju se članovima udruženja za izgradnju kapaciteta u merenju šuma, planove gazdovanja šumama, šumarske radove (proređivanje, krčenje, pošumljavanje), zaštitu od požara, upotrebu testere i mere zaštite, šumarsko obrazovanje, uzgoj orašastih plodova, drveće koje brzo raste, drvne biomase, kao i kampanja za podizanje svesti i informativne kampanje o klimatskim promenama, zaštiti životne sredine i biodiverzitetu. Drugi rezultat je da su žene i mladi informisani i obučeni u lancu vrednosti nedrvnih šumskih proizvoda i aromatičnih lekovitih biljaka uspostavljanjem proizvodnih grupa žena i mladih u 12 lokalnih udruženja.

FAO program podržava jačanje održivog i višenamenskog upravljanja šumama radi poboljšanja sredstava za život u ruralnim područjima i rešavanja klimatskih promena na Kosovu u periodu 2019-2023. Ovaj program će podržati razvojnu agendu Kosova kako je zacrtano u Nacionalnoj razvojnoj strategiji 2016-2021., a posebno kosovske napore da poboljša održivo upravljanje šumama, kao važan resurs za teritoriju. Rezultati i aktivnosti programa u skladu su sa postojećim i predloženim novim pravilima o šumarstvu na Kosovu, šumarskom strategijom Evropske unije, Pretpristupnim instrumentom EU, dokumentom o politici i strategiji (PSP) 2010-2020. za razvoj šuma sektora, kao i šumske politike Kosova koje su u toku.

Ukupan budžet je 5.3 milijon USD. Dugoročno gledano, program donosi legitimitet i prakse održivog upravljanja, pružajući državu koja omogućava održivo i participativno upravljanje šumama, što takođe dovodi do razvoja drugih sveobuhvatnih praksi lanca vrednosti.

Ovaj program će se ovim problemima baviti kroz tri različite, ali komplementarne komponente.

- Komponenta 1: Stvaranje uslova koji omogućavaju poboljšanje zakonitosti, trgovine i sprovođenja zakona u šumarskom sektoru;
- Komponenta 2: Povećanje transparentnosti i jačanje institucionalnih kapaciteta u dobrom upravljanju i primeni šumarskih politika, strategija i programa;
- Komponenta 3: Uvođenje višenamjenskog upravljanja šumama i sveobuhvatnih lanaca vrednosti šuma za ublažavanje siromaštva muškaraca i žena iz ruralnih područja.

Rezultat programa je da se kosovskim šumama u ciljanim regionima efikasnije upravlja višenamenskim, participativnim pristupom, ojačanim u skladu sa relevantnim pravilima koji se odnose na šumarski sektor i podržanim odgovornim klimatskim i rodnim lancima vrednosti za ublažavanje siromaštva.

Srednjoročni prioritetni ciljevi

U cilju ispunjavanja obaveza koje proističu iz SSP-a i drugih dokumenata i mehanizama pristupanja EU u oblastima u okviru delokruga Poglavlja 11, fokus u periodu 2021.-2024. biće usmeren na sledećim srednjoročnim prioritetnim ciljevima:

- Povećanje održivog razvoja poljoprivrednog sektora i osiguranje adekvatnog nivoa prihoda poljoprivrednih proizvođača, kao i održiva proizvodnja kvalitetne hrane i zaštita životne sredine;
- Povećanje konkurentne sposobnosti u poljoprivredi, posebno u poljoprivredno-prehrambenom sektoru, podsticanju razvoja i mogućnostima zapošljavanja i poboljšanju kvaliteta života u ruralnim područjima;
- Povećanje proizvodnog potencijala farmi koje omogućuje povećanje domaće proizvodnje i smanjenje uvoza poljoprivrednih proizvoda;
- Ulaganja u modernizaciju sistema za navodnjavanje i proširenje postojećih sistema na farmama i ostale aktivnosti predviđene u okviru primene PPRR-a;
- Zaštita i održivo korišćenje poljoprivrednog zemljišta;
- Izrada i odobravanje razvojnih politika za poljoprivredu i ruralni razvoj;
- Izgradnja kapaciteta za sprovođenje zakona o zajedničkoj organizaciji tržišta (ZO), kao i upravljanje integrisanim poljoprivrednim informacionim sistemom na Kosovu.

3.12. 12. poglavlje acquis-a: Politika bezbednosti hrane, veterinarstva i fitosanitarstva

Integrisani pristup EU za bezbednost hrane ima za cilj obezbeđivanje visokog nivoa bezbednosti hrane, zdravlja životinja, dobrobit životinja i zdravlja biljaka u okviru EU preko koherentnih mera od farme do stola i potrebnog nadzora, obezbeđujući efikasno funkcionisanje unutrašnjeg tržišta.

Poglavlje 12 pokriva detaljnija pravila u oblasti bezbednosti hrane. Opšte politike namirnica postavljaju pravila higijene za proizvodnju hrane. Osim toga, *acquis* EU-a pruža detaljna pravila u oblasti veterinarstva, koje su ključne za zaštitu zdravlja životinja, dobrobit životinja i bezbednost hrane životinjskog porekla na unutrašnjem tržištu. U oblasti fitosanitarstva, pravila EU-a pokrivaju pitanja kao što su kvalitet semena, materijal za zaštitu biljaka, štetni organizmi i ishrana životinja.

Zahtevi SSP-a

Obaveza za usklađivanje zakonodavstva Kosova u Poglavlju 12 sa onim EU proizilazi iz članova 74 i 102 SSP-a. Član 102 SSP-a, predviđa ovu saradnju koja se mora razvijati između Strana u svim prioritetnim oblastima koja se odnose na *acquis* EU-a u oblasti poljoprivrede, šeme kvaliteta za poljoprivredne i prehrambene proizvode, bezbednost hrane, veterinarske i fitosanitarne oblasti. Poseban cilj ove saradnje je modernizacija i restrukturiranje poljoprivrede i agroindustrijskog sektora na Kosovu, posebno za postizanje sanitarnih uslova EU-a, poboljšanje upravljanja vodom i ruralnim razvojem, upravljanje

sektorom šumarstva na Kosovu i postepena podrška usklađivanju zakonodavstva i praksi Kosova sa acquis-om EU-a.

Zahtevi ostalih mehanizama pristupanja EU-u

Pored obaveza iz SSP-a, Kosovo treba takođe ispunjavati zahteve koji proizilaze iz Izveštaja EK-a o Kosovu – 2019 . i iz sastanka pododbora za poljoprivredu i ribarstvo, održanog u maju 2019. Ovi dokumenti ističu neka od ključnih oblasti na Kosovu za poboljšanje, kao što su: obezbeđivanje integrisanog sistema kontrole hrane, uključujući prelazak opštinskih inspektora u AHV; kontinuirano usklađivanje pravne osnove sa Acquis-om EU-a; poboljšanje infrastrukture na graničnim veterinarskim inspekcijskim tačkama i obezbeđivanje karantinskih objekata za žive životinje; obezbeđivanje dovoljnih sredstava i kapaciteta za potpuno sprovođenje višegodišnjeg programa kontrole i nadzora bolesti životinja; jačanje kapaciteta Agencije za hitno reagovanje tokom izbijanja bolesti; obezbeđivanje adekvatnog sistema za prikupljanje nusproizvoda životinjskog porekla; usvajanje mera neophodnih za sprovođenje zakonodavstva o identifikaciji i registraciji životinja na nivou životinjskog tržišta, klaonica i transporta životinja; jačanje napora za uključivanje „cross-compliance“ mera u oblasti bezbednosti hrane i zdravlja i dobrobiti životinja u okviru programa za poljoprivredu; dalji naponi za poboljšanje sprovođenja i operativni kapaciteti institucija odgovornih za zdravlje biljaka; usvajanje zakona o alkoholnim pićima, odobravanje AU o definiciji zdravstvenih pravila za nusproizvode životinjskog porekla, kojima se prenose Uredbe EU 1069/2009 i 142/2011, odobravanje strategije za unapređenje poljoprivredno-prehrambenih preduzeća, jačanje mehanizama saradnje sa Srbijom u borbi protiv ilegalne trgovine živim životinjama i poljoprivrednim i prehrambenim proizvodima.

Trenutno stanje

Zakonodavni okvir i okvir politika

Bezbednost hrane

Zakonodavni okvir u ovoj oblasti sastoji se od sledećih glavnih normativnih akata:

- Zakon o hrani;
- Zakon o obogaćivanju brašna;
- Zakon o sanitarnom inspektoratu Kosova;
- Zakon o sprečavanju i suzbijanju zaraznih bolesti;
- Zakon o kontroli duvana.

Ovi normativni akti su transponovali sledeće akte acquis:

- Uredbu br. 178/2002 Evropskog Parlamenta i Saveta;
- Uredbu br. 882/2004 Evropskog Parlamenta i Saveta;
- Uredbu br. 852/2004 Evropskog Parlamenta i Saveta;
- Uredbu br. 853/2004 Evropskog Parlamenta i Saveta;
- Uredbu br. 854/2004 Evropskog Parlamenta i Saveta;
- Uredbu br. 2073/2005 Evropske Komisije;
- Uredbu br. 1169/2011 Evropskog Parlamenta i Saveta;
- Uredbu br. 1331/2008 Evropskog Parlamenta i Saveta;
- Uredbu br. 1332/2008 Evropskog Parlamenta i Saveta;
- Uredbu br. 1333/2008 Evropskog Parlamenta i Saveta;
- Uredbu br. 1334/2008 Evropskog Parlamenta i Saveta;
- Uredbu br. 1881/2006 Evropske Komisije;
- Uredbu br. 333/2007 Evropske Komisije; i
- Uredbu br. 183/2005 Evropskog parlamenta i saveta.

Okvir politika u ovoj oblasti sastoji se i od Godišnjeg nacionalnog plana kontrole i uzorkovanja.

Institucionalni okvir u oblasti bezbednosti hrane

Institucionalni okvir u ovoj oblasti sastoji se od sledećih institucija:

- Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ruralnog razvoja;
- Ministarstvo ambijenta, prostornog planiranja i infrastrukture;
- Ministarstvo industrije, preduzetništva i trgovine;
- Ministarstvo zdravstva;
- Agencija za hranu i veterinu;
- Opštine (Opštinski inspektorati).

Veterinarstvo

Zakonodavni okvir u ovoj oblasti sastoji se od sledećih glavnih normativnih akata:

- Zakon o veterinarstvu;
- Zakon o staranju prema životinjama;
- Zakon o hrani;
- Zakon o pčelarstvu.

Zakonodavni okvir u ovoj oblasti je delimično transponirao sledeće akte acquis:

- Uredbu br. 1760/2000 Evropskog Parlamenta i Saveta koja ukida Uredbu Saveta br. 820/97;
- Uredbu br. 494/98 koja utvrđuje detaljna pravila za sprovođenje Uredbe Saveta br. 820/97;
- Uredbu br. 911/2004 koja sprovodi Uredbu (EK) br. 1760/2000 Evropskog Parlamenta i Saveta;
- Uredbu br. 21/2004 koja menja Uredbu (EK) br. 1782/2003 i Direktivu 92/102/EEZ i 64/432/EEZ; i Direktivu 2008/71/EK;
- Uredbu Komisije (EK) br. 1251/2008 koja sprovodi Direktivu Saveta 2006/88/EK;
- Direktivu Saveta 2003/85/EK koja ukida Direktivu 85/511/EEZ i Odluke 89/531/EEZ i 91/665/EEZ i izmenu Direktive 92/46/EK 2004/07;
- Direktivu Saveta 2005/94/EK koja ukida Direktivu 92/40/EEZ;
- Uredbu Saveta br. 1/2005 koja menja Direktive 64/432/EEZ i 93/119/EK i Uredbu br. 1255/97;
- Direktivu Saveta 93/119/EK;
- Direktivu Saveta 2008/119/EK;
- Direktivu Saveta 98/58/EK;
- Direktivu Saveta 2008/120/EK;
- Uredbu br. 1881/2006 Komisije, koja menja Uredbu Komisije br. 1126/2007 i Uredbu br. 565/2008;
- Direktivu Saveta 96/23/EK koja ukida Direktive 85/358/EEZ i 86/469/EEZ i Odluke 89/187/EEZ i 91/664/EEZ, Odluku Komisije 97/747/EK, zasnovanu na Direktivu Saveta 96/23/EK i Odluku komisije 98/179/EK;
- Direktivu 91/496/EEZ;
- Direktivu 97/78/EK;
- Uredbu Komisije br. 605/2010.

Okvir politika u ovoj oblasti sastoji se i od Godišnjeg nacionalnog plana službenih kontrola.

Institucionalni okvir u oblasti veterinarstva sastoji se od sledećih institucija:

- Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ruralnog razvoja;
- Agencija za hranu i veterinu;
- Opštine (Opštinski inspektorati);
- Veterinarska komora Kosova;
- Carina;
- Kosovska Policija.

Zakonodavni okviri okvir politika u oblasti fitosanitarstva

Zakonodavni okvir u ovoj oblasti sastoji se od sledećih glavnih normativnih akata:

- Zakon o poljoprivrednoj inspekciji;
- Zakon o zaštiti bilja;

- Zakon o proizvodima za zaštitu bilja;
- Zakon o hrani;
- Zakon o rasadnom materijalu;
- Zakon o semenu na Kosovu;
- Zakon o veštačkim đubrivima;
- Zakon o izmenama i dopunama Zakona br. 02/L-8 o vinama; i
- Zakon o zaštiti biljnih vrsta.

Ovi normativni akti su delimično transponovali sledeće akte *acquis*:

- Direktivu 2000/29/EZ;
- Direktivu Saveta 91/414/EEZ;
- Uredbu Evropskog Parlamenta i Saveta br. 1107/2009, koja ukida Direktivu Saveta br. 79/117/EEZ i Direktivu br. 91/414/EEZ;
- Uredbu Evropskog Parlamenta i Saveta br. 1272/2008, koja ukida Direktivu br. 67/548/EEZ i 1999/45/EK;
- Uredbu EK br. 1907/2006;
- Uredbu Evropskog Parlamenta i Evropskog Saveta br. 396/2005 o izmeni Direktive Saveta 91/414/EEZ;
- Uredbu br. 178/2002 Evropskog Parlamenta;
- Direktivu br. 2008/72/EK;
- Uredbu Komisije (EK) br. 436/2009 koja utvrđuje detaljna pravila za sprovođenje Uredbe Saveta (ES) br. 479/2008;
- Uredbu Saveta (ES) br. 479/2008;
- Uredbu Komisije (EK) br. 555/2008 koja utvrđuje detaljna pravila za sprovođenje Uredbe Saveta (ES) br. 479/2008;
- Uredbu Komisije (EK) br. 606/2009 koja utvrđuje određena detaljna pravila za sprovođenje Uredbe Saveta (ES) br. 479/2008;
- Uredbu Komisije (EK) br. 607/2009 koja utvrđuje posebna detaljna pravila za sprovođenje Uredbe Saveta (ES) br. 479/2008;
- Uredbu Saveta (ES) br. 491/2009 o izmeni Uredbe (ES) br. 1234/2007;
- Uredbu Evropske Komisije i Saveta (UE) br. 1308/2013 o osnivanju zajedničke organizacije tržišta za poljoprivredne proizvode i ukidanje Uredbi Saveta br. 922/72; br. 234/79; br. 1037/2001; br. 1234/2007;
- Uredbu Saveta (ES) br. 2100/94; i
- Direktivu sprovođenja Komisije 2014/97/EU koja sprovodi Direktivu Saveta 2008/90/EZ.

Institucionalni okvir *u oblasti fitosanitarstva* sastoji se od sledećih institucija:

- Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ruralnog razvoja;
- Agencija za hranu i veterinu;
- Opštine (Opštinski inspektorati);
- Carina;
- Kosovska Policija.

Podrška donatora

U okviru IPA 2015, lokalne institucije stekle su koristi putem projekta

- Podrška Agenciji za hranu i veterinarstvo u razvoju kapaciteta za primenu integrisanog sistema sigurnosti hrane, uključujući poboljšanje i funkcionalizaciju sistema informacionih tehnologija.

Në kuadër të IPA 2017, projektet që mbështesin Agjencinë janë:

- Poboljšanje infrastrukture laboratorije i regionalnih kancelarija;
- Stvaranje i primena transparentnog sistema za praćenje bolesti i programa kontrole;

- Priprema sveobuhvatnog dokumenta o prenošenju i primeni *acquis-a* u Poglavlje 12: Sigurnost hrane, veterinarska i fitosanitarna politika;

Očekuje se da će se podrška nastaviti i u okviru IPA 2021. projekta čiji je cilj podržati fitosanitarne laboratorije MPŠRR-a u jačanju njihovih tehničkih i organizacionih kapaciteta.

Takođe, iz projekta koji je finansirala vlada Luksemburga zajedno sa norveškom ambasadam: "Fond za razvoj ljudskih kapaciteta za SSP", AHV je korisnik projekta sa četiri (4) cilja u izgradnji ljudskih kapaciteta, pri čemu su dva (2) od njih završeni tokom 2020., i to: pružanje obuke o kretanju, zdravlju i tržištima životinja i tehnička pomoć u izradi AU za primenu AU o postavljanju zdravstvenih pravila za nusproizvode životinjskog porekla i njihove derivate koji nisu namenjeni za prehranu ljudi, prenoseći Uredbu (EZ) br. 142/2011. Obuka trenera za veterinarske inspektore o sakupljanju i kategorizaciji nusproizvoda životinjskog porekla.

Srednjoročni prioritetni ciljevi

Za ispunjavanje obaveza koje proizilaze iz SSP-a i drugih dokumenata i mehanizama pristupanja EU-u u oblastima koje su u okviru delokruga poglavlja 12, fokus tokom perioda 2021.-2024. će biti na sledećim srednjoročnim prioritetima:

- Dopuna pravnog okvira koji reguliše bezbednost hrane, zdravlje životinja i biljaka, delimičnim transponiranjem zakonodavstva EU-a, kao što su sledeći: Uredba 2016./429 Evropskog parlamenta i Saveta; Direktiva Saveta 66/402/EEZ; Direktiva Saveta 66/401/EEZ; Direktiva Saveta 2002/53/EZ; Direktiva Saveta 2002/54/EZ; Direktiva Saveta 2002/55/EZ; Direktiva Saveta 2002/56/EZ; Direktiva Saveta 2002/57/EZ; Direktiva Saveta 68/193/EEZ; Direktiva Saveta 1998/56/EZ; Uredba 2016./2031 Evropskog parlamenta i Saveta; Uredba Saveta (EEZ) 2075/92; Uredba Saveta 1636/98 o izmeni Uredbe 2075/92; Direktiva (EZ) 2001/37; Direktivom 2009/54/EZ Evropskog parlamenta i Saveta; Uredba br. 998/2003 Evropskog Parlamenta i Saveta; Uredba Komisije br. 1082/2003; Direktiva Saveta 88/166/EEZ; Direktiva Saveta 98/58 EK; Direktiva 2002/46/EK; Direktiva Saveta 89/108/EEZ; Direktiva 2009/54/EK Evropskog Parlamenta i Saveta; Uredba (EK) br. 258/97; Uredba br. 2003/2003 Evropskog Parlamenta i Saveta; Uredba (EK) br. 1107/2009 Evropskog Parlamenta i Saveta i ukida Direktive Saveta 79/117/EEZ i 91/414/EEZ; Direktivu Saveta 66/402/EEZ; Uredbu br. 396/2005/EK; i Uredbu br. 92/70/EEZ; Direktivu 2000/29/EK; Direktivu 2100/94; Direktivu 2014/97/EU; Direktivu 2008/90/EK; Uredbu EK 1107/2009; Uredbu Saveta 834/2007; i Uredbu EK 889/2008.
- Izrada višegodišnjeg nacionalnog plana kontrole;
- Transfer veterinarskih i fitosanitarskih inspektora sa opštinskog nivoa na centralni nivo;
- Dalje unapređenje baze podataka za identifikaciju i registraciju životinja;
- Poboljšanje infrastrukture na graničnim veterinarskim inspekcijским mestima i obezbeđivanje karantinskih objekata za žive životinje;
- Dalje jačanje kapaciteta za hitno reagovanje u slučaju izbijanja bolesti;
- Uključivanje 'cross-compliance' mera u oblasti bezbednosti hrane, zdravlja i zaštite životinja u okviru programa za poljoprivredu;
- Jačanje operativnih kapaciteta institucija odgovornih za zdravlje biljki ka osiguranju efikasnog sistema kontrole i bolesti biljaka;
- Nastaviti jačanje mehanizama saradnje sa srpskim kolegama u borbi protiv nelegalne trgovine živim životinjama i poljoprivrednim i prehrambenim proizvodima;
- Plan unapređenja poljoprivredno-prehrambenih preduzeća.

3.13. 13. poglavlje *acquis-a*: Ribarstvo

Poglavlje 13 *acquis* o ribarstvu propisuje pravila za očuvanje resursa žive vode i upravljanje kapacitetom flote; kontrolu i sprovođenje; strukture akcize za operatere u ovom sektoru; sprovođenje zajedničkih marketinških standarda i zajednička organizacija tržišta ribarstva i uključivanje organizacija proizvođača u sprovođenju ovih pravila. Iako je to veoma važno u identifikaciji ovih pravila, naglasak se stavlja na

procenu postojećih ribljih rezervi i prikupljanje verodostojnih podataka za sektor ribarstva. Sprovođenje zakonodavstva i politika iz Poglavlja 13 zahteva uključivanje mera za pripremu administracije i operatera za učešće u zajedničkoj politici ribarstva i sticanje iskustva u sprovođenju zakonodavstva i politika u oblasti ribarstva.

Treba napomenuti da nedavne zakonske promene u ovom poglavlju propisuju detaljna i stroga pravila koja se trebaju sprovoditi ne samo od strane država članica, već i od strane trećih zemalja koje izvoze u EU. To podrazumeva preduzimanje radnji za pripremu administracije i operatera za učešće u zajedničkoj ribarskoj politici, koja obuhvata tržišnu politiku, resurse i upravljanje nacionalnim zalihama, inspekciju i kontrolu, strukturne radnje i kontrolu državne pomoći. U nekim slučajevima, postojeći sporazumi i konvencije o ribarstvu sa trećim zemljama ili međunarodnim organizacijama moraju se prilagoditi.

Prema članu 103 SSP-a, strane će razmotriti mogućnost identifikacije oblasti obostrane koristi u akvakulturi i u sektorima ribarstva. Saradnja će uzeti u obzir prioritete oblasti koja se nadovezuju sa *acquis-om* EU-a u ovim oblastima, kao i principi upravljanja i zaštite izvora ribarstva na osnovu pravila razvijenih od relevantnih međunarodnih i regionalnih organizacija ribarstva.

Što se tiče sektora ribarstva, Izveštaj EK o Kosovu - 2020., navodi da bi Kosovo trebalo da započne sa razvojem koncepta politike ribarstva i razvoja, gde EK pruža podršku sa ekspertizom u tom pogledu. Što se tiče inventara ribe u kosovskim rekama, EK želi započeti u malim ribnjacima, zbog nedostatka kapaciteta za stvaranje inventara ribe na nacionalnom nivou.

U okviru zaključaka izvedenih sa sastanaka Pododbora za „Poljoprivreda i ribarstvo“ održanih 14. maja 2020. i 20. maja 2021. u vezi sa ribarstvom, EK naglašava da je Kosovo još uvek u ranoj fazi pripreme na terenu ribarstva i prisiljen je da dalje uskladi svoju tržišnu politiku sa pravnom tekovinom EU, uspostavi popis vrsta riba u pilot području i koristi TAIEKS za unapređenje zakonodavstva i politika u ribarstvu.

EK zahteva usklađivanje politika ovog sektora sa pravnim tekovinama EU, povećanje i jačanje administrativnih kapaciteta za upravljanje, inspekciju i kontrolu politika ribarstva i popis ribe. Subvencije za registrovane proizvođače su ograničene i ne odražavaju niti potencijal za radna mesta i izvoz, niti tržišnu vrednost sektora, naglasila je EK.

Zakonodavni okvir u oblasti ribarstva sastoji se od ovih glavnih relevantnih normativnih akata:

- Zakon za ribarstvo i akvakulturu, usvojen od strane Skupštine Kosova 08.07.2013, a koji nije usklađen sa zakonodavstvom EU;
- AU za sportsko-rekreativni ribolov i opremu za sportsko-rekreativni ribolov;
- AU za licenciranje aktivnosti u akvakulturi;
- AU za definisanje regija-zona ribolova.

Sektor ribarstva na Kosovu nije mnogo razvijen, međutim Kosovo ima znatan potencijal slatkih voda, pružajući velike mogućnosti za zapošljavanje, korist i ostale mogućnosti za privredni razvoj zemlje. Sektor akvakulture na Kosovu u poređenju sa zemljama regiona i Evrope je mali i proizvode se minimalne količine ribljeg mesa oko 614 t/godišnje. Na Kosovu gaji se riba pastrmka koja se konzumira u restoranima a vrlo malo ili skoro nimalo se nalazi na tržištu

MPŠRR u saradnji sa Federacijom sportskih ribolovaca Kosova (FSRK) donosi odluke o zonama ribolova, količini ulova ribe, opremi za ribolov itd. Dok što se tiče akvakulture, odluke donosi samo MPŠRR-a i kao takve izvršavaju ih inspektori. Prema važećem zakonodavstvu, licenciranje u oblasti akvakulture na državnom nivou je dužnost MPŠRR-a dok licenciranje ribolovaca za sportsko-rekreativni ribolov je nadležnost delegirana na FSRK. Federacija izvještava MPŠRR o broju izdatih dozvola, razvoju ribolova, ponovnom ribolovu i količini ulovljene ribe.

Srednjoročni prioritetni ciljevi:

- Inventarisanje riba;
- Usklađivanje zakonodavstva akvakulture sa *acquis-om*.

3.14. 14. poglavlje *acquis*-a: Politike transporta

Ovo poglavlje pokriva deo politika transporta od SSP-a. Zakonodavstvo transporta EU-a ima nameru da poboljša funkcionisanje domaćeg tržišta preko promovisanja sigurnih, efikasnih i ekoloških održivih usluga sa što pogodnijem integrisanim sistemom transporta. Štaviše, *acquis* transporta pokriva sektore drumskog transporta, železničkog, drumskog, vodenog, multimodalnog transporta, avijacije i morskog transporta. U ovom kontekstu, zakonodavstvo transporta se povezuje sa tehničkim standardima; bezbednosnim standardima; socijalnim standardima; uključujući i kontrolu državne pomoći kao i liberalizaciju tržišta u kontekstu domaćeg tržišta transporta. Takođe, politika transporta je pokrivena i Naslovom VI, članovi 90.-100. TFEU.

Zahtevi SSP-a

Transport u SSP-u se pokriva u Poglavlju II Sporazuma – Pružanje usluga. Relevantni članovi su Članovi 53., 60., 61., 62. i 113. Član 53. predviđa obaveze koje će proistići od Sporazuma za transport kao i preuzete obaveze preko Sporazuma o zajedničkom evropskom prostoru vazduhoplovstva (ZEPV). Član 60. osim što će kao osnovu uzeti Sporazum zajednice transporta i Sporazum ZEPV-a, predviđa jednu postepenu usklađenost zakona u oblasti transporta sa ciljem unapređenja liberalizacije uzajamnog pristupa strana na tržištu kao i olakšanje kretanja putnika i roba, kao i obuhvaćanje svake međunarodne konvencije koja se bavi drumskom bezbednošću. Član 61. i 62. fokusiraju se uglavnom na tranzitni transport roba sa Kosova preko EU-a sa odredištem u treću zemlju ili obratno. Član 113. predviđa saradnju strana u prioritarnim oblastima koja se povezuju sa *acquis*-em EU-a u oblast transporta.

Zahtevi iz drugih mehanizama za pristupanje u EU

U kontekstu zahteva koji su proizašli iz Izveštaja EK o Kosovu - 2019. u oblasti drumskog saobraćaja, Kosovo mora hitno poboljšati bezbednost na putevima ciljajući na smanjenje smrtnih slučajeva na putevima i teške povrede u drumskom saobraćaju i uspostavljanju sistema za kontinuirano prikupljanje podataka o saobraćajnim nesrećama.

Kosovo takođe mora dalje da uskladi primarni i sekundarni pravni okvir sa *Acquis*-om EU, odnosno da se usvoji zakonodavstvo o inteligentnom sistemu transporta (SIT) i da razvije strateški okvir za primenu SIT-a nad osnovnim mrežama, obezbeđujući dovoljne kapacitete i resurse za njegovu primenu. AR takođe preporučuje ulaganje intenzivnih napora za završetak usklađivanja sa pravnom tekovinama EU o obavezama javnih usluga (SOP), uključujući transponovanje pravnih tekovina EU o postupcima i kriterijuma za dodelu ugovora o javnim uslugama u oblasti drumskog saobraćaja.

U pogledu mera reforme povezanosti, AR zahteva preduzimanje dodatnih napora za sprovođenje mera s posebnim fokusom na mere koje se odnose na granične prelaze, bezbednosti na putevima i planovima održavanja (putni i železnički).

Među ostalim zahtevima koji proizlaze iz izveštaja je sprovođenje preporuka izveštaja CONNECTA u vezi sa uspostavljanjem sistema podataka o saobraćajnim nesrećama u celoj zemlji i transpozicijom zakonodavstva EU o pravima putnika. Da bi se smanjio broj fatalnih nesreća, izveštaj preporučuje da se razviju obrazovne politike, obuču osoblje i da se efikasno primenjuju saobraćajna pravila. Između ostalog, takođe je potrebno dodatno uskladiti zakonodavstvo o vozilima za drumski transport radi efikasne i čistije energije, kao i uspostavljanje infrastrukture za upotrebu alternativnih goriva. Izveštaj takođe smatra da bi Kosovo trebalo da da prioritet reviziji i primeni strategije multimodalnog transporta, kao i razvoju kombinovanog transporta.

U međuvremenu, u železničkom sektoru, izveštaj procenjuje da bi Kosovo trebalo da poveća napore na usklađivanju lokalnog zakonodavstva sa *acquis*-om EU u oblasti interoperabilnosti. Kosovo bi takođe trebalo da uloži napore na usklađivanju zakonodavstva EU o pravima putnika u svim vidovima prevoza. Takođe bi trebalo ojačati profesionalne kapacitete RAŽ i osigurati dovoljno sredstava.

U oblasti civilnog vazduhoplovstva, izveštaj smatra da je Kosovo napredovalo u usklađivanju sa *acquis*-om EU i primenilo je gotovo sve zahteve prve prelazne faze Sporazuma o zajedničkom evropskom

vazduhoplovnom prostoru (ECAA), sa izuzetkom nekih odredbi u oblasti ekonomske regulacije koja se uglavnom bavi radnim pravom. S druge strane, izveštaj procenjuje da Kosovu nedostaju prihodi od visokog upravljanja vazдушnim prostorom koji ograničava sposobnost Kosova da ulaže u obuku i razvoj infrastrukture. Između ostalog, izveštajem se želi povećati finansijska podrška i ojačati profesionalni kapacitet Agencije za vazдушnu navigaciju i Autoriteta za civilno vazduhoplovstvo.

U okviru zahteva koji proizilaze iz okviru Pododbora „INFRA“ 2020. i 2021., trebamo nastaviti sa daljim približavanjem zakonskog okvira transportnog sektora sa zakonodavstvom EU-a u skladu sa najboljim praksama. Štaviše, odgovorne institucije trebaju da sprovedu mere reformiranja koje proizilaze iz agende povezivanja u oblasti drumskog i železničkog transporta. U tom pogledu, Kosovo treba da usvoji administrativno uputstvo o okviru za instaliranje inteligentnih transportnih sistema.

Što se tiče drumskog prevoza, trebalo bi povećati institucionalne napore u sprovođenju zakona, kao i na poboljšanju kvaliteta podataka o bezbednosti na putevima kao preduslovima za poboljšanje bezbednosti u drumskom saobraćaju, kao što je pomenuto u kontekstu bečkih mekih mera. S tim u vezi, potrebno je odobriti uputstva Inspekcije bezbednosti puteva i izraditi trogodišnji plan inspekcije. Pored toga, potrebne su direktne mere za bazu podataka o registraciji saobraćajnih nezgoda. Takođe je potrebno u potpunosti sprovesti akcije utvrđene Regionalnim akcionim planom bezbednosti na putevima usvojenim u oktobru 2020. Pored toga, potrebno je izraditi sveobuhvatnu nacionalnu strategiju bezbednosti na putevima 2021-2030, uključujući postavljanje ciljeva, kao i odrazice se u institucionalnoj strukturi bezbednosti na putevima radi rešavanja izazova.

S druge strane, od kosovskih institucija se zahteva da tretiraju prioritetno rešenje pitanja homologacije starih vozila, u kom slučaju se zahteva da se preispita zakonodavstvo o homologaciji vozila (AI br. 2/2018) kako bi se približila. najbolje prakse EU i uklanjanje nezarinskih barijera.

Takođe, Pododbor INFRA 2020. procenjuje potrebu da sarađuje s drugim zemljama zapadnog Balkana na razmeni znanja i najboljih praksi i smanjenju velikog broja smrtnih slučajeva na putevima i teškim povredama u drumskom saobraćaju u regionu. Treba dodati institucionalne napore na odobravanju i primeni zakonodavstva Inteligentnog transportnog sistema (ITS) kao i primeni preporuka CONNECTA.

U međuvremenu, u okviru zahteva izdatih u okviru Pododbora "INFRA" 2020., treba nastaviti sa daljim približavanjem pravnog okvira transportnog sektora zakonodavstvu EU u skladu s najboljom praksom. Nadalje, odgovorne institucije trebale bi sprovesti reformske mere koje proizilaze iz agende povezivanja u oblasti drumskog i železničkog transporta. Takođe su potrebni napori za prenošenje pravne tekovine EU o pravima putnika u svim vidovima prevoza.

U oblasti civilnog vazduhoplovstva trebaju se ispuniti neki od preostalih zahteva iz prve faze sporazuma o zajedničkom evropskom vazduhoplovnom području (Z EVP) o regulisanju radnih odnosa u skladu sa *acquis-om*, kao i finalizirati i odobriti strategiju civilnog vazduhoplovstva Kosovo. Vlada bi takođe trebala osigurati da se reorganizacija i administrativne reforme Uprave za civilno vazduhoplovstvo temelje na principima reforme javne uprave i da se odnose na specifične okolnosti i potrebe vazduhoplovnog sektora.

Takođe, Pododbor INFRA 2020. i 2021. treba da odobri strategiju multimodalnog transportnog sektora koja uključuje strategiju civilnog vazduhoplovstva. ***Trenutno stanje***

Zakonodavni okvir, okvir politika i institucionalni okvir

Drumski transport

Zakonodavni okvir u ovoj oblasti sastoji se od ovih glavnih relevantnih normativnih akata:

- Zakon o uspostavljanju ugovora o transportu zajednice;
- Zakon o putevima;
- Zakon o drumskom transportu;
- Zakon o železnicama;
- Zakon o civilnom vazduhoplovstvu;
- Zakon o vozačkoj dozvoli;

- Zakon o vozilima;
- Zakon o pravilima drumskog saobraćaja; i
- Zakon za kopneni transport opasnih roba.

U pravcu daljnjeg kompletiranja i usklađivanja sekundarnog zakonskog okvira, MAPPI je usvojilo 23 AU.

Ovi normativni akti su transponovali ove akte acquis:

- Direktivu 2006/126/EZ;
- Direktivu 2000/30/EZ;
- Direktivu 96/96/EZ;
- Direktivu 96/35/EZ
- Direktivu 2008/68;
- Direktivu 1071/2009;
- Direktivu 1072/2009;
- Direktivu 1073/2009;
- Direktivu 95/50;
- Direktivu 96/35/EZ izmenjena sa Direktivom 2008/68/EZ;
- Evropski sporazum za međunarodni drumski transport opasnih roba (ADR);
- Međunarodni sporazum o železničkom transportu roba (CIM) i Konvencija za međunarodni transport (COTIF); i
- Pravila o međunarodnom železničkom transportu opasnih roba (RID).

Okvir politika u oblasti transporta se sastoji od ovih dokumenata:

- Sektorsku strategiju multi-modalnog transporta 2015-2-25 (SSMMT) i petogodišnji AP;
- Strategija o bezbednosti u drumskom saobraćaju 2016.-2020. kao i Program o bezbednosti u drumskom saobraćaju

Institucionalni okvir:

- Ministarstvo ambijenta, prostornog planiranja i infrastrukture;
- Odeljenje inspekcije;
- Odeljenje drumske infrastrukture;
- Odeljenje kopnenog saobraćaja;
- Odeljenje vozila;
- Odeljenje o vozačkoj dozvoli;
- Koordinaciono odeljenje Saveta za bezbednost putnog saobraćaja;

Civilno vazduhoplovstvo

Zakonodavni okvir u ovoj oblasti sastoji se od ovih glavnih relevantnih normativnih akata:

- Zakon o civilnom vazduhoplovstvu;
- Zakon o osnivanju Agencije za vazdušno navigacijske usluge;
- Uredba za dopunu opštih osnovnih standarda bezbednosti civilnog vazduhoplovstva
- Uredba o određivanju detaljnih mera za sprovođenje osnovnih zajedničkih standarda u oblasti bezbednosti vazduhoplovstva (koja propisuje detaljna mere za ostvarivanje zajedničkih osnovnih standarda o bezbednosti aviacije); i
- Uredba o istrazi i sprečavanju nesreća i incidenata u civilnom vazduhoplovstvu, uredba koja transponira uredbu EU-a br. 996/2010 (26. oktobar 2017., VKNII)

Ovi normativni akti su transponovali i ove akte acquis:

- Institucije Kosova (MI i ACV) su transponovali svo zakonodavstvo koje proizilaze iz prve faze Sporazuma o zajedničkom evropskom prostoru vazduhoplovstva (ZEPV), osim Direktive 2003/88 koja se očekuje da bude transponirana izmenom Zakona o radu.

- CV je takođe preneo 71 uredbu koja proizlazi iz faze II Sporazuma o zajedničkom evropskom vazduhoplovnom prostoru (ECAA);
- Uredba EU br. 1141/2011 o izmeni Uredbe (EZ) br. 272/2009; Uredba EU br. 245/2013 o izmeni Uredbe br. 272/2009;
- Uredbu EU br. 2015/1998 o izmeni Uredbe EU br. 185/2010.

Okvir politika u ovu oblast se sastoji od ovih dokumenata:

- Sektorsku strategiju multi-modalnog transporta 2015-2-25 (SSMMT) i petogodišnji Akcioni plan;
- Nacionalni program za bezbednost civilnog vazduhoplovstva, odobrena je dopuna/izmena od strane MUP-a 4. oktobra 2017. i ima za cilj zaštitu putnika, posade, kopnenog osoblja i šire javnosti od nezakonitih intervencija;
- Nacionalni program za kontrole kvaliteta bezbednosti civilnog vazduhoplovstva koji ima za cilj da utvrdi usklađenost sa procenom efikasnosti nacionalnog programa bezbednosti civilnog vazduhoplovstva kroz revizije, testova i inspekcija;
- Nacionalni program obuka za bezbednost civilnog vazduhoplovstva, obezbeđujući jednake mogućnosti i tretman za oba pola, koji obezbeđuje formiranje obučenog osoblja za standardizovano sprovođenje preventivne bezbednosti za bezbedan rad međunarodnih letova; i
- Nacionalni program bezbednosti civilnog vazduhoplovstva u Republici Kosovo.

Institucionalni okvir:

- Ministarstvo ambijenta, prostornog planiranja i infrastrukture;
- Autoritet civilnog vazduhoplovstva Kosova;
- Ministarstvo unutrašnjih poslova:
 - Divizija za bezbednost civilnog vazduhoplovstva; i
- Komisije za istragu aeronautičkih nesreća i incidenata (KIANI).

Železnički transport

Zakonodavni okvir u ovoj oblasti se sastoji od ovih glavnih relevantnih normativnih akata:

- Zakon o železnici;
- 28-Uredbe koje pokrivaju regulisanje licenciranja, bezbednosti, interoperabilnosti i tržišta; i
- 4 Administrativna uputstva koja pokrivaju regulaciju licenciranja, bezbednosti, interoperabilnosti i tržišta.

Ovi normativni akti su transponirali ove akte *acquis*:

- Direktivu EU-a 2004/49;
- Direktivu EU-a 2001/14;
- Direktivu EU-a 91/440 i 95/18;
- Direktivu EU-a 2007/59;
- Direktivu EU-a 2008/57; i
- Direktivu EU-a 2012/34.

Okvir politika u ovu oblast se sastoji od Sektorske strategiju multi-modalnog transporta 2015-2025 (SSMMT) i petogodišnji Akcioni plan.

Institucionalni okvir:

- Ministarstvo ambijenta, prostornog planiranja i infrastrukture;
- Regulativni autoritet železnica (RAŽ);
- Komisije za istragu aeronautičkih nesreća i incidenata (KIANI);
- Infracos.

Podrška donatora

Budžet za sprovođenje srednjoročnih prioriteta planiraće se u okviru SOR-a, kao i nastavak podrške IFN-a, kao i potencijalnih donatora. U tom kontekstu, ukupni trošak sanacije železničke pruge 10, izračunat u

2015. na 208.400.000 evra, sada se procenjuje na 245.000.000, 00 evra, od čega su 40 miliona evra krediti od EBRD-a, 80 miliona evra krediti od EIB-a, 89 miliona evra su bespovratna sredstva EU, dok se za 36 miliona evra očekuje pronalazak sredstava. Trošak za realizaciju idejnog projekta za železničku prugu iznosi 1.250.000 evra i grant je WBIF-a, dok trošak studije izvodljivosti za železničku prugu Priština - Aerodrom iznosi 1, 1 milion evra, što je ujedno i grant WBIF-a.

Srednjoročni prioritetni ciljevi

Sa ciljem ispunjavanja obaveze koje proizilaze iz SSP-a i drugih dokumenata i mehanizama za pristupanje EU-a u oblastima u okviru delokruga Poglavljem 14, fokus u periodu 2021.-2024. će biti na tim srednjoročnim prioritetnim ciljevima:

- Dopune-izmene zakona o kosovskim železnicama;
- Početak primene četvrtog paketa železnice koja uključuje standarde i ovlašćenja za pokretna vozila, osposobljavanje radne snage, nezavisno upravljanje infrastrukture i liberalizaciju domaćeg tržišta putnika i robe;
- Opšta sanacija i modernizacija železničke linije 10, (Granica sa Srbijom - Lešak - Kosovo Polje - Elez Han - Granica sa Severnom Makedonijom);
- Idejni projekat dizajn sedme železničke linije Kosovo Polje - Podujevo - Granica sa Srbijom;
- Studija izvodljivosti za železničku liniju Priština - Aerodrom Prištine;
- Projekat dizajna za jugozapadnu liniju Klina - Prizren;
- Studija izvodljivosti za izgradnju železničke pruge Kosovo-Albanija
- Rehabilitacija železničke pruge 7 (Kosovo Polje - Podujevo - Merdare).
- Progresivna primena obaveza koje proizilaze iz faze II ECAA sporazuma;
- Sprovođenje Programa državne sigurnosti i pratećeg Plana državne sigurnosti u vazduhoplovstvu, u skladu sa Uredbom (EU) br. 2018/1139.

3.15. 15. poglavlje *acquis*-a: Energija

Dakle, poglavlje 15 sadrži *acquis* EU-a o energiji, dakle ciljevi politike EU-a u sektoru energije su sledeći: konkurentna sposobnost, bezbednost snabdevanja i održivost. Zakonodavstvo EU-a u o energiji uključuje politike i pravila, posebno u vezi sa konkurencijom i državnoj pomoći, uključujući sektor uglja, uslovi za jednak pristup resursima za istraživanje kao i uslovi proizvodnje u sektoru ugljovodnika. Takođe, ovo poglavlje utvrđuje uslove domaćeg tržišta energije, promovisanje obnovljivih izvora, energetske efikasnost i zaštitu od zračenja i nuklearnu bezbednost.

Zahtevi SSP-a

Obaveza za približavanje zakonodavstva Kosova u sektoru energetike sa onim EU-a proizilazi iz člana 74. i člana 114. SSP-a. Ove odredbe obavezuju Kosovo da tehnički dovede svoje nacionalno zakonodavstvo u liniji sa onim EU-a, ali i da obezbedi njegovo sprovođenje. U članu 114. se ističe da će se saradnja između strana usredsrediti na prioritetne oblasti koje se odnose na *acquis* Energetske zajednice. Ova saradnja će odražavati principe tržišne ekonomije i zasnivati se na Ugovoru o osnivanju energetske zajednice, s ciljem postepene integracije Kosova u evropska energetska tržišta.

SSP takođe predviđa i mogućnost uključivanja pomoći u smislu poboljšanja i mnogovrsnosti snabdevanja energijom i pristupa energetsom tržištu kao i primene pravila EU-a u tranzitu, prenosu, distribuciji i obnovi energetske veza od regionalnog značaja za susedne zemlje. Predviđeno je i sprovođenje *acquis* EU-a o energetske efikasnosti, obnovljivih izvora energije i uticaja na životnu sredinu iz energetske sektora, čime se podstiče energetska efikasnost i obnovljiva energija.

Mere Saveta ministara energetske zajednice: Kosovo je ugovorna strana Ugovora o energetske zajednici i kao takva ima i obavezu da približi i sprovede *acquis* EU navedene u članu 10¹³ Ugovora o osnivanju energetske zajednice.

¹³ <https://www.energy-community.org/legal/treaty.html>.

Bezbednost snabdevanja i unutrašnje energetske tržište

Zahtevi iz ostalih mehanizama pristupanja u EU

Pored obaveza iz SSP-a, Kosovo mora ispuniti i zahteve koji proizilaze iz Izveštaja EK o Kosovu i sastanaka Pododbora za SSP „Transport, životna sredina, energetika i regionalni razvoj“, održanih u martu 2020. i 2021.

Izveštaj EK o Kosovu – 2020. navodi da je Kosovo donekle ostvarilo pripreme u energetske sektoru. Postignut je određeni napredak u ovom sektoru, posebno u usklađivanju sa pravnim tekovinama EU i povećanju ulaganja u obnovljive izvore energije. Međutim, diverzifikacija energetske sektora je spora i Kosovo ostaje u velikoj meri zavisno od uglja, koji osim što je dominantan izvor emisija gasova sa efektom staklene bašte, predstavlja ozbiljne rizike po zdravlje i životnu sredinu. Kosovu je potreban strateški fokus na sveobuhvatnu zelenu agendu, u skladu sa ciljevima EU, uključujući postepeni prelazak sa uglja na obnovljive izvore i povećanje energetske efikasnosti u svim sektorima.

U pogledu strateških dokumenata, kosovsku energetske strategiju treba ažurirati sa glavnim fokusom na obnovljive izvore energije, energetske efikasnost i ciljeve dekarbonizacije. Kosovo treba da izradi i odobri plan koji uključuje postepeno prilagođavanje energetske tarifa koje odražavaju očekivano povećanje cena i mere ublažavanja ugroženih potrošača. Preporučuje se posebno započeti primenu pravne tekovine EU o sigurnosti snabdevanja energijom, pripremiti se za razgradnju TE Kosova A i unapređenje zaštite životne sredine TE Kosovo B, kao i osigurati uspostavljanje novih proizvodnih kapaciteta. Takođe se napominje da nema napretka u usklađivanju zakonodavstva sa *acquis-om* EU u oblasti obaveznih rezervi nafte.

Što se tiče *unutrašnjeg tržišta energije*, što se tiče projekta nove termoelektrane „Kosovo e Re“, ostaje da se razjasne rokovi i opcije finansiranja. Kapacitet i nezavisnost Kancelarije za regulaciju energije podrivani su političkim uplitanjem.

U okviru pododbora SSP-a za infrastrukturu iz 2020. i 2021. naglašava se da Kosova mora da uloži hitne napore za otvaranje tržišta električne energije i sprovođenje zahteva trećeg energetske paketa. Zaključci naglašavaju usklađivanje regulatornog i ugovornog okvira sa zahtevima za uspostavljanje tržišta „Day ahead“ i zajedničkog tržišta sa Albanijom, kao i usvajanje novih pravila za prekogranično balansiranje. Takođe prioritet ostaje usvajanje zakona o obaveznim rezervama nafte i zakona o trgovini naftnim proizvodima i obnovljivim gorivima na Kosovu kao i AU o bioliquidima i biogorivima. U skladu sa principima i prioritetima Zelenog sporazuma, pregledajte energetske strategiju i akcioni plan, a takođe osigurajte njihovu usklađenost sa „Nacionalnim energetske i klimatske planom“.

U okviru projekta razgradnje TE Kosovo A, ostaje zaključak da se nastavi sa postupkom i donese odluka o lokaciji koja će biti određena za skladištenje opasnog otpada i da se pripremi procena uticaja na životnu sredinu kako bi se donela konačna odluka za lokaciju. U skladu sa održivom zelenom tranzicijom u Evropi i razvojem novih izvora energije, Kosovo će učestvovati u sveobuhvatnoj studiji za procenu alternativnih izvora održive energije.

Imenovanje predsedavajućeg Odbora RUE ostaje izazov. Što se tiče novih kapaciteta, ističe se kao zaključak da Kosovo treba redovno da obaveštava Evropsku komisiju za izradu državne garancije ili bilo kojeg drugog instrumenta državne pomoći i da će EK redovno ažurirati stanje razgovora o pomoći koja država će obezbediti potencijalna ulaganja u moguću izgradnju elektrane *Novo Kosovo*. Preduzmite neophodne mere kako bi pogon za biomasu u Đakovici bio operativan. Kosovo treba da usvoji plan koji uključuje postepeno prilagođavanje energetske tarifa, odražavajući očekivana povećanja troškova i mere ublažavanja ugroženih potrošača.

Trenutno stanje

Zakonodavni okvir i okvir politika

25. oktobra 2005. Republika Kosovo je potpisalo Ugovor o osnivanju energetske zajednice (UEZ) i ovime je postala ugovorna strana u Energetske zajednici.

Izrada politika, organiziranje, regulisanje i upravljanje energetskim sektorom u Republici Kosovo se vrši kroz paket zakona koji su uopšte u skladu sa *acquis-em* EU-a o oblasti energetike. Dok sektorske institucije uključuju one vladine, regulatorne i energetska preduzeća.

Zakonodavni okvir u ovoj oblasti sastoji se od ovih glavnih relevantnih normativnih akata:

- Zakon o energetici;
- Zakon o električnoj energiji;
- Zakon o energetskom regulatoru;
- Zakon o toplotnoj energiji;
- Zakon o prirodnom gasu;
- Zakon o energetske efikasnosti;
- AU o energetskom sadržaju goriva namenjenih za krajnju upotrebu, odobreno 12. jula 2019. i objavljena u Službenom listu 29. jula 2019.

Ovi normativni akti su transponovali ove akte *acquis*:

- Uredbu br. 715/2009/EZ o uslovima pristupa u mrežama prenosa prirodnog gasa;
- Uredbu br. 714/2009/EZ za uslove pristupa u mreži za prekogranične usluge električne energije;
- Direktivu br. 2009/72/EZ Evropskog parlamenta i saveta o zajedničkim pravilima za domaće tržište električne energije;
- Direktivu br. 2009/28/EZ u vezi promovisanja korišćenja energije obnovljivim izvorima;
- Direktivu br. 2009/73/EZ za zajednička pravila za domaće tržište prirodnog gasa;
- Direktivu br. 2012/27/EU dana 25. oktobar 2012. o energetske efikasnosti, izmeni Direktive 2009/125/SE i 2010/30/EU i ukidanju Direktive 2004/8/SE i 2006/32/EZ.

Okvir politika u ovu oblast se sastoji od ovih dokumenta:

- Strategija energije Republike Kosovo 2017.-2026.;
- Strategija grejanja Republike Kosovo 2011.-2018.;
- Program za sprovođenje strategije 2018.-2020.

Institucionalni okvir u ovom oblasti sastoji se od ovih institucija:

- Ministarstvo ekonomije;
- Ministarstvo industrije, preduzetništva i trgovine;
- Ministarstvo finansija, rada i transfere;
- Regulatorni ured za energiju;
- Energetska Korporacija Kosova;
- Operator sistema, prenosa i tržišta električne energije Kosova (KOSTT);
- Kompanija distribucije električne energije (KEDS);
- Kompanija za snabdevanje električnom energijom (KESCO); i
- Gradske toplane (Termokos – Priština, Đakovica, Mitrovica i Zvečan).

U okviru *sigurnosti snabdevanja*, u smislu razgraničenja zakonodavstva u oblasti nafte, zakon o obaveznim rezervama nafte nije usvojen već nekoliko godina zbog velikih budžetskih implikacija izazvanih sprovođenjem ovog zakona. U međuvremenu, očekuje se da će drugi zakon o trgovini naftom i obnovljivim gorivima, kao i AU o biogorivima, biti odobren 2021.

Nacionalni energetske i klimatski plan 2021. - 2030. izrađuje se uz učešće pet tematskih radnih grupa. U ovaj plan će se integrisati i postaviti ciljevi za OIE, EE i gasove sa efektom staklene bašte. Očekuje se da će ovaj plan biti odobren 2021. Takođe se preispituje energetske strategija 2021.-2030., čije usvajanje se očekuje u 2021.

Unutrašnje tržište energije tokom 2020. imalo je pozitivnih pomaka u okviru integracije na regionalnom tržištu električne energije. Nakon uspešnog glasanja u aprilu 2020. od strane Regionalne grupe za kontinentalnu Evropu (RGCE), 30. juna 2020., potpisan je novi Sporazum o povezivanju između KOSTT-a i ENTSO-E. Novi Sporazum o povezivanju KOSTT / ENTSO-E počeo se sprovesti 29. septembra 2020.

Početakom sprovođenja sporazuma, KOSTT deluje kao nezavisno regulatorno područje unutar AK bloka (Albanija-Kosovo) sa Republikom Albanija, unutar sinhronog područja kontinentalne Evrope. Dodela interkonektivnih kapaciteta i upravljanje zagušenjima interkonektivne mreže realizovaće se u strukturi ovog bloka, a ne više od strane EMS-a (Srbija), gde će prihode od ovih aktivnosti blok prikupljati, odnosno KOSTT. Ovaj razvoj dalje utire put KOSTT-u da se integriše na regionalno energetska tržište, učestvuje u Albanskoj berzi energije (APEX) i pusti u pogon 400 kV liniju Kosovo-Albanija. Potpuna primena Sporazuma o regulatornom bloku između Kosova i Albanije potpisana je u Tirani, 29.09.2020. Dalje, 05. oktobra 2020. u Prištini, KOSTT i albanski operater prenosnog sistema (OPS) potpisali su Sporazum o akcionarima za uspostavljanje Albanske berze električne energije (ALPEX) i odobrili njen Statut. Osnivanje albanske berze električne energije (ALPEX) označava novi standard rada u energetska sektoru, koji će garantovati veću transparentnost i konkurenciju na tržištu električne energije.

Dalje, 30. oktobra 2020. u Tirani je potpisan sporazum o procesu razmene podataka za konačno poravnanje razmenjene energije između dve regulatorne zone operatora prenosnog sistema Kosova i Albanije, kao i memorandum o kapacitetu metodologija proračuna prenosne mreže, između dve regulatorne zone, KOSTT i OST. Potpisivanjem ovih sporazuma, KOSTT i OST se slažu da primenjuju pravila i preporuke ENTSO-E za prekogranične razmene energije, poštujući "Uredbu br. 714/2009 Evropskog parlamenta o uslovima za pristup prekograničnoj mreži razmene električne energije "Naime, Uredba (EZ) 714/2009 Evropskog parlamenta. Ovi važni koraci približavaju KOSTT članstvu u Evropskoj mreži operatora prenosnih sistema-ENTSO-E. Od 14. decembra 2020., KOSTT je počeo da funkcioniše kao nezavisna kontrolna zona u okviru kontrolnog bloka Albanija-Kosovo.

Na Kosovu ne postoji funkcionalna infrastruktura i tržište prirodnog gasa, ali energetska zakoni i energetska strategija predviđaju razvoj infrastrukture prirodnog gasa, putem povezivanja (povezivanja) sa projektima gasne infrastrukture u regionu jugoistočne Evrope, kroz projekat gasovoda TAP. („Transjadranski cevovod“ - Transjadranski cevovod) i projekat gasne interkonekcije Severna Makedonija-Kosovo. Takođe, kako bi se otvorila perspektiva razvoja sektora prirodnog gasa i ispunile obaveze koje Kosovo ima kao član Ugovora o Energetskoj zajednici, Kosovo je usvojilo zakon o prirodnom gasu koji se bavi elementima i zahtevima trećeg paketa EU zakonodavstvo koje se odnosi na prirodni gas (Direktiva br. 2009/73 / EC i Uredba br. 715/2009 / EC). Pored primarnog zakonodavstva, odobrava se i AU o sigurnosti snabdevanja prirodnim gasom.

Povećavanje raznolikosti izvora energije smatra se veoma važnom komponentom za održivo i kvalitetno snabdevanje energijom. Pozivajući se na Energetsku strategiju Republike Kosovo 2017-2026, dokument koji usmerava politike energetska sektora, u okviru svojih ciljeva obrađuje komponentu razvoja infrastrukture prirodnog gasa. S tim u vezi, razvoj sektora prirodnog gasa na Kosovu, kroz vezu sa projektima gasne infrastrukture u regionu, smatra se stvarnom šansom za buduće snabdevanje prirodnim gasom. Veza sa regionalnim linijama za snabdevanje prirodnim gasom je ključna opcija za Kosovo da diverzifikuje izvore energije u cilju povećanja sigurnosti snabdevanja.

Proizvodnja električne energije zasniva se na uglju (94,5% ukupne domaće proizvodnje), dok se ostatak ponude od 5,5% zasniva na OIE. Bruto potrošnja električne energije za 2019. godinu iznosila je 6001 GWh (udeo potrošnje domaćinstava je 41,9%, komercijalni sektor 17%, industrijski sektor 16,3%). Gubici u distributivnoj mreži su prilično veliki: komercijalni gubici čine 11,6%, tehnički gubici 11,4%, dok gubici u prenosu 1,7%).

Kapaciteti nove proizvodnje iz OIE, za rešavanje dugoročnog problema sigurnosti snabdevanja energijom, Energetska strategija 2017-2026 predviđa kapacitet od 1.436 MW u 2025., od čega 450 MW iz obnovljivih izvora. Ovim proizvodnim kapacitetom predviđeno je da se za godinu dana proizvede oko 7.703 KWh, pri čemu je 924 KWh ili njih 12, 1% iz obnovljivih izvora.

Tokom 2020. puštene su u rad četiri (4) hidroelektrane snage 11, 06 MW. Dok je u procesu izgradnje (hidroelektrane) 10 projekata instalirane snage 33, 5 MW, za koje se očekuje da će početi sa radom tokom 2021. Od vetroagregata su četiri (4) projekta instalirane snage 114, 4 MW, za koje se očekuje se da će stupiti

u rad tokom 2021.-2022. Iz biomase u izgradnji je projekat instalirane snage 1, 2 MW, za koji se očekuje da će započeti s radom u drugoj polovini 2021. Dok nema novih projekata iz solarne energije.

Ukupno je u pogonu 21 generator OIE, ukupne instalacione snage 105 MW: 13 HE (61, 1 MW); 6 PV-solarnih (10MW) i dva (2) generatora vetra (33, 73 MW).

Podrška donatora

Institucije Kosova su podržane od strane Evropske komisije (kroz IPA) i drugih bilateralnih donatora sa obuhvaćenim sledećim projektima:

Trenutni i planirani projekti IPA

Podrška donatora uglavnom je koncentrisana na projekat koji se odnosi na postupak razgradnje postrojenja oko TE „Kosovo A“ koji nemaju uticaja na rad TE „Kosovo A“, projekat obnove toplanu Đakovice i proširenje mreže „TE“. Termokos“, kao i projekat obnove dela životne sredine TE Kosova B.

U okviru IPA 2014 sve aktivnosti u vezi sa procesom razgradnje sprovode se u skladu sa odlukom Vlade Republike Kosovo br. 04/156 o puštanju u pogon i uklanjanju azota, gasifikacije, grejanja i ostalim pratećim objektima koji ne ometaju normalan rad aktivne jedinica TE Kosova A.

Prva faza projekta podržana je programom i završena je početkom novembra 2020. U ovoj fazi pripremljen je detaljan plan demontaže, studija procene uticaja na životnu sredinu i socijalnu situaciju, tenderski dosije za radove demontaže i drugi dokumenti. neophodno. Druga faza uključuje fizičko demontiranje azota, gasifikaciju, grejanje i druge pomoćne objekte koji ne ometaju normalan rad aktivnih jedinica TE Kosova A i klirens od tla. Planirano je da se realizacija druge faze podrži u okviru programa IPA 2021., a prema preliminarnim planovima, cena realizacije je oko 50 miliona evra.

Program IPA 2018 za TE „Kosova B“ podržava projekat ugradnje elektrofiltera (ESP), smanjenja emisije prašine (čestica) i smanjenja azotnih oksida (NOx), ugradnju elektrofiltera i opreme za NOKS u jedinici TE Kosova B1, nakon situacije koju je stvorio COVID 19, odložena je za 2021. godinu, dok je blok B2 za 2022. Cena projekta je 76 miliona evra.

Nakon podnošenja akcionog dokumenta za projekat udvostručavanja proizvodnih kapaciteta i proširenja mreže, kancelarija EU izrazila je spremnost da finansira sa 13 miliona evra u okviru IPA 2020., dok je Evropska investiciona banka spremna da obezbedi Obrazac zajma od 12 miliona evra za udvostručavanje proizvodnih kapaciteta. Takođe, NP „Termokos“ AD za projekat udvostručavanja proizvodnih kapaciteta i proširenja mreže u okviru IPA 2020. posvećen je sufinansiranju projekta od 2021. do 2025. sa 500.000 evra godišnje u ukupnom iznosu od 2, 5 miliona evra.

JP „Gradsko grejanje“ a.d. Đakovica je korisnik sredstava opredeljenih u okviru programa IPA II 2015 za izgradnju toplane na biomasu sa tehnologijom kogeneracije. Ugovor za projektovanje i izgradnju potpisan je sa austrijskom kompanijom URBAS u iznosu od 13.978.180, 63 EUR, dok je za nadzor nad radovima potpisan ugovor sa kompanijom EGIS International u iznosu od 850.000 EUR. Prema dinamičnom planu rada, očekuje se da će veći deo projekta biti završen tokom 2020. i početkom 2021. punim radom toplane na biomasu sa tehnologijom kogeneracije.

U okviru regionalne saradnje, Ministarstvo ekonomije Republike Kosovo i ministar ekonomije severne Makedonije, potpisali su Memorandum o razumevanju u cilju intenziviranja saradnje dve zemlje definisanjem prioritarnih oblasti za saradnju u energetskom sektoru. Da bi se sproveo ovaj sporazum, u prvom delu 2019. putem platforme VBIF podnet je zajednički zahtev sa strankom Severne Makedonije, poslednjom u ulozi promotora projekta, za finansijsku podršku u vidu bespovratnih sredstava za realizaciju Studija izvodljivosti za cevovod Severna Makedonija - Kosovo. Prema izveštajima, Upravni odbor VBIF-a odobrio je grant u iznosu od 0, 650 miliona evra.

Takođe, na osnovu inicijative Millennium Challenge Corporation (MCC), početkom prve polovine 2020., konsultanti angažovani od MCC-a sprovedi su studiju izvodljivosti za gasifikaciju Kosova. Ovi rezultati će

služiti kao podrška za pripremu glavnog plana za prirodni gas za Kosovo i studiju izvodljivosti za interkonekciju sa severnom Makedonijom.

GIZ, kroz tehničku pomoć, tokom 2020. angažovao regionalne i lokalne stručnjake da pomognu Radnoj grupi za izradu Nacionalnog plana za energiju i klimu 2021.-2030. Takođe, iz projekta koji je finansirala Norveška ambasada za 2021. godinu, akteri u oblasti energetike su korisnici ovog projekta sa ciljevima kao što su: izgradnja kapaciteta u sprovođenju zakona (obuka za zvaničnike u zemlji i izvan nje), kao i unutar „Analiza praznina“ za podsektore ovog poglavlja.

Prioritetni i srednjoročni ciljevi

Da bi se ispunile obaveze koje proizilaze iz SSP-a i drugih dokumenata i mehanizama pristupanja u EU u oblastima u okviru poglavlja 15, fokus na period 2021.-2024. će biti na ovim srednjoročnim prioritetima:

- Revizija Zakona o energiji;
- Revizija Zakona o električnoj energiji;
- Revizija Zakona o energetsom regulatoru;
- Izrada programa sprovođenja energetske strategije;
- Izrada i usvajanje novih pravila o prekograničnom balansiranju;
- Aktivnosti procesa dekomisije objekata za gasifikaciju, azota, toplote i drugih pratećih objekata koji ne ometaju normalan rad aktivnih jedinica TE Kosovo "A";
- Funkcionalizacija zajedničkog eneretskog tržišta Kosovo-Albanija;
- Članstvo RUE-a u ACER (Agenciju za saradnju eneretskih regulatora);
- Priprema Master plana za distribuciju prirodnog gasa na Kosovu (2021.-2022); i
- Studija izvodljivosti „Razvoj gasnog sektora na Kosovu“ (MCC program 1).

Energetska efikasnost i obnovljivi izvori energije

Zahtevi SSP-a

Prema članu 114. SSP-a Republika Kosovo treba da približi i sprovede *acquis* EU-a o energetske efikasnosti, obnovljivim izvorima energije kao i uticaja životne sredine od eneretskih aktivnosti, stimulišući na ovaj način štednju energije, eneretsku efikasnost, korišćenje energije od obnovljivih izvora, smanjenje uticaja emisija na životnu sredinu i istraživanje i razvoj u ovim oblastima.

Zahtevi od ostalih mehanizama za pristupanje u EU

Pored obaveza iz SSP-a, Kosovo mora ispuniti i zahteve Izveštaja EK o Kosovu - 2020. i sastanke Pododbora za SSP „Transport, životna sredina, energetika i regionalni razvoj“, održani u martu 2020. i 2021. Ovi dokumenti ističu neka od ključnih područja Kosova za poboljšanje, kako sledi.

Identifikovani izazovi u *Izveštaju EK o Kosovu – 2020.* uključuju donošenje podzakonskih akata o Zakonu o energetske efikasnosti zgrada i razvoj službi za eneretsku reviziju i eneretske revizore, operacionalizaciju Fonda za eneretsku efikasnost i pokretanje sprovođenja projekata eneretske efikasnosti u opštinama; podsticaji za eneretsku efikasnost koji će biti uključeni u privatni sektor i sektor domaćinstava; Kosovo treba da preduzme mere kako bi omogućilo isplativije obnovljive izvore energije i uvođenje aukcija za obnovljive izvore energije.

Novi projekti za male hidroelektrane moraju biti u skladu s koncesijama EU i zakonodavstvom o životnoj sredini i uzeti u obzir uticaj na prirodna zaštićena područja. Na procedure konkurentnog nadmetanja za projekte obnovljive energije utiče upotreba prekomjernih fiksnih feed-in tarifa od strane Regulatorne kancelarije za energiju.

Zakonodavstvo delimično usklađeno sa *acquis*, tržište električne energije mora se rekonstruirati kako bise omogućila integracija proizvodnje izvora obnovljive energije. Treba da se predstavlja šema zasnovana na tržištu za podršku nezavisnim generatorima. Nije postignut napredak u ispunjavanju kriterijuma za upotrebu biogoriva u transportu i još nema uredbu o minimalnim kriterijumima za obnovljivu energiju u

zgradama. Kosovo mora da obezbedi funkcionalnost Fonda za energetska efikasnost. Ulaganja u energetska efikasnost urađena su u javne zgrade, ali podsticaji za privatni sektor i domaćinstva zaostaju. Izveštaj napominje da je Kosovo do 2018. postiglo samo polovinu ulica od 9% energetske efikasnosti. Dalje se navodi da Kosovska Agencija za Energetska Efikasnost ima nedostatak osoblja i ima veoma ograničene kapacitete za praćenje sprovođenja politike energetske efikasnosti. Kosovo mora da funkcionalizuje platformu za praćenje i verifikaciju uštede energije. Kosovo bi trebalo dati prioritet ulaganjima u energetska efikasnost u stambene zgrade i privatni sektor (koji čine 50% finalne potrošnje energije).

Izazovi koji proizlaze iz sastanka Pododbora SSP-a 'Infrastruktura' 2020. uključuju funkcionisanje Fonda za energetska efikasnost i odobravanje podsticaja EE za privatni sektor i domaćinstva. Takođe naglašava ažuriranje i odobravanje plana za obnovljive izvore energije, uključujući odgovarajuće mere kako bi se osiguralo da Kosovo postiže 25% svojih ciljeva za obnovljive izvore energije do 2020. i operacionalizaciju „One stop shop-a“ za OIE. Jedan od zaključaka ostaje odobrenje Nacionalnog AP za obnovljivu energiju postavljanjem politika i mera za postizanje cilja od 25% obnovljive energije uz najniže moguće troškove. Postojeća pravila o državnoj pomoći za proizvođače obnovljive energije, kako bi bili u skladu sa zakonodavstvom o državnoj pomoći, treba izmeniti i uključiti konkurentnost (konkurentne aukcije). Kosovo bi trebalo pravilno da proceni predložene hidroenergetske projekte, uključujući procenu uticaja na životnu sredinu, i izdavanje, prenos i ukidanje garancija porekla za OIE, kao i sprovođenje kriterijuma održivosti za biogoriva i biotečnosti. Izveštaj naglašava da treba povećati napore na praćenju i proveru uštede energije, uključujući operacionalizaciju mrežne platforme za nadzor i proveru energetske efikasnosti.

Trenutno stanje

Zakonodavni okvir

Zakonodavni okvir u ovoj oblasti se sastoji od ovih normativnih glavnih relevantnih akata:

- Zakon o energetske efikasnosti;
- Zakon o energetske efikasnosti zgrada;
- Uredba za inspekciju sistema grejanja i klimatizacije;
- Uredba o minimalnoj metodologiji obračuna za efikasnost energije;
- Uredba o sertifikatu efikasnosti energije zgrada;
- Uredba o 'One-stop shop' za obnovljive izvorne energije;
- Uredba o sistemu dobavljača energetske usluga i minimalnim kriterijumima za energetska reviziju;
- Uredba o minimalnim kriterijumima za energetske preglede, uključujući one koji se izvode kao dio sistema upravljanja energijom;
- Uredba o minimalnim zahtevima za naplatu i informacijama o naplati na osnovu trenutne potrošnje;
- AU o energetske ciljevima iz obnovljivih izvora;
- AU o promovisanju upotrebe energije iz obnovljivih izvora;
- AU o sadržaju energije goriva namenjenom za krajnju upotrebu;
- AU u vezi sa zahtevima za energetska efikasnost za kupovinu proizvoda, usluga i zgrada od institucija na centralnom nivou;
- AU o potencijalu energetske efikasnosti u grejanju i hlađenju;
- AU o metodologiji u vezi sa određivanjem efikasnosti iz procesa koprodukcije;
- AI za proračun električne energije iz kogeneracije;
- AU o opštim uslovima za analizu troškova i koristi u odnosu na mere za unapređenje efikasnosti grejanja i hlađenja;
- AU o sertifikatu/garanciji porekla za električnu energiju proizvedenu visoko efikasnom kogeneracijom.

Ovi akti su transponovali ove akte acquis:

- Direktivu 2012/27/EZ o energetske efikasnosti;

- Direktivu 2009/28/EU Evropskog parlamenta i Saveta od 23. aprila 2009. o promovisanju upotrebe energije iz obnovljivih izvora; i
- Direktivu 2010/30/EU za pokazatelje kroz etiketiranje i standardne informacije proizvoda o potrošnji energije i drugim izvorima proizvoda vezanih za energiju.

Okvir politika u ovoj oblasti se sastoji od ovih dokumenata:

- Kosovska energetska strategija 2017-2026;
- Treći nacionalni plan za EE 2017-2019;
- Četvrti nacionalni plan za EE 2019-2021;
- Nacionalni akcioni plan za OIE 2011-2020.;
- Akcioni plan Kosova za energetske efikasnost (APKEE) 2010-2018.;
- Opštinski planovi za energetske efikasnost.

U okviru primene zakona o energetske efikasnosti tokom 2020., odobreno je devet AU i izrađena su četiri nacrti podzakonskih akata koji proizlaze iz ovog zakona. U decembar 2020. je usvojen četvrti akcioni plan za energetske efikasnost 2019-2021. Izrađena je uredba za organizaciju radnih mesta u Kosovskoj agenciji za energetske efikasnost, a očekuje se da se usvoji krajem 2020. U toku je i izrada strategije obnove zgrada, koja se očekuje da bude usvojena u prvom periodu 2021.

Iako se u okviru obnovljivih izvora energije izrađuje koncept dokument o OIE, koji će definisati politike ovog područja, čiji je cilj promocija ekonomskog i održivog korišćenja lokalnih potencijala OIE, između ostalog će voditi novu šemu podrške OIE. Dalje, naknada za podsticaj za podršku obnovljivim resursima za nove projekte ukinuta je 10. decembra 2020. Dok se očekuje postepeni prelazak na premijske tarife i aukcije za ciljeve 2021-2030.

Institucionalni okvir u ovu oblast sačinje sledeće institucije:

- Ministarstvo ekonomije;
- Ministarstvo ambijenta, prostornog planiranja i infrastrukture;
- Ministarstvo finansija, rada i transfere;
- Kosovska agencija za energetske efikasnost;
- Kosovski fond za energetske efikasnost;
- Kancelarija za regulaciju energije;
- Kosovska energetska korporacija;
- Kosovski sistem za prenos električne energije i operator tržišta.

Podrška donatora i od međunarodnih finansijskih institucija

Što se tiče projekata Svetske banke o finansiranju mera energetske efikasnosti u zgradama centralnih institucija, kao i promociji energije iz obnovljivih izvora putem povoljnog zajma u iznosu od 31 milion USD. Obnova 30 zgrada petog paketa očekuje se da bude završena u 3. kvartalu 2020. Pokretanje tendera za obnovu zgrada za 6. paket očekuje se da bude završen u 4. kvartalu 2021., dok završetak obnove planiran je na kraju 2021. U okviru ovog projekta takođe se sprovodi studija za „Planiranje nižih troškova za optimalno mešanje obnovljivih izvora energije“ i druga studija za OIE „Planiranje nižih troškova proizvodnje i analiza integracije mreže promenljivih obnovljivih izvora energije“.

Uz podršku Svetske banke, projekt će se sprovesti čija je vrednost 17.000 evra, a ima za cilj promociju rezultata KEEEP-a, a u fazi je odabira pobedničke kompanije.

U vezi sa projektom koji finansiraju KfW i WBIF, potpisan je ugovor sa kompanijom koja će uraditi Dizajn i energetske revizije objekata (mere realizovane u 15 javnih zgrada u opštinama Priština, Gjilan, Đakovica i Uroševac). Implementacija mera EE u 52 javne zgrade za 2020. (27 finansira ih BRK, a 25 zgrada Svetska banka). Od ovog iznosa, BRK je 4.9500 evra, dok su pozajmili 6 miliona evra, a donatori 3.8330 evra.

U 2020. realizacija četiri nova projekta HCV instalirane snage 14, 6 MW po ceni od 17, 52 miliona evra i realizacija tri projekta vetroenergetske snage 105 MW i troškova od 147 miliona evra privatne investicije.

Što se tiče programa IPA 2021., izrađuju se projekti koji sadrže komponentu energetske efikasnosti i obnovljivih izvora koja ima za cilj poboljšanje energetske efikasnosti i primenu energetske tehnologije iz obnovljivih izvora u stambenim zgradama / privatnoj infrastrukturi, u skladu sa acquis-om EU.

Srednjoročni prioritetni ciljevi

Da bi se ispunila obaveze SSP-a i drugi dokumenti i mehanizmi pristupanja EU u oblastima obuhvaćenim poglavljem 15, težište u periodu 2022.-2025. biće na ovim srednjoročnim prioritetnim ciljevima:

- Izrada i odobravanje pravnog akta o OIE;
- Revizija Zakona o energetske efikasnosti
- Sprovođenje mera energetske efikasnosti domaćinstava kroz projekat „Pouzdana energetska pejzaž“ (RELP) u 1.200 domova i 10 višespratnica i postavljanje brojlara za merenje potrošnje toplotne energije i termostatskih ventila za oko 4.500 domaćinstava u Prištini;
- Grantovi za mere efikasnosti za ženska preduzeća u okviru projekta “Reliable Energy Landscape”;
- Usvojiti politiku podsticaja i sprovesti mere energetske efikasnosti u sektoru domaćinstava i poslovanja;
- Usvojiti zakonodavstvo za podršku konkurentnim šemama i najaviti aukcije OIE;
- Sprovesti plan kapitalnih investicija za jačanje, širenje mreže i projekata srednjeg napona kako bi se smanjili tehnički i komercijalni gubici.

Zaštita od zračenja i nuklearna bezbednost

Zahtevi SSP-a

Jedna od obaveza Kosova koja proističe iz okvira SSP-a, konkretno u članu 114., je i usklađivanje zakonodavstva u oblasti bezbednosti i zaštite od jonizujućeg zračenja. Pored toga, sve odredbe u oblasti generisanja nuklearnog zračenja, nuklearne bezbednost su zasnovane u Ugovoru EURATOM (Ugovor o osnivanju Evropske zajednice za atomsku energiju, 1957) koji osigurava da članice Evropske zajednice treba da uspostave i obezbede jedinstvene bezbednosne standarde iz nuklearne bezbednosti za zaštitu stanovništva i zdravlje radnika.

Zahtevi i drugi mehanizmi prispajanja u EU

Pored obaveza iz SSP-a, Kosovo mora ispuniti i zahteve koji proizilaze iz Izveštaja EK o Kosovu - 2020. i sastanaka Pododbora za SSP „Transport, životna sredina, energetika i regionalni razvoj“, održanih u martu 2020. i 2021.

Izveštaj EK o Kosovu – 2020. u oblasti zaštite od zračenja i nuklearne bezbednosti navodi da su kapaciteti za izdavanje dozvola i inspekcije Agencije za zaštitu od zračenja i nuklearnu sigurnost i dalje slabi, a finansiranje nedovoljno za sprovođenje njenog mandata. Nisu primećeni pomoci u praćenju zračenja (npr. Osiromašeni uranijum) i radioaktivni otpad se ne kontroliše, niti postoji hitni radiološki plan. Rešenje za trajno odlaganje radioaktivnog otpada još treba pronaći. Što se tiče međunarodne saradnje u ovoj oblasti, Kosovo je sa Crnom Gorom završilo memorandum o razumevanju o upravljanju radioaktivnim otpadom.

U međuvremenu, izazov koji proizilazi iz sastanka Pododbora SSP „Infrastruktura“ 2021. uključuje odobravanje Uredbe o nadzoru vanrednih situacija i zračenju.

Trenutno stanje

Zakonodavni okvir i okvir politika

- Zakon o zaštiti od zračenja i nuklearnoj bezbednosti;
- Uredba o izvorima i delatnostima jonizujućeg zračenja;
- Uredba o autorizaciji;
- Uredba o ograničenjima doza i zaštiti od zračenja;
- Smernice za prepoznavanje stručnjaka koji pružaju profesionalne i tehničke usluge za zaštitu od jonizujućeg zračenja.

Oni normativni akti su transponovali ove akte *acquis*:

- Direktiva br. 2013/59/EURATOM o osnovnim standardima bezbednosti;
- Direktiva br. 2011/70/EURATOM za opšte i bezbedno upravljanje potrošenog goriva i radioaktivnim otpadom ;
- Direktiva br. 2013/51/EURATOM za radioaktivne supstance u vodi namenjenoj za ljudsku potrošnju;
- Direktiva br. 2006/117/EURATOM o praćenju i kontroli transporta radioaktivnog otpada i potrošenog goriva;
- Direktiva br. 2014/87/EURATOM o nuklearnoj bezbednosti nuklearnih postrojenja.

Institucionalni okvir u ovoj oblasti sastoji se od sledećih institucija:

- Ministarstvo odbrane;
- Ministarstvo ekonomije;
- Ministarstvo ambijenta, prostornog planiranja i infrastrukture;
- Ministarstvo zdravstva;
- Ministarstvo industrije, preduzetništva i trgovine
- Ministarstvo finansija, rada i transfere;
- Kosovska agencija za zaštitu od zračenja i nuklearnu sigurnost.

U okviru odobrenja primarnog i sekundarnog zakonodavstva tokom 2018. je usvojen Zakon o zaštiti od zračenja i nuklearnoj bezbednosti, tri uredbe i smernice. Tokom 2020. ARPNS je odobrio uredbu o ograničenjima doza i zaštiti od zračenja. Takođe 22.06.2020., odobrena je smernica za postupke i kriterijume za priznavanje stručnjaka koji pružaju stručne i tehničke usluge za zaštitu i sigurnost od jonizujućeg zračenja. Uredba za vanredne situacije i radiološki nadzor je u izradi i očekuje se da bude odobrena tokom 2021.

Što se tiče primene zakonodavstva u oblasti zaštite od zračenja i nuklearne bezbednost, tokom 2020. poduzete su sledeće aktivnosti: obavljeno je 66 inspekcija a u smislu postupka autorizacije (registracije, licenciranja) prakse i dozvola jonizujućeg zračenja. za uvoz i transport radioaktivnih izvora, Agencija je izdala: 48 dozvola, 2 registracije i 53 dozvole za uvoz-transport radioaktivnih izvora. Agencija je takođe prepoznala stručnjake iz medicinske fizike (6) i stručnjake za zaštitu od zračenja (10), kao i 23 odobrenja za razvoj radiološke prakse za stručnjake za zaštitu od zračenja.

Za monitoring zračenja (posebno za potencijalne lokacije sa osiromašenim uranijumom), agencija putem sporazuma o saradnji sa Institutom za radioelemente IRE-ELiT vrši radiološki nadzor vode i tla na teritoriji Kosova sa posebnim naglaskom na potencijalne lokacije sa osiromašenim uranijumom. Do 2019. prikupljeno je i analizirano 84 uzorka vode i 13 uzoraka tla. Tokom 2020. prikupljeno je 16 uzoraka vode i 3 uzorka tla koji su poslani na analizu u Institut za radioelemente „IRE“ u Briselu. Treba napomenuti da tokom ovih godina praćenja, analize uzoraka vode i tla pokazuju da na teritoriji Republike Kosovo nema tragova osiromašenog uranijuma.

Što se tiče kontrole radioaktivnog otpada, KAZZNB na osnovu godišnjeg plana inspekcije radioaktivnog otpada, sprovodi redovne inspekcije radioaktivnog otpada zajedno sa KFOR-om na teritoriji Kosova.

Srednjoročni prioritetni ciljevi

U cilju ispunjavanja obaveza koje su proistekle iz SSP-a i drugih dokumenata i mehanizama pristupanja EU-u u oblastima u okviru poglavlja 15, fokus u periodu 2022.-2025. će na ovim srednjoročnim prioritetima:

- Uredba o vanrednim situacijama i radiološkom nadzoru;
- Nacionalni radiološki plan za vanredne situacije;
- Ugovor o zabrani nuklearnih ispitivanja.

Kao i potpisivanje:

- Konvencije o fizičkoj zaštiti nuklearnog materijala (CPPNM 2005);
- Konvencije o ranom upozoravanju nuklearnih nesreća;

- Konvencije za pomoć u slučaju nuklearne nesreće ili radiološke hitnosti;
- Međunarodne konvencije o zabrani akata nuklearnog terorizma;
- Sporazuma o zaštiti i dodatnog protokola;
- Kodeksa ponašanja o bezbednosti i pružanju radioaktivnih resursa i pratećih smernica za uvoz i izvoz.

3.16. 16. poglavlje *acquis-a*: Oporezivanje

Acquis u oblasti oporezivanja sastoji se u usklađenom zakonodavstvu o oblasti posrednih poreza (znači porez na dodatnu vrednost) i akcize. *acquis* specifikuje delokrug, definicije i principe PDV-a. Zakonodavstvo o PDV-u pruža jednak poreski tretman za domaće i strane transakcije (uvoz). PDV se takođe bazira na principu neutralnosti gde primenjivani porez je proporcionalan sa cenom bez obzira na srednji broj transakcija.

Akciza za proizvode cigareta, alkoholnih pića i energetskih proizvoda takođe podležu zakonima EU-a. Zakonodavstvo EU uspostavlja strukturu akcize koja treba naplatiti kao i sistem minimalnih tarifa za svaku grupu proizvoda. Robe podležu akcizi ako se proizvode unutar EU-a ili se uvoze iz trećih zemalja. U svakom slučaju, akciza se isplaćuje samo u zemlji članici u kome se roba pušta u promet/potrošnji (sa nekim izuzecima) i sa tarifama akcize te zemlje članice. Zakonodavstvo EU utvrđuje provizije za proizvodnju, zadržavanje, kretanje i praćenje proizvodima sa akcizom.

Što se tiče **neposrednih poreza** (direktnih poreza), *acquis* pokriva nekoliko aspekata poreza na dohodak od individualnih štednji i poreza korporacija. Cilja je u eliminisanju nepravilnosti u među graničnim privrednim aktivnostima između kompanija zemalja članica. Štaviše, zemlje članice su angažovane u skladu sa principima Kodeksa ponašanja za porez preduzeća, koja ima za cilj ukidanje štetnih poreskih mera.

Administrativna saradnja i uzajamna pomoć između zemalja članica ima za cilj da obezbedi normalno funkcionisanje domaćeg tržišta u vezi poreza i obezbeđuje sredstva za sprečavanje utaje poreza unutar zajednice. Zemlje članice moraju osigurati da postoje dovoljni kapaciteti za sprovođenje i osnaživanje, uključujući veze sa kompjuterizovanim sistemima odnosnih poreza EU-a. U okviru **operativnog kapaciteta i kompjuterizacije**, *acquis* za PDV pokriva sistem razmene informacija koja dozvoljava direktnu elektronsku razmenu podataka između administracija zemalja članica. Slični IT sistemi zahtevaju se i u oblasti akciza i direktnih oporezivanja za razmenu informacija između zemalja članica. Štaviše specifičan sistem IT-a (VoeS) zahteva uspostavljanje razmene informacija između zemalja članica u vezi sa posebnom šemom za e-usluge koja se pružaju od ne-rezidentnih trgovaca EU za građane EU-a.

Zahtevi SSP-a

Oblast oporezivanja je jedna od najvažnijih oblasti spomenutih u Sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju (SSP, član 39., član 40., član 70. i član 105.). Član 39. pokriva sprečavanje fiskalne diskriminacije dok član 40. pokriva tarife fiskalne prirode. Član 105. pokriva razvoj Kosova u oblast poreza i mere preko kojih se namerava reformisanje fiskalnog sistema na Kosovu. Osim ovoga ovaj član pokriva i restrukturiranje poreske administracije sa ciljem obezbeđenja efikasnosti u naplati poreza i protiv fiskalne prevare.

Takođe ovde se uzimaju u obzir i prioritetne oblasti koja su povezane sa *acquis-em* EU-a, konkretno borba protiv štetne konkurencije poreza. Zakonodavstvo *acquis* EU-a o poreskoj oblasti, konkretno borba protiv štetne konkurencije poreza bazira se na Kodeks ponašanja o porezu preduzeća, usvojenog od strane Odbora i predstavnika vlada zemalja članica.

S ciljem olakšanja sprovođenja mera za sprečavanje poreske prevare i poreskog izbegavanja, saradnja će nastojati promovisanju principa dobrog upravljanja u poreskim pitanjima, transparentnost, razmenu informacija i poštene konkurencije poreza na Kosovu.

Što se tiče osnivanja kompanija EU-a na Kosovu, Kosovo će olakšati podizanje aktivnosti na njenu teritoriju od strane kompanija EU-a. Sa ciljem olakšanja procesa osnivanja kompanija, Kosovo će pružiti pođednaki tretman kao za svoje kompanije tako i za kompanije treće zemlje.

Zahtevi ostalih mehanizama pristupanja EU

Na osnovu *Izveštaja EK o Kosovu – 2019.* o pitanjima vezanim za porez, Kosovo treba da nastavi sa jačanjem mera preduzetih za borbu protiv neformalne ekonomije, fiskalne evazije i smanji preostale nerešene žalbe protiv Poreske administracije u fiskalnoj diviziji Osnovnog suda u Prištini. Kosovo posebno treba da sistematski sprovodi svoju strategiju za borbu protiv neformalne ekonomije, pranja novca, finansiranja terorizma i finansijskog kriminala (2019.-2023.). Izveštaj takođe poziva na usvajanje zakona o porezu na dohodak građana i zakona o PDV-u radi usklađivanja zakonodavstva sa *acquis-om* EU. Kapacitete poreske uprave treba dalje jačati, a moraju se osigurati i transparentni postupci odabira zasnovani na zaslugama.

Zaključci Pododbora iz 2020. zahtevaju usvajanje Zakona o poreskoj upravi i postupci i zakona u oblasti poreza (Porez na dodatu vrednost, Porez na prihod korporacija i Porez na dohodak), kako bi se uskladili sa zakonodavstvom i praksom EU-a. Zaključci naglašavaju potrebu poboljšanja registra poreznih obveznika poboljšavanjem statističkih podataka prema industrijskim kodovima. Usvojiti plan revizije za 2020. Vlasti koje će ojačati pristup odabiru slučajeva za poresku reviziju zasnovan na proceni rizika usklađenosti. Vlasti povećavaju procenat naplate duga kao deo ukupnog iznosa potraživanja. Takođe, kao zaključak je usklađivanje poreskog sistema Kosova sa minimalnim standardima inkluzivnog okvira BEPS/OECD.

Trenutno stanje

Zakonodavni okvir

Što se tiče poreskog zakonodavstva, Zakonodavni program za 2021. godinu uključuje tri glavna poreska zakona: Nacrt zakona o poreskoj administraciji i postupci, Nacrt zakona o porezu na dodatu vrednost i Nacrt zakona o porezu na lični dohodak. S druge strane, Zakon o porezu na korporativne prihode nije u ovogodišnjem Zakonodavnom programu.

Postupci za izradu ova tri nacrti zakona su već započeli i MFRT je osnovalo radne grupe za izradu svakog dotičnog zakona. Radna grupa za Nacrt zakona o poreskoj administraciji i postupci već je izradila prvi početni Nacrt zakona. Proces izrade ovih zakona biće u skladu sa preporukama i najboljim praksama EU.

Zakon o radu igara na sreću poništen je jer je vlada donela odluku o zabrani igara na sreću na Kosovu. Ovo je uključeno u Zakon i odobren od strane Skupštine.

Što se tiče poreskih promena, usvojeno je AU o izmeni / dopuni spiska proizvoda koji se oporezuju po stopi od 8% poreza na dodatu vrednost, tako da Kosovo sada primenjuje standardnu stopu od 18% i smanjenu stopu od 8% u skladu sa pravilima o normama utvrđenim u Direktivi EU-a o zajedničkom sistemu PDV-a.

Ove izmene i dopune poreskih zakona su izvršene kako bi se osiguralo dalje usklađivanje sa Direktivama EU-a, posebno sa Direktivom o PDV-u i sa nedavnim razvojem u vezi sa međunarodnim praksama u oblasti direktnog oporezivanja, kao što je Stalna jedinica, Transfer cena, oporezivanje preduzeća u finansijskom i osiguravajućem sektoru, kao i usklađivanje zakona sa različitim zahtevima u oblast fiskalne politike države.

Okvir politika

U oblasti oporezivanja odobreno je i implementirano nekoliko strateških dokumenata:

- Poreska administracija Kosova, kako bi osigurala visok nivo ispunjenja poreza, dosledno je usredsređena na tri glavna pitanja: dobrovoljno ispunjenje, pružanje profesionalnih usluga i pravičan i jednak tretman svih poreskih obveznika. Strategija 2021-2025, utvrđuje buduće prioritete, odnosno strateške ciljeve i ključne pokazatelje učinka, kao što su: smanjenje poreskog jaza, prikupljanje i tretman poreskih dugova i razvoj Organizacije u skladu sa najboljim evropskim standardima.

- Strategija ispunjenja za period 2021-2025. Svrha Strategije ispunjenja je stvaranje okruženja ispunjenja, olakšavajući postupak ispunjenja kroz kontinuirano poboljšanje kvaliteta usluga za sve poreske obveznike koji dobrovoljno ispunjavaju svoje zakonske obaveze. S druge strane, sprovođenje vladavine zakona zasnovano na riziku kroz identifikovanje i postupanje svih onih poreskih obveznika koji oklevaju ili su odlučili da ne ispune svoje zakonske obaveze.

Godišnji plan rada KAP-a za 2021. usvojio je viši menadžment KAP-a u februaru 2021., a pripremljen je na osnovu posebnih ciljeva postavljenih za dotične organizacione jedinice na osnovu Strateškog plana KAP-a za 2021 -2025.

Institucije će se angažovati za sprovođenje preporuka Evropske komisije iz Izveštaja o napretku o pitanjima vezanim za oporezivanju. U tom kontekstu, Kosovo treba da nastavi da ojačava preduzete mere u borbi protiv sive ekonomije i utaje poreza i dati prioritet podizanju efikasnosti sprovođenja Strategije za prevenciju i borbu protiv sive ekonomije, pranja novca i finansiranja terorizma i Akcionog plana. Izazovi identifikovani su obrađena u strateškim dokumentima (Strateški plan KAP-a 2015- 2020.) i u godišnjim operativnim planovima. Takođe, KAP će nastaviti da poboljšaju kapacitete organizacije u cilju borbe protiv korupcije i očvršćuje interne kontrole institucionalnog rada.

Institucionalni okvir

Institucionalni okvir u ovoj oblasti se sastoji od **Poreske administracija Kosova**. KAP je glavna poreska institucija u Republici Kosovo koja funkcioniše u okviru Ministarstva finansije i to je organ koji ima pravo za sprovođenje fiskalnih zakona, administriranje poreza i međunarodnih tarifa. Glavni cilj KAP-a je da pomaže poreskim obveznicima da isplate svoje poreske obaveze u skladu sa sprovedljivim poreskim zakonima i da obezbedi da poreski prihodi idu na račun budžeta države, pružajući poreskim obveznicima jedan efektivan sistem isplata.

Postao je funkcionalan proizvod za elektronsku potvrdu za fizička lica i poslovanja. Osim toga sve poreske deklaracije se vrše na elektronski način preko sistema Electronic Declaration of Incomes (EDI) koji omogućava poreskim obveznicima brzo, prosto i bezbedno deklarisanje. Ovaj sistem pokazuje veoma dobre rezultate. Stvoreni su razni moduli sistema IT koji su olakšali deklaracije od strane poreskih obveznika i upravljanje radnih procesa unutar institucije.

Putem EDI sistema je takođe moguće pružiti i nove usluge u slučaju pandemije Covid-19, gde su poreski obveznici elektronskim putem podneli zahteve za korišćenje hitnog fiskalnog paketa, kao što su naknada plata radnika, naknada plaćanja zakup, zahtev za doplatom za rizične zaposlene - u direktnom kontaktu sa kupcem.

Putem EDI sistema je takođe moguće je generisati sertifikate za zaposlene (sloboda kretanja) na osnovu kodova (NACE) kojima je dozvoljeno da rade tokom pandemije Covid-19. Takođe, putem Elektronskog EDI sistema moguće je podneti zahtev za Ugovor za plaćanje na rate neplaćenih dugova. Tokom ovog perioda, putem EDI sistema, moguće je ažurirati podatke o poreskim obveznicima, pružajući KAP-u tačne informacije u cilju komunikacije sa poreskim obveznicima. Putem EDI sistema je moguće ažurirati podatke o poreskim obveznicima, pružajući PUK-u tačne informacije u cilju komunikacije sa poreskim obveznicima. Takođe, putem EDI sistema omogućeno je upravljanje bankovnim računima poreskog obveznika, koji ima mogućnost da sam upravlja bankovnim računima, ako želi, tj. sa kojim bankovnim računom prima sredstva od PUK-a u slučaju povraćaja sredstava, itd.

Poreska uprava, kako bi pružila najefikasnije usluge, učinila je sistem elektronskog prijavljivanja potpuno funkcionalnim. Tokom januar – decembar 2020. broj prijava je 2, 593, 516, a ukupan broj poreskih obveznika registrovanih u sistemu online prijava je 116, 118. Pored toga, tokom izveštajnog perioda, 77.561 poreskih potvrda preuzeto je putem interneta.

PUK, kao moderna institucija orijentisana ka pružanju profesionalnih usluga poreskim obveznicima, sprovela je različite aktivnosti na informisanju poreskih obveznika. Tokom januara-novembra 2020. PUK je održala 9 seminara i pružila 4.495 odgovora poreskim obveznicima. Takođe, 13 prezentacija je održano

učenicima osnovnih / srednjih škola. Takođe, kako bi poreski obveznici bili informisani na svakom koraku o postupcima koji se zahtevaju poreskim zakonodavstvom, inovacijama i drugim promenama, pripremljeno je / dostavljeno ukupno 30 obaveštenja za poreske obveznike putem veb stranice PUK-a, Facebook-a, putem adresa e-pošte poreskih obveznika, itd. Što se tiče aplikacije "Verifikujte poslodavca", ovo je elektronska usluga koja omogućava svakom građaninu da proveri plaća li njegov poslodavac doprinose za penzije i porez kako to predviđa poresko zakonodavstvo. Što se tiče modula "Upravljanje nadoknadom", ovo je elektronska usluga koja je dostupna poreskim obveznicima koji se prijavljuju za povraćaj, kao što su: Porez na dodatu vrednost, Porez na dohodak građana i Porez na dobit preduzeća. Kroz ovu uslugu, poreski obveznik može biti obavešten u kojoj meri je uspeo da pregleda PUK, njegov zahtev za povraćaj koji je prethodno poslat.

U oblasti Prenosa cena održana je i završena misija „Poreskog inspektora bez borbera“, misija koja je pomogla u povećanju kapaciteta u odeljenju za prenos cena i poreskim inspektorima da identifikuju, tretiraju i kontrolišu preduzeća koja su dužni da izveštavaju o svojim transakcijama povezanim licima. Takođe, pokrenuta je inicijativa da se kontrolisane transakcije sa povezanim stranama obavljaju u elektronskom obliku. Godišnja obaveštenja koja je podneo poreski obveznik se obrađuju u cilju verifikacije transakcija i u slučaju potrebe u saradnji sa inspektorima odeljenja velikih poreskih obveznika za otvaranje poreskih revizija radi provere tačnosti kontrolisanih transakcija.

Poreska uprava Kosova, internim procedurama, reformisala je postupak pregleda zahteva za povraćajem PDV-a, olakšavajući postupak povrata i skrativši vreme za reviziju na najviše 30 dana. Takođe je potpuno eliminisala potrebu za posebnim zahtevom za povraćajem PDV-a. Zahtev za povraćaj troškova podnosi se istovremeno sa prijavom poreza na PDV. Modul za nadoknadu je razvijen koji klasifikuje potraživanja u tri kategorije, kategorije A, B i C. Ovaj modul ima za cilj da poboljša vreme povrata.

TAK je započeo primenu projekta Modernizacija informacionih tehnologija, a do sada normalizovao funkcionalnu i upravljačku strukturu upravljanja i nadzora projekata angažovanjem stručnjaka i funkcionalnih odgovornosti iz svih relevantnih oblasti koje se odnose na procese i razvoj KAP-a. Dok je u okviru zajedničkih aktivnosti sa ekonomskim operaterima tokom ovog perioda, započela je početna faza analize trenutnih radnih procesa, dizajna i arhitekture sistema, dokumentacije nadležnosti za razvoj prve faze i dostavljanja licenci za softver za funkcionalne komponente i Razvoj novog sistema. Krajem oktobra, probne verzije funkcija objavljene su kako je planirano u prvoj fazi Projekta. Testiranje ovih funkcija odvija se tokom novembra, a završiće se tokom decembra 2020.

Odeljenje za žalbe ima za misiju rešavanje poreskih sporova, bez parnica, na pravičnoj i nepristrasnoj osnovi za vladu ili poreskog obveznika koji će negovati dobrovoljno poštovanje zakona i poverenje javnosti u integritet i efikasnost Poreske uprave. Tokom perioda januar – decembar 2020. broj primljenih žalbi je 496, dok je broj pregledanih žalbi za period januar – decembar 2020. iznosio 217 žalbe.

Podrška donatora

Poreska administracija Kosova od svog osnivanja kontinuirano podržava razne međunarodne organizacije.

MMF je izvršio četiri misije tehničke pomoći kako bi povećao kapacitet za naplatu poreskog duga; definisanje ključnih pokazatelja učinka zasnovanih na dobroj međunarodnoj praksi, kao i za projekat modernizacije IT-a i za poboljšanje upravljanja rizikom usklađenosti. Takođe tokom izveštajnog perioda, misija izgradnje kapaciteta podržana je instrumentom TAIEX, u oblasti povraćaja PDV-a za turiste. Pored toga, GIZ je obavio dve misije tehničke pomoći, tj. Bavarska poreska uprava u vezi sa ponovnim ispitivanjem kriterijuma rizika poreske usklađenosti u alatu za analizu rizika.

Da bi se poboljšao poreski registar, sprovedeno je nekoliko aktivnosti u saradnji sa Svetskom bankom, koja podržava PUK u ovim oblastima. U saradnji sa USAID-om, završen je plan za poboljšanje integriteta PUK 2021.-2023.

Srednjoročni prioritetni ciljevi

U srednjoročnom periodu, glavni **zakonski** prioriteti predviđeni za realizaciju su sledeći:

- Sprovođenje posljednjeg zakonskog okvira u zakonu o PDV-u, PPK-u i PLD u skladu sa zakonodavstvom i pravom EU-a, posebno sa Kodeksom ponašanja za poslovne poreze i direktivama Saveta Evrope;
- Izrada i usvajanje sekundarnog zakonodavstva za zakon o PDV-u, PPK-u, PLV i harmonizaciji sa zakonodavstvom sa pravom EU-a, posebno sa Kodeksom ponašanja za porez na poslovanje i direktivama Saveta Evrope.

U srednjoročnom periodu, glavni **sprovođivi** prioriteti predviđeni za realizaciju su sledeći:

- Povećanje naplate poreskih dugova;
- Digitalizacija usluga koje se trenutno pružaju fizički i ručno;
- Nastavak primene pristupa poboljšanju poreskog poštovanja zasnovanog na proceni identifikovanih rizika;
- Sprovođenje prve faze modernizacije Informacione tehnologije u Poreskoj administraciji;
- Borba protiv utaje poreza, izbegavanja poreza i širenja poreske osnovice;
- Pregovaranje Sporazuma o ukidanju dvostrukog oporezivanja u dohotcima i kapitalu, izbegavanje poreza i utaje poreza.

3.17. 17. poglavlje **acquis-a: Ekonomska i monetarna politika**

Acquis u oblasti ekonomske i monetarne politike sadrži specifična pravila koja zahtevaju nezavisnost centralnih banaka u državama članicama, zabranu direktnog finansiranja od strane centralnih banaka iz javnog sektora i zabranu pristupa privilegovanom javnom sektoru u finansijskim institucijama. Od država članica se očekuje da koordiniraju svoje ekonomske politike i podležu Paktu o stabilnosti i rastu o fiskalnom nadzoru. I nove države članice trebale bi biti angažirane u skladu s kriterijima utvrđenim Ugovorom kako bi mogli prihvatiti euro na vreme nakon pristupanja. Do tada će učestvovati u Ekonomskoj i monetarnoj uniji kao država članica dozvoljena za neupotrebu eura i tretiraće njihove devizne kurseve kao pitanje od zajedničkog interesa.

Acquis u oblasti ekonomske i monetarne politike sastoji se od Glave VIII (Članovi 119 do 144) Ugovora o funkcionisanju Evropske Unije (UFEU) i relevantnim implementacionim zakonodavstvom.

Zahtevi SSP-a

Glavne obaveze Kosova u okviru usklađivanja njenog zakonodavstva sa obavezama EU proizilaze iz člana 74 SSP-a, takođe član 94 SSP-a naglašava da će EU i Kosovo olakšati proces ekonomskih reformi kroz saradnju kako bi se poboljšalo razumevanje osnova njihovih ekonomija, kao i formulisanje i primenu ekonomskih politika u tržišnim ekonomijama.

Ovo poglavlje pruža informacije o opštim kretanjima sa aspekta monetarne politike i ekonomske politike, u kontekstu strategije i ciljeva koje je postavila Vlada. Pošto Kosovo koristi evro kao svoju valutu, koja je jednostrano usvojena od 2002., Kosovo nema monetarnu politiku, tako da će fokus ovog poglavlja u slučaju Kosova biti usmeren na deo o ekonomskoj politici. Šta više, ako nemaju pristup monetarnoj politici kao razvojnoj alternativni, ekonomske politike dobijaju još veću važnost. Poglavlje će takođe pokušati da pruži i druge informacije koje pomažu u analiziranju i ostvarivanju ciljeva institucija, uvek u kontekstu procesa stabilizacije i pridruživanja sa Evropskom unijom i državama članicama, gde je jedan od prioriteta osigurati makroekonomsku stabilnost.

Prema *Izveštaju EK o Kosovu – 2020.*, povećanje javnih plata zajedno sa značajnim doznakama doprinosi visokim platama u rezervama i ometa razvoj privatnog sektora, koji već trpi zbog slabe konkurencije u međunarodnom kontekstu. Nejednakosti su i dalje velike zbog velikog neformalnog sektora i visokog nivoa neaktivnosti, posebno među ženama. Kosovo je imalo fiskalnu stabilnost tokom 2019., ali povećanje javne potrošnje, posebno za ratne veterane, i dalje zabrinjava fiskalnu održivost i odnose sa međunarodnim finansijskim institucijama.

Monetarna politika

Centralna banka Republike Kosovo (CBK), naslednica Centralnog bankarskog organa Kosova, je javno pravno lice zasnovano na članovima 11 i 140 Ustava i odredbama ovog zakona, koji ima administrativnu, finansijsku i upravljačku autonomiju.

U skladu sa članom 6 (Nezavisnost i autonomija) Zakona o Centralnoj banci Republike Kosovo, Centralna banka, članovi tela koja donose odluke ili osoblje Centralne banke neće primati uputstva od bilo kojeg drugog lica ili entiteta, uključujući vladina tela. Nezavisnost i autonomija Centralne banke se poštuje u svako vreme i nijedna osoba ili entitet neće pokušati da utiče na članove tela koja donose odluke ili osoblje Centralne banke u obavljanju svojih dužnosti ili interveniranja u aktivnostima Centralne banke. Pored toga, zakonodavstvo Centralne banke predviđa da se računi, evidencije i finansijski izvještaji Centralne banke, najmanje jednom godišnje, revidiraju u skladu sa Međunarodnim revizijskim standardima od strane nezavisnih međunarodnih vanjskih revizora koji bi trebali imati dobru reputaciju i međunarodno iskustvo priznato u reviziji glavnih međunarodnih finansijskih institucija.

Trenutno, Zakon o Centralnoj banci Republike Kosova je delimično u skladu sa *acquis-om* EU. Iako su mnoge odredbe približene, potrebni su drugi zakonodavni naponi kako bi se uskladili sa opštim načelima *acquis* EU. Zakon br. No. 3/L-209 o Centralnoj banci Republike Kosovo je obrađen uz tehničku pomoć MMF-a u skladu sa najboljom međunarodnom praksom i pravnim okvirom EU.

Takođe, 10 marta 2017. Skupština Kosova usvojila je Zakon br. 05/L-150 o izmenama i dopunama Zakona br. 03/1-209 o Centralnoj banci Republike Kosovo, preko kojih promena je izvršeno ispravljanje kontrolnog i upravljačkog okvira CBK-a i istovremeno je obavljeno dalje usklađivanje Zakona o CBK sa odredbama koje regulišu ovo pitanje u okviru EU i međunarodne prakse.

Kosovo je u 2002. jednostrano usvojilo euro kao pravnu valutu i od tada je *de facto* euro postao valuta Kosova, stoga je monetarna politika na Kosovu veoma ograničena. Jedini tradicionalni instrument monetarne politike koji je u potpunosti dostupan Centralnoj banci sastoji se od obavezne rezerve banaka. Od početka funkcionisanja bankarskog sektora na Kosovu, banke su stalno održavale višak rezervi; prema tome, tokom ovog perioda nije se smatralo da je potrebno menjati stopu obavezne rezerve.

Korišćenje eura ograničava ulogu Centralne banke u njenoj funkciji zajmodavca u krajnjoj instanci („*lender of last resort*“ - LLR) da ponudi kratkoročne kredite bankama koje se potencijalno suočavaju s nedostatkom likvidnosti. Iz tog razloga, Vlada Kosova i CBK osnovali su Pomoć likvidnosti za hitne slučajeve (Emergency Liquidity Assistance - ELA); fonda za hitne slučajeve u slučaju nedostatka likvidnosti u bankarskom sektoru. Pored toga, Vlada Kosova takođe održava adekvatan nivo bankarskih bilansa kao amortizera šoka da bi odgovorila na potencijalne šokove sa kojima se suočava ekonomija.

Srednjoročni prioritetni ciljevi:

- Izgradnja kapaciteta za upravljanje vanrednim situacijama u slučaju krize i rešavanje problema u bankama.

Ekonomska politika

Uopšte, postoji konsenzus o suštini ekonomskih politika sa posebnim fokusom na njihovu orijentaciju ka stvaranju uslova za održiv ekonomski rast a samim tim i stvaranja održivih radnih mesta.

Vlada Kosova ima kao glavni cilj fiskalne politike očuvanje makrofiskalne stabilnosti što je povezano sa obavezama koje proističu iz Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (SSP) u pogledu očuvanja makrofiskalne stabilnosti i harmonizacije politika sa onima u EU. Pokazatelj posvećenosti Vlade u ovom pogledu je usvajanje fiskalnog pravila koje ograničava ukupni nivo deficita na 2% BDP-a. Svrha stvaranja takvog fiskalnog mehanizma bila je stabilizacija nivoa duga ispod zakonskog nivoa (40% BDP-a). Međutim, zbog situacije stvorene pandemijom Covid-19, vlada je promenila fiskalno pravilo povećavajući deficit kao procenat BDP-a na 4, 5%.

Postoji širok konsenzus o tržišno orijentisanim politikama i tržišnim reformama. Ovo se ogleda u Programu Vlade 2017-2021., gde se naglašava da je jedan od osnovnih principa vlade promovisanje brzog i održivog ekonomskog razvoja zasnovanog na ljudskom potencijalu i prirodnim resursima Kosova, osovina je mog

vladinog programa. Vizija Vlade je da poveća blagostanje, otvori nova radna mesta i iskoreniti ekstremno siromaštvo na Kosovu. U ovom upravnom mandatu, održivi ekonomski rast će biti usmeren na prosečnu stopu od 5 do 7 posto. Da bi se postigle te stope koje znatno premašuju prosek iz proteklih godina, Vlada će se fokusirati na uspešno sprovođenje reformi koje imaju direktan uticaj na poboljšanje ekonomskog, fiskalnog i finansijskog okruženja.

Očekuje se da će programske mere rezultirati povećanom ekonomskom aktivnošću, posebno u proizvodnoj, prerađivačkoj i uslužnoj industriji, podržavajući ekspanziju izvoza, smanjenje uvoza i posledično poboljšanje trgovinskog bilansa zemlje. Paralelno s tim, Vlada će fokusirati svoje resurse na realizaciju velikih razvojnih projekata, koji će se finansirati kroz različite javno-privatne modalitete. Sprovođenje ovih projekata, pored srednjoročne stimulacije, će uticati na dugoročnu transformaciju ekonomske strukture i smanjenje nezaposlenosti.

Kroz mandat, programski ciljevi razvoja će biti pretočeni u ciljeve godišnjeg rasta kroz Srednjoročni okvir rashoda, godišnji plan rada Vlade i godišnjih budžeta.

Zakonodavni okvir

Zakonodavni/podzakonski akti u ovom potpoglavlju su sledeći:

- Zakon br. 03/L-048 o upravljanju javnim finansijama i odgovornosti
- Zakon br. 03/L - 175 za javni dug;
- Zakon br. 07 / L-014 o izmenama i dopunama Zakona br. 07 / L-001 o budžetskim raspodelama za budžet Republike Kosovo za 2020.;
- Zakon br. 04/L-008 Za Ekonomski i socijalni savet
- Uredba br. 01/2015 O radu Nacionalnog saveta za ekonomski razvoj Kosova.

Okvir politika

Program Vlade je glavni dokument koji definiše orijentaciju i razvoj vladinih politika i koji je osnova za postavljanje prioriteta u SOR-u. Program Vlade Republike Kosovo je dokument političke prirode i uključuje planove i obaveze Vlade za srednjoročni period. Vlada je dužna da izda izjavu o prioritetima koja služi kao osnova politike za pripremu Srednjoročnog okvira rashoda, budžeta i Vladinog godišnjeg plana rada. Srednjoročni okvir potrošnje je sredstvo kojim Vlada postavlja svoj fiskalni okvir i služi kao glavni dokument planiranja politike na Kosovu. Fiskalni okvir uključuje planiranje prihoda i rashoda za naredne tri godine; ograničenja potrošnje za sve budžetske organizacije utvrđene na osnovu vladinih prioriteta, kao i finansiranje deficita i nivo bankarskog bilansa.

Naša vlada ostaje posvećena održavanju stabilnog makroekonomskog okruženja i potencijalnog rasta i dugoročne perspektive za zapošljavanje Kosova preko; zadržavanje fiskalnog deficita i stvaranje povoljnijeg sastava budžeta stvaranjem prostora za važne infrastrukturne projekte (koji se provode putem podrške kroz ovaj Sporazum Stand By sa MMF-om); dalje povećanje bankarskog regulatornog i nadzornog okvira i smanjenje preostalih prepreka bankarskog pozajmljivanja proizvodnog sektora; i poboljšanje poslovnog okruženja na Kosovu kroz poboljšanje sistema javnih nabavki.

Da bi se obezbedila održivost javnih finansija, kao mala otvorena ekonomija, Kosovo je uspelo da doživi pozitivan ekonomski rast uglavnom od potrošnje i investicija, budžeta koji se uglavnom finansira iz zapadnih doznaka i donacija. Nivo državnog duga ostaje najniži u regionu, a takođe i znatno ispod maksimalno dozvoljenog nivoa u skladu sa zakonom o "Upravljanju javnim finansijama". Jedan od ključnih faktora koji doprinosi ovako niskom nivou duga je kratka istorija izdavanja duga iz 2012.

Institucionalni okvir

Institucionalni okvir za ekonomske politike:

- Ministarstvo finansija, rada i transfere: relevantna odeljenja za ekonomsku, fiskalnu politiku, trezor, budžet itd.;
- Ostala ministarstva koja u svom portfelju imaju određene ekonomske politike.

Institucionalni okvir za koordinaciju politika:

- Kancelarija Predsednika Vlade – Kancelarija za strateško planiranje i odeljenja za evropske integracije;
- Resorna ministarstva - odeljenja za koordinaciju politika i evropske integracije.

Pored postojeće strukture za izradu nacrtu politika, Vlada je uspostavila i savetodavna veća kao što su sledeći:

- Nacionalni savet za investicije: koji ima za cilj šire razmatranje prioriteta, bolju prioritizaciju investicija u sektorima konkurentne sposobnosti. U ovom formatu Veće će odrediti dugoročne investicije koje će uticati na stopu razvoja zemlje.
- Ekonomski i socijalni savet: koji se fokusira na uspostavljanje i razvoj socijalnog dijaloga na Kosovu za zaposlene i poslodavce o pitanjima od posebnog značaja, koja se odnose na ostvarivanje njihovih ekonomskih, socijalnih i profesionalnih prava, ostvaruju se putem rešavanja sporova putem bilateralnih ili tripartitnih sporazuma.
- Nacionalni savet za ekonomski razvoj Kosova: koji u saradnji sa predstavnicima poslovnog sektora ima za cilj da preispita ekonomske politike za rešavanje razvojnih izazova zemlje.

Srednjoročni prioritetni ciljevi

U srednjoročnom periodu, glavni prioriteti koji su predviđeni da se **sprovode** su sledeći:

- Povoljne fiskalne politike, uključujući poreske olakšice, i prikupljanje PDV-a unutar preduzeća;
- Konkurentne trgovinske politike i poboljšanje poslovnog okruženja, uključujući otvaranje tržišta, funkcionalizaciju područja slobodne trgovine, borbu protiv neformalne ekonomije, uklanjanje pravnih prepreka i smanjenje birokratije;
- Podrška malim i srednjim preduzećima kroz rast fonda za garancije kredita i drugih administrativnih olakšica

3.18. 18. poglavlje *acquis*-a: Statistika

Acquis u oblasti statistike zahtijeva postojanje statističke infrastrukture zasnovane na principima kao što su nepristrasnost, kredibilitet, transparentnost, poverljivost pojedinačnih podataka i distribucija zvanične statistike. Nacionalni zavodi za statistiku deluju kao referentne tačke za metodologiju, proizvodnju i distribuciju statističkih informacija. *acquis* uključuje metodologije, klasifikacije i procedure prikupljanja podataka u različitim oblastima kao što su makroekonomska i cenovna statistika, demografska i socijalna statistika, regionalna statistika, kao i poslovna statistika, transport, vanjska trgovina, poljoprivreda, okoliš nauka i tehnologija. Nema potrebe za bilo kakvom transpozicijom u nacionalno zakonodavstvo jer većina *acquis* ima oblik propisa.

Zahtevi SSP-a

Poglavlje o statistici uređeno je članovima 74 i 95 Sporazuma. SSP predviđa razvoj efikasnog i održivog statističkog sistema na Kosovu koji može da pruži pouzdane, objektivne i tačne podatke uporedive sa evropskom statistikom koja je potrebna za planiranje i praćenje procesa tranzicije i reforme na Kosovu. Ovaj sistem takođe treba da omogući Kosovskoj agenciji za statistiku da bolje zadovolji potrebe korisnika (kako javne administracije tako i privatnog sektora). Statistički sistem treba da bude u skladu sa principima Evropskog statističkog kodeksa prakse i osnovnim principima statistike UN-a, citatima iz Evropskog statističkog prava, i treba da se razvija prema implementaciji *acquis* EU-a u oblasti statistike.

Zahtevi iz ostalih mehanizama pristupanja u EU

Izveštaj EK o Kosovu – 2020. navodi da se Kosovo slabo priprema u oblasti statistike. Napredak je postignut u rešavanju nekih prošlogodišnjih preporuka, posebno izmenom i usvajanjem Zakona o službenoj statistici i poboljšanjem metodologije prikupljanja podataka. Komunikacija između statističkih institucija neznatno se poboljšala, ali koordinaciju na tehničkom nivou i upotrebu dostupnih administrativnih izvora podataka treba ažurirati. Približavanje sektorske statistike evropskim standardima bez većih poboljšanja tokom izveštajnog perioda. Takođe je zabeležen vrlo skroman porast statističkih proizvoda. *Izveštaj EK*, u odeljku

o socijalnim politikama, navodi da su pripreme za sledeći popis stanovništva 2021. ometene nedovoljnim finansijskim sredstvima i teritorijalnom pokrivenošću. I dalje su potrebni značajni naponi, posebno kako bi se osiguralo približavanje makroekonomskih, poslovnih i ekoloških statistika evropskim standardima.

Zaključci Pododbora 2020. pozivaju na sprovođenje amandmani Zakona o službenoj statistici i usvajanje zakonskih amandmani za popis stanovništva. Takođe se naglašava da treba nastaviti sa primenom i razvojem sektorskih statistika. KAS bi trebalo da primeni akcioni plan za sprovođenje preporuka Eurostata i poveća ulogu koordinacije u nacionalnom statističkom sistemu i osigura da Agencija ima aktivnu ulogu u stvaranju i modifikovanju administrativnih podataka koji se koriste za zvaničnu statistiku. KAS treba da nastavi sa usklađivanjem sa Uredbom 223/2009 o evropskoj statistici.

Trenutno stanje

Zakonodavni okvir i okvir politika

Zakonodavni okvir u oblasti zvanične statistike u Republici Kosovo sastoji se od Zakona o zvaničnoj statistici Republike Kosova 04/L-036 koji pojašnjava osnovne principe za upravljanje zvaničnom statistikom, ovaj zakon je usvojen 2011 (ovaj zakon se razmatra, trenutno je u Skupštini). Neki od ovih principa su značaj, nepristrasnost, pouzdanost, efikasnost potrošnje, profesionalna nezavisnost i transparentnost. Aktivnost u oblasti zvanične statistike u Republici Kosovo je regulisana Zakonom o zvaničnoj statistici.

Ovi normativni akti su transponirali Uredbu Evropskog parlamenta br. 223/2009 koja se bavi statistikom na nivou EU, poštujući odredbe Zakona o zvaničnoj statistici o tajnosti podataka, Osnovne principe zvanične statistike (E/2013/24 (2013/21)).

U cilju primene gore pomenutog Zakona, Vlada Kosova je izdala relevantne podzakonske akte:

- AU za čuvanje statističkih podataka;
- AU za specifičnu statističku obradu;
- Uredba br. 11/2013 za primenu standarda za klasifikaciju ekonomskih aktivnosti u verziji NACE Rev.2 koja je u skladu sa Uredbom br. 1893/2006 Evropskog parlamenta.

U vezi sa projektom popisa 2021., Vlada je pripremio i odobrio koncept dokument. Osnovana je radna grupa za pripremu Nacrta zakona o popisu stanovništva i stanovanja 2021. koji će biti u skladu sa preporukama Konferencije evropskih statističara za popise stanovništva i stambenog zbrinjavanja 2021., pripremljene u saradnji sa Eurostatom.

Dok se zakonodavni okvir koji se odnosi i na oblast statistike, sastoji se od sledeći zakonodavni akti:

- Zakon br. 03/l-209 o Centralnoj banci Republike Kosova (Sluzbeni list Kosova / Pristina: t. god / br. 77 / 16 avgust 2010);
- Uredba o statistici platnog bilansa i međunarodnoj investicionoj poziciji;
- Uredba o monetarno-finansijskim statistikama i finansijskim računima;
- Zakon br. 03/l-048 za upravljanje javnim finansijama i odgovornostima, dopunjen i izmenjen zakonom br. 03/L-221, zakon br. 04/L-116 i Zakona br. 04/L-194;
- Uredba mf br. 03/2014 o godišnjim finansijskim pregledima budžetskih organizacija;
- Zakon 05/L-020 o ravnopravnosti polova, koji zahteva prikupljanje, održavanje i obradu svih zvaničnih službenih podataka po polnoj osnovi.

Okvir politika

Jedan od instrumenata potrebnih za koordinaciju statističkog sistema je petogodišnji program zvanične statistike. KAS nastavlja da sprovodi program zvanične statistike za 2018.-2022. Štaviše, tokom pripreme faze programa konsultovani su i glavni korisnici zvanične statistike. Ovaj Program je usvojen od strane Vlade Kosova.

KAS implementira godišnji plan za 2020. i pripremila godišnji plan za zvaničnu statistiku za 2021. Ovaj plan je Vlada odobrila 15. juna 2020. Godišnji program kao instrument za planiranje daje prioritet

aktivnostima iz srednjoročnog programa uzimajući u obzir raspoložive resurse. Godišnji plan za 2020. ima za cilj postizanje ciljeva kao što su bolje korišćenje resursa kroz organizacijsku efikasnost, skraćivanje vremenskih rokova, kako bi se povećao broj statističkih proizvoda. Postavljanje prioriteta je obavljeno u cilju postizanja efikasnosti, produktivnosti, poboljšanja kvaliteta u statističkom sistemu i ispunjavanja zahteva korisnika i standarda EU-a.

Nakon objavljivanja izveštaja „Peer Review“, KAS je sačinio plan za sprovođenje preporuka iz izveštaja koji je izradio ekspertski tim. Ovaj plan je završen u potpunoj koordinaciji sa Eurostatom. Najzadnji izveštaj o sprovođenju preporuka iz recenzije poslan je prošle godine (2019.), dok za 2020. KAS čeka zahtev Eurostata za ažuriranje poslednjeg izveštaja o sprovođenju preporuka za 2020. godinu. Postojeća situacija u vezi sa pokazateljima COR-a za 2030. identifikovana je za deo KAS-a i proces je u toku.

Institucionalni okvir

Sprovođenje obaveza koje proizilaze iz važećeg zakonodavstva u oblasti statistike je u nadležnosti ovih institucija, koje su deo Državnog statističkog sistema:

- Ministarstvo finansija, rada i transfere / Agencija za statistiku Kosova;
- Centralna banka Republike Kosova;
- Drugi organi ovlašćeni od KAS-a.

Kosovska agencija za statistiku - KAS, u skladu sa Zakonom o zvaničnoj statistici, koordinira državni statistički sistem i odgovoran je za usklađivanje zvaničnih statističkih podataka. KSA, takođe ima primarni zadatak da identifikuje potrebe korisnika i filtrira ih po važnosti. Nakon toga, transformiraju relevantne potrebe korisnika u merljive koncepte kako bi olakšali prikupljanje i širenje podataka. KAS je glavni koordinator između statističkih proizvođača i osigurava koherentnost i kompatibilnost statističkog sistema sa odobrenim standardima. Trenutno KAS je uglavnom fokusiran na prikupljanje informacija iz realnog sektora i razvoj što više statističkih podataka o tome.

KAS je odgovorna za proizvodnju statističkih proizvoda koji pružaju informacije o ekonomskim, socijalnim, populacionim, poljoprivrednim, ekološkim, energetskim, . aspektima itd. Statistički proizvodi se proizvode u različitim vremenskim intervalima. Najčešći CPI proizvod se objavljuje na mesečnoj osnovi. KAS je odgovorna za pružanje informacija o bruto domaćem proizvodu, budžetu domaćinstava, zaposlenosti i strukturi poljoprivrede. Ove informacije su dostupne korisnicima svake godine. Na kraju svake godine, KAS najavljuje objavljivanje kalendara koji informiše o podnošenju statističkih proizvoda u narednoj godini.

KAS je odgovorna za kreiranje, upravljanje, održavanje i osvežavanje:

- Popis stanovništva;
- Registar domaćinstava;
- Registar kuća i stanova;
- Statistički poslovni registar;
- Registar prostornih jedinica; i
- Registracija poljoprivrednih ekonomija i drugih registara u skladu sa planovima i odlukama.

KAS je odgovorna za statističke metodologije korišćene na Kosovu da budu bliske onima koje se koriste u drugim zemljama u regionu i Evropi. Kako bi se mogli ostvariti ovi ciljevi, KAS kontinuirano ažurira procedure za korišćenje nomenklature, prikupljanje podataka, obradu podataka i distribuciju podataka.

Centralna banka Republike Kosovo - u smislu statističkih odgovornosti, deluje na osnovu Zakona o Centralnoj banci Republike Kosova i Zakona o zvaničnoj statistici Republike Kosovo.

Statističke odgovornosti CBK-a su takođe regulisane Uredbom o monetarno- finansijskim i finansijskim računima i Uredbom o statistici platnog bilansa i međunarodnim investicionim pozicijama.

Statistike u direktnoj odgovornosti CBK-a su statistike o monetarnom i finansijskom sektoru (MFS) i statistici eksternog sektora (SEK). Ove statistike su u skladu sa standardima koje je razvio Međunarodni monetarni fond, Evropska centralna banka, Eurostat, itd. MFS obuhvata podatke o centralnoj banci, banke

drugog reda, osiguravajuća društva, penzione fondove i institucije za finansijsku podršku. SEK obuhvata statistiku platnog bilansa, statistiku o međunarodnim uslugama, poziciju međunarodnih investicija (PMI), direktne investicije i statistiku vanjskog duga. Uglavnom, Kosovo je ispunilo obaveze koje proističu iz *acquis* za MSF i SEK. Međutim, CBK treba da razvije okvir za sastavljanje statistike o finansijskim računima.

Ministarstvo finansija, rada i transfere ima zadatak da predvidi i analizira kako bi podržali proces donošenja odluka u vezi sa formulisanjem ekonomske politike. Ispunjavanje ove misije MFRT je povezano sa zadacima i odgovornostima Trezora i Odeljenja za ekonomsku, javnu politiku i međunarodnu finansijsku saradnju (OEJPMFS). Statistike o fiskalnom sektoru i sektoru javnog duga je sastavljena i objavljena od strane Trezora u okviru MFRT-a. MFRT je odgovorno za pružanje informacija o broju osoba koje traže posao, broju usluga koje pruža, naknadama za nezaposlene, subvencijama porodicama u potrebi.

Drugi organi koje je ovlastila KAS - Postoje i drugi pružaoci sekundarnih informacija koje se koriste za sastavljanje zvanične statistike na Kosovu. Ministarstvo obrazovanja, nauke, tehnologije i inovacije je odgovorno za registraciju broja škola, studenata, učenika i nastavnika na svakom nivou obrazovanja. Ministarstvo zdravlja i Institut za javno zdravlje odgovorni su za registraciju broja zdravstvenih ustanova, pacijenata, lečnika i bolesti.

Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ruralnog razvoja ima zadatak da pruži administrativne podatke kao što su sledeći: subvencije poljoprivrednicima i druge administrativne podatke. Ministarstvo ekonomije je zaduženo za izradu energetskog bilansa, po zahtevima EU, kao i za prikupljanje podataka o prirodnim resursima na Kosovu i biodiverzitetu, Ministarstvo industrije, preduzetništva i trgovine, odnosno ARBK, pruža administrativne podatke o registrovanim biznisima. Svi ovi podaci se koriste od strane KAS-a u određenim vremenima kako bi informisali javnost o situaciji u ovim oblastima. Međutim, KAS pokušava da kombinuje ove informacije sa drugim izvorima koji dolaze iz obavljenih anketa.

Administrativni kapaciteti – za razvoj kapaciteta, KAS je zaposlio 10 službenika tokom 2019., koji su podeljeni u proizvodnu statistiku sa posebnim naglaskom na ekonomsku statistiku i druga proizvodna odeljenja. Međutim, do trenutka izveštavanja KAS, 14 radnih mesta je upražnjeno kao rezultat penzionisanja osoblja. Zapošljavanje novog osoblja i dalje predstavlja izazov zbog postojećeg zakonskog okvira. Odeljenje za nacionalne račune sada je potpuno operativno i izvršava odgovornosti u skladu s planom i opisom posla. Takođe, KAS je osnovao Odeljenje za nacionalne račune. Osoblje KAS-a učestvovalo je u velikom broju obuka u zemlji i inostranstvu. Povećao se broj različitih obuka i kurseva za osoblje KAS-a koje su organizovali Evropska komisija i Eurostat (kratkoročno i dugoročno učestvovanje na različitim forumima za obuku).

Što se tiče sprovođenja u praksi, u oblasti statistike izvršene su aktivnosti koje proizlaze iz Zakona o zvaničnoj statistici, petogodišnjeg programa zvanične statistike, godišnjeg plana rada, procesa evropskih integracija i na zahtev različitih izveštaja bilo domaćih ili međunarodnih.

Što se tiče *sektorske statistike*, KAS je nastavila da proizvodi i dalje razvija ekonomsku statistiku, poljoprivrednu statistiku, socijalnu statistiku i metodološke i IT aktivnosti.

U pogledu tehnologije unosa podataka, politike KAS evoluirale su ka modernizaciji prikupljanja podataka skraćivanjem vremena prikupljanja podataka i boljim kvalitetom, integracijom ovih novih metoda za jačanje statističkih programa prikupljanja podataka KAS-a, kao i omogućavanjem brže i automatizovane obrade podataka uklanjanje papirnih upitnika i uklanjanje potrebe za namenskim osobljem za unosom podataka, jeftiniji troškovi itd. Preko 80% podataka prikuplja se CAPI i CAWI metodom.

Sistem metapodataka SIMS (Single Integrated Metadata Structure) je u fazi izrade prema Eurostatovim standardima. Kroz ovaj sistem ista baza podataka koristi se za distribuciju metapodataka na veb sajtu KAS-a i ista se može generisati u SDMX formatu za prenos u Eurostat putem njihove platforme Metadata Handler.

SIMS će se koristiti i za druge institucije kao što su MFRT i CBK.

U skladu sa preporukama Eurostata, KAS platforma podataka, stvorena za upravljanje i distribuciju mrežnih podataka svim korisnicima, nastavlja se dalje unapređivati.

KAS proizvodi nacionalne račune na godišnjoj i tromesečnoj osnovi (prema proizvodnom i troškovnom pristupu, u tekućim i stalnim cenama). Rokovi za objavljivanje rezultata BDP-a su skraćeni, što znači da je za svako tromesečje bruto domaćeg proizvoda tromesečna publikacija postignuta prema Eurostatovom standardu (t + 90 dana), koristeći novu evropsku računovodstvenu metodologiju Sistem (ESA 2010). KAS u svom operativnom planu za 2021. takođe planira da sastavi nacionalne račune sa pristupom prihodima. KAS je skratio godišnji rok za objavljivanje BDP-a prema ESA 2010. Takođe, vladini računi se objavljuju jednom godišnje i tromesečno. Podaci Eurostata se redovno prenose (nakon objavljivanja rezultata), koristeći SDMX format. Broj tabela se postepeno povećava.

Za *statistiku vanjske trgovine* podaci o izvozu i uvozu robe se objavljuju na redovnoj mjesečnoj i godišnjoj osnovi. Redovne mjesečne publikacije objavljuju se sa T + 24 dana. Godišnja publikacija se temelji na T + 168 dana. Ovi podaci se redovno šalju Eurostatu putem EDAMIS-a.

Za *energetsku statistiku*, KAS je skratila rok za objavljivanje rezultata energetskog bilansa i povećala je broj proizvoda koji se šalju Eurostatu. Tromesečno objavljivanje energetske statistike po standardima (T + 49 dana). Takođe, skraćen je rok za objavljivanje Godišnjeg energetskog bilansa, a publikacija za 2019. objavljena je u junu 2020., dok je Energetski bilans za prvi kvartal 2021. urađen u maju 2021.

Što se tiče *statistike preduzeća*, skraćeni su rokovi za redovne publikacije i povećan je broj proizvoda koji su poslani u EUROSTAT.

Što se tiče *hotelske statistike i turizma*, hotelska statistika za Č2 2020. objavljena je u septembru 2020. Izmene upitnika su usaglašene u skladu sa preporukama i zahtevima EUROSTAT-a o kratkoročnim maloprodajnim statistikama, statistici industrije i statistici transporta i telekomunikacija. Memorandum razumevanja sa Agencijom za civilnu registraciju potpisan je u februaru 2017. u vezi sa pristupom podacima o registrovanim vozilima na Kosovu.

U vezi s *socijalnim statistikama*, Kosovska agencija za statistiku prvi put je objavila rezultate istraživanja o prihodima i životnim uslovima (EU-SILC) za 2018., u avgustu 2020. Do 2017. informacije o ključnim pokazateljima životnih uslova, blagostanje, siromaštvo i drugi pokazatelji mere se Anketom o budžetu domaćinstava. SILC istraživanje će omogućiti KAS-u da sastavi statistiku o prihodima i uslovima života domaćinstava i pojedinaca, koji su uporedivi sa ostalim statistikama proizvedenim u regionu i šire. Ovo istraživanje je referentni izvor za pružanje uporednih statistika Eurostata o raspodeli dohotka i socijalnoj inkluziji na evropskom nivou za Republiku Kosovo. Takođe od posebne važnosti, ovi podaci će se koristiti za praćenje strategije Evropa 2020. sa fokusom na smanjenje siromaštva kao primarni cilj. SILC istraživanje će se i dalje sprovoditi svake godine kao redovno istraživanje u KAS. Čišćenje baze podataka SILC 2019. je u toku, dok se očekuje da će rezultati biti objavljeni tokom marta 2021. Takođe je završeno i prikupljanje podataka SILC 2020.

KAS je nastavio razvojem Ankete o upotrebi IKT-a za 2019. IKT Anketa integrisana je u statistički program KAS-a, tj. za 2020. sprovodi se metodom CAPI. Rezultati IKT 2020. istraživanja biće objavljeni u decembru 2020. Rezultati istraživanja IKT 2021 biće objavljeni u decembru 2021.

Tromesečno objavljivanje Ankete o radnoj snazi (ARS) i dalje se objavljuje prema standardu Eurostata (T + 90 dana), koristeći novu metodologiju Evropske ankete o radnoj snazi a takođe skraćuje rok za kvartalno i godišnje objavljivanje podataka ARS-a. KAS je takođe poboljšala alate za prikupljanje podataka kako bi smanjila greške prilikom prikupljanja podataka na terenu kroz stalno praćenje i sistematsku procenu kvaliteta rada na terenu, poboljšanje mehanizama revizije kvaliteta tokom i nakon rada na terenu, pripremu priručnika za anketare itd. U 2017. KAS je po prvi put počela sa slanjem Eurostatu mikro-podatke KAS-a u Eurostat.

KAS je počeo da primenjuje ISCO 08 na ARS od januara 2018. i planira da primeni ISCED 2011. u bliskoj budućnosti. KAS je pripremio modul za nezgode na radu koji će se dodati LFS-u u Č4 2020. KAS je pregledao podatke za „Nivo zarada na Kosovu 2012-2019 i objavio nivo zarada za 2020. godinu.

Što se tiče statistike o stanovništvu, obavljaju se pripreme za Popis stanovništva, domaćinstava i stanova u skladu sa Međunarodnim preporukama o popisu i potrebama zemlje za dobijanjem socijalno-ekonomskih pokazatelja.

Pripremljena je mapa puta za popis stanovništva i stanova 2021. Početkom oktobra 2018. održana je prva donatorska konferencija o finansijskoj podršci. U toku pripreme je i strategija popisa koja će uskoro biti i završena. Plan rada i budžet su podeljeni prema aktivnostima i godinama.

Koncept dokument Vlada je odobrila u septembru 2020., a početkom oktobra 2020. osnovana je Radna grupa u cilju izmena Zakona o registraciji. Od 15. septembra do 14. oktobra 2020., izvršen je pilot popis. Radne grupe rade na pripremi aktivnosti i važnih dokumenata za popis.

Objavljeni su podaci Procene stanovništva, statistike rođenja 2019., statistike smrti 2019., statistike o brakovima. Objavljeni su konačni podaci iz MICS, naime istraživanja višestrukih pokazatelja poznati kao MICS. Ovi podaci biće važni za popunjavanje SDG pokazatelja.

KAS i UNICEF, na osnovu Memoranduma potpisanog 2019., sarađivali su u sprovođenju ovog projekta (MICS6).

Što se tiče poljoprivredne statistike, objavljuju se podaci ankete poljoprivrednih gazdinstava 2019 (podaci o površinama, poljoprivrednim usevima, proizvodnji, navodnjavanju, stoci po vrstama, stočarskoj proizvodnji itd.). U agro-monetarnoj statistici, kvartalni i godišnji indeksi poljoprivrednih proizvoda i inputa redovno se objavljuju prema metodologiji Eurostata. Objavljeni su i godišnji podaci ekonomskih računa u poljoprivredi 2019. Svi ovi objavljeni podaci prosleđeni su Eurostatu.

Što se tiče statistike životne sredine iz administrativnih i drugih izvora, izrađena je i objavljena statistika o vodama na Kosovu za 2018. i 2019. Ovi podaci su dostavljeni Eurostatu. Rezultati Ankete o industrijskom otpadu 2019. takođe se redovno objavljuju na godišnjoj osnovi. U toku su pripreme za objavljivanje rezultata Ankete o industrijskom otpadu i rezultata Ankete o komunalnom otpadu.

Što se tiče *statistike Centralne banke Kosova*, CBK je nastavila da redovno radi na prikupljanju podataka, proizvodnji i raspodele monetarnih i finansijskih statistika (MFS) i statistike spoljnog sektora (ESS) za Kosovo. MFS i ESS se redovno objavljuju na veb stranici CBK-a; a takođe se distribuira i međunarodnim organizacijama (uključujući Eurostat, Međunarodni monetarni fond (MMF), Svetsku banku). Što se tiče poboljšanja sistema za prikupljanje podataka, CBK je započela proces izrade online platforme o prikupljanju, obradi i distribuciji statističkih informacija od ne-finansijskih korporacija. Pored toga, uloženi su naponi da se poboljša kvalitet podataka sa optimizacijom proizvodnog sistema i prikupljanja novih informacija.

Statistike o platnom bilansu, položaj međunarodnih investicija, statistika međunarodne trgovine u uslugama i statistika direktnih investicija redovno se šalju Eurostatu. Trenutno, ove statistike su usklađene sa zahtevima *acquis*.

Monetarne finansijske statistike se sastavljaju u skladu sa najnovijim međunarodnim standardima. Osim podataka o penzijskim fondovima, sve ostale finansijske statistike se objavljuju svakog meseca u roku od 25. dana po završetku dotičnog meseca. Podaci su veoma detaljni a kvalitet objavljenih statistika je dobar. MFS-i se uglavnom objavljuju na veb stranici CBK-a, a značajan deo njih se šalje na objavljivanje u Međunarodni monetarni fond.

Statistike spoljnog sektora su u skladu sa *acquis-om* EU-a. Izveštaj o bilansu plaćanja se objavljuje svakog meseca na veb stranici CBK-a, dok u Eurostatu se šalje svakog kvartala. Statistike o međunarodnoj poziciji investicija (MPI) šalju se Eurostatu svakog kvartala, dok statistike međunarodnih usluga i one za direktne investicije se šalju godišnje u skladu sa zahtevima Eurostata za izveštavanje.

Što se tiče statistika finansijskih računa, oni se još ne sastavljaju na Kosovu. CBK je preduzela neke aktivnosti da započne ovu godinu izgradnjom okvira za sastavljanje statistika o finansijskim računima. U početku, u toku je zapošljavanje osoblja. Takođe, odeljenje za statistiku CBK-a je napravilo analizu izvornih podataka koji će se koristiti za sastavljanje statistike finansijskih računa. Generalno, podaci o finansijskom sektoru i vladinom sektoru su adekvatni; ali postoji nedostatak podataka za sektor ne-finansijskih korporacija i domaćinstava.

Podrška donatora

Statistički sistem Kosova je podržan i nastavlja da bude neprekidno podržan od strane raznih donatora u izgradnji tehničkih i profesionalnih kapaciteta. Osim projekata sa pristupom na veliko dobijanje (na regionalnom nivou), KAS i statistički sistem podržani su i u nacionalnim oblicima. Glavni donatori su EK odnosno Eurostat, a zatim slede SIDA, SB, MMF, UNICEF, UNFPA, itd. Za naredne 4. 2019-2022, Kosovski statistički sistem će biti podržan i od strane EK-a. Projekt popisa stanovništva iz 2021. nalazi se u konsultacijama sa donatorima, ali do izveštajnog vremena donatori ne preuzimaju obaveze, osim kancelarije EU sa 0, 5 miliona evra, za procese nakon faze popisa na terenu, uglavnom sa procesom ankete nakon registracije (koordinacija je u toku).

KAS je podržan projektom norveške vlade, svrha ovog projekta je da podrži kosovsku javnu upravu u sprovođenju SSP-a i povećanju spremnosti za članstvo u EU u nekoliko poglavlja, uključujući statistiku. Ovaj projekat će ojačati institucionalne kapacitete javne uprave Kosova, posebno u poglavlju Statistike pružajući specijalizovanu obuku o sadržaju zahteva i zahteva EU-a, transpoziciji akata *acquis* u nacionalno zakonodavstvo i reformi odgovarajuće politike.

Osim projekata na nacionalnom nivou, KAS je takođe podržana od strane Eurostata i kroz pilot projekte sa fokusom na izgradnju profesionalnih i tehničkih kapaciteta KAS-a.

MB IPA 2015 (Multi-beneficiary Statistical Cooperation Programme) sa ovim projektima:

- Vladine finansije;
- Metodologija nacionalnih računa;
- Sektorski računi;
- Program prenosa, godišnjih nacionalnih računa, nacionalnih kvartalnih računa i kvalitativno izveštavanje;
- Postupci makroekonomske ne-ravnoteže (PMN);
- Regionalni računi
- Sastavljanje i objavljivanje tabela korisnika-ponude(SUT)
- Statistika poljoprivrede (Popis poljoprivrede ili Istraživanje strukturnih poljoprivrednih gazdinstava; godišnja statistika useva i statistika o trajnim nasadima (anketa o hortikulturi, anketa o vinogradarstvu); statistika stočarske proizvodnje (mesečna i godišnja statistika o mlečnim proizvodima i mesu i jajima);
- Proračuni za zaštitu životne sredine

IPA 2017.

- Statističko upravljanje kvalitetom;
- Razvoj sistema metapodataka: uz podršku Svetske banke, KAS je organizovala neprimećene ankete ekonomije u četiri aktivnosti (poslovanja). Rezultati ovih anketa će biti uključeni u nacionalni račun;
- Harmonizovani indeks potrošačkih cena (HIPC),
- Paritet kupovne moći (PKM),
- Statistički registar preduzeća,
- Kratkoročne statistike preduzeća: sprovođenje standarda i smernica Evropskog statističkog sistema,
- Statistika transporta: za putnike i robu,

- Informacione i komunikacione tehnologije - korišćenje u poslovanju (nije realizovano zbog nedostatka ljudskih resursa) i
- Statistike energetike.

U saradnji sa Svetskom bankom sprovodimo anketu o produktivnosti u preduzeću.

- Nastavljena je podrška i u drugim strateškim oblastima nacionalnog i međunarodnog karaktera, kao što su strategija SEE 2020., SDG 2030, Competitiveness Outlook 2021., itd.

Srednjoročni prioritetni ciljevi:

- Pripreme i vođenje popisa poljoprivrede 2022;
- Jačanje ljudskih resursa i ekonomičnost u KAS-u;
 - Obezbeđivanje održivih resursa;
 - Racionalizacija radnih mesta;
 - Održavanje unutrašnjih i spoljašnjih obuka;
 - Sastavljanje i praćenje pokazatelja u okviru strategije 2030;
 - Preuzimanje obaveze u poverenju kao dodatna podrška Vladi Kosova za kvalitet statističkih proizvoda.
- Jačanje upravljanja kvalitetom i metodologijom;
 - Modernizacija cijelog sistema za prikupljanje podataka primenom metode CAPI, CAWI i CATI.
 - Jačanje sistema upravljanja kvalitetom i unapređenje GSBPM-a;
 - Dalji razvoj i unapređenje sistema metapodataka SIMS (Jedinstvena integrisana struktura metapodataka), kao i podizanje kvaliteta opisa metapodataka za sva statistička i druga istraživanja koja podnose proizvodne statistike.
 - Ažuriranje okvira uzorka koji će se koristiti za dizajn uzorka (okvir sadrži domaćinstva koja će biti izabrana za intervju).
 - Uspostavljanje sigurne IT infrastrukture, kao i razvoj aplikacija i pružanje hardverske opreme za popis stanovništva 2021.
 - Jačanje efikasne upotrebe prostornih informacionih tehnologija za proizvodnju i širenje statistike i doprinos unapređenju veština upravljanja kartografskim informacijama i pristupa statističkim kancelarijama;
 - Arhitektura IT sistema, zasnovana na zajedničkim i dokumentovanim procesima
 - Praćenje i povećanje kontrole rada na terenu;
 - Nastavak povećanja upotrebe elektronskih uređaja u prikupljanju podataka;
 - Nastavak dalje upotrebe pod-faza iz statističkih modela GSBPM;
- Povećanje i poboljšanje zvaničnih statistika;
 - Potpuno sprovođenje Metodologije ESA 2010 u ekonomskim statistikama, posebno u nacionalnim računima;
 - Dodavanje broja tabela BDP-a za prenosni program koji se šalju Eurostatu;
 - Dalje unapređenje nacionalnih računa i statistika vladinih finansija u skladu sa ESA 2010, Priručnikom MMF-a i GFSM 2014;
 - Sastavljanje i objavljivanje tabela ponude i upotrebe (SUT), gde će se koristiti svi izvori podataka, balansirajući SUT u tekućim i konstantnim cenama (koristeći sve deflatore);
 - Pripremaju se tabele input- output (I/O);
 - Procena neformalne ekonomije za nove aktivnosti i integracija rezultata u podatke o BDP-u;
 - Stvaranje okvira za podatke o neprimećenoj ekonomiji - NOE (tabelarni pristup za merenje NOE);
 - Nastaviti sa objavljivanjem statistike vladinih finansija (GFS) svakog kvartala na osnovu priručnika MMF-a i GFSM-a 2014.;
 - Kompilacija EDP tabela i njihovo slanje Eurostatu;
 - Stalno poboljšanje podataka o državnom računu prema COFOG-u;

- Odvijanje Ankete o zdravlju;
- Odvijanje Ankete o obrazovanju odraslih (Adult Education Survey);
- Sprovođenje Međunarodne klasifikacije zločina u statističke svrhe (ICCS);
- Primena Međunarodne standardne klasifikacije obrazovanja ISCED 2011;
- Dalji razvoj statistike tržišta rada, razvoj ad hoc LFS modula, razvoj ankete o troškovima rada, izrada ankete o slobodnim radnim mestima, izrada ankete o strukturi prihoda;
- Primena ESSPROS-a u statistici socijalne zaštite;
- Razvoj i poboljšanje statistike o transportu, hotelijerstvu i turizmu, građevinarstvu i drugih kratkoročnih statistika;
- Razvoj statistika o investicijama;
- Razvijanje statistike o korišćenju informacione tehnologije i komunikacije od strane kompanija;
- Pripreme za sprovođenje poljoprivrednog popisa ili strukturno istraživanje farmi;
- Izrada godišnje statistike o usevima (posebno istraživanje);
- Razvoj statistike trajnih nasada (strukturni podaci za drveće i vinograde kao zasebna ispitivanja);
- Proširenje statistike stoke i stočarskih proizvoda (s novim pokazateljem (statistika o mesu, mleku, proizvodnji jaja, itd. kao zasebna istraživanja).

CBK će obogatiti statističke i istraživačke aktivnosti vezane za ekonomiju uopšte i finansijski sistem posebno kroz ove strateške aktivnosti:

- Sastavljanje i objavljivanje statistika o finansijskim računima za Kosovo u skladu sa metodologijom predviđenom ESA 2010;
- Dalje inkluzivno unapređenje monetarnih i finansijskih statistika;
- Mesečno sastavljanje statistika platnog bilansa za izveštavanje u Eurostatu;
- Razvoj online platforme za izveštavanje od nefinansijskih korporacija.

3.19. 19. poglavlje *acquis*-a: Socijalne politike i zapošljavanje

Acquis u socijalnoj oblasti uključuje minimalne standarde u oblastima zakona o radu, jednakosti, zdravlja i sigurnosti na poslu i protiv diskriminacije. Države članice učestvuju u socijalnom dijalogu na evropskom nivou i u procesima politika EU-a u oblastima politika zapošljavanja, socijalne inkluzije i socijalne zaštite.

Države članice učestvuju u procesima politike EU-a u oblastima politike zapošljavanja, socijalne politike, inkluzije i socijalne zaštite. Socijalni partneri iz država članica učestvuju u socijalnom dijalogu na evropskom nivou.

U oblasti ograničene sposobnosti, EU je usvojio strategiju čiji je cilj usklađivanje pitanja ograničene sposobnosti u okviru odgovarajućih politika Unije i povećanju integracije osoba sa ograničenim sposobnostima.

Treba uzimati u obzir međunarodne sporazume u vezi sa zapošljavanjem, radom i socijalnim pitanjima, kao što su relevantne konvencije ILO-a i Konvencija UN o pravima osoba sa invaliditetom.

Što se tiče 23. Poglavlja „Pravosuđe i osnovna prava“, treba napomenuti da su prava sindikata suštinski sadržana u 19. Poglavlju. Što se tiče anti-diskriminacije i jednakih mogućnosti, ta pitanja su suštinski uključena u 19. Poglavlju sa posebnim fokusom na aspekte zapošljavanja, dok 23. Poglavlje uključuje kulturna prava i manjine kao i nasilje nad ženama.

Zahtevi SSP-a

Saradnja u ovoj oblasti prema članovima 82. i 106. SSP-a, će imati za cilj podršku Kosova u reformi politika zapošljavanja. Takođe će podsticati socijalni dijalog kao ključnu silu u podsticaju ekonomske i socijalne reforme kao i pravno usklađivanje o zapošljavanju, zdravlju i sigurnosti na poslu i jednakim mogućnostima za žene i muškarce, osobe sa invaliditetom, pripadnike manjinskih zajednica i marginalizovanih grupa. Ovo takođe treba da uključi i usklađivanje zakonodavstva Kosova sa *acquis*-om u oblasti Zakona o radu sa

posebnim naglaskom na uslove rada za žene i za podsticanje uključivanja socijalnih i anti-diskriminacionih politika na Kosovu. Potrebno je uspostaviti sistem socijalne zaštite koji podržava inkluzivno zapošljavanje i rast.

Zahtevi iz ostalih mehanizama pristupanja u EU

Zaključci *Pododborna za inovacije, informaciono društvo, socijalnu politiku i zapošljavanje od 2020.* zahtevaju odobrenje i sprovođenje zakonodavnog okvira o sigurnosti i zdravlju na radnom mestu, zakona o radu, zakona o ESV-u, kao i da se osigurava funkcionisanje Socijalno-ekonomskog veća, pružanje mogućnosti Inspektoratu rada tako da potonji može ispuniti svoj mandat i zahtevati od opština da pružaju socijalne usluge, uključujući izmene i dopune Zakona o lokalnim finansijama kako bi se uključila bespovratna sredstva koja oni zahtevaju.

Izveštaj EK o Kosovu – 2020. poziva na izmenu Zakona o radu u skladu sa *acquis-om* EU, uključujući pravila EU o nediskriminaciji u zapošljavanju i socijalnoj politici i materinstvu / očinstvu. Naglašava se da je Kosovo uskladilo zakonodavstvo o bezbednosti i zdravlju na radu sa zakonodavstvom EU, sada je neophodno usredsrediti se na sprovođenje ovog zakona. Takođe je potrebno poboljšanje kapaciteta Inspekcije rada. Prema ovom izveštaju, Kosovo se i dalje suočava sa strukturnim izazovima na tržištu rada koji proizlaze iz brzog rasta radno sposobnog stanovništva koji se ne poklapa sa kontinuiranim otvaranjem novih radnih mesta, stalno niskim učešćem žena i generalno nesigurnim mogućnostima zaposlenja.

Trenutno stanje

Zakonodavni okvir i okvir politika

Zakonodavni okvir u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu postigao je napredak u usklađivanju domaćeg zakonodavstva sa *acquis* EU-a. Do sada je transponovano ukupno 25 direktiva (pojedinačne direktive iz člana 16 (1) Okvirne direktive 89/391 i druge) u 19 relevantnih usvojenih uredbi. Usvojene uredbe su navedene u nastavku. EU direktive u oblasti radnih uslova su identifikovane i analizirane. Sedamnaest (17) direktiva je transponovano u Nacrtu zakona o radu i Nacrtu zakona o porodiljskom i roditeljskom odsustvu.

Zakonodavni okvir u ovoj oblasti sastoji se od ovih glavnih odgovarajućih normativnih akata:

- Zakon br. 03/L-212 o radu;
- Zakon br. 04/L-161 o bezbednosti i zdravlja na radu;
- Zakon br. 04/L-205 o Agenciji za zapošljavanje;
- Zakon br. 04/L-008 o ekonomsko socijalnom savetu;
- Novi Zakon br. 05/L-077 o registraciji i pružanju usluga za nezaposlene, tražioce posla i poslodavce;
- Zakon br. 05/L-078, o izmenama i dopunama Zakona br. 03/L-019 o stručnom osposobljavanju, ponovnom osposobljavanju i zapošljavanju osoba sa invaliditetom;
- Zakon br. 05/L-020 o ravnopravnosti polova;
- Uredba (MRSZ) br. 04/2014 o minimalnim zahtevima bezbednosti i zdravlja pri korišćenju opreme za rad na radnom mestu, izmenjena i dopunjena Uredbom br. 01/2020.;
- Uredba (MRSZ) br. 05/2014 o minimalnim zahtevima bezbednosti na radnom mestu, izmenjena i dopunjena Uredbom br. 02/2020.;
- Uredba (MRSZ) br. 02/2016. o minimalnim zahtevima bezbednosti i zdravlja pri korišćenju lične zaštitne opreme na radnom mestu;
- Uredba (MRSZ) br. 03/2016. o minimalnim zahtevima bezbednosti i zdravlja za zaštitu zaposlenih u vezi sa ručnim radom tereta;
- Uredba (MRSZ) br. 04/2016. o minimalnim zahtevima za obezbeđivanje bezbednosnih znakova i zdravlja na radu;
- Uredba (MRSZ) br. 05/2016. o minimalnim zahtevima za bezbednost i zdravlje na radu zaposlenih u eksplozivnoj sredini;

- Uredba (MRSZ) br. 06/2016. o minimalnim zahtevima bezbednosti i zdravlja za rad sa uređajima sa ekranom;
- Uredba (MRSZ) br. 01/2017 o zaštiti zaposlenih od rizika u vezi sa tresenjem na radnom mestu;
- Uredba (MRSZ) br. 02/2017 o zaštiti zaposlenih od rizika u vezi sa bukom na radnom mestu;
- Uredba (MRSZ) br. 03/2017 o sprečavanju povreda na radnom mestu od oštrih predmeta u sektoru zdravstvene zaštite i bolnicama;
- Uredba (MRSZ) br. 04/2017 o zaštiti zaposlenih od rizika u vezi sa kancerogenima i mutagenima na radu;
- Uredba (MRSZ) br. 05/2017 o zaštiti zaposlenih od rizika u vezi izloženja prema biološkim agensima na radu;
- Uredba (MRSZ) br. 06/2017 o minimalnim uslovima bezbednosti i zdravlja na radu na privremenim ili pokretnim gradilištima;
- Uredba (MRSZ) br. 07/2017 o minimalnim zahtevima bezbednosti i zdravlja na radu za zaštitu zaposlenih od rizika izloženja azbestu na radu;
- Uredba (MRSZ) br. 08/2017 o minimalnim zahtevima zdravlja i bezbednosti u vezi izloženja zaposlenih rizicima od fizičkih agensa (elektromagnetnog polja);
- Uredba (MRSZ) br. 09/2017 o zaštiti radnika od rizika u vezi sa optičkim zračenjem na radnom mestu;
- Uredba (MRSZ) br. 10/2017 o zaštiti zdravlja i bezbednosti zaposlenih od rizika u vezi sa hemijskim agensima na radnom mestu;
- Uredba (VRK) br. 22/2017 o minimalnim uslovima za sigurnost i zdravlje radnika na radnom mestu tokom rudarskih površinskih i podzemnih radova kopanjem i određenim rudarskim aktivnostima;
- Uredba o aktivnim merama tržišta rada;
- AU br. 03/2018. o načinu, procedurama i rokovima za mesečnu isplatu za poslodavce koji ne zapošljavaju osobe sa invaliditetom;
- AU br. 04/2018. o delokrugu, nadležnosti, sastavu i mandatu mediko-socijalne komisije za procenu sposobnosti za rad osoba sa invaliditetom;
- AU br. 05/2018. o načinu i procedurama za procenu sposobnosti za rad osobe sa invaliditetom;
- Uredba (VRK) br. 16/2018. o carinskim i poreskim olakšanjima za poslodavce koji zapošljavaju osobe sa invaliditetom i osobe sa invaliditetom koje obavljaju samostalnu delatnost.

U ovim normativnim aktima transponovane su 25 direktive i 22 uredbe.

Institucionalni okvir

- Kancelarija Predsednika Vlade;
- Ministarstvo finansija, rada i transfere;
- Ministarstvo ekonomije;
- Ministarstvo industrije, preduzetništva i trgovine;
- Ministarstvo zdravstva;
- Ministarstvo obrazovanja, nauke, tehnologije i inovacije;
- Ministarstvo finansija, rada i transfere.

Podrška donatora

Projekat tehničke pomoći „Podrška Inspektoratu rada u borbi protiv neformalnosti“ ima za cilj da pruži pomoć od milion evra u periodu juli 2018. - juli 2020. za izgradnju kapaciteta Inspektorata rada i tehničku pomoć Ministarstvu rada i socijalne zaštite.

Projekat tehničke pomoći „Podrška za izgradnju kapaciteta MFRT-a i AZRK-a“ ima za cilj da pruži pomoć u iznosu od 1 milion evra u periodu maj 2018. - maj 2020. Opšti cilj projekta je „povećanje zapošljavanja i perspektive održivog zapošljavanja za grupe u nepovoljnom položaju, posebno mladih i žena na Kosovu“. Cilj projekta je razvoj kapaciteta Ministarstva rada i socijalne zaštite i Agencije za zapošljavanje za

dizajniranje, sprovođenje i praćenje aktivnih mera na tržištu rada fokusirane na grupe u nepovoljnom položaju, posebno mladih i žena.

Projekat EYE druga faza "Rast zapošljavanja mladih", koju finansira SDC. Cilj faze II (januar 2017. - decembar 2020.) projekta EYE je: "Dinamično i inkluzivno socijalno tržište rada koje obezbeđuje više radnih mesta, uključujući samo-zapošljavanje mladih ljudi na Kosovu". Očekivani rezultati projekta su sledeći:

Projekt tehničke pomoći „Podrška MFRT-a za efikasno i efektivno sprovođenje mera aktivnog tržišta rada“ finansira se iz fondova EU-a (IPA), a sprovodi VIG savjetovanje d.o.o.

Projekat "Savetovanje za migraciju na Kosovu, Sporazum o sprovođenju između Ministarstva rada i socijalne zaštite i Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ), od 1. aprila 2016. do 31. oktobra 2019., završena je, ali druga faza 2020.-2023. će se nastaviti gde će se sadržaj projekta proširiti i dodati mnoge aktivnosti.

Program PME/DIMSK koji se sprovodi i operiše na Kosovu preko nemačkog "GIZ"-a odnosno globalnog projekta „Program- Migracija za razvoj“. Glavni cilj programa je: jačanje doprinosa migranata razvoju njihovih zemalja porekla i poboljšanje uslova za zakonitu migraciju u odabranim partnerskim zemljama.

Ovaj cilj se aktivno prati u sledećim oblastima:

- Savetovanje o migracionoj politici;
- Savetovanje o migraciji;
- Povratak migranata usmereni od razvoja;
- Saradnja sa dijasporom.

Ovo poglavlje je podržan od strane norveške vlade, a svrha ovog projekta je da podrži javnu upravu Kosova u sprovođenju SSP-a i povećava spremnost za članstvo u EU u nekoliko poglavlja, uključujući statistiku. Ovaj projekat će ojačati institucionalni kapacitet javne uprave Kosova, posebno u poglavlju socijalnih politika i zapošljavanja, pružajući specijalizovanu obuku o sadržaju zahteva i zahteva EU-a, transpoziciju akata *acquis* u nacionalno zakonodavstvo i reforme relevantnih politika.

Srednjoročni prioritetni ciljevi

Glavni cilj MFRT-a u vezi sa zakonodavstvom je kontinuirana transpozicija *acquis* EU u oblasti zapošljavanja i socijalne politike do 2022. Treba razvijati i stvoriti sistem socijalne zaštite koji će podržati zapošljavanje i povećati uključenost ciljnih grupa. pod uticajem razvoja politika i programa dizajniranih i usmerenih ka unapređenju kvaliteta sistema socijalne zaštite, socijalnih usluga i povećanju pokrivenosti socijalnih kategorija i drugih uključenih grupa. Organizacije civilnog društva su takođe predložile izradu i usvajanje podzakonskih akata za sprovođenje odredaba Zakona o zaštiti od diskriminacije u oblasti zapošljavanja.

U tom smislu, u srednjoročnom periodu planirano je usvajanje sledećih dokumenata:

- Novi zakon o socijalnom osiguranju i penzijama finansirane od države: kroz ovaj zakon, cilja se stvaranje reforme u sistemu socijalnih osiguranja na Kosovu. Reforma cilja stvaranje opšteg i održivog okvira za penzijski i invalidski sistem, odnosno uspostavljanje punog sistema socijalnih osiguranja, usklađivanjem postojećeg pravnog okvira, stvaranje novog zakonodavstva, izgradnja institucionalnih, ljudskih i tehnoloških kapaciteta. Reforma kao proces ima za cilj da utiče na povećanje jednakosti između različitih kategorija korisnika u smislu socijalne inkluzije i dugoročne finansijske stabilnosti u zemlji.
- Novi zakon o tretmanu osoba sa invaliditetom: ovim nacrt zakonom će se odrediti prava definicija za osobe sa invaliditetom, uključivanje svih vrsta invaliditeta i podela na kategorije prema potrebama osoba sa invaliditetom,
- Izrada nacrta zakona o izmenama i dopunama Zakona o sigurnosti i zdravlju na radu: glavna svrha ovog zakona biće potpuna transpozicija Direktive 89/391/EEZ Evropskog saveta od 12. juna 1989. o uvođenju mera za podsticanje poboljšanja sigurnosti i zdravlja radnika na radu (okvirna direktiva). Cilj ovog zakona je da se bolje uređuje i unapredi pravna osnov sigurnosti i zdravlja na radom mestu;

- Izrada posebnih podzakonskih akata koji pružaju detaljne zahteve i smernice za sigurnost i zdravlje na radu u određenim sektorima kao što su poljoprivreda, šumarstvo, zdravstvo, ugostiteljstvo i drugi;
- Razviti pravni okvir za sistem zdravstvenog nadzora radnika: ocrtavanje postupka zdravstvenog nadzora kako bi bilo jasno svim zainteresovanim stranama - poslodavcima, zaposlenima, specijalistima / stručnjacima / službama SHW-a, medicinskim ustanovama koje sprovode medicinske preglede, kao i utvrđivanjem sankcija / novčane kazne zbog nepoštovanja zakonskih obaveza;
- Izrada zakonskog okvira koji opisuje postupak istrage i registracije nezgoda na radu, koji opisuje postupak dijagnoze i prijavljivanja profesionalnih bolesti, uključujući listu profesionalnih bolesti;
- Novi zakon o socijalnim i porodičnim uslugama koji će omogućiti unapređenje socijalnih usluga, ojačati centre za socijalni rad na lokalnom nivou, definisati procedure licenciranja i operativni okvir pružalaca socijalnih usluga iz nevladinog i privatnog sektora.
- Novi zakon o šemi socijalne pomoći, koji će eliminisati diskriminatorne kriterijume za primanje socijalne pomoći, stvara mogućnosti za aktiviranje u aktivnim mjerama tržišta rada za korisnike šeme socijalne pomoći i uključivanje porodica u potrebi.
- Izrada i odobravanje sekundarnog pravnog okvira za novi Zakon o socijalnim i porodičnim uslugama, Zakon o dječjoj zaštiti i novi Zakon o šemi socijalne pomoći.
- Izrada i odobravanje AU o formuli finansiranja i Posebnom grantu za socijalne usluge;
- Podržati licencirani nevladin sektor i socijalna preduzeća registrovana subvencijama i grantovima za pružanje socijalnih i porodičnih usluga i uključivanje u zapošljavanje ranjivih grupa.

3.20. 20. poglavlje *acquis-a*: Politike preduzeća i industrije

Zakonodavstvo EU-a u vezi sa ovim poglavljem uglavnom je sastavljeno od političkih načela i instrumenata sastavljenih od saopštenja, preporuka i zaključaka Saveta. Oni će se u velikoj meri sprovesti kroz Program za konkurentnost i inovaciju na nivou celog EU-a. Ovo poglavlje takođe je sastavljeno od sektorskih politika. Uopšteno govoreći, politike preduzeća i industrija blisko su povezane sa Strategijom 2020. EU-a.

Opštim načelima politika, EU cilja da promoviše i ojača konkurentnost i industrijsku strategiju. Ova načela proizilaze iz člana 173. UFEU-a koji ima za cilj da ubrza strukturne promene, da podstakne povoljno okruženje za poslovanje i MSP, strane ulazne i izlazne investicije i da podstakne i podrži inovaciju i preduzetništvo.

Instrumenti politike za preduzeća i industriju razvijaju se specifičnim programima koji pružaju podršku (uključujući finansijsku) za preduzeća i kreatore politika. Ovi programi fokusiraju se na promovisanju pristupa finansijama, poslovnim uslugama, mreži preduzeća u Evropi, nacionalnim politikama za inovaciju i MSP. Trenutno, ovo se primenjuje preko programa za konkurentnost i inovaciju 2014-2020. Direktiva 2011/7/EU jedna je od važnih političkih instrumenata i povezana je sa suzbijanjem zakasnelih isplata u poslovnim transakcijama.

EU promoviše specifične sektorske analize konkurentnosti u okviru sektorskih politika namenjene preduzećima i industriji. Sve ovo sastavljeno je od pokretanja inicijativa za određene sektore, različite studije, inicijative za umrežavanje (networking), forume politika itd.

Formulisanje i sprovođenje politike preduzeća i industrije zahteva odgovarajuće administrativne kapacitete na svim nivoima upravne organizacije države uključujući i mehanizme za saradnju i konsultacije.

Zahtevi SSP-a

Odredbe SSP-a koje su povezane sa ovim poglavljem sastavljene su od članova 51, 74, 98, 99, 100, 101. i 102. koji uglavnom daju okvir i ciljeve saradnje i navedu zahteve za usklađivanje sa *acquis*. Prema članu 51, Kosovo je dužno da stupanjem na snagu SSP-a, obezbedi poednak način postupanja prema domaćim i

kompanijama iz EU-a u smislu uslova za rad, plaćanja i postupanje prema zaposlenima i pravnim licima koji se u pravnom smislu su osnivani na teritoriji Kosova. Član 74. definiše obaveze u pogledu transponovanja zakonodavstva u ranijoj fazi za primarne oblasti domaćeg tržišta i trgovine. Takođe, ovaj član zahteva delotvornu primenu ovog zakonodavstva.

Član 98. daje okvir za zaštitu i promovisanje stranih direktnih investicija, i ima za cilj da stvori povoljno okruženje za poslovanje. Saradnja u ovoj oblasti ima za cilj da poboljša zakonodavni okvir za pokazanje naklonosti i zaštitu investicija. Član 99. daje okvir za saradnju u oblasti industrijskih politika. Između ostalog, ovaj član ima za cilj da izvrši modernizaciju i restrukturiranje industrije, podsticanje i razvoj konkurentnosti i promocije među-granične saradnje za razvoj industrije. Član 100. se odnosi na saradnju u oblasti MSP-a i preduzeća uopšteno u funkciji stvaranja povoljnijeg okruženja za poslovanje. Saradnja treba da se odvija u okviru Akta o malim poslovanjima i treba da uzima u obzir *acquis* u ovoj oblasti.

Član 101. o turizmu predviđa uravnotežen i održiv razvoj turizma, studiranjem mogućnosti za zajedničke operacije i jačanje saradnje između turističkih preduzeća, stručnjaka, institucija i njihovih ovlašćenih agencija u oblasti turizma, uvek imajući u vidu *acquis* EU-a za tu oblast.

Decembra 2017. potpisan je ugovor o učešću Kosova u program EU-a za konkurentnost preduzeća i malih i srednjih preduzeća (COSME). Kosovo treba da počne sa razvijanjem mera za podizanje svesti kod poslovnih strana i da bi se obezbedilo njihovo aktivno učešće u programu.

Zahtevi iz ostalih mehanizama pristupanja u EU

Izveštaj EK o Kosovu – 2020. navodi da Kosovo ostaje umereno pripremljeno u ovoj oblasti. Postignut je određeni napredak u daljem poboljšanju poslovnog okruženja. I dalje postoji potreba za daljim jačanjem administrativnih kapaciteta i osiguravanjem čvršće međuresorske koordinacije. Izveštaj podvlači da Kosovska agencija za podršku investicijama i preduzećima (KIESA) treba da poboljša svoje šeme podrške i pružanje savetodavnih usluga malim i srednjim preduzećima i doda jedinicu za naknadnu brigu investitora.

Odgovorne vlasti zahtevaju od podbora za trgovinu da odobri i započne sprovođenje strategije za podršku poslovnom okruženju i industrijskom razvoju na Kosovu, uzimajući u obzir komentare koje je EU dala na nacrt PSDS-a 2019. Takođe se naglašava da radne grupe SBA trebaju biti operacionalizovane radi sprovođenja preporuka za ocenu SBA. Nadalje, potrebno je pripremiti program za smanjenje administrativnog opterećenja koji se fokusira na konkretne mere za poboljšanje poslovnog okruženja u kratkom i srednjem roku, posebno povećanjem digitalizacije i pojednostavljenja, spajanjem i oduzimanjem licenci i dozvola.

Trenutno stanje

Zakonodavni okvir i okvir politika

Zakonodavni okvir i okvir politikai u oblasti politika preduzetništva i industrije

- Zakon 04/L-220 o stranim investicijama;
- Zakon o turizmu br. 04/L-176;
- Zakon br. 04/L-034 o Kosovskoj agenciji za privatizaciju kao i Zakon br. 06/L-023 o izmeni i dopuni Zakona br. 04/L-034.

Ovi normativni akti su transponovali Direktivu EU 90/314 o turističkim paketima (delimično).

Okvir politika u ovoj oblasti sastoji se od sledećih dokumenata:

- Nacionalna strategija za razvoj 2016.-2021.;
- Sporazum COSME;
- Program ekonomskih reformi.

Institucionalni okvir:

- Ministarstvo industrije, preduzetništva i trgovine (Odeljenje za industriju, Divizija za industrijsku politiku);

- Agencija za investicije i podršku preduzećima (KIESA)
- Ministarstvo obrazovanja, nauke, tehnologije i inovacije;
- Nacionalni savet za ekonomski razvoj.

Podrška donatora

Postojeći i planirani projekti bilateralnih donatora

Projekat konkurentnosti i spremnosti za izvoz (CERP) projekat je koji podržava Svetska banka čiji je cilj jačanje kapaciteta odabranih javnih institucija na Kosovu da doprinesu poboljšanju izvoza i konkurentnosti privatnog sektora.

Projekat podrške razvoju privatnog sektora za ublažavanje uticaja krize COVID-19 projekat je koji podržava EU i koji će podržati postojeća novoosnovana i mala i srednja preduzeća u pristupu finansijama i tehničkom znanju radi podrške njihovoj likvidnosti, kao podrška povećanju održivosti i konkurentnosti će uticati na rast proizvodnje i otvaranje novih radnih mesta.

Projekti za podršku MSP-a:

- “Podrška mladim preduzetnicima”
- “Konkurs Triple Helix” – Konkurs pokrenut od OECD i njegovih partnera na Kosovu za najbolju i naj-inovativniju ideju koja dolazi iz akademskog, poslovnog i javnog sektora.
- Fond za garantiranje kredita ostvaren: Fond će povećati pristup finansijama za MSP-e pokrivajući 50% kolaterala zahtevanog za MSP za dobijanje kredita od banke. Ovaj garantovani kolateral će smanjiti rizik za banke, omogućavajući bankama smanjenje njihovih kamatnih stopa i ostvarivanje svojih najpodnošljivijih kreditnih proizvoda. USAID, KfW i SECO doprinose sa oko 18. miliona evra za stvaranje fonda. MIPT nastavlja sa dopunom fonda sa po 1 ml evra svake godine do 2020.

Srednjoročni prioritetni ciljevi

Politika preduzetništva i industrije:

- Izrada strategije za industrijske politike;
- Poboljšanje okruženja za poslovanje i razvoj turizma;
- Promocija i podrška investicijama;
- Podrška poslovanjima u sertifikaciji njihovih proizvoda prema evropskim i međunarodnim standardima davanjem malih grantova za MSP, davanjem grantova i tehničke podrške za poslovanja za standarde kvaliteta do 2020., obezbeđivanjem, gde je to moguće jednaku zastupljenost polova;
- Razvoj industrije kroz podršku ključnih sektora u cilju povećanja produktivnosti i izvoza
- Promocija izvoza pripremanjem MSP-a za izvoz i identifikovanjem/razvijanjem potencijalnih tržišta
- Aktivno učešće u COSME i Evropskoj mreži preduzeća, uključujući podršku poslovanjima za korišćenje ovih programa.

Politike inovacije

- Razvoj inovacija;
- Razvoj i usvajanje potrebnih podzakonskih akata;
- Osnivanje Fonda za inovacije i preduzetništvo;
- Efikasna upotreba Parka za inovacije i obuku u Prizrenu i Centra za inovacije i preduzetništvo na Mašinskom fakultetu, finansiranog iz vladinog budžeta.

3.21. 21. poglavlje *acquis-a*: Preko-evropske mreže

Cilj politika transevropskih mreža (TEN) je integrisati interoperabilnu evropsku infrastrukturu u područjima transporta, energije i telekomunikacija i u tom kontekstu identifikovati tehničke standarde i prioritetne projekte od zajedničkog interesa, kao i razviti instrumente finansiranja za njihovu primenu.

Osnovni cilj politika TEN-a je stvoriti jedinstveno tržište za ova tri sektora i na taj način olakšati funkcionisanje jedinstvenog evropskog tržišta i u potpunosti iskoristiti unutarnje tržište, doprinoseći ekonomskom rastu i otvaranju novih radnih mesta u EU.

Politike EU-a o trans-evropskim transportnim mrežama (TEN-T) i energetici (TEN-E) zasnivaju se na tri tačke: pravna osnova za TEN; Članovi 170-172 Ugovora o funkcionisanju EU-a; Uredba (EU) br. 1315/201350 o smernicama Unije za razvoj preko-evropske transportne i energetske mreže i Uredba (EU) 1316/201351 o uspostavljanju "Connecting Europe Facility-CEF" izmenom Uredbe (EU) 913/2010 i ukidanjem Uredbe (EZ) 680/2007 i (EZ) 67/2010.

Okvir i stanje

Ovaj okvir utvrđuje ciljeve politike EU-a za politiku preko-evropske mreže, koja uključuje transportne i energetske mreže i ima za cilj prilagođavanje i razvoj mreža i obezbeđivanje njihove međusobne povezanosti i interoperabilnosti. Novi instrument finansiranja trans-evropskih mreža - fond "Connecting Europe Facility" (CEF) i revidirane smernice TEN-T i TEN-E stupili su na snagu 1. januara 2014. Svrha uspostavljanja i razvoja trans-evropskih mreža (TEN) i promocije interkonekcija i interoperabilnosti nacionalnih mreža je da se u potpunosti koristi unutrašnje tržište i doprinesu ekonomskom rastu i stvaranju novih radnih mesta u Evropskoj uniji.

Zahtevi iz ostalih mehanizama pristupanja u EU

Što se tiče transportnih mreža, *Izveštaj EK o Kosovu - 2020.* naglašava da bi institucionalni kapacitet za sprovođenje strateških projekata trebalo da bude ojačan na nivou centralne i lokalne vlasti u pogledu javnih nabavki, planiranja investicionih projekata, pripreme i upravljanja. Prioritetni projekti u osnovnim i sveobuhvatnim mrežama tek treba da se završe. Buduće investicije u infrastrukturi treba sprovesti u skladu sa EU standardima o javnim nabavkama, državnoj pomoći i proceni uticaja na životnu sredinu. Projekte treba usmeriti kroz jedan niz projekata, čime se potvrđuje strateška orijentacija prema TEN. Sprovođenje projekta železničke pruge 10. i osiguranje finansije za nastavak R7, Priština-Merdare.

Vlasti bi trebalo da odmah preduzmu mere za finalizaciju preostalih protokola graničnog železničkog prolaza sa Severnom Makedonijom. Takođe su potrebni dodatni naponi da se obezbedi otvaranje železničkog tržišta sa indikativnim proširenjem koridora Orijent / Mediteranski Istok. Iako je postignut napredak u usvajanju planova za održavanje čitave osnovne mreže (putne i železničke), Kosovo i dalje zaostaje u tom pogledu i potrebni su dodatni naponi. Između ostalog, RV zahteva da trenutna i buduća investiranja u infrastrukturu budu u skladu sa EU standardima za javne nabavke, državnu pomoć i procenu uticaja na životnu sredinu, kao i na osnovu analize troškova i koristi u skladu sa najboljom praksom EU.

U oblast energetske mreže, *Izveštaj o zemlji 2020.* navodi da je na oblasti transevropskih mreža TEN-E i TEN-T Kosovo donekle pripremljeno. Međutim, mnoge preporuke iz prethodnog izveštaja još uvek nisu sprovedene, tako da preporuke iz 2019. još uvek važe. Sledeće godine posebno je da Kosovo:

- Nastavi sa usklađivanjem pravnog okvira sa *acquis-om* EU i sa regulativom TEN-T i TEN-E, kao i sprovede mere reforme povezanosti i ojača administrativne kapacitete za sprovođenje strateških infrastrukturnih projekata
- Postigne napredak u integraciji tržišta električne energije. Međutim, novi 400kV dalekovod i kontrola frekvencije opterećenja u Albaniji moraju biti funkcionalni.

U okviru *Pod-komiteta SSP-a „Infrastruktura“*, održanog marta 2021., navodi se da Kosovo mora hitno da se bavi nedostatkom prekograničnih kapaciteta između KOSTT-a i EMS-a kako bi se olakšala trgovinska razmena u regionu i kako bi se obezbedilo angažovanje sa svim susednim operaterima prenosnog sistema radi koordinacije izračunavanja prekograničnog kapaciteta i koordinacije o prekidima elemenata mreže koji utiču na njihovu raspodelu. *Izveštaj* takođe navodi odobrenje akcionog plana za povećanje vrednosti Neto prenosnih kapaciteta na svim granicama kako bi se dostigao cilj od 70% do 2025.

U telekomunikacijskim mrežama nije postignut napredak u jačanju institucionalnih kapaciteta Regulatornog tela za elektronske i poštanske komunikacije, kao i u izradi i primeni pravilnika.

Transport

Kosovo je redovni i aktivni član na sastancima na nivou ministarstava, upravnog odbora i tehničkih grupa SEETO-a (Opservatorija transporta za jugoistočnu Evropu). Svrha ovih sastanaka je izrada strateških infrastrukturnih dokumenata i razvoj osnovne i sveobuhvatne infrastrukturne mreže u jugoistočnoj Evropi kao sastavni deo preko-evropske mreže. Potpisivanjem Memoranduma o razumevanju 2004., sve zemlje jugoistočne Evrope su se obavezale da će razviti osnovnu i sveobuhvatnu mrežu koja će takođe biti sastavni deo osnovne i sveobuhvatne trans- evropske mreže.

Kosovo je već usvojilo Strategiju multi-modalnog transporta, koja sadrži pet ključnih ciljeva vezanih za razvoj osnovne i sveobuhvatne mreže SEETO-a. Ključni cilj ove strategije je: "Poboljšanje, razvoj i održavanje infrastrukture transporta koja je integrisan u pan-evropskim koridorima i u skladu je sa evropskim standardima". Osnovna i sveobuhvatna mreža SEETO-a obuhvata i infrastrukturne projekte na Kosovu koji su deo mreže Jugoistočne Evrope, koja se sastoji od infrastrukturnih putnih, železničkih i vazdušnih projekata. Kosovo, takođe, aktivno učestvuje u Transportnoj zajednici osnovanoj Ugovorom o osnivanju Transportne zajednice 12.07.2017 u Trstu u Italiji i ratifikovanog od svih strana potpisnica (Odluka Saveta EU 2019/392).

Prioritetni projekti predstavljeni i identifikovani u višegodišnjem planu Jugoistočne Evrope kao i Preko-evropske mreže su sledeći: Put 6, koji povezuje Prištinu sa Severnom Makedonijom, koridorom VIII, put 7, koji povezuje Kosovo sa Albanijom, kao i koridor X prema Srbiji, R6a (Priština - Mitrovica) i R6b (Priština - Peć).

Što se tiče železničke infrastrukture, Kosovo je identifikovalo projekat železničke linije 10, koja povezuje našu zemlju sa Srbijom, koridorom X i koridorom VIII – Severnom Makedonijom. Pored železničke linije 10 koja pripada osnovnoj mreži SEETO-a, Kosovo je donelo odluku da obnovi i 7 (sedam) železničkih linija koje pripadaju SEETO-u sveobuhvatnoj mreži i povezuje koridor X u Srbiji sa železničkom linijom 10 na Kosovu.

Projekat autoputa Priština-Merdare-Niš deo je osnovne transportne mreže u okviru transevropske transportne mreže. Ovaj put prolazi kroz Kosovo od Vermice do granice sa Albanijom i do Merdara do granice sa Srbijom u ukupnoj dužini od 128 km i pruža zemlji pristup Jadranskom i Crnom moru, poboljšavajući veze sa drugim balkanskim zemljama i evropskim transportnim koridorima IV i X. Projekat autoputa od Morine do Prištine završen je 2012., dok je za preostali segment autoputa R7 Besi - Merdare (28 km) koji finansira WBIF- završen:

- Studija izvodljivosti i uticaja na životnu sredinu;
- Idejni projekat za segment Besi - Merdare.

Približni troškovi izgradnje ovog segmenta su 210-230 mil EVRA (bez PDV-a)).

U međuvremenu, segment autoputa R7 Kyqja Dulje - veza sa autoputem R6 - prolazi kroz Kosovo od Kycje do Duhëla (autoput R7) kroz Štimlje, Lipljan i povezuje se sa autoputem R6, na teritoriji opštine Lipljan. Ovaj segment autoputa deo je osnovne transportne mreže u okviru Transevropske transportne mreže ukupne dužine 29 km i omogućava skraćivanje vremena putovanja i troškova prevoza za korisnike puteva R6 i R7 i koridora VIII i X, osnovna mreža jugoistočne Evrope. Izgradnja ovog segmenta je neophodna jer je postojeći koridor nacionalnog puta N9, segment Priština - Gjurgjica, najprometniji na Kosovu, gde je prema studiji izvodljivosti i uticaju na životnu sredinu sprovedenoj u okviru tehničke pomoći WBIF-a, ovaj koridor, 2030, dostići će svoj puni kapacitet i neće biti mogućnosti cirkulacije u skladu sa projektnom brzinom predviđenom za ovaj segment. Za ovaj segment potrebno je dizajnirati sledeće:

- Završetak studije izvodljivosti i uticaja na životnu sredinu;
- Idejni projekat.

Nakon izrade projekta, očekuje se definisanje trase autoputa i troškova izgradnje.

Nakon puštanja u promet segmenata autoputa R7, Morina- Đurđica (povezivanje sa N9) - Bresje - Besinje, MAPPI u saradnji sa WBIF-om i EIB-om završilo je dopunu studije izvodljivosti i uticaja na životnu sredinu za segment Besinje-Merdare (granica sa Srbijom). Štaviše, definisani su projektni zadaci za izradu preliminarnog projekta za segment Besinje- Merdare, koji će biti finansiran od WBIF-a, a izabrana je konsultantska kompanija za izradu projekta, koja se očekuje da će uskoro početi a trajaće 14. meseci. Nakon završetka projekta, nastaviće se sa definisanjem daljih koraka finansiranja ovog projekta. S druge strane, u julu 2015. potpisan je ugovor između MAPPI i pobjedničke kompanije Bechtel Enka za izgradnju autoputa Priština - Elez Han u iznosu od 599.944.263, 55 evra (sa PDV-om). Projekat je završen, a autoput Priština - Elez Han pušten je u promet.

MAPPI takođe nastavlja sa proširenjem puta R6a/N2 (Priština - Mitrovica). Za ovaj projekat, MAPPI je uspeo obezbediti kredit od 60. miliona dolara od Islamske banke za razvoj, Saudijskog razvojnog fonda, OFID-a.

Što se tiče segmenta Kijevo- Zahać, MAPPI u saradnji sa WBIF-om (Western Balkan Investment Framework) i EBOR-om, završilo je dopunu studije izvodljivosti i uticaja na životnu sredinu (2016.), što je dalo pozitivne rezultate u pogledu ekonomske izvodljivosti projekta. Definisani su projektni zadaci za izradu preliminarnog projekta Kijevo - Zahać (32 km) i izabrana je konsultantska kompanija za izradu projekta. Takođe, u toku je izrada projekta za sprovođenje za koji se očekuje da će trajati 12. meseci a nakon završetka projekta za sprovođenje se očekuje da će se nastaviti sa definiranjem daljnjih koraka financiranja ovog projekta.

U železničkom sistemu, Kosovo je ostvarilo napredak u podeli Železnica Kosova na dve kompanije, Infrakos koja je odgovorna za upravljanje i održavanje železničke infrastrukture i Trainkos koja se bavi transportom putnika i robe. Republika Kosovo je takođe uspostavila Regulatorni autoritet železnica koji se bavi regulisanjem tržišta, licenciranjem, sertifikacijom, bezbednošću i interoperabilnosti železničkog sistema na teritoriji Kosova. Prema izveštajima SEETO-a, Kosovo je ostvarilo napredak u sprovođenju potrebnih zakona i standarda obezbeđujući da tržište železnica bude otvoreno za spoljašnje operatere.

Jedan od prioritarnih projekata identifikovanih i u SEETO-u je železnička linija 10. i železnička pruga 7, koje su takođe deo preko-evropske mreže koja povezuje Republiku Kosovo sa Srbijom i Severnom Makedonijom, odnosno sa hodnicima X i VIII.

Vezano za odvijanja u železničkoj liniji 10 (Railway Route 10), koju podržava EBOR, a u toku je izbor kompanije za prvu fazu (Kosovo Polje- Elez Han), dok radovi na rehabilitaciji se očekuju da počinju 2019. Dok, tehnički detaljni dizajn za drugu fazu (Kosovo Polje-Mitrovica) očekuje se da bude završen do kraja 2018. Štaviše, završetak radova na generalnoj rehabilitaciji i modernizaciji 10. železničke linije očekuje se da će se realizovati do 2022-2023.

Transevropske energetske mreže pokrivaju postrojenja za transport i skladištenje gasa, kao i prenos električne energije i daju značajan doprinos tržištu električne energije i gasa. TEN-E odgovara rastućem značaj obezbeđivanja i diverzifikacije snabdevanja energijom iz EU, uključujući energetske mreže zemalja članica i zemalja kandidata, i obezbeđuje koordinirano funkcionisanje energetskih mreža u EU i susednim zemljama. Pouzdanost napajanja, završetak energetske izolacije i rad interne energije.

Ovaj okvir postavlja ciljeve politika Zajednice o transevropskoj mrežni, koja uključuje mreže transporta, energije i telekomunikacije i ima za cilj prilagođavanje i razvoj mreža i osiguravanje njihovih međusobnih veza i interoperabilnosti.

Institucionalni okvir u ovoj oblasti čine sledeće institucije:

- Kosovski operator prenosa električne energije, sistema i tržišta
- Ministarstvo ekonomije;
- Preduzeće za distribuciju električne energije;
- Regulatorna kancelarija za energetiku.

Zakonski okvir u ovoj oblasti čine sledeći glavni normativni akti:

- Zakon o električnoj energiji;
- Zakon o prirodnom gasu;
- AU o sigurnosti snabdevanja prirodnim gasom;
- AU o promociji zajedničkih regionalnih investicija u energetsom sektoru.

Ovi normativni akti preneli su sljedeće akte *acquis*-a:

- Direktiva 2009/73/EZ;
- Uredba br. 715/2009/EZ;
- Uredba (EU) 347/2013.

Okvir politika u ovoj oblasti sastoji se od Energetske strategije Republike Kosovo 2017.-2026.

Energija

Tokom 2020. zabeležen je napredak prema integraciji na regionalno tržište električne energije. Nakon uspešnog glasanja Regionalne grupe za kontinentalnu Evropu (RGCE) u aprilu 2020., 30. juna 2020., potpisan je novi Sporazum o povezivanju između KOSTT-a i ENTSO-E. Novi Sporazum o povezivanju KOSTT / ENTSO-E počeo je da se primenjuje 29. septembra 2020. Početkom primene sporazuma, KOSTT deluje kao nezavisna regulatorna zona u okviru jedinice AK (Albanija-Kosovo) sa Republikom Albanijom, u okviru sinhronne zone kontinentalne Evrope. Dodela interkonektivnih kapaciteta i upravljanje kongresijom interkonektivne mreže realizovaće se u strukturi ove jedinice, a ne više putem EMS (Srbija), gde će prihode od ovih aktivnosti prikupljati Jedinica, odnosno KOSTT.

Ovaj razvoj otvara put KOSTT-u da se integriše na regionalno energetske tržište, učestvuje u albanskoj berzi električne energije (APEX) i pusti u rad 400 kV liniju Kosovo-Albanija. Potpuno sprovođenje Sporazuma o Regulatornom bloku između Kosovo-Albanija potpisano je u Tirani, 29.09.2020. Dalje, 05. oktobra 2020. u Prištini, KOSTT i albanski operater prenosnog sistema (OPS) potpisali su Sporazum o akcionarima za uspostavljanje Albanske berze električne energije (ALPEX) i odobrili njen statut. Osnivanje Albanske berze električne energije (ALPEX) označava novi standard rada u energetsom sektoru, koji će garantovati veću transparentnost i konkurenciju na tržištu električne energije.

Prethodna studija izvodljivosti za gasovod Albanija-Kosovo (projekat ALKOGAP) izvedena je putem platforme WBIF. Glavni cilj ove studije bila je početna procena izvodljivosti za izgradnju cevovoda ALKOGAP - kao linije za snabdevanje prirodnim gasom iz Kaspijskog regiona kroz regionalne TAP / IAP cevovode, koji će u prvoj fazi povezati Albaniju s Kosovom i potencijalno u budućnosti će nastaviti da povezuje druge zemlje u regionu.

Ovaj razvoj otvara put KOSTT-u da se integriše na regionalno energetske tržište, učešće u Albanskoj berzi energije (APEX) kao i puštanje u rad liniju od 400 kV Kosovo-Albanija. Ovo je važan korak koji KOSTT približava članstvu u Evropskoj mreži operatora prenosnih sistema-ENTSO-E-u. U međuvremenu, koristi od operacionalizacije Sporazuma su velike:

- Naplata prihoda od korišćenja interkonektivne prenosne mreže ili dodele kapaciteta i upravljanja kongestijama, što približno obuhvata vrednost u godišnjem proseku od 4-8 miliona evra i od tranzita oko 0.5-1.0 miliona evra;
- Puštanje u rad interkonektivne linije 400 kV, Kosovo-Albanija;
- Spajanje tržišta električne energije sa Albanijom;
- Učešće sa akcijama na Albanskoj berzi električne energije (APEX).

Na Kosovu ne postoji funkcionalna infrastruktura i tržište prirodnog gasa, ali energetske zakoni i energetska strategija predviđaju razvoj infrastrukture prirodnog gasa, putem povezivanja (priklučenja) sa projektima gasne infrastrukture u regionu jugoistočne Evrope, kroz projekat gasovoda TAP. ("Trans-Adriatic-Pipeline" - Transjadranski cevovod) i projekat gasne interkonekcije između Severne Makedonije i Kosova. Takođe, kako bi se otvorila perspektiva razvoja sektora prirodnog gasa i ispunile obaveze koje Kosovo ima kao član Ugovora o energetske zajednici, Kosovo je usvojilo zakon o prirodnom gasu koji se bavi elementima i zahtevima trećeg paketa zakonodavstva EU koje se odnosi na prirodni gas (Direktiva br.

2009/73/EZ i Uredba br. 715/2009/EZ). Pored primarnog zakonodavstva, odobreno je i AU o sigurnosti snabdevanja prirodnim gasom.

Prethodna studija izvodljivosti za gasovod Albanija-Kosovo (projekat ALKOGAP) izvedena je putem platforme WBIF. Glavni cilj ove studije bio je početna procena izvodljivosti za izgradnju cevovoda ALKOGAP - kao linije za snabdevanje prirodnim gasom iz Kaspijskog regiona kroz regionalne TAP / IAP cevovode, koji će u prvoj fazi povezati Albaniju sa Kosovom i potencijalno u u budućnosti se nastavlja prema drugim zemljama u regionu.

U okviru regionalne saradnje, Ministarstvo ekonomije i ministar ekonomije Severne Makedonije potpisali su Memorandum o razumevanju kako bi se intenzivirala saradnja dve države definisanjem prioriternih područja za saradnju u energetskom sektoru. Da bi se sproveo ovaj sporazum, u prvom delu 2019., putem platforme WBIF, sprovedena je zajednička prijava sa stranom Sjeverne Makedonije, koja je bila u ulozi promotora projekta, za finansijsku podršku u obliku granta za sprovođenje studije izvodljivosti za cevovod Severna Makedonija - Kosovo. Prema izveštajima, Upravni odbor WBIF-a odobrio je grant u iznosu od 0.650 miliona evra. Ova studija će se odvijati kroz tehničku pomoć angažovanu od strane WBIF/ EBRD platforme, koja se planira sprovesti u periodu 2020.-2021.

Takođe, na osnovu inicijative Korporacije milenijumskih izazova (MCC), početkom prve polovine 2020., konsultanti angažovani od strane MCC-a su sproveli studiju izvodljivosti za gasifikaciju Kosova. Ovi rezultati će služiti kao podrška za pripremu Master plana za prirodni gas za Kosovo i Studije izvodljivosti za interkonekciju sa Severnom Makedonijom.

Podrška donatora

Što se tiče podrške donatora, Vlada Republike Kosovo priprema aplikacije za V krug investicija u WBIF čiji je rok apliciranja kraj novembra. Projekti koji se trenutno pripremaju za aplikaciju u WBIF su:

- Generalna sanacija železnice 10, faza 3, - granica sa Srbijom - Lešak-Kosovo Polje -Elez Han -granica sa makedonskim sekcijom železnica, uključujući signalizaciju i telekom;
- Generalna sanacija istočne železničke linije (granica sa Srbijom - Podujevo – Kosovo Polje);
- Izgradnja autoputa (put 7 SEETO), deonica E od Prištine do Merdara.

U vezi sa donatorskom podrškom TEN-E, kroz MCC će se izvoditi studija izvodljivosti „Razvoj gasnog sektora na Kosovu“ (MCC Program 1).

Srednjoročni prioritetni ciljevi

TEN-T:

- Izgradnja autoputa R7 Morina-Priština- Merdare, deo puta Besinje-Merdare;
- Završetak širenja dela nacionalnog puta N9, Zahać - Peć i izgradnja dela autoputa Kijevo- Zahać;
- Izgradnja nacionalnog puta N2 Priština - Mitrovica;
- Opšta rehabilitacija i modernizacija železničke linije 10 (granica sa Srbijom- Lešak – Kosovo Polje – Elez Han - granica sa Severnom Makedonijom);
- Generalna sanacija i modernizacija železničke linije 7 (granica sa Srbijom - Podujevo - Priština – Kosvo Polje).

TEN-E:

- Uspostavljanje zajedničkog tržišta električne energije sa Albanijom;
- Učlanjenje KOSTT-a u ENTSO-E;
- Studija izvodljivosti i SEIA za cevovod Severna Makedonija-Kosovo (2020.-2021.);
- Priprema Master plana za distribuciju prirodnog gasa na Kosovu (2021.-2022);
- Studija izvodljivosti „Razvoj gasnog sektora na Kosovu“ (MCC Program 1).

3.22. 22. poglavlje acquis-a: Regionalne politike i koordinacija strukturnih instrumenata

Ovo poglavlje pokriva sve aspekte strukturnih kao i kohezivnih fondova koje EU dodeljuje državama pristupnicama u okviru paketa proširenja u cilju usklađivanja nivoa razvoja odgovarajuće zemlje na celoj

teritoriji iste, kao i postizanje razvojne konvergencije svih regiona. Ovo je neophodno kako bi buduća država članica bila u stanju da funkcioniše na celoj svojoj teritoriji u skladu sa kriterijumima ustanovljenim u *acquis-u* i relevantnim standardima. Specifičnije, suština onog što ovo poglavlje pokriva izradu, usvajanje i sprovođenje programa strukturnih i kohezivnih fondova u skladu sa teritorijalnom organizacijom odgovarajuće države. Dalje, s obzirom da se sa Evropskom komisijom pregovara o ovim programima, a njihovo sprovođenje je odgovornost dotične države i to se dešava nakon pristupanja, tokom procesa pristupanja se traži preduzimanje pripremnih mera u tom smeru. *acquis* u ovom poglavlju se uglavnom sastoji od okvirnih uredbi i uredbi za sprovođenje, koje ne zahtevaju izmene u nacionalnom zakonodavstvu, nego samo sprovođenje zakonskih odredbi EU-a kroz zakonodavstvo Kosova, sa ciljem obezbeđivanja sprovođenja finansijskih instrumenata EU-a, u skladu sa pravilima postavljenih od EU-a.

U skladu sa time, u periodu pre nego što postane država kandidat, Kosovo treba da uspostavi pravne, institucionalne i administrativne strukture kako bi kada dođe vreme moglo uspešno i pravilno da sprovedi ove programe. Stoga, ovo poglavlje pruža opšti pregled potreba Kosova što se tiče tih mera, kao i potreba za pripreme za dalje korišćenje pomoći EU-a, koju će dobiti tokom procesa pristupanja. Na osnovu ovih potreba, Kosovo treba da izradi konceptualne politike za strukturne fondove i regionalne politike i planira podizanje svojih stabilnih administrativnih kapaciteta za sprovođenje istih.

Zahtevi SSP-a

SSP, odnosno članovi 121, 122, 123, 124. i 125, omogućavaju Kosovu pristup pomoći koju nudi EU, kao deo procesa evropskih integracija zemlje. Pomoć EU-a je uslovljena ispunjenjem političkih kriterijuma u procesu evropskih integracija i obaveza koje proizilaze iz procesa stabilizacije-pridruživanja, a to će se fokusirati na približavanje domaćeg zakonodavstva sa onim iz EU-a, ekonomski razvoj zemlje i poboljšanje upravljanja. To će biti zasnovano na godišnjim ili dugogodišnjim programima koji sklope dogovor Kosovo i EU, u okviru dugogodišnjeg indikativnog okvira. Pomoć EU-a se može dati i u obliku makro-finansijske pomoći, u koordinaciji sa međunarodnim finansijskim institucijama, u okviru realizacije programa između Kosova i Međunarodnog monetarnog fonda.

Za ispunjavanje svojih obaveza u okviru SSP-a, Kosovo se treba osigurati da će finansijska saradnja nastaviti da podržava demokratske, ekonomske i institucionalne reforme, u skladu sa procesom stabilizacije-pridruživanja. Kosovo treba da ojača koordinaciju donatora i finansijska pomoć EU-a treba da se blisko koordinira sa drugim izvorima iz država članica i drugih država van EU-a kao i međunarodnim finansijskim institucijama. Kosovo se obavezuje da će davati redovne informacije o svim izvorima pomoći.

Od 2007. EU daje finansijsku pomoć za zemlje kandidate i potencijalne kandidate za učlanjivanje u EU-u u okviru Instrumenta predpristupne pomoći (IPA), u skladu sa Uredbom Saveta (EK) br. 1085/2006 od 17. juna 2006., kojom je uspostavljen Instrument predpristupne pomoći (u daljem tekstu: Okvirna uredba), u skladu sa članom 17. Okvirne uredbi i članom 7. Uredbe (EK) br. 718/2007 o sprovođenju Uredbe Saveta (EK) br. 1085/2006. Svaka zemlja korisnik je sklopila okvirni sporazum sa Evropskom komisijom kako bi se odredila pravila i načela saradnje predviđene okvirnom uredbom. Pomoć data preko IPA-e je produžena za period 2014-2020., Uredbom 231/2014 Parlamenta Evrope i Saveta, kojom se osniva predpristupni instrument (IPA 2), odnosno Uredbom za sprovođenje IPA 2. Vlada Republike Kosovo i Evropska komisija (EK) su potpisale okvirni sporazum koji je stupio na snagu 16. aprila 2015. Na osnovu okvirnog sporazuma, za svaku programsku godinu IPA-e se potpisuju finansijski sporazumi.

Trenutno stanje

Zakonodavni okvir

Kao što je rečeno, *acquis* u ovom poglavlju se uglavnom sastoji od okvirnih uredbi i uredbi za sprovođenje, koje ne zahtevaju izmene u nacionalnom zakonodavstvu, nego samo njihovo sprovođenje kroz nacionalno zakonodavstvo, u cilju obezbeđivanja da finansijski instrumenti EU-a su u skladu sa pravilima EU-a. Ipak, odgovarajuće izvršenje ovih sredstava zahteva transponovanje *acquis* u povezanim oblastima, kao što su državna pomoć, životna sredina i javne nabavke. Mere u ovom smislu se pokrivaju od odgovarajućih poglavlja ovog programa.

Institucionalni okvir i programiranje

Institucionalni okvir u ovoj oblasti sastoji se od:

- Kancelarija Predsednika Valde;
- Ministarstva regionalnog razvoja.

Programiranje

Programiranje pomoći EU kroz IPA zasniva se na Strateškom indikativnom dokumentu 2014-2020., koji određuje sektore i dugoročne prioritete za period 2014-2020. Pomoć pružena u okviru IPA-e za period 2014-2020. uključuje iznos od preko 602. miliona evra. Programiranje je sektorsko, na osnovu sektorskih planskih dokumenata kao dokumenti koji sadrže odgovarajuće informacije za sektore u kojima se programiranje odvija. Izrađeno je 7. dokumenata za sledeće sektore:

- Vladavina prava;
- Energetika;
- Poljoprivreda;
- Reforma javne uprave;
- Konkurentnost i inovacije;
- Obrazovanje, zapošljavanje i socijalne politike;
- Životna sredina.

Finansijski sporazum za IPA 2016., prvi deo je stupio na snagu, kao i finansijski sporazum za IPA 2016., drugi deo, gde Kosovo će imati koristi od direktne budžetske podrške u sektoru javne uprave, u iznosu od 25. miliona evra, koja je počeo refundirati od 2019. Takođe, je stupio na snazi finansijski sporazum za IPA 2017, prvi deo, i IPA 2017, drugi deo, koji podržava upravljanje javnim finansijama sa istim iznosom, 25. miliona evra kao i sektorsku budžetsku podršku. Tokom 2018. i 2019. započele su pripreme za programiranje IPA 2019. i 2020., a tokom 2019. stupio je na snagu sporazum za IPA 2018. i za IPA 2019., dok su tokom 2020. finansijski ugovori za programe u okviru IPA 2019. drugi deo i finansijski sporazum za IPA 2020., završeni.

U cilju koordinacije svih infrastrukturnih investicija u Republici Kosovo, finansiranih iz domaćih i stranih izvora, odlukom Vlade od 8. jula 2015. osnovan je Nacionalni savet za investicije (NSI). Odluka je izmenjena 9. jula 2020. i uspostavljen je Odbor za strateško planiranje (OSP), kojim je predsedavao premijer i delovao je kao Nacionalni savet za investicije. 18. decembra 2017. Vlada Kosova je usvojila prioritetni spisak infrastrukturnih projekata, koji obuhvata 63. projekta u iznosu od 3, 4 milijarde evra u četiri (4) sektora: transport, životna sredina, energetika i socijalni sektor.

U smislu saradnje sa drugim zemljama, višegodišnji programi (IPA 2014-2020.) su usvojeni za prekograničnu saradnju sa zemljama regiona kao što su Kosovo-Albanija, Kosovo-Crna Gora i Kosovo-Makedonija. Potpisani su sporazumi o partnerstvu o upravljanju tehničke pomoći za program prekogranične saradnje sa svakom partnerskom državom za višegodišnji period IPA II 2014-2020. Tokom ovog perioda, zbog procesa promena u kojima se očekuje da će Crna Gora preći na decentralizovani sistem upravljanja, dana 10. februar 2017. je potpisan i stupio je na snagu bilateralni sporazum između Kosova i Crne Gore za program prekogranične saradnje.

Štaviše, potpisani su i godišnji trostrani finansijski sporazumi za 2019. i 2020. za program prekogranične saradnje između Evropske komisije, Kosova i Albanije, između Evropske komisije, Kosova i Severne Makedonije kao i između Evropske komisije, Kosova i Crne Gore. Očekuje se da će ovi sporazumi stupiti na snagu u trenutku obaveštavanja stranaka diplomatskim putem.

Strukture za sprovođenje programa prekogranične saradnje sa partnerskim zemljama sastoje se od: operativne strukture (OS) na čelu sa MLS-om, gde generalni sekretar MLS-a je vođa OS, delegiran od strane NIPAC-a. Druge strukture za sprovođenje ovog programa su sledeći: Zajednički tehnički sekretarijat (JTS) i Zajednički nadzorni odbori (JMC) za svaku zemlju koja saraduje u ovom programu. U programu prekogranične saradnje sa Crnom Gorom, ulogu revizora unutar države Kosova igra Centralna jedinica za harmonizaciju interne revizije u okviru MFRT, dok kontrolni organ je u okviru MALS-a.

Praćenje

Za obezbeđenje praćenja sprovođenja programa i projekata koji se financiraju kroz IPA sredstva je Zajednički odbor za praćenje IPA-e, koji se sastaje svake godine. Celokupno praćenje donatorske pomoći, a posebno pomoći EU, vrši se na dva načina: koristeći redovno izveštavanje donatora u okviru Platforme za upravljanje pomoći (PUP) i učešće službenika u sastancima upravnih odbora projekata.

Srednjoročni prioritetni ciljevi

Iako je IPA II programiranje završeno i očekuje se da započne novi instrument - IPA III, ipak osnovne obaveze Kosova za IPA III nisu utvrđene.

3.23. 23. poglavlje *acquis-a*: Sudstvo i osnovna prava

Poglavlje 23. *acquis* obuhvata ove oblasti: Pravosuđni sistem, politike protiv korupcije i osnovna prava. Politike EU u oblasti sudstva i osnovnih prava imaju za cilj očuvanje i dalji razvoj EU-a kao zona slobode, bezbednosti i pravde. Stvaranje nezavisnog i efikasnog sudstva je od velikog značaja. Nepristrasnost, integritet i viši standard suđenja od sudovima je od suštinskog značaja za zaštitu vladavine prava. To zahteva snažno angažovanje za eliminisanje spoljnih uticaja na sudstvo i dodelu dovoljnih finansijskih sredstava i obuku u oblasti sudstva. Takođe, trebaju postojati zakonske garancije za postupke pravičnog suđenja. Istovremeno, od država članica se zahteva efikasna borba protiv korupcije, s obzirom da ovo predstavlja pretnju za stabilnost demokratskih institucija i vladavinu prava. Solidan, pouzdan zakonski i institucionalni okvir je neophodan za podršku koherentne politike za sprečavanje i ometanje korupcije. Štaviše, države članice trebaju da obezbede poštovanje osnovnih prava i prava građana EU-a, kao što je zagarantovano zakonodavstvom EU-a i Poveljom o osnovnim pravima.

Zahtevi SSP-a

Zahtevi SSP-a u oblasti sudskog sistema

U okviru delokruga sudskog sistema, u skladu sa obavezama i zahtevima pristupanja Evropskoj uniji, koje proizilaze iz SSP-a (čl. 83) zahteva se jačanje saradnje sa EU-om u oblasti sudstva, sa fokusom na jačanje institucija, u cilju konsolidacije pravne države kroz jačanje nezavisnosti, nepristrasnosti i odgovornosti sudskog sistema. Saradnja će se posebno fokusirati na upravljanje pravdom, razvijanje adekvatnih struktura sudova i tužilaštava kao i drugih sudskih organa sa ciljem njihove odgovarajuće pripreme za saradnju u građanskim, komercijalnim i krivičnim pitanjima kao i sprečavanju, istrazi, gonjenju i suđenju organizovanog kriminala, korupcije i terorizma.

Zahtevi SSP-a u oblasti politika protiv korupcije

Prema obavezama koje proizilaze iz SSP-a, član 83 (Jačanje institucija i pravne države) i člana 91 (Sprečavanje i borba protiv organizovanog kriminala i drugih nezakonitih aktivnosti), zahteva se razvoj adekvatnih policijskih struktura, tužilaca i sudija i ostalih sudskih organa kao i sprovođenje zakona na način koji bi omogućio efektivno sprečavanje, istragu, krivično gonjenje i suđenje korupcijskih radnji (član 83). Takođe, prema članu 91, zahteva se da stranaka saraduju u cilju jačanja struktura Kosova za borbu i sprečavanje krivičnih radnji, posebno korupcije i ostalih oblika teških krivičnih radnji na međugraničnom smislu. U ovom smislu, zahteva se da Kosovo poštuje odgovarajuće međunarodne povelje i instrumente u ovoj oblasti. Na nivou sprečavanja, od Kosova se traži da teži sprovođenju mera koje su ekvivalentne sa onima koje su određene odgovarajućim zakonodavstvom EU-a, i koje su sadržane u odgovarajućim međunarodnim poveljama i instrumentima koji se odnose na ovu oblast.

Zahtevi SSP-a u oblasti osnovnih prava, zaštite manjina i kulturnog nasleđa

Što se tiče zaštite osnovnih prava i zaštite manjina, u skladu sa zahtevima koji proizilaze iz SSP-a, treba se obezbediti poštovanje demokratskih načela i ljudskih prava, kao što su ona proglašena Univerzalnom deklaracijom ljudskih prava iz 1948. kao i onih koja su sadržana u Konvenciji za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda iz 1950, konačnim Helsinškim dokumentom i Pariškom kartom za novu Evropu (član 3). Takođe, kosovske institucije trebaju da obezbede poštovanje prava i međunarodnih instrumenata,

uključujući one koje se odnose na zaštitu ljudskih prava i osnovnih prava, pa do zaštite osoba koje pripadaju manjinama, bez diskriminacije po bilo kojoj osnovi (član 4).

Zahtevi SSP-a u oblasti zaštite ličnih podataka

Na osnovu obaveza koje proizilaze iz člana 84. SSP-a, institucije Republike Kosovo se trebaju obezbediti da zakonodavstvo za zaštitu ličnih podataka, u cilju dostizanja nivoa zaštite ličnih podataka na Kosovu bude slično onim u *acquis-u* EU-a. Zaštita ličnih podataka se treba razvijati na takav način da bude u skladu sa zakonodavstvom EU-a u ovoj oblasti.

Zahtevi iz ostalih mehanizama pristupanja u EU pristupanja u EU

Pravosudni sistem

Prema nalazima Izveštaja EK o Kosovu - 2019, utvrđeni su sledeći nedostaci u pogledu funkcionisanja sudstva: ograničena primenjivost zakona iz paketa pravde 2015., nemogućnost da pravosuđe ne podleže nedoličnom političkom uticaju, ograničeni kapaciteti institucija vladavine zakona, i efikasno i brzo upravljanje pravde. Kosovo treba da posveti posebnu pažnju:

- Usvajanje zakona o disciplinskoj odgovornosti sudija i tužilaca;
- Zakon o disciplinskoj odgovornosti sudija i tužilaca počeo je efikasno da se primenjuje. Ovaj posao se mora nastaviti. Pokretanje elektronskog sistema upravljanja predmetima i uspostavljanje centralnog sistema kaznene evidencije dobro su napredovali. Sudski savet Kosova i Tužilački savet Kosova uložili su napore u sprovođenju zakona koji se odnose na njihovo funkcionisanje, a koji su stupili na snagu početkom 2019.
- Potrebno je da institucije vladavine prava neprestano ulažu napore u izgradnju svojih kapaciteta. Pandemija COVID-19 ograničila je održavanje ročišta na Kosovu; međutim, Zakon o krivičnom postupku Kosova predviđa da suđenje mora započeti ubrzo nakon 3 meseca bez ikakvog sudskog saslušanja. Ovo pravilo može uticati na značajan broj krivičnih suđenja (uključujući i one visokog profila). Kosovske vlasti moraju da se bave ovim pitanjem i preduzmu potrebne mere kako bi osigurale delotvorno i efikasno sprovođenje pravde na Kosovu.
- Institucije moraju nastaviti jačanjem kapacitete sudija, tužilaca i pomoćnog osoblja i poboljšati sudsku administraciju, posebno pokretanjem u potpunosti Centralizovanog nacionalnog sistema krivičnih dokaza i Informacionog sistema za upravljanje predmetima širom Kosova;
- Završiti rad na funkcionalnoj reviziji sektora vladavine prava i razviti sveobuhvatnu sektorsku strategiju usmerenu na jačanje nezavisnosti, nepristranosti, integriteta, odgovornosti i ukupnih kapaciteta pravosuđa i tužilaštva, sa posebnim fokusom na suzbijanje korupcije i organizovanost zločin;
- Povećati napore na smanjenju zaostalih predmeta, uključujući upotrebu alata za alternativno rešavanje sporova, a posebno medijaciju, čija će se upotreba pravilno finansirati i promovisati.

Prema zahtevima sa sastanka Pododbora za pravdu, slobodu i bezbednost, neophodno je da se finalizuje postupak preipitivanja sektora vladavine prava, u rokovima koje odredi Ministarstvo pravde i postepeno uđe u fazu sprovođenja sektorske strategije. Takođe je razgovarano o nastavku napora u uspostavljanju mehanizama za rešavanje problema u pravosudnom sistemu, odnosno uticaju pandemije COVID-19 na pravosuđe, fokusirajući se na sledeće:

- Poduzeti sve radnje kako bi se minimalizovao uticaj pandemije COVID-19 na pravosudni sistem, posebno na tekuće krivične istrage i suđenja;
- Osigurati tačno evidentiranje svih slučajeva koji su pogođeni i na koje će uticati tromesečno pravilo člana 311. ZKP-a;
- Jedinica za NCCR treba da bude formalno osnovana u okviru Sekretarijata SSK-a;
- Jedinica NCCR SSK-a i IT jedinica preuzeće punu odgovornost za sprovođenje i upravljanje radom i održavanjem baze podataka do kraja 2020.;

Štaviše, u okviru zaključaka poslednjeg sastanka ovog Pododbora, zatraženo je i da se:

- Kada je reč o Elektronskom informacionom sistemu za upravljanje predmetima, osigura registracija svih slučajeva kako bi osigurati doslednu upotrebu istog za upravljanje predmetima za sve slučajeve u svim sudovima i tužilaštvima;
- Proces izbora preostalih članova SSK-a i TSK-a završen je bez odlaganja;
- Da bi se osiguralo da je postupak odabira transparentan, zasnovan na zaslugama i da odabrani kandidati ispunjavaju zakonske uslove za ove pozicije;
- Izvršiti sveobuhvatnu evaluaciju funkcionisanja sistema disciplinskih mera za sudije i tužioce.

Politike protiv korupcije

Prema nalazima Izveštaja EK o Kosovu - 2019. što se tiče borbe protiv korupcije, izazov ostaje stvaranje stalnog registra slučajeva istrage i krivičnog gonjenja slučajeva na visokom nivou, uključujući pravosnažne osude. Konačna konfiskacija imovine ostaja niska mada je postignut napredak u preliminarnom oduzimanju imovine.

Pošto se preporuke iz poslednjeg izveštaja samo delimično tretirane, one ostaju validne i dalje, tako da Kosovo treba da posveti posebnu pažnju:

- Izmeniti zakonski okvir (za suspendovanje i udaljavanje javnih službenika pod optužbom i osuđenih za korupciju, za prijavljivanje imovine, kao i za uzbunjivaće) kako bi se on uskladio sa evropskim standardima; konkretno usvojiti preispitani Zakonik o krivičnom postupku;
- Izraditi i finalizirati izmene u relevantnom zakonodavstvu, zajedno sa izmenama i dopunama Zakona o Agenciji za borbu protiv korupcije, kako bi se Agenciji omogućilo više ovlašćenja za verifikaciju prijavljivane imovine i da bi sistem izveštavanja bio efikasniji u postupanju prema podmićivanjima;
- Obezbediti da se finansijski izveštaji i izveštaji o kampanjama političkih stranaka redovno objavljuju i kontrolišu, i primenti sankcije prema prekršiocima zakona. Izmeniti pravni okvir koji reguliše finansiranje političkih stranaka i finansiranje kampanja na osnovu mišljenja Venecijanske komisije kako bi se osigurala efikasna primena, odgovornost i transparentnost.

Pravosudne institucije bi trebale ojačati efikasnost režima oduzimanja promovisanjem sistematske upotrebe produženog i 'redovnog' oduzimanja od strane tužilaštva i policije, uspostavljanjem fonda za konfiskacije i poboljšanjem procesa prodaje zaplenjene i konfiskovane imovine kojim upravlja Agencija za upravljanje zaplenjenom ili konfiskovanim imovinom (AUZKI).

Takođe, odrediti prioritete u potpunoj primeni preispitanog zakonodavnog okvira u oblasti vladavine zakona, uključujući obuku i podizanje svesti, kako bi on bio efikasno sredstvo za borbu protiv korupcije.

Prema obavezama proisteklih iz Pododbora za pravdu, slobodu i bezbednost iz 2020., institucije Republike Kosovo treba da budu snažno posvećene jačanju struktura za suzbijanje, sprečavanje, istragu, krivično gonjenje i efikasno suđenje korupcije. Takođe je potrebno kontinuirano praćenje kako bi se pregledao napredak institucija u registru slučajeva korupcije na visokom nivou i organizovanog kriminala koji se odnose na liberalizaciju viznog režima.

Pored toga, vlasti bi trebale uspostaviti Fond za konfiskovanje imovine i ojačati rad Agencije za upravljanje zaplenjenom i konfiskovanim imovinom (AUZKI).

Osnovna prava, zaštita manjina i kulturno nasleđe

Na osnovu nalaza *Izveštaja EK o Kosovu - 2020.*, u oblasti osnovnih prava, pravni okvir garantuje zaštitu osnovnih prava i u skladu je sa evropskim standardima. Međutim, potrebno je učiniti više na promociji i osiguranju pune primene zakonodavstva i politika o ljudskim pravima. Koordinaciju vlade za mehanizme zaštite ljudskih i manjinskih prava, kako na centralnom, tako i na lokalnom nivou, treba poboljšati, a pitanja osnovnih prava treba da budu visoko na političkoj agendi. Nedostaju ljudski i finansijski resursi, a nadležni organi i dalje zavise od donatorske podrške. Međuministarski mehanizmi koordinacije često se tretiraju kao formalnost i pokazali su se neefikasnim u unapređivanju ljudskih prava.

Potrebno je uložiti više napora da se adresiraju preporuke izveštaja za 2019. godinu, koje su i dalje primenljive. Kosovu je potrebno posebno:

- Da preispita i ojača efikasnost i delotvornost mehanizama za koordinaciju i sprovođenje politika i strategija ljudskih prava. Jačati ulogu antidiskriminacionih službenika u ministarstvima i opštinama;
- Da ojača primenu Zakona o ravnopravnosti polova i preduzeti konkretne mere kako bi se obezbedilo funkcionisanje prihvatilišta za žrtve rodno zasnovanog nasilja;
- Da usvoji Strategiju za povratak i zajednice i obezbedi pravilno sprovođenje Strategije za uključivanje zajednica Roma i Aškalija¹⁴ u kosovskom društvu 2017-2021;
- Da usvoji Zakon o kulturnom nasleđu i Zakon o verskim slobodama i obezbediti održivo funkcionisanje Saveta za primenu i nadzor. Unaprediti zaštitu kulturnog nasleđa u potpunosti primenjujući zakonodavstvo o posebnim zaštićenim zonama i ilegalnim građevinama.

Međutim, u sto se tice slobode izražavanja postignut je ograničen napredak u adresiranju preporuka iz prethodnog izveštaja. Javne klevete i prijetnje novinarima i dalje zabrinjavaju. Posebna zabrinutost postoji zbog slobode izražavanja na severu Kosova, uključujući autocenzuru.

Pravnim inicijativama Odbora za lokalnu upravu, javnu upravu i medije Skupštine Kosova (nacrti zakona o javnom servisu i Nezavisnoj komisiji za medije) nedostajala je transparentnost. Javni emiter ostaje ranjiv na politički pritisak i uticaj. Nedostatak finansijske samodostatnosti čini medije ranjivim na političke i poslovne interese. Ovo je dodatno pojačano nedostatkom informacija i podataka o krajnjem korisniku vlasništva nad medijima - odredbe o tome još uvek nisu uključene u zakon.

Sledeće godine, Kosovo treba dalje da poboljša odgovor institucija odgovornih za fizičke napade na novinare i druge oblike pritiska, uključujući bolju međuinstitucionalnu saradnju. Takođe, mora da obezbedi održivo finansiranje za javni emiter na način koji čuva njegovu nezavisnost. Zakon o Nezavisnoj komisiji za medije treba revidirati kako bi se ažurirala njegova ovlašćenja, uključujući i audio-vizuelne medije, u skladu sa Direktivom o audio-vizuelnim medijskim uslugama; kao i da poveća dostupnost podataka na audio-vizuelnom tržištu, posebno kada je reč o vlasništvu nad medijima.

U skladu sa obavezama koje proizilaze iz Pododbora za pravdu, slobodu i bezbednost, neophodno je zalaganje institucija da primene paket zakona o ljudskim pravima i da daju najveći politički prioritet zaštiti ljudskih prava. Institucije zemlje treba da preduzmu konkretne korake za jačanje koordinacije postojećih mehanizama za zaštitu ljudskih prava na centralnom i lokalnom nivou, kao i da ojačaju ulogu službenika za ljudska prava u ministarstvima i opštinama. Neophodno je osigurati pravilno procenje pratećih aktivnosti za izveštaje i preporuke narodnog advokata, kako bi se dalje povećao nivo primene.

Institucije vladavine prava moraju nastaviti da u potpunosti istražuju napade na novinare, slučajeve seksualnog i porodičnog nasilja, zločine iz mržnje, govor mržnje i diskriminaciju i napade na LGBTI osobe, pružajući pravovremene istrage i potpune i presuđujuće u takvim slučajevima.

Usvojiti podzakonske akte o Zakonu o dečijoj zaštiti. Kao i da preduzme konkretnije korake za primenu Zakona o paraplegičarima i tetraplegičarima i Zakona o slepima.

Revidirani Zakon o nasilju u porodici trebalo bi da bude usvojen kako bi se usaglasio sa važećim Krivičnim zakonikom koji nasilje u porodici definiše kao posebno krivično delo i kako bi se nastavila obuka sudija, tužilaca i policije o krivičnom zakonodavstvu u vezi sa nasiljem u porodici i drugim oblicima krivičnog dela. rodno zasnovano nasilje. Vlada bi trebalo da dodeli stabilan i trajan budžet za finansiranje skloništa, kako bi njihov rad bio održiv i efikasan i sprečio njihovo privremeno zatvaranje.

U okviru slobode izražavanja, održivo finansiranje RTK mora se obezbediti bez daljeg odlaganja na način da se očuva njegova nezavisnost. Zakon o Nezavisnoj komisiji za medije takođe treba revidirati kako bi se ažurirale nadležnosti u vezi sa internetskim audiovizuelnim medijskim uslugama obuhvaćenim Direktivom o audiovizuelnim medijskim uslugama iz 2010.

¹⁴ Sve ove grupe se stavljaju u širem sveobuhvatnom terminu „Romi“, u skladu sa Okvirom EU za nacionalne strategije za integraciju Roma.

Zaštita ličnih podataka

Prema nalazima *Izveštaja EK o Kosovu - 2020.* za sprovođenje zakona o zaštiti ličnih podataka treba da bude imenovan poverenik nove Agencije za informacije i privatnost. Takođe, usvojiti potrebne podzakonske akte i osigurati budžet za Agenciju.

Trenutno stanje

Zakonodavni okvir i okvir politikai

Pravosudni sistem

Zakonodavni okvir u ovoj oblasti sastoji se od ovih glavnih odgovarajućih normativnih akata:

- Zakon o sudovima;
- Zakon o državnom tužilaštvu;
- Zakon o Sudskom savetu Kosova;
- Zakon o Tužilačkom savetu Kosova;
- Zakon o disciplinskoj odgovornosti sudija i tužilaca;
- Zakon o Akademiji pravde;
- Zakon o beležništvu;
- Zakon o posredovanju;
- Zakon o izvršnom postupku;
- Zakon o izvršenju krivičnih sankcija;
- Krivični zakonik Republike Kosovo;
- Zakonik o krivičnom postupku Republike Kosovo;
- Zakon o krivičnoj odgovornosti pravnih lica.

Okvir politika u ovoj oblasti sastoji se od sledećih dokumenata:

- Strateški plan 2019-2021. sistema tužilaštva;
- Strategija i akcioni plan za smanjenje zastarelih predmeta;
- Razvojna strategija Ministarstva pravde 2018.-2021.;
- Zakonodavni i Okvir politika u borbi protiv korupcije.

Politike protiv korupcije

Oblast politika protiv korupcije u Republici Kosovo se uređuje sledećim zakonima:

- Zakon o prijavljivanju, poreklu i kontroli imovine i poklona svih visokih javnih zvaničnika;
- Zakon o sprečavanju sukoba interesa u vršenju javne funkcije;
- Zakon o Agenciji za borbu protiv korupcije;
- Zakon o zaštiti uzbunjivača;
- Zakon o finansiranju političkih subjekata;
- Zakon o javnim nabavkama.

Okvir politika u ovoj oblasti sastoji se od sledećih dokumenata:

- Strateški plan tužilačkog sistema 2019.-2021.;
- Strategija i akcioni plan protiv korupcije;
- Akcioni plan za borbu protiv korupcije.

Osnovna prava

Zakonodavni okvir u ovoj oblasti sastoji se od ovih glavnih relevantnih normativnih akata:

- Zakon o zaštiti od diskriminacije;
- Zakon o Ombudsmanu;
- Zakon o ravnopravnosti polova, Zakon o zaštiti od nasilja u porodici;
- Krivični zakonik Republike Kosovo;
- Zakonik o maloletnicima;

- Zakon o civilnim aspektima međunarodne otmice dece;
- Zakon o profesionalnom osposobljavanju, prekvalifikovanju i zapošljavanju osoba sa ograničenim sposobnostima;
- Zakon o slepim licima;
- Zakon o materijalnoj podršci porodicama dece sa stalnim ograničenim sposobnostima;
- Zakon o statusu i pravima osoba sa paraplegijom i tetraplegijom.

Okvir politika u ovoj oblasti sastoji se od sledećih dokumenata:

- Nacionalna strategija o pravima osoba sa ograničenim sposobnostima 2013.-2023.;
- Nacionalna strategija o imovinskim pravima;
- Standardne procedure za borbu protiv nasilja u porodici;
- Kosovski program za ravnopravnost polova u Akcioni plan 2020.-2024.;
- Strategija o dečijim pravima 2019. – 2023.

Zštita manjina i kulturno nasleđe

Zakoni koji pokrivaju oblast zaštite manjina i kulturnog nasleđa su sledeći:

- Zakon o zaštiti i promovisanju prava zajednica i njihovih pripadnika u Republici Kosovo;
- Zakon o upotrebi jezika;
- Zakon o specijalnim zaštićenim zonama.

Okvir politika u ovoj oblasti sastoji se od sledećih dokumenata:

- Strategija i akcioni plan za uključivanje zajednica Roma i Aškalija u kosovskoj društvu 2017.-2021.;
- Strategija za zajednice i povratak;
- Nacionalna strategija za kulturno nasleđe 2017-2027.

Zaštita ličnih podataka

- Zakon o zaštiti ličnih podataka.

Institucionalni okvir

Pravosudni sistem

Institucionalni okvir u oblasti pravosuđa sastoji se od sledećih institucija.

- Ministarstvo pravde;
- Sudski savet Kosova;
- Tužilački savet Kosova;
- Državno tužilaštvo;
- Akademija pravde;
- Osnovni sudovi;
- Apelacioni sud;
- Vrhovni sud;
- Ustavni sud.

Kao druge institucije koje pokrivaju oblast pravosudnog sistema su još i Komora javnih beležnika Kosova, Advokatska komora Kosova i Komora privatnih izvršitelja Kosova.

Politike protiv korupcije

Institucionalni okvir politika u borbi protiv korupcije sastoji se od sledećih institucija

- Agencija protiv korupcije;
- Specijalna radna grupa protiv korupcije STRK-a;
- Nacionalni koordinator za suzbijanje privrednog kriminala;
- Nacionalni savet protiv korupcije;
- Osnovna tužilaštva.

- Prateći mehanizam za uspostavljanje međuinstitucionalne saradnje – Tužilački savet Kosova realizovao je uspostavljanje baze podataka/Prateći mehanizam u cilju usklađivanja statističkih izveštaja između subjekata koji podnose krivične prijave.

Osnovna prava

Institucionalni okvir u oblasti osnovnih prava sastoji se od ovih mehanizama.

- Kancelarija za dobro upravljanje (KPV);
- Institucija Ombudsmana;
- Agencija za rodnu ravnopravnost;
- Službenice/ci za rodnu ravnopravnost u ministarstvima i opštinama;
- Službenici za zaštitu od diskriminacije u ministarstvima i opštinama;
- Kosovska agencija za upoređivanje i verifikaciju imovine;
- Nacionalni koordinator protiv nasilja u porodici;
- Međuministarska komisija o pravima deteta;
- Međuministarska koordinaciona grupa za ljudska prava;
- Savetodavna i koordinaciona grupa za prava osoba iz LGBTI zajednice;
- Korektivna služba Kosova;
- Kosovska probaciona služba;
- Inspektorat MP-a za KSK;
- Nacionalni mehanizam za sprečavanje mučenja i nečovečnih i ponižavajućih postupaka;
- Agencija za besplatnu pravnu pomoć;
- Nacionalni savet za osobe sa invaliditetom.

Zaštita manjina i kulturno nasleđe

Institucionalni okvir koji pokriva oblast zaštite manjina i zaštitu kulturne baštine je sastavljen od.

- Ministarstvo za zajednice i povratak;
- Ministarstvo kulture, omladine i sporta;
- Savetodavno veće za zajednice;
- Savet za sprovođenje i praćenje;
- Kancelarija Poverenika za jezike;
- Kancelarija za pitanja zajednica; Tehnička radna grupa za koordinaciju sprovođenja preporuka okvirne konvencije za zaštitu nacionalnih manjina;
- Lokalni odbori za javnu bezbednost;
- Opštinski saveti za bezbednost u zajednici;
- Opštinski akcioni komitet za praćenje sprovođenja strategije i akcionog plana za uključivanje zajednica Roma i Aškalija u kosovsko društvo;
- Tehnička radna grupa za zaštitu od diskriminacije protiv zajednica Roma, Aškalija i Egipćana.

Zaštita ličnih podataka

- Agencija za informacije i privatnost.

Podrška donatora

Sudni sistem

U okviru EU i bilateralne pomoći u oblasti pravosuđa, realizovani su sledeći projekti.

Sistem informacionog upravljanja predmetima - ima za cilj da podrži institucije pravosuđa na Kosovu. Ovaj projekat, podržan od strane Ministarstva inostranih poslova Norveške, ima za cilj da obezbedi tehničku pomoć Sudskom savetu Kosova (SSK) u automatizaciju funkcionisanja rada u svim sudovima i tužilaštvima na Kosovu.

Britanski projekat: Jačanje pravosudnog i tužilačkog sistema koji ima za cilj da ojača kapacitete i ulogu Kosovskog tužilačkog saveta (TSK) pružanjem direktne podrške TSK-u da identifikuje najurgentnija pitanja i izazove sa kojima se suočava, kao i da pripremi akcioni plan za efikasno tretiranje ovih pitanja i izazova. Ovaj projekat finansira Vlada Ujedinjenog Kraljevstva, koju predstavljaju Kancelarija spoljnih poslova i Federacija zajedničkog bogatstva (KSPFZB), preko svog partnera za sprovođenje - Axiom International. Trajanje: oktobar 2018. - mart 2021.

- Opšti cilj projekta je doprineti poboljšanju efikasnosti pravosuđa i osnovnih prava.
- Specifični cilj koji se odnosi na pravosudni i tužilački sistem je jačanje profesionalnih kapaciteta pravosudnih i tužilačkih organa upravljanja neophodnim znanjem u strateškom planiranju.

Pomoć u razvoju ljudskih kapaciteta - projekat koji finansiraju Velikog vojvodstva Luksemburga i Kraljevine Norveške.

Projekat „Podrška nezavisnom, profesionalnom i nepristrasnom tužilačkom sistemu“ koji će se sprovesti unapređenjem medijske saradnje i povećanjem administrativnih kapaciteta i efikasnosti TSK-a. Ovaj projekat sprovodi CILC, a finansira holandska ambasada. Trajanje: septembar 2019. - maj 2021.

IPA projekt EUKOJUST podržava pravosudni sustav, financira ga EU, a sprovodi konzorcijum između IRZ-a, CILC-a i Ministarstva pravosuđa Hrvatske. Korisnici ovog projekta su: TSK, SSK, tužioci i sudovi, Ministarstvo pravde i Akademija pravde. Projekt je započeo realizaciju 1. oktobra 2020. i trajaće 40 meseci. Glavni cilj projekta je reforma pravosudnog sistema u skladu sa *evropskim i međunarodnim standardima*.

Program koji finansira USAID takođe će započeti programom „Pravda je važna“, koji traje od juna 2018. do juna 2021., a ima za cilj da poboljša pristup pravdi za sve i uključivanje marginalizovanih grupa, jačanje institucija, aktera i procesa isporuke. usluga besplatne pravne pomoći i pravnih informacija.

U oktobru 2020. započela je primena sveobuhvatnog IPA 2018 projekta za podršku pravosudnom sistemu na Kosovu u iznosu od 7,0 miliona evra. Ovaj projekt sprovode konzorcijum IRZ, Ministarstvo pravosuđa Hrvatske i Centar za međunarodnu pravnu saradnju - CILC. Cilj projekta je jačanje pravosudnog sistema na Kosovu i približavanje njegovih standarda evropskim i *acquis-om* EU-a. To će se postići jačanjem nezavisnosti i nepristrasnosti, odgovornosti, profesionalnosti, kvaliteta, efikasnosti i transparentnosti institucija u sektoru pravde. Program će podržati sveukupno upravljanje sektorom pravde, a razvije se aktivnosti za podršku institucijama, izgradnju kapaciteta i poboljšanje uslova rada. Pored toga, akcija će podržati borbu protiv nasilja u porodici i povećati pristup pravdi za sve građane, sa posebnim fokusom na žene, ranjive i marginalizovane grupe. U junu 2020. započelo je sprovođenje projekta PECK III u vrednosti od 2,25 miliona evra, koji se finansira iz IPA 2018, a sufinansira i sprovodi Savet Evrope. Cilj projekta je primena međunarodno priznatih metodologija GRECO i MONEYVAL za jačanje kosovskih institucija u borbi protiv korupcije, pranja novca i terorizma.

Pravosudne institucije će biti dodatno podržane IPA 2020. programom vrednim 3,5 miliona evra, odnosno opremom informacione tehnologije za dalju funkcionalizaciju Informacionog sistema za upravljanje predmetima u svim sudovima i tužilaštvima, kao i izgradnju centra za oporavak predmeta gde glavni centar podataka ima tehničkih problema i kvarova. Projekt takođe ima za cilj dalju podršku funkcionalizaciji i poboljšanju uslova Akademije pravde. Budući da se Vlada Kosova obavezala da će izgraditi novi objekat, projekat će dopuniti ovu investiciju potrebnom opremom i dodatnim snabdevanjem.

Pravosudni sistem na Kosovu dodatno podržava projekat "Podrška pravnim profesijama na Kosovu - LINK" vredan 0,8 miliona evra. Ovaj projekat će sprovoditi Savet Evrope i ima za cilj povećanje kapaciteta pravnih stručnjaka (Kosovska akademija pravde, Advokatska komora Kosova, studenti, profesori) u pogledu prakse Evropskog suda za ljudska prava i HELP metodologije.

Ovaj je projekt u ranoj fazi planiranja, a detaljno će biti opisan u 2021., dok će se okvirno ugovoriti 2022.

EU takođe predviđa nastavak projekta EKOJUST u drugoj fazi za podršku pravosudnom sistemu između IPA 2022 sa okvirnom vrednošću od 9,0 miliona evra. Cilj projekta je dalje povećati upravljačke kapacitete SSK-a i sudova i ojačati njihovu sposobnost da vode slučajeve posebne prirode sajber kriminala i nasilja u

porodici. Projekt će takođe podržati administraciju tužilačkog sistema i poboljšati kapacitete uprave Akademije pravde za razvoj, upravljanje i merenje programa obuke. Konačno, projekat će nastaviti pružati podršku u izradi zakona i politika i poboljšati mehanizme odgovorne za zaštitu ljudskih prava.

Takođe, od 2019. do maja 2022. nastaviće se sa realizacijom projekta KOSEJ II, koji se finansira iz IPA fondova sa mnogim korisnicima, a sprovodi Savet Evrope u iznosu od milion evra. Projekt će nastaviti da poboljšava svakodnevno funkcionisanje i kvalitet pravosudnog sistema uz stalnu podršku sudovima i centralnim vlastima: prepoznavanjem i efikasnijom upotrebom metodologije i alata Evropske komisije za efikasnost pravde (CEPEJ) i sprovođenjem preporuka datih u prvoj fazi projekta.

Pomoć EU u oblasti osnovnih prava obuhvata projekte navedene u nastavku.

Povratak i reintegracija na Kosovu V (EU-RRK V), program IPA 2016. koji finansira EU uz sufinansiranje od MZP, a sprovodi ga Međunarodna organizacija za migracije (IOM) ima za cilj da doprinosi naporima Vlade Kosova da promoviše tolerantno i multietničko okruženje zasnovano na poštovanju univerzalnih ljudskih prava, koja su pogodna za održivi povratak i reintegraciju raseljenih osoba i njihovih porodica iz redova manjina. Projekat podržava oko 400 vraćenih porodica u svim fazama, njegovim aktivnostima u odabranim opštinama. Aktivnosti programa započele su u 2018., a očekuje se da će biti okončane u roku od 36-48 meseci.

Program EU-a stabilizacije zajednica, četvrta faza (EU-CSP IV) u okviru IPA 2018., koji je počeo u januaru 2020. a sastanci/aktivnosti za sprovođenje su započeli u ovom periodu. Program koji finansiraju EU i Ministarstvo za zajednice i povratak ima za cilj da podrži stvaranje multietničkog sveobuhvatnog društva na Kosovu, stvaranje mogućnosti za sticanje prihoda za manjinske zajednice, promovisanje održive reintegracije povratnika, kroz podršku društveno-ekonomskoj stabilnosti i inicijativama za razvoj zajednice, poboljšavajući perspektivu integracije i socijalno obuhvatanje. Prvo, pružanjem podrške stvaranju i razvoju kolektivnih/udruženih biznisa, što će pomoći u razvoju kolektivnog poslovanja, stvaranju novog proizvoda dodane vrednosti i zajedničku profitabilnost kroz njihove maksimalne rezultate i ojačani položaj. Drugo, akcija podržava nove ili operativne nevećinske preduzetnike za osnivanje ili povećavanje njihove proizvodnje kroz materijalnu pomoć i know-how, kao i uspostavljanje poslovnih veza i proširenog pristupa tržištu. Treće, kroz primenu projekata na nivou zajednice, akcija će direktno podržati širok spektar inicijativa za rešavanje problema, prioriteta i potreba šire zajednice, podsticanjem mogućnosti za socijalnu (re)integraciju među članovima zajednice. Sve aktivnosti se izvode u uskoj saradnji sa lokalnim vlastima koje igraju važnu ulogu u svakom koraku procesa. Period realizacije projekta je 24 - 30 meseci.

Projekat podrške za zatvaranje kolektivnih centara, druga faza, je finansiran od strane EU u okviru IPA 2018, sufinansiran od MPZ-a, a koji je projekat počeo u januaru 2020., a sastanci /aktivnosti su započeli u ovom periodu za realizaciju projekta. Projekat će doprineti pravilnoj primeni strategija za raseljene porodice u kolektivnim centrima, podržavajući postizanje održivih rešenja za njihovu socijalnu i ekonomsku integraciju. Aktivnost će se odvijati kroz multilateralne intervencije čiji je cilj podrška dostojanstvenoj i održivoj integraciji do 70 porodica direktnih korisnika (142 osobe) koje stanuju u ovim kolektivnim centrima. Kao indirektni korisnici, opštine Leposavić, Zvečan i Gračanica imaju koristi od povećanih kapaciteta za pružanje održivih rešenja za njihovo raseljeno stanovništvo. Očekuju se tri ključna rezultata: zatvaranje 14 kolektivnih centara/i održiva rešenja smeštaja koja se nude do 70 raseljenih porodica, što olakšava njihov izlaz iz kolektivnih centara u pravcu dostojanstvenog života; pružanje socijalno-ekonomske podrške do 70 raseljenih porodica; i podrška razvoju zajednice i poboljšanju infrastrukture u tri opštine. Aktivnosti u različitim sektorima (smeštaj, humanitarna pomoć, ostvarivanje prihoda, socijalna integracija) sprovodiće se paralelno. Sve aktivnosti se izvode u uskoj saradnji sa lokalnim vlastima koje igraju važnu ulogu u svakom koraku procesa. Period realizacije projekta je 24 - 30 meseci.

Planirani finansijski okvir IPA III, uglavnom IPA 2021., predviđa kontinuiranu podršku zajednica na Kosovu projektom „Faza stabilizacije zajednice V (EU-CSP V) u ukupnoj vrednosti od 3, 0 miliona EUR (2, 5 iz EU i 0, 5 sufinansiranje od MZP-a). Cilj projekta je stvoriti mogućnosti za ostvarivanje prihoda za nevećinske zajednice (posebno žene, omladinu i RAE zajednicu) u ključnim ekonomskim sektorima na Kosovu, povećavajući tako njihove izgleda za (re) integraciju. V faza - Projekt takođe ima za cilj poboljšanje

socijalne uključenosti i održivosti zajednica u nepovoljnom položaju (posebno žena, mladih i RAE zajednice) stimulišući prilagođene međuetničke inicijative zajednica koje doprinose izgradnji poverenja i pomirenja.

Takođe, sa okvirom IPA 2022 planiran je projekat „Povratak i reintegracija na Kosovu faza VI (RRK VI)“ u ukupnoj vrednosti od 8, 0 miliona evra (6, 0 finansira EU, a 2, 0 sufinansira NRM). Projekat će sprovesti IOM, a cilj mu je da omogući državnim i nedržavnim akterima na Kosovu da primene povratak i održivu reintegraciju 260 raseljenih porodica, kao i da finansira dodatnu izgradnju kapaciteta.

U 2020. potpisan je i ugovor o bratimljenju sa Letonijom i Nemačkom za dalju podršku Agenciji za informacije i privatnost u iznosu od 20 miliona evra. Očekuje se da će projekat započeti sa sprovođenjem 2021., a cilj mu je poboljšati učinak Agencije za informacije i privatnost jačanjem institucionalnih, pravnih i regulatornih kapaciteta i podizanjem svesti javnosti o zaštiti podataka i pristupu javnim informacijama.

Prava deteta će biti podržana i projektom planiranim u okviru IPA 2020. koji predviđa sprovođenje od strane UNICEF-a na Kosovu u ukupnoj vrednosti od 2, 2 miliona evra (sufinansira UNICEF sa 300.000). Cilj ovog projekta je povećati broj dečaka i devojčica koji imaju koristi od multidisciplinarnih pristupa i usluga odgovorima na socio-ekonomske slabosti, nasilje, zanemarivanje, zlostavljanje i nejednaki pristup pravdi.

Ljudska prava takođe podržava projekat „Promocija različitosti i jednakosti na Kosovu“ vredan 0, 3 miliona evra koji se sprovodi u okviru programa Horizontalni instrument II, sufinansiran od strane višekorisničke IPA i Saveta Evrope. Projekt je započeo u maju 2019., a završice u maju 2022. Cilj projekta je ojačati kapacitete i pružiti podršku vlastima u poboljšanju sprovođenja politike / pravnog okvira u vezi s zabranom diskriminacije, borbom protiv govora mržnje i zaštitom prava LGBTI osoba u skladu sa standardima i preporukama koje je uspostavio Savet Evrope - posebno onima Evropske komisije za rasizam i netoleranciju (ECRI). Konkretnije, akcija će doprineti jačanju kapaciteta Kancelarije za dobro upravljanje u okviru Kancelarije premijera i Institucije ombudsmana u pogledu mehanizama zaštite ljudskih prava. Kroz svoju regionalnu dimenziju, akcija takođe ima za cilj jačanje saradnje i sinergije između Kosova i tela za ravnopravnost zapadnog Balkana u borbi protiv diskriminacije i govora mržnje u regionu.

Srednjoročni prioritetni ciljevi

Pravosudni sistem

U cilju ispunjavanja obaveza koje proističu iz SSP-a i dokumenata drugih mehanizama pristupanja EU-u u okviru delokruga Poglavlja 23, prioritet Vlade Kosova u oblasti osnovnih prava u periodu od 2020. do 2024, Vlada Kosova će se usredsrediti na ove srednjoročne prioritetne ciljeve:

- Dovršiti, odobriti i primeniti politike za postupak provere u pravosudnom sistemu, uključujući uspostavljanje mehanizama procesa provere u sudovima i tužilaštvima;
- Reforma pravosudnog sistema daljim unapređivanjem pravnog i okvira politika, zasnivajući se na analizama funkcionalnog revizijaa sektora vladavine prava;
- Unapređenje pravnog okvira i sistema upravljanja zaplenjenom ili oduzetom imovinom.

Da bi se identifikovali i odredili strateški i razvojni ciljevi u oblasti vladavine zakona kako bi se povećala efikasnost državnih institucija u sprovođenju zakona, pregledaće se pravni okvir za vladavinu zakona, kao i procesi saradnje između institucija koje imaju odgovornosti u oblasti vladavine zakona. Takođe će se proceniti institucionalni kapaciteti za vladavinu zakona; izdavanje preporuka za poboljšanje pravnog osoblja, kao i procesa saradnje. Ovaj proces će voditi MP koji će o napretku, rezultatima i preporukama funkcionalnog pregleda izveštavati Upravnom odboru, sastavljenog od predstavnika sledećih institucija: MP, MUP, MFRT, SSK, TSK, OAK, i predstavnika međunarodnih donatora koji pružaju tehničku podršku za podršku funkcionalnog pregleda. Ovaj Upravni odbor ima za zadatak da definiše opšte linije napretka funkcionalnog pregleda na osnovu preporuka MP-a i da predstavi Vladi Kosova Nacionalnu strategiju za vladavinu zakona na Kosovu. O ovom pitanju, MP će zaključiti memorandume o saradnji sa nezavisnim institucijama u oblasti Vladavine zakona za saradnju i koordinaciju aktivnosti u okviru ovog procesa;

- Povećanje broja javnih beležnika u skladu sa promenama odraženim u novom Zakonu o beležništvu;
- Povećanje broja privatnih izvršilaca;
- Povećanje broja posrednika;
- Održavanje obuke za javne beležnike, privatne izvršioce i posrednike.

U srednjoročnom periodu, SSK će, u cilju ispunjavanja obaveza koje proističu iz SSP-a, usredsrediti na ove srednjoročne prioritetne ciljeve:

- Razvoj i sprovođenje procesa ispunjavanja položaja za sudije, kao i praćenje politika, strategija i odluka SSK-a;
- Povećanje kapaciteta u sudovima za sprovođenje pravde, putem povećanja broja stručnih saradnika, u skladu sa Zakonom o sudovima;
- Organizovanje neprekidnih obuka za sudije u svim odeljenjima prema određenim oblastima, a posebno specijalizovana obuka za Posebno odeljenje u Osnovnom sudu u Prištini i Apelacionom sudu, na osnovu programa obuke koji proizilazi iz procesa procene potreba za obukom;
- Konsolidaciju projekta centralizovanog nacionalnog sistema krivičnih dokaza na Kosovu, ovaj projekat ima za cilj uspostavljanje i funkcionisanje centralizovanog računarskog registra krivičnih presuda koji obuhvata sudske odluke iz prošlosti i izdavanje uverenja, funkcionišući na ovaj način u skladu sa zahtevima ECRIS-a;
- Stalno ažuriranje i nadgledanje elektronske baze podataka kako bi se evidentirale sve žalbe i zahtevi za pokretanje disciplinske istrage i informacije koje su dostavili nadležni organi;
- Imenovanje preostalih članova za kompletiranje sastava Sudskog saveta Kosova;
- Sprovođenje Akcionog plana za slučajeve koji mogu biti pogođeni članom 311. PZKPK (2021.-2023.) kako bi se minimalizovao uticaj pandemije COVID-19 na pravosudni sistem, posebno u tekućim krivičnim istragama i suđenjima;
- Nastavak sa promocijom upotrebe medijacije za sudije i javnost;
- Konsolidaciju NCCR projekta, ovim projektom se želi postići stvaranje i rad centralizovanog računarskog registra krivičnih presuda koji pokriva sudske odluke iz prošlosti i izdavanje potvrda, koje rade u skladu sa zahtevima ECRIS-a.

U srednjoročnom periodu, SSK, u cilju povećanja efikasnosti i delotvornost tužilačkog sistema, u skladu sa mandatom i izazovima identifikovanim u Izveštaju EK-a o Kosovu, ima za cilj:

- Unapređenje sistema administracije i odgovornosti u tužilačkom sistemu;
- Jačanje kapaciteta TSK-a i TSK-ovih komisija;
- Usvajanje i nadzor politika za smanjenje broja slučajeva sa fokusom na tretiranju slučajeva korupcije, privrednog kriminala i organizovanog kriminala;
- Sprovođenje Akcionog plana of 2019. od 2121. i Strateškog plana u tužilačkom sistemu Kosova;
- Izrada strateškog plana tužilačkog sistema nakon isteka trenutnog plana;
- Dalje unapređenje sistema arhiviranja datoteka u tužilačkom sistemu;
- Unapređenje procesa prikupljanja, obrade i prijavljivanja statistika;
- Izgradnja profesionalnog kapaciteta tužilaca i administrativnog osoblja;
- Dalje unapređenje profesionalnih kapaciteta STRK-a u primeni nove organizacione strukture u ovom tužilaštvu;
- Upotpunjavanje podzakonskih akata u skladu sa nedavnim zakonskim izmenama;
- Dalje unapređenje elektronskog sistema upravljanja predmetima;
- Jačanje kapaciteta odbora i osoblja odgovornog za razvoj disciplinskih postupaka i ocenu učinka tužilaca i osoblja.

U srednjoročnom periodu, Akademija pravde će se usredsrediti na unapređenje profesionalnih i interdisciplinarnih kapaciteta sudija, tužilaca i sudske i tužilačkog administrativnog osoblja, putem primene početnih i tekućih programa obuke, kao i putem obezbeđivanje resursa i drugih pravnih materijala, u skladu sa Zakon o Akademiji pravde i drugih podzakonskih akata.

Pored sprovođenja programa koji proizilaze prema potrebama sudija i tužilaca, prioritet u srednjoročnom periodu će biti:

- Obavezna obuka sa fokusom na profesionalnu etiku sudija, odnosno Zakon o disciplinskim odgovornostima sudija i tužilaca;
- Zakonodavne izmene bilo u krivičnim ili građanskim pitanjima.

Politike protiv korupcije

U cilju ispunjavanja obaveza koje proističu iz SSP-a i dokumenata drugih mehanizama pristupanja EU-u u okviru delokruga Poglavlja 23, prioritet Vlade Kosova u oblasti osnovnih prava u periodu 2021.-2025. Agencija protiv Korupcije će se usredsrediti na ove srednjoročne prioritetne ciljeve:

- Izrada analize za procenu mandata Agencije za borbu protiv korupcije. Ova analiza predviđa potrebu uspostavljanja mehanizama za procenu rizika od korupcije u različitim sektorima; procena prostora u zakonodavstvu koje omogućavaju korupcije "corruption legislation proofing", i praćenje sprovođenja planova integriteta;
- Dopunu mandata dodatnim merama za sprovođenje postupaka preliminarnih istraga i kontrole porekla imovine visokih javnih službenika;
- Uspostavljanje mehanizma i izgradnja institucionalnih kapaciteta službenika Agencije za sprovođenje zakona o zaštiti uzbunjivača;
- Izrada Vodiča za javne institucije, uključujući centralna i lokalna javna preduzeća, posebno u svrhu sprečavanja sukoba interesa;

U srednjem roku, Pravna akademija će se usredsrediti na:

- Poboljšanje profesionalnih kapaciteta sudija i tužilaca u suzbijanju bilo kog oblika korupcije davanjem prioriteta specijalizovanim programima obuke u borbi protiv korupcije, pranja novca, finansijskih istraga i drugih koruptivnih praksi.

Osnovna prava

U cilju ispunjavanja obaveza koje proističu iz SSP-a i dokumenata drugih mehanizama pristupanja EU-u u okviru delokruga Poglavlja 23, prioritet Vlade Kosova u oblasti osnovnih prava u periodu 2021.-2025. će biti primena postojećih zakona i fokus na ažuriranju i sprovođenje strategija o ljudskim pravima, obezbeđujući dugoročni pristup ovom pravu. Tačnije:

- Da se obezbedi odgovarajuće nadgledanje praćenja izveštaja i preporuka Ombudsmana, radi daljeg povećavanja nivoa primene;
- Uspostavljanje i potpuna funkcionalizacija institucionalnih mehanizama za zaštitu od diskriminacije u svim ministarstvima i opštinama i uspostavljanje sistema koordinacije između njih i Kancelarije za dobro upravljanje;
- Funkcionalizacija Međuministarske koordinacione grupe za ljudska prava;
- Uspostavljanje sistema za praćenje ljudskih prava na nivou zemlje;
- Jačanje uloge žena i devojaka u procesu donošenja odluka, njihovog ekonomskog osnaživanja i uklanjanja rodno zasnovanog nasilja i nasilja u porodici;
- Usvojiti podzakonske akte za sprovođenje zakona br. 06 / I-084 o zaštiti dece;
- Usaglašavanje zakonodavstva za izbornu reformu sa Zakonom o ravnopravnosti polova;
- Sprovođenje Programa za rodnu ravnopravnost Kosova i uspostavljanje sistema praćenja za primenu istog;
- Usvajanje nove Strategije protiv nasilja u porodici;
- Sprovođenje procene rodno uticaja za regulatorni okvir;
- Unapređenje sektora imovinskih prava, sa ciljem jasnije zakonske definicije imovinskih prava i pružanja efikasnijih, pristupačnijih i dostupnijih mehanizama putem kojih će građani moći steći pravno priznavanje njihovih prava;
- Poboljšanje politike za izvršenje krivičnih sankcija i podizanje svesti sudova o povećanju broja slučajeva izricanja alternativnih kazni u odnosu na izricanje zatvorskih kazni;

- Potpuno istražiti napade na novinare, slučajeve seksualnog i porodičnog nasilja, zločine iz mržnje, govor mržnje i diskriminaciju i napade na LGBTI osobe, obezbeđujući pravovremenu i potpunu istragu i osudu takvih slučajeva;
- Obezbediti održivo finansiranje za javni emiter i razmotriti zakonodavni okvir koji reguliše funkcionisanje Nezavisne komisije za medije.

U srednjoročnom periodu, Akademija pravde će se usredsrediti na podizanje profesionalnih i interdisciplinarnih kapaciteta sudija, tužilaca i sudskog i tužilačkog administrativnog osoblja u oblasti ljudskih prava i zaštite od diskriminacije, u skladu sa praksama Evropskog suda za ljudska prava i pružanjem pravnih resursa za korisnike, putem biblioteke i raznih istraživačkih materijala.

Zaštita manjina i kulturno nasleđe

U srednjem periodu, preduzeće se mere za uključivanje marginalizovanih grupa i manjinskih zajednica u visoko obrazovanje. Istovremeno, moramo nastaviti da radimo na poboljšanju pristupa izbeglih i raseljenih lica njihovoj imovini i javnim uslugama, kao i na pružanju većih ekonomskih mogućnosti.

Revizija zakonskog okvira, uključujući:

- Zakona o raseljenim licima;
- Zakon o povratku nezakonito dobijenih objekata kulturnog nasleđa;
- Zakon o izvozu kulturnih dobara;
- Povećanje sredstava za restauraciju spomenika kulturnog nasleđa: istorijskog, kulturnog i verskog.

U funkciji zaštite, očuvanja i promovisanja kulturnog nasleđa, posebna pažnja biće posvećena prekograničnoj saradnji i uključivanju područja baštine na Kosovu u regionalne programe razvoja kulturnog turizma.

3.24. 24. poglavlje *acquis*-a: Pravda, sloboda i bezbednost

Obo poglavlje obuhvata sledeće oblasti: upravljanje granicom, migraciju, sprečavanje i kontrolu ilegalnih migracija, politiku viza, bezbednost dokumenata, borbu protiv organizovanog kriminala i policijsku saradnju, borbu protiv pranja novca i finansiranje terorizma, borbu protiv terorizma, borbu protiv narkotika i saradnju u pravosuđu u krivičnim i građanskim pitanjima. Oblast pravde, slobode i bezbednosti spada među najdinamičnije oblasti politike EU-a i da politike EU-a u ovoj oblasti imaju za cilj očuvanje i dalji razvoj EU-a kao područje slobode, bezbednosti i pravde i da garantuje bezbednost, prava i slobodno kretanje u EU. Zakonodavstvo EU (EU) u ovoj oblasti se zasniva na opštim načelima koja potiču iz Ugovora o Evropskoj uniji, Ugovora o funkcionisanju EU i sudske prakse Suda pravde EU-a.

Pokrivena područja uključuju usklađivanje međunarodnog privatnog prava, sporazume o ekstradiciji između država članica, kontrolu unutrašnje i spoljašnje granice, vize, migraciju, politike azila, policijsku i saradnju u pravosuđu i borbu protiv kriminala (uključujući i borbu protiv terorizma, organizovanog kriminala, trgovine narkoticima, trgovine ljudima, kibernetički kriminal itd.). Kosovo kao zemlja kandidat za pristupanje mora da postepeno vrši transponovanje *acquis* u ovoj oblasti, i da razvija i sprovede odgovarajući Okvir politika kao i uspostavlja institucije sa kapacitetima za sprovođenje transponovanog *acquis*. Istovremeno, od država članica zahteva se da imaju neophodne administrativne kapacitete službe unutar agencija za sprovođenje zakona i drugih relevantnih organa, koji moraju postići potrebne standarde u ovim oblastima. Iako najdetaljniji deo politika EU-a o pravdi, slobodi i bezbednosti je obuhvaćen u *acquis* Schengena, gde spadaju ukidanje unutrašnjih graničnih kontrola u EU, međutim, za nove zemlje članice bitni delovi *acquis* Schengena se sprovode nakon posebne odluke Saveta donesene nakon pristupanja.

Zahtevi SSP-a

SSP, s druge strane, izričito nameće niz obaveza za Kosovo, koje se nalaze u Naslovu VII, odnosno u članovima 83-93. SSP-a.

Prema SSP-u, u oblasti upravljanja granicom, Kosovo će se pobrinuti o usklađivanju odgovarajućeg zakonodavstva u skladu sa EU *acquis*, intenziviranju regionalne saradnje, razmenu informacija, izgradnju

institucionalnih kapaciteta i borbi protiv prekograničnog kriminala. Što se tiče politike viza, Kosovo će se pobrinuti za transponovanje u kratkom periodu odgovarajućeg domaćeg zakonodavstva tako da bude usklađeno sa E acquis. Posebno, Kosovo će se pobrinuti o proširenju i funkcionisanju mreže sistema za izdavanje viza.

Što se tiče vladavine zakona, zahtevi SSP-a i drugih mehanizama pristupanja EU-u, se sastoje od jačanja i konsolidacije institucija vladavine zakona. Ovo je posebno istaknuto članom 83. SSP-a, koji naglašava da će se saradnja u ovoj oblasti posebno usredsrediti na jačanje nezavisnosti, nepristrasnosti i odgovornosti pravosuđa. U vezi s tim, posebno je neophodno razviti profesionalne kapacitete policije, tužilaca i sudija, kako bi se sprečila, istražila, gonila i sudila dela organizovanog kriminala, korupcije i terorizma.

Što se tiče migracija uopšte, Kosovo će uskladiti domaće zakonodavstvo sa EU acquis o uslovima ulaska i pravnog boravka stranaca na Kosovu, uslovima za zapošljavanje, spajanja porodice, dugoročni boravak, studiranje, istraživanje, kvalifikovane radnike, sezonske radnike, kretanje radnika unutar preduzeća i kaznene mere protiv poslodavaca. Za upravljanje regularne migracije, Kosovo će poštovati princip poštenog i jednakog tretmana stranih žena i muškaraca, uz promociju njihove integracije.

Što se tiče sprečavanja i kontrole ilegalne migracije, Kosovo će nastaviti da preduzme neophodne mere za sprečavanje i kontrolu ilegalne migracije, uključujući trgovinu ljudima i krijumčarenje migranata. Takođe će obezbediti zaštitu osnovnih prava migranata i pružanja pomoć emigrantima u potrebi.

Kosovo će nastaviti sa repatriacijom i vraćanjem državljana Kosova, državljana trećih zemalja i lica bez državljanstva koji su ušli na teritoriju bilo koje zemlje EU-a preko Kosova ili koji su ušli na teritoriju Kosova preko bilo koje zemlje članice EU-a. Takođe, Kosovo će početi pregovore o potpisivanju sporazuma kako bi se odredile konkretne procedure za repatriaciju ovih osoba. Takođe, Kosovo će izdati svojim građanima odgovarajuće lične isprave i obezbediti administrativne olakšice za tu svrhu. Kosovo će nastaviti napore da potpiše sporazume za repatriaciju u okviru mogućnosti sa zemljama koje su deo procesa stabilizacije i pridruživanja i preduzimaće potrebne mere kako bi osigurale brzu i fleksibilnu primenu ovih sporazuma.

U politici azila Kosovo će garantovati međunarodne standarde u skladu sa Ženevskom konvencijom o statusu izbeglica iz 1951. i Protokolom o statusu izbeglica iz 1967. Posebna pažnja će biti posvećena pravima azilanata, poštujući princip "non refoulement". U kratkoročnom periodu, Kosovo će osigurati usklađivanje nacionalnog zakonodavstva sa EU acquis, naročito u pogledu prihvatanja azilanata, obrađivanja zahteva za azil i u upravljanju povratkom azilanata u zemlji porekla.

U cilju sprečavanja i borbe protiv organizovanog kriminala i drugih ilegalnih aktivnosti, Kosovo će uskladiti zakonodavstvo sa EU acquis i ojačati mehanizme za sprečavanje i borbu protiv svih oblika organizovanog kriminala. Kosovo će učestvovati i saradivati sa regionalnim i međunarodnim mehanizmima u borbi protiv organizovanog kriminala i pridržavaće se međunarodnih konvencija i instrumenata u ovoj oblasti.

Što se tiče pranja novca i finansiranja terorizma, Kosovo će preduzeti neophodne mere kako bi sprečilo korišćenje finansijskih sistema u cilju pranja prihoda od kriminalnih aktivnosti i finansiranja terorizma. Kosovo će uskladiti domaće zakonodavstvo sa EU acquis i ojačaće mehanizme za borbu protiv pranja novca i finansiranja terorizma, istovremeno i usvajanje međunarodnih standarda u ovoj oblasti naročito standarde koje preporučuje FATF (Financial Action Task Force).

Što se tiče saradnje u borbi protiv nezakonitih droga, Kosovo će nastaviti saradnju kako bi se obezbedio uravnotežen i integrisan pristup pitanjima u vezi sa drogom, uz usklađivanje zakonodavstva sa EU acquis i jačanje struktura za borbu protiv nezakonitih droga. Kosovo će se takođe usredsrediti na upravljanje zdravstvenim i socijalnim posledicama zloupotrebe drogama i efikasnom upravljanju prokursorima, u skladu sa zajedničkim načelima strategije EU-a o drogama i drugim relevantnim dokumentima.

U oblasti borbe protiv terorizma, Kosovo će nastaviti sa usklađivanjem zakonodavstva sa EU acquis i ojačaće institucionalne mehanizme za sprečavanje, suzbijanje i finansiranje terorizma, obezbeđivanjem

vladavine prava, ljudskih prava, osnovnih sloboda, međunarodnog prava o izbeglicama i međunarodnom humanitarnom pravu. Kosovo će se pridržavati međunarodnih konvencija i instrumenata u ovoj oblasti.

Zahtevi iz ostalih mehanizama pristupanja u EU

U oblasti upravljanja granicama, *Izveštaj EK o Kosovu - 2020.* i rezultati Pododbora za pravdu, slobodu i bezbednost ističu da su potrebni dalji napori kako bi se obezbedilo da NCBM deluje punim potencijalom, uključujući i druge, u potpunosti sprovodeći Akcioni plan NCBM-a Usvojen u februaru 2019. Što se tiče međuinstitucionalne saradnje u ovoj oblasti, u izveštaju se navodi da se ta saradnja može dalje poboljšati u pogledu razmene informacija i zajedničke analize rizika čak i ako Kosovo učestvuje u Mreži za analizu rizika zapadnog Balkana, kojom upravlja FRONTEX.

U oblasti azila, *Izveštaj EK o Kosovu - 2020.* naglašava potrebu da se nastavi sa izgradnjom kapaciteta za rešavanje zahteva za azil i povećanje broja osoblja u Centru za tražioce azila. Takođe, prema navodima izveštaja, Centar za azil i Pritvorski centar za strance suočavaju se sa nedostacima koji se odnose na neadekvatne stambene jedinice, nedostatak sigurnih područja, nedostatak interne medicinske opreme i nedostatak odgovarajućeg specijalizovanog nadzornog osoblja za pružanje osnovnih prava i potreba, posebno psiho- socijalna podrška. Izveštaj napominje da i dalje postoje izazovi u vezi sa komunikacijom između zvaničnika i ilegalnih migranata i ljudi kojima je potrebna zaštita, uprkos mogućnosti deljenja tumača između zemalja u regionu putem Regionalne inicijative za migracije, azil i izbeglice.

U oblasti migracije, *Izveštaj EK o Kosovu - 2020.* identifikuje nekoliko izazova, uključujući potrebu za bližom međuinstitucionalnom saradnjom i koordinacijom. Takođe, Izveštaj i pododbor ističu da bi nova petogodišnja Strategija migracije trebalo da bude usvojena nakon revizije kako bi odražavala glavne izazove Kosova u ovoj oblasti na osnovu preporuka stručnjaka, kao i ocene prethodne strategije. Pored toga, u izveštaju se ističe da je Vladina uprava za migracije (VUM) u dobroj poziciji da preuzme proaktivniju ulogu u vođenju migracione politike. Međutim, prema Izveštaju, treba usvojiti uredbu o VUM-u koja će dodatno ojačati ulogu VUM-a i razjasniti njegov sastav i funkciju. Pružanje istinske nege najugroženijim grupama migranata i dalje ostaje izazov. Takođe naglašava potrebu za nastavkom napora na sprečavanju krijumčarenja ljudi. U kontekstu zaključaka izvedenih sa sastanka Pododbora za pravdu, slobodu i sigurnost 2020., naglašava se da bi trebalo ojačati međuinstitucionalnu saradnju i koordinaciju u oblast migracija i azila, posebno između različitih politika i sigurnosnih institucija, uključujući i interakciju sistema.

U oblasti reintegracije, *Izveštaj EK o Kosovu - 2020.* naglašava potrebu za boljom međuinstitucionalnom koordinacijom, uključujući i sa opštinama, kao i za poboljšanim sistematskim praćenjem i procenom. S tim u vezi, treba uspostaviti rodno osjetljiv sistem koji će dopreti do najugroženijih povratnika i više se fokusirati na održivu podršku zajednice. Izveštaj takođe navodi da povratnici ne dobijaju dovoljno informacija, i da nedostaje alat za pregled i referencu za povratnike koji bi identifikovali ljude u potrebi, uključujući žrtve trgovine ljudima.

Izveštaj EK o Kosovu - 2020., o pranju novca i finansiranju terorizma, navodi da Zakon o borbi protiv pranja novca i finansiranja terorizma još uvek nije u skladu sa *acquis-om* EU i drugim međunarodnim standardima. Izveštaj takođe spominje da se pranje novca ne istražuje kao krivično delo samo po sebi, već uvek u odnosu na druga krivična dela, i da se paralelne finansijske istrage ne vode sistematski za slučajeve organiziranog kriminala. Izveštaj EK, kao i zaključci sastanka Pododbora za pravdu, slobodu i sigurnost - 2020., preporučuje da se provode preporuke FATF / Moneyval i GRECO izveštaja, kako bi se povećala saradnja između relevantnih vlasti i ojačali kapaciteti FOJ-a za praćenje sumnjivih finansijskih transakcija.

Što se tiče saradnje u oblasti opojnih droga, *Izveštaj EK o Kosovu - 2020.* naglašava lošu primenu zakona. Izveštaj navodi da Nacionalna opservatorija za narkotike deluje, ali s ograničenim resursima i bez rukovodioca. Izveštaj i Pododbor PSS takođe preporučuju razvoj sistema ranog upozoravanja, uključujući povezane postupke procene rizika i mehanizam praćenja za dodavanje novih psihoaktivnih supstanci u svoje zakonodavstvo o kontroli droga, kao i rutinsko prikupljanje podataka. Izveštaj i pododbor takođe

preporučuju nastavak izrade protokola ili SOP-a za skladištenje, tretmanu i uništavanje prekursora za droge.

Što se tiče borbe protiv organizovanog kriminala, *Izveštaj EK 2020.* navodi da je Kosovo u ranoj fazi: naglašava da postoji napredak u zakonodavnim reformama u vladavini zakona, istraži slučajeve na visokom nivou i preliminarnom zamrzavanju imovine, ali broj konačnih presuda, finansijskih istraga i konačnih oduzimanja imovine ostaje nizak. Potrebne su mere za jačanje krivičnog gonjenja i osiguravanje da nema političkog mešanja u operativne aktivnosti svih agencija za sprovođenje zakona. Organizovani kriminal na severu Kosova ostaje izazov za agencije za sprovođenje zakona. Sve u svemu, delimično su ispunjene preporuke identifikovane prošle godine, odnosno u vezi sa istorijatom slučajeve, policijski rad vođen obaveštajnim podacima i usvajanje zakonskih reformi. Međutim, izveštaj i dalje preporučuje da Kosovo treba da u potpunosti dâ prioritet primeni revidiranog okvira vladavine zakona, uključujući obuku i podizanje svesti, kako bi ga učinio efikasnim alatom za borbu protiv organizovanog kriminala; dalje povećanje broja tužilaca u Specijalnom tužilaštvu radi istrage i krivičnog gonjenja slučajeve organizovanog kriminala na visokom nivou i održavanje obuke za jačanje njihovih kapaciteta za sprovođenje finansijskih istraga, zaplenu imovine i efikasnu zaštitu svedoka; konkretno sprovođenje pristupa policijskog rada vođenog obaveštajnim podacima i policijskog rada u zajednici, uključujući značajnije izveštavanje krivičnih obaveštajnih podataka i poboljšano određivanje dužnosti u policijskim upravama, kako bi se omogućio proaktivniji policijski rad. Nadalje, Kancelarija za povraćaj imovine zaposlila je dva nova službenika, povećavajući tako ljudske kapacitete; međutim, broj zahteva uključenih strana treba povećati. Izveštaj takođe zahteva bolju razmenu informacija između institucija za borbu protiv kriminala, uključujući pristup bazama podataka i povećanu institucionalnu saradnju. Kosovska forenzička agencija potpisala je sporazum sa Evropskom komisijom o daljoj saradnji u razmeni, pomoći i obuci za zaštitu evra od falsifikovanja. Izveštaj EK 2020. procenjuje da postoje dodatne strategije i akcioni planovi za kontrolu naoružanja; neformalna ekonomija, pranje novca i finansiranje terorizma; terorizam; prevencija nasilnog ekstremizma; trgovina ljudima; opojne droge; i sajber sigurnost. Ipak, još uvek postoji potreba za boljom saradnjom i koordinacijom između svih institucija. Specijalno tužilaštvo i dalje je najslabija karika u borbi protiv organizovanog kriminala.

Izveštaj EK o Kosovu - 2020. o sajber kriminalu navodi da je postignut napredak u otkrivanju, traganju i procesuiranju sajber kriminalaca. Međutim, izveštaj naglašava da treba rešiti izazove koji se odnose na rukovanje elektroničkim dokazima od strane osoba sa nedovoljnim znanjem, kao i mali broj obuka o sajber kriminalu za novoimenovane sudije i tužitelje.

Izveštaj preporučuje da pretnje identifikovane u SOCTA-e koju je obavila Policija Kosova pretoče u operativne prioritete, uz podršku odgovarajućih resursa.

Što se tiče registra slučajeve, Izveštaj se poziva na potvrdu Evropske komisije o postizanju ciljeva za borbu protiv organizovanog kriminala i naglašava da će i dalje pažljivo i aktivno pratiti razvoj događaja. Potrebno je preispitati operativne postupke za spis predmeta i preporučuje se povećati napore na konačnom izricanju presuda za slučajeve organizovanog kriminala.

Iako se napominje da policija ima dobre kapacitete za borbu protiv organizovanog kriminala, Izveštaj navodi da ostaje žrtva korupcije i političkog pritiska. Kao moguće rešenje za povećanje integriteta policije, izveštaj predlaže da se obaveza prijavljivanja imovine proširi i na više službenike i učini obaveznom čak i za niže rangirane, ali izložene položaje. Pododbor DLS 2020. i izveštaj ističu da na učinak policije utiču brojni nesuštinski zadaci policije, kao što su obezbeđivanje vladinih zgrada i infrastruktura sa malim rizikom, i da treba preduzeti korake za njihovo rešavanje. ovo. Izveštaj i pododbor nalaze da se vođenje obaveštajne službe slabo primenjuje i da je potrebno ojačati relevantne kapacitete, uključujući upotrebu zadataka i koordinacionih grupa.

U vezi sa zaštitom svedoka, ističe se da je u 2019. prvi put svedok registrovan u programu zaštićenih svedoka. Izveštaj ponavlja da je sudijama potrebna obuka za zaštitu svedoka.

Izveštaj EK 2020. navodi da se na oduzimanje imovine i dalje gleda samo kao na sporedni aspekt krivičnog postupka, sa nedovoljnim fokusom i nedovoljnim resursima koji su mu posvećeni. Uopšteno, iako je uspostavljen institucionalni i pravni okvir i koji se značajno poboljšao stupanjem na snagu novog Zakona o proširenim ovlašćenjima za oduzimanje u januaru 2019., to još uvek nije dalo rezultata. Koncept oduzimanja imovine slabo je razumljiv među tužiocima i sudijama, uključujući restriktivno tumačenje pravnih načela. Spremnost za oduzimanje imovine je mala. Tužilaštvo je u tom pogledu i dalje najslabija karika. Treba poboljšati svoje tehničke nedostatke.

Izveštaj EK 2020. i zaključci Pododbora naglašavaju da bi efikasnost režima oduzimanja trebalo ojačati promovisanjem sistematske upotrebe proširenog i 'redovnog' oduzimanja od strane tužilaštva i policije, uspostavljanjem fonda za oduzimanje i poboljšanjem procesa prodaje zaplenjene i konfiskovanje imovine kojom upravlja Agencija za upravljanje zaplenjenom i konfiskovanom imovinom (AUZKI).

Što se tiče borbe protiv terorizma, *Izveštaj EK o Kosovu – 2020.* naglašava da Zakon o borbi protiv pranja novca i finansiranja terorizma nije u potpunosti u skladu sa EU i međunarodnim standardima. Strategija za borbu protiv terorizma u skladu je sa strategijom EU za borbu protiv terorizma. Potrebno je dovršiti i usvojiti komunikacionu strategiju kako bi se podigla svest i stekla šira podrška aktera širom društva. U julu 2020., Vlada Kosova imenovala je ministra unutrašnjih poslova za nacionalnog koordinatara za sprečavanje nasilnog ekstremizma i borbu protiv terorizma. Novoimenovani koordinatara trebao bi imati jaču ulogu u međuinstitucionalnoj koordinaciji, sa pojašnjenom strukturom i linijom izveštavanja.

Zaključci Pododbora o pravdi, slobodi i sigurnosti preporučuju nastavak dosljedne primjene strategije protiv terorizma i strategije za sprečavanje nasilnog ekstremizma i radikalizacije. Institucije moraju da osiguraju da se sprovede sveobuhvatni programi za sprečavanje, deradikalizaciju, rehabilitaciju i reintegraciju vraćenih boraca, uključujući one u zatvorima i njihove porodice, posebno žene i maloletnike. Pododbor preporučuje osiguravanje da Odeljenje za reintegraciju u MUP-u ima potrebne finansijske i ljudske resurse za sprovođenje rehabilitacije i reintegracije stranih terorističkih boraca i članova njihovih porodica. *Izveštaj EK* preporučuje da organizacije civilnog društva budu više uključene u procese rehabilitacije. Dalje se naglašava da Kosovo treba da poveća razmenu informacija i operativnu saradnju sa susedima, državama članicama EU, Europolom i Interpolom. Takođe treba izgraditi kapacitete za odgovor na krizu i zaštitu kritične infrastrukture, osiguravajući efikasnu primenu njenog zakona o kritičnoj infrastrukturi.

Izveštaj EK o Kosovu – 2020. navodi da Kosovo nije strana većine multilateralnih ugovora koji uređuju međusobnu pravosudnu saradnju, jednostrano primenjuje standarde međunarodno priznatih ugovora. Međunarodna pravna saradnja Kosova u krivičnim stvarima zasniva se na relevantnom zakonu iz 2013. godine, kao i na 28 bilateralnih ugovora. Četiri dodatna ugovora stupila su na snagu tokom izveštajnog perioda: jedan sa Češkom, dva sa Francuskom i jedan ugovor o ekstradiciji sa SAD-om. Saradnja sa zemljama sa kojima Kosovo nema bilateralne sporazume temelji se na načelu reciprociteta.

Zakonodavni okvir za pravosudnu saradnju u građanskim stvarima još nije konsolidovan, jer se zakon još uvek izrađuje. Rad na reviziji Zakona o pravnoj saradnji u krivičnim stvarima je u toku, a ovo će pojasniti tekst u nekoliko tačaka.

Trenutno stanje

Zakonodavni okvir i okvir politika

Upravljanje granicama

Zakonodavni okvir u ovoj oblasti sastoji se od ovih relevantnih glavnih normativnih akata:

- Zakon br. 04/L-214 o kontroli i nadzoru državne granice;
- Zakon br. 04/L-216 o saradnji između organa uključenih u integrisano upravljanje granicom;
- AU (VRK) br. 09/2013 o obliku, sadržaju i načinu postavljanja znakova obaveštenja i drugih znakova na tačkama graničnog prelaza i u zoni graničnog prelaza;
- AU (VRK) br. 13/2013 o označavanju granične linije;

- AU (MUP) br. 20/2013 o pravilima lokalnog pograničnog saobraćaja i dozvoli lokalnog pograničnog saobraćaja;
- 23 sporazuma i protokole o policijskoj saradnji u oblasti granice (sa Albanijom, Severnom Makedonijom, Crnom Gorom i Srbijom);
- 12 sporazuma o carinskoj saradnji (sa Albanijom, Crnom Gorom, Finskom, Mađarskom, Severnom Makedonijom, Slovenijom, Turskom, Francuskom, Italijom, Poljskom, Austrijom i Velikom Britanijom).

Ovi normativni akti su transponovali ove aktove acquis:

- Uredbu br. 562/2006/EZ (zakonik o Šengenskim granicama);
- Uredbu (EZ) 1931/2006 Evropskog parlamenta i Saveta o utvrđivanju pravila o malograničnom prometu;
- Uredbu (EU) 610/2013 Evropskog parlamenta i saveta koja izmenjuje Uredbu (EZ) 526/2006 Evropskog parlamenta i Saveta o Zakoniku Zajednice o pravilima kojima se uređuje kretanje osoba preko granice (Zakonik o Šengenskim granicama);
- Konvenciju koja primenjuje Šengenski sporazum, Uredbe saveta (EZ) 1693/2013 i (EZ) 539/2001 i Uredbe (EZ) 767/2008 i (EZ) 810/2009 Evropskog parlamenta i saveta;
- Uredbu (EU) 1051/2013 Evropskog parlamenta i saveta o izmeni Uredbe (EZ) 562/2006 s ciljem određivanja zajedničkih pravila o privremenom ponovnom uvođenju granične kontrole na unutrašnjim granicama u vanrednim okolnostima;
- Uputstva za integrisano upravljanje granicom o spoljnoj saradnji EU-a.

Vizna politika

Od 1. jula 2013. Vlada Republike Kosovo uspostavila je vizni režim za državljane 88 država koji planiraju da ulaze u Republici Kosovo. Vizni režim nastavlja da se sprovodi sa kompletnim zakonodavstvom i funkcionalnim sistemom KVIS-a u 15 diplomatskih misija Kosova i 7 GP.

Zakonodavni okvir u oblasti viza sastoji se od relevantnih glavnih normativnih akata

- Zakon br. 04/L-219 o strancima; i
- AU (MIP) br. 01/2014 o postupku za izdavanje viza strancima u diplomatskim i konzularnim misijama Republike Kosovo;
- AU MIP br. 03/2015 o Viznom informacionom sistemu (VISK)
- AU MIP br. 02/2015 o obliku i sadržaju nalepnice Visa.
- AU MIP br. 08/2014 o postupcima izdavanja viza na graničnim prelazima.
- AU MIP br. 22/2013 o uslovima i postupcima za produženje vize.

Ovi normativni akti su transponovali ove aktove acquis:

- Uredbu (EZ) br. 810/2009 (Zakonik o vizama);
- Direktivu 2014/66/EU Evropskog parlamenta i saveta od 15. maja 2014. o uslovima za ulazak i boravak državljana trećih zemalja u okviru premeštaja unutar društava;
- Direktivu 2014/36/EU Evropskog parlamenta i Saveta od 26. februara 2014. o uslovima za ulazak i boravak državljana trećih zemalja u cilju zapošljavanja u statusu sezonskih radnika.

Migracija

Zakonodavni okvir u ovoj oblasti sastoji se od ovih relevantnih glavnih normativnih akata:

- Zakon br. 06/1-036 o strancima;
- Zakon br. 06/1-026 o azilu;
- Zakon br. 03/L-208 o readmisiji;
- 23 bilateralnih sporazuma o readmisiji;
- Zakon br. 04/L-215 o državljanstvu;
- Zakon br. 04/L-218 o sprečavanju i suzbijanju trgovine ljudima i zaštiti žrtava trgovine ljudima.

Ovi normativni akti su transponovali ove aktove acquis:

- Direktivu 2014/66/EU Evropskog parlamenta i saveta od 15. maja 2014. o uslovima za ulazak i boravak državljana trećih zemalja u okviru premeštaja unutar društava;
- Direktivu 2014/36/EU Evropskog parlamenta i Saveta od 26. februara 2014. o uslovima za ulazak i boravak državljana trećih zemalja u cilju zapošljavanja u statusu sezonskih radnika.
- Uredbu (EZ) br. 810/2009 Evropskog parlamenta i Saveta o uspostavljanju Zakonika o zajednici o vizama- delimično transponovan;
- Direktivu 2009/52/EZ Evropskog parlamenta i Saveta kojom se predviđaju minimalnih standarda za sankcije i mere za poslodavce za zaposlene iz trećih zemalja sa nezakonitim boravkom- potpuno transponovana;
- Direktivu 2009/50/EZ Saveta o uslovima ulaska i boravka državljana trećih zemalja u svrhu zapošljavanja – potpuno transponovana;
- Direktivu 2008/115/EZ Evropskog parlamenta i Saveta o standardima i zajedničkim procedurama u državama članicama za vraćanje državljana trećih zemalja sa nezakonitim boravkom – potpuno transponovana;
- Direktivu 2005/71/EZ Saveta o specifičnim postupcima za prijem državljana trećih zemalja u istraživačke svrhe - delimično transponovana;
- Direktivu 2004/81/EZ Saveta o dozvolama za boravak izdate državljanima trećih zemalja koji su žrtve trgovine ljudima ili koji su bili predmet postupka za olakšanje ilegalne migracije, koji saraduju sa nadležnim vlastima- delimično transponovana;
- Direktivu 2004/114/EZ Saveta o uslovima prijema državljana trećih zemalja za potrebe studija, programa razmene đaka, besplatne obuke ili volonterske usluge – delimično transponovana;
- Direktivu 2003/109/EZ Saveta o statusu državljana trećih zemalja koji su dugoročni stanovnici - delimično transponovana;
- Direktivu 2003/86/EZ Saveta o pravu na spajanje porodice, potpuno transponovana;
- Direktivu 96/71/EZ Evropskog parlamenta i Saveta u vezi sa prenosom radnika u okviru pružanja usluga – potpuno transponovana;
- Direktivu 2011/98/EU Evropskog parlamenta i Saveta o jedinstvenom postupku za apliciranje jedinstvenu dozvole za državljane trećih zemalja za boravak i rad na teritoriji države članice i niz zajedničkih prava- delimično transponovana;
- Direktivu 2001/51/EZ Saveta, koja dopunjuje odredbe člana 26. Konvencije koja primenjuje Šengenski sporazum od 14. juna 1985- delimično transponovana;
- Direktivu 2002/90/EZ Saveta o definisanju olakšavanja ulaska, tranzita i neovlašćenog boravka- potpuno transponovana.
- Direktivu 2008/115/EZ Evropskog parlamenta i Saveta o zajedničkim standardima i postupcima država članica za vraćanje državljana trećih zemalja sa nezakonitim boravkom;
- Evropska konvenciju o ljudskim pravima;
- Konvenciju UN-a o statusu izbeglica (Ženevska konvencija, 1951), kao i Protokol njenog sprovođenja (Njujorški protokol, 1967);
- Konvenciju UNE-a o pravima deteta;
- Povelju osnovnih prava EU.

Okvir politika u ovoj oblasti sastoji se od ovih dokumenata:

- Nacionalna strategija za IUG;
- Nacionalna strategija i AP za migraciju;
- Nacionalna strategija za reintegraciju repatriраних лица;
- Nacionalna strategija za održivu reintegraciju repatriраних лица; i
- Laki profili migracije (kao sveobuhvatni dokumenti sa standardnim podacima o migraciji i podacima o drugim oblastima koje potencijalno utiču na pojavu migracije, kao što ekonomsko i socijalno stanje, tržište rada, ljudski kapital, obrazovanje, trgovina itd.).

Okvir politika u ovoj oblasti zasniva se i na ove međunarodne akte:

- Univerzalnu deklaraciju o ljudskim pravima;

- Ženevsku konvenciju 1951 o statusu izbeglica i njen Protokol iz 1967.;
- Njujoršku konvenciju o osobama bez državljanstva;
- Konvenciju UN-a o eliminisanju svih oblika diskriminacije žena;
- Konvenciju UN-a, iz 1984., o sprečavanju mučenja i nečovečnih ili ponižavajućih postupaka i kažnjavanja;
- Evropsku konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, i njeni protokoli;
- Konvenciju UN-a o pravima deteta; kao i
- Međunarodnu konvenciju o građanskim i političkim pravima, i njeni protokoli.

Azil

Zakonodavni okvir u ovoj oblasti sastoji se od novog Zakona br. 06/L-0260 azilu (usvojen 5. maja 2018.), koji je transponirao delimično ove aktove *acquis-a*:

- Direktivu 2003/9/EZ Saveta o uslovima prijema za tražioce azila;
- Direktivu 2004/83/EZ Saveta o minimalnim standardima i kvalifikaciji i statusu državljana trećih zemalja ili lica bez državljanstva kao izbeglice ili lica koja imaju potrebu za međunarodnu zaštitu (Direktiva o kvalifikacijama);
- Direktivu 2011/95/EU Evropskog parlamenta i Saveta o standardima i kvalifikaciji državljana trećih zemalja ili lica bez državljanstva kao korisnici međunarodne zaštite, za jedan uniformni status izbeglice ili za kvalifikovana lica za dodatnu zaštitu (Recast);
- Direktivu 2005/85/EZ Saveta o procedurama azila
- Direktivu 2013/33/EU Evropskog parlamenta i Saveta od 26. juna 2013. o utvrđivanju standarda za prihvatanje podnosioca zahteva za međunarodnu zaštitu; kao i
- Direktivu 2013/32/EU Evropskog parlamenta i saveta od 26. juna 2013. o zajedničkim postupcima za priznavanje i oduzimanje međunarodne zaštite.

Borba protiv pranja novca i finansiranja terorizma

Zakonodavni okvir u ovoj oblasti sastoji se od ovih relevantnih glavnih normativnih akata:

- Krivični zakonik br. 04/L-082 Republike Kosovo;
- Zakon br. 05/L-096 o sprečavanju pranja novca i suzbijanju finansiranja terorizma, koji je transponirao
 - Direktivu EU-a 2015/849 Evropskog parlamenta i Saveta od 20. maja 2015. o sprečavanju korišćenja finansijskog sistema u cilju pranja novca i finansiranja terorizma, koja izmenjuje Uredbu EU 648/2012 Evropskog Parlamenta i Saveta, ukida Direktivu 2005/60/EK Evropskog parlamenta i Saveta i Direktivu Komisije 2006/70/EK o standardima utvrđenim od Radne grupe za finansijsko delovanje (FATF).
- Zakon br. 04/L-050 o prijavljivanju, poreklu i kontroli imovine visokih javnih zvaničnika i prijavljivanju, poreklu i kontroli poklona za sve zvaničnike.

Borbe protiv narkotika

Zakonodavni okvir u ovoj oblasti sastoji se od ovih relevantnih glavnih normativnih akata:

- Krivični zakonik br. 04/L-082 Republike Kosovo (poglavlje XXIII);
- Zakonik br. 04/L-123 o krivičnom postupku;
- Zakon br. 02/L-128 o narkotičnim lekovima, psihotropnim supstancama i prokursorima, koji se zasniva na sledeće konvencije:
 - Jedinstvena Konvencija Ujedinjenih nacija o opojnim drogama (Njujork, 30. mart 1961), izmenjena i dopunjena Protokolom iz 1972. (Ženeva, 25. mart 1972);
 - Konvencija Ujedinjenih nacija o psihotropnim supstancama (Beč, 21. februar 1971);
 - Konvencija Ujedinjenih nacija protiv nezakonite trgovine opojnim drogama i psihotropnim supstancama (Beč, 20. decembar 1988). Ova konvencija se takođe odnosi i na sudsku saradnju u krivičnim pitanjima.
- AU br. 10/2010 o upravljanju i upotrebi metadona za programe održavanja.

Okvir politika u ovoj oblasti sastoji se od Nacionalne strategije i Akcionog plana protiv narkotika 2018.-2022.

Borba protiv organizovanog kriminala i policijska saradnja

Zakonodavni okvir u ovoj oblasti sastoji se od ovih relevantnih glavnih normativnih akata:

- Krivični zakonik, u kojem su transponovani delimično ovi aktovi *acquis*:
 - Okvirna odluka za borbu protiv organizovanog kriminala (Okvirna odluka 2008/841/JHA);
 - Okvirna odluka o uvođenju krivičnih sankcija protiv falsifikovanja evra (Okvirna odluka 2000/383/JHA, izmenjena Okvirnom odlukom 2001/888/JHA);
 - Okvirna odluka za borbu protiv prevare i falsifikovanja sredstava koja ne uključuju gotovinske isplate (Okvirna odluka 2001/413/JHA);
 - Direktiva EU-a 2001/36 EU-a o sprečavanju i borbu protiv trgovine ljudskim bićima,
 - Direktiva EU-a 2011/93E EU-a o borbi protiv seksualne zloupotrebe i korišćenja dece; i
 - Okvirna odluka Saveta 2004/757/JHA o minimalnim odredbama o sastavnim elementima krivičnih dela i kaznama u oblasti nezakonite trgovine droge.
- Zakonik o krivičnom postupku, koji je transponirao ove aktove *acquis*:
 - Direktivu 2010/64/EU o pravu na tumačenje i prevođenje u krivičnom postupku;
 - Direktivu 2012/29/EU o pravu na informisanje u krivičnom postupku;
 - Direktivu 2012/29/EU koja uspostavlja minimalne standarde o pravima, podršci i zaštiti žrtava zločina i koja zamenjuje Okvirnu odluku Saveta 2001/220/JHA;
 - Direktivu 2013/48/EU o pravu na kontakt sa braniocem/advokatom u krivičnom postupku i proceduri u Evropskom nalogu za hapšenje, kao i pravo na informisanje trećeg lica o ograničenju slobode i mogućnosti komunikacije sa trećim licima i konzularnim organima u vezi ograničenja slobode;
 - Okvirnu odluku Saveta 2005/212/JHA i Okvirnu odluku Saveta 2000/383/JHA.
- Zakon o zaštiti svedoka;
- Zakon o sprečavanju i borbi protiv kibernetičkog kriminala;
- Zakon br. 05/L-049 o upravljanju zaplenjenom i konfiskovanim imovinom, koji je transponirao ove aktove *acquis*:
 - Okvirnu odluku Saveta 2005/212/JHA;
 - Okvirnu odluku Saveta 2007/845/JHA; i
 - Okvirnu odluku Saveta 2006/783/JHA.
- Zakon o međunarodnoj pravnoj saradnji u krivičnim pitanjima, koji je transponirao ove aktove *acquis*:
 - Okvirnu odluku Saveta 2003/577/JHA;
 - Okvirnu odluku Saveta 2006/783/JHA o primeni principa zajedničkog prijema naloga za konfiskaciju;
 - Okvirnu odluku Saveta 2007/845/JHA;
 - Okvirnu odluku Saveta 2001/413/JHA; kao i Okvirnu odluku Saveta 2007/845/JHA.
- Zakon o zaštiti uzbunjivača;
- Zakon br. 04/L-076 o policiji;
- Zakon o narkotičnim lekovima, psihotropnim supstancama i prokusorima, koji je delimično transponirao
 - Uredbu (EZ) br. 1258/2013 Evropskog parlamenta i saveta od 20. novembra 2013., koja izmenjuje i dopunjuje Uredbu (EZ) 273/2004 od 11. septembra 2004. o prekursorima.
- Zakon br. 04/L-218 o sprečavanju i borbi protiv trgovine ljudima i zaštiti žrtava trgovine ljudima, koji je delimično transponirao
 - Direktivu 2011/36/EU o sprečavanju i borbi protiv trgovine ljudima i zaštiti njihovih žrtava.
- Zakon o nadoknadi žrtava zločina, koji je delimično transponirao:

- Direktivu Saveta 2004/80/EZ o nadoknadi žrtava zločina; ovaj zakon odražava zahtev direktive, u vezi sa procedurama o nadoknadi žrtava zločina u prekograničnim primerima, kao i uspostavljanje organa za donošenje odluka i pomoći u slučajevima nadoknade žrtava.

- Zakon br. 04/L-072 o kontroli i nadzoru državne granice;
- Zakon o izvršenju krivičnih sankcija;
- Zakon o Obaveštajnoj agenciji Kosova;
- Zakon o Državnom tužiocu;
- Zakon o klasifikaciji informacija i verifikaciji bezbednosti;
- Zakon o sudovima;
- Zakon o zaštiti ličnih podataka;
- Zakon o presretanju elektronskih komunikacija.

Okvir politika u ovoj oblasti sastoji se od sledećih dokumenata:

- Nacionalna strategija i AP Republike Kosovo protiv organizovanog kriminala;
- Nacionalna strategija i AP Republike Kosovo protiv narkotika 2018.-2022;
- Strategija za kontrolu i prikupljanje malog i lakog oružja 2017-2022.

Borba protiv terorizma

Zakonodavni okvir u ovoj oblasti sastoji se od ovih relevantnih glavnih normativnih akata:

- Krivični zakonik br. 04/L-082 Republike Kosovo;
- Zakonik br. 04/L-123 o krivičnom postupku;
- Zakon br. 05/L-096 o sprečavanju pranja novca i sprečavanju finansiranja terorizma;
- Zakon br. 05/L-002 o zabrani udruživanja u oružane sukobe van teritorije zemlje;
- Zakon o sprečavanju pranja novca i sprečavanju finansiranja terorizma; i
- Zakon o zabrani udruživanja u oružane sukobe van teritorije zemlje.

Okvir politika u ovoj oblasti sastoji se od sledećih dokumenata:

- Nacionalna strategija Republike Kosova protiv terorizma 2018.-2022;
- Nacionalna strategija za sprečavanje i borbu protiv sive ekonomije, pranja novca, finansiranja terorizma i privrednog kriminala 2014-2018.; i
- Strategija za sprečavanje nasilnog ekstremizma i radikalizma koji vodi u terorizam 2015. – 2020.

Međunarodna pravna saradnje u krivičnim i građanskim pitanjima

Zakonodavni okvir u ovoj oblasti sastoji se od Zakona o međunarodnoj pravnoj saradnji u krivičnim pitanjima, koji je transponirao ove aktove acquis:

- Okvirnu odluku Saveta 2003/577/JHA o izvršenju naloga o zamrzavanju imovine ili dokaza u Evropskoj uniji;
- Okvirnu odluku Saveta 2006/783/JHA o primeni načela uzajamnog priznavanja naloga o konfiskaciji;
- Okvirnu odluku Saveta 2007/845/JHA od 6. decembra 2007. o saradnji između Kancelarija o konfiskaciji imovina država članica u oblasti traženja i identifikacije prihoda ili druge imovine, vezane od/sa kriminalom; i
- Okvirnu odluku Saveta 2001/413/JHA od 28. maja 2001. o borbi protiv prevare i falsifikovanja oblika plaćanja koja ne uključuju gotovinu.

Institucionalni okvir

Upravljanje granicom

Institucionalni okvir u ovoj oblasti sastoji se od sledećih institucija:

- Kosovska Policija (Odeljenje za granice);
- Carina Kosova; i

- Agencija za hranu i veterinu.

Pored toga, takođe funkcioniše i Izvršni odbor za IUG i Nacionalni centar za upravljanje granicom (NCUG).

Vizna politika

Institucionalni okvir u ovoj oblasti sastoji se od sledećih institucija:

- Ministarstvo inostranih poslova i dijaspore, odnosno Departman za konzularna pitanja i misije Spoljne službe;
- Ministarstvo unutrašnjih poslova, odnosno Departman za državljanstvo, azil i migraciju;
- Kosovska Policija, odnosno Granična policija.

Migracija

Institucionalni okvir u ovoj oblasti sastoji se od sledećih institucija:

- Ministarstvo unutrašnjih poslova, odnosno Departman za državljanstvo, azil i migraciju (koji takođe nadgleda Centar za azil i Centar za zadržavanje stranaca);
- Kosovska Policija, odnosno Direkcija za migraciju i strance, Departman za istragu organizovanog kriminala, granična policija i Direkcija za istragu trgovine;
- Odeljenje za reintegraciju repatriраних osoba.
- Opštine (koje imaju ulogu u sprovođenju politike reintegracije).

Azil

Institucionalni okvir u ovoj oblasti sastoji se od Ministarstva unutrašnjih poslova, odnosno Departmana za državljanstvo, azil i migraciju (u okviru kojeg funkcioniše i Centar za azil).

Borba protiv pranja novca i finansiranja terorizma

Institucionalni okvir u ovoj oblasti sastoji se od ovih institucija:

- Finansijska obaveštajna jedinica;
- Ministarstvo finansija, rada i transfere, odnosno Carina Kosova i Poreska administracija Kosova.
- Kosovska Policija, odnosno Direkcija protiv privrednog kriminala;
- Državno tužilaštvo;
- Specijalno tužilaštvo Republike Kosovo.

Borba protiv narkotika

Institucionalni okvir u ovoj oblasti sastoji se od ovih institucija:

- Kosovska Policija, odnosno Direkcija za istragu trgovine drogama (uz podršku drugih departmana PK-a);
- Carina Kosova;
- Obaveštajna agencija Kosova;
- Ministarstvo zdravstva, odnosno Zdravstvena inspekcija, Kosovska agencija za medicinsku opremu i proizvode;
- Kosovska agencija za forenziku;
- Državni tužilac;
- Ministarstvo pravde, odnosno Odeljenje za forenziku; i
- Sudski savet Kosova.

Pored toga, takođe postoji Nacionalni koordinator i nadležni sekretarijat za ovu oblast, u okviru MUP-a.

Borba protiv organizovanog kriminala i policijska saradnja

Institucionalni okvir u ovoj oblasti sastoji se od ovih institucija:

- Ministarstvo unutrašnjih poslova, naime Kosovska Policija:
 - Direkcija protiv privrednog kriminala,
 - Direkcija protiv trgovine narkoticima,
 - Direkcija za istragu trgovine ljudima,
 - Direkcija za istragu privrednog kriminala i korupcije, preko Divizije za istragu, koja se sastoji od ovih sektora: za istragu privrednog kriminala, za istragu korupcije i za istragu finansijskog kriminala,
 - Direkcija za zaštitu svedoka,
 - Jedinica protiv terorizma, i
 - Sektor za istragu kibernetičkog kriminala;
- Ministarstvo finansija, rada i transfere, odnosno
 - Carina Kosova,
 - Finansijska obaveštajna jedinica, i
 - Poreska administracija Kosova;
- Ministarstvo pravde;
- Obaveštajna agencija Kosova;
- Sudski savet Kosova;
- Tužilački savet Kosova;
- Tužilaštva;
- Sudovi.

Pored toga, takođe postoji Nacionalni koordinator i nadležni sekretarijat za ovu oblast, u okviru MUP-a.

Borba protiv terorizma

Institucionalni okvir u ovoj oblasti sastoji se od ovih institucija:

- Ministarstvo unutrašnjih poslova;
- Obaveštajna agencija Kosova;
- Ministarstvo finansija, rada i transfere, odnosno
 - Carina Kosova,
 - Finansijska obaveštajna jedinica, i
 - Poreska administracija Kosova;
- Kancelarija Predsednika Vlade;
- Specijalno tužilaštvo Republike Kosovo.

Pored toga, takođe postoji Sekretarijat za ovu oblast, u okviru MUP-a.

Međunarodna pravna saradnje u krivičnim i građanskim pitanjima

Institucionalni okvir u ovoj oblasti se sastoji od Ministarstva pravde, odnosno

- Odeljenja za međunarodnu pravnu saradnju;
- Odeljenje za međunarodnu pravnu saradnju se sastoji dva odseka:
 - Odsek za saradnju u krivičnim pitanjima i
 - Odsek za izradu i pregovaranje sporazuma

Podrška donatora

Institucije Kosova podržavaju se od strane Evropske (preko IPA) i od drugih bilateralnih donatora sa projektima navedenim u nastavku.

Trenutni i planirani IPA projekti

Podrška reformama u policiji u skladu sa standardia EU:

- Opis: Pomoć u sprovođenju policijskih reformi, uključujući sprovođenje policije pod vođstvom obaveštajnih službi, borbu protiv kibernetičkog kriminala, pružanje obuke i opreme koja se odnosi

na napredne istražne tehnike u oblasti trgovine droge ljudi itd .; uspostavljanje sistema za rano upozoravanje na nove droge; baveći se pitanjem smanjenja prosečne starosti u kosovskoj policiji;

- Korisnik: Ministarstvo unutrašnjih poslova; (PK);
- Period sprovođenja: 2019.-2022.

Digitalizacija sertifikovanih kopija knjiga matičnih knjiga - Faza III Povezivanje sertifikovanih kopija e-arhive i Centralnog registra civilnog statusa Kosova

- Period: mart 2020. – Jun 2022.

Regionalni projekat za borbu protiv teških zločina na zapadnom Balkanu

- Period: 1. jul 2020. – 30. jun 2023.

Projekat protiv ekonomskog kriminala na Kosovu (PECK III):

- Opis: ovaj projekat ima za cilj da poboljša sprovođenje mera protiv korupcije (PK), pranja novca/borbu protiv finansiranja terorizma (BPN/BFT) i mera protiv terorizma i njihovo usklađivanje sa evropskim standardima;
- Korisnik: Kancelarija Predsednik Vladea, Jedinica za finansijsku inteligenciju, Agencija za protiv korupcije i Ministarstvo finansija, rada i transfere;
- Period sprovođenja: nakon završetka PECK II.

Institucije unutrašnjih poslova će takođe biti podržane programom IPA 2020., jačajući borbu protiv organizovanog kriminala, terorizma i korupcije na Kosovu

Misija EU-a za vladavinu prava (EULEX) podržava i pomaže kosovskim vlastima u oblasti vladavine prava, posebno u oblasti policije, pravosuđa i carina. Kao tehnička misija, EULEX prati i savetuje kosovske vlasti i ima ograničen broj izvršnih odgovornosti, kao u slučaju Kancelarije specijalnog tužilaštva. Zadatak ove institucije je da se bavi osetljivim slučajevima, kao što su ratni zločini, terorizam, finansijski kriminal i korupcija, kao i organizovani kriminal.

Trenutni i planirani projekti bilateralnih donatora

Osim podrške EK, MUP je stalni korisnik projekata podrške od strane ICITAP-a, koji pomaže u jačanju vladavine prava i izgradnju kapaciteta institucija pravosuđa, tužilaštva i vladavine prava za borbu protiv organizovanog kriminala, trgovine ljudskim bićima, korupcije, pranja novca i terorizma. Program ICITAP-a finansira Biro za međunarodna pitanja narkotika i sprovođenje zakona u okviru Stejt department SAD-a. ICITAP trenutno podržava Kosovo sa dole opisanim programima.

Podrška izvršnom rukovodstvu policije Kosova: ovaj program pruža savete Generalnom direktoru Policije Kosova o saradnji sa srpskom policijom, proširenju vladavine prava na severu Kosova, podizanju nivoa profesionalizma, odgovornosti i integriteta unutar izvršnog i srednjeg nivoa u policiji.

Podrška Ministarstvu unutrašnjih poslova u cilju poboljšanja praksi izvršnog rukovodstva, kao i podrška agencijama MUP-a, Policijskom inspektoratu Kosova, Kosovskoj agenciji za forenziku, Agenciji za upravljanje vanrednim situacijama, Kosovskoj akademiji za javnu bezbednost, na izgradnji kapaciteta.

Podrška u oblasti suzbijanja teških zločina i složene kriminalne istrage: ima za cilj poboljšanje kapaciteta MUP-a za sprečavanje i borbu protiv organizovanog kriminala, korupcije, terorizma, trgovine narkoticima, trgovine ljudskim bićima itd. i poboljšanje kapaciteta Departmana za istraživanje kriminala unutar PK-a, za sprovođenje istraga složenih slučajeva korišćenjem modernih tehnika za vođenje istraga.

ICITAP takođe pruža podršku u oblasti integrisanog upravljanja granicom kao i u oblasti bezbednosti u zajednici.

Pored toga, MUP ostvaruje korist od pružene podrške od strane UNDP-a.

Program bezbednost i sigurnost na Kosovu - PBSK (UNDP)

- Budžet: ~3 mi. evra;

CIAT - Borba protiv ilegalne trgovine oružjem

- Period: jul 2019. – decembar 2021.

MUP je takođe, korisnik projekta za *Podršku procesa evropskih integracija* kojeg podržava Odeljenje za evropske integracije i koordinaciju politika unutar MUP-a u vezi sa izgradnjom kapaciteta za koordinaciju u procesu liberalizacije viznog režima. Projekat takođe pruža podršku Odeljenju za državljanstvo, azil i migraciju kao i Odeljenju za reintegraciju repatriranih lica.

MIMAK 2 - Podrška kosovskim institucijama u upravljanju migracijama (Švajcarski državni sekretarijat za migracije, Švajcarska agencija za saradnju i razvoj)

- Period: januar 2020. – januar 2022.; Budžet: 1 milion evra.

Ministarstvo unutrašnjih poslova ostvaruje korist od projekta *Podrška vladinoj upravi za praćenje kretanja migracije* koji je finansiran od strane Švajcarske agencije za razvoj i saradnju a koji sprovodi Međunarodni centar za razvoj politika migracije. Svrha projekta je izgradnja kapaciteta Vladine uprave za migracije u izradi i pripremi politika migracije kroz tehničku pomoć i obuke.

Srednjoročni prioritetni ciljevi

U cilju ispunjenja obaveza proizašlih iz SSP-a i drugih dokumenata i mehanizama za pristupanje u EU u oblastima u okviru delokruga poglavlja 24, fokus tokom perioda 2021.-2025. biće na sledećim srednjoročnim prioritetima:

Upravljanje granicom

- Unapređenje međunarodne saradnje sa vlastima kao što su Frontex, Selec itd.;
- Otvaranje novih graničnih prelaza sa susednim zemljama;
- Unapređenje opreme za nadzor i kontrolu granice.

Politike viza

- Proširenje SIVK-a u ostalim diplomatskim i konzularnim misijama Republike Kosovo.

Migracija

- Unapređenje međunarodne saradnje u borbi protiv ilegalnih migracija;
- Promovisanje redovne i kružne migracije.

Azil

- Stvaranje održivog sistema saradnje između institucija na centralnom i lokalnom nivou za tražioce azila koji traže međunarodnu zaštitu.

Borba protiv pranja novca i finansiranja terorizma

- Dalje unapređenje okvira politika u oblasti borbe protiv pranja novca i finansiranja terorizma;
- Druga procena Nacionalnog rizika pranja novca i finansiranja terorizma;
- Članstvo Kosova u Moneyval;
- Jačanje kapaciteta Finansijske obaveštajne jedinice (FOJ) u borbi protiv finansiranja terorizma i pranja novca
- Jačanje međuinstitucionalne saradnje, uključujući međuinstitucionalnu saradnju sa organima za sprovođenje zakona i izveštajnim subjektima, posebno u oblasti tretmana sumnjivih finansijskih transakcija;

Borba protiv narkotika

- Unapređenje saradnje sa EMCDDA.

Borba protiv organizovanog kriminala i policijska saradnja

- Stvaranje baze podataka za krivične registre, uključujući vođenje evidencije za osuđena lica;
- Dovršiti, odobriti i primeniti politike za postupak provere u podređenim agencijama MUP-a, uključujući uspostavljanje mehanizama procesa provere;
- Povećanje broja sudija i specijalizacija tužilaca u oblasti borbe protiv organizovanog kriminala;
- Izgradnja tehničkih kapaciteta u laboratorijama Kosovske agencije za forenziku, i
- Povećanje broja naloga za oduzimanje imovine i generalno poboljšanje rezultata u trajnoj zapleni ilegalno stečene imovine;
- Razvoj zakonodavnog okvira za proveru u pravosudnom sistemu, podređenim MUP-u i agencijama za javnu bezbednost.

Borba protiv terorizma

- Izgradnja tehničkih, logističkih i tehnoloških kapaciteta u oblasti terorizma;
- Procena i revizija strateških dokumenata za borbu protiv terorizma i ekstremizma;
- Spajanje strategija za borbu protiv terorizma i ekstremizma;
- Uspostavljanje i funkcionalizacija Nacionalnog centra za borbu protiv terorizma
- Podizanje tehničkih, logističkih i tehnoloških kapaciteta u oblasti terorizma;
- Fokusiranje u sprečavanju ekstremizma i radikalizma;
- Izgradnja kibernetičkih kapaciteta za borbu protiv terorizma;
- Jačanje kapaciteta i pristupa za deradikalizaciju i reintegraciji;
- Sprovođenje zajedničkog plana sa EU-om.

Međunarodna pravna saradnja u krivičnim i civilnim pitanjima

- Potpisivanje dva sporazuma sa Francuskom o izručenju i uzajamnoj pravnoj pomoći u krivičnim pitanjima.

3.25. 25. poglavlje *acquis*-a: Nauka i naučna istraživanja

Acquis za ovo poglavlje ne zahteva transponiranje pravila EU-a u nacionalni pravni poredak već zahteva od država članica obezbeđivanje neophodnih sprovodujućih kapaciteta za praćenje ciljeva i aktivnosti EU-a u oblasti istraživanja i tehnološkog razvoja. Neophodni sprovodjući kapaciteti vezani su za postojanje neophodnih uslova za učešće u programima EU-a za istraživanje i inovaciju radi olakšavanja integracije u Evropskoj zoni za istraživanja (ERA), davanje doprinosa u Zoni unije za inovacije (IU) i Strategije Evropa 2020. uopšteno.

Zahtevi SSP-a

Prema članu 118. SSP-a, strane moraju da podstaknu saradnju u naučnim istraživanjima i tehnološkom razvoju na osnovu uzajamne koristi uzimajući u obzir raspoložive resurse, adekvatan pristup u odgovarajućim programima koji podležu odgovarajućim nivoima efikasne zaštite prava intelektualne, industrijske svojine i trgovine. Saradnja treba da uzme u obzir prioritetne oblasti koje su vezane sa *acquis* EU-a u oblasti istraživanja i tehničkog razvoja.

Zahtevi iz ostalih mehanizama pristupanja u EU

Prema *Izveštaju EK-a za Kosovo – 2020.*, Kosovo je u ranoj fazi priprema za nauku i istraživanja. Ostvaren je ograničeni napredak u oblasti inovacija.

Tokom naredne godine, Kosovo treba da posebno: obezbedi veće troškove Vlade u istraživanjima i da nastoji da podstiče ulaganja od strane privatnog sektora, ispunjavanjem strategija pametnih specijalizacija; usredsredi napore na povećanju učešća u programu EU-a Horizon 2020.; obezbedi statističke podatke o broju istraživača, procentu BDP-a utrošenog na istraživanje i inovacije i učinak u vezi sa prioritetima Evropske istraživačke zone.

Kosovo je uložilo napore da razvije sopstvenu politiku istraživanja i inovacija. Međutim, Zakon o naučnoistraživačkoj delatnosti se, zbog nedostatka finansijskih sredstava, ne primenjuje pravilno. Troškovi Vlade u istraživanju iznosi samo 0,1% BDP-a. Kosovo je uložilo neke napore kako bi ovaj ograničeni iznos efikasnije utrošilo (npr. izgradnju sala za predavanje i laboratorija koje se bave plagijaturom). U 2018. je, u dva regionalna centra za inovacije, izdvojeno 1,1 miliona evra za specifične laboratorije i opremu. U visokom obrazovanju, kvalitet postdiplomskih programa koji se priprema za istraživačke karijere je lošeg kvaliteta, pri čemu su i privatne i javne visokoškolske ustanove imale krajnje nejednake kriterijume za napredovanje, zasnovane na istraživačkim i naučnim izdanjima. Pošto je poslednja Strategija istraživanja istekla 2016., Kosovo nije razvilo nove strateške ciljeve koji bi podržali razvoj istraživačkih aktivnosti.

Nije bilo napretka u integraciji u Evropsku istraživačku zonu. Kosovo mora da dostavi verodostojne statistike za praćenje napretka u ovoj oblasti.

U okvirnim programima, Kosovo učestvuje u programu istraživanja i inovacija EU-a Horizon 2020. (H2020.) kao treća strana. Do sada je učestvovalo u 11 projekata Horizon 2020. (10 u 2017. i 1 u 2018.). Nivo učešća u Horizon 2020. i je dalje ispod potencijala Kosova. Kosovo je već preduzelo neke početne radnje za poboljšanje svog učinka u projektu Horizon 2020., posebno putem bolje povezanosti istraživača, poboljšanja mreža nacionalnih kontaktnih tačaka, razmene najboljih praksi i mentorstva i drugih zemalja. Kosovo treba da nastavi da i dalje jača ove napore.

Prema zaključcima Pododbora za inovacije, informaciono društvo, socijalne politike i zapošljavanje 2021. za nauku i inovacije, Kosovo bi trebalo: da obezbedi statističke podatke o troškovima na istraživanje i inovacije, u količini ili u procentu BDP-a, kao i učinak u vezi na prioritetima Evropske istraživačke zone (do oktobra 2019.), da se pripremi za učešće Kosova u vežbi evropskih tabela rezultata (*scoreboard exercise*) o inovacijama, da se aktivno uključi u razvoj Strategije pametne specijalizacije. Takođe da nastavi sa odobravanjem pravnih akata koji se odnose na istraživanje i inovacije. Da dovrši izradu istraživačke i razvojne infrastrukture.

Trenutno stanje

Zakonodavni okvir

Nauka i istraživanja na Kosovu su regulisana Zakonom br. 04/L-135 o istraživačkoj-naučnoj delatnosti. Ovaj zakon je obuhvatio dobre evropske prakse koje podržavaju naučno istraživanje sa fokusom na ekonomski i socijalni razvoj. Takođe, zakon poseduje odredbe koje regulišu povezanost naučnih istraživanja sa ekonomijom i industrijom. Nacionalni savet nauke je odgovorna struktura za upravljanje nacionalnim istraživačkim prioritetima, a Odeljenje za visoko obrazovanje, nauku i tehnologiju u Ministarstvu obrazovanja, nauke i tehnologije je glavna institucija za kreiranje politika u oblasti nauke i istraživanja.

Zakon o naučnoj inovaciji, Transferu znanja i tehnologije usvojen je u novembru 2018. u Skupštini. Od ovog zakona se planira usvajanje 5 podzakonskih akata. U 2019. je odobren AU i uredba o šemi vaučera.

Institucionalni okvir i okvir politika

Kosovo učestvuje u Okvirnom programu EU-a za istraživanje i inovacije „Horizon 2020.“, kao zemlja partner za međunarodnu saradnju. U programu Horizon 2020., uspeh primene je 18,6%, sa 11 finansiranih projekata. Kako bi sistem nacionalnih kontakt tačaka postao operativan, MONTI je usvojio Uredbu o funkcionisanju i funkcionalizaciji Kosovskog nacionalnih kontakt tačaka za Horizon 2020. Preduzete su mere za promovisanje programa pružanjem obuke naučnoj zajednici i šire za pisanje predloga projekata, kroz obuke nacionalnih kontakt tačaka, podrške za učešće NKT-a na centralnim tematskim sednicama u evropskim zemljama, kao deo programa njihovog umrežavanja. Tokom 2018. je Kosovo svoj status (susedna zemlja saradnje) proširilo na Udruženje COST (COST - European Cooperation in Science and Technology). Preduzete su mere za promovisanje programa. Centralna aktivnost za promociju programa je sprovedena u Prištini, u saradnji sa Udruženjem COST. Do sada je 13 istraživača sa Kosova deo akcija COST-a (u poređenju sa 2018. godinom kada je bio samo jedan istraživač),

Sredoročni prioritetni ciljevi:

- Izrada i odobravanje Zakona o finansiranju naučnoistraživačke delatnosti;
- Izrada sekundarnog zakonodavstva zasnovanog na Zakon o naučnoj inovaciji, prenosu znanja i tehnologiji, iz kojeg proizilazi ukupno 5 podzakonskih akata;
- Poboljšanje okvira politika i strateškog okvira, i jačanje kapaciteta za istraživanje i inovacije, obezbeđivanje ravnopravne rodne zastupljenosti i promišljanje o rodnim aspektima;
- Na osnovu politika proširenja EU-a, predviđeno je da Kosovo ima napredan status u narednom programu Horizon 2020., koji je imenovan Horizon EU i da počne sa sprovođenjem u periodu od 2021. do 2022.

Za više detalja o prioritetima inovacije, molimo Vas pogledajte i u poglavlju 20.

3.26. 26. poglavlje *acquis*-a: Obrazovanje i kultura

Oblast obrazovanja, obuke, omladine, sporta i kulture su uglavnom u nadležnosti država članica. Ugovor o funkcionisanju EU (UFEU) predviđa da Unija podstiče saradnju između i država članica i podrži ih dopunjavajući njihove aktivnosti, potpuno poštujući njihove odgovornosti u pogledu sadržaja nastave, organizacije sistema obrazovanja i stručnog obučavanja, kao i nacionalnu i regionalnu kulturnu raznolikost.

Acquis za obrazovanje i kulturu se pretežno sastoji od okvira za saradnju, koristeći programe i otvorenu metodu koordinacije (OMK) imajući za cilj konvergenciju nacionalnih politika i ostvarivanje zajedničkih ciljeva. U oblasti obrazovanja, obučavanja i mladih, države članice treba da imaju uspostavljen pravni, administrativni i finansijski okvir, kao i potrebne kapacitete sprovođenja, čime će obezbediti zdravo upravljanje, uključujući finansijsko upravljanje decentralizovanim programima EU. *acquis* takođe sadrži i Direktivu za obrazovanje dece radnika migranata i presude Evropskog suda pravde o slučajevima vezanim za nediskriminaciju između državljana države članice EU i državljana drugih evropskih zemalja.

Ciljevi sistema obrazovanja i obučavanja usvojeni 2001., kao i Kopenhaški proces stručnog obrazovanja i Bolonjski proces visokog obrazovanja, daju uputstva za poboljšanje kvaliteta sistema obrazovanja i obučavanja. Radni program „Obrazovanje i obučavanje 2010“ i strateški okvir „Obrazovanje i obučavanje 2020.“ integrišu sve mere na evropskom nivou, i doprinose poboljšanju kvaliteta sistema obrazovanja i obučavanja. Zajednički ciljevi politike za mlade EU su definisani Evropskom strategijom za mlade (2010-2018.) koja se zasniva na otvorenoj metodi koordinacije. U oblasti sporta, Komunikacija Komisije iz 2011. „Razvoj evropske dimenzije u sportu“ predlaže konkretne mere za podržavanje i koordinaciju mera politike, u cilju eventualnog usvajanja višegodišnjeg plana o radu EU u oblasti sporta, od strane Saveta.

Što se tiče kulturne politike, države članice treba da podrže principe predviđene članom 167. UFEU-a i posebno treba da osiguraju da njihova međunarodna angažovanja omogućavaju razvoj i sprovođenje politike i instrumenata koji ciljaju očuvanje i promovisanje kulturne raznolikosti. U skladu sa ovim principima, Konvencija UNESCO-a za zaštitu i unapređenje raznolikosti kulturnih izraza je ključni element *acquis* u oblasti kulture. Komunikacija Komisije o evropskoj agendi o kulturi u globalizovanom svetu, predstavlja strukturisani dijalog sa sektorom kulture i otvorenu metodu koordinacije, u cilju sprovođenja tri zajedničke grupe ciljeva: kulturna raznolikost i međukulturni dijalog; kultura kao katalizator kreativnosti; i kultura kao ključna komponenta u međunarodnim odnosima.

Zahtevi SSP-a

Što se tiče SSP-a, član 107. zahteva saradnju između stranaka u cilju podizanja nivoa obrazovanja uopšte, stručnog obrazovanja, obučavanja, kao i razvoja politike za rad mladih na Kosovu u cilju razvoja veština, zaposlenja, socijalne inkluzije i ekonomskog razvoja na Kosovu. Jedan od prioriteta za sistem visokog obrazovanja treba da bude postizanje odgovarajućih standarda kvaliteta institucija i programa u skladu sa ciljevima Bolonjskog procesa i njene Deklaracije. Strane treba da sarađuju u cilju obezbeđivanja nediskriminirajućeg pristupa na svim nivoima obrazovanja i obučavanja na Kosovu, bez obzira na pol, rasno ili etničko poreklo, religiju ili verovanje, invaliditet, starost ili seksualno opredeljenje. Na Kosovu se takođe moraju uzeti u obzir i potrebe učenika sa invaliditetom.

Dok član 108. SSP-a zahteva saradnju između stranaka imajući za cilj promovisanje kulturne saradnje radi povećanja kapaciteta operatera i povećanje razumevanja između pojedinaca i manjina. Ova saradnja treba da podržava kulturnu raznolikost u zemlji na osnovu principa Konvencije UNESCO-a o zaštiti i promovisanju raznolikosti kulturnih izraza.

Zahtevi od drugih mehanizma pristupanja u EU

Prema *Izveštaju EK o Kosovu - 2020.*, Kosovo je u ranim fazama pripreme u oblasti obrazovanja i kulture. Prošle godine nije bilo napretka i ostaje da se kvalitet obrazovanja značajno poboljša. Kako preporuke iz prethodnog izveštaja nisu uzete u obzir, posebno je potrebno da se: odobri novi zakon o visokom obrazovanju, kako bi se primenila reforma zasnovana na najboljim standardima, uključujući obezbeđivanje

autonomije i nezavisnog rada institucija visokog obrazovanja i mehanizmi obezbeđivanja kvaliteta; povećati napore na reforme pred-univerzitetskog obrazovanja (uključujući programe stručnog obrazovanja i obuke), sa fokusom na učenju zasnovanom na kompetencijama; poboljšati pristup kvalitetnom obrazovanju za upis u predškolske ustanove i marginalizovanim grupama.

Prema zaključcima *Pododbora za inovacije, informaciono društvo, socijalnu politiku i zapošljavanje 2021.*, Kosovo bi trebalo da poboljša kvalitet i pokrivenost onlajn obukom i nastavi sa onlajn nastavom i obukom za nastavnike. Sistem upravljanja informacijama u obrazovanju treba da nastavi da se razvija sa dalje u cilju zadovoljavanja postojećih i budućih potreba. Objavljivanje podataka u oblasti obrazovanja i mladih koji bi trebalo da budu merljivi i kojima se lako može ući u trag. Komisija je preporučila da se OECD obavesti o konačnoj odluci u vezi sa učešćem Kosova u PISA 2022. Što se tiče Strateškog obrazovnog plana na Kosovu 2017-2021, primena treba da se nastavi i istovremeno treba da započne priprema nove strategije. Što se tiče primarnog zakonodavstva, započnite sa izradom i odobravanjem zakona o: Zakonu o ranom detinjstvu, Zakonu o udžbenicima, Zakonu o visokom obrazovanju i Zakonu o agenciji za akreditaciju. Kosovo će povećati napore na povećanju stope ranog upisa dece za decu od 0-5 godina. Poboljšati kvalitet obrazovanja na svim nivoima sistematskom primenom postojećih mehanizama za osiguranje kvaliteta, kao što su koordinatori kvaliteta, školske inspekcije u osnovnom obrazovanju i obezbediti strože praćenje uslova Kosovske agencije za akreditaciju obrazovnih programa. U okviru ovoga, nastaviti sa povećanjem upisa učenika sa posebnim potrebama. Podržati visokoškolske ustanove.

U oblasti kulturnog nasleđa je potrebno izraditi Zakon o kulturnom nasleđu, sprovesti Odluku Ustavnog suda o imovinskom sporu u Dečanima, podići svest i razmeniti informacije o programu „Kreativna Evropa“, nastaviti sa funkcionisanjem Saveta za sprovedene i praćenje i izvršenjem u kažnjavanju slučaja oštećenja ili ilegalne izgradnje u zaštićenim objektima nasleđa.

Trenutno stanje

Zakonodavni okvir:

Obrazovanje:

- Zakon br. 03/L-060 o nacionalnim kvalifikacijama i nacionalnim okvirom za kvalifikacije.

Obrazovanje i stručno usavršavanje

- Zakon br. 04 /L-138 o obrazovanju i stručnom usavršavanju,
- Zakon br. 04/L-143 o obrazovanju i osposobljavanju odraslih
- Zakon br. 03/L-060 o nacionalnim kvalifikacijama

Predškolsko obrazovanje

- Zakon br. 02/L-52 o predškolskom obrazovanju
- Zakon br. 04/L-032 o preduniverzitetskom obrazovanju.
- Zakon br. 06/L -046 o inspektoratu obrazovanja u Republici Kosovo

Napuštanje školovanja

- AU br.08.2018. o formiranju i jačanju timova za sprečavanje i reagovanje na napuštanje i neupisivanje učenika u preduniverzitetsko obrazovanje.

Kultura

- Zakon br. 02/L-57 o kulturnim institucijama;
- Zakon br. 04/L-065 o autorskim i srodnim pravima;
- Zakona br. 203/24 o sportu;
- Zakon br. 04/L-056o ansamblu pesama i gara Šota;
- Zakon br. 04/L-59 o filharmoniji, operi i baletu;
- Zakon br. 2004/22 o kinematografiji;
- Zakon br. 02/L-88 o kulturnom nasleđu;
- Zakon br. 04/L-106 o pozorištima.

Institucionalni okvir i okvir politika

Nakon Odluke Evropske mreže agencija za obezbeđivanje kvaliteta visokog obrazovanja (ENQA) o promeni statusa AKA-a u člana „pod razmatranjem“, AKA je bila predmet postupka ponovne procene. Tim stručnjaka ENQA-e je zaključio da ukupni nivo ispunjenosti evropskih standarda i smernica (ESG) nije dovoljan za obnavljanje članstva AKA-e u ENQA-u. Ovom prilikom je Odbor ENQA-e obavestio da AKA ima pravo da, dve godine nakon donošenja ove Odluke, ponovo podnese zahtev. Tokom ove dve godine, AKA će takođe biti predmet još jedne procene od strane stručnjaka ENQA-e, koja ima za cilj da pomogne i savetuje AKA pre formalnog zahteva za ponovnu procenu.

Kosovo kao rezultat sporazuma između Evropske komisije i MONTI-u učestvuje u program EU za Tempus obrazovanje od 2003. Program Tempus, u kontinuitetu direktno doprinosi razvoju nastavnog programa, saradnji sa društvom, upravljanju univerzitetom, obučavanju nastavnika, kao i projektima za osiguranje kvaliteta koji pokrivaju skoro ceo sektor visokog obrazovanja na Kosovu. Naslednik Tempusa je program Erasmus+ koji sprovodi projekte preko kancelarije Erasmus+ za Kosovo. Ova kancelarija je fokusirana na oblast visokog obrazovanja i doprinosi podizanju svesti, vidljivosti, prilagodljivosti, održivosti, efikasnom pristupu međunarodnoj dimenziji Programa Erasmus +. Ustanove visokog obrazovanja na Kosovu su povećale interesovanje za učešće u šemama u okviru programa ERASMUS+, povećavajući svoj kapacitet apsorpcije.

Što se tiče HORIZON 2020., sada kada će se zvati Horizon Europe, MONT je, kako bi omogućio visokoškolskim ustanovama mogućnost da se prijave za šeme Horizon Europe, započeo proceduru za unapređenje našeg statusa u ovom programu kao pridružene zemlje. Ovo unapređenje će omogućiti učešće u nekim šemama koje ranije nismo mogli da primenimo, dok je ovaj proces u fazi pregovora koji će biti deo zaključenja sporazuma. MONT će imati budžetske implikacije za učešća u iznosu od 1 milion. Sva savetodavna tela (Industrijski odbori) na javnim univerzitetima su izradili i potpisali radne propise za njihovo funkcionisanje. Prištinski Univerzitet, u 10 akademskih jedinica, Univerzitet primenjenih nauka u Uroševcu je osnovao 1 Savetodavno telo. Univerzitet u Đakovici “Fehmi Agani” osnovao je 2 Savetodavna tela. Univerzitet “Haxhi Zeka” osnovao je 3 savetodavna tela. Univerzitet u Mitrovici “Isa Boletini” je u fazi izrade propisa za savetodavna tela, dok je Univerzitet u Gnjilanu usvojio Uredbu.

Osnovni strateški dokument koji definiše razvojne ciljeve sistema obrazovanja u Republici Kosovo je Strateški plan za obrazovanje na Kosovu 2017-2021., usvojen od strane Vlade Kosova. Ovaj strateški plan je sveobuhvatan dokument koji obuhvata sve nivoe obrazovanja na Kosovu, počevši od predškolskog pa sve do univerzitetskog obrazovanja. Ostala strateška dokumenta koji služe razvoju obrazovanja su sledeći: Strategija za komunikaciju; Strategija sa sprečavanje napuštanja školovanja; Strategija za promotivne škole zdravlja 2009-2018.; Strategija za integraciju zajednica Roma, Aškalija i Egipćana 2017-2017 i Strategija za razvoj preduniverzitetskog obrazovanja 2007.-2017.

U okviru stručnog obrazovanja postoje stručne škole i osnovana su 4 centra kompetencija. Sistem predviđen važećim zakonodavstvom za stručno obrazovanje i osposobljavanje je 3 + 1 + 1 zasnovan na zahtevima tržišta rada. Dovođeno je profiliranje postojećih profila stručnog obrazovanja zasnovanog na sektorskim oblastima zasnovanim na ISCED-u.

Što se tiče pred-univerzitetskog obrazovanja, primena nastavnog plana i programa vrši se u kosovskim školama gde su novi nastavni programi primenljivi i za pripremni čas kao i za razrede 1, 2, 3, 6, 7, 8, 10, 11.12. Za novu školsku godinu 2020./2021. očekuje se da kurikulumi za predmete 4.9 budu spremni, dok će 2021. sa 5. razredom biti dovršena i finalizacija i primena nastavnog plana i programa.

Da bi se unapredilo *upravljanje kvalitetom u preduniverzitetskom obrazovanju*, MONTI je stavio naglasak na smernice za poboljšanje unutrašnjeg kvaliteta, sprovođenje mehanizma za procenu spoljašnjeg kvaliteta i izgradnju kapaciteta Inspektorata za obrazovanje, ovaj inspektorat je takođe i član SICI (*Standing International Conference of Inspectorates*).

U aprilu 2017. odobren je AU 4/2017 za ocenu učinka pred-univerzitetskih obrazovnih ustanova, Vodič za interno ocenjivanje školskih uspeha i Vodič za eksterno vrednovanje školskog uspeha, koji su primenjeni u školama koje su sprovođenje novog okvira nastavnog plana i programa. Nakon usvajanja Zakona 06/L-

046 o Inspektoratu za obrazovanje u Republici Kosovo (avgust 2018.), u oktobru 2018., odobren je AU 14/2018 za procenu učinka nastavnika. Na osnovu Zakona 06/L-046 o prosvetnom inspektoratu u Republici Kosovo, Ministarstvo prosvete priprema AU za procenu učinka direktora i zamenika direktora javne obrazovne ustanove i predavača na univerzitetu. Nakon odobrenja ovog podzakonskog akta, prosvjetna inspekcija će početi sa ocenom rada direktora i zamenika direktora.

Dakle, za period 2021.-2025. prioritet Inspektorat prosvete je da obezbedi kvalitet u pred-univerzitetskom obrazovanju putem inspekcija koje su uglavnom povezane sa ocenom učinka nastavnika, direktora i zamenika direktora, kao i obrazovnih institucija pred univerzitetskim obrazovanjem. Pобољшanje kvaliteta pred-univerzitetskog obrazovanja usko je povezano sa izgradnjom kapaciteta Inspektorata za obrazovanje.

Izrađen je i odobren program za izgradnju kapaciteta opštinskih timova za procenu „kako se koriste instrumenti za pedagoško ocenjivanje dece sa posebnim potrebama“. U okviru ovog programa, sto osamdeset (180) članova opštinskih timova za procenu obučeno je u trodnevnoj obuci, a paket dokumenata za opštinske timove za procenu osmišljen je tako da dokumentuje proces ocenjivanja dece sa posebnim potrebama. Napravljeni paket sadrži 12 dokumenata koji se dostavljaju elektronskim putem. Ove aktivnosti podržani su projektom Saveta Evrope - „Izgradnja kapaciteta za inkluzivno obrazovanje PCRFŠHIR“.

U pogledu jačanja spoljnih mehanizama za merenje kvaliteta, Kosovo je učestvovalo u međunarodnom PISA testu, a MONT je organizovalo test uspeha za učenike devetih razreda i test državne mature. MONT je takođe dao prioritet profesionalnom razvoju nastavnika i modernizaciji obrazovanja nastavnika u skladu sa novim kurikularnim okvirom Kosova. Pored međunarodnog izveštaja o PISA testu, napravljen je i nacionalni izveštaj kako bi se identifikovale mogućnosti za poboljšanje uspeha učenika u okviru PISA testa.

Što se tiče kulturnog nasleđa, institucionalni okvir čine Ministarstvo kulture, omladine i sporta kao glavne zakonodavne institucije u ovoj oblasti, Ministarstvo ekonomije kao institucije za sprovođenje i praćenje u vezi sa prostornim planovima izgradnje, Ministarstvo za administraciju lokalne samouprave kao institucija za praćenje rada opština i drugih institucija za sprovođenje zakona.

Podrška donatora

Projekti u sektoru obrazovanja:

- U okviru projekta IPA 2016., Evropska komisija je pruža podršku izgradnji kapaciteta za profesionalni razvoj nastavnika. Projekat organizuje obuku za nastavnike na nivou predškolskog i osnovnog obrazovanja u 10 opština Kosova, u ukupno 50 škola. Očekuje se da će projekat biti završen 2022.;
- Podrška poboljšanju obrazovne infrastrukture je još jedna komponenta projekta IPA 2016. Ova aktivnost uključuje analize procena subvencionisanja izgradnje infrastrukture predškolskog obrazovanja i javne opštinske infrastrukture, koja doprinosi razvoju obrazovanja. Određena su sva mesta za izgradnju vrtića predviđenim sredstvima projekta IPA 2016.
- Projekat IPA 2017, Obrazovanje, zapošljavanje i socijalne politike (ukupan iznos od 4, 5 miliona, doprinos EU-a 3, 8 miliona). Glavna svrha ove aktivnosti je poboljšanje zapošljavanja putem kvalitetnog obrazovanja i stručne kvalifikacije, što bi dovelo do povećanog učešća na tržištu rada (posebno mladih i žena).
- U okviru projekta IPA 2018, EU će pružiti podršku obrazovanju u iznosu od 13 miliona evra. U okviru ove pomoći će biti cilj da se poveća pristup predškolskom, osnovnom i srednjem obrazovanju za učenike koji pripadaju grupama u podređenom položaju. Ojačati kapacitet za opšte i efikasno upravljanje pružanjem kvalitetne nastave na centralnom i opštinskom nivou.
- Projekat QAIN - Kvalitet, odgovornost, integritet i transparentnost u visokom obrazovanju ima za cilj da pruži podršku razvoju i primeni propisa, procedura i najboljih praksi za unapređenje kvaliteta u visokom obrazovanju. Razvoj dveju šema za promovisanje nastave zasnovan na istraživačkom radu.
- Projekat ALLED II - Prilagođavanje obrazovanja potrebama tržišta rada će se usredsrediti na jačanje kvaliteta i značaja programa obrazovanja i osposobljavanja za tržište rada i podržati

prilagođavanje zakonskog okvira i mehanizama kao preduslova za povećanje zapošljavanja. Projekat je započeo sa sprovođenjem u 2018. i očekuje se da će biti završen 2021. Ukupni troškovi projekta će biti 4.500.000 evra;

- Očekuje se da će se podrška za obrazovni sektor nastaviti sa IPA III. U okviru IPA 2022, planirano je da se nastavi podržavati uključivanje RAE zajednice u obrazovanje.

Srednjoročni prioritetni ciljevi:

- Usklađivanje stručnog obrazovanja i obuke sa zahtevima tržišta rada, uključujući primenu novog kurikularnog okvira;
- Efikasno upravljanje obrazovnim sistemom na svim nivoima;
- Kvalitetno obrazovanje i integritet, u skladu sa međunarodnim standardima.

Institucionalna zgrada:

- Jačanje kapaciteta prosvetne inspekcije, u skladu sa evropskim zakonodavstvom i međunarodnim standardima;
- Profesije Profesionalni razvoj nastavnika;
- Povećavanje kapaciteta za uključivanje u predškolsko obrazovanje.

3.27. 27. poglavlje acquis-a: Životna sredina

Ovo poglavlje pokriva politike EU-a za životnu sredinu koja imaju za cilj promovisanje održivog razvoja i zaštitu životne sredine za sadašnje i buduće generacije. One se zasnivaju na preventivnom delovanju po principu „zagađivač plaća“, borbi protiv ekološke štete na samom izvoru, zajedničkoj odgovornosti i integraciji zaštite životne sredine u druge politike EU. *acquis* sadrži više od 200 važnih pravnih dokumenata koji obuhvataju horizontalno i podzakonski okvir. Poštovanje *acquis* zahteva značajna ulaganja. Za primenu i sprovođenje *acquis* neophodna je snažna i dobro opremljena administracija - na nacionalnom i lokalnom nivou.

Zahtevi SSP-a

SSP, u članovima 115. 116. i 117. određuje saradnju Republike Kosovo sa EU u oblasti životne sredine, klimatskih promena i civilne zaštite. Član 115 - Životna sredina, predviđa zaustavljanje dalje degradacije i poboljšanja postojećeg stanja u oblasti životne sredine u cilju ostvarivanja održivog razvoja na Kosovu. Takođe predviđa i jačanje struktura i administrativnih procedura na Kosovu, i postepeno usklađivanje zakonodavstva Kosova sa *acquisom* EU-a i usklađenog sa *acquisom* Euratom-a. Član 116 - Klimatske promene fokusira se na razvoj politika klimatskih promena odnosno politike sa ublažavanje (smanjenje emisije gasova sa efektom staklene bašte) i prilagođavanje istim (klimatske promene), uzimajući u obzir ostale relevantne politike u koje su uključeni sektori: energija, transport, industrija, poljoprivreda, zdravstvo, obrazovanje, itd. Takođe i postepeno usklađivanje zakonodavstva Kosova sa *acquis* EU-a u vezi sa klimatskim promenama, a posebno u pogledu efikasnog praćenja, izveštavanja i provere rezultata o emisiji gasova sa efektom staklene bašte, i uključnje Kosova u međunarodnim mehanizmima. Kod člana 117 - Civilna zaštita, predviđa se poboljšanje sprečavanja, pripreme i reagovanja u slučaju prirodnih nepogoda i nepogoda koje je izazvao čovek. Takođe i jačanje kapaciteta civilne zaštite na Kosovu i postepeno usklađivanje Kosova sa *acquis* EU-a u pogledu upravljanja nepogodama.

Zahtevi ostalih mehanizama pristupanja EU

Izveštaj EK o Kosovu – 2020. procenjuje da je Kosovo u ranoj fazi pripreme u oblast životne sredine i klimatskih promena. Ostvaren je ograničen napredak. Poboljšanja su u izveštavanju o životnoj sredini i praćenju kvaliteta vazduha. Za rešavanje problema degradacije životne sredine i izazova klimatskih promena potrebna je jača politička volja. Kosovo se podstiče da značajno poveća svoje ambicije ka zelenoj tranziciji.

Međutim iz zahteva koji su proizašli sa sastanka pododbora „*INFRA 2012.*“ u oblasti životne sredine, u sektoru vazduha, opština Priština treba da usvoji plan kvaliteta vazduha u Prištini, da identifikuje izvore zagađenja vazduha i započne sa efikasnom primenom mera za smanjivanje.

Iz sektora otpada, operater za odlaganje opasnog otpada treba da bude funkcionalan i operativan, uključujući finansiranje, osoblje, prostorije i pripremu Plana za upravljanje otpadom i Nacionalna strategija i Akcioni plan za čvrsti otpad se trebaju revidirati. Takođe treba odlučiti o lokaciji nove prištinske deponije.

U sektoru voda trebalo nastaviti sa napretkom u primeni Direktive o podzemnim vodama za Beli Drim, identifikovati i pratiti ostala rizična područja, koja se odnose na podzemne i površinske vode. Treba započeti pripremu planova upravljanja rečnim slivovima za preostala vodna tela (Ibri, Morava e Binces i Lepenci).

Za prirodu, treba završiti izradu detaljnih planova za uređenje za Nacionalni park „Šar Planina” i Nacionalni park „Prokletije”. U sektoru šumarstva treba izvestiti napore za borbu protiv ilegalne seče i da se usvoji Zakona o šumama, prenoseći Uredbu o drvenoj građi 995/2010.

U oblasti civilne zaštite, trebala bi se aktivnije uključiti u aktivnosti pod Mehanizmom civilne zaštite Evropske unije, poput obuke, razmene stručnjaka, projekata prevencije i pripravnosti, itd. Što se tiče industrijskog zagađenja, AU o ograničenjima emisije zagađujućih supstanci mora biti hitno usvojen.

U oblasti klimatskih promena je potrebno unaprediti međuinstitucionalnu saradnju, kako bi se obezbedila integracija klimatskih promena u druge sektore, posebno u energetici i saobraćaju i kako bi se ojačala uloga Nacionalnog saveta za klimatske promene. U tom smislu se treba pripremi Nacionalna integrisani plan za klimu i energetiku i priprema dugoročne strategije za dekarbonizaciju.

Trenutno stanje

Zakonodavni okvir, okvir politika i institucionalni okvir

Horizontalno zakonodavstvo

Zakonodavni okvir u ovoj oblasti sastoji se od sledećih glavnih normativnih akata:

- Zakon o proceni uticaja na okolinu (PUO);
- Zakon o strateškoj ekološkoj proceni (SEP); i
- Zakon o zaštiti životne sredine.

Ovi normativni akti su transponovali sledeće akte acquis:

- Direktivu br. 2001/42/EZ strateškoj ekološkoj proceni, koja je u potpunosti transponovana;
- Direktivu br. 85/337/EEZ o proceni uticaja na okolinu, koja je u potpunosti transponovana; i
- Direktivu br. 2003/35/EZ o učešću javnosti, koja je u potpunosti transponovana.

Direktiva o uspostavljanju infrastrukture prostornih informacija (INSPIRE Direktiva br. 2007/2/EZ) se transponuje u Nacrt zakona o uspostavljanju nacionalne infrastrukture prostornih informacija u Republici Kosovo, koja utvrđuje opšta pravila za uspostavljanje Nacionalne infrastrukture prostorne informacije u Republici Kosovo za sprovođenje ekoloških politika i aktivnosti koje mogu imati uticaj na životnu sredinu.

Nadležni organ za primenu horizontalnog zakonodavstva u oblasti zaštite životne sredine je Ministarstvo ambijenta, prostornog planiranja i infrastrukture (MAPPI), odnosno Odeljenje za zaštitu životne sredine i voda / Odeljenje za zaštitu od industrijskog zagađenja.

Kvalitete vazduha

Zakonodavni okvir u ovoj oblasti sastoji se od Zakona o zaštiti vazduha odzagađenja, koji je transponovao sledeće akte acquis:

- Okvirnu Direktivu br. 2008/50/EZ o kvalitetu vazduha;
- Direktivu br. 2004/70/EZ oarsenu, kadmijumu, živi, nikluipolicikličnim aromatičnim ugljovodonicimau vazduhu;
- Direktivu br. 70/220/EEZ o merama koje treba preduzeti protiv zagađenja vazduha od emisije gasova automobila;
- Direktivu br. 1999/13/EZ o ograničavanju emisija neodrživih organskih komponenti zbog upotrebe organskih rastvaračau određenim aktivnostima i instalacijama;

- Direktivu br. 2001/81/EZ o nacionalnim granicama emisijaza pojedine atmosfereke zagađivače;
- Direktivu br. 96/61/EZ o sprečavanju i kontroli industrijskog zagađenja;
- Uredbu br. 1005/2009 o supstancama koje oštećuju ozonski sloj;
- Uredbu br. 842/2006 Evropskog parlamenta i savetao određenim flouriranim gasovima staklene bašte.

Za dalje transponovanje Okvirne direktive o kvalitetu vazduha br. 2008/50/EZ, MEA je u procesu pripreme nacrtu zakonu o zaštiti vazduha od zagađenja.

S druge strane, Akcioni plan za kvalitet vazduha 2018-2020., usvojen 05.06.2018.), osigurava okvir kojim će se postići zaštita i smanjenje zagađenja vazduha u zemlji, u skladu sa predviđenim standardima EU-a i principima najboljih praksi.

Takođe, Nacionalni plan za smanjenje emisija (NPSE) 2018 – 2027, (usvojen 29.05.2018.), osigurava okvir kojim će se postići smanjenje emisija u vazduhu iz Kosovske energetske korporacije (TE Kosova A i TE Kosova B), što će odraziti smanjenje zagađenosti vazduha u okolini KEK-a, ali i na čitavoj teritoriji zemlje u skladu sa predviđenim standardima EU-a i obaveza koje proističu iz Ugovora o energetskeo zajednici.

Nadležni organ koji je određen za kvalitet vazduha je Ministarstvo ambijenta, prostornog planiranja i infrastrukture (MAPPI), odnosno Odeljenje za zaštitu životne sredine i voda / Divizija za zaštitu od industrijskog zagađenja, Agencija za zaštitu životne sredine / Hidrometeorološki institut sa ukupno 9 službenika. Ostale institucije vezane za ovu oblast su uglavnom: Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ruralnog razvoja, Ministarstvo zdravlja, Ministarstvo za administraciju lokalne samouprave (MALS).

Upravljanje otpadom

Zakonodavni okvir u ovoj oblasti sastoji se od Zakona br. 04/060 o otpadu, koji je transponovao sledeće akte acquis:

- Direktivu br. 2008/98/EZ o otpadu;
- Direktivu br. 86/278/EEZ o mulju zagađenih voda;
- Direktivu br. 2000/53/EZ o otpadnim vozilima (ELV);
- Direktivu br. 2011/65/EZ o ograničenjima opasnih supstanci;
- Direktivu br. 2002/95/EZ o otpadu električne i elektronske opreme (RoHS);
- Direktivu br. 1999/31/EZ o deponiji;
- Uredbu br. 1013/2006/EZ o tranzitu otpada.

Nacrt zakonu o otpadu očekuje se da bude odobren tokom Č3 2021. S druge strane, tokom ovog perioda je usvojen AU br. 22/2015 o upravljanju otpadom koji sadrži azbest, i očekuje se da će biti prosleđen na usvajanje početkom 2020.

Tokom 2019., uz podršku GIZ-a, izrađena je Strategija i Akcioni plan za integrisano upravljanje otpadom 2019. – 2029., koji su nedavno (jun 2021) odobreni i već su na snazi. Zakonu o otpadu, član 13, nadležni organ koji je određen za upravljanje otpadom je Ministarstvo ambijenta, prostornog planiranja i infrastrukture i Opštine Republike Kosovo. U okviru MAPPI-a funkcionise Odeljenje za zaštitu životne sredine i vode, odnosno Divizija za hemikalije i otpad, kao i Agencija za zaštitu životne sredine / sa ukupno 8 službenika. Ostale institucije uključene u različite oblike u sektoru otpada uglavnom su sledeći: Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ruralnog razvoja (MPŠRR), Ministarstvo zdravstva (MZ), Ministarstvo industrije, preduzetništva i trgovine (MIPT)), Ministarstvo za administraciju lokalne samouprave (MALS). Dok su opštine u skladu sa Zakonom o otpadu nadležne za upravljanje čvrstim otpadom, obimnim otpadom, građevinskim otpadom i otpadom od rušenja objekata.

Kvalitet vode

Zakonodavni okvir u ovoj oblasti sastoji se od Zakona o vodama Kosova, koji je transponovao sledeće akte acquis:

- Okvirnu Direktivu br. 2000/60/EZ o vodama, delimično transponovana;

- Direktivu br. 91/271/EEZ o tretmanu urbanih zagađenih voda, delimično transponovana; i
- Direktivu br. 98/83/EZ o kvalitetu vode za ljudsku potrošnju, delimično transponovana

Zakon o vodama Kosova tokom 2019. je u procesu izmene i dopune. S druge strane, što se tiče sprovođenja Državne strategije o vodama Kosova 2017-2036 (usvojena 30.05.2018), doneta je odluka (15.10.2019) kojom se ovlašćuje Regionalna uprava rečnih slivova, kao nadležna institucija prema zakonu, da u koordinaciji i konsultaciji sa svim relevantnim stranama izradi i usvoji plan za sprovođenje Državne strategije o vodama Kosova 2017.-2036.

Nadležni organ koji je određen za upravljanje i zaštitu voda je Ministarstvo ambijenta, prostornog planiranja i infrastrukture (MAPPI), odnosno Odeljenje za zaštitu životne sredine i vode, Regionalna uprava za rečne slivove, Agencija za zaštitu životne sredine, sa ukupno 30 službenika. Ostale institucije povezane sa sektorom voda su uglavnom: Ministarstvo zdravlja (MZ), Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ruralnog razvoja (MPŠRR), Ministarstvo za administraciju lokalne samouprave (MALS) i Regulatorni ured za vodu i kanalizaciju (RUVK).

Zaštita prirode

Zakonodavni okviru ovoj oblastima stoji se od sledećih glavnih normativnih akata:

- Zakon o zaštiti prirode;
- Zakon o nacionalnom parku „Prokletije“;
- Zakon o nacionalnom parku „Šar“;
- Zakon o kosovskim šumama;
- Zakon o lovu.

Ovi normativni akti su transponovali sledeće akte acquis:

- Direktivu br. 2009/147/EZ za očuvanje divljih ptica;
- Direktivu Saveta br. 92/43/EEZ od 21. maja 1992. „O očuvanju prirodnih staništa, flore i divlje faune“;
- Direktivu Saveta br. 1999/22/EZ u vezi sa držanjem životinja u zoološkim vrtovima;
- Direktivu br. 83/129/EEZ u vezi sa izvozom u državama članice kože nekih vrsta mladunaca foka i njihovih proizvoda;
- Uredbu br. 338/97/EEZ o zaštitivrsti divlje flore i faune regulisanjem njihovog tržišta, sa izmenama i dopunama;
- Uredbu br. 3254/91/EEZ koja zabranjuje upotrebu zamki u Zajednici unošenje krzna u Zajednici kao i proizvoda nekih vrsta divlje faune poreklom iz zemalja koja ih hvataju dok koriste metode zamki koje ne ispunjavaju međunarodne humane standarde hvatanja;
- Uredbu br. 995/2010 (EU) Evropskog parlamenta i saveta koja utvrđuje obaveze operatora koji plasiraju drvo i proizvode od drveta na tržište;
- Uredbu br. 2173/2005 (EZ) o uspostavljanju FLEGT šeme licenciranja za uvoz drvne mase u Evropskoj zajednici;
- Uredbu br. 348/81/EEZ o zajedničkim pravilima za uvoz kitova drugih proizvoda od kitova i amandmane.

Strateški okvir za zaštitu prirode u Republici Kosovo sastoji se od strategije i akcionog plana za biodiverzitet 2011-2020.; Strategija šuma 2010-2020.; Nacionalna strategija za sektor nedrvenih šumskih proizvoda 2014-2020. i Strategija za zaštitu klime u šumarskom sektoru na Kosovu.

Nadalje, Akcioni plan za biodiverzitet 2016.-2020. (usvojen 30.05.2018.) identifikuje specifične aktivnosti, odgovorne institucije i institucije podrčke, osigurane ili potencijalne izvore finansiranja i vremenski okvir.

Nadležni organ imenovan za zaštitu prirode je Ministarstvo ambijenta, prostornog planiranja i infrastrukture (MAPPI), odnosno Odeljenje za zaštitu životne sredine, Odeljenje za zaštitu prirode, Agencija za zaštitu životne sredine. Ostale institucije u oblasti prirode su uglavnom: Ministarstvo

poljoprivrede, šumarstva i ruralnog razvoja (MPŠRR), Ministarstvo kulture, omladine i sporta (MKOS), Ministarstvo za administraciju lokalne samouprave (MALS) i Opštine.

Kontrola industrijskog zagađenja

Zakonodavni okviru ovoj oblasti sastoji se od Zakona br. 03/L-043 o sprečavanju i integrisanoj kontroli zagađenja.

Ovaj zakon je transponovao sledeći akti acquis:

- Direktivu br. 2012/18EU SEVESO III o kontroli velikih rizik a nesreća gde su uključene opasne supstance;
- Direktivu br. 2004/42/EZ Evropskog parlamenta i saveta od 21. aprila 2004. o ograničavanju emisije tē neodrživih organskih komponenti zbog upotrebe organskih rastvarača u određenim bojama, lakovima i proizvodima za završetak automobila.

Dalje, zakon o integrisanom sprečavanju i kontroli zagađenja je u procesu izmena i očekuje se da bude usvojen u Č3 2021.

AU o sprečavanju velikih nesreća u kojima su uključene opasne materije (usvojeno 06.09.2018), dalje transponira Direktivu SEVESO III. S druge strane, s ciljem sprovođenja transponiranog zakonodavstva EU-a, na snazi su Strategija za zaštitu životne sredine 2013 – 2022. i Akcioni plan Kosova za životnu sredinu za period 2013.-2017.

Nadležni organ imenovan za kontrolu industrijskog zagađenja je Ministarstvo ambijenta, prostornog planiranja i infrastrukture (MAPPI), odnosno Odeljenje za zaštitu životne sredine (Odeljenje za zaštitu od industrijskog zagađenja), uz pomoć Agencije za zaštitu životne sredine, i Ministarstvo za administraciju lokalne samouprave.

Hemikalije

Zakonodavni okviru ovoj oblasti sastoji se od sledećih glavnih normativnih akata:

- Zakon o hemikalijama; i
- Zakon o biocidnim proizvodima.

Ovi normativni akti su transponovali sledeće akte acquis:

- Direktivu Saveta br. 87/217/EEZ od 19. marta 1987. o sprečavanju i smanjenj uzagađenja životne sredine azbestom;
- Uredbu br. 528/2012/EZ, ovlašćenja EU o biocidnim proizvodima;
- Uredbu br. 1907/2006/EZ REACH;
- Uredbu br. 1272/2008/EZ (CLP) o klasifikaciji, pakovanju i etiketiranju opasnih supstanci;
- Uredbu (EK) br. 689/2008 o izvozu i uvozu hemikalija, odnosno Uredbu br. 649/2012EU o izvoz u-uvozu –PIC procedure;
- Uredbu br. 648/2004/EZ o deterdžentima.

Tokom ovog perioda, nacrt AU o klasifikaciji, označavanju i pakovanju opasnih hemikalija je završen, a očekuje se da bude odobren tokom 2021.

Nadležni organ određen za kontrolu zagađenja hemikalijama je Ministarstvo ambijenta, prostornog planiranja i infrastrukture (MAPPI), odnosno Odeljenje za zaštitu životne sredine, Odeljenje za hemikalije i otpad, kao i Agencija za zaštitu životne sredine/sa ukupno 4 službenika, i Ministarstvo za administraciju lokalne samouprave (MALS).

Zaštita od buke

Zakonski okvir u ovoj oblasti sastoji se od Zakona o zaštiti od buke, koji je delimično transponovao Direktivu br. 2002/49/EZ Evropskog parlamenta i Saveta od 25. juna 2002. o proceni i upravljanju bukom u životnoj sredini.

U cilju daljeg približavanja lokalnog zakonodavstva EU tekovinama EU u oblasti zaštite od buke, Kosovo je odlučilo da izmeni zakon o zaštiti od buke, očekuje se da bude usvojen tokom 2021. Kroz ovaj zakon će se dalje transponovati Direktive br. 2002/49/EZ Evropskog parlamenta i Saveta od 25. juna 2002. o proceni i upravljanju bukom u životnoj sredini.

Nadležni organ za zaštitu od buke u životnoj sredini je Ministarstvo ambijenta, prostornog planiranja i infrastrukture (MAPPI), odnosno Odeljenje za zaštitu životne sredine / Divizija za zaštitu od industrijskog zagađenja, i Agencija za zaštitu životne sredine / Hidrometeorološki institut, kao i Ministarstvo za administraciju lokalne samouprave (MALS) i Opštine.

Šumarstvo

Zakonodavni okvir u ovoj oblasti sastoji se od sledećih glavnih normativnih akata:

- Zakon o šumama;
- Zakon o lovu;
- Zakon o zaštiti od požara; i
- Zakon opoljoprivrednom zemljištu.

Ovi normativni akti su transponovali sledeće akte acquis:

- Direktivu EU br. 92/43/EEZ o sačuvanju prirodne sredine i divlje flore i faune;
- Direktivu EU br. 79/409/EEZ o peradi;
- Uredbu EU br. 691/2011 o evropskom okruženju i ekonomskim računima;
- Uredbu EU br. 995/2010 koja utvrđuje obaveze operatera koji plasiraju drvo i proizvode od drveta na tržištu, takođe zvana „EU TR“.

Dalje, Vlada Kosova usvojila je zakon o kosovskim šumama 23.05.2019. Ovaj nacrt zakona prosleđen je Skupštini na odobrenje, ali je zbog raspuštanja Skupštine vraćen na ponovnu obradu na odobrenje. Očekuje se da će biti odobren u Č1 2021.

S druge strane, politike, strategije i akcioni planovi za razvoj šumskog sektora na kosovu usvojene od strane Vlade Kosova, sažete su u dokumentu „Strategija za razvoj šumarstva 2010.-2020.“. Dok se za ove godine očekuje usvajanje Strategije razvoja šumarskog sektora 2021-2030 do Č4 2021.

Nadležni organ imenovan za šumarstvo je Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ruralnog razvoja kao najviši organ upravljanja šumama na Kosovu, a to je Odeljenje za šumarstvo i Kosovska agencija za šume. Broj zaposlenih u Odeljenju za šumarstvo je 7, dok AŠK kao izvršna vlast ima 140 zaposlenih. Ostale institucije u vezi sa šumarstvom su uglavnom: Ministarstvo ambijenta, prostornog planiranja i infrastrukture (MAPPI) i Ministarstvo za administraciju lokalne samouprave (MALS).

Klimatske promene

Zakonodavni okvir u ovoj oblasti sastoji se od sledećih glavnih normativnih akata:

- Zakon o zaštiti vazduha od zagađenja;
- AU o pratećem mehanizmu emisije gasova staklenih bašta; i
- AU o praćenju emisije gasova staklene bašte.

Ovi normativni akti su transponovali sledeće akte acquis:

- Direktivu br. 2009/30/EZ o kvalitetu benzina i naftnih derivata;
- Direktivu br. 2011/83EU o informisanju potrošača;
- Uredbu EU br. 525/2013 Evropskog parlamenta i savetao mehanizmu za praćenje i izveštavanje gasova staklene bašte;
- Uredbu br. 842/2006 o F-gasovima, delimično transponovana.

Što se tiče okvira politika, na snazi je Strategija i akcioni plan za klimatske promene 2019.-2028./2019.-2021. (odobren 19. februara 2019.). Takođe je u izradi koncept-dokument o klimatskim promenama koji se očekuje da bude usvojen tokom 2021. i koji prethodi procesu izrade zakona o klimatskim promenama.

Pored toga, nacionalni plan za energiju i klimu u procesu je izrade od strane međuministarske grupe koju predvodi MEA. Kao rezultat toga formirano je 5 tematskih podgrupa kao što su: gasovi staklene bašte, OIE, sigurnost snabdevanja, domaće tržište energije kao i podgrupa za inovacije i konkurentnost. Očekuje se da će ovaj plan biti završen tokom 2021.

Nadležni organ imenovan za klimatske promene je Ministarstvo ambijenta, prostornog planiranja i infrastrukture (MAPPI), odnosno Odeljenje za zaštitu životne sredine/Odeljenje za zaštitu od industrijskog zagađenja i Agencija za zaštitu životne sredine/Hidrometeorološki zavod.

Civilna zaštita

Zakonodavni okvir u ovoj oblasti sastoji se od sledećih glavnih normativnih akata:

- Zakon o zaštiti od prirodnih i dugih nesreća;
- Zakon o Agenciji emergentnog upravljanja;
- Zakon o zaštiti od požara;
- Zakon o vatrogastvu i spašavanju.

Ovi normativni akti su delimično transponovali Direktivu br. 2012/18EU- Seveso III.

Do sada, Kosovo je izradilo Nacionalni plan reagovanja, kao i Strategiju za smanjenje rizika od katastrofa i Akcioni plan 2016.-2020. Srednjoročni prioriteti uključuju izradu Strategije za procenu i oporavak od katastrofa koja se očekuje da bude završena 2022., dok je u decembru 2020. usvojena Uredba (RKS Br. 28/2020.) o metodologiji procene rizika od prirodnih i drugih katastrofa. Ova uredba integriše aspekte Zakona o zaštiti kritične infrastrukture, kao i prilagođava se standardima i uputstvima objavljenim u programu IPA DRAM.

Nadležni organ imenovan za civilnu zaštitu je Ministarstvo unutrašnjih poslova, Agencija emergentnog upravljanje, kao i Ministarstvo ambijenta, prostornog planiranja i infrastrukture (MAPPI), odnosno Odeljenje za zaštitu životne sredine, odnosno Odeljenje za zaštitu od industrijskog zagađenja, AZŽSK - Hidrometeorološki zavod. Ostale institucije koje se odnose na oblast civilne zaštite su uglavnom Ministarstvo inostranih poslova i dijaspore (MIPD), Ministarstvo finansija, rada i transfere (MFRT), Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja, Nacionalni institut za javno zdravstvo; Vatrogasna jedinica Kosova, Ministarstvo za administraciju lokalne samouprave (MALS).

Podrška donatora

Horizontalno zakonodavstvo

Što se tiče podrške donatora, u podršci MEA u toku je sprovođenje projekta „Program za životnu sredinu Kosova 2016.-2020.“, koji finansira SIDA, u vrednosti od 6, 810, 000 evra, koji se sastoji od osam (8) komponenti koje obuhvataju jačanje institucionalnih kapaciteta za praćenje, konzerviranje biodiverziteta putem crvene knjige životinjskih vrsta na kosovu; osnaživanje upravljanja prekograničnim prirodnim parkovima; uspostavljanje sistema praćenja podzemnih voda na Kosovu; jačanje kapaciteta za sprovođenje zakonodavstva o životnoj sredini na lokalnom i centralnom nivou; studija o podzemnim vodama rečnog sliva Beli Drim; podrška izradi plana za upravljanje slivom Belog Drima i podrška Međuministarskog saveta za vode. Takođe, u oblasti voda je u toku sprovođenje projekta koji podržava WBIF „Preliminarna procena rizika od poplava u slivu reke Beli Drim, Lepenac i Sitnica“.

Kvalitet vazduha

Uz podršku Kancelarije Evropske komisije u Prištini urađena je instalacija softvera za prikupljanje podataka od stanica za praćenje. Kroz ovaj softver je omogućeno izveštavanje u realnom vremenu za praćenje kvaliteta vazduha od 8 stanica za praćenje. Ulaganja u poboljšanje sistema za praćenje kvaliteta vazduha biće nastavljena i kroz dodatnu podršku Američke vlade preko Programa korporacije milenijumskih izazova i Japanske vlade preko Japanske međunarodne agencije za razvoj.

U okviru programa IPA 2018. i IPA 2019. biće podržana sanacija Kosova B u iznosu od 78 miliona evra, 40 u okviru IPA 2018. i 38 u okviru IPA 2019, što će smanjiti zagađenje nastalo radom termoelektrane.

U okviru programa IPA 2021. predviđeno je da se razvije projekat za razgradnju Kosova A sa indikativnom vrednošću od 50.000.000 evra.

Upravljanje otpadom

U okviru programa IPA 2018, EU je izdvojila 11 miliona evra za oblast životne sredine. Ova sredstva biće iskorišćena za pomoć sistemu upravljanja čvrstim otpadom u kosovskim opštinama kroz investicije u stvaranje novih deponija, sanaciju postojećih i pružanjem pomoći institucionalnim kapacitetima MEA i Opština. U okviru IPA 2020. takođe je predviđena dalja podrška za oblast životne sredine u iznosu od 16 miliona evra za sistem upravljanja otpadom.

U okviru IPA 2021. programa predviđeno je izrada projekta izgradnje deponije opasnog otpada indikativne vrednosti od 12.000.000 evra.

Kvalitet voda

Što se tiče podrške donatora u ovom sektoru, u toku je sprovođenje projekta „Prishtina III“, od kojeg projekta direktnu korist imaju opštine Priština, Kosovo Polje i Gračanica, a indirektno 8 opština gde funkcioniše KRV Priština. Rednost ovog projekta je 35 miliona evra (20 miliona evra kredit od KfW, 5 miliona evra od IPA 2010, 5 miliona evra od Vlade Kosova i 5 miliona evra od Opštine Priština).

Projekat „Prishtina II“, koji obuhvata sanaciju vodovodne mreže u 30% grada Prištine i 70% grada Kosovo Polje, kao i sanaciju fabrike u Badovcu, koja je od posebnog značaja jer je bila jedna od najstarijih fabrika vode, nalazi se u toku sprovođenja. Vrednost ovog projekta je 17 miliona evra (11 miliona evra grantova od WBIF/EU i 6 miliona kredita od Nemačke vlade).

Takođe, uz podršku Nemačke vlade, u toku je sprovođenje i priprema 6 projekata otpadnih voda u šest faza: prva i druga faza je izgradnja fabrike za tretman otpadnih voda u Prizrenu, sa MEA. Treća faza je izgradnja fabrike u Đakovici u saradnji sa švajcarskom vladom. Četvrta faza, izgradnja fabrike u Peći, takođe sa Švajcarskom vladom. Peta faza je sanacija mreže u Đakovici, Peći i Prizrenu. Šesta faza ostaje za dodatne potrebe intervencije.

Zaštita prirode

U okviru programa IPA 2021. predviđeno je da se izradi projekat izgradnje postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda na Kosovu B ukupne indikativne vrednosti od 8.000.000 evra.

Kontrola industrijskog zagađenja

Što se tiče podrške donatora u ovoj oblasti, MEA ostvaruje korist od projekta JICA 2017-2020. u iznosu od 4 miliona USD za razvoj kapaciteta za kontrolu zagađenja vazduha.

Srednjoročni prioritetni ciljevi

U cilju ispunjavanja obaveza koje proističu iz SSP-a i drugih dokumenata i mehanizama za pristupanje EU u oblastima koje su obuhvaćene poglavljem 27, fokus u periodu 2021.-2025. će biti usmeren na sledećim srednjoročnim prioritetima:

- Transpozicija Direktive br. 2004/35/EZ o ekološkim odgovornostima, Direktive br. 2003/04/EZ o pristupu informacijama, Direktive br. 66/2010/EZ o Eho-etiketi, Uredbe br. 1221/2009/EZEMAS, kao i Uredbe br. 2011/832EU EMAS Global;
- Izrada Strategije zaštite životne sredine 2021.-2030.;
- Revizija Nacionalnog plana za kvalitet vazduha i izrada Akcionog plana za kvalitet vazduha 2021.-2023.;
- Izrada Nacionalnog plana za energiju i klimu;
- Usvojenje AU o proširenoj odgovornosti proizvođača otpada na osnovu načela „zagađivač plaća“;
- Nastavak izrade upravnog plana za rečni sliv Belog Drima;
- Program za praćenje površinskih i podzemnih voda;

- Planovi za upravljanje sivom reke Ibar, Binačka Morava i Lepenac;
- Izrada mapa rizika od poplave;
- Sanacija sanitarne deponije u Peći, izgradnja nove ćelije i zatvaranje ilegalne deponije u Istoku;
- Strategija za razvoj šumarstva 2021.-2030.;
- Strategija i Akcioni plan za biodiverzitet 2021.-2030.;
- Izgradnja administrativnih / ljudskih / profesionalnih kapaciteta za određivanje NATYRA 2000 lokacija;
- Povećanje broja zaštićenih prirodnih zona za još 40 zona;
- Finalizacija detaljnih regulatornih planova za nacionalne parkove „Sharri“ i „Bjeshkët e Nemuna“;
- izrada 4 detaljnih regulatornih plana za nacionalne parkove;
- Nacionalni program za upravljanje divlje faune i lova;
- Nacionalni popis šuma III.

3.28. 28. poglavlje *acquis-a*: Zaštita potrošača i zdravlja

Zakonodavstvo EU za poglavlje o zaštiti potrošača i javnog zdravlja sastoji se od regulatornih mera, preporuka, koordinacije i podrške aktivnostima zemalja članica, uključujući i finansijsku podršku. Ovo poglavlje bavi se interesima građana u vezi sa politikom bezbednosti potrošača, ekonomskim interesima i javnim zdravljem.

Acquis u oblasti **zaštite potrošača** uključuje zaštitu potrošača, sigurnost proizvoda, prodaju potrošačkih proizvoda i njihovu garanciju, nepravedne uslove ugovora, prodaju na daljinu, prodaju od vrata do vrata, marketing lošeg informisanja, nepoštene poslovne prakse, potrošačke kredite kao prekograničnu saradnju i sprovođenje. Ovde spada i EU Rapidni Sistem Alarma (RAPEX).

U oblasti **javnog zdravlja**, zakonodavstvo EU bavi se pitanjima vezanim za kontrolu duvana, prenosivim bolestima, krvlju, tkivima, ćelijama i organima, mentalnim bolestima, prevencijom zloupotrebe droga i dijagnozama raka. *acquis* ove oblasti takođe reguliše prava pacijenata u prekograničnoj zdravstvenoj službi, promociji zdrave sredine i sprečavanje povreda.

Sprovođenje politika za zaštitu potrošača i javnog zdravlja zahteva adekvatne administrativne kapacitete i infrastrukturu na svim nivoima administrativnog organizovanja. Za zaštitu potrošača, to podrazumeva efikasan nadzor nad tržištem i adekvatne sudske i izvansudske mehanizme za rešavanje sporova i žalbi. Politike EU takođe imaju za cilj uključivanje javnosti u političke konsultacije i aktivnosti podizanja svesti o zaštiti potrošača.

Zahtevi SSP-a

Što se tiče **zaštite potrošača**, član 81 SSP-a obavezuje Kosovo da uspostavi politiku aktivne zaštite potrošača u skladu sa pravom EU, uključujući povećanje informisanja i razvoja nezavisnih organizacija na Kosovu, usklađivanje zakonodavstva o zaštiti potrošača na Kosovu sa postojećim u EU, efikasnu pravnu zaštitu za potrošače u cilju poboljšanja kvaliteta robe široke potrošnje i održavanja odgovarajućih bezbednosnih standarda, nadgledanje pravila od strane nadležnih organa i obezbeđivanje odgovarajućeg pristupa relevantne pravne naknade u slučajevima sporova i razmenu informacija o opasnim proizvodima.

Zahtevi ostalih mehanizama pristupanja EU

U oblasti zaštite potrošača, *Izveštaj EK o Kosovu – 2020.* i nalazi Pododbora za unutrašnje tržište, konkurenciju i zaštitu i zdravlje potrošača ističu da zakonodavstvo u oblasti zaštite potrošača treba da bude usklađeno sa zakonodavstvom EU, kao i da treba nastaviti sa podizanjem svesti o pravima potrošača i obavezama trgovaca.

Prema zaključcima *Potkomiteta za unutrašnje tržište, konkurenciju, zdravlje i zaštitu potrošača* održanog početkom 2021., u vezi sa **zaštitom potrošača**, Komisija preporučuje da radi na daljem približavanju primarnog i sekundarnog zakonodavstva sa zakonodavstvom EU-a. Što se tiče okvira politike, naglašava se da će Program zaštite potrošača 2021-2025 biti odobren što je pre moguće. Preporučuje se povećanje

ljudskih kapaciteta MIPT-a, a posebno inspektora, radi bolje zaštite potrošača. Na kraju, preporučuje se da se nastave aktivnosti na podizanju svesti u vezi sa pravima potrošača i obavezama trgovaca, posebno za online kupovinu.

U vezi sa javnim zdravstvom, *Izveštaj EK o Kosovu – 2020.* naglašava da treba dodeliti više finansijskih sredstava za zdravstvo, kako bi se omogućilo sprovođenje reformi zdravstvenog sektora, uključujući dalje proširenje elektronskog informacionog sistema u javnom zdravstvu, i ispuniti opšte preporuke za finansiranje zdravstvenih sistema.

Prema zaključcima *Potkomiteta za unutrašnje tržište, konkurenciju, zdravlje i zaštitu potrošača za javno zdravlje 2021.*, navodi se da je zakonodavni okvir usvojen i započinje njegovom primenom kao; Zakon o zdravstvu, Zakon o zdravstvenom osiguranju i primena postojećeg zakonodavstva, Akcioni plan za kontrolu duvana. Uspostaviti mere za pružanje adekvatnih usluga primarne zdravstvene zaštite i obaveznog zdravstvenog osiguranja i usvojiti dalje mere za poboljšanje standarda kvaliteta u zdravstvenoj zaštiti, uključujući investiranje u aktivnosti i obuku za unapređenje zdravlja, i pripremiti paket pogodnosti i biti postavljen na platformu za javne konsultacije pre početka prikupljanja premija. Što se tiče zaraznih bolesti, Komisija je preporučila da se usvoji akcioni plan za zarazne bolesti na osnovu preporuka ECDC-a. Nastaviti napore na poboljšanju nivoa kapaciteta mikrobiološkog sistema za javno zdravlje na osnovu nalaza istraživanja ENLabCap survey.

Trenutno stanje

Zakonodavni okvir i okvir politika

Zaštita potrošača

Zakonodavni okvir u ovoj oblasti sastoji se od Zakona br. 06/L-034 o zaštiti potrošača.

Ovi zakon je transponovao sledeće akte acquis:

- Direktivu 93/13/KKE o nepravednim uslovima u ugovorima, Direktivu 98/6/EZ o zaštiti potrošača u indikatoru cena proizvoda koji se nude potrošačima;
- Direktivu 1999/44/EZ o određenim aspektima prodaje robe široke potrošnje i srodnih garancija, Direktivu 2002/65/EZ koja se odnosi na marketing na daljinu finansijskih usluga;
- Direktivu 2005/29/EZ u vezi sa nepoštenim komercijalnim praksama na relaciji preduzeće-potrošač na domaćem tržištu;
- Direktivu 2008/48/EZ o kreditnim sporazumima za potrošače;
- Direktivu 2008/122/EZ o zaštiti potrošača u vezi s aodređenim aspektima u ugovorima za korišćenje rokovima nekretnina u cilju odmora, dugoročnog korišćenja proizvoda odmora, preprodaje i razmene;
- Direktivu 2009/22/EZ o sudskim odlukama za zaštitu interesa potrošača,
- Direktivu 2011/83/EU o pravima potrošača;
- Direktivu 1999/44/EZ Evropskog parlamenta i saveta ukidanjem Direktive Saveta br. 85/577/KKE i Direktivu br.97/7/EZ.

Zakon o zaštiti potrošača podržan je sledećim podzakonskim aktima:

- AU br. 13/2018 o postupku za postupanje po prigovorima od strane Odeljenja za zaštitu potrošača.
- AU br. 18/2018 na obrascu za informacije, vreme i postupke za sprovođenje odustajanja od ugovora u daljini i izvan poslovnog prostora.
- AU br. 01/2019 o određivanju oblika, sadržaja i upotrebe oznake o poreklu proizvoda.
- AU br. 05/2019 o određivanju standardnih obrazaca informacija o potrošačima o ugovorima o deljenju vremena i srodnim ugovorima
- AU br. 01/2020. o vođenju elektronskog registra kolektivnih tužbi završenom pravnosnažnom presudom
- Odluka Vlade od 3. decembra 2018. o sastavu Saveta za zaštitu potrošača.

Okvir politika u ovoj oblasti sastoji se od Programa za zaštitu potrošača 2016.-2020.

Zakonodavni okviru oblasti *finansijskih usluga*, sastoji se od sledećih glavnih normativnih akata:

- Zakon br. 04/L-155 o platnom sistemu za korisnike platnih usluga;
- Zakon br. 04/L-018 za obavezno osiguranje od auto odgovornosti;
- Uredba za efektivnu stopu i zahteve za objavljivanje;
- Interna uredba o razmatranju žalbi;
- Uredba o internom procesu za razmatranje žalbi;

Ovi normativni akti su transponovali sledeće akte acquis:

- Direktivu 2007/64/EZ o platnim uslugama u unutrašnjem tržištu – delimično;
- Direktivu 2009/13/EZ kao i Uredbu br. 2001/25 o licenciranju, nadzoru i regulisanju osiguravajućih društava i posrednika osiguranja – delimično;
- Direktivu 2008/48/EZ za sporazume o potrošačkim kreditima, koja između ostalog definiše izračunavanje efektivne stope.

Zaštita zdravlje

Zakonodavstvo u oblasti javnog zdravlja sastoji se od Zakona br. 04/L-125 o zdravstvu. Ovaj zakon ima za cilj da obezbedi pravnu osnovu za očuvanje i poboljšanje zdravlja građana Republike Kosovo kroz promovisanje zdravstvenih, preventivnih aktivnosti i pružanje sveobuhvatnih i kvalitetnih usluga zdravstvene zaštite.

Zakonodavni okvir u oblasti zdravstvene zaštite sastoji se i od sledećih zakona:

- Zakon o borbi protiv i prevenciju COVID-19;
- Zakon br. 04/L-192 za transplantaciju tkiva i ćelije;
- Zakon br. 04/L-156 za kontrolu duvana;
- Zakon br. 05/L-023 za zaštitu ishrane;
- Zakon 02/L-78 za javno zdravstvo;
- Zakon 02/L-76 za reproduktivno zdravstvo,
- Zakon 02/L-109 za zarazne bolesti;
- Zakon br. 02/L-128 o narkotičnim lekovima, psihotropnim supstancama i prekursorima,
- Zakon br. 05/L-025 o mentalnom zdravlju;
- Zakon br. 2004/38 o pravima i odgovornostima građana u zdravstvenoj zaštiti;
- Zakon br. 02/L-76 o reproduktivnom zdravlju;
- Zakon br. 03/L-110 o prekidu trudnoće;
- AU br. 06/2013 za medicinski potpomognutoj oplodnji;
- AU br. 05/2011 za prevenciju i kontrolu infekcija unutar bolnice;
- AU br. 05/2010 za Vaksinoprofilaks, Seroprofilaks i Kimioprofilaks;
- AU br. 08/2015 o kliničkim vodičima i protokolima;
- AU o delatnosti, strukturi i funkcijama zdravstvenih službi za HIV/AIDS.

Ovi normativni akti su transponirali ove akte acquis:

- Direktivu 2002/98/EZ, koja postavlja standarde kvaliteta i sigurnosti prilikom prikupljanja, testiranja, prerade i distribucije krvi i krvnih komponenti bez obzira na svrhu;
- Direktivu 2004/33/EZ, kojom se primenjuje Direktiva 2002/98/EZ u odnosu na tehničke zahteve za krv i komponente krvi;
- Direktivu 2005/61/EZ, kojom se primenjuje Direktiva 2002/98/EZ u vezi sa praćenjem i prijavljivanjem ozbiljnih neželjenih događaja i reakcija
- Ovaj zakon delimično prenosi Direktivu 2004/23/EZ o uspostavljanju standarda kvaliteta i sigurnosti za donaciju, nabavku, testiranje, postupanje, čuvanje, skladištenje i distribuciju ćelija i ljudskih tkiva;
- Zakon u pitanju delimično prenosi Direktivu 2001/37/EZ o proizvodnji, predstavljanju i prodaji duvanskih proizvoda, Direktivu 2003/33/EZ o reklamisanju i sponzorisanoj duvanskih proizvoda

kao i Preporuci Veća iz 2002 . o sprečavanju pušenja duvana i Inicijative za poboljšanje kontrole duvana;

- Ovaj zakon delimično prenosi Direktivu 2006/141/EZ o formuli mleka i sledeće formule.

Što se tiče okvira politike, nadležna institucija za razvoj politika zdravstvene zaštite je Ministarstvo zdravlja. Ova institucija za primenu zakonodavstva poseduje niz strategija, programa i akcionih planova kao u nastavku:

Sektorska zdravstvena strategija 2017-2021. definiše tri strateška cilja za razvoj zdravstvenog sektora: Održavanje i unapređenje zdravlja, obezbeđivanje održivog finansiranja zdravstva i reorganizaciju zdravstvenog sektora. Ministarstvo zdravlja u cilju nastavka poboljšanja zdravlja majke, deteta, tinejdžera i reproduktivnog zdravlja završilo je Strateški plan za majku, dete, adolescente i reproduktivnog zdravlja 2019-2021. (SPMDARZ).

Strateški plan pruža sveobuhvatan okvir u naporu za postizanje cilja za smanjenje morbiditeta i mortaliteta majki i dece u Republici Kosovo.

Ovaj dokument promovise integrisani pristup implementaciji aktivnosti i preporuka koje podržavaju politike i programe Ministarstva zdravlja, kao i globalne ciljeve ove oblasti uopšte.

Uzimajući u obzir stanje zdravlja majke i deteta u našoj zemlji, potreba rešavanja problema u ovoj oblasti smatra se prioritetom Ministarstva zdravlja i za tu svrhu Sektorska zdravstvena strategija 2017-2021. je predvidela u okviru Strateškog cilja "Očuvanje i napredak zdravlja ", Specifični cilj 2: Poboljšanje zdravlja majke i deteta.

Prošireni program imunizacije je dokument koji definira vakcine zakonski obavezne koje imuniziraju decu određene dobi u određenom vremenskom intervalu. U cilju rešavanja nejednakosti, Ministarstvo zdravlja u saradnji sa relevantnim partnerima i uz podršku Svetske zdravstvene organizacije (SZO) započelo je proces preorijentacije programa kako bi se povećao nivo vakcinacije dece Roma, Aškalija i Egipćana. U tom cilju, odvijaju se niz aktivnosti koje će uticati na uključivanje ove dece u okviru redovne vakcinacije.

Institucionalni okvir

Zaštita potrošača

Institucionalni okvir u ovoj oblasti sastoji se od ovih institucija:

- Ministarstvo industrije, preduzetništva i trgovine (MIPT), odnosno Odeljenje za zaštitu potrošača i Tržišni inspektorat;
- Centralna banka Kosova, posebno Odeljenje za razmatranje žalbi korisnika finansijskih usluga.

Drugi važan organ u oblasti zaštite potrošača je Veće za zaštitu potrošača, osnovano Zakonom o zaštiti potrošača. Veće je prošireno sa 7 na 16 članova sa Odlukom Vlade br. 05/77, dt. 4 Decembra 2018.god. Članovi Saveta su predstavnici MIPT-a, Agencije za veterinarstvo i hranu (KAVH), Privredne komore Kosova (PKK), Kosovske poslovne alijanse (KPA), Centralne banke Kosova, Regulatorna kancelarija za energetiku, Nezavisna komisija za medije, nevladine organizacije "Potrošači", "LENS", "FOL" i "Kallzo.Com" i Institut GAP. Odgovornosti Saveta za zaštitu potrošača su savetodavne u oblasti zaštite potrošača. Veće je takođe odgovorno za izradu Programa zaštite potrošača i praćenje sprovođenja Programa zaštite potrošača.

Zaštita zdravlje

Glavni organ u oblasti zdravstvene zaštite je Ministarstvo zdravlja. Nadležni organi za sprovođenje i nadgledanje zakona o kontroli duvana su: Centralni inspektorati resornih ministarstava: Zdravstveni inspektorat (MZ), Sanitarni inspektorat (AHV), Tržišni i radni inspektorat, Obrazovni inspektorat (MONTI), Transportni inspektorat (MI), Policija Kosova, Agencija protiv korupcije i Opštinski inspektorati. Trenutni administrativni kapaciteti za sprovođenje zakona o kontroli duvana su trenutno nedovoljni.

Transfuzione aktivnosti u Republici Kosovo vrše ovlašćene transfuzione institucije organizovane na dva nivoa; Kosovski nacionalni centar za transfuziju krvi i Centri za transfuziju krvi koji deluju u okviru opštih javnih bolnica.

Zdravstvena inspekcija deluje u okviru Ministarstva zdravlja i zapošljava 25 inspektora.

Međuministarski savet za kontrolu duvana osnovan je od strane Vlade Kosova prema Zakonu o kontroli duvana i broji 15 članova: predstavnici Ministarstva zdravlja; Ministarstvo obrazovanja, nauke, tehnologije i inovacije; Ministarstvo finansija, rada i transfere; Ministarstvo pravde; Ministarstvo unutrašnjih poslova; Ministarstvo ambijenta, prostornog planiranja i infrastrukture; Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ruralnog razvoja; Ministarstvo kulture, omladine i sporta; zdravstveni radnici, predstavnici medija i civilnog društva. Ovaj savet je nadležan da predlaže preventivne mere, podizanje svesti, edukaciju i istovremeno nadgleda njihovo sprovođenje.

Ostale institucije za primenu zakonodavstva u oblasti zdravstva su i Nacionalni institut za javno zdravlje, opštine / inspektorati, zdravstvene institucije i Nacionalni odbor za kontrolu raka.

Podrška donatora

Kosovske institucije su podržane od strane Evropske komisije (kroz IPA) i drugih bilateralnih donatora sa sledećim sažetim projektima.

Trenutni i planirani IPA projekti

Zaštita potrošača

- Opis: Sloboda kretanja robe 2 - Komponenta zaštite potrošača ima za cilj da podrži aktivnosti podizanja svijesti, dalje približavanje zakonodavstva sa *acquis-em* EU-a, kako bi podržali Odeljenje za zaštitu potrošača u aktivnom učešću u relevantnim evropskim i međunarodnim organizacijama i obučavaju radno osoblje.
- Korisnik: Ministarstvo industrije, preduzetništva i trgovine: Odeljenje za zaštitu potrošača.
- Period sprovođenja: 2018. - 2020.

Podrška kosovskim institucijama u procesu integracija, je program vlade Luksemburga čiji je cilj podizanje institucionalnih kapaciteta Republike Kosovo u sprovođenju prioriteta koji proizilaze iz SSP-a. ovaj projekat je započeo 2019. i pružice podršku kosovskim institucijama u oblasti zaštite potrošača.

Zaštita zdravlja

- Zdravstveni sektor podržava projekat „Pristupačna i kvalitetna zdravstvena zaštita“ koji finansira Švajcarska vlada/SDC. Projekat će biti fokusiran na Primarnoj zdravstvenoj zaštiti i ima za cilj poboljšanje zdravlja stanovništva na Kosovu kroz poboljšanje pristupa zdravstvenim uslugama, kvalitet usluga, zdravstveno upravljanje kroz jačanje potreba pacijenata (posebno ugroženih grupa). Ovaj projekat je izrađen za drugu fazu koja se očekuje da će početi u ovoj godini.
- Vlada Luksemburga kroz projekat Podrška zdravstvenog sistema Kosova KOS 017 (druga faza). Projekat će nastaviti da podržava sektor zdravstva u razvoju reformi u sektoru zdravstva. 6, 000.000. Druga faza ovog projekta započeće 2020.
- Globalni fond će nastaviti da podržava aktivnosti za sprečavanje TB-a i finansiraće nastavak projekta „Prevenција HIV-a na Kosovu“.
- Ujedinjeni Arapski Emirati započeli su izgradnju bolnice za dečiju hirurgiju u KCUK-u u iznosu od 22.000.000 evra. Projekt izgradnje pedijatrijske bolnice biće završen 2021.
- Zdravstveni sektor će i dalje biti podržan kroz projekat „Podrška zdravstvenom sistemu“ koji se finansira od vlade Italije. Preostali budžet projekta biće 628.869 i biće usredsređen ka razvoju kardiološke hirurgije sa ciljem funkcionisanja klinike za kardiološku hirurgiju obukom stručnog osoblja, pružanjem stručnosti italijanskih stručnjaka i nabavkom opreme.
- *Podrška institucijama Kosova u procesu integracije* je program vlade Luksemburga koji ima za cilj da poveća institucionalne kapacitete Republike Kosovo u sprovođenju prioriteta koji proizilaze iz

SSP-a. Ovaj projekat je započeo 2019. i pružiće podršku kosovskim institucijama u oblasti zdravstvene zaštite.

Srednjoročni prioritetni ciljevi

Da bi se ispunile obaveze koje proizilaze iz SSP-a i drugih dokumenata i mehanizama pristupanja EU u okviru poglavlja 28, tokom perioda 2021.-2025. Fokus će biti na ovim srednjoročnim prioritetnim ciljevima.

Zaštita potrošača

- Sprovođenje Programa zaštite potrošača 2021.-2025.;
- Jačanje i dalji razvoj administrativnih kapaciteta u Odeljenju za zaštitu potrošača;
- Stalno povećanje nivoa uključenosti udruženja potrošača i relevantnih aktera u oblasti zaštite potrošača;
- Kontinuirani aktivnosti podizanja svesti za zaštitu potrošača.

Zaštita zdravlja

- Sa zakonodavnog aspekta u srednjoročnom periodu će se nastaviti kako bi se uskladilo primarno i podzakonski okvir sa Acquis u oblasti prava pacijenata u međugraničnoj zdravstvenoj zaštiti, mentalnom zdravlju, krvi, tkivima i ćelijama, prevenciji povreda, duvanu, prehrani, fizička i psihička aktivnost;
- Što se tiče institucionalnih kapaciteta, u naredne 2 godine funkcioniara će Državna uprava, odnosno Odeljenje za biomedicinu, koja se utvrđuje u skladu sa Zakonom o transplantaciji tkiva i ćelija;
- Što se tiče mera sprovođenja, ona će se fokusirati na sprovođenje postojećih strategija s posebnim naglaskom na strategije za: kontrolu raka, promovisanje zdravstvenog obrazovanja, primarnu zdravstvenu zaštitu, mentalno zdravlje, antimikrobnu rezistenciju, program imunizacije, zdravlje majki, dece adolescenata, i reproduktivno zdravlje, vakcinacija i HIV-AIDS;
- Potpuno funkcionisanje sistema zdravstvenog osiguranja, uključujući potreban zakonski okvir, prikupljanje premija preko Fonda osiguranja i zdravstvenog informacionog sistema, je drugi prioritetni aspekt za srednjoročni rok.

3.29. 29. poglavlje acquis-a: Carinska unija

Acquis u oblasti carinske unije sastoji se gotovo isključivo od zakonodavstva koje je direktno obavezujuće za države članice. To uključuje Carinski zakonik EU-a i njegove sprovodljive odredbe, kombinovanu nomenklaturu, zajedničke carinske tarife i odredbe tarifne klasifikacije, oslobađanje od carina, carinske suspenzije i određene tarifne kvote i druge odredbe kao što su one u carinskoj kontroli falsifikovane robe, prekursori za droge izvoz kulturnih dobara i uzajamna administrativna pomoć u carinskim i tranzitnim pitanjima. Države članice trebale bi osigurati da postoje potrebni kapaciteti za sprovođenje i jačanje, uključujući veze sa relevantnim kompjuterizovanim carinskim sistemima EU-a. Carinske službe takođe treba da obezbede dovoljan kapacitet za primenu posebnih pravila utvrđenih u oblastima koje se odnose na acquis kao što je spoljna trgovina.

Zahtevi SSP-a

Obaveze iz oblasti carina se preuzimaju u skladu sa obavezama koje proizlaze iz Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju, članovi 17, 18, 19, 39, 48, 75, 93 i 104. Članovi 17, 18, 19, 39, 48 i 93 predviđaju posebno jačanje saradnje sa zemljama regiona koje su potpisale SSP, dok član 49 i Protokol 3 utvrđuju pravila o poreklu za primenu odredbi ovog Sporazuma.

SSP, posebno član 104, odnosi se na carina. Ovaj član predviđa obavezu da će stranke uspostaviti saradnju u ovoj oblasti sa ciljem da osiguraju usklađenost sa odredbama koje će biti usvojene u oblasti trgovine i da se postigne poravnanje carinskog sistema Kosova sa sistemom EU-a tako pomaže otvaranje puta za preduzimanje mera liberalizacije planirane u ovom Sporazumu i za postepeno približavanje kosovskog carinskog zakonodavstva sa onim acquis EU-a. Saradnja će pravilno razmotriti prioritetne oblasti koje se odnose na acquis EU-a u oblasti carina. U ovoj oblasti Protokol 4 uspostavlja pravila uzajamne administrativne pomoći među stranaka u oblasti carina. Takođe, da bi se osigurala slobodna trgovina,

Carina će razviti administrativne kapacitete u oblasti borbe protiv neformalne ekonomije u oblasti zaštite intelektualne svojine (Poglavlje VI, Član 4.3).

Budući da, u okviru Protokola 3, Kosovo bi trebalo, nakon stupanja na snagu SSP-a, potpisati i ratificirati Pan-Euromed konvenciju o preferencijalnim pravilima o poreklu kao konvencija koja sprovodi SSP u delu trgovine.

Oblast Carina je okarakterisano kao jedna od ključnih oblasti u sprovođenju obaveza iz SSP-a u pogledu slobodnog kretanja robe, s jedne strane, sprovođenje olakšavajućih trgovinskih mera kao i borba protiv utaje poreza, krijumčarenja i piraterije u cilju održivog ekonomskog razvoja. Ovo obuhvata harmonizovano / usvojeno zakonodavstvo sa Acquis, strateškim dokumentima, strukturom Carinske administracije, administrativnim kapacitetima i vladavinom prava.

Zahtevi iz ostalih mehanizama pristupanja u EU

Na osnovu *Izveštaja EK o Kosovu – 2020.*, Kosovo je umereno pripremljeno u oblasti carina. Napredak je postignut otkako su usvojeni strategija i akcioni plan za borbu protiv neformalne ekonomije i Kosovo je nastavilo sa pozitivnim učinkom u sprovođenju carinskih mera, posebno zaštite prava intelektualnog vlasništva (PIV). Preporuke u prošlogodišnjem izveštaju nisu u potpunosti rešene i u budućnosti bi Kosovo trebalo posebno da dodatno uskladi carinsko zakonodavstvo, ojača koordinaciju između kosovske carine, agencija za sprovođenje zakona i drugih relevantnih institucija u borbi protiv neformalne ekonomije i carinskih prevara. Carina bi trebala početi napuštati upotrebu carinskih terminala u privatnom vlasništvu i ukinuti odgovarajuće carine koje se naplaćuju izvozniciima / uvozniciima, u skladu sa carinskim zakonodavstvom EU.

Zaključci Pododbora SSP-a pozivaju na usvajanje Kosovskog carinskog i akciznog zakona kako bi se dodatno uskladila sa zakonodavstvom i praksom EU; dalje jačanje koordinacije između kosovske carina, agencija za sprovođenje zakona i drugih relevantnih institucija u borbi protiv neformalne ekonomije i carinskih prevara; primeniti principe dobrog upravljanja ljudskim resursima i zasluga u politikama regrutovanja i promocije carina Kosova. Takođe se preporučuje da carina aplicira za program Carina 2020. koji ima za cilj dalje unapređenje carinskih kapaciteta u približavanju EU.

Kosovo primenjuje odredbe Regionalne konvencije o preferencijalnim pan-evro-mediteranskim pravilima o poreklu, bez ratifikacije. Protokol III utvrđuje pravila porekla za sprovođenje odredbi ovog sporazuma. PROTOKOL III - Odnosi se na POJAM "POREKLO" PROIZVODA. U svrhu sprovođenja ovog Sporazuma primenjuju se Aneks I i odgovarajuće odredbe Aneksa II o Regionalnoj konvenciji o preferencijalnim pan-euro-mediteranskim pravilima o poreklu (u daljnjem tekstu "Regionalna konvencija"). Sve reference na "relevantan sporazum" u Aneksu I Regionalne konvencije i u relevantnim odredbama Aneksa II Regionalne konvencije tumače se onako kako je predviđeno ovim sporazumom.

Regionalna konvencija o paneuro-mediteranskim preferencijalnim pravilima - sadrži jedinstvena pravila o poreklu koja su obavezujuća za sve ugovorne strane da se prijave prema Sporazumu o slobodnoj trgovini sa kojim su međusobno zaključile.

Aneks I - Konvencije sadrži opšte odredbe koje definišu koncept proizvoda sa poreklom i metode administrativne saradnje.

Aneks II Konvencije sadrži posebne odredbe primenjive između imenovanih ugovornih strana i izuzeće od odredbi navedenih u Aneksu I.

Trenutno stanje

Zakonodavni okvir i okvir politika

Carina je ostvarila značajan napredak poslednjih godina i poduzela je niz pozitivnih koraka u procesima modernizacije i razvoja, s ciljem usklađivanja administrativnih procedura i sistema s onima u EU.

Carina Kosova je nastavila da poboljšava svoje zakonodavstvo. 8 maja 2018., Zakon br. 06/L-015 o carinskim merama za zaštitu prava intelektualne svojine objavljen je u Službenom glasniku. Do kraja 2017. i 2018. usvojeno je nekoliko unutrašnjih podzakonskih akata (uključujući i one koji su samo izmijenjeni), od kojih su najvažniji navedeni u nastavku:

- AU br. 43-2017 o procedurama za odobravanje ovlašćenja za procedure odobrenih izvoznika. Svrha ovog AU je da proširi pojednostavljene procedure tokom izdavanja i verifikacije smanjenja administrativnih troškova i vremena tako što će biti ovlašćen kao ovlašćeni izvoznik.
- AU br. 44-2017 o dopuni i izmeni AU 86/2010 koje utvrđuje obavezu uspostavljanja fiskalne kontrole (banderola) u alkoholnim pićima. Ovo AU utvrđuje uslove i kriterijume koji se moraju ispuniti za izdavanje licence za banderol, za subjekt koji se bavi uvozom, proizvodnjom alkoholnih pića i definicijom mera sankcionisanja.
- AU br. 45/2017 o izmenama i dopunama AU 37/2016. o regulisanju radnih odnosa za carinske službenike. Ovo AU je dopunio i izmenio član 45 koji se odnosi na unapređenje, član 94, koji se bavi rasporedom za korišćenje godišnjeg odmora i članom 98 koji se odnosi na naknadu obrazovnih aktivnosti.
- AU br. 46/2018. u vezi sprovođenja selektivne kontrole carinskih operacija. Ovo pravilo AU za sprovođenje selektivnih kontrola je određeno korišćenjem tehnika upravljanja rizikom.
- AU br. 47-2018. o izmenama i dopunama AU 36/2016. o naknadi za plate i primenljivim povratima na carini.
- UA br. 48-2018. o izmenama i dopunama AU 92/2011 kojim se definišu mesta gde će carinske službe odrediti radno vreme, putevi i krajnji rok za robu dovedenu na Kosovo.
- AU MF-DK br. 471/2018. za izmenu i dopunu AU br. 36/2016. o platama, dodatcima i propisane nagrade u DK, od 18.01.2018.
- AU br. 48/2018. o izmenama i dopunama AU br. 24/2016. koji je izmenio i dopunio AU 92/2011 kojim se utvrđuju mesta gde će se nalaziti carinske kancelarije, radno vreme, putevi i rok za predaju robe dovedene na Kosovo 19 03 2018.
- AU br. 49/2018. o izmenama i dopunama AU br. 69/2009 o utvrđivanju uslova za prenos proizvoda sa akcizom i pratećim dokumentima dt. 18 05 2018.god.
- AU br. 50/2018. o izmenama i dopunama AU br. 103/2012 o popisu imovine Kosovske carina od 07 06 2018.god.
- AU br. 51/2018. o izmenama i dopunama AU br. 106/2012 za procenu imovine Kosovske carina, od 07.06.2018.
- AU br. 52/2018. o izmenama i dopunama AU br. 33/2016. o tretiranju i upravljanju zabranjene i zaplenjene robe, dt. 20.06.2018.
- AU (MF-DK) br. 53/2018. o primeni Zakona br. 06/L-015/2018. o carinskim merama za zaštitu prava intelektualne svojine, dt. 16.07.2018.
- AU br. 57/2019 o izmeni i dopuni AU br. 39/2017 o organizacionoj strukturi Carina Kosova i njenih aneksa.
- AU br. 58/2019 o utvrđivanju posebnih pravila za uređivanje i rad carina tokom tranzicije nakon promene statusa za civilno osoblje zaposleno u carini u javne službenike.
- AU br. 59/2019 o izmeni i dopuni AU br. 39/2017 o organizacionoj strukturi Carina Kosova i njenim aneksima, izmenjen i dopunjen AU br. 57/2019;
- AU br. 60/2019 o izmeni i dopuni AU br. 37/2017 o uređivanju radnog odnosa za carinske službenike;
- AU 64/2020. koja dopunjuje prethodni AU 62/2019, za registraciju carinskih predstavnika u carinskom postupku;
- AU 65/2020., koji dopunjuje AI 55/2019, o određivanju mesta carinarnica, itinerera i rokova za prijavljivanje robe za carinjenje.
- AU 66/2020., o Carini Kosova za upravljanje nefinansijskom imovinom.

U principu, kosovsko zakonodavstvo u oblasti carinskih obaveza je ocenjeno da je u skladu sa *acquis-em* i Carinskim okvirom EU-a.

Ovi normativni akti su transponirali ove akte acquis-a, Carina Kosova kao primarno zakonodavstvo sprovodi Carinski kodeks i Akcize Kosova Zakona br. 03/L-109 od 10 novembra 2008. i izmenjen zakonom br. 04/L-099 od 3. maja 2012god. Ovaj zakon je delimično u skladu sa Carinskim kodeksom EU-a, i konkretno sa Uredbom EU-a br. 952/2013 Evropskog parlamenta i Veća od 9 decembra 2013god. o Carinskom kodeksu Unije

Sprovedene odredbe Carinskog kodeksa sadržane su u Administrativnom uputstvu 11/2009 iz 2009., koje je potpisalo Ministarstvo finansija, rada i transfere.

Odobren je zakonodavni program za 2021. godinu, a nacrt zakona o izmenama Carinskog i akciznog zakona Kosova uključen je u zakonodavni program za 2021. godinu, a planirano je da bude odobren tokom Č4 2021.

Institucionalni okvir i okvir politika

Institucionalni okvir u ovoj oblasti sastoji se od ovih institucija:

- Ministarstvo finansija, rada i transfere (MFRT), uključujući Carinu Kosova, i
- Ostale institucije za specifične aspekte u saradnji sa MFRT-om, naime MIPT, MUP, MPŠRR, itd.

Carina Kosova je autoritet u okviru Ministarstva za finansije koji je odgovoran za sprovođenje carinskih politika u Republici Kosovo, i da obezbedi pravična i jedinstvena primena u skladu sa carinskim pravilima i drugim važećim odredbama koje se primenjuju na robu koja podleže carinskom nadzoru. Novi carinski kodeks usvojen 11 novembra 2008. od strane Skupštine Kosova, omogućio je ovu tranziciju, i izmenjen je u 2012. i u skladu je sa pravnim standardima EU, a među ostalim ima za cilj i ekonomski razvoj Republike Kosovo. Očekuje se da će kosovski carinski i akcizni zakonik biti revidiran tokom 2021.

Pored odgovornosti za prikupljanje carinskih dažbina, Kosovska carina je takođe ključna institucija za naplatu PDV-a i taksu o akcizama, koja se prikupljaju na granicama, a štaviše, ona je odgovorna za zaštitu društva od krijumčarenja drugih zabranjenih proizvoda i sa štetnim uticajem na privredni kriminal i utaju poreza.

Carina Kosova funkcioniše na čitavoj carinskoj teritoriji Kosova, uključujući i severni deo u dva granična prelaza sa Srbijom, prema Carinskom kodeksu i akcizama Kosova (br. 03/L 109) ujedinjenjem carinskih procedura.

Carina Kosova je razvijena na osnovu standarda EU-a i finansira se u potpunosti iz Konsolidovanog budžeta Kosova i trenutno ima oko 591 zaposlenika. Carina ulaže u svoje osoblje kako bi održala korak sa novim razvojem, uvek u skladu sa Operativnom strategijom za carina i carinskom Blue-print-om (dokument EU).

Sa aspekta strateških dokumenata, Carina Kosova funkcioniše na osnovu Operativne strategije. Krajem 2018. finaliziran i usvojen Strateški plan 2020.-2024. 31. marta Carina Kosova je odobrila Akcioni plan za 2020., kojim se sprovodi Strateški plan CK-a za period 2019.-2021. Ova strategija definiše ciljeve i zadatke koje je postavila Vlada Republike Kosovo.

SEED aplikacija ostaje jedan od najvažnijih sredstava za razmenu informacija pre dolaska sa Crnom Gorom, Albanijom, Srbijom i Severnom Makedonijom.

Carina Kosova je prikupila oko 58% prihoda konsolidovanog budžeta Kosova. MMF je stalno pohvalio Službu o njenoj performansi, upoređujući je sa uslugama Zapadne Evrope.

Tokom perioda januar - 10. novembar 2020., Carina Kosova je prikupila 880.891.293, 42 €, u poređenju sa istim periodom prethodne godine, predstavlja pad od 11, 56%, kao rezultat uticaja izazvanog pandemijom COVID 19.

Carina je razvila unutrašnje reforme kako bi se prilagodila poslovnim potrebama, smanjila njihova potrošnja i smanjila broj birokratskih procedura koje će reforme neposredno doprineti i kao preventivne antikorupcijske mere.

S ciljem olakšavanja trgovine, KC je uložila stalne napore da održi ravnotežu između kontrole i olakšavanja trgovine, stvarajući odgovarajuće uslove za procedure carinjenja i njihovo ubrzanje. Zeleni kanal i plavi kanal omogućavaju legalnim preduzećima da završe carinske procedure u roku od 30 minuta od trenutka ulaska u carinsku kontrolu. Konačno, uveden je koncept Paperless EUz papira/ za carinjenje robe. Tokom izveštajnog perioda, 10.5% tereta se obrađuje u plavom, a 42.99% u zelenom kanalu, a 14,29% u žutom. U cilju daljnjeg porasta učinka i olakšavanja trgovine, reforma će se nastaviti za celu administraciju i povećat će broj biznisa koji koriste Zeleni kanal. KC je pripremila infrastrukturu za eliminisanje registracije biznisa za izvoz-uvoz, prodaju robe na internetu, kao i sproveden je projekat E-Payment.

U kontekstu olakšavanja trgovine, Carina primenjuje I-Carinski informativni sistem kao obavezne informacije o poreklu (BOI), obavezujuće tarifne informacije (BTI), ovlašćene ekonomske subjekte (OES), status ovlašćenog izvoznika i carinske postupke sa ekonomskim uticajem itd.

Tokom 2019. dva subjekta su ovlašćena za OES, dok je u 2020. jedan subjekat ovlašćen za OES; do sada su ukupno tri ovlašćena subjekta. Tri druga subjekta su u postupku ocenjivanja, a odluka se očekuje u ovoj godini. Tokom 2020., uz podršku GIZ-a, osnovane su grupe za validaciju u zemljama članicama CEFTA-e, za validaciju OES programa zemalja članica CEFTA-e, radi međusobnog priznavanja kako je predviđeno u Dodatnom protokolu 5. Učesnici u ovom pilot projektu bili su i tim za validaciju Carine Kosova.

Važan korak je i uvođenje Sigurne linije (besplatan telefonski poziv), što je rezultiralo povećanim aktivnostima i povećanim informisanjem o koruptivnim delima. Preko 95% informacija dobijenih od građana je rezultiralo tačnim.

U skladu sa Strategijom za borbu protiv neformalne ekonomije i na osnovu procene visokog prioriteta, generalni direktori KC-a i KAP-a saglasili su se u avgustu da osnuju zajedničke grupe za borbu protiv neformalne ekonomije. To će se postići stvaranjem grupa analitičara za ciljna područja i subjekte sa visokim rizikom od utaje poreza i definisanjem zajedničkih timova koji će vršiti kontrolu u ciljnim oblastima od strane zajedničke grupe analitičara.

Tokom perioda izveštavanja, kontrola se takođe povećala i iznutra, uglavnom na mestima visokog rizika određenih od strane obaveštajne službe Carina Kosova a takođe i na osnovu informacija dobijenim od javnosti putem Nacionalnog centra za upravljanje granicama. Kontrole su vršene sa fokusom na krijumčarenju robu, prevarama uvoza tokom carinjenja kao što su poreklo, klasifikacija tarifa, kršenje prava intelektualne svojine, prevare potrošača, itd. Poseban značaj dat je jačanju saradnje i zajedničkih aktivnosti sa drugim agencijama za primenu zakona kao što su Policija Kosova, Agencija za hranu i veterinu, Farmaceutska inspekcija, Tržišna inspekcija, itd.

Kosovo je potpisalo 12 bilateralnih sporazuma/memoranduma sa zemljama u regionu i EU za unapređenje međunarodne carinske saradnje, dok su drugi sporazumi u fazi pregovora. Kosovo takođe ima za cilj da dobije status neformalnog posmatrača u Konvenciji o zajedničkom tranzitu. Dok je u cilju primene Protokola 4 o SSP-u o administrativnoj pomoći u carinskim pitanjima, Carina razmenjivala kontaktnu tačku sa OLAF-om preko koje će se razmenjivati informacije radi sprečavanja, istrage i borbe protiv ilegalnih prekograničnih aktivnosti.

Kosovo je postalo član Svetske carinske organizacije 25. januara 2017., postajući država 182. 3 godine kao članica VTO-a, Kosovska carina ima koristi od prilagođavanja svih carinskih oblasti kako bi se dalje napredovala prema najprofesionalnijim svetskim standardima.

Štaviše, u januaru 2020. Kosovo je pristupilo dvema (2) međunarodnim konvencijama kojima upravlja Svetska carinska organizacija. Carina Kosova je u potpunosti posvećena članici Svetske carinske organizacije, postaću ugovorna strana u ključnim međunarodnim konvencijama, s ciljem daljeg razvoja carinske administracije i razvoja procedura za međunarodnu trgovinu.

19. marta je potpisan Sporazum između EU i Kosova za učešće u Programu EU Carina 2020., dok je 23. jula Skupština Kosova ratifikovala predmetni sporazum.

Što se tiče zaštite Prava intelektualne svojine (PIS), Carina Kosova primenjuje Zakon o carinskim merama za zaštitu prava intelektualne svojine kao deo Državnog saveta za intelektualnu svojinu, koji ima za cilj da poveća nivo saradnje i među institucionalnu koordinaciju. U celini, svaka od navedenih institucija podrazumeva određene odgovornosti koje doprinose vitalnom razvoju sektora PIS-a.

Svi ovi sistemi se ogledaju u transparentnosti i eliminišu diskreciju i donošenje odluka carinskog službenika. Carina takođe radi na nizu novih modula koji će dodatno unaprediti i dalje modernizovati našu organizaciju, uključujući: sistem za izbor predmeta revizije, sistem arhiviranja i upravljanje zahteva/zalbi (case management), trgovinski portal što će omogućiti transparentniji pristup subjektima tokom postupka carinjenja robe.

Carina Kosova je takođe napredovala sa sistemima i olakšavanjem procedura. Sa aspekta sistema, sprovedena je zadnja verzija carinskog sistema ASYCUDA World 4.3.2 što je omogućilo mnogim modulima da dodaju neke karakteristike koje su nedostajale u prethodnoj verziji. Sada je sa novom verzijom tranzitnog modula omogućena i odmah je počelo da se prilažu fakture i druga relevantna dokumenta koji olakšavaju analizu rizika u tranzitu. Također u procesu su i mnoge druge promene koje će direktno uticati na pojednostavljenje carinskih procedura.

U okviru procesa digitalizacije poslovnih procesa u Kosovskoj carini razvija se projekt *Enterprise Content Management* (ECM) koji je deo platforme za sprovođenje zakona koji omogućava odeljenjima i sektorima unutar DK-a da komuniciraju putem sistema u razvoju carinske procedure, kao što su sledeći: Izrada zahteva za ovlašćenja, licence, izveštaje, generisanje predmeta i međusobno povezivanje predmeta na osnovu fiskalnog broja, protokola zahteva, elektronske pošte i službenih dokumenata koji primaju brojeve elektronskog protokola, odobrenje zahteva, izdavanje ovlašćenja, itd., a sve se to radi unutar jedinog sistema.

Platforma OPEN Data je takođe funkcionalna, ova platforma podiže nivo transparentnosti i uverava sve da je Carina transparentna i verodostojna institucija. Platforma OPEN DATA sadrži nekoliko kategorija kao u nastavku:

- Trgovinski bilans tokom godina, gde sve zainteresovane strane mogu naći trgovinsku razmenu Kosova sa svim zemljama, kako u pogledu uvoza, tako i izvoza.
- CEFTA, ova kategorija jasno pokazuje trgovinsku razmenu Kosova sa svim zemljama članicama koje su deo međunarodnog sporazuma CEFTA.
- SSP odražava carinsku aktivnost, odnosno sve podatke koji se odnose na sprovođenje Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju sa trgovinskog aspekta još od aprila 2016.
- Mesečni / godišnji učinak je kategorija koja omogućava pristup svim zainteresiranim za rad Carina i našoj performansi.
- Vreme carinjenja označava vreme potrebno za carinjenje robe kako na uvozu tako i izvozu.

Stvaranje sistema olakšava rad carinskih službenika, kao i pruža dodatne kapacitete:

- "Online" **sistem upravljanja carinskim skladištima** - omogućava elektronski online nadzor svih ovlašćenih carinskih skladišta. Ovaj sistem omogućava Carini, tačnu i ažurnu kontrolu svih ulaza i izlaza iz skladišta i carinskih procedura, tako na taj način Carina vrši kontrolu 24 sata u skladištima bez fizičkog prisustva.
- Sistem za **Igre na sreću** - omogućava identifikaciju i nadzor aktivnosti ovlašćenih subjekata za kockarske aktivnosti. Sistem nudi Carini fleksibilnost u pronalaženju podataka o kompaniji i njihovim plaćanjima u realnom vremenu.
- **Online deklaracija o gotovini** - stvorena je mogućnost deklaracije o gotovini, očekuje se povezivanje ovog sistema sa CBK-om i finansijsko-obaveštajnom jedinicom. Sistem je omogućio uklanjanje klasičnih formulara koje su popunjavali službenici i sada sistem omogućava praćenje i automatsku kalkulaciju deklaracije gotovine.

- Sistem za **identifikaciju carinskih prekršaja** - omogućava upravljanje celokupnim procesom carinskih prekršaja, od početne faze do završetka slučaja.
- Prodaja **Online (e-aukcija)** - ovaj sistem omogućava online prodaju konfiskovane/zaplenjene/robe. Aktivizacija je izvršena tokom 2017.
- Sistem za **Ovlašćenja i Propise** - evidentira i upravlja svim ovlašćenjima za postupke sa ekonomskim uticajem (carinsko skladište, unutrašnja obrada, itd.) u postupku carinske obrade.
- Sistem za **evidentiranje bankarskih garancija** - upravlja svim bankarskim garancijama na nivou cele institucije.
- Sistem **upravljanja povraćajem akcize za proizvođača** - omogućava upravljanje ovlašćenja za proizvodne subjekte.
- Sistem za **Sektor ponovnog razmatranja odluka** - omogućava evidentiranje i upravljanje predmetima (žalbama), koji su predstavljeni u sektoru za ponovno razmatranje odluka.
- Sistem za **međunarodnu saradnju** - evidentira i upravlja svim zahtevima vezanim za međunarodnu razmenu.
- **ASG Selection System** - omogućava automatski odabir predmeta za drugu kontrolu.
- Sistem za **selekciju tereta u pojednostavljenoj proceduri** - stvoren je sistem koji nasumično odabire za detaljnu kontrolu izvestan broj tereta, koji su odobreni za pojednostavljenu proceduru.
- Uz podršku UNICTAD-a razvija se modul u automatskom sistemu podataka (Asycuda) koji evidentira i upravlja svim autorizacijama, normativima, zalihama sirovina i konačnim proizvodom za skladišta akcizne robe i trgovce akciznom robom.
- Sistem upravljanja fiskalnim markama - banderols - ECM / LESS omogućava upravljanje narudžbama i snabdevanjem uvoznih / proizvodnih subjekata banderolima za duvanske proizvode i alkoholna pića.

Srednjoročni prioritetni ciljevi

U srednjoročnom periodu, glavni **pravni** prioriteti predviđeni za realizaciju su sledeći:

- Stalno usklađivanje pravnog okvira sa zakonodavstvom EU-a uključujući i podzakonske propise za sprovođenje Zakonika o Carini.

U srednjoročnom periodu, glavni prioriteti koji se **sprovode** su sledeći:

- Modernizacija Carina Kosova u skladu sa standardima Carinskih smernica EU (EU Blueprint);
- Sprovođenje Programa za ovlašćenje Ekonomskih operatora (OEO);
- Sprovođenje EU Programa *Customs 2020.-2027.*;
- Dalje jačanje koordinacije između Carina Kosova, agencija za sprovođenje zakona i drugih relevantnih institucija za borbu protiv neformalne ekonomije i carinskih prevara;
- Finaliziranje razmene informacija putem SEED + na nacionalnom nivou u graničnim agencijama;
- Finaliziranje razmene informacija na regionalnom nivou SEED+ zemalja CEFTA-e.

3.30. 30. poglavlje acquis-a: Spoljni odnosi

Acquis se u ovoj oblasti uglavnom sastoji od zakonodavstva EU-a koja se direktno primenjuje i ne zahteva prenošenje u nacionalno zakonodavstvo. Ovo zakonodavstvo EU-a je u suštini rezultat multilateralnih i bilateralnih trgovinskih Sporazuma EU-a, kao i niz autonomnih trgovinskih mera. U oblasti kredita izvoza i robe dvostruke namene, neke Direktive zahtevaju izmene i dopune u nacionalnom zakonodavstvu.

U tom smislu, od zemalja kandidata se zahteva da progresivno usklađuju svoje politike prema trećim zemljama i da usklađuju svoje stavove u okviru međunarodnih organizacija (npr. STO, OECD) sa politikama i stavovima usvojenim od strane EU i država članica.

U oblasti razvojne politike i humanitarne pomoći, države članice EU-a se moraju pridržavati zakonodavstva EU-a i međunarodnih obaveza i obezbediti kapacitete za učešće u humanitarnim aktivnostima i politikama EU-a.

Zahtevi SSP-a

Obaveza usklađivanje zakonodavstva sa zakonodavstvom EU proizilazi iz člana 74. SSP-a, odredbe iz koje Kosovo ima, ne samo obavezu da svoje nacionalno zakonodavstvo usklađuje sa pravom EU-a, već i da se osigura da se ona sprovodi.

SSP (SSP) uključuje veliki deo slobodne trgovine između Kosova i EU-a. On uključuje odredbe u nekoliko oblasti koje zahtevaju od stranaka da postupaju u skladu sa međunarodnim pravilima ili obavezama. SSP takođe reguliše ekonomsku saradnju sa EU-om i drugim zemljama koje na snazi imaju SSP, carinsku saradnju (protokol za carinsku saradnju), sprovođenje pravila STO-a o slobodnoj trgovini itd. Obaveze Kosova prema definicijama SSP-a za trgovinske politike i ekonomsku saradnju, na sažet način su za poglavlju u sledećim članovima: 20, 23, 24, 27, 31, 33, 38, 39, 45, 60, 64, 74, 75, 76, 94. i 104. Ove obaveze se u ovom programu bave iz odgovarajućih poglavlja za slobodno kretanje roba, carina, ekonomske i monetarne politike itd.

Trenutno stanje i perspektiva

U okviru ekonomskih odnosa i odgovarajućih okvira izgleda za integraciju u EU-u, Kosovo trenutno ima koristi od preferencijalnih trgovinskih mera EU-a za izvoz Kosova. Za više informacija o ekonomskoj saradnji sa EU-om, pogledajte poglavlje ekonomskih kriterijuma i ekonomske i monetarne politike. Takođe, Republika Kosovo je već član Svetske banke, Međunarodnog monetarnog fonda i nekoliko međunarodnih finansijskih institucija. Kosovo takođe ima koristi od jednostranih preferencijalnog američkog trgovinskog sistema izvoza nekih proizvoda u SAD. Dok je u ekonomskoj saradnji sa drugim zemljama, Kosovo je potpisalo nekoliko bilateralnih sporazuma za eliminaciju dvostrukog oporezivanja. Sporazum o eliminaciji dvostrukog oporezivanja (SEDO) je sporazum/konvencija između dveju zemalja za porez ili eliminisanje dvostrukog oporezivanja. Dakle, ima za cilj da odredi zemlju koja ima pravo na porez za iste prihode ili kapital, u slučajevima kada je osoba oporeziva u obe države.

Kosovo sprovodi 10 bilateralnih sporazuma o eliminaciji dvostrukog oporezivanja koji su trenutno na snazi. Neke od ovih konvencija su bile zaključene i od strane bivše Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije sa drugim državama. Zemlje sa kojima Republika Kosovo je potpisala ugovor za eliminaciju dvostrukog oporezivanja su sledeći: Belgija na snazi od 13. 4. 2012, Velika Britanija na snazi od strane SFR Jugoslavije od 1. 4. 1982, dok je na snazi u RKS-u 06. 09. 2010, Finska na snazi od strane SFR Jugoslavije od 1987., dok je na snazi u RKS-u od 08.09. 2011, Nemačka na snazi od strane SFR Jugoslavije od 26. 05. 1983, dok je na snazi u RKS-u od 02. 04. 2010, Holandija na snazi od strane SFR Jugoslavije od 06.02. 1983, Mađarska na snazi od 12. 03. 2014, Makedonija na snazi od 11. 04. 2013, Slovenija na snazi od 18. 06. 2015, Albanija na snazi od 11. 03. 2015. i Turska ratifikovano od strane Kosova 07.11.2012. Tokom 2017. je postignuto da se potpiše Sporazum između Kosova i Švajcarske, Kosova i Austrije, Kosova i Luksemburga.

U 2018. je pregovaran Sporazum sa Belgijom, Lituanijom, Letonijom, Maltom gde je tekst na tehničkom nivou približen. Počeli su pregovori i sa Katarom i Kuvajtom.

U 2018. Kosovo je potpisalo Zajedničku deklaraciju o saradnji sa zemljama EFTA-e. Prvi sastanak Zajedničkog odbora između Kosova i EFTA-e biće održan u novembru 2020. (virtuelni sastanak).

Kosovo će nastaviti davati svoj doprinos u okviru Berlinskog procesa, odnosno u okviru MAP/REA. Osim toga, Kosovo će nastaviti unapređivati trgovinske odnose sa zemljama EFTA-e do postizanja konačnog cilja, potpisivanja SST-a sa zemljama EFTA-e.

Sporazum CEFTA

Sporazum CEFTA (*Central European Free Trade Area*) je sporazum o slobodnoj trgovini u kome učestvuje osam zemalja Zapadnog Balkana: Kosovo, Albanija, Severna Makedonija, Crna Gora, Srbija, Bosna i Hercegovina i Moldavija. Kosovo je potpisala Sporazum CEFTA 2006. kao UNMIK, koji je stupio na snagu od 2007.

Prvi Sporazum CEFTA potpisan je od strane Poljske, Mađarske, Češke i Slovačke decembra 1992., a stupio je na snagu jula 1994. Kroz CEFTA ove zemlje učesnice su mobilisane za pristup političkim, pravnim i ekonomskim institucijama EU, jačajući na taj način njihove demokratije i tržišne ekonomije. S obzirom da

2007. sve ranije stranke CEFTA-e ušle u Evropsku uniju i izašli iz CEFTA, odlučeno je da CEFTA može proširiti na deo Balkana koji je ostao izvan EU-a.

Vredi napomenuti da je do sada po dogovorena slobodna trgovina robe i da se trenutno odvijaju pregovori za usluga između zemalja CEFTA (Albanija, Bosna i Hercegovina, Severna Makedonija, Moldavija, Srbija, Crna Gora i Kosovo).

Pregovori o uslugama sa zemljama CEFTA-e završeni su u decembru 2016. i ukupno je obavljeno 9 rundi pregovora. Odobrenje Dodatnog protokola 6 očekuje se u decembru 2019. U decembru 2019., zemlje CEFTA-e odobrile su Dodatni protokol 6 o trgovini uslugama.

Takođe, tokom 2018. i 2019. u pregovorima unutar CEFTA-e održani su sastanci radne grupe za priznavanje profesionalnih kvalifikacija u zemljama regiona (članice CEFTA) na kojima su određeni položaji od predstavnika za odgovarajuće profesije i zaključeno je da potrebno je što pre započeti pregovore u odabranim sektorima kao što su lekari opšte prakse, stomatolozi, građevinski inženjeri i arhitekti. Pregovori su obavljani 2019. ali su obustavljeni sve do nove odluke svih Predsednik Vladea WB6.

Pregovori o Dodatnom protokolu 7 o rešavanju trgovinskih sporova započeli su u oktobru 2020., a sledeća runda održaće se u januaru 2021.

Drugi sporazumi

Kosovo sprovodi 10 obostranih sporazuma za Eliminisanja duplog oporezivanja koji su aktualno na snagu. Neki od ovih sporazuma su bili sklopljeni od strane bivše- Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije sa drugim državama. Zemlje sa kojima je Republika Kosovo potpisalo Sporazum za Eliminisanje Duplog oporezivanja su sledeći: Sporazum između Republika Kosova i Luksemburga za eliminisanje duplog oporezivanja u prihodima i kapitalu i sprečavanje evazionih i fiskalnog izbegavanja. Datumi objavljivanja sporazuma: 18.01.2018.

- Sporazum između vlade Republike Kosovo i Švajcarske Konfederacije za izbegavanje duplog oporezivanja za poreze na prihode i sprečavanju fiskalne evazije i izbegavanje poreza. Datum objavljivanja: 17.08.2017;
- Sporazum između vlade Republike Kosovo i vlade Republike Hrvatske za izbegavanje duplog oporezivanja i sprečavanje fiskalne evazije u vezi sa porezom na prihode i o kapitalu. Datum objavljivanja: 08.06.2017;
- Sporazum između vlade Republike Kosovo i vlade Ujedinjenih Arapskih Emirata za izbegavanje duplog oporezivanja i sprečavanju fiskalne evazije u vezi sa porezom na prihode i o kapitalu. Datum objavljivanja: 21.10.2016.;
- Sporazum između vlade Republike Kosova i vlade Ujedinjenog Kraljevstva Velike Britanije i severne Irske za izbegavanje duplog oporezivanja. Datum objavljivanja: 09.07.2015
- Sporazum između vlade Republike Kosovo i saveta ministara Republike Albanija za izbegavanje duplog oporezivanja u vezi sa porezom na prihode i o kapitalu i sprečavanju fiskalne evazije. Datum objavljivanja: 25.04.2014;
- Sporazum između Republike Kosovo i Republike Slovenije za izbegavanje duplog oporezivanja i sprečavanju fiskalne evazije u vezi sa porezima na prihode i kapitalom. Datum objavljivanja: 14.04.2014;
- Sporazum između Vlade Republike Kosovo i Češke Republike za izbegavanje duplog oporezivanja i sprečavanju fiskalne evazije u vezi sa porezom na prihode. Datum objavljivanja: 27.03.2014;
- Sporazum između vlade Republike Kosovo i Mađarske za izbegavanje duplog oporezivanja i sprečavanju fiskalne evazije u vezi sa porezom na prihode i kapitalom. Datum objavljivanja: 13.01.2014;
- Sporazum između vlade Republike Kosovo i Republike Turske o izbegavanju duplog oporezivanja i sprečavanju fiskalne evazije u vezi sa porezom na prihode. Datum objavljivanja: 08.11.2012;
- Ratifikacija međunarodnog sporazuma za izbegavanje duplog poreza i sprječavanju fiskalne evazije i porezu na prihode i kapital, između R.Kosova i R. Severne Makedonije. Datum objavljivanja: 06.06.2011.

Republika Kosovo potpisala je niz sporazuma o ekonomskoj saradnji sa zemljama EU-a kao i sa drugim zemljama. U nastavku navodimo samo one koji su potpisani u periodu 2018-2019, dok potpuni spisak sporazuma može se naći u Službenom glasniku:

- Sporazum o ekonomskoj saradnji između Ministarstva trgovine i industrije Republike Kosovo i Ministarstva industrije i trgovine Republike Češke (jul 2019.);
- Pregovaran je bilateralni sporazum o ekonomskoj i političkoj saradnji sa Ujedinjenim Kraljevstvom i očekuje se da bude odobren. Ovaj sporazum ima za cilj da pokrije vakuum koji je nastao izlaskom Britanije iz EU-a i kao rezultat Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju sa Republikom Kosovo;
- Sporazum između Republike Kosovo i Albanije o saradnji, podsticaj poslovanja i informisanju dijaspore;
- Sporazum između Republike Kosovo i Kanade o promociji i zaštiti investicija (maj 2018.);
- Sporazum o saradnji između Republike Kosovo i Japana (februar 2018.)

Što se tiče međunarodnih trgovinskih odnosa, u junu 2019. je dekretiran od strane Predsednika Republike Kosovo Sporazum o slobodnoj trgovini između Republike Kosovo i Republike Turske a 1. septembra 2019. stupio na snagu. Kosovo je pregovaralo sa Ujedinjenim Kraljevstvom o sporazumu o partnerstvu, trgovini i saradnji i ovaj sporazum je potpisan u decembru 2019. Kosovo je takođe potpisalo niz dvostranih i višestranih sporazuma o finansijskoj saradnji i grantove čiji je cilj finansiranje različitih projekata na Kosovu iz državnih donacija i međunarodnih finansijskih institucija.

3.31. 31. poglavlje *acquis*-a: Spoljna, bezbednosna i odbrambena politika

Zajedničke spoljne i bezbednosne politike kao i Evropske bezbednosne i odbrambene politike zasnovane su na pravnim aktima, uključujući pravno obavezujuće međunarodne sporazume, i na političkim dokumentima. *acquis* se sastoji od političkih izjava, odluka i sporazuma. Države članice moraju biti u stanju da sprovode politički dijalog u okviru Zajedničke spoljne i bezbednosne politike (ZSBP), u skladu sa izjavama EU-a, za učešće u aktivnostima EU-a i za primenu sankcija za mere zabrane. Od zemalja koje su aplicirale zahteva se postepeno usklađivanje sa izjavama EU-e i da primenjuju sankcije i mere zabrane, kada i gde se to od njih zahteva.

Politički dijalog se intenzivno vodi na nekoliko nivoa između institucija Republike Kosovo i zemalja EU za ispunjavanje uslova utvrđenih procesom integracije, prvobitno putem potpisivanja, ratifikacije i sprovođenja SSP-a.

Politički dijalog i dijalog o politikama, po potrebi, doprinosi procesu normalizacije odnosa između Kosova i Srbije. Kosovo se neprekidno zalaže u pravcu vidljivog i održivog poboljšanja odnosa sa Srbijom. Ovaj proces će obema zemljama obezbediti nastavak puta ka evropskim integracijama, izbegavajući blokadu jedne ili druge strane u ovim naporima i postepeno doprinoseći sveobuhvatnom poboljšanju odnosa između Kosova i Srbije, u obliku pravno obavezujućeg sporazuma, gde će obe zemlje biti u stanju da u potpunosti uživaju svoja prava i ispune svoje obaveze. Shodno tome, Kosovo treba da, u poverenju, sprovede sve do sada postignute sporazume sa Srbijom i u potpunosti poštuje načela sveobuhvatne regionalne saradnje.

Takođe, obaveze koje proističu iz odredbi SSP-a, predviđaju da Kosovo preko dijaloga i u duhu kompromisa rešava ostala nerešena pitanja, na osnovu praktičnih i održivih rešenja i da u neophodnim tehničkim i pravnim pitanjima sarađuje sa Srbijom; da na efikasan sarađuje sa misijom zajedničkih bezbednosnih i odbrambenih politika tokom čitavog mandata i aktivno doprinese potpunom i neometanom sprovođenju mandata na čitavoj teritoriji Kosova.

Komisija za stabilizaciju i pridruživanje će redovno razmatrati napredak ovog procesa i može da donese odluke i daje preporuke u tom pogledu. KSP može pomoći ovom procesu su skladu sa članom 129.

Republika Kosovo je ozbiljno shvatila odgovornost za pružanje bezbednosti svojim građanima i svojoj teritoriji. Kosovo razume značaj nastavka poboljšanja sposobnosti svojih institucija za pružanje bezbednosti za sve građane Kosova. Stoga, kao deo procesa postepenog preuzimanja veće odgovornosti za njegovu

bezbednost od početka Strateškog pregleda Sektora bezbednosti (SPSB) iz 2012., kao i nakon preporuka proizašlih iz Strategije SPSB iz 2014. i nakon analize bezbednosnih izazova, definisane su jasne uloge u sektoru bezbednosti kako bi se maksimizirao institucionalni kapacitet; identifikovani su potrebni kapaciteti za pružanje zaštite i bezbednosti građanima Kosova, koji su obrađeni usvajanjem zakonodavnog paketa u Skupštini.

Republika Kosovo teži da bude sastavni deo regionalnih i globalnih bezbednosnih struktura, a posebno EU-a, NATO-a, OEBS-a i UN-a. U tom smislu, nacionalna bezbednost Kosova je blisko povezana sa regionalnom bezbednošću i širom evro-atlantskom bezbednošću.

Zahtevi SSP-a

U okviru kriterijuma za oblast javne uprave koje moraju da ispune vlada i relevantne institucije Republike Kosovo u skladu sa članovima 5, 11 i 13 SSP-a, Kosovo će nastaviti da se usklađuje sa određenim merama proizašlim iz politike Strane, bezbednost i odbrana. Deo obaveza SSP-a je i da normalizuje odnose sa Srbijom, uključujući primenu potpisanih sporazuma, poštovanje principa regionalne saradnje i efikasne saradnje sa misijom spoljne politike, bezbednosti i odbrane.

Trenutno stanje

Evropska integracija Kosova je nacionalni strateški cilj i garancija za mir, stabilnost i napredak regiona. U tom smislu, Vlada Republike Kosovo je spremna da preduzme sve potrebne reforme u okviru evropskih integracija. Štaviše, Kosovo čvrsto podržava spoljnu, bezbednosnu i odbrambenu politiku EU-a, koja ima za cilj jačanje uloge EU kao entiteta sa političkim uticajem u porastu u međunarodnoj politici.

Zakonodavni okvir u oblasti spoljne, bezbednosne i odbrambene politike je uspostavljen i nastavlja da se konsoliduje sa neophodnim zakonima u cilju rešavanja svih pitanja koja proizilaze iz ove oblasti. Pomenuti zakonodavni okvir je u skladu sa principima i ciljevima EU-a i između ostalog se sastoji od Zakona o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma; Zakona o sprečavanju pridruživanja oružanim sukobima van teritorije zemlje; Nacionalne strategije za sprečavanje i suzbijanje sive ekonomije, pranja novca, finansiranja terorizma i finansijskog kriminala 2014-2018., Strategije za borbu protiv terorizma i Akcioni plan 2012-2017, AU o sprečavanju i otkrivanju pranja novca, AU o sprečavanju i otkrivanju finansiranja terorizma.

Institucionalna struktura odgovorna za spoljnu, bezbednosnu i odbrambenu politiku se sastoji od Ministarstva inostranih poslova i dijaspore, Ministarstva odbrane, Ministarstva unutrašnjih poslova i javne uprave, kao i diplomatskih predstavništava.

Među glavnim prioritetima spoljne politike Kosova ostaje unapređenje strateškog partnerstva sa Evropskom unijom i NATO-om, uključujući uspostavljanje ugovornih odnosa sa ovim organizacijama na putu ka evroatlantskim integracijama.

Kosovo ima za cilj razvoj regionalne saradnje, odnosno dobre odnose sa susednim zemljama, kao i pružanje pomoći u realizaciji briselske agende za stabilan, demokratski region i region integrisan u EU i NATO. Republika Kosovo smatra da je regionalna saradnja ne samo preduslov za evropske integracije, već i neophodnost za regionalnu stabilnost.

Ovakva orijentacija naše spoljne politike odražava se takođe u našem proaktivnom učešću na multilateralnim inicijativama i organizacijama koja deluju u regionu Jugoistočne Evrope i šire. Kosovo je članica u više od 40 regionalnih inicijativa, između ostalog, deo je saradnje u oblasti trgovine, bezbednosti, obrazovanja, tehnologije, životne sredine.

Što se tiče trenutnog bezbednosnog stanja, važno je da se pomene po završetku završetka procesa Strateškog pregleda Sektora Bezbednosti Republike Kosovo je prosleđeno sa glasani tri osnovnih Nacrta zakona BSK: Nacrt zakona za Ministarstvo Odbrane, Nacrt zakona o Bezbednosnim Snagama Kosova i Nacrt zakona za Službu u Bezbednosnim Snagama Kosova, vršeći na taj način postepenu transformaciju mandata BSK, kako je utvrđeno u odredbama navedenih zakona. Član 126 Ustava, između ostalog jasno

utvrđuje da BSK kao jedna nacionalna bezbednosna snaga koja ogleda multi nacionalni karakter zemlje, koje su pod civilnom kontrolom demokratskih institucija i ima za zadatak za štiti građane i zajednice Kosova. Pošto promene u mandatu BSK ne utiču na vitalne interese manjinskih zajednica, prema definiciji sa Ustavom Republike Kosovo, nema zahteva za ustavne promene.

Politički dijalog sa Srbijom

Što se tiče dijaloga između Kosova i Srbije, Kosovo ostaje posvećeno učešću u dijalogu na tehničkom nivou, u cilju postizanja napretka u sprovođenju sporazuma zaključenih između dvoje uključenih strana.

Kosovo ozbiljno shvata značaj briselskog dijaloga, ne samo radi poboljšanja života građana i bilateralnih odnosa između dveju zemalja, već zato što će ovaj dijalog trenutno najveći i najbitniji doprinosilac mira i stabilnosti u regionu.

U tom smislu, Vlada Republike Kosovo, kao konstruktivna i ozbiljna strana briselskog dijaloga, daje poseban značaj sprovođenju svih briselskih sporazuma postignutih u potencijalnih sporazuma koji se očekuju da budu postignuti u narednom periodu.

Postignut je određen napredak u zaključenju sporazuma između Kosova i Srbije, međutim nalazi poslednjeg izveštaja Vlade Republike Kosovo (2018.) ukazuju na slab napredak u opštem sprovođenju sporazuma od strane Srbije. Posmatrajući svaki sporazum pojedinačno, izveštaj identifikuje različite nivoe napretka u nekoliko oblasti i nedostatak napretka u većini oblasti, zato se očekuje da dijalog ulazi u jednu novu fazu

Srednjoročni prioritetni ciljevi:

- Izrada i usvajanje Strategije za spoljne poslove;
- Nastaviće se obuka civilnih službenika u oblasti spoljne i bezbednosne politike. Prioritet će imati oni koji su zaduženi sprovođenjem restriktivnih mera i kontrole oružja. Takođe, putem studijskih poseta u državama članica, razmeniće se iskustva o efikasnijem sprovođenju restriktivnih mera.
- MIPD će izraditi akcioni plan za što efikasniji razvoj političkog dijaloga između RKS-a i EU-a. Ovaj akcioni plan će obuhvatiti konkretne kratkoročne i srednjoročne aktivnosti za međuinstitucionalnu koordinaciju unutar RKS-a i koordinaciju institucija EU-a/EEAS-a za sprovođenje ovog dijaloga;
- Republika Kosovo teži da bude sastavni deo multilateralnih organizacija na regionalnom i globalnom nivou, posebno EU-a, NATO-a, OEBS-a i UN-a. Kao ishod, MIP će intenzivirati lobiranje kao i saradnju sa ministarstvima i institucijama Republike Kosovo radi omogućavanja članstva što se smatraju potrebnim za dobro upravljanje i poboljšanja životnog standarda svojih građana;
- Republika Kosovo će i dalje nastaviti da primenjuje restriktivne mere koje je usvojio Savet. Na ovaj način Kosovo će dalje imati u funkciji mehanizam za sprovođenje restriktivnih mer.

3.32. 32. poglavlje acquis-a: Finansijska kontrola

Ovo poglavlje pokriva dve glavne oblasti politika: (a) unutrašnja kontrola javnih finansija (UKJF) i spoljnu reviziju (SR) i (b) zaštitu finansijskih interesa EU i zaštitu evra od falsifikovanja. Što se tiče oblasti UKJF-a i spoljne revizije, ne postoji posebno zakonodavstvo EU-a koja će se koristiti za usklađivanje sa nacionalnim zakonima. Umesto toga, zemlje se obavezuju da prisvoje međunarodne standarde kontrole i spoljne revizije definisane od strane Međunarodne organizacije za vrhovne revizijske institucije (INTOSAI), kao i dobrih praksi EU-a.

Unutrašnja kontrola javnih finansija je sastavni deo upravljanja javnim finansijama i uključuje čitav javni budžet. Principi finansijske kontrole naročito zahtevaju postojanje i) efikasnih i transparentnih sistema kontrole i finansijskog upravljanja (uključujući odgovarajuće prethodne, tekuće i naknadne finansijske inspekcije i kontrole); ii) funkcionalne nezavisne sisteme unutrašnje revizije; iii) odgovarajuće organizacione strukture (uključujući centralnu koordinaciju); i iv) funkcionalnu spoljnu i finansijski nezavisnu reviziju, procenjujući, između ostalog, kvaliteta uspostavljenih sistema UKJF-a.

U oblasti **spoljne revizije**, od zemalja kandidata se očekuje da sprovedu standarde INTOSAI-a, posebno Deklaracije iz Lime i Meksika o funkcionalnoj, finansijskoj i institucionalnoj nezavisnosti, kao i sprovođenje finansijskih revizija (pravilnosti) i učinka.

Što se tiče **zaštite finansijskih interesa EU-e**, Ugovor o funkcionisanju EU-e (član 325) zahteva od država članica da preduzmu mere protiv prevara koje imaju uticaj na finansijske interese EU-a. Države članice su obavezne da koordiniraju delatnosti i da sarađuju sa Evropskom komisijom. Zaštita interesa EU-a, uključuje i usklađivanje nacionalnog krivičnog zakonodavstva sa Konvencijom za zaštitu finansijskih interesa EU-e (PFI Convention) i tri njena protokola o saradnji između nacionalnih organa i Komisije. Od država kandidata se zahteva uspostavljanje nacionalne službi protiv prevara koja će služiti kao kontakt za olakšavanje koordinacije sa Komisijom i državama članicama.

Što se tiče zaštite **evra od falsifikovanja**, ovo poglavlje se bavi nekrivilnim aspektima dok su krivični aspekti rešavani Poglavljem 24. Glavni principi protiv falsifikovanja novca su definisani Ženevskom Konvencijom i detaljnije su opisani u odgovarajućim *acquis* -om. Relevantno zakonodavstvo uključuju prikupljanje, čuvanje i razmenu informacija o falsifikovanim novčanicama, oduzimanje kovanica sličnih kovanicama evra, obavezu da finansijske institucije provere autentičnost, povlačenje falsifikovani novčanica iz optičaja i saradnju na nacionalnom i međunarodnom nivou.

Zahtevi SSP-a

Obaveze Republike Kosovo u pogledu Poglavlja o finansijskoj kontroli proističu iz člana 97 SSP-a.

Član 97 zahteva da se saradnja između strana u sredi na prioritetne oblasti koje su u vezi sa EU *acquis* -om u oblasti unutrašnje kontrole javnih finansija. Da strane posebno sarađuju u pogledu daljeg sprovođenja efikasne unutrašnje kontrole i funkcionalno nezavisnog sistema unutrašnje revizije u javnom sektoru Kosova, u skladu sa međunarodno priznatim pravnim okvirom i dobrim praksama EU. Takođe, saradnje se treba usredsrediti na uspostavljanje i jačanje centralnih jedinica usklađivanja za finansijsku kontrolu i upravljanje.

Iz oblasti spoljašnje revizije, Član 97 zahteva da strane posebno sarađuju u cilju daljeg razvoja nezavisne spoljne revizije na Kosovu u skladu sa okvirom INTOSAI-a za profesionalne standarde i dobrim praksama EU. Saradnje se takođe treba u srediti na izgradnju kapaciteta kancelarije generalnog revizora.

Zahtevi iz ostalih mehanizama pristupanja u EU

Izveštaj EK o Kosovu – 2020. primećuje da je Kosovo postiglo određeni napredak u oblasti finansijske kontrole. Napredak je postignut usvajanjem podzakonskih akata u oblasti javne interne finansijske kontrole (JIFK), kao i odobravanjem metodologije izveštavanja o sistemima interne kontrole od strane Centralne jedinice za harmonizaciju. Međutim, potrebni su dalji naponi na povećanju menadžerske odgovornosti i jačanju funkcionisanja interne kontrole u javnim institucijama i unapređenju eksterne revizije suočene sa novim razvojem događaja. Međutim, potrebni su dalji naponi za izgradnju upravljačke odgovornosti i jačanje funkcionisanja interne kontrole i revizije u javnim institucijama, kao i napredovanju eksterne revizije u pravcu novih dešavanja. Politička podrška visokog nivoa ostaće glavni instrument za sprovođenje UKJF-a na svim nivoima administracije. Pravovremeno sprovođenje preporuka interne i eksterne revizije treba poboljšati.

Zaključci iz Pododbora 2020. zahtevaju da što brže počne sa pripremom novog dokumenta o unutrašnjoj kontroli javnih finansija. U izradi ovog dokumenta treba da se uključi i SIGMA studija o upravljačkoj odgovornosti i studiju o proceni kvaliteta i konsultacije sa Evropskom komisijom. Paralelno sa tim, treba da se priprema akcioni plan za sprovođenje. Takođe, proceniti efikasnost godišnjeg izveštaja o primeni UKJF-a, radi poboljšanja rada UKJF-a i dati preporuke zasnovane na dokazima. U eksternoj reviziji, sve budžetske organizacije treba da pripreme akcioni plan za sprovođenje preporuka Generalnog revizora, kako to nalažu zakon i Poslovnik za sprovođenje revizorskih i akcionih planova. Potrebno je izmeniti Zakon o glavnom revizoru i Državnoj kancelariji za reviziju Kosova, uklanjajući obavezu sprovođenja

redovnih revizija godišnje u svim budžetskim organizacijama i uvodeći pristup revizije zasnovan na riziku. Komisija potiče povećanje broja revizija učinka od strane NKR-a.

Trenutno stanje

Zakonodavni okvir

Kosovo ima sveobuhvatni zakonodavni okvir koji uređuje unutrašnju kontrolu javnih finansija, uključujući: zakone, uputstva, uredbe, druge međunarodne standarde, politike Vlade Kosova.

Pravni osnov za **unutrašnju kontrolu javnih finansija** je utvrđen Zakonom br. 03/L-048 o upravljanju javnim finansijama i odgovornosti (ZUJFO), izmene i dopune zakona br. 03-L-048, br. 2010/03-L-221 izmene i dopune ZUJFO br. 03-L-048, br. 2013/04-L-194. Postojeći zakonodavni okvir za unutrašnju kontrolu javnih finansija sadrži opšte principe i poziva se na standarde INTOSAI-a, okvir COSO, Standarde instituta za unutrašnju reviziju.

Sekundarno zakonodavstvo u oblasti JIFK uključuje:

- Uredbu br. 01/2019 o finansijskom upravljanju i usvojenoj kontroli (usvojena);
- Uredbu Vlade Kosova o uspostavljanju i primeni funkcije interne revizije u subjektima javnog sektora (usvojena);
- AU o osnivanju i radu Komisija za reviziju (usvojeno);
- Metodologiju za praćenje kvaliteta interne kontrole u PSE pripremljena;
- Metodologiju za praćenje kvaliteta interne revizije JIR;
- Priručnik za reviziju javnih nabavki pripremljen;
- Priručnik za reviziju učinka pripremljen.
- Finansijsko pravilo br. 01/2013/MF o troškovima javnih sredstava, koje se bavi troškovima i unutrašnjom kontrolom i decentralizacijom upravljanja troškovima budžetskih organizacija.
- Priručnik o postupcima FUK-a koji je stupio na snagu 2011., sadrži 14 postupaka koji imaju za cilj da pokriju sve oblasti budžetskog ciklusa. Priručnik FUK-a bi mogao da se koristi od strane budžetskih organizacija kada bi postojali odgovarajući informativni sistemi upravljanja, gde kontrole čine deo procesa sa malo uputstava datih od strane CJU-a/FUK-a i ukoliko bi postojala stroga odgovornost i mehanizmi izveštavanja. Ovi uslovi se nisu sprovođili u vreme donošenja Priručnika FUK-a.
- Knjigu opisa procesa za troškove javnog novca potpisan od ministra finansija.

Važeći zakonodavni okvir za unutrašnju kontrolu javnih finansija sadrži opšta načela i odnosi se na standarde INTOSAI, COSO okvir, standarde Instituta za unutrašnju reviziju (IUR).

Da bi se poboljšao JIFK sistem, nastavljeno je praćenje PSE-a za finansijsko upravljanje, unutrašnju kontrolu i reviziju (do sada je nadgledano 6 SSP-a) i 6 jedinica za internu reviziju. Takođe, u procesu praćenja FMC-a su dva PSE-a i 4 IAU-a. Nastavljena je i obuka službenika FMC-a i AI (zbog pandemije, obuke su se uglavnom održavale online).

Pored gore pomenutog zakonodavstva, postoje i drugi zakoni koji su u vezi sa UKJF-om, uključujući:

- Zakon o upravljanju javnim finansijama i odgovornosti;
- Zakon o javnim preduzećima (Zakon br. 03/L-049);
- Godišnji zakoni o usvajanju budžeta Kosova;
- Zakon o javnoj nabavci (Zakon br. 04-L-042);
- Zakon o javnim preduzećima,
- Zakon o organizaciji i funkcionisanju državne uprave i nezavisnih agencija (zakon br. 03/L-189);
- Zakon o generalnom revizoru i Državnoj kancelariji za reviziju (05/L-055);
- Zakon protiv korupcije (Zakon br. 2004/34);
- Zakon o civilnoj službi (Zakon br. 2010/03-L-149);
- Zakon o platama civilnih službenika (Zakon br. 03-L-147); i
- Zakon o pristupu javnim dokumentima (Zakon br. 06/L-081).

Što se tiče **Spoljne revizije**, Deklaracija iz Lime i Deklaracija iz Meksika ističu da su očuvanje objektivnosti i nezavisnosti primarne za funkciju generalnog revizora. Ova dva principa su odlučujuća za našu instituciju. Objektivnost i nezavisnost se trebaju obezbediti putem dobrog sprovođenja šireg mandata, održivog i pravnog; u skladu sa međunarodno priznatim standardima revizije javnog sektora i unutrašnjim kodeksom profesionalnog ponašanja. Mandat i funkcionisanje se regulišu primarnim zakonodavstvom:

- Ustav Kosova, članovi 136, 137, 138;
- Zakon br. 05/L-55 o generalnom revizoru i nacionalnoj kancelariji revizije Republike Kosovo.

Ostalo relevantno zakonodavstvo u oblasti revizije uključuje:

- Zakon o upravljanju javnim finansijama i odgovornosti;
- Zakon o unutrašnjoj kontroli javnih finansija;
- Zakon o javnoj nabavci;
- Zakon o javnim preduzećima;
- Zakon o borbi protiv korupcije;
- Zakon o poslovnim društvima.

Okvir politika

Nacionalna kancelarija za reviziju sprovodi Strateški plan 2018.-2021. Godišnji operativni plan i plan revizije izrađuju se za njegovu primenu. NAO kontinuirano brine o profesionalnom razvoju revizora kako bi se osigurale potrebne kvalifikacije za obavljanje našeg posla kao revizora.

Što se tiče **zaštite evra od falsifikovanja**, Centralna banka Kosova je u okviru svojih nadležnosti, 14. marta 2007., donela AU o povlačenju falsifikovanih novčanica i kovanica evra iz opticaja, uputstvo koje važi za sve finansijske institucije koje obavljaju svoju delatnost na Kosovu i koje su licencirane od strane CBK-a. Cilj ovog uputstva je uspostavljanje neophodnih mera za povlačenje falsifikovanih novčanica i kovanica evra iz opticaja.

Finansijske institucije, tačnije institucije kreditiranja i svaka druga institucija koja se bavi podelom i raspodelom novčanica i kovanica javnosti, kao stručnom delatnošću, uključujući institucije, delatnost kojih se sastoji od razmene novčanica i kovanica različitih valuta, kao npr. menjačnice, moraju povući iz opticaja sve novčanice i kovanice evra koje su od njih dobijene, za koje znaju ili sumnjaju da su falsifikovane. Sumnjive novčanice i kovanice se odmah moraju predati ovlašćenom organu (u ovom slučaju Policiji, a Policija je dužna da ih dostavi Kosovskoj agenciji za forenziku). CBK-a je takođe izdala i dokument „Korisni saveti za institucije koje se bave gotovim novcem“, koji utvrđuje aktivnosti korak po korak o načinu kako da tretiramo novac za koji se sumnja kao falsifikovan.

Institucionalni okvir

Vlada je uspostavila institucionalni okvir koji se sastoji od organizacija javnog sektora koje rade na usmeravanju Centralne jedinice za usklađivanje, odnosno finansijsko upravljanje i kontrolu (FUK) i unutrašnje revizije (UR), kao i pod nadzorom spoljnog revizora u cilju stvaranja lanca odgovornosti.

Koncept „unutrašnje kontrole javnih finansija“ je po prvi put ozvaničen 1999. od strane Evropske komisije. On se odnosi na „sisteme unutrašnje kontrole Vlade koji imaju za cilj zaštitu finansijskih interesa Vlada u celini“. UKJF je uspostavljena kao dobra strategija koja će pomoći procesu reforme u razvoju javnih sistema unutrašnje kontrole u zemljama koje žele da postanu kandidati za članstvo u EU. Sistem UKJF je definisan kao sistem koji se sastoji od funkcionalnih elemenata finansijskog upravljanja i kontrole (FUK) i unutrašnje revizije (UR), zajedno sa institucijama odgovornim za usklađivanje ovih funkcija tokom upravljanja (CJU= (FUK+UR).

Subjekti javnog sektora (budžetske organizacije)

Odgovornost se sastoji od lanca zainteresovanih strana koji su odgovorni za ostvarivanje određenih ciljeva i svaki treba da bude odgovoran nekom nadležnom organu višeg nivoa u pogledu ostvarivanja ovih ciljeva. Organ najvišeg nivoa u ovom lancu predstavljaju građani, koje zastupa izabrani poslanik u Skupštini i u opštinskim vlastima. Subjekti u političkom sektoru koji su nosioci UKJF su sledeći:

- Skupština – u okviru Skupštine Kosova je uspostavljena Komisija za nadgledanje javnih finansija, koja ima ovlašćenja za nadgledanje troškova javnih sredstava, putem izveštaja KGR-a, CJU-a, itd;
- Vlada Kosova – definiše nadležnosti i odgovornosti njenih Ministara u pogledu sprovođenja politike Vlade putem administrativnih uredbi, politika i aranžmana sa višim rukovodstvima budžetskih organizacija.
- Ministarstvo finansija, rada i transfere – je odgovorno za detaljna pravila i postupke za UKJF (FUK i UR), obuke i pružanje tehničke podrške svim stranama u vezi sa sprovođenjem pravila o FUK-u i UR-u;
- Više rukovodstvo subjekta javnog sektora – je odgovorna za sprovođenje UKJF-a i odgovorna je za njihov učinak u pogledu korišćenja javnih resursa za ostvarivanje organizacionih ciljeva.

Šema obuke u oblasti finansijskog upravljanja i kontrole

CJU je uspostavio šemu obuke za finansijsko upravljanje i kontrolu. Ova šema predviđa obuku onih koji su odgovorni za oblast finansijskog upravljanja i kontrole i usredsređena je na ove oblasti: upravljanje rizikom, samo-ocenjivanje, opis procesa, strateško planiranje i budžetiranje.

Šema sertifikacije za unutrašnje revizore

Nacionalni program obuke i sertifikacije unutrašnjih revizora je uspostavljen. Ovaj program je takođe akreditovan od strane Ministarstva obrazovanja, nauke, tehnologije i inovacije. Sprovođenje programa je započelo od septembra 2016. Ova šema je zasnovana na teorijskom i praktičnom delu.

Stalno stručno usavršavanje za unutrašnjeg revizora

Osim šeme sertifikovanja za unutrašnjeg revizora JCI stvorilo je i šemu za obuku za stalno stručno usavršavanje koje je fokusirano na strateškom i godišnjem planu, obezbeđenje kvaliteta.

U oblasti **skterne revizije**, Nacionalna kancelarija za reviziju igra značajnu ulogu u praćenju javnih rashoda i poboljšanje finansijskog upravljanja i dobrog upravljanja. Obezbeđivanje funkcionalne i finansijske nezavisnosti ostaje prioritet za oblast spoljne revizije. U kratkorocnom periodu NKR namerava da sprovede svoj strateški plan 2018-2020. kao i da razvije i dodatno poveća profesionalne i ljudske kapacitete za obavljanje više revizija performansi i javnih preduzeća. U srednjeročnom periodu, održiv institucionalni razvoj, očuvanje kvaliteta i razvoj postupaka i administrativnih kapaciteta za obezbeđivanje efikasne zaštite finansijskih interesa EU (EU) ostaje jedan od glavnih prioriteta.

Član 136 Ustava Kosova definiše Generalnog revizora kao najvišu instituciju za ekonomsku i finansijsku kontrolu. Generalni revizor je izabran od strane Skupštine većinom glasova poslanika, na osnovu predloga Predsednice/ka. Skupština odlučuje o razrešenju Generalnog revizora sa (2/3) većine svih poslanika na predlog Predsednice/ka ili na osnovu predloga jedne trećine (1/3) svih poslanika. Mandat GR je pet (5) godina sa mogućnošću ponovnog izbora na još jedan mandat.

Član 137 Ustava se more ažurirati u skladu sa definicijama SNISA što se tiče uloge i mandata Vrhovnih revizorskih institucija. On trenutno glasi, Generalni revizor kontroliše: (1) ekonomsku delatnost javnih institucija i ostala državna pravna lica; (2) upotrebu i zaštitu javnih sredstava od strane organa centralne i lokalne vlasti; (3) ekonomsku delatnost javnih preduzeća i drugih pravnih lica, u koje Država ima deo svojih akcija, ili kada se njihovi dugovi, krediti i obaveze garantuju od strane Države.

Sadašnja definicija Ustava ne predstavlja neku prepreku u daljem razvoju javne spoljašnje revizije. Međutim, može se smatrati za izmenu i dopunu kada je to prikladno.

Stupanjem na snagu novog Zakona br. 05/L-055 o Generalnom revizoru i nacionalnoj kancelariji revizije Republike Kosovo, od juna 2016., konsolidovana je funkcionalna nezavisnost, finansijska i operativna. Generalni revizor i Nacionalna kancelarija revizije ima punu slobodu u obavljanju i izvršavanju funkcija i ovlašćenja za izvršavanje svog mandata u skladu sa Ustavom, Zakonom i međunarodnim standardima o vrhovnim institucijama revizije u javnom sektoru. Prema važećem zakonodavstvu, Generalni Revizor je nezavisan u organizaciji i upravljanju Nacionalne kancelarije revizije.

Radna sredstva:

- INTOSAI okvir za profesionalne standarde revizije;
- Priručnik za reviziju regularnosti;
- Vodič za kontrolu kvaliteta revizije;
- Priručnik za reviziju performansi;
- Priručnik za reviziju informacionih tehnologija;
- Vodič za praćenje preporuka u vezi sa performansama;
- Vodič za reviziju prevara;
- Etički kodeks;
- Strateški plan NKR-a 2018.- 2021.;
- Ostale sekundarne politike i strategije.

Profesionalni razvoj osoblja

NKR podržava revizorsko osoblje da slijedi šeme certifikacije za računovođe i revizore koje nude lokalna profesionalna udruženja. Tokom 2020. održan je niz aktivnosti vezanih za profesionalni razvoj i obuku. Iako smo u okolnostima rada na daljinu i u skladu sa merama koje je Vlada postavila za zaštitu od pandemije COVID-19, putem mrežnih platformi smo uspeli realizovati godišnji plan obuke, mada vredi napomenuti da pored u obuke na licu mesta, zaposleni NKR-a takođe su imali koristi od obuke koju su pružale druge lokalne i međunarodne institucije.

Svo osoblje revizije (približno njih 140) u periodu septembar - oktobar 2020. pohađalo je program obuke za ažurirani Priručnik za reviziju finansija i usklađenosti, kao i obuku za upotrebu Elektronskog sistema revizije (SITA). Ove dve obuke su bile u posebnom fokusu u fazi pripreme za novu revizorsku sezonu 2020./2021. Takođe, 80 revizora je pohađalo redovne obuke za kontinuirano profesionalno obrazovanje u organizaciji Strukovnih revizorskih udruženja SCAAK i IKAF; IT revizori su pohađali dve stručne obuke iz oblasti IT-a, jednu koju je organizovala INTOSAI razvojna inicijativa, a drugu Centar za izvrsnost u finansijama iz Ljubljane; 15 revizora obučeno je za reviziju projekata koje financira Svetska banka, pravila o javnim nabavkama Svetske banke, a 31 revizor obučen je za pravila komunikacije i javnog nastupa koje je BIRN organizirao u sklopu tripartitnog projekta između Državne službe za reviziju, holandske vlade i BIRN-a.

U okviru Međunarodne organizacije vrhovnih revizorskih institucija (INTOSAI) i njenih tela, tokom 2020., putem mrežnih komunikacionih platformi, organizovan je niz obuka, seminara i konsultativnih sastanaka o temama iz oblasti revizije, upravljanja i kontrole i kvaliteta, posebno u suočavanju sa pandemije COVID-19. Revizorsko osoblje NKR-a je učestvovalo i koristilo se profesionalnim programima i aktivnostima, zavisno od institucionalnog interesa, vodeći računa da ne ometa angažmane u njihovom svakodnevnom radu.

Šema certifikacije za revizore regularnosti

Program certifikacije o reviziji regularnosti je uspostavljen i sprovodi se na osnovu međunarodno priznatih standarda revizije javnog sektora (SNISA). Program je podeljen na četiri dela: uvod, priprema, tehnički deo i profesionalni razvoj. Tehnički deo obavlja domaća organizacija¹⁵ certifikovana od strane IFAC-a. Program se finansira iz budžeta Kosova. Za sertifikaciju je potrebno oko 3.5 godine, a odluka o sertifikaciji se donosi na osnovu rezultata ispita, iskustva i rezultata procene osoblja.

Šema certifikacije za Revizore performanse

Sproveden je program sertifikacije za revizore učinka, a sertifikati za 18 revizora dodeljeni su u februaru 2020.

Što se tiče **zaštite novca od falsifikacije u Republici Kosovu**, u nastavku napora recipročne saradnje između Policije Kosova (PK) i Centralne banke Kosova (CBK) u cilju obezbeđivanja zaštite novca od

¹⁵ Udruženje sertifikovanih računovođa i revizora Kosova.

falsifikacije u Republici Kosovo, 11. septembra 2009. PK-a i CBK-a su potpisale memorandum o osnivanju Centralnog komiteta za analizu falsifikovanog novca (Komitet).

Komitet se sastoji od tri viša predstavnika PK-a i tri viša predstavnika CBK-a. Predstavnici komiteta se redovno sastaju kako bi razmotrili pitanja koja se tiču ovog komiteta. Komitet nije ovlašćen za donošenje odluka.

Glavna uloga komiteta je:

- Jačanje potrebnih mera u cilju povlačenja falsifikovanih novčanica i kovanica iz prometa;
- Prikupljanje, analiza i objavljivanje tehničkih i statističkih podataka u vezi sa falsifikovanim novčanicama i kovanicama; i
- Obezbeđivanje informacija i uputstava i obuka za finansijske institucije, druge relevantne institucije i javnost uopšte u vezi sa falsifikovanim novčanicama i kovanicama.

Komitet je ovlašćen za formiranje radnih grupa potrebnih za dalje razmatranje određenih pitanja i davanje preporuka u vezi istih Komitetu. Radne grupe će imati ad-hoc status sa jasnim vremenskim mandatom i okvirom.

U Republici Kosovo, organ nadležan za analizu i ekspertizu novca za koji se sumnja da je falsifikovan je Kosovska agencija za forenziku – laboratorija za dokumenta i rukopise, koja deluje u okviru Ministarstva unutrašnjih poslova (ranije je delovala pod PK-a).

Podrška donatora

MFRT podržava projekat vlade Norveške, svrha ovog projekta je da podrži javnu upravu Kosova u primeni SSP-a i povećanje spremnosti za članstvo u EU u nekoliko poglavlja, uključujući statistiku. Ovaj projekat će ojačati institucionalne kapacitete javne uprave Kosova, posebno u poglavlju Finansijska kontrola pružanjem specijalizovane obuke o sadržaju zahteva i zahteva koji proizilaze od EU-a, transponiranjem akata iz zakonodavstva EU-a u nacionalnom zakonodavstvu kao i u reformama dotičnih politika. Za prvi deo 2020. planirane su tri aktivnosti u ovoj oblasti kao što je obuka o sažetku oblasti u Poglavlju 32. Finansijska kontrola, deo Unutrašnja kontrole javnih finansija, obuka o obezbeđivanju i kvalitetu informacija od strane OB-a putem upitnika za samoprocenu ili direktnog praćenja kao i obuka o ključnim principima i zahtevima iz Poglavlja 32. Finansijska kontrola.

MFRT je podržano od IPA programa Evropske unije za Kosovo, kroz projekat „Tehnička pomoć za podršku sprovođenju reformi upravljanja javnim finansijama na Kosovu br. 2019 / 413-800 “. Svrha ovog projekta je poboljšati i ojačati politike, zakonodavstvo i kapacitete ključnih aktera (posebno Koordinacione grupe za upravljanje javnim finansijama) koji su uključeni u sprovođenje reforme sektora upravljanja javnim finansijama pružanjem tehničke pomoći za podršku sprovođenju upravljanja javnim finansijama reforme. Za izgradnju kapaciteta u oblasti JIFK-a tokom 2020., CHU podržava USAID kroz projekat „Aktivnosti transparentnih, efikasnih i odgovornih opština (TEAM) na Kosovu“.

Srednjoročni prioritetni ciljevi

U srednjoročnom planu glavni prioriteti **spvodljivosti** koje se predviđaju da se realiziraju:

Unutrašnja kontrola javnih finansija:

- Izrada novog političkog dokumenta za Javnu unutrašnju finansijsku kontrolu;
- Unapređenje i integrisanje sistema informacionih tehnologija koje koristi Ministarstvo finansija, rada i transfere kako bi se poboljšao kvalitet finansijskih informacija;
- Poboljšanje budžetiranja prema programima i izveštavanju sa ciljevima i pokazateljima performanse (strateško planiranje se odnosi na izvore budžeta);
- Obuka za rukovodioce svih institucija za sprovođenje upravljačke odgovornosti i obuku unutrašnjih revizora;
- Praćenje unutrašnje kontrole u BO;
- Sprovođenje Knjige opisa postupaka;
- Poboljšanje kvaliteta interne revizije praćenjem jedinica za internu reviziju.

Spoljna revizija:

- Uspostaviti osnovu za uklanjanje obaveze sprovođenja revizija regularnosti godišnje u svim budžetskim organizacijama i uvođenje pristupa revizije zasnovan na riziku kroz neophodne izmene i dopune Zakona o generalnom revizoru i Državnoj kancelariji za reviziju Kosova;
- Dalje razvijanje relevantnosti revizije postepenim sprovođenjem više revizija performanse;
- Sistematično praćenje pravovremene sprovođenja preporuka eksterne revizije;
- Početak sprovođenja rukovodstva prema sistemu upravljanja budžetom;
- Nastaviti sa izradom Godišnjeg revizorskog izveštaja blagovremeno, sa boljim kvalitetima i efikasnim preporukama zasnovanim na većoj relevantnosti revizije;
- Dalji razvoj IT revizija;
- Veći fokus na oblasti od interesa za decentralizovano upravljanje fondovima IPA;
- Poboljšanje kvaliteta Obaveznih revizija pravilnosti i ne-statusnih revizija performanse kroz povećanu kontrolu kvaliteta za faze planiranja, izvršenja i izveštavanja;
- Ispunjenje ustavne i pravne misije vršenjem relevantnih revizija, u skladu sa INTOSAI Okvirom standarda profesionalne revizije;
- Razvijanje i ojačanje institucionalne kapacitete za podršku reviziji i korporativnom upravljanju; i
- Održavanje dobrih odnosa sa spoljnim stranama, promovišući reviziju, pojačavajući uticaj i integrišući se u globalne i regionalne ISA organizacije.

3.33. 33. poglavlje *acquis*-a: Finansijske i budžetske odredbe

Ovo poglavlje pokriva pravila u vezi sa finansijskim resursima koji su neophodni za finansiranje budžeta EU (vlastita sredstva). Ova sredstva uglavnom se sastoje od doprinosa država članica zasnovanih na tradicionalnim sopstvenim sredstvima od carina i poreza na poljoprivredne proizvode i šećer; sredstvima zasnovanim na porezu na dodatnu vrednost i sredstvima od bruto nacionalnog dohotka. Države članice moraju da poseduju odgovarajuće administrativne kapacitete za adekvatnu koordinaciju i obezbeđivanje pravilnog obračuna, prikupljanja, uplate i kontrole vlastitih sredstava. *acquis* u ovoj oblasti je direktno obavezujuće i ne zahteva prenošenje u nacionalno zakonodavstvo.

Zahtevi SSP-a

Član 74. SSP-a zahteva približavanje zakonodavstva Kosova sa *Acquis-em* EU-a, što uključuje i ovo poglavlje.

Trenutno stanje

Zakonodavni okvir

Glavna pravna akta relevantna za ovo Poglavlje uključuju:

- Zakon br. 03/L-048 o javnom upravljanju finansijama i odgovornosti;
- Zakon br. 07/L-014 o izmeni i dopuni zakona br. 07/L-001 o budžetskim izdvajanjima Republike Kosovo za 2020.;
- Zakon br. 05/L-037 o porezu na dodatnu vrednost;
- AU MF br. 03/2015 o sprovođenju Zakona br. 05/L-037 o porezu na dodatnu vrednost;
- Zakon br. 04/L-099 o izmenama i dopunama zakona br. 03/L-109 o carinama i akcizi na Kosovu;
- AU MF br. 05/2014 o izmenama i dopunama AU br. 11/2009 o sprovođenju zakona o carinama i akcizama, izmenjeno i dopunjeno AU br. 05/2010 i AU br. 06/2013.

Sistem o porezu na dodatnu vrednost u Republici Kosovo je regulisan Zakonom br. 05/L-037 o porezu na dodatnu vrednost. Porez na dodatnu vrednost uključuje primenu ukupnog poreza na potrošnju robe i usluga, koji je tačno proporcionalan ceni robe i usluga, i koji se obračunava sa ovom cenom shodno primenljivoj stopi, i koji se pripisuje u različitim fazama proizvodnje, distribucije i životnog cikla trgovine robom i uslugama, koji se na kraju prenosi sa krajnjeg potrošača.

PDV se pripisuje standardnom stopom od 18%, dok se umanjeni PDV obračunava i plaća u iznosu od 8%

za neku osnovnu robu i usluge, kao i uvoz iste.

Postupak prikupljanja i kontrole carinskih obaveza i poreza na uvoz obavlja Carina Kosova. Carina Kosova deluje pod nadležnošću Ministarstva za finansije, na osnovu Zakona br. 03/L-109 od 10. novembra 2008., izmenjenom i dopunjenom Zakonom br. 04/L-099, od 3. maja 2012. o carinama i akcizama Kosova. Ovaj zakon je delimično u skladu sa Zakonom o carinama EU-a, tačnije sa Uredbom Saveta (SE) 2913/92/ o carinskom zakoniku Zajednice.

Što se tiče budžeta, na osnovu člana 5. Zakona br. 03/L-048 o javnom upravljanju i odgovornosti za rad u javnim finansijama, Odeljenje za budžet je ovlašćeno i odgovorno za:

- Pripremanje predloga budžeta Republike Kosovo;
- Pripremanje srednjeročnog okvira rashoda;
- Sprovođenje budžeta Republike Kosovo;
- Procenu zahteva za promene dodele budžeta;
- Procjena budžetskog uticaja novih vladinih inicijativa; i
- Provođenje svih ostalih odgovornosti koje su shodno zakonu date Odeljenju za budžet.

Institucionalni okvir

Glavna institucija za ovo poglavlje je Ministarstvo finansija, rada i transfere. U okviru MFRT strukture koje doprinose su Poreska administracija Kosova i Carina Kosova. U okviru MFRT takođe funkcioniše Odeljenje za budžet, kao i Odeljenje za ekonomske i javne politike i međunarodnu saradnju.

Srednjoročni prioritetni ciljevi:

- Priprema srednjoročnog okvira rashoda kao osnova za izradu godišnjih projekcija budžeta.

3.34. 34. poglavlje acquis-a: Institucije

Ovo poglavlje acquis nije obuhvaćeno ovim programom u ovoj fazi pristupanja EU.

3.35. 35. poglavlje acquis-a: Ostala pitanja

Ovo poglavlje acquis nije obuhvaćeno ovim programom u ovoj fazi pristupanja EU.

MATRICA KRATKOROČNIH MERA

Zakonodavne mere										
Br.	Odredb e SSP-a	Nacionalni akti koji se trebaju uskladiti	Akti pravnih tekovina EU koji će se preneti	Odgovorna institucija	Pomoćne institucije	Rokovi	Nivo usklađenosti	Budžet		
								BRK	Donatori	Ukupno
1. BLOK I: POLITIČKI KRITERIJUMI										
1.1.	Demokratija i vladavina prava									
1.1.1.	Ustav, Skupština i izborni sistem									
1.1.1.	Okvirno zakonodavstvo									
1.1.1.1	Član 120	Poslovnik o radu Skupštine Republike Kosovo (novi poslovnik), usvojen	Nijedan akt	Skupština		Č4 2021		10,000	0	10,000
1.1.1.	<u>Podzakonski akti i drugi regulatorni akti</u>									
1.1.1.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
1.1.2.	Javna uprava									
1.1.2.	Okvirno zakonodavstvo									
1.1.2.1	Član 120	Nacrt zakona o platama u javnom sektoru, odobren	Nijedan akt	MUP	KPV	Č4 2021		5,000	0	5,000
1.1.2.2	Član 120	Nacrt zakona o javnim službenicima. odobren	Nijedan akt	MUP	KPV	Č4 2021		5,000	0	5,000
1.1.2.3	Član 120	Nacrt zakona o prvom talasu racionalizacije nezavisnih agencija i institucija (novi nacrt zakona), odobren	Nijedan akt	MUP		Č3 2021		5,000	0	5,000
1.1.2.4	Član 120	Nacrt zakona o drugom i trećem talasu racionalizacije nezavisnih agencija i institucija (novi nacrt zakona), odobren	Nijedan akt	MUP		Č4 2021		5,000	0	5,000
1.1.2.5	Član 120	Nacrt zakona o upravnoj inspekciji, odobren	Nijedan akt	MUP	KPV	Č4 2021		5,000	0	5,000
1.1.2.6	Član 120	Nacrt zakona o sistemu upravljanja učinkom i šema grantova za opštinske učinke (novi nacrt zakona), odobren	Nijedan akt	MUP	KPV	Č4 2021		10,440	3,500	13,940
1.1.2.	<u>Podzakonski akti i drugi regulatorni akti</u>									
1.1.2.7	Član 120	Šest (6) propisa za primenu Zakona o javnim službenicima, usvojeno	Nijedan akt	MUP	KPV	Č4 2021		6,000	0	6,000
1.1.3.	Ombudsman									
1.1.3.	Okvirno zakonodavstvo									
1.1.3.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
1.1.3.	<u>Podzakonski akti i drugi regulatorni akti</u>									

1.1.3.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
1.1.4.	Civilni nadzor bezbednosnih snaga									
1.1.4.	<u>Okvirno zakonodavstvo</u>									
1.1.4.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
1.1.4.	<u>Podzakonski akti i drugi regulatorni akti</u>									
1.1.4.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
1.2.	Regionalna saradnja i međunarodne obaveze									
1.2.	<u>Okvirno zakonodavstvo</u>									
1.2.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
1.2.	<u>Podzakonski propisi i drugi regulatorni akti</u>									
1.2.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
2. BLOK II: EKONOMSKI KRITERIJUMI										
2.1.	Postojanje funkcionalne tržišne ekonomije									
2.1.	<u>Okvirno zakonodavstvo</u>									
2.1.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
2.1.	<u>Podzakonski propisi i drugi regulatorni akti</u>									
2.1.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
2.2.	Sposobnost suočavanja sa konkurentskim pritiskom i tržišnim snagama unutar Unije									
2.2.	<u>Okvirno zakonodavstvo</u>									
2.2.1	Član 25, 43, 75, 93, 94, 96, 98, 106, 107, 121, 123	Nacrt zakona o javnim preduzećima (amandmani), odobren	Nijedan akt	ME	KAP	Č4 2021		7,200	0	7,200
2.2.	<u>Podzakonski propisi i drugi regulatorni akti</u>									
2.2.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
3. BLOK III: EVROPSKI STANDARDI – PRIBLIŽIVANJE KOSOVSKEG ZAKONODAVSTVA SA ACQUIS-OM EU										
3.0.	Zakonodavni okvir o približavanju kosovskog zakonodavstva acquis-om EU									
3.0.	<u>Okvirno zakonodavstvo</u>									
3.0.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
3.0.	<u>Podzakonski propisi i drugi regulatorni akti</u>									
3.0.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
3.1. 1.	poglavlje acquis-a: Sloboda kretanje robe									
3.1.	<u>Okvirno zakonodavstvo</u>									
3.1.1	Član 20, 80, i 73, stav 3.	Nacrt zakona o inspekcijama (novi nacrt zakona), odobren	Nijedan akt	MIPT		Č4 2021		2,500	0	2,500
3.1.	<u>Podzakonski propisi i drugi regulatorni akti</u>									
3.1.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
3.2. 2.	poglavlje acquis-a: Sloboda kretanja radnika									
3.2.	<u>Okvirno zakonodavstvo</u>									
3.2.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
3.2.	<u>Podzakonski propisi i drugi regulatorni akti</u>									
3.2.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									

3.3. 3. poglavlje acquis-a: Poslovno nastanjivanje i sloboda pružanja usluga										
3.3.	<u>Okvirno zakonodavstvo</u>									
3.3.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
3.3.	<u>Podzakonski propisi i drugi regulatorni akti</u>									
3.3.1	Član 51, 56, 57, 58, 59 i 74.	AU o organizaciji i funkcionisanju stručnog tela, usvojen	Direktiva 2005/36/EU	MONTI		Č4 2021	D	4,454	0	4,454
3.3.2	Član 51, 56, 58	Uredba o razdvajanju računa i obračunu neto troškova pružanja univerzalne poštanske usluge, usvojena	Direktiva 97/67/EU	RAEPK	ME	Č4 2021	D	2,025	0	2,025
3.4. 4. poglavlje acquis-a: Slobodno kretanje kapitala										
3.4.	<u>Okvirno zakonodavstvo</u>									
3.4.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
3.4.	<u>Podzakonski propisi i drugi regulatorni akti</u>									
3.4.1	Član 89	AU o stvarnom vlasniku, usvojen	Direktiva 2018/843	MFRT		Č3 2021	D	3,285	0	3,285
3.5. 5. poglavlje acquis-a: Javna nabavka										
3.5.	<u>Okvirno zakonodavstvo</u>									
3.5.1	Član 79	Nacrt zakona o javno-privatnom partnerstvu (amandmani), odobren	Direktiva 2014/23/EU	MFRT		Č4 2021	D	2,300	0	2,300
3.5.2	Član 79	Nacrt zakona o javnim nabavkama (amandmani), odobren	Direktiva 2014/24/EU o nabavkama u klasičnom sektoru Direktiva 2014/25/EU o uslugama/komunalnim uslugama Direktiva 2009/81/EZ Direktiva Saveta 89/665/EEZ Direktiva Saveta 92/13 /EEZ	MFRT	RKJN CAN TRN	Č4 2021	D	14,470	0	14,470
3.5.	<u>Podzakonski propisi i drugi regulatorni akti</u>									
3.5.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
3.6. 6. poglavlje acquis-a: Pravo privrednih društava										
3.6.	<u>Okvirno zakonodavstvo</u>									
3.6.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
3.6.	<u>Podzakonski propisi i drugi regulatorni akti</u>									
3.6.1	Član 51, tačka 1, 2, 4 of SAA	AU za strane predstavnike, usvojen	Direktiva 2017/1132/EZ, izmenjena	MIPT		Č3 2021	D	1,500	0	1,500
3.6.2	Član 51, tačka 1, 2, 4 SSP-a	AU o istrazi i disciplini, usvojen	Direktiva 2006/43/EZ, izmenjena	MFRT		Č3 2021	D	3,750	0	3,750

3.7. 7. poglavlje acquis-a: Pravo intelektualne svojine										
3.7.	<u>Okvirno zakonodavstvo</u>									
3.7.1	Član 77 i 78	Nacrt zakona o poslovnoj tajni (novi nacrt zakona), odobren	Direktiva (EU) 2016/943 Direktiva (EU) 48/2004	MIPT	MKOS	Č4 2021	P	3,000	10,150	13,150
3.7.2	Član 77 i 79	Nacrt zakona o patentima (amandmani), odobren	Direktiva (EU) 98/44 Uredba 469/2009 Uredba 1610/96 Uredba 816/2006 Uredba 2019/933 Direktiva (EU) 48/2004	MIPT	MKOS	Č3 2021	P	3,000	10,150	13,150
3.7.3	Član 77 i 79	Nacrt zakona o žigovima (amandmani), odobren	Uredba 2017/1001 Direktiva (EU) 2015/2436 Direktiva (EU) 48/2004	MIPT	MKOS	Č3 2021	P	3,000	10,150	13,150
3.7.4	Član 77 i 80	Nacrt zakona o utvrđivanju prava i zaštiti topografija integrisanih krugova (novi nacrt zakona), odobren	Direktiva (EU) 87/54 Direktiva (EU) 48/2004	MIPT	MKOS	Č4 2021	P	3,000	10,150	13,150
3.7.5	Član 77 i 80	Nacrt zakona o industrijskom dizajnu (amandmani), odobren	Direktiva 98/71/KE Direktiva (EU) 48/2009	MIPT	MKOS	Č4 2021	P	3,000	10,150	13,150
3.7.6	Član 77 i 81	Nacrt zakona o autorskom i srodnim pravima (amandmani), odobren	Direktiva EU 2019/790 Direktiva 2014/26/EU	MKOS		Č4 2021	P	4,000	0	4,000
3.7.	<u>Podzakonski propisi i drugi regulatorni akti</u>									
3.7.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
3.8. 8. poglavlje acquis-a: Konkurencija										
3.8.	<u>Okvirno zakonodavstvo</u>									
3.8.	Konkurencija									
3.8.1	Član 74 i 75	Nacrt zakona o konkurenciji (izmenjen i dopunjen), odobren	Uredba Saveta (EK) br. 1/2003; Uredba komisije (EK) br. 773/2004; Uredba komisije (EK) 330/2010	MIPT	AKK	Č3 2021	P	1,500	0	1,500
3.8.	Državna pomoć									
3.8.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
3.8.	<u>Podzakonski propisi i drugi regulatorni akti</u>									
3.8.	Konkurencija									
3.8.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
3.8.	Državna pomoć									
3.8.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
3.9. 9 poglavlje acquis-a: Finansijske usluge										
3.9.	<u>Okvirno zakonodavstvo</u>									

3.9.1	Član 50, 96 i aneks 6	Nacrt zakona o mikrofinansijskim i nebankarskim finansijskim institucijama (amandmani), odobren	Nijedan akt	MFRT	Skupština	Č4 2021	D	7,000	0	7,000
3.9.2	Član 50, 96 i aneks 6	Nacrt zakona o bankama (amandmani), odobren	Nijedan akt	MFRT	CBK	Č4 2021	D	2,800	0	2,800
3.9	<u>Podzakonski propisi i drugi regulatorni akti</u>									
3.9.3	Član 50, 96 i aneks 6	Pravilo u oblasti penzija i osiguranja, usvojeno	Direktiva 2003/41/EZ Evropskog parlamenta i Saveta od 3. juna 2003. o aktivnostima i nadzoru institucija za profesionalno penzionisanje "(pročišćena verzija CELEX: 02003L0041-20130620)	CBK		Č4 2021	D	3,500	0	3,500
3.9.4	Član 50, 96 i aneks 7	Uredba o upravljanju rizikom likvidnosti (amandmani), usvojena	Delegirana Uredba Komisije (EU) 2015/61	CBK		Č3 2021	D	2,800	0	2,800
3.10. 10. poglavlje acquis-a: Informaciono društvo i mediji										
3.10.	<u>Okvirno zakonodavstvo</u>									
3.10.1	Član 109, 110 i 111	Nacrt zakona o sigurnosnim merama za mreže i informacione sisteme (novi nacrt zakona), odobren	Direktiva (EU) br. 2016/61/EU sistemi širom Unije	ME	RAEPK AKK MALS	Č4 2021	P	3,000	0	3,000
3.10.2	Član 109, 110 i 111	Nacrt zakona o merama za smanjenje troškova polaganja elektronskih komunikacionih mreža velike brzine (novi nacrt zakona), odobren	Direktiva EU-a br. 2016/61/EU Direktiva (EU) 2016/1148 Evropskog parlamenta i Saveta od 6. jula 2016. godine o merama za zajednički visok nivo bezbednosti mreže i informacionih sistema širom Unije	ME	RAEPK AKK MALS	Č3 2021	P	3,000	0	3,000
3.10.	<u>Podzakonski propisi i drugi regulatorni akti</u>									
3.10.3	Član 109, 110 i 111	Uredba o vlasništvu nad medijima i sprečavanju koncentracije medija (novi podzakonski akt), usvojena	Direktiva o audiovizuelnim medijskim uslugama - AVMS	KPM		Č4 2021	D	18,150	0	18,150
3.10.4	Član 109, 110 i 111	Uredba o komercijalnim audio-vizuelnim komunikacijama (amandmani), usvojena	Direktiva o audiovizuelnim medijskim uslugama - AVMS	KPM		Č4 2021	D	10,500	0	10,500
3.10.5	Član 109, 110 i 111	Uredba o zaštiti dece i maloletnika u audio i audiovizuelnim medijskim uslugama (amandman), usvojena	Direktiva o audiovizuelnim medijskim uslugama - AVMS	KPM		Č4 2021	D	6,000	0	6,000

3.10.6	Član 109, 110 i 111	Uredba o rešavanju sporova, usvojena	Evropski zakonik elektroničkih komunikacija (EU) 2018/1972	RAEPK		Č4 2021	D	3,308	0	3,308
3.10.7	Član 109, 110 i 111	Rregullorja për kontratat e parapaguesve (plotësim-ndryshim), e miratuar	Kodi per Komunikime elektronike Direktiva (BE) 2018/1972	RAEPK		Č4 2021	P	3,308	0	3,308
3.11. 11. poglavlje acquis-a: Poljoprivreda i ruralni razvoj										
3.11.	Okvirno zakonodavstvo									
3.11.1	Član 102	Nacrt zakona o poljoprivredi i ruralnom razvoju (novi nacrt zakona), odobren	Uredba (EU) br. 1305/2013 Evropskog parlamenta i Saveta od 17. decembra 2013. o podršci ruralnom razvoju od strane Evropskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj (EAFRD) i ukidanju Uredbe Saveta (EZ) br. 1698/2005; Uredba (EU) br. 1306/2013 Evropskog parlamenta i Saveta od 17. decembra 2013. o finansiranju, upravljanju i praćenju zajedničke poljoprivredne politike i ukidanju Uredbe Saveta (EEZ) br. 352/78, (EZ) br. 165 / 94, (EZ) br. 2799/98, (EZ) br. 814/2000, (EZ) br. 1290/2005 i (EZ) br. 485/2008; Uredba (EU) br. 1307/2013 Evropskog parlamenta i Saveta od 17. decembra 2013. kojom se uspostavljaju pravila za direktna plaćanja poljoprivrednicima u okviru šema podrške u okviru zajedničke poljoprivredne politike i ukida Uredba Saveta (EZ) br. 637/2008 i Uredba Saveta (EZ) br. 73/2009; Uredba (EU) br. 1308/2013 Evropskog parlamenta i Saveta od 17. decembra 2013. kojom se uspostavlja zajednička organizacija tržišta poljoprivrednim proizvodima i ukida Uredba Saveta (EEZ) br. 922/72, (EEZ) br. 234/79, (EZ) br. 1037/2001 i (EZ) br. 1234/2007; Sprovedbena uredba Komisije (EU) br. 447/2014 od 2. maja 2014. o posebnim pravilima za sprovođenje uredbe (EU) br. 231/2014 Evropskog parlamenta i Saveta o uspostavljanju Instrumenta za pretpristupnu pomoć (IPA II); Uredba Saveta (EZ) br. 21/2004 od 17. decembra 2003. o uspostavljanju sistema za identifikaciju i registraciju ovaca i koza i o izmenama i dopunama Uredbe (EZ) br.	MPŠRR	MFRT KPV	Č4 2021	D	150	0	150

			1782/2003 i Direktiva 92/102 / EEZ i 64/432 / EEZ Uredba (EU) br. 1144/2014 Evropskog parlamenta i Saveta od 22. oktobra 2014. o merama pružanja informacija i promocije poljoprivrednih proizvoda koji se primenjuju na unutrašnjem tržištu i u trećim zemljama i ukidanju Uredbe Saveta (EZ) br. 3/2008; Uredba Saveta (EZ) br. 834/2007 od 28. juna 2007. o organskoj proizvodnji i označavanju organskih proizvoda i ukidanju Uredbe (EEZ) br. 2092/91; Uredba (EU) br. 1151/2012 Evropskog parlamenta i Saveta od 21. novembra 2012. o šemama kvaliteta poljoprivrednih proizvoda i prehrambenih proizvoda; Uredba Saveta (EZ) br. 1217/2009 od 30. novembra 2009. o uspostavljanju mreže za prikupljanje računovodstvenih podataka o prihodima i poslovanju poljoprivrednih gazdinstava u Evropskoj zajednici.								
3.11.	<u>Podzakonski propisi i drugi regulatorni akti</u>										
3.11.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.										
3.12. 12. poglavlje acquis-a: Bezbednost hrane, veterinarska i fitosanitarna politika											
3.12.	<u>Okvirno zakonodavstvo</u>										
3.12.1	Član 102	Nacrt zakona o izmenama i dopunama zakona br. 03/L-016 o hrani, odobren	Uredba br. 178/2002 Evropskog parlamenta i Saveta o utvrđivanju principa i opštih zahteva zakona o hrani, uspostavljanju Evropske agencije za bezbednost hrane i uspostavljanju postupaka koji se odnose na bezbednost hrane	MPŠRR	MFRT MIPT MAPPI KPV	Č4 2021	D	2,400	0	2,400	
3.12.2	Član 102	Nacrt zakona o jakim alkoholnim pićima (novi nacrt zakona), odobren	Uredba (EU) 2019/787 Evropskog parlamenta i Saveta od 17. aprila 2019. o definiciji, opisu, predstavljanju i označavanju alkoholnih pića, upotrebi naziva alkoholnih pića u predstavljanju i označavanju drugih prehrambenih proizvoda, zaštita geografskih oznaka za alkoholna pića, upotreba etil alkohola i destilata poljoprivrednog porekla u alkoholnim pićima i ukidanje Uredbe (EZ) br. 110/2008; Sprovedbena Uredba (EU) br. 716/2013 o utvrđivanju pravila za primenu Uredbe (EZ) br. 110/2008 Evropskog parlamenta i Saveta o definiciji, opisu, prezentaciji, označavanju i zaštiti geografskih oznaka alkoholna pića;	MPŠRR	MFRT MAPPI KPV	Č4 2021	D	900	0	900	

			<p>Uredba (EZ) br. 1334/2008 Parlamenta i Saveta o aromama i određenim sastojcima hrane sa aromatičnim svojstvima za upotrebu u i na hrani i izmenama i dopunama Uredbe Saveta (EEZ) br. 1601/91, Uredbe (EZ) br. 2232/96 i (EZ) br. 110/2008 i Direktiva 2000/13 (Službeni list L 354, 31.12.2008); Uredba (EZ) br. 1333/2008 Evropskog parlamenta i Saveta od 16. decembra 2008. o aditivima za hranu;</p> <p>Uredba Komisije (EU) 2015/210 od 10. februara 2015. o izmeni Aneksa II i III Uredbe (EZ) br. 110/2008 Evropskog parlamenta i Saveta o definiciji, opisu, prezentaciji, označavanju i zaštiti geografskih oznaka alkoholnih pića;</p> <p>Direktiva Saveta 98/83/EZ o kvalitetu vode namenjene za prehranu ljudi (Službeni list L 330, 5.12.1998);</p> <p>Direktiva Saveta br. 2001/110 koja se odnosi na med. (Službeni list L 010, 12/01/2002);</p> <p>Direktiva Saveta br. 2001/111 koja se odnosi na određene šećere namenjene za prehranu ljudi (Službeni list L 10, 12.1.2002).</p>							
3.12.	<u>Podzakonski propisi i drugi regulatorni akti</u>									
3.12.3	Član 102	AU o određivanju zdravstvenih pravila za nusproizvode životinjskog porekla i njihove derivate koji nisu namenjeni za ishranu ljudi (novi podzakonski akt), usvojen	Uredba (EZ) br. 1069/2009 Evropskog parlamenta i Saveta o utvrđivanju zdravstvenih pravila u vezi sa nusproizvodima životinjskog porekla i derivatima koji nisu namenjeni za prehranu ljudi i ukidanju Uredbe (EZ) br. 1774/2002 (Uredba o nus proizvodima životinjskog porekla).	AHV	MPŠRR KPV MAPPI MALS	Č3 2021	D	1,200	0	1,200
3.12.4	Član 102	AU o primeni AU o definiciji zdravstvenih pravila za nusproizvode životinjskog porekla i njihove derivate koji nisu namenjeni za ishranu ljudi (novi podzakonski akt), usvojen	Uredba Komisije br. 142/2011 o sprovođenju Uredbe br. 1069/2009 Evropskog parlamenta i Saveta o utvrđivanju zdravstvenih pravila u vezi sa nusproizvodima životinjskog porekla i derivatima koji nisu namijenjen za prehranu ljudi i o sprovođenju Direktive 97/78/EZ Saveta koja se odnosi na određene uzorke i predmete koji su izuzeti od veterinarskih provera na granici prema toj Direktivi	AHV	MPŠRR KPV MAPPI MALS	Č4 2021	D	3,600	0	3,600
3.13. 13. poglavlje acquis-a: Ribarstvo										
3.13.	<u>Okvirno zakonodavstvo</u>									
3.13.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
3.13.	<u>Podzakonski propisi i drugi regulatorni akti</u>									

3.13.1	Član 102	AU o zaštiti ribe u ribolovnim vodama, usvojen	Nijedan akt	MPSRR	MAPPI	Č4 2021	D	2,700	0	2,700
3.14. 14. poglavlje acquis-a: Transport										
3.14. Okvirno zakonodavstvo										
3.14.1	Član 113	Nacrt zakona o putevima (amandmani), odobren	Direktiva 2004/52/EZ o interoperabilnosti elektronskih sistema putarina. Direktiva 2010/40/EZ o okviru za primenu inteligentnih transportnih sistema u polju drumskog transporta i za interfejse sa drugim vidovima transporta. Direktiva 2004/54/EZ o minimalnim sigurnosnim zahtevima za tunele u transevropskoj putnoj mreži. Direktiva 2008/96/EZ o upravljanju sigurnošću putne infrastrukture. Direktiva Saveta 96/53/EZ o određivanju određenih drumskih vozila, maksimalno odobrenih dimenzija u nacionalnom i međunarodnom saobraćaju i najvećih dozvoljenih težina u međunarodnom saobraćaju. Direktiva 1999/62/EZ Evropskog parlamenta i Saveta o naplati teških teretnih vozila za upotrebu određenih puteva.	MAPPI	MUP	Č4 2021	D	3,375	0	3,375
3.14.2	Član 113	Nacrt zakona o drumskom prevozu (amandmani), odobren	Direktiva br. 1071/2009/EZ o pristupu zanimanju drumskog prevoznika. Direktiva br. 1072 / 2009/EZ o zajedničkim pravilima za pristup međunarodnom tržištu drumskog transporta. Direktiva br. 1073/2009/EZ o zajedničkim pravilima o pristupu međunarodnom tržištu usluga prevoza posade i putnika. Uredba 2016/68 o zajedničkim postupcima i specifikacijama potrebnim za međusobno povezivanje elektroničkih registara kartica vozača. Uredba 165/2014 EU o tahografima u drumskom prevozu.	MAPPI	MUP	Č4 2021	D	3,375	0	3,375
3.14. Podzakonski propisi i drugi regulatorni akti										
3.14.3	Član 113	AU za homologaciju vozila (amandmani), usvojen	Direktiva 2007/46/EZ o uspostavljanju okvira za odobrenje motornih vozila i njihovih prikolica, kao i sistema, komponenata i odvojenih tehničkih jedinica namenjenih za takva vozila.	MAPPI	MUP	Č3 2021	D	3,375	0	3,375

3.14.4	Član113	AU za tehničku kontrolu vozila (amandmani), usvojen	Direktiva 2014/45 o periodičnim tehničkim pregledima	MAPPI		Č3 2021	D	3,375	0	3,375
3.14.5	Član 113	AU o tehničkim uslovima učešća vozila na putu, usvojen	Direktiva 2014/45/EU Evropskog parlamenta i Saveta od 3. aprila 2014. o periodičnim tehničkim pregledima motornih vozila i njihovih prikolica i ukidanju Direktive 2009 / 40EZ (SL 127. 29. 4. 2014.) Direktiva Evropskog parlamenta i Saveta 2007/38/EZ od 11. jula 2007. o naknadnoj ugradnji ogledala u teška teretna vozila registrirana u Zajednici (GZ 184, 14. 7. 2007) Direktiva Saveta 92/6 / EEZ od 10. februara 1992. o ugradnji i upotrebi uređaja za ograničavanje brzine za određene kategorije motornih vozila u Zajednici (SL 57, 2.3.1992.) Direktiva 2002/85/EZ Evropskog parlamenta i Saveta od 5. novembra 2002. o izmeni Direktive 92/6/EEZ Saveta o ugradnji i upotrebi uređaja za ograničenje brzine za određene kategorije motornih vozila u Zajednici (SL 327, 4. 12. 2002) Direktiva Saveta 91/671 / EEZ od 16. decembra 1991., koja se odnosi na obaveznu upotrebu sigurnosnih pojaseva i sigurnosnih sistema za dete u vozilima (GZ 59, 28. 2. 2014) Sprovedbena Direktiva Komisije 2014/37/EU od 27. februara 2014. o izmeni i dopuni Direktive Saveta 91/671 / EEZ u vezi sa obaveznom upotrebom sigurnosnih pojaseva i sigurnosnih sistema za dete u vozilima (SL 59, 28. 2. 2014) Uredba (EU) br. 167/2013 Evropskog parlamenta i Saveta od 5. februara 2013. o odobrenju i tržišnom nadzoru poljoprivrednih i šumarskih vozila (SL 60, 2.3.2013.) Uredba (EU) br. 168/2013 Evropskog parlamenta i Saveta od 15. januara 2013. o odobravanju i nadzoru tržišta vozila na dva ili tri točka i četvorocikla (SL 60, 2.3.2013.) Uredba Komisije (EU) br. 458/2011 od 12. maja 2011. o zahtevima za homologaciju tipa za motorna vozila i njihove prikolice s obzirom na ugradnju njihovih guma i sprovođenje Uredbe (EZ) br. 661/2009	MAPPI		Č4 2021	D	3,375	0	3,375

			Evropskog parlamenta i Saveta u vezi sa zahtevima za homologaciju za opštu sigurnost motornih vozila, njihovih prikolica i sistema, njihovih komponentata i odvojenih tehničkih jedinica. (SL 124, 13.5.2011.)							
3.14.6	Član 113	AU o mobilnoj tehničkoj kontroli, usvojen	Direktiva 2014/47/EZ o tehničkom pregledu tehničke ispravnosti komercijalnih vozila na putu	MAPPI		Č4 2021	D	1,125	0	1,125
3.14.7	Član 113	Uredba o zajedničkim pravilima u oblasti civilnog vazduhoplovstva i uspostavljanju Agencije za sigurnost vazduhoplovstva Evropske unije (novi podzakonski akt), usvojena	Sprovedbena uredba Komisije (EU) 2020./587 od 29. aprila 2020. o izmeni i dopuni Sprovedbene uredbe (EU) br. 1206/2011 o utvrđivanju zahtjeva za identifikaciju vazduhoplova za nadzor jedinstvenog evropskog neba i Sprovedbena uredba (EU) br. 1207/2011 o utvrđivanju zahteva za performanse i interoperabilnost nadzora za jedinstveno evropsko nebo	ACV		Č3 2021		1,050	0	1,050
3.14.8	Član 13	Uredba o izmenama i dopunama Uredbe 01/2020. i 17/2017 u vezi sa zahtevima za upravljanje vazdušnim saobraćajem / službama vazdušne navigacije, dizajn strukture vazdušnog prostora, kvalitet podataka, sigurnost piste i ukidanje Uredbe 08/2015, usvojena	Sprovedbena Uredba Komisije (EU) 2020./469 od 14. februara 2020. o izmenama i dopunama Uredbe (EU) br. 923/2012, Uredbe (EU) br. 139/2014 i Uredbe (EU) 2017/373 u pogledu zahteva za upravljanje vazdušnim saobraćajem/službama vazdušne navigacije, dizajn struktura vazdušnog prostora i kvaliteta podataka, sigurnost piste i ukidanje Uredba (EZ) br. 73/2010	ACV		Č4 2021		6,000	0	6,000
3.14.9	Član 13	Uredba o izmenama i dopunama Uredbe 1/2020. i 17/2017 u vezi sa kretanjem vozila na aerodromima, globalnom formatu izveštavanja i ostalim aerodromskim aktivnostima, usvojena	Nacrt delegirane Uredbe Komisije (BE) (EU) / ... o izmeni Uredbe Komisije (EU) br. 139/2014, Sprovedbena uredba (EU) 2017/373 i Sprovedbena uredba (EU) br. 923/2012 (EU još nije odredila naslov Uredbe koja se preuzima)	ACV		Č3 2021		1,500	0	1,500
3.14.10	Član 13	Uredba o izmenama i dopunama Uredbe 17/2017 u pogledu uslova i postupaka za izjave organizacija odgovornih za pružanje usluga upravljanja platformama (novi podzakonski akt), usvojena	Delegirana Komisija Uredba (EU) 2020./1234 od 9. juna 2020. o izmeni i dopuni Uredbe (EU) br. 139/2014 u pogledu uslova i postupaka za izjavu organizacija odgovornih za pružanje usluga upravljanja pistama	ACV		Č4 2021		1,800	0	1,800
3.14.11	Član 13	Uredba o izmenama i dopunama Uredbe (ACV)	Provedbena uredba Komisije (EU) 2020./2193 od 16. decembra 2020. o izmeni Uredbe (EU)	ACV		Č3 2021		1,800	0	1,800

		br. 5/2015 o zahtevima za kompetentnost letачke posade i metodama obuke, kao i o izveštavanju, analizi i praćenju događaja civilnog vazduhoplovstva	br. 182/2011 1178/2011 koji se odnosi na zahteve za kompetencijom letачke posade i metode obuke i koji se odnosi na izveštavanje, analizu i praćenje događaja u civilnom vazduhoplovstvu							
3.14.12	Član 13	Uredba o izmenama i dopunama Uredbe (CAA) br. 1/2019 u vezi sa zahtevima za kompetentnošću letачke posade i metodama obuke i odlaganjem datuma primene određenih mera u kontekstu pandemije COVID-19	Provedbena uredba Komisije (EU) 2020./2036 od 9. decembra 2020. o izmenama i dopunama Uredbe (EU) br. 965/2012 u vezi sa zahtevima za kompetentnost letачke posade i metodama obuke i odlaganjem datuma primene određenih mera u kontekstu pandemije COVID-19	ACV		Č3 2021		780	0	780
3.14.13	Član 13	Uredba o tehničkim specifikacijama za interoperabilnost u vezi sa pristupačnošću za osobe sa invaliditetom i osobe sa smanjenom pokretljivošću, usvojena	Uredba Komisije (EU) br. 1300/2014 od 18. novembra 2014. o tehničkim specifikacijama za interoperabilnost u vezi s dostupnošću železničkog sistema Unije za osobe sa invaliditetom i osobe s smanjenom pokretljivošću.	RAŽ	MAPPI	Č4 2021	D	2,360	0	2,360
3.14.14	Član 13	Uredba o uobičajenim sigurnosnim metodama za nadgledanje, koju primenjuje železnički prevoznik, menadžer infrastrukture nakon dobivanja sigurnosnog sertifikata ili odobrenja, usvojena	Uredba Komisije (EU) br. 1078/2012 od 16. novembra 2012. o zajedničkoj sigurnosnoj metodi praćenja koju primenjuju železnička preduzeća, menadžeri infrastrukture nakon što dobiju sigurnosni sertifikat ili sigurnosno odobrenje i subjekti zaduženi za održavanje	RAŽ	MAPPI	Č3 2021		2,360	0	2,360
3.15. 15. poglavlje acquis-a: Energetika										
3.15.	<u>Okvirno zakonodavstvo</u>									
3.15.1	Član 114	Nacrt zakona o trgovini naftom i naftnim derivatima na Kosovu, odobren	Direktiva br. 2009/30 / EC o izmenama Direktive 98/70 / EC o specifikacijama benzina, nafte i gasnog ulja i uvođenju mehanizma za nadgledanje i smanjenje emisije gasova i o izmeni Direktive Saveta 1999/32 / EC o specifikacijama goriva koje koristi plovila za unutrašnji plovni put i ukidanje Direktive 93/12 / EEC Direktiva br. 2009/28 / EC o promociji upotrebe energije iz obnovljivih izvora	MIPT	ME MUP MFRT	Č4 2021	D	5,400	0	5,400
3.15.	<u>Podzakonski propisi i drugi regulatorni akti</u>									

3.15.2	Član 114	AU o energetske usluge (ESCO) za privatni sektor i sektor domaćinstava, usvojen	Direktiva 2012/27/EU o energetske efikasnosti, kojom se dopunjuju Direktive 2009/125/EZ i 2010/30/EU i ukidaju Direktive 2004/8/EZ i 2006/32/EZ	ME	MFRT KAEE RKE	Č4 2021	D	8,100	0	8,100
3.15.3	Član 114	AU o kriterijumima energetske efikasnosti za uredbu energetske mreže i za tarife za električnu mrežu, usvojen	Direktiva 2012/27/EU o energetske efikasnosti, kojom se dopunjuju Direktive 2009/125/EZ i 2010/30/EU i ukidaju Direktive 2004/8/EZ i 2006/32/EZ	ME	MFRT RKE KOSTT	Č3 2021	D	8,100	0	8,100
3.15.4	Član 114	AU o zahtevima energetske efikasnosti za operatore prenosnih sistema i operatora distributivnog sistema, odobren	Direktiva br. 2012/27/EZ o energetske efikasnosti kojom se menja Direktiva br. 2009/125/EZ i direktivom br. 2010/30/EZ i ukida direktivu br. 2004/8/EZ i direktivom br. 2006/32/EZ	ME	MFRT RKE KOSTT	Č3 2021	D	8,100	0	8,100
3.16. 16. poglavlje acquis-a: Oporezivanje										
3.16.	<u>Okvirno zakonodavstvo</u>									
3.16.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
3.16.	<u>Podzakonski propisi i drugi regulatorni akti</u>									
3.16.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
3.17. Poglavlje 17 acquis-a: Ekonomska i monetarna politika										
3.17.	<u>Okvirno zakonodavstvo</u>									
3.17.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
3.17.	<u>Podzakonski propisi i drugi regulatorni akti</u>									
3.17.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
3.18. 18. poglavlje acquis-a: Statistika										
3.18.	<u>Okvirno zakonodavstvo</u>									
3.18.1	Član 95	Nacrt zakona o popisu stanovništva i stanova 2021. (novi nacrt zakona), usvojen	Uredba (EZ) br. 763/2008 Evropskog parlamenta i Saveta o popisu stanovništva i stanova Uredba (EZ) br. 223/2009 Evropskog parlamenta i Saveta od 11. marta 2009. o evropskoj statistici Uredba (EU) 2017/543 Uredba (EU) 2017/712 Uredba (EU) 2017/881 Uredba (EU) 2018/1799 Kodeks prakse evropske statistike Evropska konferencija o statistici: Preporuke za popis stanovništva	MFRT	KAS	Č4 2021	D	10,000	0	10,000
3.18.	<u>Podzakonski propisi i drugi regulatorni akti</u>									
3.18.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
3.19. 19. poglavlje acquis-a: Socijalna politika i zapošljavanje										
3.19.	<u>Okvirno zakonodavstvo</u>									

3.19.1	Član 82 i 106	Nacrt zakona o radu (amandmani), odobren	<p>1. Direktiva Saveta 91/533 / EEZ od 14. oktobra 1991. o obavezni poslodavca da obavesti zaposlene o uslovima primenjivim na ugovor ili radni odnos (SL L 288, 18.10.1991.);</p> <p>2. Direktiva Saveta 92/85 / EEZ od 19. oktobra 1992. o uvođenju mera za podsticanje poboljšanja sigurnosti i zdravlja na radu trudnica i radnica koje su nedavno rodile ili doje (deseta pojedinačna Direktiva u smislu člana 16 (1) Direktiva 89/391 / EEZ) (SL L 348, 28.11.1992.);</p> <p>3. Direktiva Saveta 94/33/EZ od 22. juna 1994. o zaštiti mladih na radu (SL L 216, 20. 8. 1994.);</p> <p>4. Direktiva 96/71/EZ Evropskog parlamenta i Saveta od 16. decembra 1996. o raspoređivanju radnika u okvir pružanja usluga (8 SL L 18, 21.1.1997.);</p> <p>5. Direktiva 2014/67/EU Evropskog parlamenta i Saveta od 15. maja 2014. o sprovođenju Direktive 96/71/EZ koja se odnosi na raspoređivanje radnika u okviru pružanja usluga i izmeni Uredbe (EU) br. 1024/2012 o administrativnoj saradnji putem Informacionog sistema za unutarnje tržište („Uredba IMI“);</p> <p>6. Direktiva Saveta 97/81/EZ od 15. decembra 1997. o Okvirnom sporazumu o radu sa skraćenim radnim vremenom koji su zaključili UNICE, CEEP i ETUC (SL L 14, 20.1.1998.), izmenjena i dopunjena Direktivom Saveta 98/23/EZ od 7. aprila 1998. (SL L 131, 5.5.1998.);</p> <p>7. Direktiva Saveta 98/59/EZ od 20. jula 1998. o usklađivanju zakona država članica koja se odnose na kolektivna otpuštanja (SL L 225, 12.8.98.);</p> <p>8. Direktiva Saveta 99/70/EZ od 28. juna 1999. o okvirnom sporazumu o radu na određeno vreme koji su zaključili ETUC, UNICE i CEEP (SL L 14, 20.01.1998.);</p> <p>9. Direktiva Saveta 2000/43/EZ od 29. juna 2000. o sprovođenju načela jednakog postupanja među osobama bez obzira na rasno ili etničko poreklo (SL L 180, 19.07.2000.);</p>	MFRT	MZ KPV MONTI ME	Č4 2021	D	10,000	0	10,000
--------	---------------	--	--	------	--------------------------	---------	---	--------	---	--------

			<p>10. Direktiva Saveta 2000/78/EZ od 27. novembra 2000. o uspostavljanju opšteg okvira za jednak tretman u zapošljavanju i zanimanju (SL L 303, 2.12.2000.);</p> <p>11. Direktiva Saveta 2001/23/EZ od 12. marta 2001. o usklađivanju zakona država članica koja se odnosi na zaštitu prava radnika u slučaju prenosa kompanija, preduzeća ili delova kompanija ili preduzeća (3 SL L 82, 0.6.2001.);</p> <p>12. Direktiva 2002/14/EZ Evropskog parlamenta i Saveta od 11. marta 2002. o uspostavljanju opšteg okvira za informisanje i savetovanje sa zaposlenima u Evropskoj zajednici (SL L 80, 23.3.2002.);</p> <p>13. Direktiva 2003/88/EZ Evropskog parlamenta i Saveta od 4. novembra 2003. o određenim aspektima organizacije radnog vremena (SL L 299, 18.11.2003.);</p> <p>14. Direktiva 2006/54/EZ Evropskog parlamenta i Saveta od 5. jula 2006. o sprovođenju načela jednakih mogućnosti i jednakog tretmana muškaraca i žena u pitanjima zapošljavanja i zanimanja (izmenjena) (SL L204, 26.7.2006, str. 23);</p> <p>15. Direktiva 2008/94/EZ Evropskog parlamenta i Saveta od 22. oktobra 2008. o zaštiti zaposlenih u slučaju insolventnosti njihovog poslodavca (Kodifikovana verzija) (SL L 283, 28. 10. 2008.);</p> <p>16. Direktiva 2008/104/EZ Evropskog parlamenta i Saveta od 19. novembra 2008. o radu privremenih agencija (SL L 327, 5. 12. 2008.);</p> <p>17. Direktiva Saveta 2010/18/EU od 8. marta 2010. o sprovođenju revidiranog Okvirnog sporazuma o roditeljskom dopustu sklopljenom BUSINESSEUROPE, UEAPME, CEEP i ETUC i stavljanju van snage Direktiva 96/34/EZ (SL L BE 68, 18 mart 2010).</p>						
3.19.	<u>Podzakonski propisi i drugi regulatorni akti</u>								
3.19.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.								
3.20. 20. poglavlje acquis-a: Preduzetništvo i industrijska politika									
3.20.	<u>Okvirno zakonodavstvo</u>								
3.20.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.								
3.20.	<u>Podzakonski propisi i drugi regulatorni akti</u>								

3.20.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
3.21. 21. poglavlje acquis-a: Transevropske mreže										
3.21.	Okvirno zakonodavstvo									
3.21.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
3.21.	Podzakonski propisi i drugi regulatorni akti									
3.21.1	Član 99 I 100	Uredba o organizaciji KIESA, usvojena	Nijedan akt	MIPT		Č3 2021		1,500	0	1,500
3.22. 22. poglavlje acquis-a: Regionalna politika i koordinacija strukturnih instrumenata										
3.22.	Okvirno zakonodavstvo									
3.22.1	Članovi 25, 43, 75, 93, 94, 96, 98, 106, 107, 121, 123	Nacrt zakona o regionalnom razvoju, odobren	Nijedan akt	MRR		Č4 2021		5,000	0	5,000
3.22.	Podzakonski propisi i drugi regulatorni akti									
3.22.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
3.23. 23. poglavlje acquis-a: Pravosuđe i osnovna prava										
3.23.	Okvirno zakonodavstvo									
3.23.	Pravosudni sistem									
3.23.1	Član 83 i 91	Nacrt zakona o krivičnom postupku (izmenjen), odobren	Nijedan akt	MP		Č3 2021		500	0	500
3.23.2	Član 83 i 91	Nacrt zakona o Tužilačkom savetu Kosova (amandman), odobren	Nijedan akt	MP	TSK SSK	Č4 2021		500	0	500
3.23.3	Član 83 i 91	Nacrt zakona o Državnom tužiocu, odobren	Nijedan akt	MP	TSK SSK	Č4 2021		500	0	500
3.23.4	Član 83 i 91	Nacrt zakona o centralnom sistemu kaznenih evidencija (novi nacrt zakona), odobren	Nijedan akt	MP	SSK TSK MUP	Č4 2021		500	0	500
3.23.5	Član 83 i 91	Nacrt zakona o naknadi štete žrtvama zločina, odobren	Nijedan akt	MP	TSK SSK	Č3 2021		500	0	500
3.23.	Politike protiv korupcije									
3.23.6	Član 83 i 91	Nacrt zakona o oduzimanju neopravdane imovine, odobren	Nijedan akt	MP	SSK TSK	Č4 2021		500	0	500

3.23.7	Član 83 i 91	Nacrt zakona o deklaraciji, poreklu i kontroli imovine za javne službenike (amandmani), odobren	Evropska konvencija o ljudskim pravima (Član 8) Konvencija o zaštiti pojedinaca u pogledu automatske obrade ličnih podataka Konvencija o krivičnom zakonu o korupciji (ets 173) Konvencija o građanskim pravima o korupciji (ets 174) Rezolucija (97) 24 o dvadeset vodećih načela za borbu protiv korupcije	MP	APK KPV TSK SSK	Č3 2021		500	0	500
3.23.8	Član 83 i 91	Nacrt zakona o Agenciji za borbu protiv korupcije (amandmani), odobren	Evropska konvencija o ljudskim pravima (Član 8) Konvencija o zaštiti pojedinaca u pogledu automatske obrade ličnih podataka Konvencija o krivičnom zakonu o korupciji (ets 173) Konvencija o građanskim pravima o korupciji (ets 174) Rezolucija (97) 24 o dvadeset vodećih načela za borbu protiv korupcije	MP	APK KPV TSK SSK	Č3 2021	D	1,000	0	1,000
3.23.9	Član 83 i 91	Nacrt zakona o finansiranju političkih stranaka (amandmani), odobren	Nijedan akt	KPV	Skupština CIK APK	Č4 2021		0	0	0
3.23.	Osnovna prava									
3.23.10	Član 3 i 4	Nacrt zakona o KAUVI (amandmani), odobren	Nijedan akt	KPV	KAUVI	Č3 2021		500	0	500
3.23.11	Član 3 i 4	Nacrt zakona o verskoj slobodi na Kosovu (amandmani), odobren	Evropska konvencija o ljudskim pravima - Član 9: Sloboda misli, savesti i religije	KPV		Č3 2021	D	500	0	500
3.23.12	Član 3 i 4	Nacrt zakona o proceni, priznavanju statusa, naknadama i uslugama za osobe sa invaliditetom, odobren	Nijedan akt	MFRT	KPV	Č4 2021		10,000	10,000	20,000
3.23.13	Član 3 i 4	Nacrt zakona o izvršenju krivičnih sankcija (amandman), odobren		MP		Č3 2021		1,000	0	1,000
3.23.14	Član 3 i 4	Nacrt zakona o besplatnoj pravnoj pomoći (amandman), odobren		MP		Č3 2021		1,000	0	1,000
3.23.15	Član 3 i 4	Nacrt zakona o Nezavisnoj komisiji za medije (amandmani), odobren	Nijedan akt	KPV		Č4 2021		2,000	0	2,000
3.23.	Zaštita manjina i kulturne baštine									
3.23.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									

3.23.	Zaštita ličnih podataka									
3.23.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
3.23.	<u>Podzakonski akti i drugi regulatorni akti</u>									
3.23.	Pravosudni sistem									
3.23.16	Član 83	AU o posredničkim naknadama, usvojen	Nijedan akt	MP	SSK MFRT	Č4 2021		2,700	0	2,700
3.23.17	Član 83	AU o naknadi za rad i naknadi troškova u vezi sa radom notara, usvojen	Nijedan akt	MP	SSK MFRT	Č4 2021		2,700	0	2,700
3.23.18	Član 83	AU o naknadama za izvršenje, usvojen	Nijedan akt	MP	SSK MFRT	Č4 2021		2,700	0	2,700
3.23.19	Član 83	AU o samoreferisanju slučajeve u medijaciji, usvojen	Nijedan akt	MP	SSK MFRT	Č4 2021		2,700	0	2,700
3.23.20	Član 83	Uredba o stručnim saradnicima, usvojena	Nijedan akt	SSK		Č4 2021		2,984	0	2,984
3.23.21	Član 83	Uredba o organizaciji i funkcionisanju Sekretarijata SSK-a, usvojena		SSK		Č4 2021		2,984	0	2,984
3.23.22	Član 83	Uredba o standardnoj normi, usvojena		SSK		Č4 2021		2,984	0	2,984
3.23.23	Član 83	Uredba o dosijeima tužilaca, usvojena	Nijedan akt	TSK		Č4 2021		4,381	0	4,381
3.23.24	Član 83	Uredba o upravljanju procesom rada putem elektronskog sistema CMIS u Državnom tužiocu, usvojena	Nijedan akt	TSK		Č4 2021		4,381	0	4,381
3.23.	Politike protiv korupcije									
3.23.25	Član 83 i 91	AU o zajedničkim istražnim timovima, usvojen		MUP		Č3 2021		3,000	0	3,000
3.23.	Osnovna prava									
3.23.26	Član 3 i 4	AU o utvrđivanju koordinacije i saradnje u radu vlasti za prava deteta na centralnom i lokalnom nivou, usvojen	Nijedan akt	KPV		Č4 2021		6,000	6,000	12,000
3.23.27	Član 3 i 4	AU o utvrđivanju poslovnika Saveta za prava deteta, usvojen	Nijedan akt	KPV		Č4 2021		6,000	6,000	12,000
3.23	Zaštita manjina i kulturne baštine									
3.23.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
3.23	Zaštita ličnih podataka									
3.23.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
3.24. 24. poglavlje acquis-a: Pravda, sloboda i bezbednost										

3.24.1	Član 85	Nacrt zakona o izmenama i dopunama zakona br. 04 / L-072 o kontroli i nadzoru državne granice	Direktiva Saveta 2004/82/EZ od 29. aprila 2004. o obavezama prevoznika da saopštavaju podatke o putnicima; Direktiva 2016/681/EU Evropskog parlamenta i Saveta od 27. aprila 2016. o upotrebi podataka iz registra imena putnika (REU) za sprečavanje, otkrivanje, istragu i krivično gonjenje terorističkih prestupa i teških krivičnih dela	MUP		Č4 2021	D	10,800	5,000	15,800
3.24.	Okvirno zakonodavstvo									
3.24.1	Upravljanje granicama									
3.24.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
3.24.	Vize									
3.24.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
3.24.	Bezbednost dokumenata									
3.24.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
3.24.	Azil									
3.24.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
3.24.	Migracija									
3.24.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
3.24.	Borba protiv pranja novca i finansiranja terorizma									
3.24.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
3.24.	Borba protiv narkotika									
3.24.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
3.24.	Borba protiv organizovanog kriminala i policijska saradnja									
3.24.2	Član 91	Nacrt zakona o sajber bezbednosti (amandmani), odobren	Direktiva 2013/40/EU Evropskog parlamenta i Saveta od 12. avgusta 2013. o napadima na informacione sisteme i izmeni Okvirne odluke Saveta 2005/222/PUP.	MUP		Č4 2021	D	10,800	5,000	15,800
3.24.	Borba protiv terorizma									
3.24.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
3.24.3	Međunarodna pravna saradnja u krivičnim i građanskim stvarima									
3.24.4	Član 83	Nacrt zakona o međunarodnoj pravnoj saradnji u krivičnim pitanjima (amandmani), odobren	Direktiva 2014/41/EU Evropskog parlamenta i Saveta od 3. aprila 2014. u vezi sa Evropskim istražnim nalogom u kaznenim stvarima	MP	SSK TSK MUP MFRT	Č3 2021	D	3,600	1,000	4,600
3.24.5	Član 83	Nacrt zakona o međunarodnoj pravnoj saradnji u građanskim pitanjima (amandmani)	Haška konvencija o izboru suda; Uredba (EU) br. 1215/2012 Evropskog parlamenta i Saveta od 12. decembra 2012. o nadležnosti i priznavanju i izvršavanju presuda u građanskim i trgovačkim stvarima (izmenjena); Uredba (EU) br. 606/2013 Evropskog parlamenta i Saveta od 12. juna 2013. o	MP	SSK TSK MUP MFRT	Č3 2021	D	3,600	1,000	4,600

			<p>uzajamnom priznavanju mera zaštite u civilnim stvarima; Uredba Saveta (EZ) br. 4/2009 od 18. decembra 2008. o nadležnosti, primenjivom zakonu, priznavanju i izvršavanju odluka i saradnji u pitanjima koja se odnose na obaveze održavanja; Uredba (EU) br. 650/2012 Evropskog parlamenta i Saveta od 4. jula 2012. o nadležnosti, primenjivom zakonu, priznavanju i izvršenju odluka i prihvatanju i izvršenju verodostojnih instrumenata u sukcesionim pitanjima i o stvaranju evropske potvrde od sukcesije; Uredba (EU) 2015/848 Evropskog parlamenta i Saveta od 20. maja 2015. o postupku nesolventnosti; Uredba (EZ) br. 1896/2006 Evropskog parlamenta i Saveta od 12. decembra 2006. o stvaranju evropskog naloga za plaćanje; Uredba (EZ) br. 861/2007 Evropskog parlamenta i Saveta od 11. jula 2007. o uspostavljanju evropskog postupka za sporove male vrednosti; Uredba (EZ) br. 805/2004 Evropskog parlamenta i Saveta od 21. aprila 2004. kojom se stvara evropski nalog za izvršenje nespornih zahteva; Uredba (EU) br. 655/2014 Evropskog parlamenta i Saveta od 15. maja 2014. o uspostavljanju postupka evropskog naloga za čuvanje računa radi olakšavanja prekograničnog povraćaja duga u građanskim i trgovačkim stvarima; Uredba (EU) br. 1215/2012 Evropskog parlamenta i Saveta od 12. decembra 2012. o nadležnosti i priznavanju i izvršavanju presuda u građanskim i trgovačkim stvarima; Uredba (EZ) br. 1393/2007 Evropskog parlamenta i Saveta od 13. novembra 2007. o službi pravosudnih i vansudskih dokumenata u građanskim ili trgovačkim stvarima (uručivanje dokumenata) u državama članicama i stavljanju van snage Uredba Saveta (EZ) Br. 1348/2000;</p>						
3.24.	<u>Podzakonski akti i drugi regulatorni akti</u>								

3.24.	Upravljanje granicama									
3.24.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
3.24.	Bezbednost dokumenata									
3.24.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
3.24.	Azil									
3.24.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
3.24.	Migracija									
3.24.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
3.24.	Borba protiv pranja novca i finansiranja terorizma									
3.24.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
3.24.	Borba protiv narkotika									
3.24.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
3.24.	Borba protiv organizovanog kriminala i policijska saradnja									
3.24.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
3.24.	Borba protiv terorizma									
3.24.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
3.24.	Međunarodna pravna saradnja u krivičnim i građanskim stvarima									
3.24.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
3.25. 25. poglavlje acquis-a: Nauka i naučna istraživanja										
3.25.	<u>Okvirno zakonodavstvo</u>									
3.25.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
3.25.	<u>Podzakonski akti i drugi regulatorni akti</u>									
3.25.1	Član 107	AU o transferu tehnologije i znanja i oblici prenosa tehnologije, usvojen	Nijedan akt	MONTI		Č4 2021		12,000	0	12,000
3.26. 26. poglavlje acquis-a: Obrazovanje i kultura										
3.26.	<u>Okvirno zakonodavstvo</u>									
3.26.1	Član 118	Nacrt zakona o visokom obrazovanju (amandmani), odobren	NA	MONTI		Č4 2021		0	15,000	15,000
3.26.2	Član 118	Nacrt zakona o obrazovanju u ranom detinjstvu od 0 do 6 godina u Republici Kosovo (novi nacrt zakona), odobren	NA	MONTI		Č4 2021		0	15,000	15,000
3.26.3	Član 118	Nacrt zakona o Kosovskoj agenciji za akreditaciju (amandmani), odobren	NA	MONTI		Č4 2021		0	15,000	15,000
3.26.	<u>Podzakonski akti i drugi regulatorni akti</u>									
3.26.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
3.27. 27. poglavlje acquis-a: Životna sredina										
3.27.	<u>Okvirno zakonodavstvo</u>									
3.27.1	Član 115, 116 i 117	Nacrt zakona o zaštiti vazduha od zagađenja (amandmani), odobren	Direktiva 2004/70/EZ koja se odnosi na arsen, kadmijum, živu, nikel i policikličke	MAPPI	MZ MFRT	Č3 2021	D	5,940	0	5,940

			<p>aromatske ugljovodonike u ambijentalnom vazduhu</p> <p>Direktiva 2001/81/EZ o nacionalnim granicama emisija za određene atmosferske zagađivače</p> <p>Direktiva 2003/87/EZ o uspostavljanju šeme za trgovanje emisijama gasova sa efektom staklene bašte unutar Zajednice i izmeni Direktiva Saveta 96/61/EZ o integrisanom sprečavanju i kontroli zagađenja</p> <p>Direktiva 2004/101/EZ o izmeni Direktiva 2003/87/EZ kojom se uspostavlja šema za trgovanje emisijama gasova sa efektom staklene bašte unutar Zajednice, u odnosu na projektne mehanizme Kjotskog protokola</p> <p>Direktiva 2008/101/EZ o izmeni i dopuni Direktiva 2003/87/EZ, uspostavljanja šeme trgovanja emisijama gasova sa efektom staklene bašte unutar Zajednice</p> <p>Direktiva 2009/29/EZ o izmeni i dopuni Direktive 2003/87/EZ kako bi se poboljšala i proširila šema trgovanja emisijama gasova sa efektom staklene bašte u Zajednici</p> <p>Direktiva 2009/30/EZ o izmeni Direktiva 98/70/EZ u pogledu specifikacija benzina, dizela i gasa i uvođenja mehanizma za nadzor i smanjenje emisija gasova sa efektom staklene bašte i izmena Direktiva Saveta 1999/32/EZ u pogledu specifikacije goriva koje koriste plovila za unutrašnje plovne puteve i ukidanje Direktive 93/12/EEZ koja se odnosi na sadržaj sumpora u određenim tečnim gorivima;</p> <p>Odluka 406/2009/EZ o naporima država članica da smanje svoje emisije gasova sa efektom staklene bašte kako bi ispunile obaveze Zajednice o smanjenju emisija gasova sa efektom staklene bašte do 2020.</p> <p>Odluka Komisije br. 2011/278/EU kojom se određuju prelazna pravila za celu Uniju za harmonizovano besplatno dodeljivanje emisionih jedinica u skladu sa članom 10. Direktive 2003/87/EZ o uspostavljanju šema za trgovanje emisijama gasova sa efektom staklene bašte unutar Zajednice</p>						
--	--	--	---	--	--	--	--	--	--

		<p>Uredba br. 1005/2009 o supstancama koje oštećuju ozonski omotač</p> <p>Uredba br. 842/2006 Evropskog parlamenta i Saveta o određenim fluorisanim gasova sa efektom staklene bašte</p> <p>Odluka Saveta br. 97/101/EU o uspostavljanju međusobne razmenu informacija i podataka sa mreža i pojedinih stanica za merenje zagađenja životne sredine u državama članicama</p> <p>Odluka Saveta br. 2001/752/EU o izmeni dodataka Odluci Saveta 97/101/EZ o razmeni podataka o podacima o zagađenju vazduha</p> <p>Odluka Komisije br. 2004/224/EU o utvrđivanju dogovora o podnošenju informacija o planovima ili programima potrebnim u skladu sa Direktivom Saveta 96/62/EZ u vezi sa graničnim vrednostima za određene zagađivače u spoljnom vazduhu</p> <p>Odluka Saveta br. 2004/461/EU o utvrđivanju upitnika koji će se koristiti za godišnje izveštavanje o proceni kvaliteta životne sredine u skladu sa Direktivom Saveta 96/62/EZ i 1999/30/EZ i Direktive 2000/69/EZ i 2002/3/EZ Evropskog parlamenta i Saveta (zamenile Odluku 2001/839/EU)</p> <p>Odluka br. 280/2004/EU Evropskog parlamenta i Saveta o mehanizmu za praćenje emisija gasova sa efektom staklene bašte u Zajednici i za sprovođenje Kjotskog protokola</p> <p>Uredba Komisije (EU) br. 031/2010 o određivanju, upravljanju i utvrđivanju kvota za emisiju gasova sa efektom staklene bašte prema Direktivi 2003/87/EU kojom se uspostavlja šema za trgovanje emisijama gasova sa efektom staklene bašte unutar Zajednice.</p> <p>Odluka Komisije br. 2007/589/EU kroz koje se donose odluke o nadzoru i izveštavanju o emisijama gasova sa efektom staklene bašte u skladu sa Direktivom 2003/87/EZ sa izmenama i dopunama Odluke Komisije 2011/540/EU</p>							
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

3.27.2	Član 115, 116 i 117	Nacrt zakona o integrisanoj prevenciji i kontorli zagađenja (amandmani), odobren	Direktiva br. 2010/75/EU (IED) o industrijskim emisijama	MAPPI	MFRT	Č3 2021	D	8,910	0	8,910
3.27.3	Član 115, 116 i 117	Nacrt zakona o vodama Kosova (amandmani), odobren	Direktiva 2004/70 / EC o arsenu, kadmijumu, živi, niklu i policikličnim aromatičnim ugljovodonicima u ambijentu vazduha Direktiva 2001/81 / EC o nacionalnim ograničenjima emisije za određene zagađivače atmosfere Direktiva 2003/87 / EC o uspostavljanju šeme trgovanja kvotama gasova sa efektom staklene bašte u Zajednici emisije kojima se menja Direktiva 96/61 / EC o sprečavanju i kontroli industrijskog zagađenja Direktiva 2004/101 EC o izmeni Direktive 2003/87 / EC o uspostavljanju šeme kvota emisija gasova sa efektom staklene bašte unutar zajednice u vezi sa mehanizmima Kjoto protokola Direktiva 2008/101 / EC o izmenama Direktive 2003/87 / EC o uspostavljanju šeme za raspodelu kvota za emisiju stakleničkih gasova unutar Zajednice; Direktiva 2009/29 / EC o izmenama Direktive 2003/87 / EC radi poboljšanja i proširenja sistema za trgovanje emisijama u Zajednici; Direktiva 2009/30 / EC o izmenama Direktive 98/70 / EC o specifikacijama benzina i nafte i gasnog ulja i uvođenju mehanizma za praćenje i smanjenje emisije stakleničkih gasova i izmenama Direktive 199/32 / EC o specifikacijama korišćenog goriva brodovima za unutrašnje plovne puteve i ukidanjem Direktive 93/12 / EEC o sadržaju sumpora u određenim tečnim gorivima; Odluka 406/2009/EK o naporima zemalja članica da smanje emisiju gasova sa efektom staklene bašte kako bi ispunile obaveze Zajednice za smanjenje gasova sa efektom staklene bašte do 2020.; Odluka komisije br. 2011/278/EU za definisanje tranzicionih pravila na nivou zajednice za besplatnu raspodelu kvota jedinica za emisije u skladu sa članom 10	MAPPI	KPV MBZhR MFRT	Č3 2021	D	8,910	0	8,910

			<p>direktive 2003/87/EU za izradu plana trgovanja gasovima sa efektom staklene bašte; Uredba br. 1005/2009 za materijale koji oštećuju ozonski omotač</p> <p>Uredba 842/2006 parlamenta i Evropskog saveta za fluorirane gasove staklene bašte</p> <p>Odluka Saveta 97/101/EU sa kojom se uspostavlja međusobna razmena informacija i beleški uzetih sa odvojenih mreža i stanica, koje mere vazдушnu čistoću među zemljama članicama.</p> <p>Odluka Saveta 2001/752/EU sa kojom se menjaju aneksi odluke Saveta 97/101/EU radi razmene informacija za vazdušne podatke</p> <p>Br. odluke komisije 2004/224/EU kojim se daju informacije za planove ili programe potrebne po Direktivi 96/62/EU za granične vrednosti za specifične zagađujuće materije u ekološkom vazduhu</p> <p>Odluka Saveta 2004/461/EU sa kojom je utvrđen upitnik za predavljanje godišnjeg izveštaja o kvalitetu vazduha u skladu sa Direktivom Saveta 96/62/EU i 1999/30/EU, kao i po Direktivama 2000/69/EU i 2002/3/EU parlamenta i Evropskog saveta (zamenio je odluku 2001/839/EU)</p> <p>Odluka 280/2004/EU parlamenta i Evropskog saveta za mehanizam prenosa gasova sa efektom staklene bašte na zajednice i za primenu Protokola iz Kjotoa</p> <p>Uredba komisije (EU) 031/2010 za podelu, liderstvo i druge aspekte deljenja kvota za emisiju gasova sa efektom staklene bašte po direktivi 2003/87/EU za uspostavljanje sistema trgovine kvotama emisija gasova sa efektom staklene bašte unutar Zajednice</p> <p>Odluka komisije 2007/589/EU sa kojom se donose odluke o prenošenju i izveštaju o emisiji gasova sa efektom staklene bašte po Direktivi 2003/87/EU, koja je izmenjena i dopunjena odlukom komisije 2011/540/EU</p>							
3.27.4	Član 115, 116 i 117	Nacrt zakona o otpadu (amandmani), odobren	Okvirna direktiva 2008/98/EZ o otpadu	MAPPI	KPV MPŠRR MFRT	Č3 2021	D	8,910	0	8,910

3.27.5	Član 115, 116 i 117	Nacrt zakona o hemikalijama (amandmani), odobren	REACH Uredba (EZ) 1907/2006 CLP Uredba (EZ) 1272/2008	MAPPI	MFRT MZ MPŠRR MUP	Č3 2021	D	8,910	0	8,910
3.27.6	Član 115, 116 i 117	Nacrt zakona o šumama (amandmani), odobren	Uredba (EU) br. 691/2011 Evropskog parlamenta i Saveta od 6. jula 2011. o evropskim ekonomskim računima za zaštitu životne sredine; Uredba (EU) br. 995/2010 Evropskog parlamenta i Saveta od 20. oktobra 2010. o utvrđivanju obaveza subjekata koji stavljaju drvo i drvne proizvode na tržište	MPŠRR	MFRT	Č4 2021	D	2,025	0	2,025
3.27.	<u>Podzakonski akti i drugi regulatorni akti</u>									
3.27.7	Član 115, 116 i 117	AU o pravilima i standardima ispuštanja u vazduh odobrenim od strane stacionarnih izvora zagađenja (amandmani), usvojen	Direktiva 2010/75/EU o industrijskim emisijama	MAPPI	MIPT MZ MFRT	Č3 2021	D	4,445	0	4,445
3.27.8	Član 115, 116 i 117	AU o načinu, parametrima i graničnim vrednostima ispuštanja otpadnih voda u javnu kanalizacionu mrežu i u vodnom telu, usvojen	Direktiva br. 91/271 / EEZ o prečišćavanju komunalnih otpadnih voda	MAPPI	MIPT MZ	Č3 2021	D	3,780	0	3,780
3.28. 28. poglavlje acquis-a: Zaštita potrošača i zdravlje										
3.28.	<u>Okvirno zakonodavstvo</u>									
3.28.	Zaštita potrošača									
3.28.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
3.28.	Zaštita javnog zdravlja									
3.28.1	Član 106	Nacrt zakona o reproduktivnom zdravlju i medicinski potpomognute oplodnje, odobren	Direktiva 2004/23 / parlamenta i Evropskog saveta od 31. Direktiva 2006/86 EK od 24. Direktiva 98/79/EC parlamenta i Evropskog saveta;	MZ	KPV	Č4 2021	D	7,500	0	7,500
3.28.	<u>Podzakonski akti i drugi regulatorni akti</u>									
3.28.	Zaštita potrošača									
3.28.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
3.28.	Zaštita javnog zdravlja									
3.28.2	Član 106	UA o kombinovanim primedbama u jedinici za pakovanje duvana	Odluka EZ 2003/641/EZ Odluka C (2006) 1502/EU EU-a Odluka C (2005) 1452 EZ	MZ	MIPT	Č4 2021	D	0	5,000	5,000
3.28.3	Član 106	UA za kombinovane primedbe u jedinici za pakovanje	Direktiva 2020./2184 Evropski parlamenta i Saveta za kvalitet vode posvećeni ljudskoj potrošnji	MZ	MIPT	Č4 2021	D	0	5,000	5,000
3.29. 29. poglavlje acquis-a: Carinska unija										

3.29.	<u>Okvirno zakonodavstvo</u>									
3.29.1	Član 77 i 104	Nacrt zakonika o carini i akcizama na Kosovu (amandmani), odobren	Uredba (EU) br. 952/2013 Evropskog parlamenta i Saveta od 9. decembra 2013. o utvrđivanju Carinskog zakona Unije	MFRT		Č4 2021	D	5,600	0	5,600
3.29.	<u>Podzakonski akti i drugi regulatorni akti</u>									
3.29.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
3.30. 30. poglavlje acquis-a: Spoljni odnosi										
3.30.	<u>Okvirno zakonodavstvo</u>									
3.30.1	Član 11 - 15	Nacrt zakona o spolnoj trgovini (amandmani), odobren	Nijedan akt	MIPT		Č4 2021		1,500	0	1,500
3.30.	<u>Podzakonski akti i drugi regulatorni akti</u>									
3.30.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
3.31. 31. poglavlje acquis-a: Spoljna politika, politika bezbednosti i odbrane										
3.31.	<u>Okvirno zakonodavstvo</u>									
3.31.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
3.31.	<u>Podzakonski akti i drugi regulatorni akti</u>									
3.31.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
3.32. 32. poglavlje acquis-a: Finansijska kontrola										
3.32.	<u>Okvirno zakonodavstvo</u>									
3.32.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
3.32.	<u>Podzakonski akti i drugi regulatorni akti</u>									
3.32.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
3.33. Poglavlje 33 acquis-a: Finansijske i budžetske odredbe										
3.33.	<u>Okvirno zakonodavstvo</u>									
3.33.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
3.33.	<u>Podzakonski akti i drugi regulatorni akti</u>									
3.33.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
3.34. Poglavlje 34 acquis-a: Institucije										
3.34.	Program ne pokriva ovo poglavlje u ovoj fazi pristupanja EU.									
3.35. Poglavlje 35 acquis-a: Ostala pitanja										
3.35.	Program ne pokriva ovo poglavlje u ovoj fazi pristupanja EU.									
Sprovedbene mere										
Br.	Odredb e SSP-a	Ciljevi	Pokazatelji	Odgovorna institucija	Pomoćna institucija	Rokovi	Reference na dokumente	Budžet		
								BRK	Donatori	Ukupno
1. BLOK I: POLITIČKI KRITERIJUMI										
1.1. Demokratija i vladavina prava										
1.1.1.	Ustav, Skupština i izborni sistem									
1.1.1.	<u>Okvir politika</u>									
1.1.1.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
1.1.1.	<u>Institucionalne reforme i izgradnja institucionalnih kapaciteta</u>									
1.1.1.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
1.1.1.	<u>Primena</u>									
1.1.1.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									

1.1.2.	Javna uprava									
1.1.2.	<u>Okvir politika</u>									
1.1.2.8	Član 120	Nastavak institucionalnih reformi i izgradnja institucionalnih kapaciteta u oblasti javne uprave, sa ciljem sprovođenja EU standarda i načela za JU	Prelazni akcioni plan 2020.-2021 za sprovođenje SMJU 2015-2020., usvojen	MUP		Č3 2021		5,000	0	5,000
1.1.2.9	Član 120	Nastavak institucionalnih reformi i izgradnja institucionalnih kapaciteta u oblasti javne uprave, sa ciljem sprovođenja EU standarda i načela za JU	Nova okvirna strategija za RJU, usvojena	MUP		Č4 2021		0	10,000	10,000
1.1.2.10	Član 120	Nastavak institucionalnih reformi i izgradnja institucionalnih kapaciteta u oblasti javne uprave, sa ciljem sprovođenja EU standarda i načela za JU	Vodič za ocenjivanje učinka izvršnih agencija za sprovođenje zakona za organizaciju i funkcionisanje državne uprave i nezavisnih agencija, izradjen i udvojen	MUP		Č3 2021		0	4,500	4,500
1.1.2.	<u>Institucionalne reforme i izgradnja institucionalnih kapaciteta</u>									
1.1.2.11	Član 120	Nastavak institucionalnih reformi i izgradnja institucionalnih kapaciteta u oblasti javne uprave, sa ciljem sprovođenja EU standarda i načela za JU	Banka pitanja za prijem u državnu službu, kreirana	MUP		Č3 2021		0	18,000	18,000
1.1.2.12	Član 120	Nastavak institucionalnih reformi i izgradnja institucionalnih kapaciteta u oblasti javne uprave, sa ciljem sprovođenja EU standarda i načela za JU	Moduli za sve procedure regrutovanja, prenosa i napredovanja u okviru SIMBNJ, razvijeni	MUP		Č4 2021		0	20,000	20,000
1.1.2.13	Član 120	Nastavak institucionalnih reformi i izgradnja institucionalnih kapaciteta u oblasti javne uprave, sa ciljem sprovođenja EU standarda i načela za JU	MR između Skupštine, Vlade Kosova i Velike Britanije, sproveden	KPV	MUP ME Skupština MALS	Č4 2021		0	3,000	3,000
1.1.2.14	Član 120	Nastavak institucionalnih reformi i izgradnja institucionalnih kapaciteta u oblasti javne uprave, sa ciljem sprovođenja EU standarda i načela za JU	Vodič za izradu intervjua za visoke rukovodeće pozicije, pripremljen u saradnji sa britanskim projektom i projektom EU, usvojen	MUP	KPV	Č4 2021		0	2,000	2,000

1.1.2.15	Član 120	Nastavak institucionalnih reformi i izgradnja institucionalnih kapaciteta u oblasti javne uprave, sa ciljem sprovođenja EU standarda i načela za JU	Vodič za razvoj intervjua u procesu regrutovanja, usvojen	MUP		Č4 2021		0	2,000	2,000
1.1.2.	<u>Primena</u>									
1.1.2.16	Član 120	Nastavak institucionalnih reformi i izgradnja institucionalnih kapaciteta u oblasti javne uprave, sa ciljem sprovođenja EU standarda i načela za JU	Najmanje 20% postojećih predloga zakona, nacрта zakona, sublegalnih akata i administrativnih smernica koje sadrže odvojene administrativne procedure i deo su zakonodavnog programa, usklađeni sa ZOAP	MUP	KPV	Č4 2021		0	26,000	26,000
1.1.2.17	Član 120	Nastavak institucionalnih reformi i izgradnja institucionalnih kapaciteta u oblasti javne uprave, sa ciljem sprovođenja EU standarda i načela za JU	Najmanje 8% dozvola i dozvola za ekonomske operatere, pojednostavljeno, ujedinjeno ili ukinuto	KPV	MUP	Č4 2021		3,000	3,000	6,000
1.1.2.18	Član 120	Nastavak institucionalnih reformi i izgradnja institucionalnih kapaciteta u oblasti javne uprave, sa ciljem sprovođenja EU standarda i načela za JU	Centralni registar za dozvole i licence, razvijen i ažuriran	KPV		Č4 2021		4,000	0	4,000
1.1.3.	Ombudsman									
1.1.3.	<u>Okvir politika</u>									
1.1.3.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
1.1.3.	<u>Institucionalne reforme i izgradnja institucionalnih kapaciteta</u>									
1.1.3.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
1.1.3.	<u>Primena</u>									
1.1.3.1	Član 3, 4 i 7	Praćenje sprovođenja preporuka Ombudsmana	Broj preporuka IO sprovedenih od strane odgovornih organa na osnovu pokazatelja 7.3.2. Ugovora o Sektorskom budžetu za RJU	KPV		Č4 2021		30,000	20,000	50,000
1.1.3.2	Član 3, 4 i 7	Praćenje sprovođenja preporuka Ombudsmana	Broj odgovora prihvaćenih od strane odgovornih organa, na osnovu indkatora 7.3.1 Sektorski budžetski ugovor za RJU	KPV		Č4 2021		80,000	20,000	100,000
1.1.4.	Civilni nadzor bezbednosnih snaga									
1.1.4.	<u>Okvir politika</u>									
1.1.4.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
1.1.4.	<u>Institucionalne reforme i izgradnja institucionalnih kapaciteta</u>									
1.1.4.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
1.1.4.	<u>Primena</u>									
1.1.4.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
1.2.	Regionalna saradnja i međunarodne obaveze									
1.2.	<u>Okvir politika</u>									

1.2.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
1.2.	<u>Institucionalne reforme i izgradnja institucionalnih kapaciteta</u>									
1.2.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
1.2.	<u>Primena</u>									
1.2.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
2. BLOK II: EKONOMSKI KRITERIJUMI										
2.1.	Postojanje funkcionalne tržišne ekonomije									
2.1.	<u>Okvir politika</u>									
2.1.1	Članovi 25, 43, 75, 93, 94, 96, 98, 106, 107, 121, 123	Nacrt strategije reforme upravljanja javnim finansijama 2022-2026	Strategija i AP za UJF, usvojeni	MFRT	KPV MUP NKR RKJN	Č4 2021	Program Vlade 2021- 2025	24,000	54,900	78,900
2.1.	<u>Institucionalne reforme i izgradnja institucionalnih kapaciteta</u>									
2.1.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
2.1.	<u>Primena</u>									
2.1.2	Članovi 25, 43, 75, 93, 94, 96, 98, 106, 107, 121, 123	Razvoj strateškog fiskalnog okvira vezan za javna preduzeća	Analiza fiskalnog rizika javnih preduzeća, uključenih u strateške fiskalne dokumente	MFRT	ME	Č4 2021	Zaključci NK o ekonomskim i finansijskim pitanjima i statistiku 2021	1,440	0	1,440
2.1.3	Članovi 25, 43, 75, 93, 94, 96, 98, 106, 107, 121, 123	Razvoj strateškog fiskalnog okvira vezan za javna preduzeća	Izveštaj o sprovođenju Vladinog vanrednog fiskalnog paketa, objavljen	MFRT	KPV FKGK MPŠRR ME	Č3 2021	MFPTA, Finansijski ugovor DBP "EU4Resilance", između Kosova i EU	20,000	0	20,000
2.2.	Sposobnost suočavanja sa konkurentskim pritiskom i tržišnim snagama unutar Unije									
2.2.	<u>Okvir politika</u>									
2.2.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
2.2.	<u>Institucionalne reforme i izgradnja institucionalnih kapaciteta</u>									
2.2.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
2.2.	<u>Primena</u>									
2.2.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
3. BLOK III: EVROPSKI STANDARDI - PRIBLIŽIVANJE KOSOVSKEG ZAKONODAVSTVA SA ACQUIS-OM EU										
3.0. Zakonodavni okvir o približavanju kosovskog zakonodavstva acquis-om EU										
3.0.	<u>Okvir politika</u>									
3.0.1	Član 74	Koordinacija prevoda pravne tekovine EU na službene jezike Kosova	Godišnji kalendar prevoda, izrađen	KPV		Č4 2021	Plan podzakonskih akata 2021	0	0	0

3.0.	<u>Institucionalne reforme i izgradnja institucionalnih kapaciteta</u>									
3.0.2	Član 74	Izgradnja kapaciteta za usklađivanje nacrtu normativnih akata kosovskog zakonodavstva sa acquis-om EU za sprovođenje SSP-a	Najmanje 4 ciklusa obuke o približavanju zakonodavstva, održano	KPV	MUP	Č4 2021		5,000	0	5,000
3.0.3	Član 74	Digitalizacija procesa usklađivanja nacrtu normativnih akata kosovskog zakonodavstva sa acquis-om EU za sprovođenje SSP-a	Dizajniranje platforme za usklađivanje nacionalnog zakonodavstva sa acquis-om EU	KPV		Č4 2021		20,000	30,000	50,000
3.0.	<u>Primena</u>									
3.0.4	Član 74	Koordinacija prevoda pravne tekovine EU na službene jezike Kosova	Prevod, pregled i overa pravnih akata EU prevedenih na službene jezike, odobren	KPV		Č4 2021		100,000	0	100,000
3.0.5	Član 74	Kontrola približavanja nacrtu normativnih akata kosovskog zakonodavstva pravnoj tekovini EU za primenu SSP-a	Najmanje 120 Pravnih mišljenja o usklađenosti (PMU) sa acquis-om EU, izdato	KPV		Č4 2021		0	0	0
3.1. 1. poglavlje acquis-a: Sloboda kretanje robe										
3.1.	<u>Okvir politika</u>									
3.1.2	Član 20, 80 i 73, tačka 5	Poboljšanje regulatornog okvira opšteg sigurnosti proizvoda	Koncept dokument o opštoj sigurnosti proizvoda, usvojen	MIPT	AHV	Č3 2021		10,500	6,600	17,100
3.1.3	Član 20, 80 i 73, tačka 5	Uspostavljanje politika za neusklađeno područje	Akcionni plan za neusklađeno područje (34-36 UFEU), usvojen	MIPT	ME MZ MUP MPŠRR AHV RAEPK	Č4 2021		1,500	0	1,500
3.1.	<u>Institucionalne reforme i izgradnja institucionalnih kapaciteta</u>									
3.1.4	Član 20, 80 i 74 tačka 3	Izgradnja administrativnih kapaciteta u Kosovskoj agenciji za metrologiju, Kosovskoj agenciji za akreditaciju i Kosovskoj agenciji za standardizaciju	Najmanje 6 modula za obuku za službenike KAM-a, KAA-a i KAS-a, održano	MIPT		Č4 2021		6,000	13,150	19,150
3.1.5	Član 20, 80 i 74 tačka 3	Izgradnja administrativnih kapaciteta u tržišnoj inspekciji	Najmanje 3 modula za obuku službenika Tržišne inspekcije, održano	MIPT		Č4 2021		3,000	7,650	10,650
3.1.	<u>Primena</u>									

3.1.6	Član 20, 80 i 74 tačka 3	Povećanje tehničkih kapaciteta u oblasti metrologije	Laboratorija za količinu i protok, akreditovana	MIPT		Č3 2021.		1,500	4,650	6,150
3.2. 2. poglavlje acquis-a: Sloboda kretanja radnika										
3.2.	<u>Okvir politika</u>									
3.2.1	Član 79, stav 9	Pokretanje / pregovaranje o Bilateralnom sporazumu o socijalnom osiguranju	Najmanje jedan bilateralni sporazum, pokrenut	MFRT	KPV MIPD	Č4 2021		0	0	0
3.2.	<u>Institucionalne reforme i izgradnja institucionalnih kapaciteta</u>									
3.2.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
3.2.	<u>Primena</u>									
3.2.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
3.3. 3. poglavlje acquis-a: Poslovno nastanjanje i sloboda pružanja usluga										
3.3.	<u>Okvir politika</u>									
3.3.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
3.3.	<u>Institucionalne reforme i izgradnja institucionalnih kapaciteta</u>									
3.3.3	Članovi 51, 56, 57, 58, 59 i 74	Sprovođenje institucionalnih reformi u oblasti prava na uspostavljanje i slobodu pružanje usluga	Odluka o osnivanju Državnog saveta za regulisane profesije, usvojena	MONTI		Č4 2021	Zakon o uređenim profesijama	1,000	0	1,000
3.3.4	Članovi 51, 56, 57, 58, 59 i 74	Pripreme za uspostavljanje jedine tačke kontakta Implementacija institucionalnih reformi u oblasti prava na uspostavljanje i slobodu pružanje usluga	Softver za jednu kontaktnu tačku, razvijen	MIPT	MUP MONTI ME	Č4 2021	Zakon o uslugama	2,600	0	2,600
3.3.	<u>Primena</u>									
3.3.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
3.4. 4. poglavlje acquis-a: Slobodno kretanje kapitala										
3.4.	<u>Okvir politika</u>									
3.4.2	Član 64	Dalji razvoj politika u oblasti platnog sistema	Koncept-dokument za zakon o sistemu plaćanja u celosti, odobren	MFRT	CBK	Č3 2021	Godišnji plan CBK-a	5,600	0	5,600
3.4.3	Član 64	Izrada zakonodavstva u oblasti borbe protiv pranja novca i finansiranja terorizma	Koncept dokument za sprečavanje pranja novca i borbu protiv finansiranja terorizma, odobren	MFRT	FOJ	Č4 2021	PO za unutrašnje tržište	5,840	5,840	11,680
3.4.	<u>Institucionalne reforme i izgradnja institucionalnih kapaciteta</u>									
3.4.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
3.4.	<u>Primena</u>									
3.4.4	Član 64	Sprovođenje reformi na polju poteza slobodnog kapitala	Metodologija revidirana prema konsolidovanoj listi preporuka, usvojena	MFRT		Č4 2021		0	13,500	13,500
3.5. 5. poglavlje acquis-a: Javna nabavka										

3.5.	<u>Okvir politika</u>									
3.5.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
3.5.	<u>Institucionalne reforme i izgradnja institucionalnih kapaciteta</u>									
3.5.3	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
3.5.	<u>Primena</u>									
3.5.3	Član 79	Primena modula za upravljanje ugovorom kroz sistem e-nabavke.	Broj potpisanih ugovora u javnim nabavkama kojima se upravlja putem sistema e-nabavki	RKJN	MFRT	Č4 2021	PO za unutrašnje tržište	360,468	0	360,468
3.5.4	Član 79	Uspostavljanje koordinacionih mehanizama sa Službom za konkurentnost na Kosovu u cilju promovisanja povoljnog okruženja za konkurentne prakse u javnim nabavkama	Potpisan Memorandum o razumevanju između RKJN i Uprave za konkurentnost na Kosovu	RKJN	MFRT	Č3 2021	PO za unutrašnje tržište	1,000	0	1,000
3.6. 6. poglavlje acquis-a: Pravo privrednih društava										
3.6.	<u>Okvir politika</u>									
3.6.3	Član 51, tačke 1, 2, 4	Poboljšanje pravnog okvira za poslovne organizacije	Koncept dokument za izmenu i dopunu Zakona o privrednim društvima, usvojen	MIPT	KARB	Č4 2021	PO za unutrašnje tržište	7,500	6,150	13,650
3.6.4	Član 51, tačke 1, 2, 3	Razvijanje politika korporativnog upravljanja	Kodeks korporativnog upravljanja, usvojen	MIPT	KARB	Č4 2021	PO za unutrašnje tržište	1,500	0	1,500
3.6.	<u>Institucionalne reforme i izgradnja institucionalnih kapaciteta</u>									
3.6.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
3.6.	<u>Primena</u>									
3.6.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
3.7. 7. poglavlje acquis-a: Prava intelektualne svojine										
3.7.	<u>Okvir politika</u>									
3.7.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
3.7.	<u>Institucionalne reforme i izgradnja institucionalnih kapaciteta</u>									
3.7.7	Član 77 i 78	Izgradnja kapaciteta relevantnih institucija za sprovođenje zakona	Najmanje 1 obuka za sudije, tužioce i policiju iz oblasti industrijske svojine, organizovana	MIPT		Č4 2021.		1,250	6,150	7,400
3.7.	<u>Primena</u>									
3.7.8	Član 77 i 78	Jačanje kapaciteta za borbu protiv piraterije	Uspostavljanje kontakt tačaka za 7 regiona za borbu protiv piraterije i falsifikovane robe	MKOS		Č4 2021.		0	0	0
3.8. 8. poglavlje acquis-a: Politike konkurencije										
3.8.	<u>Okvir politika</u>									
3.8.	Konkurencija									
3.8.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
3.8.	Konkurencija									
3.8.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
3.8.	<u>Institucionalne reforme i izgradnja institucionalnih kapaciteta</u>									

3.8.	Konkurencija										
3.8.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.										
3.8.	Državna pomoć										
3.8.2	Član 74 i 75	Izgradnja kapaciteta osoblja ODP u cilju primene pravila o državnoj pomoći u zemlji	50 informativnih sesija za opštine. resorna ministarstva, regulatorne i pravosudne institucije	MFRT	SDP	Č4 2021	Program Vlade 2020.-22 PRV NSR	0	41,950	41,950	
3.8.	<u>Primena</u>										
3.8.	Konkurencija										
3.8.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.										
3.8.	Državna pomoć										
3.8.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.										
3.9. 9. poglavlje acquis-a: Finansijske usluge											
3.9.	<u>Okvir politika</u>										
3.9.5	Član 50, 96 i aneks 7	Izrada metodoloških smernica za primenu Propisa o omjeru / omjeru pokrivenosti likvidnosti i o omjeru stabilne finansijske mreže	Izrađene metodološke smernice za sprovođenje propisa o pokrivanju likvidnosti i održivom neto finansiranju	CBK		Č4 2021	Godišnji plan CBK-a	2,800	0	2,800	
3.9.6	Član 50, 96 i aneks 7	Izrada metodoloških smernica za primenu Propisa o omjeru / omjeru pokrivenosti likvidnosti i o omjeru stabilne finansijske mreže	Metodološki vodič za primenu propisa za održivo neto finansiranje, pripremljen	CBK		Č4 2021	Godišnji plan CBK-a	2,800	0	2,800	
3.9.	<u>Institucionalne reforme i izgradnja institucionalnih kapaciteta</u>										
3.9.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.										
3.9.	<u>Primena</u>										
3.9.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.										
3.10. 10. poglavlje acquis-a: Informaciono društvo i mediji											
3.10.	<u>Okvir politika</u>										
3.10.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.										
3.10.	<u>Institucionalne reforme i izgradnja institucionalnih kapaciteta</u>										
3.10.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.										
3.10.	<u>Primena</u>										
3.10.8	Član 109, 110 i 111	Promovisanje konkurencije na tržištima elektronskih komunikacija, stvaranje mogućnosti za potrošače da menjaju operatere uz zadržavanje istog broja, kao i efikasno i efektivno korišćenje digitalnih resursa	Sistem prenosivosti brojeva. stvoren i funkcionalizovan	RAEPK		Č4 2021		1,503,308	0	1,503,308	
3.11. 11. poglavlje acquis-a: Poljoprivreda i ruralni razvoj											

3.11.	<u>Okvir politika</u>									
3.11.2	Član 102	Poboljšanje politike uređenja zemljišta	Koncept dokument o uređenju zemljišta, usvojen	MPŠRR	MAPPI/ AKK	Č4 2021	Zakon br.04/L-040 o regulisanju poljoprivrednog zemljišta; Strategija konsolidacije poljoprivrednog zemljišta	2,700	0	2,700
3.11.3	Član 102	Poboljšanje politike uređenja zemljišta	Koncept dokument o poljoprivrednom zemljištu, usvojen	MPŠRR	MAPPI/ AKK	Č4 2021	Zakon br.02/L-26 o poljoprivrednom zemljištu Strategija konsolidacije poljoprivrednog zemljišta	2,700	0	2,700
3.11.4	Član 102	Poboljšanje politike poljoprivrede i ruralnog razvoja	Koncept dokumenta o vinama, odobren	MPŠRR	MALS	Č4 2021	Zakon br. 04/L-19 o vinama	2,700	0	2,700
3.11.5	Član 102	Poboljšanje politike poljoprivrede i ruralnog razvoja	Program za poljoprivredu i ruralni razvoj 2021.-2027., izrađen	MPŠRR	AHV MAPPI	Č4 2021	Zakon o poljoprivredi i ruralnom razvoju Zakon br. 03/L-098 Strategija konsolidacije poljoprivrednog zemljišta	3,600	0	3,600
3.11.6	Član 102	Poboljšanje politika za organizaciju zajedničkog tržišta	Koncept dokument o organizaciji zajedničkog tržišta, usvojen	MPŠRR	MIPT AHV	Č4 2021	Zaključci Pododbora za poljoprivredu i ribarstvo; Plan rada MPSRR za 2021.	2,700	0	2,700
3.11.	<u>Institucionalne reforme i izgradnja institucionalnih kapaciteta</u>									
3.11.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
3.11.	<u>Primena</u>									
3.11.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
3.12. 12. poglavlje acquis-a: Bezbednost hrane, fitosanitarne i veterinarske politike										
3.12.	<u>Okvir politika</u>									
3.12.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
3.21.	<u>Institucionalne reforme i izgradnja institucionalnih kapaciteta</u>									
3.12.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
3.12.	<u>Primena</u>									
3.12.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
3.13. 13. poglavlje acquis-a: Ribarstvo										
3.13.	<u>Okvir politika</u>									
3.13.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									

3.13.	<u>Institucionalne reforme i izgradnja institucionalnih kapaciteta</u>									
3.13.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
3.13.	<u>Primena</u>									
3.13.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
3.14. 14. poglavlje acquis-a: Politike transporta										
3.14.	<u>Okvir politika</u>									
3.14.15	Član 113	Izrada strateških politika razvoja sektora transporta	Sektorska i multimodalna strategija transporta 2015-2025 i akcioni plan, revidiran i usvojen	MAPPI		Č4 2021		25,200	0	25,200
3.14.16	Član 113	Poboljšanje bezbednosti na putevima	Baza podataka o saobraćajnim nezgodama, uspostavljena	MAPPI		Č4 2021	Sektorska i multimodalna strategija transporta 2015-2025 TCT Plan za bezbednost na putevima	24,300	0	24,300
3.14.	<u>Institucionalne reforme i izgradnja institucionalnih kapaciteta</u>									
3.14.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
3.14.	<u>Primena</u>									
3.14.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
3.15. 15. poglavlje acquis-a: Energetika										
3.15.	<u>Okvir politika</u>									
3.15.5	Član 114	Dalji razvoj politika u oblasti energetike sa ciljem primene odredbi SSP-a i transponovanog acquis-a	Revidirana energetska strategija, odobrena	ME	MFRT RKE KOSTT MAPPI	Č4 2021	Energetska strategija Republike Kosovo 2017-2026	40,000	0	40,000
3.15.6	Član 114	Dalji razvoj politika u oblasti energetike sa ciljem primene odredbi SSP-a i transponovanog acquis-a	Nacionalni plan za energiju i klimu 2021.-2030., usvojen	ME	MAPPI MFRT RKE KOSTT	Č4 2021	Sporazum energetske zajednice: Propisi za upravljanje energetskim sindikatom i klimatske akcije	22,000	50,000	72,000
3.15.7	Član 114	Dalji razvoj politika u oblasti energetike sa ciljem primene odredbi SSP-a i transponovanog acquis-a	Koncept dokument o obnovljivim izvorima energije, odobren	ME	MFRT RKE KOSTT KPV	Č3 2021	Energetska strategija Republike Kosovo 2017-2026	2,700	0	2,700
3.15.	<u>Institucionalne reforme i izgradnja institucionalnih kapaciteta</u>									
3.15.8	Član 114	Poboljšanje statističkih podataka o energetskej efikasnosti	Platforma za nadzor i verifikaciju uštede energije, generisani izveštaji	KAEE	ME FKEE	Č4 2021	Zakon o energetskej efikasnosti	2,400	0	2,400
3.15.	<u>Primena</u>									
3.15.9	Član 114	Dalji razvoj politika u oblasti energetike sa ciljem primene odredbi SSP-a i transponovanog acquis-a	Plan zaštitnih mera za cenzurisane potrošače (električna energija), izradjen	MFRT	ME RKE	Č4 2021		5,400	0	5,400
3.16. 16. poglavlje acquis-a: Oporezivanje										

3.16.	<u>Okvir politika</u>									
3.16.1	Član 39, 40, 70 i 105	Revizija aktuelnih poreskih politika	Analiza za reviziju trenutnih poreskih politika, izrađena	MFRT		Č4 2021		0	0	0
3.16.	<u>Institucionalne reforme i izgradnja institucionalnih kapaciteta</u>									
3.16.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
3.16.	<u>Primena</u>									
3.16.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
3.17. 17. poglavlje acquis-a: Ekonomske i monetarne politike (pogledajte Blok 2: Ekonomski kriterijumi)										
3.17.	<u>Okvir politika</u>									
3.17.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
3.17.	<u>Institucionalne reforme i izgradnja institucionalnih kapaciteta</u>									
3.17.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
3.17.	<u>Primena</u>									
3.17.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
3.18. Kapitulli 18 i acquis-së: Statistika										
3.18.	<u>Okvir politika</u>									
3.18.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
3.18.	<u>Institucionalne reforme i izgradnja institucionalnih kapaciteta</u>									
3.18.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
3.18.	<u>Primena</u>									
3.18.2	Član 95	Pripreme za popis stanovništva i stanovanja za 2021.	Odgovarajući finansijski i administrativni resursi (upitnici, vodiči i drugi statistički materijal), obezbeđeni	MFRT	Skupština KAS	Č4 2021	Zaključci NO o ekonomiji, finansijskim poslovanjima i statistici 2020.	2,151,888	0	2,151,888
3.18.3	Član 95	Jačanje međuinstitucionalne saradnje	Korišćenje (pristup) podacima ARC-a. ISCED 2011., dostupan u nivou zemlje	MFRT	ARC KAS CBK	Č4 2021	Zaključci NO o ekonomiji, finansijskim poslovanjima i statistici 2021.	13,500	1,600	15,100
3.19. 19. poglavlje acquis-a: Socijalne politike i zapošljavanje										
3.19.	<u>Okvir politika</u>									
3.19.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
3.19.	<u>Institucionalne reforme i izgradnja institucionalnih kapaciteta</u>									
3.19.2	Član 82 i 106	Jačanje institucionalnih kapaciteta u Inspektoratu rada	Broj inspektora, povećan	MFRT	IP	Č4 2021	Sektorska strategija MFRT-a 2018-2022	246,310	0	246,310
3.19.	<u>Primena</u>									
3.19.3	Član 82 i 106	Preduzmite mere za povećanje učešća žena na tržištu rada	Broj žena uključenih u aktivne mere tržišta rada, povećan je u odnosu na prethodnu godinu	MFRT		Č4 2021		2,100,000	0	2,100,000
3.19.4	Član 82 i 106	Preduzmite mere za povećanje učešća žena na tržištu rada	Broj mladih ljudi uključenih u aktivne mere tržišta rada, povećan je u odnosu na prethodnu godinu	MFRT		Č4 2021		1,800,000	0	1,800,000

3.19.5	Član 82 i 106	Ciljanje i bolje pružanje socijalnih usluga u opštinama i šeme socijalne pomoći	Stopa pokrivenosti siromašnih porodica, povećana	MFRT		Č4 2021	Sektorska strategija MFRT-a 2018-2022	32,000,000	0	32,000,000
3.20. 20. poglavlje acquis-a: Preduzeća i industrijske politike										
3.20.	<u>Okvir politika</u>									
3.20.2	Član 99 i 100	Poboljšanje politika u vezi sa poslovnim okruženjem i industrijom	Strategija za turizam, usvojena	MIPT		Č3 2021		0	0	0
3.20.	<u>Institucionalne reforme i izgradnja institucionalnih kapaciteta</u>									
3.20.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
3.20.	<u>Primena</u>									
3.20.3	Član 99 i 100	Podrška MSP za sertifikaciju proizvoda	Najmanje 10 MSP subvencionisano u obliku grantova za sertifikaciju proizvoda	MIPT		Č4 2021		7,500	0	7,500
3.21. 21. poglavlje acquis-a: Transevropske mreže										
3.21.	<u>Okvir politika</u>									
3.21.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
3.21.	<u>Institucionalne reforme i izgradnja institucionalnih kapaciteta</u>									
3.21.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
3.21.	<u>Primena</u>									
3.21.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
3.22. 22. poglavlje acquis-a: Regionalne politike i koordinacija strukturnih instrumenata										
3.22.	<u>Okvir politika</u>									
3.22.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
3.22.	<u>Institucionalne reforme i izgradnja institucionalnih kapaciteta</u>									
3.22.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
3.22.	<u>Primena</u>									
3.22.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
3.23. 23. poglavlje acquis-a: Pravosuđe i osnovna prava										
3.23.	<u>Okvir politika</u>									
3.23.	Pravosudni sistem									
3.23.29	Član 83	Finalizacija, usvajanje i sprovođenje politika za proces sedeljke pravosudnog sistema	Koncept dokumenta za izradu procesa sedeljke, odobren	MP	TSK SSK Skupština	Č3 2021		5,000	0	5,000
3.23.30	Član 83	Unapređenje pravnog okvira i sistema upravljanja bogatstvom zaplenjeno ili zaplenjeno	Koncept dokumenta za izradu konfiskacionog fonda, odobren	MP	MFRT KPV	Č4 2021		100	0	100
3.23.31	Član 83	Funkcionalni pregled sektora vladavine prava u cilju identifikovanja i definisanja strateških i razvojnih ciljeva u oblasti vladavine prava, kako bi se	Sektorska strategija vladavine prava, usvojena	MP	SSK TSK MUP KPV MF APK	Č3 2021		150,000	0	150,000

		povećala efikasnost institucija u sprovođenju zakona			Skupština Presidencija					
3.23.	Politike protiv korupcije									
3.23.32	Član 83 i 91	Unapređenje borbe protiv korupcije, kao i sprovođenje ključnih reformi pravosuđa	Strategija i akcioni plan za borbu protiv korupcije 2021. - 2023., usvojena	APK	Skupština KPV MP MFFT MUP SSK TSK	Č4 2021		3,000	0	3,000
3.23.	Osnovna prava									
3.23.33	Član 3 i 4	Unapređenje pravnog i političkog okvira za zaštitu, promociju i sprovođenje ljudskih prava	Program za zaštitu i promociju ljudskih prava (2021.-2025.), usvojen	KPV	ABGj SSK TSK IAP	Č3 2021	Zakon o zaštiti diskriminacije, Zakon o rodnoj ravnopravnosti, Zakon o ombudsmanu	6,000	13,000	19,000
3.23.34	Član 3 i 4	Prava osoba sa invaliditetom imaju prioritet u Agendi Vlade	Nacionalni plan za prava osoba sa invaliditetom, izrađen	KPV	OPAK	Č3 2021	Konvencija o pravima dezonatora sa ograničenom sposobnošću; Strategija za prava građana sa invaliditetom 2013-2023;	0	0	0
3.23.35	Član 3 i 4	Sprovesti istraživanje o zaštiti od diskriminacije	Razvoj istraživanja o raznolikosti i jednakosti u Republici Kosovo	KPV		Č3 2021	Zakon br. 05/L021 za zaštitu od diskriminacije	0	0	0
3.23.36	Član 3 i 4	Regulišite zaštitu resursa novinara u skladu sa evropskim standardima i praksom	Koncept dokument za zaštitu novinarskih izvora	KPV		Č4 2021	ERA II	0	4,050	4,050
3.23.	Zaštita manjina i kulturno nasleđe									
3.23.37	Član 3 i 4	Unapređenje pravnog okvira i strateških dokumenata za zajednice, povratak i integraciju	Koncept dokument za podršku projektima zajednice	MZP	KPV	Č4 2021	Plan rada MZP-a GPRV	0	10,109	10,109
3.23.38	Član 3 i 4	Unapređenje pravnog okvira i strateških dokumenata za zajednice, povratak i integraciju	Koncept dokument o raseljenim licima	MZP	KPV	Č4 2021	Plan rada MZP-a GPRV	0	10,109	10,109
3.23.39	Član 3 i 4	Unapređenje pravnog okvira i strateških dokumenata za zajednice, povratak i integraciju	Strategija za zaštitu i promociju prava zajednica i njihovih članova, usvojena	MZP	KPV	Č4 2021	Plan rada MZP-a GPRV	0	10,000	10,000

3.23.	Zaštita ličnih podataka									
3.23.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
3.23.	<u>Institucionalne reforme i izgradnja institucionalnih kapaciteta</u>									
3.23.	Pravosudni sistem									
3.23.40	Član 83	Osigurajte da je postupak izbora preostalih članova SSK-a i TSK-a transparentan, zasnovan na zaslugama, osiguravajući da izabrani kandidati ispunjavaju zakonske uslove za ove pozicije	2 člana KZK-a, imenovana	Skupština		Č3 2021		263	0	263
3.23.41	Član 83	Osigurajte da je postupak izbora preostalih članova SSK-a i TSK-a transparentan, zasnovan na zaslugama, osiguravajući da izabrani kandidati ispunjavaju zakonske uslove za ove pozicije	1 član SSK iz manjinskih zajednica, imenovan	Skupština		Č3 2021		3,153	0	3,153
3.23.42	Član 83	Dalji napredak u radu pravosuđa, posebno u uspostavljanju mehanizama za registraciju krivičnih dosijea	Nacionalna jedinica za registraciju krivičnih slučajeva u okviru Sekretarijata SSK-a	SSK		Č4 2021		35,640	0	35,640
3.23.	Politike protiv korupcije									
3.23.43	Član 83 i 91	Dalje unapređenje Jedinice za ratne zločine u STRK	1 tužilac, premešten	TSK		Č4 2021		786	0	786
3.23.44	Član 83 i 91	Dalje unapređenje Jedinice za ratne zločine u STRK	2 pomoćno osoblje, regrutovano	TSK		Č4 2021		330	0	330
3.23.45	Član 83 i 91	Izrada i primena specijalizovanih politika obuke za jačanje kapaciteta tužilačkog i pravosudnog sistema za sprovođenje finansijskih istraga, krivičnih gonjenja, pravosnažnih presuda i konačnih zaplena	2 obuke za 15 tužilaca i 10 sudija u istragama i procesima finansijskog kriminala, održane	AP	TSK SSK	Č4 2021	Program obuke za 2021. godinu AP Strateški plan 2019-2021 EU Izveštaj Državna strategija u borbi protiv organizovanog kriminala 2018-2022 Nacionalna strategija Republike Kosovo za prevenciju i borbu protiv neformalne ekonomije, pranje novca, finansiranje terorizma i	465	0	465

							finansijskog kriminala 2019-2023			
3.23.46	Član 83 i 91	Izrada i primena specijalizovanih politika obuke za jačanje kapaciteta tužilačkog i pravosudnog sistema za sprovođenje finansijskih istraga, krivičnih gonjenja, pravosnažnih presuda i konačnih zaplena	1 obuka za 20 tužilaca i 30 sudija o sekrestraciju, održana	AP	TSK SSK	Č4 2021	Program obuke za 2021. godinu AP Strateški plan 2019- 2021 EU Izveštaj Državna strategija u borbi protiv organizovanog kriminala 2018-2022 Nacionalna strategija Republike Kosovo za prevenciju i borbu protiv neformalne ekonomije, pranje novca, finansiranje terorizma i finansijskog kriminala 2019-2023	930	0	930
3.23.	Osnovna prava									
3.23.47	Član 3 i 4	Izgradnja kapaciteta institucionalnih mehanizama za zaštitu od nasilja u porodici i institucionalnih mehanizama za rodnu ravnopravnost	6 obuka za unapređenje ostvarivanja prava u odlučivanju.miru.bezbednosti i pravdi, organizovano	KPV		Č4 2021		0	32,000	32,000
3.23.	Zaštita manjina i kulturno nasleđe									
3.23.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
3.23.	Zaštita ličnih podataka									
3.23.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
3.23.	<u>Primena</u>									
3.23.	Pravosudni sistem									
3.23.48	Član 83	Efikasnija administracija tužilačkog sistema i jačanje administracije	1/3 tužilaca i tužilaštva, ocenjivano	TSK		Č4 2021		5,173	0	5,173
3.23.49	Član 83	Efikasnija administracija tužilačkog sistema i jačanje administracije	1/3 tužilaca, ocenjivano	SSK		Č4 2021		0	0	0
3.23.50	Član 83	Dalje unapređenje elektronskog sistema upravljanja predmetima	Konsolidacija faze sistema (SIUS) u svim regionima sudova.uključujući građanske i krivične predmete	SSK		Č4 2021		399,500	329,903	729,403
3.23.51	Član 83	Efikasno vođenje disciplinskih postupaka u pravosudnom sistemu	Elektronska baza podataka koja će evidentirati sve pritužbe i zahteve za pokretanje disciplinske istrage i informacije	TSK		Č4 2021		3,683	36,000	39,683

			koje nadležni organ podnosi za tužioce, uspostavljena							
3.23.52	Član 83	Efikasno vođenje disciplinskih postupaka u pravosudnom sistemu	Elektronska baza podataka koja će evidentirati sve pritužbe i zahteve za pokretanje disciplinske istrage i informacije koje nadležni organ podnosi za sudije, uspostavljena	SSK		Č4 2021		20,000	0	20,000
3.23.53	Član 83	Efikasnija administracija tužilačkog sistema i jačanje administracije	Akциони plan tužilačkog sistema za upravljanje krizama, sproveden	TSK		Č4 2021		36,786	0	36,786
3.23.	Politike protiv korupcije									
3.23.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
3.23.	Osnovna prava									
3.23.54	Član 3 i 4	Ekonomsko osnaživanje žena i devojaka kroz subvencionisanje projekata usmerenih na postizanje rodne ravnopravnosti	14 projekata za ekonomsko osnaživanje žena i devojaka, subvencionisano	KPV		Č4 2021		40,000	0	40,000
3.23.55	Član 3 i 4	Podizanje svesti i podizanje svesti javnosti o važnosti sprečavanja nasilja u porodici i borbe protiv rodni stereotipa i upotpunjavanje zakonskog okvira koji garantuje rodnu ravnopravnost	Kampanje podizanja svesti, realizovane	KPV		Č4 2021		25,000	0	25,000
3.23.56	Član 3 i 4	Podizanje svesti javnosti o zaštiti dece	Organizovanje kampanje za promociju Zakona o dečjoj zaštiti	KPV		Č4 2021		3,000	17,000	20,000
3.23.	Zaštita manjina i kulturno nasleđe									
3.23.57	Član 3 i 4	Pružanje mogućnosti za povratak raseljenih lica	Uspostavljanje sistema menadžmenta informacijama za raseljena lica	MZP		Č4 2021	Uredba br. 01/2018 za povratak raseljenih lica i održiva rešenja	0	54,000	54,000
3.23.58	Član 3 i 4	Zatvaranje kolektivnih centara	Podrška zatvaranju kolektivnih centara u opštinama Leposavic, Zvečan i Gračanica	MZP		Č4 2021	Uredba br. 01/2018 za povratak raseljenih lica i održivih rešenja, IPA 2014	2,150,000	0	2,150,000
3.23.59	Član 3 i 4	Uključivanje u obrazovanje i pružanje jednakih mogućnosti deci od strane marginalizovanih grupa	Nuditi finansijsku podršku romskoj, aškali i egipatskoj deci	MONTI		Č4 2021	Strateski plan obrazovanja na Kosovu (SPOK) 2017-2021	60,000	0	60,000
3.23.	Zaštita ličnih podataka									
3.23.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
3.24. 24. poglavlje acquis-a: Pravda, sloboda i sigurnost										
3.24.	<u>Okvir politika</u>									

3.24.	Upravljanje granicom									
3.24.6	Član 85	Dalje poboljšanje okvira politika u oblasti upravljanja granicama, kako bi se primenile odredbe SSP-a i približnog zakonodavstva	Razvojni plan NCUG, revidiran	MUP	MFRT KPV	Č4 2021	PRV 2020.-2022, Zaključci PO za PSB	5,000	5,000	10,000
3.24.	Vize									
3.24.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
3.24.	Sigurnost dokumenata									
3.24.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
3.24.	Azil									
3.24.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
3.24.	Migracija									
3.24.7	Član 85, 86, 87 i 88	Dalje poboljšanje okvira politika u oblasti migracije, kako bi se primenile odredbe SSP-a i približnog zakonodavstva	Koncept dokument o strancima, usvojen	MUP	KPV MIPD MFRT	Č4 2021	PRV 2020.-2022 ERA II	5,000	1,000	6,000
3.24.8	Član 85, 86, 87 i 89	Dalje poboljšanje okvira politika u oblasti migracije, kako bi se primenile odredbe SSP-a i približnog zakonodavstva	Strategija migracije 2021.-2025. i Plan rada, usvojena	MUP	KPV MIPD MFRT	Č3 2021	PRV 2020.-2022 ERA II Zaključci PO za PSB	5,000	5,000	10,000
3.24.9	Član 85, 86, 87 i 90	Dalje poboljšanje okvira politika u oblasti migracije, kako bi se primenile odredbe SSP-a i približnog zakonodavstva	Laki profil migracija za 2020., usvojen	MUP	KPV MFRT MIPD	Č4 2021	PRV 2020.-2022 ERA II	8,100	15,000	23,100
3.24.10	Član 85, 86, 87 i 91	Dalje poboljšanje okvira politika u oblasti migracije, kako bi se primenile odredbe SSP-a i približnog zakonodavstva	Plan reagovanja na priliv migranata i izbeglica, ažuriran i odobren	MUP	MM MFRT MIPD	Č4 2021	PRV 2020.-2022	5,400	8,500	13,900
3.24.11	Član 85, 86, 87 i 88	Dalje poboljšanje okvira politika u oblasti migracije, kako bi se primenile odredbe SSP-a i približnog zakonodavstva	Sistem za integraciju stranaca, razvijen	MUP		Č4 2021	PRV 2020.-2022	0	5,000	5,000
3.24.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
3.24.	Borba protiv pranja novca i finansiranja terorizma									
3.24.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
3.24.	Borba protiv narkotika									
3.24.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
3.24.	Borba protiv organizovanog kriminala i policijska saradnja									

3.24.12	Član 89, 90, 91 i 93	Poboljšanje političkog okvira na polju policijske reforme	Koncept dokument za proveru u MUP-u i njemu podređenim agencijama, izradjen	MUP		Č4 2021	PRV 2020.-2022 ERA II	0	0	0
3.24.13	Član 89, 90, 91 i 93	Dalje unapređivanje koncepta policijskog rada vođenog obaveštajnim podacima u borbi protiv organizovanog kriminala	Izveštaj o proceni organizovanog kriminala i teških zločina (SOCTA), sastavljen	MUP		Č4 2021	PRV 2020.-2022 ERA II	0	7,100	7,100
3.24.14	Član 89, 90, 91 i 93	Povećanje saradnje sa EUROPOL-om	Sporazum o oficiru za vezu sa EUROPOL-om, potpisan	MUP		Č4 2021	PRV 2020.-2022 ERA II	0	3,000	3,000
3.24.15	Član 89, 90, 91 i 94	Povećanje saradnje sa EUROPOL-om	Memorandum o razumevanju za uspostavljanje sigurne linije komunikacije sa EUROPOL-om, potpisan	MUP		Č4 2021	PRV 2020.-2022 ERA II	0	3,000	3,000
3.24.16	Član 89, 90, 91 i 95	Povećanje saradnje sa Guardia di Finanza	Zajednički plan između Kosovske Policije i Guardia di Finanza, pripremljen	MUP		Č4 2021	PRV 2020.-2022 ERA II0	0	3,000	3,000
3.24.17	Član 89, 90, 91 i 95	Poboljšanje okvira politika u oblasti sajber bezbednosti	Strategija kundës trafikimit me qenie njerëzore	MUP		Č4 2021	PRV 2020.-2022	0	0	0
3.24.	Član 91	Poboljšanje okvira politika u oblasti sajber bezbednosti	Državna strategija za sajber bezbednost 2020.-24, usvojena u Vladi	MUP		Č3 2021	PRV 2020.-2022	4,200	15,000	19,200
3.24.18	Borba protiv terorizma									
3.24.19	Član 92	Poboljšanje okvira politika u oblasti borbe protiv nasilnog ekstremizma i terorizma	Strategija za sprečavanje terorizma i nasilnog ekstremizma, usvojena	MUP		Č3 2021	PRV 2020.-2022 ERA II	0	5,000	5,000
3.24.20	Član 92	Poboljšanje okvira politika u oblasti borbe protiv nasilnog ekstremizma i terorizma	Izveštaji o primeni Zajedničkog akcionog plana EU-zapadni Balkan protiv nasilnog ekstremizma i terorizma	MUP		Č3 2021	PRV 2020.-2022 ERA II	0	5,000	5,000
3.24.21	Član 92	Poboljšanje okvira politika u oblasti borbe protiv nasilnog ekstremizma i terorizma	Zajednička procena rizika i pretnje od terorizma, izradjena	MUP		Č4 2021	PRV 2020.-2022 ERA II	0	3,500	3,500
3.24.22	Član 93	Poboljšanje okvira politika u oblasti borbe protiv nasilnog ekstremizma i terorizma	Koncept dokument o oružju, izradjen	MUP		Č4 2021	PRV 2020.-2022	0	0	0
3.24.23	Član 92	Poboljšanje okvira politika u oblasti borbe protiv nasilnog ekstremizma i terorizma	Program za reintegraciju i deradikalizaciju, revidiran	MUP		Č3 2021	PRV 2020.-2022 ERA II	0	2,000	2,000
3.24.	Međunarodnopravna saradnja u oblasti krivičnim i građanskim pitanjima									
3.24.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
3.24.	<u>Institucionalne reforme i izgradnja institucionalnih kapaciteta</u>									

3.24.	Upravljanje granicom										
3.24.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.										
3.24.	Vize										
3.24.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.										
3.24.	Sigurnost dokumenata										
3.24.	Član 85	Poboljšanje usluga koje pruža ARC digitalizacijom, automatizacijom i pružanjem mrežnih usluga i sistema interkonekcije	Sistem za upravljanje redovima i on-line sastancima za ARC usluge, uspostavljen	MUP		Č4 2021	PRV 2020.-2022	0	120,000	120,000	
3.24.	Azil										
3.24.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.										
3.24.	Migracija										
3.24.24	Član 85, 86, 87 i 88	Izgradnja kapaciteta za prijem i upravljanje migracionim tokovima	Privremeni prihvatni centar, funkcionalizovan	MUP		Č4 2021	PRV 2020.-2022 ERA II Zaključci PO za PSB	250,000	0	250,000	
3.24.	Borba protiv pranja novca i finansiranja terorizma										
3.24.	Član 89	Ojačanje integrisane finansijske istrage	SOP za sprovođenje finansijske istrage u skladu sa usvojenim preporukama FATF-a	MUP		Č4 2021	PRV 2020.-2022 Zaključci PO za PSB	0	3,000	3,000	
3.24.	Borba protiv narkotika										
3.24.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.										
3.24.	Borba protiv organizovanog kriminala i policijska saradnja										
3.24.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.										
3.24.	Borba protiv terorizma										
3.24.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.										
3.24.	Međunarodnopravna saradnja u oblasti krivičnim i građanskim pitanjima										
3.24.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.										
3.24.	Primena										
3.24.	Upravljanje granicom										
3.24.25	Član 85, 86, 87 i 88	Unapređenje politika u integrisanom upravljanju granicama, graničnom nadzoru i nadzoru u skladu sa šengenskim standardima	Sastavljanje analize rizika prema modelu CIRAM 2.0	MUP		Č4 2021	PRV 2020.-2022	0	3,000	3,000	
3.24.	Vize										
3.24.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.										
3.24.	Sigurnost dokumenata										
3.24.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.										
3.24.	Azil										
3.24.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.										
3.24.	Migracija										
3.24.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.										
3.24.	Borba protiv pranja novca i finansiranja terorizma										
3.24.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.										
3.24.	Borba protiv narkotika										

3.24.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.										
3.24.	Borba protiv organizovanog kriminala i policijska saradnja										
3.24.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.										
3.24.	Borba protiv terorizma										
3.24.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.										
3.24.	Međunarodnopravna saradnja u oblasti krivičnim i građanskim pitanjima										
3.24.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.										
3.25. 25. poglavlje acquis-a: Nauka i istraživanje											
3.25.	<u>Okvir politika</u>										
3.23.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.										
3.25.	<u>Institucionalne reforme i izgradnja institucionalnih kapaciteta</u>										
3.23.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.										
3.25.	Primena										
3.25.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.										
3.26. 26. poglavlje acquis-a: Obrazovanje i kultura											
3.26.	<u>Okvir politika</u>										
3.26.4	Član 118	Poboljšanje kvaliteta preduniverzitetskog obrazovanja	Nacrt kurikuluma revidiran za 5. razred za sve predmete na albanskom i za nacionalne predmete na bosanskom i turskom jeziku	MONTI		Č4 2021	Strateški plan za obrazovanje na Kosovu (SPOK) 2017-2021 Kosovski okvir kurikuluma	49,700	0	49,700	
3.26.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.										
3.26.	<u>Institucionalne reforme i izgradnja institucionalnih kapaciteta</u>										
3.26.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.										
3.26.	<u>Primena</u>										
3.26.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.										
3.27. 27. poglavlje acquis-a: Životna sredina											
3.27.	<u>Okvir politika</u>										
3.27.9	Član 115, 116 i 117	Poboljšanje politika za razvoj šumarskog sektora	Strategija za razvoj šumarskog sektora 2021-2030, usvojena	MPŠRR	KPV MAPPI MFRT	Č4 2021	Zakon o šumama	0	80,000	80,000	
3.27.10	Član 115, 116 i 117	Poboljšanje politika za razvoj šumarskog sektora	Akcionni plan za borbu protiv ilegalne seče, izrađen	MPŠRR	KPV MAPPI MFRT	Č4 2021	Zakon o šumama	480	0	480	
3.27.11	Član 115, 116 i 117	Poboljšanje strateških politika zaštite životne sredine	Koncept dokument o strateškoj proceni uticaja na životnu sredinu, usvojen	MAPPI	KPV	Č3 2021	Zakon o strateškoj proceni uticaja na životnu sredinu	540	0	540	
3.27.12	Član 115, 116 i 117	Poboljšanje inspekcije za zaštite životne sredine	Koncept papir za inspekciju životne sredine, voda, prirode, prostornog planiranja, izgradnje i stanovanja, usvojen	MAPPI	KPV MPŠRR	Č4 2021		4,455	0	4,455	
3.27.	<u>Institucionalne reforme i izgradnja institucionalnih kapaciteta</u>										
3.27.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.										
3.27.	<u>Primena</u>										

3.27.13	Član 115, 116 i 117	Poboljšanje upravljanje otpadom	Studija izvodljivosti za deponiju Mirash u Obiliću, završena	MAPPI	KPV	Č4 2021	Zakon o otpadu	2,430	0	2,430
3.27.14	Član 115, 116 i 117	Poboljšanje upravljanje otpadom	Studija ispitivanja postojećih brana, završena	MAPPI	KPV ME	Č4 2021	Zakon o vodama Kosova	50,000	0	50,000
3.28. 28. poglavlje acquis-a: Zaštita potrošača i javnog zdravlja										
3.28.	<u>Okvir politika</u>									
3.28.	Zaštita potrošača									
3.28.4	Član 81	Unapređenje politika u oblasti zaštite potrošača	Koncept dokument za izmenu Zakona o zaštiti potrošača (06 / L-34), usvojen	MAPPI	KPV	Č4 2021	Ligji për mbeturinat	7,500	10,150	17,650
3.28.5	Član 81	Unapređenje politika u oblasti zaštite potrošača	Program zaštite potrošača 2021.-2025., usvojen	MAPPI	KPV ME	Č4 2021	Ligji për Ujërat e Kosovës	4,100	11,150	15,250
3.28.	Zaštita javnog zdravlja									
3.28.6	Član 106	Unapređenje politika u oblasti zaštite javnog zdravlja	Strategjija zdravstvenog sektora 2022-2026, usvojena	MIPT		Č4 2021		10,000	0	10,000
3.28.7	Član 106	Unapređenje politika u oblasti zaštite javnog zdravlja	Akциони plan za prevenciju i kontrolu zaraznih bolesti, usvojen	MIPT		Č3 2021		5,040	0	5,040
3.28.	<u>Institucionalne reforme i izgradnja institucionalnih kapaciteta</u>									
3.28.	Zaštita potrošača									
3.28.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
3.28.	Zaštita javnog zdravlja									
3.28.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
3.28.	<u>Primena</u>									
3.28.	Zaštita potrošača									
3.28.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
3.28.	Zaštita javnog zdravlja									
3.28.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
3.29. 29. poglavlje acquis-a: Carinska unija										
3.29.	<u>Okvir politika</u>									
3.29.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
3.29.	<u>Institucionalne reforme i izgradnja institucionalnih kapaciteta</u>									
3.29.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
3.29.	<u>Primena</u>									
3.29.2	Član 17, 18, 19, 39, 48, 75, 93, 104 i Protokol 3	Nastavljajući borbu protiv neformalne ekonomije	Broj aktivnosti (inspekcije, zaustavljanje i traganje i patrola) protiv krijumčarenja, na osnovu analize rizika	MFRT		Č4 2021	Konkluzionet e NK për Tregti Industri, Dogana dhe Tatime	396,000	0	396,000
3.30. 30. poglavlje acquis-a: Spoljni odnosi										
3.30.	<u>Okvir politika</u>									

3.30.2	Članovi 11-15	Unapređenje trgovinskih politika	Dokument o trgovinskoj politici, odobren	MIPT		Č4 2021		1,000	0	1,000
3.30.	<u>Institucionalne reforme i izgradnja institucionalnih kapaciteta</u>									
3.30.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
3.30.	<u>Primena</u>									
3.30.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
3.31. 31. poglavlje acquis-a: Spoljna, bezbednosna i odbrambena politika										
3.31.	<u>Okvir politika</u>									
3.31.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
3.31.	<u>Institucionalne reforme i izgradnja institucionalnih kapaciteta</u>									
3.31.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
3.31.	<u>Primena</u>									
3.31.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
3.32. 32. poglavlje acquis-a: Finansijska kontrola										
3.32.	<u>Okvir politika</u>									
3.32.1	Član 97	Razvoj strateškog okvira u oblasti interne kontrole javnih finansija	Dokument o javnoj politici unutrašnje finansijske kontrole. uključujući upravljačku odgovornost i procenu kvaliteta, usvojen	MFRT	KPV	Č4 2021	Zaključci PO o ekonomiji, finansijskim poslovima i statistici 2020.	9,604	71,160	80,764
3.32.	<u>Institucionalne reforme i izgradnja institucionalnih kapaciteta</u>									
3.32.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
3.32.	<u>Primena</u>									
3.32.2	Član 97	Osigurati sistematsko praćenje sprovođenja preporuka spoljne revizije	Broj preporuka koje su sprovele BO povećao se u odnosu na prethodnu godinu	NKR	Skupština	Č4 2021	Zaključci PO o ekonomiji, finansijskim poslovima i statistici 2020.	42,775	0	42,775
3.33. 33. poglavlje acquis-a: Finansijske i budžetske odredbe										
3.33.	<u>Okvir politika</u>									
3.33.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
3.33.	<u>Institucionalne reforme i izgradnja institucionalnih kapaciteta</u>									
3.33.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
3.33.	<u>Primena</u>									
3.33.	Ovaj odeljak ne sadrži mere.									
3.34. 34. poglavlje acquis-a: Institucije										
3.34.	Program ne pokriva ovo poglavlje u ovoj fazi pristupanja EU.									
3.35. 35. poglavlje acquis-a: Ostala pitanja										
3.35.	Program ne pokriva ovo poglavlje u ovoj fazi pristupanja EU.									
Ukupno (budžet)								44,931,171	2,745,621	47,676,792